ISUS NIJE BIO TRIJADOLOG

Poziv za povratak Isusovoj veri

Ser Anthony Buzzard

Restoration Fellowship
Morrow, GA

Za izdanje na srpskom jeziku:
www.biblijski-monoteizam.com
Oktobar 2015

Prevod sa engleskog:
Marija Ivković

Korektura:
Aleksandar Vuksanović

© 2007 Restoration Fellowship

ISBN 978-06973249-7-5

Mojoj ženi Barbari koja me je inspirisala svojom posvećenošću biblijskoj veri. Ona ponekad zvuči poput Isusa kada govori o Bogu, Bogu Izraela.

Sadržaj

Uvodna reč .....
Priznanja .....
Uvod.....1
1. Osnove verovanja u Boga i Njegovog Sina.....7
2. Ko je bio Isusov Bog i ko je bio Bog Isusovih sledbenika?.....31
3. Biblijska činjenica i istorija protiv dogme.....63
4. Žestoka borba učenjaka da pronađu tročlanog Boga u Bibliji 93
5. Sin Božiji: Kako su protestanti izgubili Isusovo učenje.....114
6. Isus kao „Moj Gospod" Mesija: zlatni ključ Psalma 110:1 149
7. Da smo samo slušali Gavrila 192
8. Crkveni sabori, *Da Vinčijev kod* i savremena nauka.....226
9. Detektivski posao i igre rečima 253
10. Matematička čuda i zaklanjanje monoteizma 304
11. Uvod u heroje disidente.....323
12. Da li svi veruju u Trojstvo? 342
Epiolog: Budućnost monoteizma 380
Prilog 1.....385
Prilog 2.....413
Prilog 3.....418
Bibliografija.....425
Indeks stihova 434
Indeks teme.....444

Uvodna reč

Hrišćanstvo se često smatra jednom od tri svetske monoteističke religije, pored islama i judaizma. Ovo nije tačna procena. Ni judaizam a ni islam neće dati hrišćanstvu pravo da sebe nazove monoteističkom religijom. Razlog za to je što više od dve milijarde hrišćana veruje u doktrinu Trojstva, prema kojoj Boga čine njih trojica. A ovo je vera koju ni judaizam a ni islam ne smatraju monoteističkom. Kao što autor ove knjige tvrdi, trijadologija je verovanje koje se ne zasniva na Hebrejskoj Bibliji niti na Novom zavetu. Ova doktrina je postala zvanična tek u četvrtom veku nakon Nikejskog sabora (325. godine nove ere) i Drugog vaseljenskog sabora (381. nove ere) u Anadoliji ili današnjoj Turskoj.

Ova knjiga je retkost. Nema puno ovakvih na religijskom tržištu, ako ih uopšte i ima. Zašto? Zato što se bavi doktrinom Trojstva sa netrijadološke tačke gledišta, tačke gledišta koju osuđuju četiri glavne grane hrišćanstva – rimokatolicizam, grčka ortodoksija, orijentalna ortodoksija i protestantizam.

Ovo je smela knjiga. Da je neko drugo vreme, autor bi bio anatemisan i spaljen na lomači ili obešen zbog ove knjige. Miguel Serveto je svojim životom platio svoju knjigu pod nazivom *De Erroibus Trinitatis* od strane reformatora Žan Kalvina. Pa čak i danas, kada je atmosfera slobodna da se takva dela objavljuju, ukoliko neko izjavi da ne veruje u Trojstvo može da bude odbačen i momentalno klasifikovan kao jeretik. Ovaj autor se pokazao voljnim da plati cenu.

Ovo je naučna knjiga. Napisana je veštim duhom (kako Džon Milton naziva autore) i neprocenljiv je izvor informacija onima koji su izbegli zamku trijadologije i prateće doktrine o preegzistenciji Hrista, „večnom stvaranju“ Sina, inkarnaciji i hipostatičkoj uniji. Ona pruža širok spektar biblijskih citata i citata onih koji se bave proučavanjem Biblije koji čvrsto potvrđuju unitarijanistički stav. Ona predstavlja vapaj za povratak Isusovom učenju.

Ova knjiga predstavlja nastavak dela pod nazivom *Doktrina Trojstva: Rana koju je hrišćanstvo samo sebi nanelo*, u saradnji sa Charles Huntingom 1998. godine. U knjizi pod nazivom *Isus nije bio trijadolog*, autor se vraća istoj temi novom energijom i boljim uvidom, plodom detaljnog proučavanja i debata sa svojim suparnicima širom zemlje. Autor takođe svaki mesec objavljuje članak pod nazivom *Fokus na Carstvu*, još od 1998. godine, što mu je pomoglo da uvek bude u toku sa ovim problemom. Obe knjige karakteriše smiren ton. Autor se uzdržavao od žestokih napada poput onih koje su upućivali pristalice Reformacije.

Jedno od merila uspeha ove knjige je njeno cirkulisanje. Ovoj neophodnoj knjizi želim da i dalje cirkuliše. Postoji preko dve milijarde hrišćana koji moraju da budu upućeni u jevanđelja i u Šemu Izraela (Marko 12:29), na koju je sam Isus pristao, i u stih 17:3 Jovanovog jevanđelja („A ovo je život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga...) kojim se Isus molio.

Clifford Durousseau

M.A.Th., Ph.D. (Cand.)

Instambul, Turska

Priznanja

Najiskrenije se zahvaljujem svima koji mi stalno nude savete i konstruktivne kritike. Njihov entuzijazam za velike istine Biblije i entuzijazam prema životu, smrti i učenju Mesije Isusa gura ih napred na talasu uzbuđenja oko jevrejskog Isusa koji je recitovao izraelsku netrijadološku veru. Moju posebnu zahvalnost zaslužuju: Helen, Delroy, Alex, Ray, Dan, Charles, Greg, Jack, Clifford, Steven, Martha, i Sarah, moja ćerka i urednik, bez čije veštine i strpljenja ni jedna od mojih knjiga ne bi ugledala svetlost dana.

Uvod

„Moramo se prisetiti toga da hrišćanska teologija ne veruje da je Bog osoba. Ono veruje da je On takav da je trojstvo osoba konsistentno sa unijom Božanstva."[1]
„Tumači koji su se opredelili za hrišćanstvo obično nisu bili preterano zainteresovani u ono što je Isus nameravao da uradi i što je radio u svoje vreme."[2]
„Za Isusa, kao i za Njegove ljude, tokom mnogo vekova, Bog je bio jedan. *On nije menjao ovo drevno verovanje.*" [3]

Ova knjiga definiše ko je Bog Biblije zapravo. Jedan takav poduhvat bi se mogao učiniti grandioznim, ali moj cilj je usko određen. Nameravam da istražim značenje „jednog Boga" kao nekoga kome se mi, hrišćani, molimo. Šta Biblija podrazumeva pod „jednim Bogom"? Šta biblijski monoteizam podrazumeva? Različite grupe hrišćanskih vernika, čija se mišljenja razlikuju, tvrde da su monoteisti. Muslimani tvrde da su monoteisti. Jevreji takođe iznose jednu takvu fundamentalnu tvrdnju. Javlja se veliko i uporno pitanje: *Kako Isus i Biblija definišu ideju o „jednom Bogu"?*

Moje istraživanje uključuje poređenje vere istorijskog Isusa i pisaca Novog zaveta i vere[4] koja je postala opšte prihvaćena od strane onih koji redovno idu u crkvu i koji se okupljaju sa tvrdnjom da su Isusovi sledbenici. U ovim poglavljima se često vraćam centralnoj veri Isusa, Šemi (Peta knjiga Mojsijeva 6:4; Marko 12:29).

---

[1] C.S. Lewis, Christian Reflections, Eerdmans, 1995, 79.
[2] Richard Hiers, Jesus and the Future, John Knox Press, 1981, 1.
[3] „God," A Dictionary of Christ and the Gospels, Charles Scribner's Sons, 1906, 1:650, dodat akcenat.
[4] Vera koja je poznata većini ljudi koji redovno idu u crkvu je ona koja je određena na Nikejskom saboru 325 nove ere, oko 300 godina nakon Isusove službe.

Vodio sam dijaloge sa mnogim istaknutim učenjacima koji su davali svoje komentare i Isusu i njegovom strogom monoteizmu. Smatram da velika količina hrišćanske literature potvrđuje moju tezu da je Isus insistirao na ovoj unitarijanističkoj veri. U tom smislu, crkvena literatura osuđuje trenutnu crkvenu praksu i verovanja, a to bi isto učinio i Isus. Takođe smatram da zamena Isusove vere trijadološkom definicijom Boga nije validna ,,promena unutar biblijskog monoteizma.“[5] Nisam ubeđen, kao što to nisu ni milioni drugih[6], da trijadologija uopšte predstavlja biblijski monoteizam.

U narednim poglavljima ću pokušati da otkrijem pogrešne argumente koje ,,ortodoksne“ apologete često upotrebljavaju kako bi podržali pogrešno mišljenje da su Isus i njegovi Apostoli verovali da trojica čine jednog Boga. Verujem da je javnost ozbiljno neupućena jer nije imala ključnu sposobnost da prozre kroz takve argumente.

Mislim da u Novom zavetu Isus nikada ne kaže da je on Bog Izraela, jedan pravi Bog. Zašto bi se onda Isusovi sledbenici povinovali verovanju kog se Isus nije nikada ni držao? Ako da bi neko bio hrišćanin treba da sledi Isusa Hrista, onda bi taj čovek pre svega trebalo da deli Isusovo viđenje Boga. Isusova vera bi automatski bila vera njegovih sledbenika. Kako nam to Biblija otkriva, Isus je jasno rekao šta on veruje i ko je Bog. Ali crkve su sve učinile kako bi Isusovu precepciju Božijeg identiteta učinile zbunjujućom i neshvatljivom.

Verujem da hrišćani treba da se postaraju da njihova definicija Boga bude u skladu sa Isusovom definicijom Istog. Ovde ne govorim o Božijim karakteristikama i atributima, da je On ljubav i slično. Ja se bavim pitanjem: Koliko je njih Bog? Prelistavam Novi zavet kako bi otkrio da li je Isus ikada dao svoje odobrenje kada je u pitanju ideja da Boga čine tri Osobe[7] (Trijadologija).

---

[5] Harold O.J. Brown, *Heresies: Heresy and Orthodoxy in the History of the Church*, Hendrickson, 1998, 431.

[6] Ovde prvenstveno milim na Jevreje i Muslimane, pored velikog broja ,,disidenata” tokom vekova. Jevreji su ubeđeni da njihova hebrejska Biblija isključuje Trojstvo a muslimanski Kuran upozorava svoje poklonike na bilo kakvo narušavanje jednine božanstva.

[7] Dobro je poznato da trijadološki stručnjaci ne vole reč ,,Osoba”, jer ne oslikava starogrčki termin koji je upotrebljem pri formiranju vera. Međutim, alternative koji oni daju su nejasne i neodređene pa samim tim ne znače ništa većini ljudi koji redovno odlaze u crkvu. Kada čuju reč ,,Osoba”, oni je povezuju sa verovanjem u tri Osobe, od kojih je svako Bog. Hebrejska reč *nephesh* je ekvivalentna ,,osobi, pojedincu”. Čak je i Bog opisan kao nephesh, jedna Individua, Bog govori o ,,Mojoj duši” - ,,Meni samom” (Isaija 42:1). On ,,sâm” je jedan.

Ili je on propovedao da je Bog jedna Osoba (unitarijanizam)?[8] Postoji velika razlika između Boga koji je jedna Osoba i Boga koga čine tri Osobe.

Naša odluka po pitanju toga koji od ovih „Bogova" je Bog o kome je reč u Bibliji izvršiće veoma veliki uticaj na naše shvatanje toga ko je Isus. Mi prvo moramo da znamo kako je Isus definisao Boga. Ako je Bog jedna Osoba, onda sledi pitanje: Ko je Isus? Ovo su ključna pitanja u vezi sa poretkom u univerzumu. Potrebni su nam jasni i čvrsti biblijski odgovori. Ovo su izuzetno praktična pitanja. Nama je potrebno razjasniti ova pitanja kako bismo prišli Bogu „duhom i istinom", kao što je Isus rekao da moramo (Jovan 4:24).

Čitaoci Biblije instinktivno naginju ka uvodnim rečima Jovanovog jevanđelja kako bi istim tim rečima pripisali i koncept druge Osobe u božanskom Trojstvu. Smatram da oni pogrešno tumače ono što je Jovan u tom pasusu rekao i da koriste isti taj pasus kako bi se suprostavili hebrejskoj Bibliji i strogo unitarijanističkom viđenju Isusa datom od strane ostalih jevanđelista. Nametanje Trojstva na Novi zavet samim tim ometa suštinsko viđenje Boga koje je dato u Bibliji.

Doktrine čine sastavni deo hrišćanskih crkava. Smatram da Isusova vera, onakva kakva je zabeležena u Novom zavetu, danas ne predstavlja deo crkava koje nose Isusovo ime. Novozavetno štivo se unutar sopstvenog konteksta nije ni makac udaljilo od vere koju je Isus predložio, kao jedne od najvećih zapovesti. Hristovi sledbenici žele da budu uvereni da slede Isusa po pitanju samog srca i srži vere – verovanja u Boga. Ali da li su oni obavešteni u vezi sa tim kako je vera crkve u koju redovno odlaze počela da postoji, i da li su se ikada uverili da je vera te crkve ona koju je i Isus priznavao? Da li je Isus bio Trijadolog?

[8] Termin unitarijanizam jednostavno podrazumeva verovanje da je Bog jedna Božanska Osoba. Smisao u kom ja ovaj termin upotrebljavam ne treba pomešati sa savremenim verovanjima unitarijanističkih univerzalista.

Čisto sumnjam da je veliki broj onih koji redovno odlaze u crkvu dobro razmislio o ovom fundamentalnom pitanju. Tradicionalna definicija Boga kao „trojici u jednom“ dominira na crkvenoj sceni kao nepokolebljiva dogma. Otvorena diskusija o tradicionalnoj veri je neuobičajena. Ako se kojim slučajem ova diskusija pokrene, crkveni autoriteti ulažu teške napore i insistiraju na svojoj istini. Oni koji redovno posećuju crkvu su primorani da se poklone dogmi o Bogu. Ali članovi crkava obično ne čuju propovedi o poreklu i značenju predloga da „Bog je tri u jedan“. U većini slučajeva, oni ne mogu da brane ovaj koncept protiv suprostavljajućih tačaka gledišta. Njima je jednostavno rečeno da proglase „sektašem“ svakoga ko dovede u pitanje primljenu definiciju Boga. Oni su uglavnom u potpunosti nesvesni stalnog toka opozicije koju pružaju istoričari i oni koji se bave proučavanjem Biblije a koji se suprostavljaju verovanju da je Bog jedan a u isto vreme i trojica.

Uveren sam da „lažno verovanje sputava umove muškaraca i žena. Istina ih oslobađa.“[9] Mi ne možemo da priuštimo da verujemo u pogrešne koncepte, a posebno kada se radi o ključnim pitanjima o Bogu Biblije i Bogu Jevreja. Iznad svega, moramo da budemo jasni i samouvereni po pitanju toga ko je Bog. Svi moramo da se uverimo da kada govorimo o Bogu, govorimo o istom Bogu koga je Isus nazivao Bogom? Iznad svega, kao hrišćani, mi moramo da se uverimo da Hrist odobrava našu veru. Ako smo Isusovi sledbenici onda moramo da se postaramo da pratimo Isusovu veru i da priznajemo njegovu definiciju Boga. Kao Hristovi predstavnici mi moramo da budemo uvereni da pričamo o istinitom Bogu Biblije svim onima koji upošte ne prepoznaju Boga.

Viđenje Boga i Isusa je važno iz sledećeg razloga. Citiram R. Alan Colea: „Klanjati se Hristu sa pogrešnim verovanjima o Njemu znači klanjati se lažnom Hristu, kako god Ga mi zvali; jer pri tom lažno zamišljamo Njega kao nekog ko On nije i kao nekog ko nije otkriven u Bibliji.“[10]

Crkva, kao što to mnogi znaju, ima ružnu istoriju tokom koje je proganjala pa čak i ubijala one koji su se usuđivali da dovedu u pitanje dragocene dogme. Upravo u vreme kada je crkva počela sebe da smatra vojnom snagom, pod Konstantinovom vlašću, ona je utemeljila svoje saborne odluke o Bogu i Isusu i njihovom odnosu.

---

[9] F.F. Bruce, *The Gospel and Epistles of John*, Eerdmans, 1994, 196.
[10] *Mark* (*Tyndale New Testament Commentaries*), Eerdmans, 1983, 199.

Nasilje se smatralo validnim sredstvom za izlaženje na kraj sa neprijateljima i „jereticima" a ono je išlo ruku pod ruku sa politikom proganjanja i proterivanja svih onih koji su odbijali da se slože sa neobičnom definicijom Boga – Trojstvom. Da li se iza te izrazito nejevrejske definicije Boga možda krije okrutna moć zbog koje se crkva prodala svetu i izgubila svoj status „stanovnika stranca" toliko čuvan u Novom zavetu? Da li je crkva zapravo iz svog suštinskog učenja izbacila Isusa i insistirala na zastrašujuće kompleksnoj grčkoj filozofskoj teologiji koju Isus ne bi prepoznao? Da li postoji vrebajuća, latentna antisemitska tendencija u tom crkvenom odbijanju Isusove jevrejske vere?

Nisam ja nikakav inovator. Sve što treba je da pročitate obimno štivo na temu Reformacije i videćete da predmet kojim se bavimo ima bogatu istoriju:

> Neki od radikalnih reformatora u ranim 1530. godinama postavili su dublja pitanja o crkvi nakon Konstantina: oni su rekli da je ona i te kako pogrešno protumačila prirodu Boga ... Problem je u samoj srži hrišćanstva. Svodi se na paradoks da je crkva u najranije doba identifikovala i razapela čoveka pod imenom Isus ne samo kao Mesiju ili Hrista očekivanog od strane Jevreja, već i kao samog Boga ... Dakle, religija koja je usvojila jako ubeđenje da je Bog jedan, takođe je o Njemu govorila u tri aspekta, Oca, Sina i Svetoga Duha. Crkva je provela svoja prva četiri veka raspravljajući o tome kako je to moguće. Morala je da usaglasi svoju priču o tročlanom Bogu koji je postao čovek sa svojim jevrejskim monoteističkim nasleđem i grčkim Platonovim nasleđem ... Ovi teološki argumenti, koji su bili žučni, zamršeni i sve više upleteni u politiku, kulminisali su odlukama koje su donete tokom četvrtog i petog veka na nizu sabora od Nikejskog (325. nove ere) do Četvrtog vaseljenskog sabora (451. nove ere).[11]

Ove činjenice govore same. Pitanje je da li je jevrejski Isus, heroj i osnivač apostolskog hrišćanstva, doživeo pomračenje tokom tih žalosnih vekova ogorčene rasprave oko toga ko su Isus i Bog. Zar ne bi bilo bolje za vernike da se udalje od tog formativnog istorijskog perioda ispunjenog raspravama i da se sami vrate hrišćanskim dokumentima?

[11] Diarmaid MacCulloch, *The Reformation*, Penguin, 2003, 184, 185.

Da li današnja crkva jednostavno slepo nameće svoj smisao društvene koherencije i identiteta na osnovu definicije Boga koja je postala očuvana i cenjena jer je vekovima ponavljana? Svako ko tvrdi da voli Boga i Isusa svim srcem i umom treba pažljivo da istraži ova pitanja. Naredna poglavlja su posvećena jednom takvom istraživanju.

Poglavlje 1

Osnove verovanja u Boga i Njegovog Sina

„Rano hrišćanstvo svesno od judaizma usvaja monoteisičku formulu koja glasi „Bog je jedan". Prema stihovima 12:29, 32 Markovog jevanđelja, Isus eksplicitno dokazuje jevrejsku monoteističku formulu."[12]

„Crkva ne može doveka da nastavlja da veruje u Isusa, onakvog kakvog on sebe nije smatrao! Pitanje njegove mesijanske svesti je jedno od najvažnijih sa kojima hrićanska vera mora da se susretne." [13]

Isus nam je često definisao Boga. On je definisao Boga direktno i jednostavno u poznatim verskim izjavama. Isus je imao običaj da se obraća Jednom Bogu biblijskog monoteizma sa „Oče" (Jovan 17:1 i mnogi drugi stihovi). Međutim, da li crkve zaista slušaju Isusovu definiciju Boga, ili su napustile njegovo viđenje zarad tradicionalne ideje o Bogu koju Isus ne bi prihvatio?

Kenneth Richard Samples piše:

> Određene izjave u Bibliji su upotrebljavane kao verske čak i u vreme kada je Biblija pisana. Na primer, u Starom Zavetu, drevni stanovnici Izraela su upotrebljavali Šemu kao veru, time naglašavajući svoju beskompromisnu posvećenost monoteizmu, iako su oni živeli okruženi paganskim, politeističkim svetom. Šema, koju Jevreji nastavljaju da koriste danas, sastoji se od molitvenog recitovanja stihova 6:4-9 Pete knjige Mojsijeve.

[12] „*Eis*, jedan" *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, 1990, 399.
[13] J.W. Bowman, *The Intention of Jesus*, SCM Press, 1945, 108.

> Šema na hebrejskom znači „čuti" i četvrti stih prikladno počinje sa: „Čuj, o Izraelu: Gospod naš Bog, Gospod je jedan."[14]

Isus kao osnivač i učitelj hrišćanske religije ništa manje nije insistirao na Šemi kao na vodiču ka istinskoj teologiji i veri (Marko 12:28-34).

Kao hrišćanin prihvatam osnovne istine naše vere otkrivene Biblijom, hebrejskom Biblijom i grčkim Novim zavetom. Verujem da Biblija pruža čvrst božanski autoritet po pitanju tvrdnji o istini koje su iznesene zarad hrišćanske vere. Jasno mi je da su Isus i Apostoli videli Bibliju kao božansko Otkrivenje, ključni vodič za ljudska bića koja se bore u očigledno palom svetu. Isus je bio ultimativni „Bibličar" koji je uveravao da „Biblija ne sme da bude prekršena" (Jovan 10:35) i koji je u potpunosti sproveo istraživanje Biblije o sebi, sopstvenom identitetu na osnovu „zakona, proroka i rukopisa" (Luka 24:44). Moj cilj je da sledim Isusa i njegov opis toga ko je Bog i ko je Isus. Ipak, ovo je osnova našeg pristupa Bogu i klanjanju Istom.

Naravno da je i Pavle bio jednako i čvrsto ubeđen po pitanju inspirisanosti Biblijskog kanona. On je smatrao da je Bog „izdahnuo" svete spise, koji su predstavljali um ili Duh Božiji (2. Timotiju 3:16). Biblija je bila božanska biblioteka osmišljena da nas uputi u Božiju volju. Pavle, kao Isusov Apostol, tvrdio je da je inspirisan da govori.[15] On je svakako bio svestan Isusove jevrejske vere i govorio je o njegovom jevrejskom poreklu. Bog koga su on i svi njegovi Apostoli služili, bio je Bog Izraela, „Bog njegovih i Izraelskih otaca" (vidi Dela 3:13; 5:30; 22:14; 24:14).

---

[14] Kenneth Samples ("Apologetic Lessons from the Past: The Ancient Christian Creeds," www.augustinefellowship.org) podseća nas na vrednost vera. Ali mi moramo da budemo sigurni da se one vraćaju na Isusa. „Američki filozof Džordž Santajana jednom je rekao: „Oni koji se ne sećaju prošlosti osuđeni su na to da je ponove." Hrišćani treba da posebno obrate pažnju na lekcije iz prošlosti. Što se tiče hrišćanskih tvrdnji o istini (koje se tiču života, smrti, Isusovom vaskrsenju), one su ukorenjene u istorijskim činjenicama. Savremeni hrišćani mogu u velikoj meri da budu obogaćeni pažljivom studijom hrišćanskih vera i događajima koji su okruživali njihovo formiranje. Prikladna upotreba vera može da poboljša hrišćansko obrazovanje, molitve i evanđelizam, i to zaista i čini. Međutim, istraživanje drevnih vera takođe može da otkrije neke važne apologetske lekcije za hrišćane dvadeset i prvog veka." Isto.

[15] 2 Petrova 3:16 označava Pavlove rukopise kao Biblijske.

Ne postoji nagoveštaj da su Pavle i Petar ikada doveli u pitanje ovu veru a kamoli da su je napustili. Vera u Boga, kao Isusovog Oca i Jednog Boga Biblije, predstavlja deo fiksnih podataka Pavlove teologije. Da je on menjao veru svog i Isusovog nasleđa u biblijskim spisima bi postojao dokaz da se on time bavio, baš kao i nova istina da ljudi nejevrejskog porekla mogu da u potpunosti postanu Božiji ljudi bez obrezivanja, kako je to do detalja opisano na prvom crkvenom saboru u petnaestom poglavlju Dela apostolskih i u Poslanici Galatima.

U Novom zavetu ne postoji reč o tome da su se takve revolucionarne promene desile kada je u pitanju definicija Boga. Ne postoji ništa u zabeleženoj Pavlovoj službi što ukazuje na novu definiciju izraelskog i hrišćanskog Boga.

Brine me neprijateljski stav sa kojim se suočava svako ko dovodi u pitanje dogmu o tročlanom Bogu. Umesto protestantskog principa da znatiželja treba da bude slobodna i nezavisna, vlada zastrašujuća atmosfera ispunjena besom i ogorčenjem upućenim svakome ko nagovesti da Isus nije Trijadolog. Da li smo zaboravili da je naš Spasitelj bio Jevrejin? Da li smo ozbiljno shvatili Isusovu lekciju da je nasilje nezamislivo? Da je razumno ubeđenje apostolski metod podučavanja o istini? Da je upotreba sile kako bi se postigao konformitet po pitanju doktrine odbijanja hrišćanstva u samoj srži?

Nedavno sam se upustio u razgovor sa kalvinističkim sveštenikom. Kada sam mu prišao sa pitanjem da definiše Boga, on je zauzeo strog i osuđujući stav. Grozna reč „jeretik" upotrebljena je sa slobodom a moja porodica i ja smo optuženi da ni u kom smislu nismo hrišćani. Mi se klanjamo čudnom Bogu. Ovaj razgovor je za mene predstavljao zastrašujući podsetnik o groznim događajima koji su se dogodili u XVI veku kada je protestantski vođa Žan Kalvin sebe posvetio uništenju mladog biblijskog učenjaka, Miguela Serveta, samo zato što Miguel nije mogao da prihvati da je Bog Trojstvo i zato što se protivio krštenju odojčadi. Platio je životom zbog svojih verovanja, pao je u ruke jednom od najuticajnijih protestantskih reformatora. Ova šokantna priča svedoči o tome kako je neko spaljen na lomači u Isusovo ime. Kalvin je umro a nije se pokajao za smrt Serveta. Ovaj događaj mora da pokrene široku diskusiju među onima koji redovno idu u crkvu, posebno onima koji su na Kalvinovoj strani.

Strašno je kada je neko na strani onih kojima u tolikoj meri nedostaje hrišćanske ljubavi da smatraju da je u redu ubijati teološke protivnike.[16]

U crkvenoj istoriji postoje brojna svedočenja o tome kako je crkva svoj bes iskaljivala na onima koji bi doveli u pitanje veru ustanovljenu od strane crkvenih sabora, pa čak ih i ubijala. Ovom zastrašujućom činjenicom bi trebalo da se ozbiljno pozabave oni koji se bave proučavanjem Biblije i Isusovog učenja. Brutalnost kao podrška tradicionalnoj doktrini je nezamisliva ako se sledi Isusov um.

Jednom prilikom, jedna organizacija u želji da ostavi „jeres“ po strani, objavila je da je unitarijanistički biblijski koledž teološka sekta koju po svakoj ceni treba izbeći. Nikada neću zaboraviti uzdisaje 400 ljudi kada im je zastupnik „ortodoksije“ rekao da iako Anthony veruje da je Isus Mesija i Sin Božiji, i da iako je vaskrsao i iako će se on vratiti, on nije verovao da je Isus zapravo Bog.

[16] Dobro je Kenterberijski dekan, F.W Farrar, napisao 1897. godine: „Renee, Vojvotkinja od Ferare, ćerka Luisa XII, bila je pametna i pobožna princeza koja je cenila Kalvina. U pismu velikom reformatoru Ženeve, ona je pametno iznela da se Davidov primer mržnje prema neprijatelju ne može primeniti na nas. Moglo bi se pretpostaviti da je Kalvin jednom podržao osećanje koje je samo oslikavalo Hristovo učenje ... „Kažem vam, volite svoje neprijatelje, blagoslovite one koji vas psuju i koji se mole za one koji vas iskorišćavaju i gone.” Ali Kalvin je bio šokiran zbog toga što je Vojvotkinja rekla. On joj je učtivo i strogo odgovorio da bi „takvo tumačenje uznemirio celokupnu Bibliju”, da je čak i u svojoj mržnji David primer svima nama, kao što je to Hrist; i „da li bi trebalo sebe da postavimo tako da budemo superiorni u odnosu na Hrista ljudskošću i dobrotom?” Princeza je bila u pravu a teolog nije. Bilo bi bolje za Kalvina da je istinitije shvatio Hristovo učenje ... Da je to uradio, on bi bio izbegao najveće životne greške – spaljivanje Setveta, preporuka da Protektor Somerset bude prognan i izbegavanje da pritekne u pomoć kako bi pomogao očajnoj i prognanoj kongregaciji Džon a Laskoa. Hugo Grocije je rekao istinu, kalvinisti su uglavnom bili oštri prema svima koji su se razlikovali od njih jer su zamišljali Boga kao ošrog prema većem delu ljudske rase. Nerado su hodočasnici i njihovi najraniji naslednici kažnjavali ove strašne greške i iako su sami begunci zbog kraljevskog despotizma i svešteničke netolerancije, mučili su nemoćne starice koje su nazivali vešticama a tretirali su neupućene sveštenike kao kvekere nemilosrdnim gnevom” (*The Bible: Its Meaning and Supremacy*, Longmans, Green and Co., 1897,92, 93)

Mnoge dame iz publike su požurile ka meni na kraju sesije, među njima i moja žena, moleći nas da budu spaseni od večnog pakla. Zapazio sam da je njihova posvećenost daleko prevazilazila njihovo poznavanje ove teme. Izgleda da nisu bili svesni da je Apostol naše vere, Isus (Jevrejima 3:1) jasno iskazao svoje verovanje u vidu unitarijanističke vere svog jevrejskog nasleđa. Ali te jednostavne činjenice izgleda da nisu imale važnost. Održavanje tradicije svoje crkve je pokretačka sila koja se krije iza ove očigledne posvećenosti prema spasenju od ove katastrofalne „jeresi“. Ovi entuzijasti nisu posedovali bilo kakvo znanje o istorijskom razvoju trijadološke vere.

U potpunosti sam ubeđen da su pisci Novog zaveta govorili istinu kada su jednoglasno rekli da je Isus objavio Jevanđelje spasenja Carstva i pozvao sve koji su mu prišli da se pripreme kao kraljevska porodica za kraljevsku ulogu u dolazećoj mesijanskoj vladavini na zemlji. On je umro zarad grehova sveta i kako bi ratifikovao Novi zavet, tri dana kasnije se ponovo vratio u život. Ubeđen sam da je on napustio svoj grob i da je vidljivo i opipljivo bio prisutan sa onima koji su ga poznavali pre raspeća. Posvetio sam se verovanju u neoborive istorijske činjenice u vezi sa Isusovim povratkom u život, kao u neoboriv stub istinskog hrišćanstva. Iza neverovatne drame oko toga kako Isus vodi natprirodno poreklo od device, Jevanđelje koje propoveda o isceljujućoj Isusovoj službi, njegovom raspeću, vaskrsnuću, odlasku na nebo i obećanom povratku u okviru njegovog Drugog dolaska kako bi se započeo novi politički i društveni poredak na zemlji, predstavlja nevidljivu ruku Boga Avrama, Isaka i Jakova, koji je takođe i Isusov Bog.

Nemam razlog da pretpostavim da su Isusovi sledbenici zamišljali vaskrslog Isusa. Oni uopšte nisu imali motiv da lažu o tome šta su ih sopstvena čula naučila da je tačno. Na način koji nije kitnjast, oni potvrđuju da su „jeli i pili sa njim (Isusom) nakon što se digao iz mrtvih“ (Dela 10:41). „Bog ga je digao iz mrtvih i on se pojavio onima koji su sa njim došli od Galileje do Jerusalima, koji su sada njegovi svedoci ljudima“ (Dela 13:30-31). Na osnovu svedočenja onih koji su živeli u vreme ovih događaja a koji su samim tim bili u poziciji da ih tačno zabeleže, ja u to verujem. Nemam razlog da mislim da je, na primer, Luka izmišljao bajke kada je beležio kako je Isus natprirodno začet u Mariji, kako je obavljao svoju službu i kako je ubijen od strane surovih, netrpeljivih Rimljana i Jevreja.

Dokazano je da je Luka stalno bio dobro informisan o istoriji i događajima tog doba. On ne daje naznaku da je napustio svoju nameru da govori o istorijskim događajima, niti je zagazio u mitologiju onda kada nam je rekao da je vaskrsli Isus odabranim učenicima održao šestonedeljni kurs o Carstvu Božijem (Dela 1:3).[17]

Pavlova služba u Pisidijskoj Antiohiji predstavlja hrišćanske činjenice na očigledan i jednostavan način, zahtevajući našu pažnju i veru. Smatram da je Pavle ovde u potpunosti ubedljiv. Ne samo da veruje da se Isus vratio iz mrtvih, on vidi biblijsku dramu kao usredsređenu na Boga i Isusa a ne na Boga i Boga.

> Od potomaka ovog čoveka (Davida), Bog je, kako je to i obećao, doveo Izraelu spasitelja, *Isusa*. Jovan je proslavio njegov dolazak tvrdeći da će svi stanovnici Izraela biti kršteni; i dok je Jovan svoj put privodio kraju, on je govorio: „Šta mislite ko sam ja? Ja nisam on. Gledajte, jedan dolazi posle mene; ja nisam vredan toga da mu sandale otpertlam."
>
> Braćo moja, deco Avramove porodice, i svi vi koji ste bogobojažljivi, nama je ova reč o spasenju poslata. Stanovnici Jerusalima i njihove vođe nisu uspeli da ga prepoznaju, a osudivši ga, oni su ostvarili proročanstva koja su čitana šabatom za šabatom. Iako nisu pronašli osnova da ga kazne smrtnom kaznom, oni su od Pilata zatražili da ga ubije, i kada su postigli sve što je o njemu rečeno, oni su ga skunuli sa krsta i stavili u grob.
>
> Ali Bog ga je digao iz mrtvih i danima se on javljao onima koji su sa njim došli od Galileje do Jerusalima. Ovo su sada njegovi svedoci pred ljudima.

[17] Isus sigurno nije postavio vremenski rok za dolazak Carstva. Jednom prilikom je govorio o tome kako su njegovi sledbenici videli Carstvo pre smrti i ovo predskazanje je ispunjeno u viziji (Matej 19:9) o Carstvu. Petar je kasnije objasnio da je događaj „preobraženja" zapravo vizija budućeg Carstva, Parusia, Drugi dolazak (2. Petrova 1:16). Kada je Isus govorio o tome kako se to neće desiti pre nego što svi događaji njegovog proročanskog putešestvija ne budu ispunjeni, on nije imao u vidu period od 70 godina, a kamoli na period od 40 godina koji je počeo 1948! Ovde „stvaranje" (Marko 13:31) ima smisao „sadašnjeg zlog društva", „nevolja" (Priče 30:11-14, Psalmi 24:6; Luka 16:8; Dela 2:40; Marko 8:38) koje će se nastaviti sve dok Isus ne uvede buduće doba Carstva Božijeg na zemlji. Isus je jasno rekao da je nemoguće tačno odrediti taj trenutak. On je to jasno rekao u stihu 13:32 Markovog jevanđelja i stihu 1:7 Dela apostolskih. Novi zavet takođe govori o drugom dolasku „nakon dužeg vremena" (Matej 25:19; Luka 20:9). Carstvo i Dan Gospodnji je uvek „na dohvat ruke" kao što su to proroci rekli, 700 godina pre prvog Isusovog dolaska (Isaija 13:6).

> Mi sami prenosimo ove dobre vesti tebi, da ono što je Bog obećao našim precima sada ispunjava nama, njihovoj deci, time što uzdiže Isusa, kao što je i napisano u drugom psalmu: „Ti si moj sin; ovog dana ja sam te začeo."
>
> Što se tiče činjenice da je on dignut *iz mrtvih* i da se nikada neće vratiti grešnosti, on je izjavio sledeće: Ja ću vam dati koristi namenjene Davidu." Zato on takođe kaže u jednom psalmu: „Nećeš dati da Svetac Tvoj vidi trulost." Sada David, nakon što je služio volji Božijoj tokom svog života, zaspi, odlazi kod svojih predaka i vidi trulost.
>
> Morate da znate, braćo, da iako je kroz nega oproštaj greha vama obećan, i što se tiče svega što vam ne može biti oprošteno Mojsijevim zakonom, u njemu je svakom verniku oprošteno. Ali budite oprezni da se ne obistini ono što su proroci rekli: „Vidite, nemarljivi! I čudite se, i nek vas nestane; jer ja činim delo u vaše dane, delo koje nećete verovati ako vam ko uskazuje" (Dela 13:23-41).

Smatram da je Lukino i Pavlovo svedočenje ubedljivo i racionalno. Mnogo godina sam proveo proučavajući Novi zavet na Teološkom univerzitetu, analizirao reč po reč u učionici, pretraživao originalne grčke tekstove, konsultovao se sa najboljim biblijskim radovima napisanim na engleskom, francuskom i nemačkom. Novi zavet predstavlja plemenite osobine kao što su iskrenost, čistota, hrabrost i posvećenost, osobine koje možemo da primenimo i na drugim poljima.

Naravno da je vrlo verovatno i razumljivo da Veliki Stvaraoc ne bi ostavio svoja stvorenja u neznanju, kada je u pitanju Njegov plan za čovečanstvo. On je zapravo otkrio svoj Plan putem Svetog pisma, Hebrejske Biblije i Grčkog Novog zaveta, a na kraju i u Isusovom jevanđelju koje propoveda njegovim apostolima i podučava ih.

Isusovo vaskrsnuće jednostavno stavlja pečat na čitavu priču, a samim tim i Božije odobrenje na čitavu dramu koja tek treba da se završi.

Bilo bi mi mnogo teže da verujem da su pisci Biblije prevaranti. Kakav su motiv oni imali da osmisle jednu takvu brilijantnu prevaru, ako je prevara ono što u Novom zavetu piše o Isusu i njegovim sledbenicima? Zamislite da je njihova priča netačna. Šta bi oni mogli da dobiju takvim ubedljivim pripovedanjem, zasnovanim na direktnom odnosu sa Isusom koji je vaskrsao nakon što je ubijen, o tome kako je Bog izveo veličanstveno kreativno čudo vraćanjem razapetog Mesije u život? Ako je Bog stvorio čoveka, kakav prigovor iko može da da tome što je on vratio čoveka u život? Zašto bi ti rani hrišćani, heroji, podnosili gnev neprijateljski nastrojenih religija i sekularnih vođa ako su znali da je neistina to zašta se zalažu – da je njihov voljeni vođa vidljivo vraćen njima nakon što je umro?

Zar nije ludost to što neki ljudi koji nisu prisustvovali događajima koji su se desili pre dve hiljade godina, tvrde da znaju šta se desilo bolje od onih koji su u stanju da se konsultuju sa pravim svedocima ove hrišćanske priče?

Iako strastveno verujem u neverovatne ali pak pribrane tvrdnje pisaca Novog zaveta, rezervisan sam prema crkvi, koja tvrdi da prati Isusa i veru tih prvobitnih hrišćana. Verujem da postoji velika razlika između onoga što je nakon vekova postalo hrišćanska vera i onoga što je zabeleženo kao hrišćanstvo prvog veka. Smatram da se desilo radikalno krivljenje i rasparčavanje istog nakon smrti Apostola, Jovana, koji je umro krajem prvog veka, kao poslednji od njih.

Dokaz o znatnoj promeni u sistemu verovanja poslebiblijskih hrišćana nije ništa manje očigledan nego u promeni koja se desila u vezi sa definisanjem toga ko je Bog a ko Isus. Srce hrišćanstva, onakvog kakvo nam je ono prvo prikazano od strane Isusa, trajno je i u velikoj meri pogođeno. Mislim da je Crkva pretrpela ogromnu štetu kada je Jedan Bog, Otac Gospoda Isusa, pretvoren u dvojicu i trojicu, a čovek Isus, Sin Božiji, prikriven. Mislim da jednostavnim i jasnim citiranjem toga što je Isus rekao o Bogu i sopstvenom odnosu sa Njim, mogu da pokažem radikalnu promenu na gore koja se odigrala a pritom ću to uporediti sa onim što je kasnije institucionalizovana crkva, nakon vekovima duge unutrašnje borbe i česte nasilne rasprave, proglasila svojim viđenjem Boga i Isusa.

Kao što je poznato, ono što se smatralo tačnim („ortodoksnim“) viđenjem Boga i Isusa konačno je uklesano u kamen kada su u pitanju crkvene vere, posebno na Nikejskom saboru 325. godine i Četvrtom vaseljenskom saboru 451. godine. To se desilo tek nakon vekova gorke i zbunjujuće rasprave. Čak i nakon sabora u Halkedonu rasprava oko toga na koji način treba opisati Isusa se nastavila kao što to iskreno priznaje savremeni stručnjak za istoriju hrišćanstva, „sve do dana današnjeg postoji stalna potreba za potpunom ponovnom procenom crkvenog verovanja u Hrista.“[18]

Ova stalna potreba za ponovnom procenom je, prema mom mišljenju, naglašena u dramatično interesantnom citatu iz informativne knjige od strane učenog profesora sistematske teologije na Međunarodnom trijadološko-evanđelijskom univerzitetu. Na kraju pune istorijske procene doctrine, on iskazuje ono što vidi kao sadašnje udaljavanje od klasičnih vera, koje su formirale srž trijadološkog hrišćanstva. On misli da se, nažalost, udaljavamo od Sabora u Halkedonu koji je 451. godine nove ere formulisao poznatu doktrinu o „dve prirode” Isusa:

> U teologiji, moramo da kažemo da izgleda da smo zagazili u posle-halkedonsku eru. Transformacija koju ovaj razvoj najavljuje je veća od bilo čega što se u hrišćanstvu desilo. Može biti upoređena samo sa promenom unutar samog biblijskog monoteizma, od unitarijanističkog monoteizma Izraela do trijadologije Sabora u Halkedonu. Razliku simboliše prelazak sa *Šeme*, Peta knjiga Mojsijeva 6:4, („Čuj, O Izraelu: Gospod naš Bog je jedan Gospod...” na ispovest atanazijske vere: „Obožavamo jednog Boga u Trojstvu i Trojstvo u jedinstvu.”

Ovo je izuzetno interesantan komentar. Profesor postavlja pitanje:

> Da li je prelazak sa ličnog monoteizma Izraela na trolični teizam Nikeje legitiman razvoj starozavetnog otkrovenja? Hrišćani tvrde da jeste,
> držeći se mišljenja da Nikeja predstavlja potpuniji sled događaja, a ne krivljenje teksta, koji prati samootkriće Boga Izraela.[19]

[18] Aloys Grillmeier, *Christ in Christian Tradition*, Westminster John Knox Press, 1975, 1:557.
[19] Harold OJ. Brown, *Heresies*, 431.

Ono što ja smatram fenomenalnim u ovom citatu jeste pre svega priznanje profesora da se promena sa Isusovog unitarijanističkog monoteizma na trijadološku nikejsku doktrinu jeste dogodila i zaista je bila značajna. Ono što me upozorava na rizik od nekritičkog prihvatanja „tradicije“ zarad nje same, ono zbog čega sumnjam i što me nagoni da sprovedem istraživanja poput ovih u narednim poglavljima jeste sledeće: profesor očigledno nije zapazio da je Isus bio onaj koji se u potpunosti priklonio unitarijanističkom monoteizmu Izraela. Isus nije dao naznaku da je „prelazak“ na drugi oblik „monoteizma“ moguć i dozvoljen. Zaista, kako hrišćani mogu da zamisle da se udalje od vere za koju je Isus rekao da je samo srce u srž istinskog znanja Božijeg?

Profesor izgleda da postavlja pitanje da li je dozvoljeno napustiti ono što je Isus propovedao o Bogu, Isusovu teologiju. On izgleda da nije potresen time što smo se udaljili od Isusove teologije. Njega izgleda nije briga što je Isus govorio o „Gospodu našem Bogu“, Bogu Izraela, koji definitivno nije bio tročlani Bog.

To pitanje pokrenuto od strane profesora Brauna pruža tezu za moje istraživanje. Moji zaključci mogu da izazovu pobunu, ali ako do pobune dođe, mislim da dobar cilj može biti zadovoljen. Mislim da je opasan bilo koji propust pri slušanju Isusa kao našeg rabina. Njegova učenja su prožeta upozorenjima da njegove reči treba slušati. Do uzmemirujućeg stepena, verujem da oni koji redovno odlaze u crkvu prilaze veri bez razmišljanja, u potpunosti nesvesni odakle njihova verovanja potiču. Bojim se da su u takvom stanju oni podložni prevari, a prevara se po svaku cenu mora izbeći, a „ljubav prema istini za spasenje“ (2. Solunjanima 2:10) promovisana je kao prioritet u hrišćanskom životu. Ako nalepnice na kolima treba da identifikuju svoje vozače kao one koji „imaju Isusa“, zar mi ne bi trebalo da budemo apsolutno sigurni da se oni nisu udaljili od stvarnog Isusa Mesije koji recituje šemu u prvom veku?

Istorijska pozadina

Ljudi koji odlaze u crkvu izgleda da nisu zainteresovani za istoriju dogme i skloni su dezinformacijama u tom vakumu informacija. Čak i istorija razvoja trijadološkog koncepta Boga je pogrešno predstavljena. Ovo pokreće moje sumnje a pritom i potvrđuje moje verovanje da su i Isus i Pavle bili proroci kada su upozorili na dolazeću apostasiju od vere. Isus, dobro poznavajući ljudsku prirodu kao i lukavost Satane, pitao se da li će prava vera uspeti da ispliva dok se on ne vrati (Luka 18:8). Pavle je govorio o tome kako je prvobitna istina zamenjena maštovitim izmišljotinama koje su se maskirale u hrišćanstvo, o popularnoj tendenciji „sve većeg broja učitelja" da propovedaju ljudima neistinu, već ono što ti ljudi žele da čuju (2. Timotiju 4:3-4). Šta ako se ostvare te pretpostavke?

Izmišljanje istorijskih činjenica me ne ubeđuje u objektivnost nekih autoriteta u njihovom pristupu istini u vezi naše kontroverzne tematike. R.P.C. Hanson, vodeći stručnjak po pitanju razvoja doktrine, prezire nakaradnu tvorevinu koja se predstavlja kao istina o tome na koji način je tradicionalna doktrina Boga razvijena. Profesor Hanson govori o dobro poznatoj borbi oko Boga i oko ortodoksije:

> Verzija koja je povezana sa arijanskom polemikom, koja je trajala od 318-381. godine i koja se sve do nedavno mogla pronaći u svim udžbenicima, glasi ovako: Godine 318., prezviter pod imenom Arije razotkriven je od strane svog biskupa Aleksandra Aleksandrijskog jer je propovedao lažnu doktrinu koja se tiče božanske prirode Hrista, do te mere da je Hrist stvoreni i inferiorni bog. Kada se polemika raširila jer su Arija podržali zli i promišljeni biskupi poput Evsevije Nikomedijskog i njegovog imenjaka Evsevija Cezarejskog, vladar Konstantin je sazvao sabor u Nikeji koji je osmislio veru koja je trebalo da zataška arijanizam i okonča polemiku.
>
> Ali zahvaljujući veštim političkim i crkvenim postupcima arijanaca, ova zamisao nije upalila. Oni koji su stali na stranu ortodoksije, kao što su to bili Anastasije Aleksandrijski, Evstatije Antiohijski a kasnije i Pavle Konstantinopoljski, bili su svrgnuti sa svojih pozicija i prognani.

> Ali Atanasije je hrabro i odlučno izdržao bitku za (trijadološku) ortodoksiju, skoro sam sve dok se u kasnijem stadijumu polemike njemu nisu pridružili ostali nosioci standarda ortodoksije poput Hilari od Poatjea, Pape Damaza itri učenika iz Kapadokije, Vasilija Velikog, Grigorija Bogoslova i Grigorija Niskog. Na kraju, uz pomoć vladara Teodosija, pobedilo je dobro, sile koje su nametale greške i zlo, predstavljene od strane Arijanaca, bile su poražene i slomljene a formulacija Konstantinopolja 381. godine revidirane Nikejske vere (325. nove ere) odnela je trijumf istinske vere.
>
> Ovaj uobičajeni prikaz ove polemike koji vodi poreklo od verzije koju je dala pobednička strana, većina učenjaka smatra *potpunom travestijom* ... Na početku polemike, niko nije znao pravi odgovor. [20] Nije postojala „ortodoksija" po pitanju „koliko je božanski Isus Hrist?" Sasvim je neizvodivo predložiti da je polemika besnila ništa manje do 60 godina u crkvi ... oko doktrine čiji je ortodoksni oblik bio savršeno poznat svakome ko je uključen i koji je vekovima unazad bio poznat.[21]

Hanson zatim dodaje ovu interesantnu činjenicu:

> Nikejska vera je 325. izmišljena kako bi se okončala polemika i u tome nije uspela. Zaista je na kraju dovela do konfuzije jer je njena upotreba reči *ousia* (suština) i *hypostasis* (osoba) bila toliko dvosmislena da je dovela do toga da se pomisli da su Nikejski oci pali pod savelijanstvo (Bog je jedna osoba u tri oblika), viđenje koje se čak i u tom periodu smatralo jeretičkim.

Hanson iznosi zaključak svog istorijskog istraživanja time što naglašava da se greške „ne mogu svesti na one koji podržavaju neku od doktrina, i ne mogu se obuhvatiti naslovom „zla arijanska kleveta." Najozbiljnija početna greška je bila Atanazijevo loše ophođenje na aleksandrijskom moru."

---

[20] Profesor Karen Armstrong iznosi istu tačku gledišta: „Danas je Arijevo ime simbol jerese (posebno jer se njegova viđenja dovode u vezu sa Jehovinim svedocima), ali kada je izbio sukob, nije bilo zvaničnog ortodoksnog stava i nikako se nije znalo za sigurno zašto ili da li Arije nije bio u pravu" (!) (*A History of God*, Gramercy Books, 2004, 108).

[21] R.P.C. Hanson, 'The Doctrine of the Trinity Achieved in 381 ," *Scottish Journal of Theology* 36 (1983): 41 -57.

Kratak prikaz borbi koje su dovele do standardnog koncepta Boga hrišćanstva, trebalo bi da upozore čitaoca na činjenicu da ništa što je dovelo do ,,ortodoksije" ne nosi obeležje miroljubivog i istinskog Isusovog duha, čiji koncept Boga nije doveo do haosa o kome kasnija istorija svedoči. Ono što je potrebno jeste da se baci novi pogled na čitavo pitanje o Bogu i Sinu Božijem.

Ova knjiga se nada da će malo doprineti i te kako potrebnom generalnom servisu osnovnih struktura ,,primljenog" hrišćanstva. Želim da vam pokažem da je promena koja je pogodila samu srž Isusovog sistema verovanja i verovanja njegovih najranijih sledbenika imala ogroman i dalekosežan efekat na istoriju religije. Svi koji su verovali u Boga okrenuti su jedni protiv drugih jer se nisu slagali oko najvažnijeg od svih pitanja: Ko je Bog? Ko je Isus? I kakav je njegov odnos sa Bogom iz Biblije?

Problem

Problem kojim ćemo se pozabaviti u narednim poglavljima se sveo na ovo: Da li Isusova očigledno jednostavna i biblijska izjava da je ,,Gospod naš Bog jedan Gospod" (Marko 12:29) zaista vredna vekovne rasprave oko toga ko je Bog ili toga da crkve jednostavno odbiju svog jevrejskog osnivača i Spasitelja na najosnovnijem nivou? Da li je Isusovu izjavu o Božijem identitetu zaista toliko teško razumeti? Da li je u pitanju neka zaista neshvatljiva misterija? Ili da li smo iz straha zakomplikovali Isusovu definiciju Boga? Da li veru, kako nam mnogi od onih koji danas podržavaju ortodoksiju govore, zaista nije moguće opisati i da li ona ostaje zagonetna i nepodložna zakonima jezika i logike? Da li iz ikakvog razloga treba pregovarati o Isusovoj veri? Da li je crkva, umesto Biblije, stvorila problem oko toga ko je Bog a zatim provela svoju energiju bespotrebno pokušavajući da otkrije sopstvenu enigmu?

Da li možda postoji antisemitska predrasuda protiv prihvatanja jevrejskog Isusa i njegove definicije Boga? Ako je to slučaj, crkva mora to da prizna i da se iskupi onima koje je odbila kao ,,jeretike". Crkva mora da se ponovo uveri da njena tradicija nije izuzela Isusovo osnovno verovanje o Božijem identitetu.

Ono što ja *ne* govorim jeste da mi možemo da razumemo sve u vezi sa Bogom! Ja tvrdim da nam se Bog jasno otkrio u Bibliji, a posebno u vezi sa tim koliko Bogova postoji. Slaganje po ovom pitanju bi moglo da u velikoj meri ublaži tenziju koja sada postoji između velikih religijskih grupa. Mogao bi se napraviti korak ka viđenju toga ko je zapravo pravi Bog, „jedini pravi Bog", „onaj koji je sam istinski Bog", kako ga je Isus nazivao (Jovan 17:3; 5:44) i što je On otkrio u okviru svog jedinstvenog Sina Isusa.

Zar hrišćani ne treba da prate Isusa Hrista, i ako treba, zašto onda jednoglasno ne recituju njegovu veru? Da li je udaljavalje od Isusove vere doprinelo tome da se u crkvu uvede konfuzija – kazna za promenu pravog razumevanja toga ko je Bog? Da li Novi zavet odobrava hiljade različitih i neusaglašenih veroispovesti?[22] Da li odobrava udaljavanje od jasnog Isusovog učenja u vezi sa tim ko je Bog?

Pretpostavljam da crkva, predvođena na neki čudan način svojom netrpeljivošću prema jevrejskim stvarima, oduzela je jevrejskoj veri njenog jevrejskog osnivača i Spasitelja, Isusa. Rezultati ogromne crkvene zbrke koja je time nastala vidljivi su svuda oko nas. Crkvena istorija je prepuna sramotnim i očiglednim raspravama, ekskomunikacijama, pa čak i ubistvima, i to sve oko pitanja ko su Bog i Isus. Ovi konflikti nisu plod duha. Isus nikada nije odobravao ubijanje drugih vernika zbog doktrine. Međutim, to se dešavalo. Protestanti i rimokatolici su krivi za neverovatne surovosti prema svakom ko se usudio da izazove njihov teološki autoritet, čak su i ubijali svoje protivnike. Umesto da ljubavlju i strpljenjem priđu onima koji su smatrani „jereticima", crkva je fizički potegla mač na njih. A informacije o takvim besmislenim ubistvima, koja su često obavljana u Isusovo ime, često su uskraćene publici koja redovno posećuje crkvu.

Hrišćanstvo je podeljeno na hiljade konkurentnih grupa. Milijarde muslimana i hrišćana imaju uzajamno isključujuća shvatanja toga ko su Bog i Isus. Jevrejima, kao i muslimanima, njihov strogi monoteizam ne dozvoljava da sa hrišćanima pronađu zajednički cilj, jer oni tvrde da je jevrejski Mesija koji je došao (i koji će opet doći) Bog. *Jevrejima i muslimanima bi to očigledno podrazumevalo verovanje u dva Boga, a verovanje u dvojicu koji su Bog nije monoteizam. To bi bilo stupanje u paganizam.*

[22] Nedavno dobijena statistika nam govori da ima 34000 različitih hrišćanskih denominacija.

Moja teza svakako nije nova. Učenjaci prvog ranga[23], pređašnji i sadašnji, na različite načine su izneli istu žalbu koju i ja iznosim u ovoj knjizi, ali njihova dela su čitali samo stručnjaci, ili su bile skrivene u nepristupačnim bibliotekama, tako da je retko kad ono što su ona imala da kažu uticalo na svet van akademije. Prosečni posetilac hrišćanskih sajtova vrlo malo zna o onom što su ona rekla, ili uopšte u to nisu upućeni. Izgleda da ni većini onih koji odlaze u crkvu nije stalo do toga da saznaju na koji način se došlo do verovanja kojih se sami pridržavaju. Nekako, činjenica da je toliko dobrih ljudi gajilo ta tradicionalna verovanja hiljadama godina čini da su ta verovanja neosporivo istinita. Nezreo pristup onome što se sa omalovažavanjem naziva doktrinom, izgleda da je preplavilo crkvenu zajednicu.

Oni koji redovno idu u crkvu retko kad slušaju propovedi koje objašnjavaju kako i zašto se oni okupljaju pred tročlanim Bogom. Oni ne poznaju haotičnu istoriju i nesuglasice koje vode u nedogled a koje su dovele do prihvaćene doktrine. Niti oni znaju da Bog koji je prihvaćen kao tri Osobe nije kao takav neprekidno propovedan u Novom zavetu pa nadalje. Trijadološka ideja o Bogu se javila kao fiksna dogma tek nakon vekovne borbe. Ne mora da znači da je strana koja je odnela pobedu bila u pravu. Pobednička strana nije ugasila proteste a često je uništavala i pisana dela svojih protivnika. Pitanje koje se tiče toga ko je Bog mora bar da bude otvoreno radi razumne diskusije na osnovu biblijskih i istorijskih činjenica. Oni koji znaju da Bog zahteva da ga volimo svim našim „umom i snagom“ treba da osećaju potrebu za tim da budu informisani. U suprotnom rizikuju da budu prevareni.

Sada:

> Većina onih koji tvrde da su hrišćani i sebe tako nazivaju ... imaju naviku da kažu da je Isus Hrist Bog. Ovo je sadašnje mišljenje; tako crkva propoveda; tako stoji u veri. Ali ako ispitate jednog prosečnog Engleza, otkrićete da on ovo ne shvata zdravo za gotovo. On nije otkrio šta to tačno znači niti je razmotrio šta to podrazumeva. Ako ga pitate da li je Bog naš nebeski Otac, on bi sa sigurnošću odgovorio da jeste.

[23] Zainteresovani čitaoci mogu sa uživanjem da prate antitrijadološku strast Ser Isaka Njutna, pesnika Džona Miltona i hrišćanskog filozofa Džona Loka, kao i hiljade drugih koji se protive trijadologiji. Literatura je obimna.

> Ako biste ga onda upitali: „ Da li je Isus Hrist naš Nebeski Otac?“ , on bi rekao da nije. Zatim ako biste ga pitali: „Da li postoje dva Boga?“, on bi odbacio tu sugestiju. Dakle, on u svom umu nosi ova četiri predloga: 1) „Isus Hrist je Bog“ ; 2) „Bog je naš nebeski Otac“; 3) „Isus Hrist nije naš Nebeski Otac“ 4) „Ne postoje dva Boga“. Međutim, on nikada nije došao na ideju da ova četiri zasebna mišljenja spoji, Verovatno mu nikada nije palo na pamet da se ove izjave međusobno potiru... Prosečni Englez se nikada nije ozbiljno pozabavio ovom temom.[24]

Nekonzistentnosti i kontradikcije koje su uključene u viđenje mnogih vernika nalažu da nešto ozbiljno nije u redu kada je u pitanju osnovni nivo definisanja Boga i Isusa.

Tradicija kao opasnost

Isus je skoro svaki dan upozoravao na opasnosti koje donose crkvene tradicije. On je znao da one predstavljaju pretnju božanskom otkrovenju u Bibliji. Isus je video da Bog, njegov Otac, traži muškarce i žene koji će mu se klanjati unutar okvira duha i istine: „Oni koji mu se klanjaju, moraju to da čine u duhu i istini” (Jovan 4:24). To bi značilo da prihvatljiva Božija služba mora da bude u dosluhu sa otkrivenom istinom a ne da bude pomešana i proglašena neefikasnom od strane neistinite tradicije, ma koliko ona bila produbljena i negovana.

Mudri učenjak, pokojni Profesor F.F. Bruce pozabavio se ovim u pismu koje mi je napisao pre mnogo godina: „Ljudi koje se oslanjaju na verovanje u Bibliji, kako to oni smatraju, priklanjaju se tradicionalnoj školi tumačenja nečeg što se naziva *sola scriptupa.* Evanđeoski protestanti mogu isto toliko da budu sluge tradicije kao i rimokatolici ili Grci ortodoksnog verovanja, samo što oni ne shvataju da je u pitanju tradicija.”[25] To što je neko „ponovo rođeni” evanđelijski hrišćanin samo po sebi ne garantuje da je taj neko izvukao hrišćansku veru iz Biblije a ne iz tradicije koje su nametnute Bibliji.

Iznenađujuće je to što se vernim članovima crkava često dešava da se njihova fundamentalna verovanja, koja su oni uzeli zdravo za gotovo, u potpunosti ne slažu sa učenjem onog za koga tvrde da je pionir i tvorac njihove vere, Mesija Isus.

---

[24] Richard A. Armstrong, *The Trinity and the Incarnation*, 1904, rep. Kessinger, 2005, 7-8.
[25] Letter, 13. Jun 1981.

Ta upečatljiva neusklađenost između Isusove definicije toga ko je Bog i skoro univerzalne definicije Boga u knjigama hrišćanstva treba da bude zabrinjavajuća za sve koji tvrde da je Biblija jedini krajnji standard za vernike. Uveren sam da je upečatljiva razlika u definiciji Božanstva koju je dao Isus i definicije koju daju današnji vernici očigledna. Činjenice nisu veoma komplikovane, iako je uvođenje stranih pogleda na Boga i Njegovog Sina učinio da one postanu i te kako kompleksne. Dosta se udaljilo od „jednostavnosti" koju je predstavio sam Isus. Njegova vera – njegova definicija pravog Boga – užasno je jednostavna. Potrebno je samo verovati u nju.

Veroispovesti nas podsećaju na osnovni okvir naše religije.[26] Ovo su izjave verovanja u sažetom obliku koje podsjećaju one koji se okupljaju u crkvi iz nedelje u nedelju na suštinu njihovih uverenja o Bogu, Isusu i spasenju. Mnogi od nas su za ceo život zapamtili reči veroispovesti koje su poslušno recitovali u crkvi. Nije da smo mi shvatali to što smo govorili, ali činilo se da je ono što smo iz nedelje u nedelju izgovarali postalo nedodirljivo i sveto samim tim što je bilo drevno, obimnim učenjem i težinom neprekinute tradicije kojom je to što smo izgovarali očigledno bilo podržavano. Koliko nas je moglo objasniti to da je Isus „sišao u pakao"? Izgleda da je to poslednje mesto na koje je on morao da ode, ako uzmemo u obzir ono što smatramo „paklom". U Isusovom slučaju, u Bibliji, jednostavno se podrazumevalo da je on umrevši otišao na mesto pokoja gde su svi mrtvi. Crkva je nekako uspela da nas još više stegne dozvolivši verama da prenose atmosferu misticizma, pa čak i nerazumljivosti. Možda uopšte i ne treba da razumemo. [27] Da li religijsko verovanje stvarno može da bude toliko racionalno i logično da može da bude izraženo razumljivim rečenicama?

---

[26] Mnoge važne engleske reči u izvedene iz latinskog jezika. To posebno važi za teološke termine jer je više od hiljadu godina crkveni jezik Zapadnog hrišćanstva bio isključivo latinski. Termin vera (creed) dolazi od latinske reči *credo*, što znači „Ja verujem." Prvi stih Vere Apostola na Latinskom glasi *Credo in Deum* -„Verujem u Boga". Vere se smatraju autoritativnim izjavama koje na sažet način prikazuju ključne principe istorijske hrišćanske vere. Četiri formalne vere su postale poznate kao ekumenijske vere hrišćanstva. Ove vere, koje su formulisane u različitim dobima crkvene istorije uključuju Veru Apostola, Nikejsku veru, Atanasijevu Veru i Halkedonsku veru (Kenneth Richard Samples, "The Ancient Christian Creeds," www.augustinefellowship.org).

[27] Isti neinteligentni pristup religiji izgleda da je preovladao onda kada su rimokatolici zahtevali sa se misa ne obavlja na engleskom jeziku već na latinskom, kao i ranije. Očigledno je da preferiraju nerazumljivu crkvenu službu jer misle da upravo ova „misterija" ljude približava Bogu.

S druge strane, činilo se da Isus razume i na striktno logičan način raspravlja kako bi odbranio svoje tvrdnje od žestoke opozicije. Isus je očigledno iznosio tvrdnje iz Starog zaveta, Biblije njegovog vremena. Zar i hrišćani ne bi uradili isto to, dodavši Novi zavet svojim izvorima informacija? A ako bi hrišćanin tvrdio da veruje u biblijske reči, u njihovom normalnom, logičkom i gramatičkom smislu, zar ne bi bilo sumnjivo čuti teologe kako nam govore da je jezik neadekvatan za objašnjavanje misterije Trojstva? Biblija nikad ne daje nagoveštaj da je neadekvatan jezik koji je upotrebljen od strane Boga kako bi se *objasnilo* ko je On (a ne da govori o misteriji).

Kako se pretpostavlja, hrišćanstvo je zasnovano na zabeleženim učenjima Isusa, koji je tvrdio da je Sin Božiji i Mesija i koji je čestitao svojim vodećim učenicima na njihovom brilijantnom uvidu koji im je Bog podario da ga prepoznaju kao takvog - „Hrist (Mesija), Sin Božiji" (Matej 16:16-18). Na toj neverovatno čvrstoj osnovi, Isus je obećao da će sagraditi svoju crkvu. Pritom je pružio centralnu osnovu za čvrsta viđenja toga ko je on, odbranu od stalno prisutne pretnje od strane rivala Isusa, krivljenja njegovog istinskog identiteta ili od drugih podnosilaca zahteva za religijsku posvećenost.

Svet u doba kada je napisan Novi zavet bi nama danas bio jako čudan. Da li mi i dalje vidimo bitku za istinom kao stalnu borbu života i smrti? Isus i Pavle su je očigledno tako videli. Niti je Isus i niti je Pavle zastupao samo dobre morale ili prefinjeni humanizam. Ljudi nisu proganjani ili uznemiravani zbog takvih dela. Isus je upozorio svoje sledbenike da će morati da svoj krst nose svaki dan, a pod tim je podrazumevao krst raspeća. Oni su morali da očekuju opoziciju od „ustanovljenog poretka" koji se pokazao toliko neprijateljski nastrojen prema njemu kao Izraelskom Mesiji. Ono što je najzastrašujuće jeste da je Isus predvideo najgori oblik prognanstva koji se javlja u religijskoj četvrti:„Učenici moji, vreme će doći kada će svako ko vas ubije misliti da čini Bogu uslugu" (Jovan 16:2). Takva situacija se može javiti samo ako se desi ogromna prevara religioznih ljudi.

Isus Mesija i Sin Božiji

U spisima Novog zaveta se jednoglasno govori da je Isus pred svojim sledbenicima kao i pred jevrejskim službenicima na svom suđenju tvrdio da je on Mesija, obećan od strane svog sopstvenog jevrejskog nasleđa u Hebrejskoj Bibliji. Isus je definisao „Mesiju" na osnovu biblioteke rukopisa koju sada nazivamo Starim zavetom, a čija je ograničenja Isus definisao tačno kao: „zakone, proroke i rukopise" (Luka 24:44).

Ovi dragoceni rukopisi su od početka obećavali da će jedinstveni Spasitelj, Kralj i konačni prorok biti rođen u Izraelu. Isus je očigledno smatrao da je Hebrejska Biblija izvor božanske, autoritativne istine u vezi toga šta su Bog, Stvaraoc i Bog Iraela radili u istoriji čovečanstva. Isusova centralna uloga u ispunjavanju Božijih planova bila je njegova jedinstvena pozicija „Hrista, Sina Božijeg". Na osnovu razmevanja te jasne istine, njegovi sledbenici su bili ujedinjeni u jednu crkvu, skup vernika (Matej 16:16-18).

Oni su priznali Isusa kao Gospoda Mesiju, obećanog sina Davidovog. Neki pronicljivi članovi javnosti su mu se obraćali sa „Gospode, sine Davidov" (Matej 15:22, 20:31). Pavle je bio ubeđen da je priznavanje Isusa kao nekog ko potiče sa porodičnog stabla Kralja Davida ključan deo spasilačkog Jevanđelja (2. Timotiju 2:8). Suština apostolske poruke u vezi sa hrišćanstvom bila je, i ostala, da je Isus ili *Yeshua* Nazarećanin zaista davno obećani Mesija. To je značilo da svako ko prihvati tu činjenicu kreće putem spasenja. A svako ko je odbije, on odbija volju Boga Izraela koji je poslao svog Sina kao dugoočekivanog Spasitelja i Mesiju.

Podsetivši se toga da je Isus smatran apsolutno primarnim i fundamentalnim, mi dolazimo do same srži problema. Naša lojalnost prema Isusu zahteva da ga shvatimo za ozbiljno kada govori o čvrstom osnovu crkve koju je on osnovao. Isusa je itekako zanimalo šta Petar misli ko je on (Isus) zapravo. Postojala su razna mišljenja u javnosti ali je Isus želeo da se uveri da je Pavle bio svestan njegovog istinitog identiteta.

U ovom trenutku Isus je lako mogao da kaže: „Ja sam Bog i na ovom temelju zasnivam svoju crkvu." Takva jedna potvrda je danas potrebna za učlanjenje u glavne crkve današnjice. Ali Isus nije rekao ništa slično. Još jednom ću reći da su crkve izdale svoje rabine i svog gospodara udaljivši se od Isusove jasne definicije onoga što je fundamentalno za jednu veru. „Šta kažete, ko sam ja?" Isus je upitao vodećeg Apostola Petra. „Ti si Hrist, Sin živoga Boga", odgovorio je Petar sa samopouzdanjem. Ovaj tačan odgovor je oduševio Isusa: „Da si blagosloven, Petre. Krv i meso ti ovo nisu otkrili već Otac u raju. Na tom čvrstom temelju ja gradim svoju crkvu" (Matej 16:15-18).

Da li može da bude išta jasnije od Isusovog mišljenja po ovom verskom pitanju? Sigurno ne. Nema ni naznake o tome da je Isus sam Bog. Isus je Hrist. On je Sin Božiji. Obe titule se javljaju u hebrejskoj Bibliji, drugom Psalmu, ključnom mesijanskom pasusu. Hrist, Sin Božiji, u tom Psalmu je Kralj koga će Bog postaviti na Sionsku planinu, čijem će autoritetu sve nacije morati da se klanjaju, jer im je to u najboljem interesu. Isus je nazvan Hristom, Mesijom, 527 puta u Novom zavetu. Isusa treba smatrati Sinom Božijim, Mesijom. Isus je izjavio da ova njegova titula predstavlja čvrst oslonac prave vere. Petrovo priznanje je krajnje hrišćansko priznanje jer je na entuzijastičan način odobreno od strane Hrista. On je „Hrist, Sin žovoga Boga". „Sin živoga Boga" je proročanska titula za Izraelsku naciju (Osija 1:10, Rimljanima 9:26). Nemoguće je pomisliti da je Isus tvrdio da je Bog.

Pomak od Mesije, Sina Božijeg, do Isusa kao „Boga"

Lee Strobel u svojoj dobro poznatoj istrazi hrišćanske vere, pričao je sa evanđelijskim učenjakom pod imenom Ben Witherington. Razgovor je otpočeo tako što je Strobel postavio pitanje:

> „Isus je imao običaj da se stidi prilikom izjašnjavanja kao Mesija ili Sin Božiji. Da li je razlog za to bio taj što sebe nije smatrao takvim ili je imao druge razloge za to?"
>
> „Ne, nije da on sebe nije smatrao takvim." Witherington je rekao... „Da je on jednostavno rekao: „Zdravo narode, ja sam Bog," upotrebio bi reč Jahve, jer Jevreji njegovog doba nisu imali nikakav koncept Trojstva.

> Oni su samo znali za Boga Oca – koga su oslovljavali sa Jahve – a nisu znali za Boga Sina ili Boga Svetog duha."[28]

Dva komentara su neophodna. Da, Isus je bio uzdržan u javnosti kada je u pitanju njegov identitet Mesije. To je bila politički obeležena titula.[29] Ali on nije ostavio ni senku sumnje u glavama svojih odabranih sledbenika u vezi sa tim ko je on. Upravo smo videli da je Isus smatrao da je to što njega smatraju Hristom, Sinom Božijem, suštinska osnova hrišćanske vere. Isus je srdačno čestitao Petru na njegovom razmišljanju. Novi zavet potvrđuje tu istinu svaki put kada govori o Isusu kao o Hristu, što se naravno dešava iznova i iznova. Zapravo, nama je predstavljen u stihu 2:11 Jevanđelja po Luki kao „Gospod Mesija". Čak pre toga, Elizabeta, stručnjak za mesijanske poslove, pozdravila je Mariju kao „majku mog gospoda", tj. Mesije , „mog gospoda" u 110:1 Psalma.

Zatim, Witheringon smatra da verovanje da je Isus *Bog*, član Trojstva, nemoguće ako se uzmu u obzir zabeleške o Isusovom učenju. On je apsolutno u pravu kada kaže da je Isus rekao „Ja sam Bog" on bi pod tim mislio „Ja sam Jahve, Bog Izraela." Tvrdnja da je on Bog Izraela, bila bi besmislena. Nijedan Jevrejin ga nikad ne bi razumeo, a kamoli prihvatio to kao istinu. Niti je Isus verovao da je on Jahve. On je tvrdio da je njegov Sin.

Witheringon je apsolutno u pravu kada kaže da Jevrejin Isusovog doba nije znao ništa o tročlanom Bogu. Takav koncept bi za njega bio radikalan i šokantan, pa čak i bogohulan. Ovo je zapravo suštinska pozadinska informacija koja će nam koristiti u daljoj istrazi.

Ko je onda mislio da je Isus Bog? Isus je tvrdio u razgovoru sa jednim Jevrejinom, kao što ćemo se tim detaljno i pozabaviti, da se priklonio Jevrejskom unitarijanističkom monoteizmu, Šemi –

---

[28] Lee Strobel, *The Case for Christ*, Zondervan, 1998, 133.

[29] Novi zavet ni na jednom mestu ne umanjuje političku ulogu Mesije kao zastupnika postavljenog od strane Boga kada je u pitanju ustanovljavanje političkog poretka na zemlji pri Drugom dolasku. Isus je zapravo rekao da je ta čast koja dolazi od toga da je postavljen od strane vladara srce Novog saveza (Matej 19:28; Luka 22:28-30) – gde je učenicima obećana pozicija kod vladara.

„Čuj, O Izraelu!". (Peta knjiga Mojsijeva 6:4). Šema tvrdi da je Bog jedna Osoba. To rešava čitav problem o kome diskutujemo. Postoje beleške o tome da je Isus recitovao i time potvrdio strogo monoteističku veru Jevreja (Marko 12:28-34). On je takođe rekao da je „spasenje jevrejsko" i „mi Jevreji znamo kome se klanjamo" (Jovan 4:22). Svi treba da znaju da nije u pitanju tročlani Bog. Isus je je stalno svog Boga poistovećivao sa svojim Ocem kao i sa Ocem Jevreja. „Ako slavim sebe, moja slava je ništa; Otac moj slavi mene, za koga vi kažete „On je tvoj Bog" (Jovan 8:54).

Amin, zaista, ovoj tačnoj izjavi koju iznosi Witherington: „Jevreji Isusovog doba nisu imali nikakav koncept Trojstva". Ali nije ni Isus! On je verovao u isto ono u šta su verovali i Jevreji, u centralnu potvrdu judaizma, da je *Bog jedna Osoba.* Isusova vera mora da bude crkvena vera. To što ona to nije, treba da bude razlog za uzbunu. Isus je bio unitarijanac, verovao je da je Bog Otac sam i istinski Bog (Jovan 17:3).

Pitanje je vrlo jasno. Koliko je nama tačno preneseno Isusovo razumevanje Boga i sebe kao Mesije tokom mnogih vekova od kako je Petar izgovorio svoje istorijske reči o ključnom identitetu Isusa Hrista, kao Sina Božijeg (Matej 16:16-18). Želim da kažem da su ti ključni elementi čvrstog oslonca istine izgubljeni kada se uzmu u obzir crkve. Prenos centralne duhovne informacije, identitet Boga – kako ga je Isus definisao – i Isusov sopstveni identitet, pretrpeo je suptilnu i neverovatnu promenu. Ovo krivljenje prvobitne istine otpočelo je čak sredinom II veka, malo više od 100 godina nakon Isusove smrti. Ranije, Apostoli su se žestoko borili protiv raznih suprostavljajućih ideja koje su pretile da pomute identitet Boga i Isusa. Ubrzo nakon smrti, kada je stabilni apostolski autoritet uklonjen, odigrala se suptilna invazija novih i suprostavljajućih viđenja Isusa i njegovog identiteta, kao i identiteta Boga koji je Isus potvrdio. Sin Davidov, Božiji jedinstveni Sin, zamenjen je stranim nejevrejskim Bogom.

Rezultati tog *kasnijeg* teološkog razmišljanja, koje je upisano u veroispovest, i dalje vladaju nad umovima bezbrojnih posvećenih vernika. Oni su uglavnom svesni pomaka koji se odigrao u razumevanju u srcu vere. Njih su ubedili da veruju da Novi zavet koji nose u crkvu a koji sadrži samo Isusovo učenje kao i učenja njegovih zastupnika, Apostola, su ista učenja koja su naučili u crkvi. Mislim da ta pretpostavka mora da bude stavljena pred izazov zarad čiste iskrenosti kao i naše potrebe da delimo Hristov um.

Smatram da je osnovno verovanje celokupne istinske religije pomereno iz temelja od strane poslebiblijskih crkvenih autoriteta koji su zapravo odbili veru koju je Isus proglasio najvažnijom duhovnom istinom.

Cela škola stručnog mišljenja, izuzetno potvrđena od strane vodećih britanskih i nemačkih biblijskih stručnjaka sadašnjeg vremena, podržava moju centralnu tezu da je ono što sada imamo kao „vera" u važnim aspektima sasvim različita od vere poznate Isusu. Mi smo pozvani da prihvatimo veru koju je Isusov polubrat Juda toliko želeo da sačuva. Vernici će se grčevito držati *prvobitnog* hrišćanstva uprkos opoziciji koja je *tokom prvog veka* pokušavala da umanji „veru koja je jednom za svagda data svetim ljudima" (Juda 3).

Izazov sa kojim su se učenici susretali

Ako ste spremni da prihvatite zapise Novog zaveta kao verni zapis o učenjima istorijskog Isusa, Isusa iz Nazareta, vi ste spremni da prihvatite Isusov pogled na autentičnu pravoslavnu veru? Da li to što mi prihvatamo Isusa kao„gospodara" može da doprinese tome da prihvatimo i sa oduševljenjem prigrlimo Isusovo učenje o tome ko je Bog?

To se ne bi činilo neshvatljivim, osim ako mi crkvi ne podarimo pravo da zanemari Isusova mišljenja. Možete reći da ne bi bilo? Ali budite sigurni da se takav prelaz sa Isusovog autoriteta na autoritet crkve zaista dogodio. Bilo bi lakše protestantima da vide ovaj očigledan prelaz u rimokatoličkoj crkvi. Ali da li se on dogodio i u njihovim krugovima? Bezbednije je raspitati se u prvobitnim dokumentima koji su nam sada na dohvat ruke. Nazivanje Isusa „Gospodom" navodno znači verovanje u njegova učenja i postupanje prema njima, posebno kada je u pitanju ključna vera koja definiše Boga.

Nazivanje Isusa „Mesijom", „Gospodom Mesijom", Mojim Gospodom", „Gospodom Isusom", „Gospodom Isusom Hristom, „našim Gospodom Isusom Hristom" je očigledno običaj u ranom apostolskom hrišćanstvu. Opšte je testirano u Novom zavetu.

Nazivajući ga ,,Gospodom Bogom", ,,našim Gospodom Bogom" ili ,,vašim Gospodom Bogom" je Novom zavetu nesvojstveno. ,,Gospod Bog" ili ,,Gospod naš Bog" ili ,,Svemoćni" su biblijske titule koje su rezervisane samo za Isusovog Oca i nikada nisu primenjene na Isusu. Ova činjenica potiče od fundamentalne vere o Isusu i Izraelu, da je Bog jedna Osoba, označena imenom ,,Bog" (o Theos) ništa manje do 1317 puta u Novom zavetu. Član na grčkom ukazuje na jednog Boga, koga priznaju i pisac i oni kojima on piše. Očigledno je da je Sin, koji je druga osoba, ne može takođe da bude Svemoćni Gospod Bog. Katastrofalan prelaz na politeizam bi bio nezaobilazan.

To bi se svelo na dva Boga. U strogo monoteističkoj atmosferi u kojoj su novozavetni dokumenti proizvedeni, to je bila jednostavno samoočigledna činjenica koja nije morala da bude iskazana. Danas, međutim, sa ogromnim teretom crkvene tradicije koja se svalila na nas, mi moramo da ponovo pogledamo kako je Isus opisao Boga koga je voleo i kome je služio. [30]

[30] Poslednja slova prve i poslednje reči Šeme (Peta Mojsijeva 6:4) su napisana velikim slovom u Hebrejskoj Bibliji, i zajedno stvaraju reč ,,svedok". Ako se ,,D" na kraju reči echad (jedan) promeni u ,,R" dobija se reč ,,drugi", rabini kažu,,ti uništavaš svet." Ovo se može ispostaviti kao izuzetno istinito. Isus poziva svet natrag Izraelskom Bogu.

Poglavlje 2

Ko je bio Isusov Bog i ko je bio Bog Isusovih sledbenika?

> ,,Isus nije propovedao novu doktrinu o Bogu ... Bog o kome Isus govori je jedan Bog Izraela (Marko 12:29).[31]

Koje su to onda činjenice u ovom slučaju koje razmatramo? Kada se uzme u celini, Biblija predstavlja Boga u strogo numeričkoj jednini. Grčka reč za ,,Boga", u jednini ove imenice, javlja se konzistentno u Novom zavetu, kako bi se ukazalo na Isusovog Oca. Ovo je čisti unitarijanizam. Bog je Otac, neko ko se razlikuje od Isusa. Ako se Biblija sagleda kao celina, ne postoji nijedan trenutak kada se reč ,,Bog" upotrebljava kako bi se ukazalo na tročlanog Boga. Hiljadu i dvesta puta se javlja reč ,,Bog" [32] Činjenica da ni jedan pisac nikada nije pomislio na tročlanog Boga kada je ovu reč upotrebio informiše nepristrasnog čitaoca da pisci Biblije nisu bili trijadolozi. Pod rečju ,,Bog", autori Biblije nikada nisu podrazumevali ,,Trojstvo".[33]

Unitarijanističko shvatanje Boga je dostignuto posmatranjem čitavog opusa Svetog pisma. Činjenica je da se broj ,,tri" ne javlja ni u jednom biblijskom stihu pored reči ,,Bog", dok su glagoli u jednini upotrebljeni kako bi se ukazalo na tu jedninu, hiljade i hiljade puta.

---

[31] Hans Heinrich Wendt, The Teaching of Jesus, T & T Clark, 1892, 184.

[32] Jahve, lično ime Boga, ponavlja se 7000 puta, uvek pored glagola i zamenica u jednini; elohim (Bog) se ponavlja oko 2300 puta, Adonai, Gospod Bog, 449 puta, a u grčkom Novom zavetu *ho theos* se javlja 1317 puta.

[33] James White u knjizi pod nazivom *Zaboravljeno Trojstvo, Bethany House, 1998,* ne citira primere iz Biblije gde reč ,,Bog" označava tročlanog Boga.

Hrišćani tvrde da prate istorijsko gramatičko shvatanje svetog teksta. Reči nose svoja uobičajena značenja. Čini se da je razumno očekivati da svi oni koji veruju u Boga, kada otkriju da je On stalno predstavljen zamenicama u jednini, počnu da veruju da je On Osoba u jednini. Ovakav utisak dodatno pojačava prisustvo hiljade slučajeva kada se umesto reči „Bog" koriste imenice u jednini. Da li je iko spreman da se suprotstavi svakodnevnim pravilima komunikacije i da tvrdi da Bog koji u Bibliji kaže „Ja" pod tim misli „Nas trojica"? Kada je David govorio o svom Bogu one je rekao: „Samo ti si Bog" (Psalmi 86:10), da li je na umu imao tročlanog Boga ili tri Osobe?

Jevreji nikada tokom svoje istorije čuvara svetog teksta nisu pogrešno razumeli reči „Ja", „Mene", „On" i „Njega" koje označavaju pravog Boga.

Nažalost, neki evanđelisti zanemaruju obimne dokaze iz Hebrejske Biblije i iznose ovakvu tvrdnju:

> Tokom istorije Bog je sebe otkrio kao jednog Boga, koga sačinjavaju tri Osobe. Bog, onakav kakav je otkriven u Bibliji nije jednostavno neizdiferencirani Predmet; ali Njegovo biće je u tri objektivno različita Predmeta ... To da je biće Boga kompleksno, u smislu objektivno izdiferenciranih Predmeta, predstavlja osnovu pretpostavke mnogih starozavetnih pasusa. Psalm 110:1 „Reče Gospod Gospodu mom: Sedi meni s desne strane, dok položim neprijatelje Tvoje za podnožje nogama Tvojim."[34]

Kao što možemo da vidimo, kao dodatak zanemarenja jedne Osobe koja govori kao Bog, sadrži izuzetnu „začkoljicu". Reč „gospod" (u obliku „moj gospod"), na početku ovog stiha (Psalm 110:1) nikada ne podrazumeva Gospoda Boga već uvek ukazuje na nekog ko je superioran ali nije Bog. Ova činjenična greška se javlja čak i u standardnim delima. Neverovatno je dokazivati drugog člana Trojstva na osnovu titule koja nikada ne ukazuje na Božanstvo!

Kako bi se izneo slučaj u korist jevrejske Isusove vere i Novog zaveta, moramo uvek imati na umu određenu statistiku. U Novom zavetu, grčka reč koja označava Boga – ho theos („Bog") – može se pronaći 1317 puta kada se govori o Isusovom Ocu, a ne o Isusu, koji je Njegov Sin.

---

[34] "Trinity," Merrill C. Tenney, ed., The Zondervan Pictorial Bible Dictionary, 1967, 871.

Samim tim, Bog i Otac su stalno povezani u umu čitaoca. Štaviše, taj isti Bog se naziva „Bogom Ocem“, „Bogom“, „Ocem“, „Bogom, našim Ocem.“ Kada se pominje pored Isusa, Njegovog jedinstvenog Sina, Boga je „Bog i Otac *našeg Gospoda Isusa Hrista*.“ Dok Isusa nikada ne nazivaju „istinskim Bogom“ ili „jedinim pravim Bogom“ ili „Svemoćnim“ (pantocrator),[35] samo Otac se tako oslovljava u ogromnom broju slučajeva, što Njega predstavlja jednom Božanskom Osobom. Svaki jezički oblik koji je dostupan pripada Isusovom Ocu ideju o potpunoj jednini, uzvišenosti i isključivosti. „Ne postoji niko osim Njega.“ Za Boga Oca se kaže da je u sopstvenoj klasi, jedinstven i neprikosnoven – položaj koji on čuva prikladnom božanskom ljubomorom. O Njemu Bog Izraela kaže „Sam sam rastegao nebesa i zemlju. Niko nije bio sa mnom“ (Isaija 44:24). „Bog Izraela“ je kao takav pomenut 300 puta u Bibliji, u oba Zaveta. Za njega se nikad ne kaže da je „začet“, donet na svet. Direktnim poređenjem, za Sina Božijeg se kaže da je „začet“, što naravno znači da je on u jednom trenutku počeo da postoji i samim tim, po definiciji, ne može biti vrhovni Bog.

Jevreji kao čuvari Božije reči (Rimljani 3:2), kroz čitavu svoju istoriju nikada nisu priznali da veruju u Boga koga čine tri Osobe. Isus je bio Jevrejin, a, prema nama dostupnim dokazima, sigurno nije bio Trijadolog.

Isus i Božiji Identitet

Mogu li da vas pozovem da mi se pridružite u ispitivanju veoma važnog događaja u propovedačkom životu Isusa. On se desio pri kraju njegovog kratkog putovanja po svetu kao učitelja i propovednika Jevanđelja Carstva Božijeg. U pitanju je događaj sa potencijalom da na dramatičan način izvrši uticaj na tvoje versko putovanje – događaj koji je u stanju da radikalno promeni način na koji vidimo hrišćansku veru.

Priča o kojoj govorim se može pronaći u dvanaestom poglavlju Jevanđelja po Marku, počevši od stiha 28. Marko ovde beleži susret između Isusa i jevrejskog teologa, pisara. Jevanđelijski zapisi o Isus bili su napisani kao „traktati“ koji propovedaju hrišćansku veru čitaocima. Mi treba da čitamo ova dokumenta kao molbe upućene nama da se poravnamo sa hrišćanskom verom.

[35] Otkrivenje 1:8 odnosi se na Oca a ne na Isusa

Očigledno je bilo namereno da obratimo pažnju na ovaj važan razgovor koji je Marko zabeležio. Isus ovde razgovara sa inteligentnim članom crkvenog udruženja. Razmena reči između Isusa i jevrejskog teologa je veoma važna kada je u pitanju naše klanjanje Bogu u duhu i istini (Jovan 4:26). Priča je zapravo jedinstvena u Novom zavetu. Isus, u ovoj razmeni, začudo je viđen kao neko ko se u potpunosti slaže sa jevrejskim religijskim stručnjakom. Evo kako Novi živi prevod beleži ovaj fascinantan razgovor između Isusa i tog profesionalnog učitelja Biblije:

> Jedan od učitelja religijskog prava je stajao tu i slušao razgovor. On je shvatio da je Isus dobro odgovorio, pa je pitao: „Od svih zapovesti, koja je najbitnija?“ Isus je odgovorio: „Najbitnija zapovest je – „Čuj, O Izraele! Gospod naš Bog je jedan i jedini Gospod.[36] I ti moraš voleti Gospoda tvog Boga svim svojim srcem, svom svojom dušom, svim svojim umom i svom svojom snagom.“ Druga je jednako važna: „Voli suseda svog kao što voliš sebe.“ Nema većih zapovesti od ovih. Učitelj religijskog zakona je odgovorio: „Dobro si to rekao, učitelju. Rekao si istinu time što si rekao da postoji jedan Bog i ni jedan drugi.[37] I ja znam da je važno voleti Njega svim srcem, razumevanjem i snagom i voleti svoje susede kao sebe samog. Ovo je važnije od prinošenja žrtava i priloga. Shvativši kako ovaj čovek razmišlja, Isus mu je rekao: „Nisi daleko od Carstva Božijeg.“ Nakon toga, niko se nije usudio da mu postavi dodatna pitanja.

Važno je obratiti pažnju na to da je pitanje koje se odnosi na najvažniji teološki problem veoma praktično pitanje. Paralela je data stihovima 19:16-17 u Jevanđelju po Mateji i ona pokazuje da se pitanje koje se odnosi na definisanje toga ko je Bog i na ljubav prema Istom, odnosi na samo spasenje. Otkriti ko je istinski Bog i voleti Istog je nerazdvojivom vezom povezano sa nadom za spasenjem u dobu koje će doći i večnim životom. U stihu 19:17 Jevanđelja po Mateju, Isus je odgovorio znatiželjnom čoveku koji je želeo da zna kako iko može da bude spasen: „Što me zoveš blagim? Niko nije blag osim jednog Boga. A ako želiš ući u večni život, drži se zapovesti.“

---

[36] Ne postoji razlika u smislu u različitim prevodima „Gospod naš Bog je jedan Gospod”, „Jedini Gospod” itd.

[37] Ili „niko osim Njega”

Isus iznosi istu poentu i pisaru koji ga je pitao koja je najvažnija od svih zapovesti. On povezuje pisarevo dobro teološko razumevanje sa blizinom spasenja u Carstvu. Isus i pisar se prvo slažu oko toga da postoji samo Jedan Bog i „niko drugi osim Njega". Kada je otkrio da se pisar čvrsto drži svoje definicije Boga, Isus ga onda uverava da on „nije daleko od carstva Božijeg", tj. on je blizu toga da bude kandidat za spasenje u budućem Carstvu kao Hristov sledbenik.

Interesantan komentar iz pozadine Novog zaveta može se pronaći i u rečima Josifa, jevrejskog istoričara, koji govori o veroispovesti svoje nacije, o sthu „Čuj, O Izraelu" koga citira Isus. Jedini Bog koji je u pitanju je naravno Jahve, Bog jevrejske Biblije, našeg Starog zaveta. Josif postavlja pitanje: „Koje su to onda zapovesti i zabrane našeg Zakona? One su jednostavne i poznate. Prva, koja predvodi sve zapovesti, tiče se Boga." Josif je govorio o unitarijanističkoj veri svoje nacije, kao što svi to znamo. Isto to je činio i Isus u stohovima 12:28-34 Jevanđelja po Marku.

Naš pasus iz Novog zaveta se savršeno poklapa sa tadašnjom pozadinom. Predstavlja Gospoda Isusa kao nekog ko je čvrsto vezan za jevrejsko verovanje da je Bog jedna Osoba. Osnivač hrišćanstva, prilikom postavljanja hrišćanske vere, u potpunosti je Jevrejin. On definiše Boga kao „jednog jedinog Gospoda". Isusov Bog je Bog Avrama, Isaka i Jakova, Bog jevrejske Biblije – Bog jevrejskog teologa prvoga veka, „naš (izraelski) Bog". Isus definiše Boga tačno kao jednu osobu i kao jednog Gospoda. Ali hrišćanska crkva to ne čini.

Komentari koji ili prosvetljuju ili zbunjuju

U velikoj meri uticajan, pisac C.S. Luis nas odvlači od stvarne definicije Isusa, kada kaže da on mora da je bio „lud, loš ili Bog".[38] Ono što nam Luis ne nudi u svojoj definiciji jeste da je on bio Mesija, Sin Božiji. On izgleda da zaboravlja da su Jevreji i te kako podržavali netrijadološku veru svog nasleđa u Izraelu. Logičari ovu Luisovu tehniku nazivaju „lažnom dilemom". Mi smo navedeni da izaberemo jednu od ponuđenih opcija.

[38] Vidi C.S. Lewis Mere Christianity, Harper Collins, 2001, 52.

Ali šta ako je Luis previdео jednu opciju i ako se ona ne nalazi na njegovom spisku izbora? Zašto Luis takođe piše da „Mi moramo da se potsetimo da hrišćanska teologija ne veruje da je Bog osoba. Ona veruje da je On takav da je u njemu trojstvo osoba konzistentno sa jedninom Božanstva.”?[39] Ovo zvuči čudno i ne liči na Isusovu teologiju. Suprostavlja se otkrićima pisca u vezi sa imenima Boga u vodećem biblijskom rečniku koji kaže: „Postoji samo jedan vrhovni i pravi Bog i on je jedna Osoba.”[40]

H.H. Hamilton, D.D., u svom rukopisu iz 1912, osetio je snagu epizode u stihovima 12:28-34 i to kako je na divan način Isusa uvrstio u njegovo okruženje. Počeo je tako što je naveo rečenicu o veri koju je izrekao Isus u Stihu 6:4 Pete knjige Mojsijeve: „Ovaj pasus, u obliku koji stoji u Starom zavetu, iskazuje samu suštinu jevrejske tvrdnje da imaju pravo na monopol po pitanju religijske privilegije. Jahve je jedan. Ne postoji drugi Bog osim Njega. Samim tim svi drugi predmeti obožavanja moraju da budu proterani.” Hamilton smatra da je nezamislivo to da Isus nije nameravao da reč „Gospod” bude uzeta u isključivom smislu u kome je i upotrebljena u Starom zavetu. Isus nije mogao da promeni njeno značenje. „Pisar koji je pokrenuo pitanje mora da je razumeo Isusa kao nekog ko govori samo o nacionalnom Bogu Izraela.” Samim tim, i pisaru i Isusu „to mora da je zvučalo kao prepravljanje drevne Jevrejske tvrdnje, da nijedno klanjanje osim onog koje je Izrael ponudio zapravo nije klanjanje Živome Bogu.”

Stav pisara je u potpunosti razotkriven kada je istog trenutka potvrdio ono što je Isus rekao: „U pravu si, gospodaru. Dobro si rekao da je On jedan i da ne postoji niko drugi osim Njega, i voleti njega ... je važnije od prinošenja darova i žrtava.” H.F. Hamilton dolazi do jedinog mogućeg zaključka: „Izgleda da je nemoguće sumnjati u to da su oni koji su pristustvovali toj sceni razumeli Isusovu poentu na isti način kao što ju je i pisar razumeo. Zabeleženo je i to da je Isus kada je video to, odgovorio na inteligentan način. On je rekao: „Nisi daleko od Carstva Božijeg””[41]

Isus je ovde ponudio izjavu o unitarijanističkom monoteizmom koji se u svakom trenutku zahteva od ljudi kako bi sa Bogom ostvarili pravi odnos. Isus je svoj pečat odobrenja stavio na definiciju jevrejske Biblije da je Bog Osoba u jednini. Ali da li je ova Isusova vera jasno prikazana u našim crkvama?

---

[39] Lewis, Christian Reflections, 79.
[40] The Illustrated Bible Dictionary, Tyndale House, 1980, 1:571.
[41] The People of God: An Inquiry into Christian Origins, Oxford University Press, 1912, 239.

Često sam zamerao učenicima koji studiraju bogosloviju to da često sami pripisuju značenje tekstu iz Biblije. Stavite sebe na mesto radoznalog biblijskog stručnjaka, koji je očigledno ostvario neko poznanstvo sa Isusom i koji je bio nestrpljiv da ga testira, ali ne na neprijateljski način. Ovo nije bilo trik pitanje namenjeno da se Isus upeca. Smatram da je pisar bio impresioniran sposobnošću propovedanja koju je Isus pokazao kao rabin. [42] On je verovatno odlučio da ga detaljnije proveri. On je želeo da zna Isusove prioritete i dnevni red. Koliko je čvrsta njegova teologija? Zatim, on postavlja pitanje sa začkoljicom: Koja je zapovest Boga Izraela najvažnija od svih?

Slušati i pratiti Isusa

Odgovor koji Isus daje na ovo pitanje je veoma važan za hrišćane svih vremena. Spasenje u Novom zavetu dolazi milošću, ali milost nam ne dozvoljava da zanemarimo Isusove zapovesti i učenja! „Spasenje se daje onima koji slušaju Isusa" (Jevrejima 5:9; Dela 5:32). „Neće svako ko kaže „gospod, gospod" dospeti u Carstvo, već onaj ko postupa po volji Oca koji je na nebesima" (Matej 7:21). Onaj ko sluša Sina ima život. Onaj ko odbije poslušnost neće videti život (vidi Jovan 3:36). „Onaj ko čuje moje reči i postupa prema njima je poput čoveka koji gradi kuću na steni" (Matej 7:24). Drugi koji zanemare Isusove reči svoju duhovnu kuću grade na pesku. „Onome ko odbije mene odbijajući moje reči biće suđeno tim rečima" (vidi Jovan 12:48). „Onaj ko se stidi mene i mojih reči, njega ću se ja stiditi kad se vratim" (vidi Marko 8:38). Onaj ko se udalji od „lekovitih reči, posebno od reči našeg Gospoda Isusa Hrista je neznalica i pun ponosa" (vidi 1. Timotiju 6:3).

I naravno, voljena i često citirana Isusova rečenica: „Ako voliš mene držaćeš se mojih zapovesti" (Jovan 14:15; 15:10). I njen pandan koji iznosi istu molbu da se sluša ono što Isus propoveda: „Zašto me zoveš „gospode, gospode" a odbijaš da radiš ono što kažem?" (Luka 6:46). Insistiranje na obraćanju pažnje na ono što Isus propoveda javlja se na svakoj stranici ovog jevanđelja – i u ostatku Novog zaveta: Spasenje je prvi put najavljeno od strane Gospoda (Isusa) i zagarantovano je onima koji slušaju Isusa (Jevejima 2:3, 5:9) i „Bog daje svoj Sveti duh onima koji ga slušaju" (Dela 5:32). Prilikom definisanja vere, Isus je govorio o najvažnijim od svih zapovesti. Ovde je u pitanju poslušnost.

[42] Isus je veoma podsticao svoje sledbenike da ga prepoznaju i kao rabina i kao gospoda. „Zovite me rabinom i gospodom i dobro ćete postupiti" (Jovan 13:3).

Takođe postoji zastrašujući glas koji potiče od Oca na nebesima i koji nam naređuje da „slušamo" Njegovog jedinstvenog Sina: „Ovo je moj Sin. Slušajte ga!" (Luka 9:35). Na isti način Petar navodi grupu ljudi da obrati pažnju na konačnog proroka: „Mojsije dakle očevima našim reče: Gospod Bog vaš podignuće vam proroka iz vaše braće, kao mene; njega poslušajte u svemu što vam kaže. I biće da će se svaka duša koja ne posluša tog proroka istrebiti iz naroda."" (Dela 3:22; odnosi se na 5. knjigu Mojsijevu 18:15-19).

Šta onda mi učimo dok se držimo svake reči rabina Spasitelja (prisećajući se njegove upečatljive izjave da je u redu da ga zovemo rabinom i Gospodom, Jovan 13:13)? Šta čujemo kada slušamo Isusa kako navodi Izrael da ga sluša? (Šema)

Ako pažljivo slušamo Isusa u razgovoru sa jevrejskim učenjakom (Marko 12:28-34 gore naveden), jedna ključna činjenica se ističe. Isusova definicija toga ko je Bog je u savršenoj harmoniji sa definicijom Jevrejskog pisara. Pisar je u potpunoj saglasnosti sa Isusom u vezi prvog principa klanjanja Bogu. I jevrejski teolog i Isus, krajnji Jevrejin i teolog kao i hrišćanski Spasitelj, potvrđuju klasične reči Svetog pisma. Prva zapovest, imperativ, koju je Isus recitovao i ponavljao bila je Šema: „Čuj, O Izraelu!" Ovo je direktna zapovest Gospoda Isusa.

Onda je on izneo ključni predlog celokupne biblijske teologije: „Gospod naš Bog je jedan Gospod." Isus prepoznaje ovu zapovest: „Slušajte pažljivo predlog da je Bog jedan Gospod" kao ključ celokupnog čvrstog mišljenja i postupanja. U pitanju je osnov celokupne istinske religije: posvetiti našu potpunu pažnju na izjavu koja definiše ko je Bog i koga mi treba da obožavamo i volimo – ko je Bog i ko treba da bude voljen svim srcem, dušom, umom i svom snagom. Druga zapovest je da treba voleti bližnje svoje i ona ide uz prvu, naravno.

Mogu li da vas šokiram jednom jednostavnom činjenicom? Vera koju je Isus objavio je vera Izraela, vera jevrejske Biblije, vera Jevreja. Isus je bio Jevrejin i on i jevrejski pisari su se složili oko toga ko je Bog Biblije. Može li iko da kaže suprotno? Priča je jasna i jednostavna, suštinski prosta i očaravajuće oslobođena zamršenih ili nejasnih definicija Boga u koje se kasnija poslebiblijska teologija uplela.

Isusova jevrejska vera

Svako jutro i veče svaki Jevrejin je morao da recituje stihove 6:4-9 i 11:13-21 Pete knjige Mojsijeve i 15:37-41 Četvrte knjige Mojsijeve. Ovo je bilo dnevno priznanje vere. Isus nije uveo nikakve inovacije ovde. On na pitanje odgovara citirajući tekstove koji su im bili zajednički i za koje su oboje verovali da su sveti i krajnje autoritativni. Prilikom definisanja istinskog Boga, Isus nije rekao ništa što se razlikuje od onoga što je Izrael poznavao kroz svoju istoriju. Svi istoričari i svi Jevreji znaju da je Bog jedna Osoba.

Nema dvosmislenosti u Isusovom odgovoru – nikakve dvosmislenosti u vezi toga koliko Bogova ima. Isus zna da ne postoji nijedan drugi Bog osim onog ko je otkriven u Izraelskoj veri. Ovo je Bog njegovog nasleđa, Bog koji ga je odredio da bude Mesija. Isti ovaj Bog je Bog Avrama, Isaka i Jakova. On je Bog jevrejske Biblije. On je definisan kao „jedan Gospod" (Marko 12:29). Nas Isus navodi da slušamo dok nam on, Isus, navodi jedinu pravu definiciju Boga. Ako Isus treba da bude naš vođa, njegove reči o osnovi istinskog klanjanja i jednom pravom Bogu od velike su važnosti za nas kao vernike. Isus je jedan za koga je Bog, njegov Otac, rekao: „Ovo je moj voljeni Sin. Slušajte ga" (Marko 9:7).

„Čuj, Izraelu, Gospod Bog je jedan Gospod" (5. Mojsijeva 6:4; Marko 12:29).„ Zar Bog Jevreja nije i Bog nejevrejskog naroda takođe? Da, jeste." (vidi Rimljanima 3:29). Da li crkva zaista sluša?

Nema potrebe za vojskom teologa koji bi nam pomogli da razumemo značenje Isusove izjave o tome ko je Bog. Jezik je jednostavan i precizan - običan predlog, logična jedinica razumljive komunikacije. Niko od nas nema ni najmanju teškoću da shvati izjave ove vrste. Svi znamo šta broj "jedan" znači, i niko ne može pogrešno da shvati jedninu imenice „Gospod". Jevreji tokom čitave svoje istorije nisu imali problema sa kardinalnim načelom nacionalne vere. Bog je bio jedna, nepodeljena Božanska Osoba, označena u svetim spisima hiljadama ličnim zamenicama u jednini koji Ga označavaju kao jednog, jedinog Gospoda Univerzuma, jednu Božansku Osobu koja je sama Bog. Ovaj jedan Bog upotrebio je sve moguće jezičke konstrukcije kako bi iskazao koncept da je On i niko drugi Bog, da ne postoji ni jedan drugi Bog. Zamenica u jednini definiše jednu Osobu. Hrišćani tvrde da slede gramatički metod u okviru koga važe standardni jezički zakoni.

Bez ikakve sumnje, ove izjave su jasne koliko im jezik dozvoljava: „Tebi je to pokazano da poznaš da je Gospod Bog, i da nema drugog osim Njega... Znaj dakle i pamti u srcu svom da je Gospod Bog, gore na nebu i dole na zemlji, nema drugog." (Peta knjiga Mojsijeva 4:35,39). „Da vi možete da razumete da sam ja On. Pre mene nije bilo Boga i neće biti posle mene. Ja, čak i ja sam Gospod i ne postoji ni jedan drugi Spasitelj osim mene ... Dakle, vi ste moji svedoci, reče Gospod, i Ja sam Bog" (Isaija 43:10-12). „Ja sam Gospod i ne postoji ni jedan drugi, osim mene nema Boga" (Isaija 45:5). „Ja Gospod načinih sve: razapeh nebo sam, rasprostreh zemlju sam sobom" (Isaija 44:24). „Zaista si ti Bog koji se krije, O, Bože Izraela, Spasitelju" (Isaija 45:15).

Udubite se u ove reči iz Biblije i vidite da li iko govori o tri Osobe. Da li je Bog koji ovde govori Osoba ili se on poklapa sa savremenom trijadološkom tvrdnjim da je „nešto" - „supstanca" koja postoji u tri Osobe?

Zamislite haos koji bi uvođenje trijadološkog Boga moglo doneti ovim tekstovima bez premca. Lične zamenice u jednini[43] svih oblika pominju se u Pismu kako bi se van svake razumne sumnje ukazalo na činjenicu da je Bog Biblije jedna osoba. Govoriti o Svecu Izraela kao o Svetom Trojstvu ili tri osobe, pokazuje nasilje prema jeziku i teološkoj istini. Što je još gore, to prkosi rečima Isusa. Međutim, upravo to je crkvena tradicija učinila – a na zaprepašćenost jevrejske zajednice kojoj je Stari zavet posvećen, kao što je Pavle napisao: „Šta je onda superiornost Jevreja? Njima su poverene reči Božije" (Rimljanima 3:2). Te reči predstavljaju Boga kao jednu Osobu. Unitarijanistički monoteizam, a ne trijadološki monoteizam, predstavlja veru Hebrejske Biblije. Isus nikada nije pokušao da promeni ovu veličanstvenu činjenicu. On ju je ponavljao i nazivao Velikom Zapovesti, najvećom zapovesti. A taj Bog Starog zaveta, Bog Izraela, takođe je i Bog nejevrejskog naroda. Pavle je ponovio: „Ili da li je Bog samo Bog Jevreja? Zar on nije i Bog nejevrejskog naroda. Da, jeste i nejevrejskog naroda" (Rimljanima 3:29).

[43] Hebrejska Biblija koristi stihove u jednini kada govori o Jednom Bogu, Jahvi.

Vera Apostola Pavla

Kome je Bogu Pavle služio? Nema sumnje oko odgovora na to pitanje. Pavle je u prisustvu rimskog vladara zvanično izjavio: „ Ovo ti pak priznajem da u putu, koji ovi nazivaju jeres, tako služim Bogu otačkom, verujući sve što je napisano u zakonu i u prorocima" (Dela 22:14; 24:14).

Pitao bih čitaoce da li iko može da pročita ovaj tekst na sledeći način: „Ja služim trijadološkom Bogu naših očeva." Smatram da bi ovo bilo skrnavljenje teksta i uvođenje stranog koncepta. Pavle, poput Spasitelja Isusa, bio je unitarijanac do srži, verujući u Boga Izraela. „Zar nemamo svi jednog Oca? Zar nas nije stvorio jedan Bog?" (Mal. 2:10). Pored hiljada zamenica u jednini koje označavaju Božanskog Pojedinca, ovaj tekst se oglašava protiv paganizacije hrišćanastva, koja se desila kada je jednostavna vera Izraela i Isusa bez pandana bila napuštena, pod izgovorom da je ona „modifikovana", „proširena" pa čak i „obogaćena". Ali ovo su samo izgovori kojima se pokriva greška. Vreme je da se crkva vrati Hristu, Gospodu Isusu čije smo priznanje o Bogu zanemarili.

Mogu li da vam predložim ovaj izazov? Da li ste ubeđeni da je Bog Apostola Pavla nejevrejski trijadološki Bog? Da li on može da tvrdi da služi Bogu Hebrejske Biblije, Bogu judaizma, Bogu njegovih predaka da je pravi Bog zapravo tročlani Bog kasnijeg hrišćanstva, a da pri tom ne zavara svoju publiku. Pavle je sledio ovu tvrdnju i služio unitarijanističkom Bogu Izraela sledeći svoja ubeđenja, da će se mrtvi uskoro dići (Dela 24:15). Sa ovakvim viđenjem, Pavle je nastavio: „Ja takođe činim sve kako bi održao čistu savest i pred Bogom i pred ljudima." Tročlanim Bogom? Teško. Samo jedno pogrešno shvatanje istorije bi dozvolilo nemoguću zamisao da je Pavle verovao da je Bog Izraela trijadološki Bog. To veliki broj ljudi priznaje.

Crkva i jevrejsko-hrišćanska vera

Novi Biblijski rečnik u članku pod „Trojstvom" kaže:

> Svedok u Starom zavetu je fundamentalno posvećen jednini Boga.

> U svojoj dnevnoj molitvi, Jevreji su ponavljali Šemu (Peta Mojsijeva 6:4,5): „Gospod naš Bog je jedan Gospod." Ovim oni priznaju Boga Izraela kao nekoga ko je uzvišeni Stvaralac bez rivala ili parnjaka. Bez veličanstvenog obelodanjivanja događaja koji je zadesio Hrista, niko ne bi Stari zavet shvatio išta drugačije do kao isključiv, tj. unipersonalni monoteizam koji predstavlja zaštitni znak Judaizma i Islama.[44]

Obratite pažnju na ovo iskreno priznanje. Čitajući hebrejsku Bibliju, prema kojoj je Hrist odgajan i koju je on priznao kao sveto Pismo i u koju je Pavle tvrdio da veruje, niko ne može da zamisli Boga kao više od jedne Osobe. Hebrejska Biblija, kako stoji u rečniku, potvrđuje unipersonalnog, netrijadološkog Boga. Isus je oslikao to priznanje na precizan način.

Ali sada obratite pažnju na to kako rečnik počinje da oduzima ono što je upravo dodao. „Grubi monoteizam Starog zaveta pokazuje samo u nekoliko navrata množinu unutar Boga." Autor zatim ide dalje i daje šest primera tih navodnih nagoveštaja. Zatim priznaje: „Verovatno niko od ovih autora Starog zaveta kao i njihovi savremenici nisu razumeli iste kao stihove koji ukazuju da postoje razlike unutar jednog Boga Izraela."[45] Drugim rečima, ni Mojsije ni proroci nisu mogli da zamisle da je Bog Trojstvo. Jevreji, kojima je Božije proročanstvo bilo povereno," nikada nisu, i dan danas ne mogu. Da se potsetimo iskaza u rečniku: „Niko ne bi Stari zavet shvatio išta drugačije do kao isključiv, tj. unipersonalni monoteizam." Rečnik je prikladno provizoran po pitanju Trojstva u Novom zavetu: „Trijadologija Novog zaveta u početnoj fazi ostala je implicitna i još uvek nedefinisana."[46] Čitalac je ostavljen da se pita šta to znači.

To što Isus naglašava jevrejsku Šemu bi trebalo da zauvek da odgovor na ovo pitanje. Isus je citirao definiciju Boga Hebrejske Biblije kao najvažniju od svih zapovesti (Marko 12:28-34). Isus nije ničim nagovestio Jevrejskom pisaru da je Jedan Bog zapravo sastavljen od tri Osobe. Učiniti ovo, bez najmanje indikacije radikalne promene, učinilo bi Gospoda Isusa krivim za prikrivanje.

---

[44] „Trinity," *New Bible Dictionary*, lntervarsity Press, 1996, 1209.
[45] Isto
[46] Isto 1211.

Jevrejski pisar sa kim je Isus vodio razgovor je bio ubeđen jednostavnom potvrdom stiha 6:4 iz Pete knjige Mojsijeve koji je Isus ponovio a koji se odnosi na to da je Izraelski Bog pravi Bog, i shvatio je isti u smislu koji se podrazumeva u datom stihu, oko koga su se Isus i pisar savršeno složili. To što je Isus javno potvrdio veru jevrejske Biblije, u razgovoru sa jevrejskim učenjakom, bez ikakve sumnje utvrđuje to na koji način je Isus Hrist definisao Boga. Samim tim, određuje hrišćansku veru.

Kao što se i vidi, Isus i Pavle, koji citiraju istu Šemu u stihovima 8:4-6 Prve poslenice Korinćanima, bili su unitarijanistički vernici i naravno da je Isus stalno tvrdio da je Mesija i Sin Božiji. Pavle je jednako tvrdio da Isus spada u posebnu kategoriju jer je Mesija. Pavle je verovao u unitarijanistički monoteizam Izraela. On je voleo tog jednog Boga Izraela i očeve. Divna doksologija apostola Pavla prikazana je stihom 1:17 Prve poslanice Timotiju: „A Caru večnom, Neraspadljivom, koji se ne vidi, jedinom premudrom Bogu čast i slava va vek veka. Amin." Obraćao se Bogu.

Od čitalaca tražim da se pozabave ovim obraćanjem Bogu. Da li se Pavle ovde obraća tročlanoj „suštini" Boga? Da li on misli o tri Osobe, od kojih su sve podjednako Bog a opet sačinjavaju jednu Bogo-suštinu? Da li Pavle hvali „jedno šta" koje se pominje u teologiji koju daju Hank Hanegraaf i James White?[47] On definiše jednog i jedinog Boga kao večnog kralja. Kralj nije „jedno šta" već „jedno ko". Šta bi Isus i Pavle napravili od poznate rečenice koju je izgovorio C.S.Lewis a koja glasi: „Moramo da se potsetimo da hrišćanska teologija ne veruje da je Bog osoba"?[48]

Kada su Trijadolozi završili sa svojim brojnim pokušajima da objasne Trojstvo kao „tri ko u jednom šta", oni u potpunosti nisu uspeli da nam kažu ijedan stih Biblije u kome je Bog opisan kao „Šta." Razlog za to je taj što ni jedan pisac nije verovao da Bog ima tročlanu suštinu! Od hiljadu i dvesta stihova u Bibliji u kojima se pominje „Bog", nijedan stih se ne može shvatiti kao stih u kome se govori o tročlanom Bogu. Niko o Bogu ne govori kao o „jednoj suštini."

---

[47] Definicija koju nudi Hank Hanegraaff koji odgovara na pitanja u vezi Biblije i James White u svojoj knjizi *Zaboravljeno Trojstvo.* White kaže: „Ne usuđujemo se da pomešamo *šta* i *ko* kada govorimo o Trojstvu."(27).

[48] Christian Reflections, 79.

Još toga o jevrejsko-hrišćanskoj veri

William Mounce u Svetskoj biblijskoj kritici je sasvim jasan kada govori o mišljenju Pavla u svojoj doksologiji u stihu 1:17 Prve poslanice Timotiju (gore navedenom):

> „Jedini Bog". Ovo je ključna potvrda judaizma kao što se to elokventno u Šemi iskazuje: „Čuj, O Izraelu: Gospod naš Bog je jedan Gospod" (Peta Mojsijeva 6:4; Marko 12:29, 32; 1 Timotiju 2:5; 6:15-16; Jovan 5:44; 17:3; Rimljanima 3:30; 1 Kor. 8:4-6; Efescima 4:6; Judina 25). Šema je ponavljana svakog dana u sinagogi, a još uvek je deo svakodnevnog molitvenog života pobožnog Jevrejina. Možda ovo priznanje više nego bilo koje drugo čini Judeji - hrišćanski pogled jedinstvenim u antičkom svetu. Pavle je počeo ovaj pasus zahvaljujući se Hristu. On ga završava pripisujući Bogu čast i slavu.[49]

Pavle nikada nije čuo za tročlanog Boga, i da je čuo on bi odbacio takvu ideju kao stranu. Kao i Isus, Pavle je bio posvećen unitarnom monoteizmu judaizma. Pavle i Isus su sledili veroispovest Izraela. Oni je nikada nisu proširili niti revidirali. Oni su je ponavljali. Naravno, oni su takođe znali za Sina čovečijeg, Isusa, koji je sada uzdignut da bude pri desnoj ruci jednom Bogu, Ocu. Ali ovo nije „menjalo" veru Izraela koja je definisala to ko je jedan Bog. Koordinacija jedinstvenog čoveka Isusa i Boga uvela je ogroman koncept da sada postoji glorifikovano ljudsko biće „čovek Isus Mesija" (1.Tim 2:5), uzvišen do jedinstvene pozicije pored jednog Boga. Sam Bog je bio taj koji je sproveo ovaj predivan plan. To je mera neuporedive sudbine čoveka u novom stvaranju .

Nijedan od pisaca Novog zaveta na bilo koji način ne predlaže modifikaciju unitarne vere njihovog nasleđa. Oni se ne bi usudili da zamisle ikakvu promenu istog. Crkvene vođe drugoga veka predvođene nejevrejskim narodom nisu imale takve skrupule. Oni su popločali put za kasnija dešavanja koja se tiču definicije Boga. Njihovi naslednici na kraju, ali tek nakon vekovnih sukoba , promenili su jednog Boga tako da je jedan Bog, Otac jedne suštine, postao Otac, Sin i Sveti Duh. To je nova i nebiblijska vera.

---

[49] *Word Biblical Commentary*: Pastoral Epistles, Thomas Nelson, 2000, 61.

Dva nije jednako jedan

Na najjednostavnijem nivou, neopravdano uzdizanje Isusa na status Jednog Boga stvorilo je konfuziju. Dva ne može biti jednako jedan. Kardinal J.H. Newman prepoznao je ovu upečatljivu činjenicu univerzuma kada je rekao sledeće u vezi Trojstva: „Misterija doktrine Svetog trojstva nije samo puka verbalna kontradikcija već i nekompatibilnost u prenesenim ljudskim idejama ... Ne možemo da pristupimo bliže tačnom objašnjenju toga, a da ne kažemo da je jedna stvar jednaka dvema stvarima.“[50]

Može li Crkva da priušti da se menja za kontradikcije? Hrišćani polažu pravo na nasleđe Izraela i tvrde da su sledbenici Izraelskog Mesije. Ali po pitanju vere, čini se da je hrišćanstvo otišlo dalje od razmišljanja njegovog osnivača. Dok je istorijski Isus verovao u Boga kao jednu Osobu, Jahve hebrejske vere, hrišćani su proširili svoju veru tako da ona uključi još dve osobe. A onda, kao da su želeli da objave svoje sramotno udaljavanje od Isusa, oni se idalje drže toga da uprkos tome što veruju da su trojica podjednako Bog ali da je Bog u isto vreme jedan. Ali taj jedan, time što je takođe trojica, nije Jedan Bog koji je definisan od strane Biblije i Isusa. To je redefinicija. Ogromna promena se desila kada je Jedan Bog misteriozno postao *trojica* u jednom. Ovo se desilo u periodu posle Biblije i kasnije je uklesano u kamen od strane crkvenih sabora koji ne poseduju autoritet prema Bibliji (činjenica na koju hrišćani slabo obraćaju pažnju). Po kojoj osnovi crkva može legitimno da smatra Bibliju svojim autoritetom a da u isto vreme napusti Isusovu definiciju jednog Boga?

Erickson i dogma

Gde to Biblija daje i najmanji nagoveštaj toliko kompleksne vere koja vekovima podstiče oštre debate, crkvene preokrete, argumente oko terminologije koji se svode na traženje igle u plastu sena, ekskomunikacije pa čak i ubijanja? Istorija beleži da objašnjenje kako jedno može da u isto vreme bude tri je iscrpilo genijalnost i najbrilijantnijih teologa. Evanđelijski savremeni vodeći apologeta koji se zalaže za viđenje da je Bog tri Osobe, Milliard Erickson, nakon duge diskusije, priznaje da je iznenađujuće to što se o Trojstvu ne govori direktno u Bibliji:

[50] John Henry Newman, *Select Treatises of St. Athanasius*, James Parker and Co., 1877, 515.

> Tvrdi se da je doktrina o Trojstvu veoma važna, presudna, pa čak i osnovna doktrina. Ako je to zaista tačno, zar ne bi trebalo da je ista negde jasnije, neposredno i eksplicitno navedena u Bibliji? Ako je ovo doktrina koja posebno predstavlja hrišćansku jedinstvenost, a koja se sa jedne strane suprostavlja unitarijanističkom monoteizmu, a sa druge strane mnogoboštvu, kako to da se ona samo podrazumeva u biblijskom Otkrivenju? ... Ovo je naizgled ključno pitanje o kome Pismo ne govori glasno i jasno.[51]

Erickson odgovara : "Na ovu optužbu se ne može odgovoriti direktno. Malo je verovatno da se bilo koji tekst Pisma može uzeti kao dokaz doktrine o Trojstvu na jasan, direktan i nepogrešiv način. [52]Erickon se zatim izvlači time što kaže da bez obzira na sve treba ,,dobro pogledati u Bibliju i videti da li dokaz Trojstva može išta jasnije biti objašnjeno i šire podržano nego što se misli?"[53]

Kada raspravlja o logičkoj strukturi Trojstva, Erickson citira autora Stephen Davisa koji ima osećaj da se ,,on bavi misterijom".[54] Erickson zatim iznosi neverovatno priznanje da je Dejvis ,,možda učtiviji od nas mnogih, koji kada se pritisnu moraju da priznaju da *zaista ne znamo na koji način je Bog jedan i na koji drugačiji način je on trojica."*[55] Davis nije rizikovao i rekao ono što očigledno nije istina o Biblijskom Bogu, da je On ,,jedno *šta* u trojici *ko.*"

Bog je jedna božanska Osoba

Šturim čitanjem Biblije otkrivamo da je Bog predstavljen kao jedna Osoba, sa karakteristikama Osobe. On nije ,,Šta" već je ,,Ko."

Jasno je, da priznanje, da je ,,jezik neadekvatno sredstvo" za opisivanje Trojstva nije sprečilo štampanje obimne literature kako bi se pokušalo objasniti isto, upotrebom nebiblijskog jezika grčke filozofije, da je Jedan Bog Biblije tri hipostaze u jednoj suštini, i da je Sin Božiji bio, neverovatno, ,,čovek" ali ne ,,bilo kakav čovek". (Da li znate da u ovo veruje zvanična hrišćanska populacija?)

---

[51] Millard J. Erickson, *God in Three Persons*, Baker Books, 1995, 108-109.
[52] Isto, 109, dodat naglasak
[53] Isto
[54] Isto 258
[55] Isto, dodat naglasak

Biblija ni na jednom mestu ne naziva Boga „suštinom" i nikada ne govori o „tri hipostaze." Svaki čitalac Novog zaveta bi trebalo da vidi da je Isus bio čovek.

I ako jezik nije u stanju ili nije adekvatan da nam kaže koliko Bogova ima, ili kako to da su trojica zapravo jedan, onda je Biblija ta koja nije u tome uspela. Da li Bog nije u stanju da komunicira sa nama upotrebom broja „jedan"? Biblijski jezik je u potpunosti adekvatan za otkrivanje onoga što Bog želi da razumemo, bar što se tiče Njegove jedne ličnosti.

Zapanjujuće je to što Erickson u svojoj knjizi od 350 strana koja se bavi Trojstvom izbegava da pomene stihove 12:28-34 Markovog jevanđelja gde Isus javno potvrđuje autoritativnu veru – Izraelsku. Erickson pominje „pasuse koji se razlikuju" poput Psalma 110:1 koji „govori o jednom Gospodu i drugom Gospodu, samim tim praveći razliku između njih (Ps. 110:1; Dela 2:34)"[56] Ali ovo je previše nejasno. Prisustvo dva gospoda ni na koji način ne dokazuje da su obojica Bog! Drugi gospod, kao što ćemo i videti, izrazito nije Bog, tj. nije mu data Božanska titula. A ako je Jahve jedan Gospod (5. Mojsijeva 6:4), trebalo bi da bude očigledno da ovaj drugi ne može biti Jahve! Naravno da taj drugi može da predstavlja Jahve i da postupa kao on, da oslikava karakter Jahve ili da sprovodi volju Jahve – a Isus je sve to činio – ali ako je Jahve jedna Osoba, onda Isus ne može biti Jahve. Dve Jahve ne čine jednog Jahve. A ako je Sin uvek u Novom zavetu (i po proročanstvu u Starom) opisan kao osoba koja se razlikuje od svog Oca, koji je druga i različita osoba. Oni uživaju, kao što je rečeno, odnos „Ja-Ti". A Isus o sebi i o svom Ocu govori kao „mi" i „nas" i kao o dvojici posebnih svedoka (Jovan 8:16-19). On je takođe priznao svoju podređenost Ocu: „Otac je veći od mene" (Jovan 14:28).

Izgleda da postoji zavera u hrišćanskom jeziku kako bi se sakrila ova jednostavna informacija o Isusovoj veri. Zar ne bi Isusova vera trebalo da bude dovoljna njegovim sledbenicima? Da li mora išta još da bude rečeno pored vere apostola Pavla koja je iskazana stihom 2:5 Prve poslanice Timotiju a koji glasi:

[56] Isto, 53.

„Postoji jedan Bog i čovek, čovek Mesija Isus"? Shvatanje činjenice o sastavu univerzuma Pavle je nazivao „dolaženje do saznanja o istini" i „spasenjem" (1Timotiju 2:4).

Bez obzira na to, zahvalan sam Profesoru Ericksonu na iskrenosti. On priznaje da uvođenje koncepta *logos* (reči) u prvom stihu Jovanovog jevanđelja u smislu *preegzistentnog Sina Božijeg* „odobrava inkorporaciju filozofske spekulacije, a posebno neoplatonske filozofije unutar vere crkve".[57] Pavle je međutim izdao ozbiljno upozorenje protiv pokušaja definisanja Boga u smislu filozofije (Kološanima 2:8). Ipak se to desilo. To mora da bude ispravljeno tako da mi možemo da obožavamo Boga u duhu i istini, kako je Isus propovedao, bazirajući se na same Isusove reči u vezi toga ko je Bog.

Jednostavna vera

Kako neko može ikako da propusti potvrdu jedinstvenog statusa Boga kao jedne osobe koja je data u Novom zavetu? Dobro poznato istraživanje Svetog Trojstva izveštava: „Jevreji su verovali u jednog Boga koga su zvali Otac. .. Za razumevanje rasta doktrine o Trojstvu reč "otac" ima poseban značaj, jer je u Trojstvu jedna od osoba Bog Otac."[58] Arthur Wainwright onda predstavlja sledeće novozavetne tekstove kako bi pokazao „kako su pisci Novog zaveta izrazili verovanje u jedinstvenost Boga i opisali ga kao oca." [59]

Ova poslednja izjava izgleda da predstavlja praktično priznanje da su pisci Novog zaveta bili unitaristi! Kako vi, kao čitaoci razumete ove izjave?

---

[57] Isto, 54. Jovan naravno nije napisao „U početku beše Sin," ali „U početku beše *reč*." Dr Colin Brown je rekao: „Često je ali i očigledno pogrešno tumačenje prvog stiha Jovanovog jevanđelja tako da on znači: „U početku beše Sin" („Trojstvo i inkarnacija: U potrazi za savremenom ortodoksijom" Ex Auditu 7, 1991, 89). Bio bi to izuzetno egzegetski korak pretpostaviti da je Jovan jednom rečenicom pretvorio jednog Boga u dva! Jasno je da je Isus znao za Boga koji je sam Bog, i obraćao se Ocu u toj izjavi (Jovan 17:3) kao dobar jevrejski unitarijanistički monoteista.

[58] *The Trinity in the New Testament*, SPCK, 1980, 41.

[59] Isto, 41,42.

Isus:

„Zašto me zoveš blagim? Niko nije blag osim jednog koji se zove Bog" (Marko 10:18).
„Gospod naš Bog je jedan Gospod" (Marko 12:29).
„Ne nazivaj ni jednog čoveka svojim ocem na zemlji, samo je jedan tvoj Otac, onaj koji je na nebesima" (Matej 23:9).
„A slavu koja dolazi od jedinog Boga ti ne traži" (Jovan 5:44).
„ A ovo je život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga, i koga si poslao Isusa Hrista" (Jovan 17:3).

Pavle:

„ ... i da nema drugog Boga osim jednog. Jer ako i ima koji se bogovi zovu, ili na nebu ili na zemlji, kao što ima mnogo bogova i mnogo gospoda: Ali mi imamo samo jednog Boga Oca" (1. Korinćanima 8:4-6).
„Jer je Jedan Bog koji će opravdati obrezanje iz vere i neobrezanje verom" (Rimljanima 3:30).
„ Ali posrednik nije jednog; a Bog je jedan" (Galatima 3:20). „Bog je samo jedna Osoba."[60]
„Jedan Bog i Otac svih" (Efescima 4:6).
„ A Caru večnom, Neraspadljivom, koji se ne vidi, jedinom premudrom Bogu čast i slava va vek veka. Amin." (1. Timotiju 1:17).
„ Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovek Hristos Isus" (1. Timotiju 2:5).

Jakovljeva i Judina:

„Ti veruješ da je Bog jedan; dobro činiš" (Jakovljeva 2:19).
„ Jedan je zakonodavac i sudija, koji može spasti i pogubiti; a ti ko si što drugog osuđuješ?" (Jakovljeva 4:12).
„ Jedinom premudrom Bogu i Spasu našem, kroz Isusa Hrista Gospoda našeg, slava i veličanstvo, država i vlast pre sviju vekova i sad i u sve vekove." (Judina 25).

[60] *Pojačana verzija*

„Bog" je ovde Otac, što se i 1317 puta pominje u Novom zavetu. Bog se izuzetno razlikuje od Isusa Hrista. Wainwright iznosi svoj komentar u vezi sa gore navedenim tekstovima: „Dokazi pokazuju da se Bog smatra jednim; *a za Boga se veruje da je Otac Gospodu Isusu Hristu.* Ovakve izjave jedva da mogu da pruže plodnu osnovu za rast doktrine Trojstva." On onda kaže da „ako se one shvate tako da su u vezi sa drugim izjavama kojima je božanska priroda Isusa potvrđena ili nagoveštena, one odmah dovode do trijadološkog problema."[61] Wainwright je u pravu kada govori o trijadološkom „problemu". Problem se ne javlja sve dok se gore navedeni tekstovi ne odbiju. Što se tiče izjava o Isusovoj „božanskoj" prirodi, nijedna od njih ne osporava izjave u vezi toga da je Otac jedini Bog. Ako bi one izazvale te unitarijanističke izjave, one bi se istim suprostavile. To bi onda dovelo do zaključka da se Novi zavet sam sebi protivi kada je u pitanju definicija Boga. Ovo ne prihvatam. A Isus, Jevrejin i osnivač naše vere, kao i odabrani apostol, znao je ko je Bog.

Čim se unitarijanistički tekstovi Novog zaveta prihvate u svom jasno iskazanom smislu (u skladu sa celim Starim zavetom i u skladu sa Isusom u stihu 12:28-34 Jevanđelja po Marku), stihovi koji opisuju takozvanu „božansku prirodu" Isusa mogu lako biti objašnjeni kao opisi Isusa kao čoveka Mesije, koji je bio uzidgnut na vrhovni položaj, pripisan njemu od strane Boga Oca, kao što je predviđeno u stihu 110:1 Psalma. U Novom zavetu Isus je viđen kao jedinstveni zastupnik i odraz Jednog Boga. Njegova „jednakost" sa Ocem ga ne čini Bogom. On je još uvek čovek Mesija. Istina se zatim javlja pa zaista postoji jedan Bog ali On sada pored sebe ima „jednog posrednika, čoveka Mesiju Isusa", kako lucidno i jednostavno stoji u stihu 2:5 Prve poslanice Timotiju.

Isus kao u potpunosti ljudska osoba

Ključna i veličanstvena istina koja proizilazi iz ove analize jeste ta da je Isus Hrist zaista ljudsko biće, tj. jedinstveno ljudsko biće, bezgrešno i rođeno od strane device, vaskrslo i postalo besmrtno kao prvi od novostvorenih. Ova paradigma dozvoljava Jednom Bogu da ostane na svom neprikosnovenom položaju kao „ jedini koji je zaista Bog", kao što je Isus rekao u stihu 17:3 Jovanovog jevanđelja kada je govorio o svom Ocu. A Isus se smatra Sinom tog jednog Boga, stvoren natprirodnim putem kao što to stoji u stihu 1:35 Lukinog jevanđelja. Ova paradigma dozvoljava da Isusova definicija toga ko je Bog ostane neometena. Kasnije izjave veroispovesti date od strane crkvenih sabora zapravo se

[61] *The Trinity in the New Testament*, 42.

suprostavljaju Isusovoj definiciji unitarijanističke vere Izraela (Marko 12:29). Biblijski stav nije da je Bog *bio* Hrist, već da je „Bog bio *u* Hristu, i svet pomiri sa sobom“ (2. Korinćanima 5:19).

Crkva ponekad nameće svoju nebiblijsku veru snažnim rukama državnog zakona, čak i ubija ili spaljuje na lomači svakoga ko joj prigovori. Duh koji nam ovo prikazuje nije duh Isusa.

Da li je crkva stvorila svoju problematičnu veru, a zatim se zamorila pokušavajući da joj pridoda smisao, dok je u isto vreme zamagljivala jednostavne Isusove reči i antagonizirala mnoštvo muslimana i Jevreja?

Da li bi nam Bog ljubavi ponudio dvosmislenu i zbunjujuću izjavu u vezi toga ko je On? Zar nam Bog sačinjen od trojice ne bi pružio jedan biblijski stih u kome se broj tri javlja pored reči Bog? Shvatanje toga ko je On nam omogućuje da se oslobodimo svakog oblika idolopoklonstva i štete koja nastaje promovisanjem drugih kao Boga, kao predmeta religijskog obožavanja. Bog je, kako je Isus rekao, „jedan Gospod” – jedan a ne dva ili tri Gospoda – sigurno ne jedna apstraktna „suština”. On je definitivno jedna Osoba, pošto je Gospod Osoba – jedna Osoba, koja je tako označena hiljadama puta i imenicama i ličnim zamenicama u jednini. On je Jedan Bog Avrama, Isaka i Jakova, Bog samog Isusa.

Trebalo bi da vas šokira to što ću reći da savremene crkve bez sumnje imaju nameru da služe i slušaju Isusa kao mesiju ali ne propovedaju veru koju je Isus očigledno podržavao. Konsultujte se sa svojom crkvom u vezi njene izjave vere, njene definišuće vere. U sastavu crkve i razlogu njenog postojanja pronaći ćete sledeće: „Mi verujemo da Bog postoji u tri Osobe.”

Jasno je da ovo nije Isusova vera. Ova vera se fundamentalno razlikuje. Razlika je odmah očigledna svakom čitaocu. Bog je na misteriozan način postao „trojica”. Ali za Isusa, Bog je bio i te kako jedan – jedan Gospod. Kada se obraćao svom Ocu, Isus je rekao: „Ti si jedini koji je zaista Bog” (Jovan 17:3). Isus se ovde obraća Ocu. On ga definiše kao „jednog ko je zaista Bog”. On pravi razliku između sebe i jednog Boga u istoj rečenici time što sebe naziva Mesijom, određenim od strane Boga. Međutim, crkva se drži toga da postoje još dvojica koji su podjednako pravi Bog.

Da li je Bogu uskraćen vrhovni, neprikosnoveni položaj na koji On sam sebe postavlja iznova i iznova u Bibliji?

Da li mi kao hrišćani učimo svoju veru od Isusa?

Evanđelijski apologeta Carl Henry napisao je sledeće: „Tročlani Bog je zaista „ontološka premisa" na kojoj je zasnovana istorijska hrišćanska vera."[62] Ali Isus nije ništa slično rekao. On nije ništa znao o tročlanom Bogu. On nije bio nekakav grčki filozof koji se bavio pitanjima „ontologije". Njegova premisa čvrste vere je verovanje u Boga Izraela kao u jednu ličnost. To je biblijsko svedočenje o Isusovoj veri.

Zar Isus nije izvor „istorijske hrišćanske vere"? Da li je Jedan Bog pretrpeo ukradeni identitet kada je još osoba dodato njegovom Božanskom statusu? Smatram da ova ogromna razlika između Isusove i crkvene vere mora da bude razlog za brigu, čak i za uzbunu. Ovo kažem na osnovu Isusovih stalnih upozorenja da je opasno zanemarivati ga kao učitelja i gospoda. Izjava da je Isus morao da bude rođen kao „Gospod Mesija" (Luka 2:11) čini ga čelom ljudske rase, postavljenim od strane Boga i zahteva da mu na svakom nivou služimo sa lojalnošću. Ali mi nikako nemamo pravo da menjamo njegove javne informacije o sopstvenoj veri, veri Izraela i Biblije, da je Bog nekada bio shvaćen kao jedan Gospod i Bog – zaista kao „Bog i Otac Gospoda Isusa" (2. Korinćanima 11:31).

Kada kritičari diskutuju o korenima hrišćanske vere, oni podsvesno odbacuju Isusa kao pravi osnov hrišćanske vere. Kada knjiga pod nazivom *The Interpreter's One-Volume Commentary on the Bible* (Jednotomna kritika Biblije jednog tumača) stiže do stiha 12:29, ona nam brže bolje govori da zapovest koja se odnosi na ljubav prema Bogu i bližnjem svom predstavlja „centralnu doktrinu ranog nejevrejskog hrišćanstva". [63] To je svakako istina, ali kritika menja svoj tok onda kada dođe do Isusovog citata stiha 6:4 Pete knjige Mojsijeve kao uvoda u zapovest o ljubavi. Nama je rečeno da bi Isusova potvrda stiha 6:4 Pete knjige Mojsijeve „zadovoljila sve Jevreje. Ovo su najdragoceniji stihovi judaizma."[64] Ali zar nisu oni najdragocenije blago hrišćana koji žele da vole i slede Isusa? Zašto nisu? Zanimljivo udaljavanje Izraelske vere od onoga što se smatralo hrišćanstvom je ovde očigledno. Ali kako hrišćanska vera može bezbedno da se odvoji od svog osnivača a da ne dođe do ozbiljne štete i gubitka?

---

[62] F.F. Bruce et al., *The Origin of the Bible*, Tyndale House, 2003,25.
[63] Abingdon Press, 1971, 664.
[64] Isto

Biblijski udžbenici uporno pokušavaju da prenesu ovu informaciju. Verovatno je najranija hrišćanska izjava veroispovesti bila jednostavna ali ipak dubokoumna izjava: „Isus je Gospod!“ (Rimljanima 10:9, 1. Korinćanima 2.3; 2. Korinćanima 4:5; Filipljanima 2:11). Rečenica: „Isus je Gospod“ je bila jedna od najosnovnijih verskih izjava ranih hrišćana. Fundamentalnije pitanje je: „Kako je Isus definisao Boga?“

U ovoj uobičajenoj izjavi o Isusu kao „Gospodu“, ranija Isusova vera je nestala! Isus se odvojio od Isusovih korena u umovima onih koji redovno idu u crkvu i pripojio crkvenoj veri, a nije mu bilo dozvoljeno da održi sopstvenu hrišćansku veru, drevnu unitarijanističku veru Izraela. Sada pogledajte vere popularnih crkava. Tu ne postoji pokušaj da se prepričaju reči Isusove vere. U suprotnom, od nas se traži da se pripojimo veoma drugačijem konceptu Boga. Bog je jedan, kažu, ali – ovde je prelazak očigledan - „On postoji u tri Osobe.“ Promenjena je biblijska vera kako bi značila nešto drugo. Ako dalje ispitamo ovaj čudan predlog dolazimo do objašnjenja da je Bog tri Osobe ali jedna supstanca ili suština. Zar nije očigledna razlika između Boga kao jedne Osobe i Boga kao jednog „Šta“? Jevreji i Muslimani priznaju tu razliku momentalno, i ježe se pomisli da je Božija jednina u stvari „Suština“ sastavljena od tri Osobe. Koji Biblijski stih kaže da je Bog „jedno Šta“? Bilo ko ko iznosi takvu tvrdnju učio je o poslebiblijskoj veri, sigurno ne Bibliji. U Bibliji Bog je jedna Osoba, a nikada nije jedno „Šta“ ili suština.

Da li je Isus mogao da potvrdi tu trijadološku veru? Nasuprot. Isusova jevrejska vera definiše Boga Biblije i Izraela kao „jednog Boga“. Jedan Gospod je jedan Gospod, jedna Osoba – a nikako tri Osobe. Definitivno treba više da se pozabavimo ovim pitanjem. Mora da je od velike važnosti to što definišemo Boga na način na koji Isus nikada nije definisao kada je govorio o najvažnijoj od svih zapovesti!

Sumnjam da su oni koji redovno odlaze u crkvu dobro razmislili o ovome. Čini se da je retko koja služba u današnje vreme posvećena definiciji toga ko je Bog. Jednostavno se podrazumeva da crkveni sabori (Nikejski 325 i Halkedonski 451) verno prenose pravo razumevanje i definiciju Boga za nas. Svako treba da zna da je crkva zasnovana na verovanju u tročlanog Boga.

Kažu da ti sabori izražavaju skup onoga što Biblija propoveda o Bogu. Ali da li je zaista tako? Da li je Isusova vera ista veri koju propovedaju sabori i vaša crkva? Zar ne bi bilo zdravorazumski propovedati u crkvi veru koju je sam Isus propovedao?

Članci engleske crkve mudro upozoravaju da „sabori možda greše."[65] Sistem verovanja samog Isusa izgleda da je pretrpeo ozbiljan udarac onda kada su sabori i crkve usvojili čudno viđenje Boga koje podrazumeva da je Bog „trojica u jednom", o čemu Isus nije znao ništa.

Jevreji nikada nisu bili Trijadolozi

Svako sa čak minimalnim poznavanjem izraelske istorije zna da Jevreji nikada nisu verovali u to da Boga sačinjavaju tri Osobe. Oni su ono što teolozi nazivaju „unitarijancima" [66] ili još bolje „unitarnim monoteistima". Tokom čitave svoje istorije, Jevreji nikada nisu verovali u tročlanog Boga. Do dana današnjeg, oni se užasavaju takvog odstupanja od ključnog principa njihove otkrivene religije.

Isus je bio Jevrejin. Isus je bio nepokolebljivi unitarijanac. Isus je takođe učitelj i Gospod svakog ko tvrdi da je Hrišćanin (Jovan 13:13).

Jedan profesor sa Oksforda, dok je držao predavanje o Trojstvu, izneo je sledeću poentu:

> Hrišćani, kao što sam prošle nedelje rekao, predstavljaju trijadološku religiju sa unitarijanističkom teologijom. Ona se javila od judaizma a monoteizam judaizma je tada bio unitarijanistički, i još uvek jeste. Kako je hrišćanska crkva mogla da iskaže teologiju adekvatnu za izražavanje novog znanja o Bogu do koga je došla putem Isusa Hrista? U kom smislu su hrišćani mogli da shvate Boga kada je on njima otkriven praksom njihove religije?
>
> Da li su oni imali pravo da odbace monoteizam i postave triteističku teologiju? Ili može li monoteizam da bude revidiran tako da uključi novo Otkrivenje a da ne prestane da bude monoteizam? To je bio problem sa kojim se crkva sukobila tih ranih vekova tokom kojih su vere formulisane. Prošle nedelje smo razmotrili jedan aspekt tog dela hrišćanske istorije, i

[65] Crkva Engleske, članak o veri XXI

[66] Pišem unitarijanizam malim slovom kako bih napravio razliku između toga i Unitarijalnih Univerzalista, čija teologija se dosta razlikuje od teologije koja je ovde predstavljena.

> videli da se hrišćanska misao razvila spajanjem svojih religijskih verovanja nasleđenih od strane judaizma sa grčkom tradicijom filozofskog razmišljanja. Sad ću pokušati da vam pokažem da je vrhunac ovog razvoja revidiranje kako teološke ideje o monoteizmu i filozofske ideje o uniji.[67]

Ova izjava zahteva pažljivu analizu. Vera judaizma je uvek bila unitarijanistička, vera u Boga kao jednu Osobu. Ali je crkva, kako profesor smatra, revidirala svoje unitarijanističko viđenje Boga i pretvorila Boga u tri Osobe, nazivajući svoje viđenje monoteističkim.

> Prostor za Gospodara Nazareta unutar strukture jevrejske misli jedino je moguć ako se napravi jasna razlika između Hrista hrišćanske dogme i Isusa *Jevrejina* ... Hrišćanska percepcija Isusa u smislu Svetog Trojstva oslanja se na tragični nesporazum ... rehabilitaciju „istorijskog Isusa" po cenu ortodoksnog Sina Božijeg... U pitanju je samo nejasna i izmenjena hrišćanska teologija koja zamišlja da je moguće pomirenje sa judaizmom. U stvarnosti, ove dve vere u potpunosti ne mogu da postignu sporazum. One ne poseduju ništa zajedničko što bi moglo da formira osnovu „premostive teologije" ... Montefiore je veoma svestan te teškoće kao što se može i videti na osnovu ranije iznesenog zapažanja: „Centar učenja o istorijskom Isusu je Bog: centar učenja Crkve je on (sam Isus). Upravo ovaj čudan stav prema Isusu, crkvu zauvek deli od sinagoge."[68]

Isti pisac podvlači jevrejsko viđenje o uniji Boga:

> Suština Judaizma je doktrina o apsolutnom i neizmenjenom jedinstvu Boga. Genijalna definicija jevrejske koncepcije tog jedinstva Profesora Moora teško da može da bude prevaziđena. On je naziva numeričko isključujućom i beskompromisnim ličnim monoteizmom." Sa njom judaizam stoji ili pada. Zaista, apsolutno jedinstvo Boga Izraela sa Torom, tj. Otkrivenje ovog jednog i jedinog Boga, formira srž i suštinu judaizma. Ostatak jevrejske misli i prakse je od sekundarne važnosti kada se uporedi sa ovim dvema fundamentalnim istinama....

---

[67] Leonard Hodgson*, Christian Faith and Practice*, Blackwell, 1952, 74.
[68] Jacob Jocz, *The Jewish People and Jesus Christ*, SPCK, 1962, 262.

> Ovaj najvažniji princip, kako ga zamišlja ortodoksni i liberalni judaizam, samim tim stoji u direktnoj suprotnosti sa trijadološkom doktrinom hrišćanske crkve.[69]

Ali ko odlučije koju veru hrišćani treba da prihvate? Šta se desilo sa verom samog Isusa, koja je zabeležena u našim jevanđeljima kao unitarijanistička vera Izraela? Pred kraj svog služenja, Isus je priznao koji je to duhovni problem od ključne važnosti, činjenicu da je Bog jedan i da ovaj jedan Bog treba da bude voljen svim bićem. Isus, smatramo, nije ni na koji način revidirao veru svog jevrejskog nasleđa. Isus ni na jednom mestu nije odobrio novu definiciju Boga! Profesor (Hodgson, gore pomenut) može da govori o „rvanju" crkve dok se bori da izrazi Isusovu veru. Ali ko kaže da vera može da bude promenjena, ili da je trebalo da bude promenjena toliko da postane neprepoznatljiva kao Isusova vera? Ko je rekao da je vera Biblije nešto oko čega se treba raspravljati?

Ni Pavle a nijedan drugi pisac Novog zaveta nije pokušao da „poboljša" veru Isusa ili svog jevrejskog nasleđa. To je učinila kasnija, poslebiblijska crkva koja se kroz mukotrpan proces postepeno udaljila od svog biblijskog nasleđa, utemeljenog rečima Isusa. 325. godine nove ere, nakon gorkih muka, Isusov monoteizam je zvanično revidiran kako bi uključio tri Osobe. Revidiran? Može li iko bezbedno da promeni veru i da u stranu gurne Isusove reči?

Koncesije učenjaka

Postoji veliki broj veoma sposobnih učenjaka koji su pokazali da se jezik vera koje crkve prihvataju veoma razlikuje od jezika Biblije. Što je najočiglednije, postoji neverovatna razlika između Isusove vere u dvanaestom polavlju Jevanđelja po Marku i vere crkava koje objavljuju veru u Boga koga sačinjavaju trojica.

Encyclopedia Britannica u svom petnaestom izdanju jasno kaže da:

[69] Isto, 262-265.

> Niti se reč Trojstvo, niti eksplicitna doktrina kao takva, javlja u Novom zavetu, niti Isus i njegovi sledbenici žele da se suprostavljaju Šemi iz Starog zaveta: „Čuj, O Izraelu, Gospod naš Bog je jedan Gospod" (5. Mojsijeva 6:4). Tek je u četvrtom veku pitanje oko jednog i trojice i njihovog jedinstva sastavljeno u okviru jedne ortodoksne doktrine o jednoj suštini i tri osobe.

Dr. Marvin Wilson, stručnjak po pitanju hebrejskih korena hrišćanstva, dobro je prokomentarisao Isusovu nepogrešivu potvrdu izraelske vere:

> Od 5.854 stihova u Petoknjižju, „Čuj, O Izraelu ..." odzvanja istorijski ton čitavog judaizma. Ova fundamentalna istina i lajtmotiv Božije jedinstvenosti navodi osobu da odgovori ispunjenjem fundamentalne obaveze da voli Boga (5. Knjiga Mojsijeva 6:5). U skladu sa tim, kada je Isus odgovarao na pitanje koja je najvažnija zapovest od svih, njegov odgovor se nije suprostavio centralnoj temi judaizma (Marko 12:28-34; Matej 22:34-40). Od 613 pojedinačnih statuta Tore, Isus je odabrao da citira Šemu, uključujući i zapovest da Bog treba da se voli; ali je takođe produžio definiciju „prve" i „najveće" zapovesti kako bi uključio i ljubav prema bližnjem (3. Knjiga Mojsijina 19:18) ... Jahve je Vrhovno Biće koje se u potpunosti razlikuje od svega drugog u univerzumu, što je On stvorio.[70]

Wilson zatim pominje da su neki učenjaci videli Boga kao „kompleksnu uniju". On mudro ne pokušava da opravda ovaj pokušaj da se pomoću kasnije teologije protumače jednostavne reči herbrejske Biblije. Ali čudno je to da njega ne zabrinjava to što crkva kojoj on pripada ne sledi veru koju je sam Isus potvrdio.

Dr. Wilson daje odličan istorijski komentar na veru koju Isus recituje. On kaže da je Šema „jedan od najznačajnijih stihova Starog zaveta kada je u pitanju osnovno učenje *kako Isusa tako i judaizma."*[71] Ali ta osnovna Isusova vera se ne može pronaći u knjigama popularnih crkava. Iako dobro poznaje istoriju i zna da predstavi činjenice, profesor Wilson izgleda da nije u stanju da se suprostavi crkvi – njegovoj sopstvenoj crkvi – ne uspeva da podrži Isusovu veru.

---

[70] *Our Father Abraham*, Eerdmans, 1989, 124-125.
[71] Isto, 122.

Osim ako može da se pokaže da verovanje u tri Osobe koje su Bog može da bude usklađeno sa Šemom koju je Isus potvrdio, hrišćani imaju pogrešnu veru.Oni vekovima greše. Napustili su Isusa na najfundamentalnijem nivou (mnogo Jevreja i Muslimana su udaljili od uzimanja u obzir Isusove tvrdnje).

Hajde da uporedimo još nešto. Videli smo koji je stih Isus ustanovio kao osnov prave religije: „Gospod naš Bog je jedan Gospod." Hajde da čujemo šta su hrišćani morali da recituju kao veru oko 500 godina nakon Isusovog vremena.

Od Isusa Jevrejina do nove nejevrejske vere

U daljem tekstu je takozvana atanazijska vera. Neću je u potpunosti citirati ali ću vam dati dovoljno kako bih pokazao na koji način ona otpakuje zaključnu izjavu da „Bog postoji u tri Osobe."

> Ko god želi da bude spasen, pre svega je neophodno da se drži katoličke (univerzalne) vere; vere koju svako smatra celom i neprikosnovenom, bez sumnje će otići u večnost nakon smrti. A katolička vera je ova: klanjamo se jednom Bogu u Trojstvu, i Trojstvu u Uniji, niti mešamo osobe niti delimo supstancu ... Otac je večan, Sin je večan i Sveti duh je večan, i oni nisu trojica koji su večni već jedan koji je večan ... Isto tako, Otac je svemoćan, Sin je svemoćan i Sveti duh je svemoćan. Međutim, oni nisu trojica koji su svemoćni, već jedan koji je svemoćan. Dakle, Otac je Bog, Sin je Bog i Sveti duh je Bog. Međutim, oni nisu tri Boga već jedan Bog. Isto tako, Otac je Gospod, Sin je Gospod i Sveti duh je Gospod, ali oni nisu tri Gospoda već jedan Gospod. Ma koliko mi kao hrišćani želimo da proglasimo svaku od te tri Osobe Bogom i Gospodom, katolička vera nam brani da kažemo da postoji tri Boga ili Gospoda ... I u ovom Trojstvu niko nije preči niti manje bitan. Sve tri Osobe su jednake i podjednako večne. Dakle, treba se klanjati Uniji u Trojstvu i Trojstvu u Uniji. Onaj ko želi da bude spasen mora da ima na umu Trojstvo.

Obratite pažnju na pretnje uperene u svakoga ko bi mogao da posumnja u ovu neverovatnu dogmu. Ali da li je Isus ikako mogao da sledi takvu veru? Ili da li je sam Isus mogao da padne pod takve okrutne anateme ove „hrišćanske" vere? Užasna mogućnost je ta da bi Isus pobegao od toga da bude doveden u vezu sa ovim bizarnim dokumentom, koji običnom čitaocu predstavlja očigledne besmislice.

Isus očigledno nije poznavao nikejsku ni takozvanu Atanasijevu veru. Isus je savršeno propovedao i sprovodio volju svog Oca. Isusova potvrda Izraelske vere svedoči o najvećoj činjenici u univerzumu – da postoji Bog i da je On jedna božanska Osoba. Da li bi i Bog Isusa uopšte mogao da veruje u Trojstvo?

Verujem da je profesor crkvene istorije bio sasvim u pravu kada je izneo sledeće:

> Stari zavet je strogo monoteističan. Bog je jedno lično biće. Ideja da se tu može pronaći Trojstvo je sasvim neosnovana... Ne postoji prekid između Starog i Novog zaveta. Monoteistička tradicija se nastavlja. Isus je bio Jevrejin koga su roditelji jevrejskog porekla učili o Starom pismu. Njegovo učenje je jevrejsko do same srži; u pitanju je novo jevanđelje zaista ali ne i nova teologija... I on je kao sopstveno verovanje prihvatio veliki tekst jevrejskog monoteizma: Čuj, O Izraelu, Gospod naš Bog je jedan Gospod. [72]

Standardna dela koja se bave Biblijom su poprilično jasna kada su u pitanju činjenice. Evo odlomka iz *Egzegetskog rečnika Novog zaveta* uzetog iz opisa broja „jedan": „Rano hrišćanstvo svesno usvaja od judaizma (5. Mojsijeva 6:4) monoteističku formulu „Bog je jedan". Prema stihovima 12:29, 32 Jevanđelja po Marku, Isus eksplicitno odobrava jevrejsku monoteističku formulu." [73] Pavle je jednako bio Jevrejin kada je u pitanju ključno verovanje vezano za Boga: „Postoji jedan Bog i jedan posrednik između Boga i ljudi, čovek Mesija Isus" (1. Timotiju 2:5). Ta izjava vere o Pavlu, koja oslikava Isusovo viđenje Boga, trebalo bi da je dovoljna. Ali crkva je otišla daleko van Biblije. Crkvena istorija svedoči o haosu koji je nastao.

---

[72] L.L. Paine, *A Critical History of the Evolution of Trinitarianism*, Houghton Mifflin and Co., 1900, 4.
[73] *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, 1990, 399.

Hugh Anderson u svojoj kritici Marka veličanstveno kaže da „crkva više ne recituje Šemu," dok „se Isus i dalje nalazi u okvirima jevrejske pobožnosti."[74] Šta se zatim dogodilo crkvi? Da li je ona zaboravila svog osnivača? Sigurno nije ništa bilo neadekvatno u vezi sa teologijom Spasitelja i njegovim priznanjem da je njegov Bog zapravo Bog jevrejskog nasleđa. Zašto mi kao hrišćani ne ostanemo u okvirima jevrejske pobožnosti?

Isusovo unitarijanističko priznanje je fiksno verovanje zasnovano na Šemi, stihu 6:4 Pete knjige Mojsijeve, koju su proroci Izraela prosledili Isusu prema dvanaestom poglavlju Jevanđelja po Marku. Vodeći Jevrejini Isusovog vremena prosleđivali su istu veru. Josif je rekao nešto sasvim uobičajeno: „Priznati Boga kao jednog je zajedničko svim Hebrejima."[75] I Filon je rekao: „Pustite nas da u naša srca duboko urežemo prvu i najsvetiju od svih zapovesti, kako bismo priznali i odali počast jednom Bogu koji je iznad svih i neka ideja da bogova ima puno nikada ne dosegne do ušiju ljudi koji život posvećuju traganju za istinom u čistoti i dobroti."[76] Isusova vera „je u skladu sa jevrejskom veroispovesti."[77]

Zar naš Gospod Isus nema pravo da nam kaže ko je Bog? Zar ne bi bilo opasno i arogantno ako bismo ignorisali shvatanje monoteizma našeg Gospoda Isusa?

Vraćam se upečatljivim komentarima vodećeg sistematičnog teologa. U svom klasičnom evanđelijskom delu na temu razvoja doktrine, Profesor Harold O.J. Brown je 1984. godine rekao da smo mi sada „stupili u poslehalkedonsku eru." On žali zbog ove tendencije:

> Transformacija koju ovaj razvoj najavljuje je veća od svega što se ikada desilo unutar hrišćanstva. Može se uporediti samo sa prelazom unutar samog biblijskog monoteizma, od unitarijanističkog monoteizma Izraela do trijadologije Halkedonskog sabora (Četvrti vaseljenski sabor). Razlika je simbolički predstavljena prelazom sa molitve *Shema Yisroel,* stiha 6:4 Pete knjige Mojsijeve („Čuj, O Izraelu: Gospod naš Bog je jedan Gospod...", do priznanja Atanazijeve vere, „Klanjamo se jednom Bogu u Trojstvu, i Trojstvu u uniji." Da li je prelaz sa ličnog monoteizma Izraela na trolični teizam Nikeje legitiman razvoj otkrovenja Starog zaveta? Hrišćani tvrde da jeste, smatrajući da Nikeja predstavlja potpunije a ne

[74] *Gospel of Mark* (*New Century Bible Commentary*), Eerdmans, 1981, 280.
[75] *Antiquities* 5. 112.
[76] *Decalogue* 65.
[77] Eduard Schweizer, *The Good News According to Mark*, John Knox Press,1970, 251.

> iskrivljeno samootkrivenje Boga Izraela. Zaista, trijadologija Nikeje i hristološke definicije Halkedona smatraju se validnim i neophodnim interpretacijama tvrdnji o Isusu Hristu u kontekstu Starog zaveta i svedočenja o Bogu koji je Jedan koje se tu nalazi.[78]

Ono što profesor izgleda da ne primećuje je da je prelaz koji on odobrava zapravo prelaz koji je udaljio crkvu od samog Isusa! Njegov komentar oslikava ogromnu crkvenu zbrku koja dozvoljava teolozima da zaborave da hrišćanstvo zapravo i treba da bude zasnovano na samom Hristu. Napuštanje Isusove vere svodi se na napuštanje Isusa.

Priznanje koje Brown iznosi u vezi sa tim da je crkva promenila Isusovu veru sukobljava se sa jednostavnom izjavom koja stoji u *Rečniku o Hristu i Jevanđeljima*: „Isusu, kao i Njegovim ljudima tokom vekova, Bog je bio jedan. *On nije promenio ovo drevno verovanje*.[79]

Poentu u velikoj meri pogađa i domišljato zapažanje profesora Hiersa koji kaže da „tumači hrišćanskog ubeđenja obično nisu bili posebno zainteresovani za to šta je Isus imao nameru da uradi i šta je uradio tokom svog života,"[80] i profesor Loofs je upozorio da postoji helenizacija vere i „kamuflirano uvođenje politeizma u hrišćanstvo"[81] a profesor Martin Werner je prezirao paganizaciju vere.[82]

Osim ako se ne može demonstrirati na osnovu Biblije da je Isus odobrio novu veru, crkva mora da prizna da je usvojila definiciju Boga koja nije Hristova i samim tim nije strogo hrišćanska. Revolucija je potrebna ako treba Isusa da shvatimo za ozbiljno po pitanju toga ko je Bog a ko je on. Reformacija koja se dogodila u XVI veku mora ponovo da bude razmotrena kao delimična i na mnogo načina neadekvatna.

---

[78] Harold O.J. Brown, *Heresies*, 431.
[79] "God," *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 1:650.
[80] Richard Hiers, *Jesus and the Future*, 1.
[81] Paul Schrodt, *The Problem of the Beginning of Dogma in Recent Theology*, Peter Lang, 1978, 121.
[82] *The Formation of Christian Dogma*, Harper, 1957, 298.

Pod znakom pitanja je i to da li su Reformatori zaista mislili kada su rekli da se crkva stalno reformira[83] kako bi ponovo stekla svoj prvobitni status. Zar ne može ovo pitanje koje se odnosi na to ko je Bog biti rešenje brojnih problema koji pogađaju hrišćansku populaciju kao i širi svet koji ima veze sa judaizmom i islamom?

[83] *Semper Reformanda*.

Poglavlje 3

Biblijska činjenica i istorija protiv dogme

„Budući da u Novom zavetu ne stoji, toliko opširno opisano, da je Isus iz Nazareta zapravo Bog, prirodno je pitati kako je hrišćanska crkva došla do toga da uverava da on to jeste."[84]
„Da li je ijedan istoričar imao hrabrosti da kaže da je izraelska doktrina o Bogu u Isusovo vreme ili kasnije išta drugo do najstrožiji monoteizam?"[85]
Pavle govori hrišćanima da se udalje od bilo kakvog učenja koje nije u skladu sa rečima koje leče – pre svega rečima Gospoda Isusa Hrista:

> Svako ko propoveda drugačiju doktrinu i ko se ne slaže sa čvrstim rečima našeg Gospoda Isusa Hrista i učenjem koje se odnosi na dobrotu, on ima preveliko mišljenje o sebi; budući da nema znanje i da ima nezdravu ljubav prema propitivanju i verbalnim ratovima, odakle dolazi zavist, svađa, okrutne reči i zle misli (1. Timotiju 6:3).

Ovo upozorenje ovog apostola izgleda da se dobro može primeniti na verbalne ratove koji su se događali tokom razvoja poslebiblijskih veroispovesti. Zar nije trebalo da bude dovoljno osloniti se na Isusovu veru i verovati da je niko drugi do njegov Otac vrhovni Bog? „Gospod naš Bog je jedan Gospod" je predlog koji lako može shvatiti svako sa dečijim stavom prema istini, pristupom koji je Isus veoma hvalio.

---

[84] Peter Hinchliff, "Christology and Tradition," in *God Incarnate: Story and Belief*, A.E. Harvey, ed., SPCK, 1981, 81.
[85] Pastor William Wachtel, "Christian Monotheism: Reality or lllusion," *The Restitution Herald*, April, 1985,7.

Biblija za Isusa kaže da je on Apostol hrišćanske vere, ,,apostol naše veroispovesti" (Jevrejima 3:1). Isti stih ga naziva Visokim sveštenikom. Često se pominje vera apostola, koja nije u Bibliji ali koja oslikava ranu veroispovest Svemoćnog Boga i Isusa. Šta bi moglo da bude pogrešno ako bi se pozvali na veru Isusa, našeg Apostola: Ja verujem da je ,,Gospod naš Bog jedan Gospod" (Marko 12:29)? Paralela ovog stiha povučena stihom 17:3 Jovanovog jevanđelja beleži Isusov sopstveni strogi monoteizam. On je izjavio: ,,Ti, Oče, jedini si koji je Bog". Ovo su laki predlozi koje je trebalo ostaviti u svom najčistijem obliku. Godine sukobljavanja i konfuzije mogle su biti izbegnute.

Drevni glasovi protivljenja

Proslavljeni pesnik Džon Milton je bio jedan od tri istaknuta uma sedamnaestog veka, pored Ser Isaka Njutna i Džona Loka (kao i mnogih drugih učenih disidenata), koji su se protivili trijadološkoj veri crkava. Milton nam je blagovremeno dao savet da se oslonimo samo na Bibliju:

> Hajde da zanemarimo razum kada su u pitanju svete teme i da pratimo isključivo doktrinu Svetog pisma ... Najočiglednije je ... na osnovu brojnih pasusa Biblije da u stvarnosti postoji samo jedan pravi nezavisni i vrhovni Bog; i pošto se za njega kaže da je jedan (toliko da je ljudski razum i uobičajen jezik čovečanstva, i Jevreja, ljudi Božijih, oduvek smatrao njega samo jednom osobom, tj. jednim u numeričkom smislu) hajde da se obratimo svetim spisima kako bismo saznali ko je jedan pravi i vrhovni Bog. Ovo znanje bi trebalo da bude izvedeno nakon prvog čitanja Jevanđelja, jer najjasnija doktrina koja poštuje jednog Boga mora neizbežno da bude obilno i objašnjivo Otkrivenje koje se tiče Njega a koje je sam Hrist dostavio svojim apostolima, a apostoli svojim sledbenicima. Niti treba pretpostaviti da je Jevanđelje dvosmisleno ili nejasno po ovom pitanju; jer nije dato zarad promovisanja novih i neverovatnih doktrina koje se odnose na prirodu Boga i koje su u potpunosti neshvatljive za hrišćane, već je dato kako bi se objavilo spasenje nejevrejskog naroda putem Mesije, Sina Božijeg, prema obećanju Boga Avramovog. ,, Boga niko nije video nikad:

Jedinstveni Sin koji je u naručju Očevom, On Ga javi" (Jovan 1:18). Hajde da konsultujemo Sina pre svih po pitanju Boga.

Prema svedočenju Sina, njemu je na najjasniji način pokazano da je Bog jedan i da je on stvorio sve. Kada ga je jedan od pisara pitao (Marko 12:28,29,32) koja je to prva zapovest od svih, on je upotrebio stih 6:4 Pete knjige Mojsijeve, „Prva od svih zapovesti je „Čuj, O Izraele, Gospod naš Bog je jedan Gospod", ili kako to zvuči na hebrejskom: „Jahve naš Bog je jedan Jahve." Pisar se složio: „Postoji jedan Bog i niko drugi osim Njega." U sledećem stihu Hrist takođe odobrava ovaj odgovor. Ništa ne može da bude jasnije od mišljenja pisara kao i od mišljenja drugih Jevreja, da se pod Bogom podrazumeva jedna osoba. Da ovaj Bog nije niko drugi do Bog Otac takođe se vidi i iz stihova 8:41,54 Jovanovog jevanđelja: „Mi imamo jednog Oca, Boga ... Moj Otac je taj koji mi daje čast; za koga vi kažete da je On vaš Bog." Jovan 4:21: Veruj mi da ide vreme kad se nećete moliti Ocu ni na ovoj gori ni u Jerusalimu." Hrist se samim tim slaže sa svim ljudima Božijim da je Otac jedan i jedini Bog. Ko može da veruje da je moguće da je prva od svih zapovesti toliko nejasna, toliko pogrešno shvaćena od strane Crkve tokom vekova da su *dve druge osobe,* koje imaju jednako pravo da budu obožavane, ostale u potpunosti nepoznate ljudima Božijim i da su im uskraćene božanske časti čak i dan danas? ... Sam Hrist, Sin Božiji, stoga ne uči nas ničim iz Biblije u vezi jednog Boga već ono što nas je Zakon pre toga učio, i svuda jasno ustanovljava da je On njegov Otac. Jovan 17:3: „ Ovo je večni život i neka znaju Tebe, jedinog pravog Boga i Isusa Hrista koga si Ti poslao." 20:17: „Penjem se mom Ocu i tvom Ocu, mom Bogu i tvom Bogu."

> Ako je Otac Bog Hristov i ako je on i naš Bog i ako nema drugog Boga osim jednog, onda ne može biti Bog osim Oca.[86]

Nakon što je ispitao Pavlove jasne unitarijanističke izjave, Milton se osvrnuo na neverovatne poduhvate koje je crkva sprovela kako bi zamutila tako jednostavnu istinu, da je Bog jedna Osoba:

> Iako je sve ovo (numerička jednina Boga) toliko očigledno da ne zahteva dodatno objašnjenje – pre svega, da je samo Otac samoegzistentni Bog i da biće koje nije samoegzistentno ne može da bude Bog – neverovatno je kakve su bespotrebne suptilnosti ili pak kakve smicalice određeni pojedinci upotrebili kako bi zavarali ili prikrili jasno značenje ovih pasusa; ne ostavivši nijedan kamen neprevrnut, lativši se svakog sredstva i iskoritivši svaki trenutak kao da njihov cilj nije da propovedaju jasnu i neizmenjenu istinu Biblije siromašnima i prostima, već da nagoveštajima posvećenosti i tvrdoglavosti održe neki apsurdni paradoks da ne padne, podmuklom upotrebom sofizama i verbalnih različitosti, pozajmljenih od varvarskog neznanja škola.[87]

Isak Njutn

Jedan od najistaknutijih naučnika svih vremena, ser Isak Njutn (1642-1727) bio je strastveni protivnik crkvenog razumevanja Jednog Boga kao tročlanog . Zbog njegovog istaknutog javnog položaja, njegovi teološki spisi, koji su obimni, suzdržani su po pitanju ,,ortodoksije". Ipak, Njutn je bio upoznat sa antitrijadološkim delima svoga vremena i on je tvrdio kao i arijanci i socinijanci (anti-trijadolozi) XII veka da se reč "Bog " u Bibliji odnosi samo na Isusovog Oca i da povremena upotreba reči "Bog " tako da se odnosi na Isusa, istog ne čini Bogom. Čak je i Mojsije, kako Ser Isak Njutn ističe, nazvan Bogom u počasnog smislu.

Keren Armstrong objašnjava da netrpeljivost Ser Isaka Njutna prema imaginativnom konceptu Boga u trijadologiji:

---

[86] John Milton, "On the Son of God and the Holy Spirit," rep. *A Journal from the Radical Reformation*, 5:2, 1996, 56-58.
[87] Isto, 60.

> On se u potpunosti udubio u svet *logosa*... Po njegovom viđenju, mitologija i misterija su predstavljale primitivne i varvarske načine razmišljanja. U naravi žestokog i sujevernog dela čovečanstva jeste da budu priklonjeni misterijama kada je u pitanju religija i iz tog razloga najviše vole ono što najmanje razumeju. Njutn je postao gotovo opsednut željom da očisti hrišćanstvo od mitskih doktrina. Postao je ubeđen da su iracionalne dogme Svetog Trojstva i ovaploćenja rezultat zavere, falsifikovanja i šikaniranja ... Lažne doktrine ovaploćenja i Trojstva dodate su veri beskrupuloznih teologa četvrtog veka. Zaista, Knjiga Otkrivenja je prorekla uspon trijadologije - "Čudne religije Zapada ", „kult tri ravnopravna boga"[88]

U svom delu pod nazivom *Dve značajne korupcije* iz 1690. godine, Njutn je predvideo da će mnogi kasniji učenjaci dokazati da su grčki rukopisi našeg Novog zaveta falsifikovani kada su u pitanju određeni stihovi kako bi se promovisala božanska priroda Isusa. [89] Njutn se zalagao za jednostavnost. „U diskutabilnim stihovima Biblije" on je voleo da „se bavi onim što razume".[90] Njutn se zalagao za jednostavnost i protiv korupcija i komplikovanja od strane filozofije i metafizike. Njutn je verovao da je Biblija razumljiva i sastavljena na prostom jeziku. Samim tim, i očekuje se da je Biblija napisana na jasnom i razumljivom jeziku. Njutnova želja da se izbegne uvođenje hipoteza u priridnu filozofiju ide ruku pod ruku sa njegovom sumnjom u vezi uvođenja metafizike u Bibliju." On se takođe zalagao za to da čovek treba da „preferira one interpretacije koje su u skladu sa bukvalnim značenjem stihova Biblije."[91]

Karen Armstrong potvrđuje da je Njutn bio u pravu što se tiče toga da je Trojstvo iracionalno. Ona ukazuje na to da stvaraoci trijadološke dogme ne nameravaju da doktrina bude predmet razumne analize:

---

[88] Karen Armstrong, *The Battle for God*, Ballantine Books, 2001,69.
[89] Vidi na primer Bart Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford University Press, 1993.
[90] Stephen Snobelen, "'God of gods and Lord of lords': The Theology of Isaac Newton's General Scholium to the Principia," *Osiris* 16, 2001, 198.
[91] Isto, 199.

> Na kraju ... Trojstvo je dobilo smisao kao mitsko ili duhovno iskustvo: moralo je da bude proživljeno a ne propovedano, jer je Bog dosezao van ljudskog poimanja. To nije logična niti intelektualna formulacija već imaginativna paradigma koja zbunjuje razum. Grigorije Bogoslov je ovo pojasnio kada je objasnio da je shvatanje Trojice u Jednom dovelo do dubokih i preplavljujućih emocija koje zbunjuju misao i mute jasnoću uma. „Čim uvidim Jednog ja sam prosvetljen veličanstvenošću Trojice; čim napravim razliku između Trojice, o njemu mislim kao o celini, i moje oči su prepune a najveći deo onoga o čemu razmišljam mi odmiče."[92]

Jedan od glavnih arhitekata završene trijadološke dogme rekao je da tri čoveka moraju da budu shvaćena ko jedan jer su deo istog čovečanstva!

Atmosfera takvog jezika i mišljenja nema veze sa Biblijom. Sumnje dalje bivaju potvrđene kada saznajemo da je Atanasije, glavni tvorac Trojstva, pokušao da stvori veštačku vezu između svog učenja o Bogu i poznatog pustinjskog askete Svetog Antonija: „Atanasije je pokušao da pokaže kako njegova nova doktrina utiče na hrišćansku duhovnost."[93] Pravi Antonije:

> Deluje čovečno i ranjivo, muči ga dosada, bavi se ljudskim problemima i daje jednostavne i direktne savete... Međutim, Atanasije ga predstavlja u sasvim drugačijem svetlu. On je, na primer, pretvoren u vatrenog (trijadološki nastrojenog) protivnika arijanizma; on je već počeo da uživa u svojoj budućoj apoteozi (deifikaciji), jer deli božansku *apateiju* (nemogućnost da oseti bol) do neverovatnog stepena. Kada je, na primer, on izašao iz grobnice gde se dvadeset godina borio sa demonima, Atanazije kaže da telo Antonija nije pokazalo znakove starenja. On je bio savršen hrišćanin.[94]

Atanazije se nije ustručavao od prevara prilikom podržavanja trijadologije.

---

[92] Karen Armstrong, *A History of God*, 117.
[93] Isto, 113.
[94] Isto, 113.

„Ortodoksno sveštenstvo je opterećeno problemom izražavanja svog viđenja Boga, jer se boji da će ga pogrešno izraziti. Ovo ukazuje na strašnu kompleksnost trijadološke teorije, kada se uporedi sa nekompleksnom unitarijanističkom Isusovom verom. Anglikanski biskup Beveridge je u sedamnaestom veku napisao:

> Razmotrićemo redosled tih osoba u Trojstvu opisa rečima pred nama u stihu 28:19 Jevanđelja po Mateju; Pre svega Oca a zatim Sina i Svetoga duha, od kojih su sva trojica zaista i istinski Bog. To je misterija u koju moramo da verujemo i o kojoj treba da vodimo računa kada o njoj govorimo, jer je lako i opasno pogrešiti prilikom izražavanja jedne toliko velike istine kao što je ova. Ako razmislimo o tome, koliko je teško zamisliti numerički jednu božansku *prirodu* u više od jedne u istoj božanskoj *osobi.* Ili tri božanske osobe u ne više od jedne u istoj božanskoj prirodi. Ako govorimo o njoj, mnogo nam je teško da pronađemo prave reči da je iskažemo. Ako kažem, Otac, Sin i Sveti duh su trojica, i svako od njih je zasebno Bog, to je istina. Ali ako kažem da su oni trojica i da je svako različiti Bog, to je netačno. Mogu da kažem da je Bog Otac jedan ali ja ne mogu da kažem da je Otac jedan Bog, Sin drugi a Sveti duh treći Bog. Ja mogu da kažem da je Otac začeo jednog ko je Bog ali ne mogu da kažem da je začeo još jednog Boga. A od Oca i od Sina proizilazi još jedan koji je Bog, međutim, ja ne mogu da kažem da od Oca i Sina proizilazi još jedan Bog. Sve ovo vreme, iako je njihova priroda ista, njihove ličnosti se razlikuju. Iako se njihove ličnosti razlikuju, njihova priroda je ista. Iako je Otac prva osoba u Božanstvu, Sin druga a Sveti duh treća, Otac nije prvi Bog, Sin drugi a Sveti duh treći. Toliko je teško rečima objasniti jednu toliko veliku misteriju na pravi način ili jednu toliko značajnu istinu opisati prikladnim i pravim rečima a da se ne udaljimo o iste.[95]

Biskup je nastavio da žali zbog činjenice da Kuran osuđuje to što hrišćani veruju u Trojstvo osoba u jednoj božanskoj prirodi. Pošto je svako od tih osoba Bog, doktrina je triteistična u očima Muslimana.

---

[95] William Beveridge, koga je citirao Charles Morgridge, u delu pod nazivom *The true believer's defence, 1837, ponovo pušteno u štampu od strane* Christian Educational services, 1994, 13-14.

Jedan savremenik biskupa Beveridgea ponudio nam je ovakav opis Trojstva:

> Postoji jedna božanska priroda ili suština, zajednička svim trima Osobama koje su neshvatljivo ujedinjene i neizrecivo odvojene; ujedinjene po suštinskim atributima, a razlikuju se po čudnim idiomima i odnosima; sve podjednako beskonačne u svakom božanskom savršenstvu, svaka drugačija od ostale dve po redosledu i načinu postojanja. Takođe postoji uzajamno prožimanje jedne u svima i svih u jednoj; komunikacija bez lišavanja ili umanjenja u pričesniku, večno stvaranje i večna procesija, bez prednosti ili sukcesije, bez prave kauzalnosti ili zavisnosti; Otac pruža svoj a Sin prima život Oca, a Duh se javlja od obojice bez podele ili umnožavanja suštine. [96]

Priznanje Profesora Moses Stuarta (1780-1852), jednog od najučenijih trijadologa svog vremena, pokazuje koliko su se daleko ,,ortodoksne" definicije udaljile od biblijskog originala. Što se tiče defnicija ,,osoba" ili ,,razlika" u Božanstvu, on je napisao sledeće:

> Ja ih ne razumem i ne mogu da ih razumem. A ne mogu da se složim sa definicijom, a kamoli da je *branim* sve dok ne razumem šta ona znači. Ne oklevam da kažem da je moj um u potpunosti nesposoban da razazna ikakve upečatljive i sigurne ideje na osnovu bilo koje definicije osoba u Božanstvu, koju sam ikada ispitao.[97]

Arhiepiskop Engleske crkve John Tillotson prokomentarisao je ,,žargonski i dvosmisleni jezik" školovanih:

> Ne zavidim nikome na razumevanju ovih fraza, ali meni one nemaju značenje. To su samo reči koje su izmislili besposleni i umišljeni ljudi koje bi veliki ljudi od tada razumeli. Ali ja se pitam ko može ovo da nazove *objašnjenjem* stvari, dok sebe i druge zabavlja i interesuje teškim rečima.[98]

Još jedan učenjak je pametno napisao:

---

[96] Barrow's Works, cited in *The True Believer's Defence*, 15.
[97] Citirano *The True Believer's Defence*, 15.
[98] Tillotson's Works, citat iz *The True Believer's Defence*, 16.

> Jezik Biblije je jezik zdravog razuma; jednostavan i neumetnički jezik prirode. Zašto bi pisci usvojili takav jezik koji čini tekst nejasnim i ne samo nejasnim već neshvatljivim, toliko da se oni u potpunosti gube u čudnovatosti svoje frazeologije?[99]

Među stalnim finim priznanjima o izuzetnoj teškoći koju je sasvim nejevrejska vera crkvenih otaca prenela crkvi, postoji i ovaj primer kompleksnosti koji daje Dr. John Hey:

> Kada mi je predloženo da potvrdim da ,,u uniji Božanstva postoje tri osobe, jedne suštine, snage i večnosti – Otac, Sin i Sveti duh" – bilo mi je teško! Moje shvatanje je iskompikovano, moje koncepcije izgubljene u najdebljoj tami. Pauziram, oklevam. Pitam da li je neophodno tako nešto izjaviti... Ali zar ovo ne zbunjuje sva naše koncepcije i zar nas ne primorava da koristimo reči bez značenja? Mislim da oni to čine. Tvrdim da sam zbunjen na najnedvosmisleniji način. To je ključni deo moje izjave. Da li se pretvaram da razumem šta govorim, mogao bih da budem Triteista ili neznabožac; ali ne bih u isto vreme mogao da se klanjam jednom pravom Bogu i priznajem Isusa Hrista kao Gospoda svih. [100]

Olakšanje agonije ovog doktora pružaju na jednostavan način reči koje se odnose na Isusovu veru: „Ti, Oče, jedini si koji je zaista Bog" (Jovan 17:3). Isus je Mesija koga je on postavio. Isus je o svom Ocu govorrio kao o ,,Ocu koji ga je postavio" (Jovan 5:37; 6:44).

U današnje vreme, javnost je izložena *Svetskom najlakšem vodiču ka shvatanju Boga*. Razgovor se odvija između dva vernika:

> ,,Sve što moraš da zapamtiš je da postoji jedan Bog", Dan je nastavio.
> ,,Ah, dakle ne smatraš da je Isus bog?" Jay se ponudio.
> ,,O, da smatraš," Dan je naglasio. ,,Isus je apsolutno Bog. I Sveti duh, i on je Bog takođe."
> ,,U redu", Jay je rekao sa uzdahom, ,,dakle, imamo Oca koji je Bog, Isusa koji je Bog i Svetoga duha koji je Bog. To znači da ima ..."

---

[99] Dr. Dwight, citat iz *The True Believer's Defence*, 16.
[100] Citirano u John Wilson, *Unitarian Principles Confirmed by Trinitarian Testimonies*, rep. University of Michigan, 2005, 322.

> „Jedan Bog", Dan je dovršio. Jay se udario po čelu...„Ok, možda je to zbunjujuće kao što zvuči," Dan je priznao.[101]

Autor malo toga čini kako bi umanjio konfuziju:

> Ako Trojstvo nije najzbunjujući ili pak najmanje shvaćen aspekt hrišćanske vere, onda svakako spada u prvih pet. Nije da predmet nije poznat. Većina hrišćana može da vam kaže da Trojstvo sačinjavaju Otac, Sin i Sveti duh. Van toga, međutim, stvari postaju malo zamršene.[102]

Zaista postaju zamršene. Predlog da je X Bog, Y Bog i Z Bog i da to čini jednog Boga je besmislica. Predlog X, Y i Z sačinjavaju jednog Boga može dostići neki smisao samo u drugačijem smislu. 3X nikako ne može biti jednako 1X ali 3X može biti jednako 1Y. Problem koji ostaje nerešen jeste kako išta od ovoga može biti izjednačeno sa rečima Isusa koji je izjavio da je jedan Gospod i jedan Otac pravi Bog.

Zar se ne bi sva konfuzija razrešila kada bi zajedno sa J.H.Newmanom (1801-1890) priznali sledeće: „Misterija doktrine Svetoga Trojstva ne predstavlja samo verbalna kontradikcija već i nekompatibilnost ljudskih ideja do kojih se dolazi ... Teško da možemo bliže da pristupimo tačnoj artikulaciji istog a da ne kažemo da je jedna stvar jednaka dvema stvarima."[103] Isto čuđenje izrazio je i anglikanski biskup Hurd (1720-1808): „Pred Trojstvom razum stoji prestravljen a sama vera je napola zbunjena." [104]

Statistika

Ni u jednom biblijskom stihu (a postoji 31.102 stiha) broj *tri* nije upotrebljen tako da se odnosi na reč Bog. Nigde ne stoji da je Bog brojčano tri. Nijedna od 810.677 reči Biblije ne pruža primer toga da reč „Bog" označava tročlanog Boga.

---

[101] Randy Southern, *The World's Easiest Guide to Understanding God*, Northfield, 2003, 84, 85.
[102] Isto, 84, 85.
[103] *Select Treatises of St. Athanasius*, 515.
[104] Citat Andrews Norton, *A Statement of Reasons for Not Believing the Doctrines of Trinitarians*, 1833, rep. University of Michigan, 2005, 82.

Naravno da se Otac, Sin i Sveti duh često zajedno pominju u Novom zavetu ali nikada ni jedan pisac Biblije ne kaže da Boga treba definisati kao tri osobe. Jedno je govoriti o Ocu, Sinu i Svetome duhu zajedno, ali je sasvim drugo reći da je svaki od ove trojice podjednako Bog i da zajedno sačinjavaju jednog Boga.Takozvani trijadološki pasus u stihu 28:19 Jevanđelja po Mateju možda zvuči sličnije doktrini Trojstva koja je nastala mnogo kasnije. Ali on ne kaže da su trojica povezani i da se ta trijada svodi na jednog Boga. Niti to čini doksologija u stihu 13:13 Druge poslanice Korinćanima: „Neka milost Gospoda Isusa Hrista, ljubav prema Bogu i prijateljstvo Svetoga duha bude sa svima vama." Ova izjava ništa ne govori o tome da je trijada jednaka jednom Bogu.

Pisci Biblije nikada ne misle na tročlanog Boga kada kažu „Bog". Pošto se reči „Bog" , „Gospod Bog" i GOSPOD pojavljuju više od 12000 puta, one imaju oko 12000 prilika da predstave jednačinu „Bog=Bog od tri Osobe", ali one to nikada ne čine.

One stalno navode da je Bog jedna Osoba i u Novom zavetu one izjednačavaju tog božanskog pojedinca sa Ocem Isusa, za koga se svuda kaže da je Očev Sin. Obimna istraživanja od strane kako protestantskih tako i katoličkih učenjaka potvrđuju da se reč Božija, upotrebljena u apsolutnom smislu, u našim novozavetnim dokumentima, odnosi na Isusovog Oca na svakoj stranici. [105] Ni u jednom slučaju, kroz čitavo Sveto pismo, reč „Bog" ne podrazumeva „Boga u tri Osobe". Tropersonalni Bog se stoga nikada ne pominje kao takav u Bibliji. Ova činjenica svakako zahteva da bude javno ispitana.

Odsustvo tročlanog Boga kao takvog bi odbacilo svaku sugestiju da su Otac i Sin podjednako shvaćeni kao Bog. Dok „Bog" u Novom zavetu opisuje Oca preko 1300 puta, ista reč „Bog" je upotrebljena od strane Isusa dva puta Novom zavetu. Postoji nekoliko stihova gde je Isus možda nazvan „Bogom", ali zbog gramatičke dvosmislenosti ovo ne može da se uzme kao činjenica.[106]

[105] Postoji jedan vrlo redak izuzetak, Dva puta zasigurno termin Bog se odnosi na Isusa. Ali treba zapamtiti to da su i izraelske sudije mogle biti nazvane bogovima (Ps.82:6) i da se za Mojsija reklo da je Bog Faraonu (2. Knjiga Mojsijeva 7:1). Rimski vladar Isusovog vremena je takođe mogao da bude nazvan Gospodom i Bogom.

[106] 1. Jovanova 5:20; Rimljanima 9:5. 1 Jovanova 5:7 u Verziji Kralja Džejmsa su stihovi koji su svim kritičarima poznati kao falsifikati koji ne pripadaju originalnom tekstu.

„Jedan Gospod" vere koju čujemo kako je Isus potvrđuje kao osnovu prave religije (Marko 12:28-34, citiranje 5.Mojsijeve 6:4) se nedvosmisleno odnosi na Boga i Oca Isusovog. Isus nikada nije nagovestio to da odstupa od čitavog svog hebrejskog nasleđa po pitanju definisanja toga ko je Bog, i uključio sebe u Božanstvo.

Reći da je on Bog a u isto vreme priznati njegovog Oca kao Boga bi očigledno stavilo publiku pred predlog da postoji dva Boga. Isus ovo nikada nije ni zamišljao. Niti je i u jednom trenutku prihvatio ijednu optužbu da se meša u veru Izraela. On nije bio optužen za raščlanjivanje monoteizma svog jevrejskog nasleđa. Nasuprot, kao što vidimo u stihu 12:29 Jevanđelja po Marku, Isus je potvrdio strogi, unitarijanistički monoteizam judaizma i od njega napravio osnovu najveće od svih zapovesti. Kako to Jovan govori o Isusovom učenju, Isus je svog Boga identifikovao kao Boga Jevreja i time je delio jevrejsku veru sa Jevrejima. Mi znamo kome se klanjamo, jer spasenje dolazi od Jevreja" (Jovan 4:22).

U kom trenutku, danas bi se neki član crkve mogao razumno zapitati, je najveća Božija i Isusova zapovest ukinuta? Da li crkve koje se okupljaju u Isusovo ime imaju slobodu da odbace srž njegove teologije o Bogu i da ponovo definišu veru? Da li one imaju slobodu da ponovo oblikuju značenje ultimativne realnosti?

Ogromna pometnja je nastala u Americi oko svetosti deset zapovesti ali koliko je ljudi uznemireno činjenicom da je crkva zaboravila najveću zapovest – Isusovu sopstvenu definiciju toga ko je Bog? Izgleda da su zažmurili na jedno oko.

Istoričar Karen Armstrong

Nema nikakve sumnje u vezi ovih istorijskih činjenica:

> Hrišćanstvo je počelo u prvom veku kao jedan od pokreta koji je pokušao da pronađe način kako da bude jevrejski. Fokusirao se na život i smrt galilejskog duhovnog vođe koga su Rimljani razapeli oko 30. godine nove ere. Njegovi sledbenici su tvrdili da je on ustao iz mrtvih. Oni su verovali da je Isus iz Nazareta dugoočekivani jevrejski Mesija koji će se uskoro vratiti u slavi kako bi postavio Carstvo Božije na zemlji.

> On je bio „Sin Božiji“, što je termin koji su koristili Jevreji kako bi označili nekog kome je Bog dodelio poseban zadatak i koji je uživao u privilegijama Boga i koji je bio blizak njemu. [107]

Kratak zaključak koji je prikazala Karen Armstrong je jednako od pomoći jer ona ukazuje na sledeće:

> Drevna kraljevska teologija je videla kralja Izraela kao Jahvinog sina i slugu; propaćeni sluga u drugom Isaiji, koji je bio povezan sa Isusom, takođe je ponižen od strane svojih sunarodnika i postavljen od strane Boga na izuzetno visok položaj. Isus nije imao nameru da osnuje novu religiju i bio je izuzetno jevrejski nastrojen.[108]

Ovu poslednju izjavu bi trebalo da malo modifikujemo. Isus nije samo ponovio judaizam koji je Mojsije dodelio Jevrejima.Tvrdeći da ima izuzetan autoritet kao jedinstveni predstavnik Jednog Boga, njegovog Oca, on je prevazišao Toru njegovog nasleđa u nekim aspektima.[109] On sigurno ni na koji način nije omalovažio ili promenio glavni princip njegove i izraelske vere da je Bog, njegov Otac, jedini Bog univerzuma, koji je na početku napravio „muškarce i žene” (Marko 10:6). Po ovom svom ubeđenju on je strogo pratio velikog proroka Isaiju koji je rekao da je Bog Izraela stvorio sve stvari sam, bez ikoga (Isaija 44:24)[110] Ni u jednom trenutku Isus nije tvrdio da je stvaralac Postanja.

Kada se mladić obratio Isusu rekavši mi da je „dobar učitelj”, on je odmah osporio ovaj kompliment time što je ukazao na to da „postoji samo jedan koji je dobar, jedan Bog” (Marko 10:17-18).

Ni u jednoj od njegovih zabeleženih izjava Isus nije rekao: „Ja sam Bog”. Da je on to rekao, bilo bi kao da je rekao: „Ja sam Otac”, pošto je stalno govorio kako je Bog njegov Otac.

---

[107] Karen Armstrong*, The Great Transformation*, Alfred A Knopf, 2006, 382, 383.
[108] Isto, 383.
[109] Stih 7:19 Jevanđelja po Marku pruža nešto što verovatno predstavlja lektorski komentar a koji se odnosi na to kako je Isus modifikovao Toru po pitanju zakona o hrani (Rim.14:14,20 gde Pavle govori kao ubeđeni jevrejski Hrišćanin). Pavle nije potvrdio zakon o obrezivanju koji su zahtevali svi koji su želeli da budu deo Starog zaveta (vidi Postanje 17:10-14; cf. I Kor. 7:18, 19; Gal. 5:2).
[110] Postoji najmanje 50 stihova u Bibliji koji kažu da je Bog a ne Isus stvorio nebesa i zemlju. On je sam to učinio (Isaija 44:24), Njegove ruke su sve napravile i On (Bog) se odmorio na sedmi dan nakon što je završio svoje stvaranje (Jevrejima 4:4).

Na njegovom suđenju, najgore što su tužitelji mogli za njega da kažu jeste da je on tvrdio da je „Sin Božiji" ili „Mesija, kralj" (Jovan 19:7; Luka 23:2). Kada su neprijateljski nastrojeni Fariseji optužili Isusa za to što je tvrdio da je „jednak Bogu", on je to odmah porekao i rekao da nije sposoban da učini išta sam (Jovan 5:18-19).On u potpunosti zavisi od Jednog Boga, Oca. Apsurdno je pomisliti da je Isus mislio da je on kao Bog zavisan od Boga i da kao Bog on uvek postupa onako kako mu Bog, njegov Otac, kaže.[111] Iznova i iznova Isus sebe izjašnjava kao Božijeg Sina i kao takav on je podređen svom Ocu kao što svaki sin treba da bude. Bilo kakvo pominjanje toga da više osoba čine Boga postaje otpisano od strane unitarijanističkog monoteizma koji vlada u našim dokumentima Novog zaveta.

Više dokaza od standardnih autoriteta

Standardni rečnici Biblije u potpunosti podržavaju Isusov monoteizam. Hastingsov *Rečnik Biblije* kaže:

> U Jevanđelju po Marku, od 20 citata, od kojih sve sem jednog izgovara naš Gospod, 16 su bilo tačni, bilo malo promenjeni citati LXX (Grčke verzije starog zaveta)... Stihovi 12:29-30 Jevanđelja po Marku (Peta Mojsijeva 6:4-5) je velika Šema, koju su zbog česte upotrebe grčki Jevreji poznavali u hebrejskom obliku.[112]

Isus je jednostavno ponavljao veliku versku izjavu svog nasleđa i nadao se da će je preneti svojim sledbenicima.

Rečnik o Hristu i Jevanđeljima pod „Trojstvom" kaže:

> Nikada ne smemo da zaboravimo da je hrišćanstvo izgrađeno na osnovama jevrejskog monoteizma. Duga predostrožna disciplina je očuvala jevrejskom narodu njihovo veličanstveno nasleđe vere u Jednog i Jedinog Boga. „Čuj, O Izraele, Jahve naš Bog je jedan Jahve..." Ovo je prekretnica izraelske religije.

---

[111] Po pitanju Jovan 8:28 C.K.Barret piše, „Jednostavno je nepodnošljivo zamisliti da bi Isus rekao: „Ja sam Bog, vrhovni Bog Starog zaveta i kao Bog ja postupam kako mi se kaže," i u Jovan 13:19: „Ja sam Bog i ja sam ovde jer me je neko poslao." (Essays on John, SPCK, 1982, 12).

[112] James Hastings, ed., *A Dictionary of the Bible*, Charles Scribner's Sons, 1902,4:186.

> Ovo su možda najpoznatije svete reči za pobožne Jevreje. One su stalno recitovane. Naš Gospod ih je često imao na svom umu (Matej 22:37; Marko 12:29,30; Luka 10:27). To da je on o Bogu uvek mislio kao o Jednom koji je Vrhovni je neprikosnoveno.[113]

Ali zašto crkva ne sledi njega po pitanju vere i definicije Boga? Tvrdnja da je hrišćanstvo zapravo sagrađeno na jevrejskom monoteizmu može da se ispostavi potpuno netačnom.

Nemački profesor Biblije, Hans, Heinrich Wendt,[114] napisao je sledeće u svom delu pod nazivom *Isusovo učenje:*

> Isus nije propovedao novu doktrinu o Bogu ... Bog o kome Isus govori je jedan Bog Izraela (Marko 12:29), Bog Avrama, Isaka i Jakova. Isus je zasnovao svoje viđenje na starozavetnom otkrovenju Boga i znanju o prirodi Boga, izvedenom na osnovu ovog otkrovenja koje je on prihvatio kao važeće. Ni na jednom mestu mi ne možemo da pronađemo kako Isus govori ili propoveda išta o prirodi Boga što nije moguće ukoliko se uzme u obzir religija Starog zaveta... Kada je potvrdio da niko nije blag osim Boga (Marko 10:18) ... on nije pokušao da otkrije novo viđenje Boga koje bi u jevrejskom umu zahtevalo posebno objašnjenje i novu osnovu. Ali on se pozvao na one karakteristike božanskog karaktera čije priznanje je on mogao da uzme zdravo za gotovo ... On uvodi ime Otac tako da ono označava Boga.[115]

Označiti Boga kao Oca i nazvati ga jedinstvenim Bogom je naravno izjava unitarijanizma. Nemoguće je zamisliti kako Isus na bilo koji način promoviše čudnog trijadološkog Boga. Lojalnost Isusu podrazumeva da se složimo sa njim oko toga ko je Bog i koliko ima Njega.
Proslavljena *Peakeova kritika Biblije* nam govori: „Šemu svakodnevno ponavljaju Jevreji. To je stih koji predstavlja osnovu njihovog monoteizma.”[116]
Zašto bi postojala ikakva potreba da se odstupi od Isusa?
Nedavno, svetski poznat teolog N.T. Wright je napisao:

---

[113] „Trinity," *A Dictionary of the Christ and the Gospels*, 2:761.
[114] Profesor teologije na Hajdelbergu a kasnije na Jeni.
[115] Wendt, *Teaching of Jesus*, 184, 185.
[116] Thomas Nelson and Sons, 1919, 695.

> Odgovor koji je Isus dao (na pitanje koja je najveća od svih zapovesti) u potpunosti nije sporna jer citira najpoznatiju jevrejsku molitvu („Čuj O Izraelu, JHVH naš Bog, JHVH je jedan").Šema, molitva koja počinje ovim rečima, bila je od ključne važnosti za judaizam tada kao što je i sada, a i njeno spajanje sa zapovesti da treba voleti bližnjeg svog takođe nije bilo strano ... Pisar od Isusa dobija pohvalu.[117]

Ali zašto bi Isus slavio udaljavanje crkve od svoje vere? Zašto Isusova vera nije ostala netaknuta kao svedočenje o najsvežijoj i ujedinjujućoj istini univerzuma? Zašto ova velika zapovest nije shvaćena sa najvećom ozbiljnošću od strane današnjih Isusovih sledbenika? Niko ne bi osporio Isusovo učenje o ljubavi prema bližnjem svom i prema Bogu. Ali hrišćani izgleda da ne prihvataju Isusovu definiciju toga ko je Bog i koga treba svim srcem voleti. Ovo je zbunjujuće i nekonzistentno.

Najnovije delo u evanđelijskom školstvu je *Kritika biblijske reči*: „Isusova potvrda Šeme nije ni izuzetna niti *naročito hrišćanska*." Ovo zapažanje stvarno predstavlja Otkrivenje – Isusovo učenje nije *naročito hrišćansko.* Uzdizanje jevrejskog zakona teško da je nešto što bi se od ranog hrišćanina očekivalo ...Ako je razmena (između Isusa i Jevreja) u potpunosti jevrejska u prespektivi i ako nije dovela do napretka ranih crkvenih distinktivnih tvrdnji, zašto je onda tradicija očuvana?"[118]

Zašto je očuvana? Zato što je Isus rekao da je to najvažnija duhovna istina u univerzumu! „Pisareva potvrda bi bila ohrabrujuća i od apologetske važnosti." Potvrda je zaista sama vera Isusova. „Kada smo došli do trenutka kada smo se složili oko Isusovog odgovora, pisar se sada približava Carstvu,"[119] tj. spasenju.Šta je teško razumeti u vezi ovoga? Zašto jednostavno ne može da to bude istina i najvažniji zaključak celokupne istine? Zar Marko nije bio evanđelista prave vere koji se obraćao svima i koji je svog voljenog heroja predstavio kao odlučnog vernika u Jednog Boga Izraela?

> Potvrda da je „Gospod naš Bog jedini Gospod" je implicitno naređenje da treba da se prepozna i sluša jedini Bog. Jedini Bog je označen kao JHVH. Zapovest koja sledi podrazumeva ovaj identitet. Komentar koji iznosi Josif

---

[117] *Jesus and the Victory of God*, Augsburg Fortress, 1997, 305.
[118] Craig A. Evans, *Word Biblical Commentary*: Mark 8:27-16:20, Thomas Nelson, 2001, 261.
[119] Isto, 262, 263.

> oslikava slično razmišljanje: „...Prva koja predvodi (sve zapovesti) tiče se Boga" ... Isusova potvrda stihova 6:4b-5 Pete knjige Mojsijeve je u potpunosti Jevrejska i, kako je već rečeno, neprikosnovena ... Isusov zaključak koji uključuje dve zapovesti Zakona postavlja ga u sam centar jevrejske pobožnosti.[120]

Ko nam je dao za pravo da uklonimo Isusa iz centra jevrejske pobožnosti? Šta ovo govori o hrišćanima koji izgleda da su prilično nezainteresovani za Isusovu veliku zapovest? Da li je Isusova vera zaista „izuzetna" po pitanju viđenja činjenice da su njegove reči kasnije zamenjene verom koju on nije poznavao? Ono što je izuzetno jeste činjenica da Isus nije bio Trijadolog. On je takođe predvodnik novog stvaranja, kome hrišćani tvrde da pripadaju kao članovi crkve.

„Isus ne predstavlja Izraelu neku novu i stranu doktrinu."[121] Ali crkva upravo to čini. Ona tvrdi da ju je Isus odobrio tu čudnu novu doktrinu o Bogu, dok Isusove reči govore suprotno, a zatim se obrušava na svakog sledbenika Isusovog koji se usudi da ospori istu. Istorija stalno pokazuje da su „jeretici" spaljivani i ubijani na svaki zamisliv način. Isus, međutim, nije ubio nikog, već je dozvolio da sam bude ubijen.

Gubitak prvobitne istine

U svom *Uvodu u hrišćansku doktrinu,* John Lawson piše:

> Primitivna crkva je pred svetom pripovedala dva imperativna religijska interesa – da na osnovu jevrejskog nasleđa datog Biblijom, postoji jedan suvereni Bog; i da je na osnovu svog *iskustva* o spasenju Hrist božanske prirode. Kako je i kada je crkva razvijala ovaj talenat i običaj intelektualnog razmatranja, postalo je jasno da postoji izvesna tenzija između ova dva interesa. Kako to da su oba očuvana?

[120] Isto, 263-265, dodat akcenat
[121] Isto, 267.

> Samim tim, očevi crkve su morali da stvore doktrinu o Bogu koja bi im omogućila da kažu da je njihov Gospod božanski Spasitelj, u punom i pravom smislu reči, i u isto vreme učini jasnim to da *postoji samo jedan Bog*. Plod ove doduše iziskujuće intelektualne potrage je doktrina Trojstva.[122]

Rezultat ovog bolnog napora bio je da se napuste Isusove reči u ime „iskustva". Ali ko je odobrio ideju da je „iskustvo" krajnji kriterijum istine? Ono to nije. Reči i učenja Isusa jesu. Ko je ovlastio crkvene oce „da izgrade doktrinu o Bogu", kada su Isus i Biblija pružili jasnu veroispovest? Tragična činjenica je da je najvažnije učenje od svega, voleti jednog Boga Hebrejske Biblije, ugroženo. Ljudski Mesija je uzdignut od Sina Božijeg do Božanstva. Božanstvo je samim tim napadnuto, a osnovno jedinstvo Boga prikazano od jednog kraja Biblije do drugog, sabotirano.

Da li je moguće da su Marija i kasniji mrtvi „sveci" unapređeni do statusa sa koga je Isus nepravedno uklonjen? Teologijom, Isus je pomeren na mesto koje je rezervisano u Bibliji samo za Jednog Boga. Marija je zatim morala da ispuni Isusovu ulogu posrednika.

U principu ako odbijemo jedan deo Biblije, u ovom slučaju njenu primarnu doktrinu, svedeni na sopstvena sredstva i posledice koje ćemo snositi, vredi zapitati se šta se desilo jevrejskom Isusu. Na minijaturan način ovaj princip je ilustrovan onda kada je Zaharije odbio da veruje u reči Božije kroz anđela. Proglašen je glupim. Odbijanje verovanja ima svoje posledice: „Jer ljubav prema istini oni nisu prigrlili kako bi bili spaseni, Bog im je predao duh zavaravanja kako bi verovali u ono što je lažno" (vidi 2. Solunjanima 2:10-11).

John Lawson priznaje: „Hrišćanska teologija govori o Bogu kao o Njemu a ne kao o Tome." [123]Ali da li je tročlani Bog zaista Osoba? C.S. Lewis kaže sasvim suprotno: „Mi moramo da se potsetimo da hrišćanska teologija *ne veruje da je Bog osoba.* Ona veruje da je On takav da je u Njemu trojstvo osoba konzistentno sa unijom Božanstva."[124] Dok Isus govori o Bogu kao o Osobi, njegovom Ocu, oformljena trijadologija je pomerila značenje Boga na suštinu ili supstancu. Stvaralac Trojstva, crkveni otac Vasilije Veliki napisao je: „Mi verujemo u

---

[122] *John Lawson, Introduction to Christian Doctrine*, Francis Asbury, 1980, 11.
[123] Isto, 11
[124] *Christian reflections*, 79

jednog Boga ne po broju nego po *prirodi.*“[125] Ali Isus je tvrdio da postoji jedan Bog prema broju, „jedan Gospod“. Hebrejska reč za taj broj jedan je *echad* i ona se javlja 970 puta u Hebrejskoj Bibliji i ima značenje „samo jedan, jedinstven, sam, numerički jedan, jedan jedini.“[126]

Neosporno je da Isus nikada nije zamišljao jednog Boga kao Oca, Sina i Svetoga Duha. On bi se uvredio takvim odstupanjem i krivljenjem biblijskog učenja o Bogu, koje deli sa svojim sunarodnicima Jevrejima.

Rečnik Hrista i Jevanđelja u svom članku o „monoteizmu“ kaže da je patnja Izraela i učenje proroka „nepomično postavila u svest i ubeđenje čitave nacije veru da je Jahve jedan Bog čitave zemlje.“ Novi zavet govori o:

> Jedinstvenoj obavezi da se klanja i služi jednom i jedinom Bogu (Matej 4:10; Luka 4:8); u nedvosmislenoj potvrdi zajedničkog Očinstva i Božanstva (Jovan 20:17; 8:41) (ali on govori o sveznajućem Sinu) ... Takođe postoje pasusi u kojima se epitet „jedan“ ili „jedini“ direktno odnosi na Božanskog Vladara, samim tim dodeljujući mu jedinu vlast i jedino pravo da bude vladar, uz manji ili veći naglasak. „Gospod naš Bog je jedan Gospod“ (Marko 12:29: iz Pete Mojsijeve 6:4, vidi stih 32). Bog koji oprašta grehove je *eis* (jedan) (Marko 2:7), ili *monos* (sam) (Luka 5:21).On je jedinstven u dobroti (Matej 19:17; Marko 10:18, Luka 19:19); *sam Otac* (Matej 23:9) i jedini Bog (Jovan 5:44)...
>
> Štaviše, u pasusu (jovan 17:3) postoji jedna savršeno izražajna i neoboriva rečenica koja potvrđuje monoteističku doktrinu; večni život podrazumeva dobijanje znanja o jednom pravom Bogu. Druge fraze, manje određene ili shvatljive moraju jasno da budu primljene i protumačene u ovom smislu, ako postoji želja da se dostigne Otac adekvatnim shvatanjem Hristovog učenja ... Celina treba da bude protumačena najlakšim i najrazumnijim izjavama o doktrini, a ne rečenicama koje mogu da budu nejasne ili karakteristične.

---

[125] Poslanica 8:2

[126] Ernst Jenni , Claus Westermann, *Theological Lexicon of the Old Testament*, Hendrickson, 1997, 1:78-80. Brown, Driver and Briggs, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, Oxford University Press, 1968, 25. Koehler-Baumgartner, *Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Brill, 2001, *echad*.

> Zaključak je stoga da se monoteističko verovanje podrazumeva svuda u Jevanđeljima, i ako je retko formulisano, razlog treba tražiti u univerzalnoj saglasnosti kojom je i primljeno.Hrist nije morao da propoveda sa određenošću i ponavljanjem kao da je u pitanju nova istina da postoji samo jedan Gospod raja i zemlje. Ovo verovanje je zajedničko Njemu i Njegovim slušaocima a formiralo je čvrst i prihvatljiv temelj njihove religijske vere.[127]

Danas, taj unitarijanistički monoteizam se smatra jeretičkim a Isus strancem jer nije uspeo da prihvati Boga kao trojicu u jednom.

Sva ispitivanja problema oko toga ko je Bog Biblije treba da počnu sa Božijim rečenicama a posebno onim rečenicama koje se direktno bave ovim pitanjem vere. Isusova vera bi trebalo da bude jedini legitimni početak. Vera pokazuje da Mesija čvrsto zastupa Hebrejsku Bibliju i Boga koji je tim Svetim pismom otkriven.Tek kada se definicija Boga izvede iz tih primarnih tekstova mi možemo da postavimo Isusa na mesto pravog unitarijanističkog monoteizma koje je on sam obezbedio.

U svojoj *Misiji i poruci Isusa* Major, Manson i Wright o Isusovom susretu sa pisarem kažu sledeće: „Pisar veoma ceni Isusovo učenje i Isus toplo pohvaljuje pisarev uvid.” [128] Isusova vera je ukorenjena u Jednom Bogu Izraela. Isus je bio unitarijanistički monoteista a to je bio i pisar koji mu je postavljao pitanja.

Ian Wilson u delu pod nazivom *Isus: Dokazi* piše sledeće:

> Ukoliko uzmemo u obzir sve što znamo o Isusu, da li je moguće da je on sebe smatrao Bogom? Odgovor koji stoji u jevanđeljima je jasan. U Jevanđelju po Marku, koje je najkonzistentnije kada je u pitanju opisivanje Isusove ljudske prirode, prikazan je Isus koji trči ka Isusu i obraća mu se rečima: „Blagi Gospodaru”. Isusov odgovor čvrsto stavlja do znanja da mu se ovaj čovek pogrešno obratio: „ Zašto me zoveš blagim? Niko nije blag osim Oca” (Marko 10:18) ... Ako je Isus želeo da postavi formulu religije

---

[127] "Monotheism," *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 2:201, 202.
[128] H.D.A. Major, T.W. Manson and C.J. Wright, *The Mission and Message of Jesus*, E.P Dutton and Co., 1953, 152.

koju je propovedao, postoji jedan trenutak u Jevanđelju po Marku koji bi mu to omogućio. Rečeno je da ga je pisar pitao: „Koja je prva od svih zapovesti?" To je bila prilika kada je Isus mogao da unese jedan od svojih karakterističnih preokreta i da unese nešto novo, nešto što uključuje i njega samog ako je od nas želeo da verujemo da je on član Trojstva ili da je na jednakom položaju kao Bog, Otac.

Umesto toga, on nije oklevao da se osvrne na svoje jevrejske korene: „Ovo je prva: Čuj Izraele, Gospod naš Bog je jedan Gospod i ti moraš voleti Gospoda svog Boga svim srcem, dušom i umom i svom snagom" (Marko 12:29, 30) ... Isus je na najprecizniji način potvrdio da je jevrejska vera osnov njegovog verovanja. Citat ne predstavlja samo stihove 6:4-5 iz Pete knjige Mojsijeve. To je velika Šema Izraela („Čuj Izraele"), priznanje vere koje svaki Jevrejin recituje svako jutro i veče čitavog svog života, priznanje koje je ustanovio Mojsije pod ovim uslovima ... Samim tim je teško verovati da je Isus imao na umu komplikovane i nejevrejske formulacije „vere" koje su Nikejski i ostali sabori osmislili u Isusovo ime i koje i dan danas predstavljaju način na koji bi današnji hrišćani njega *trebalo* da razumeju.

(Za jednog vodećeg jevrejskog učenjaka, Dr. Geza Varmes) jedna od izuzetno velikih prepreka za Jevreje predstavlja Nikejska odluka. Prema njegovom viđenju, Isus sigurno nikada nije zamišljao da je Bog. Jednom pobožnom palestinskom Jevrejinu njegovog vremena, sama ideja bi bila neshvatljiva i predstavljala bi čisto bogohuljenje.[129]

Dokaz iz dvanaestog poglavlja Jevanđelja po Marku nas uči da od kada su ustanovljene veroispovesti u četvrtom i petom veku, hrišćani su izdali svog Gospoda i Vladara na najfundamentalnijem nivou, po pitanju definicije toga ko je Bog. Oni su namamljeni u nejevrejsku veru promovišući troćlanog Boga, Boga koji kao takav nikada nije bio pomenut u Bibliji i Bog o kome Isus ne zna ništa. Ovo izgleda predstavlja poziv za hitnu istragu uslova pod kojima je on propovedao a koju treba da izvrše svi oni koji vole Mesiju i koji se nadaju da će dobiti njegovo odobrenje, tj. da inteligentno saslušaju Božiju volju i postupe prema istoj praćenjem Isusovog propovedanja i verovanjem u Carstvo Boga Jevanđelja (Marko 1:14.15) i u njegovu smrt i vaskrsnuće.

[129] Ian Wilson, Jesus: *The Evidence*, Harper & Row, 1984, 176, 178.

Može li crkva da sebi priušti da ostane i minut duže ne slušajući Isusovu izjavu u vezi sastava univerzuma, pravog Boga i o jedinoj čvrstoj osnovi za obožavanje Boga? „Gospod naš Bog" , kaže Gospod Isus Mesija, „je jedan Gospod". To je najvažniji od svih predloga koje treba prihvatiti i koji promovišu svi koji vole Isusa.

Biskup N.T. Wright u delu pod nazivom *Značenje Isusa* iznosi sledeće zapažanje:

> Isus je pripadao svetu gde (ono što mi nazivamo) teologija i politika idu ruku pod ruku ... Teologija je bila jevrejski monoteizam ... Jevreji su verovali da je *njihov* Bog, JHVH, jedini bog i da su svi ostali idoli, bilo konkretno stvoreni ljudskim rukama ili apstraktna stvaralaštva ljudskih umova. Isus je delio verovanje da je Bog Izraela jedini pravi Bog.[130]

Da, on je definisao to verovanje u Jednog Boga Izraela pre svega time što je potvrdio veru Izraela koja je objavila tu činjenicu a zatim se obraćao Ocu kao „jedinom koji je istinski Bog" (Jovan 17:3). Na isti način, Isus je sebe postavio na položaj koji se razlikuje od položaja Jednog Boga, jer je sebe definisao kao postavljenog Mesiju. Wright zatim kaže: „Prvi potez rukom na mojoj istorijskoj skici Isusa kao palestinskog Jevrejina iz prvog veka je sledeći: Isus je bio jevrejski prorok iz prvog veka."[131]

Wright ponavlja: „Klasični jevrejski monoteizam je podrazumevao da postoji jedan Bog koji je stvorio raj i zemlju i koji je ostao u bliskom i dinamičnom odnosu sa svojim stvaralaštvom; a kao drugo, ovaj Bog je Izrael proglasio svojim posebnim narodom."[132]

Kako onda Wright može da revidiranjem Isusove veroispovesti usaglasi ove čvrste istorijske dokaze sa onim što je poslebiblijska crkva uradila? On misli da je Pavle postigao ovu reviziju definicije Boga:

> U stihu 8:6 Prve poslanice Korinćanima, u specifično jevrejskom stilu monoteističnog argumenta, (Pavle) je adaptirao Šemu (Isus nije!) i stavio Isusa unutar iste:

---

[130] Marcus Borg and N.T. Wright, *The Meaning of Jesus: Two Visions*, Harper Collins, 2000, 31.
[131] Isto, 33
[132] Isto, 159

> „Za nas postoji jedan Bog – Otac, od kog potiču sve stvari i mi, i jedan Gospod, Isus Hrist, od kog potiču sve stvari i mi."[133]

Zašto Wright jednostavno ne uporedi Pavla sa Isusom i ne dozvoli Pavlu da sledi Isusa? Isus je govorio o tome ko je Bog. On je recitovao unitarijanističku monoteističku veru Izraela (Marko 12:28-34) a zatim je govorio o sebi kao o „Gospodu". Ali u kom smislu „Gospod"? Isus je definisao svoj položaj Gospoda kroz Psalm 110:1 (Marko 12:35-37) baš kao što je to i Petar učinio u stihovima 2:34-36 Dela apostolskih. Petar je rekao da je Isus Gospod u istom smislu recitujući isti Psalm. Kakva savršena usaglašenost i kakav neverovatni primer jednog uma što se tiče pitanja o Isusovom statusu Gospoda.

Pavle je sopstvenim rečima rekao da služi Bogu koji pripada nasleđu njegovih predaka, „Bog ovog izraelskog naroda" (Dela 13:17), koji nije bio trijadološki Bog. Pavle je javno rekao da „se klanja Bogu naših očeva, verujući u sve u skladu sa Zakonom i onim što su napisali Proroci" (Dela 24:14).On je takođe služio Gospodu Mesiji, definisanom kao „moj gospod" u Psalmu 110:1. Jednostavno je neverovatno to da bi Pavle mogao da opiše Boga svojih očeva kao tročlanog Boga, i da jedan takav Bog može da se pronađe u Zakonu i kod proroka. Zamisliti ovako nešto znači udaljiti se od bilo kakvog čvrstog pristupa istoriji i biblijskoj istini. Štaviše drevni vapaj hrišćana prvoga veka, *maranatha*, „dolazak našeg Gospoda", na demonstativan način definiše Isusa kao našeg Gospoda, što je titula koju je iz svakog ugla nemoguće pripisati reči Yahweh, koji nikada nije „naš Jahve".

Zašto Pavle ne bi pratio Isusa i Petra u svojoj definiciji Isusa kao Gospoda? Očigledno da ga je pratio. Nakon što je definisao Oca kao Jednog Boga, pored kog nema nikog drugog, na sasvim jevrejski način (Peta Mojsijeva 6:4; Marko 12:28-34), Pavle zatim odlazi dalje i kaže da je Isus jedan Gospod *Mesija*. Ovo je upravo ono što su Isus i Petar uradili. Oni su upotrebili jedno izuzetno važno proročanstvo Psalma 110:1 kako bi definisali šta to znači za Mesiju da bude gospod. To je bio položaj dodeljen Isusu ne zato što je on bio Jedan Bog već zato što je Jedan Bog unapredio Isusa do položaja sa svoje desne strane kao nekog ko je *adoni*, „moj gospod" u Psalmu 110:1, Gospod Mesija.*Adoni* u Psalmu 110:1 predstavlja titulu koja se na svim od 195 mesta na kojima se javlja nikada ne odnosi na Boga već na nekoga ko je nebožanski nadležni.

---

[133] Isto, 161.

Ovde se čini da standardna dela izgleda nisu svesna ključne razlike između dva gospoda u Psalmu 110:1. *Wycliffeova kritika Biblije* o stihu 12:36 Jevanđelja po Marku zamišlja da Psalm 110:1, protiv svih dokaza Starog zaveta, podrazumeva i drugog člana Trojstva: „ (Hristova) svrha upotrebe Davidovih reči bila je da se na osnovu samog Svetog pisma shvati istina o *božanskoj prirodi Mesije.*“ [134] Ali on nije uradio ništa slično. On je definisao sopstveni status rekavši da je postavljen sa desne strane Boga u skladu sa Davidovim proročanstvom. On je *adoni* (moj gospod) Davidov, a sigurno ne *Adonai*, Gospod Bog.

U knjizi pod nazivom *Odgovori na 1001 Biblijsko pitanje*, Pettingel i Torrey padaju i istu zamku misleći da Psalm 110:1 govori o dvojici koji su Bog: „Šta onda mora učitelj da prizna o Isusu iz Nazareta? Odgovor je da on mora da prizna da je Isus iz Nazareta Hrist iz Biblije. Biblija zahteva i kaže da je sam Hrist Bog.“[135] Među stihovima koji su citirani kao dokaz Isusove božanske prirode, nama je ponuđen Psalm 2:7, 2. Samuilova 7:14 i Psalm 110.1. Ali Psalm 110:1 govori o Jednom Bogu Jahvi i čoveku gospodu Mesiji, koji je *adoni,* a ta reč, da ponovimo, ni u jednom od 195 javljanja se ne odnosi na Boga.

Naravno da je Luka već objasnio šta za Isusa znači da bude Sin Božiji, onaj koji je začet čudom (Luka 1:35). Luka je zatim nazvao Isusa „Gospodom Mesijom“ (2:11) i rekao da je Jelisaveta za Isusa rekla da je „njen gospod“ (1:43) i time nas ponovo podsetila na Psalm 110:1 („moj gospod“) koji ima ulogu da natkriva čitav Novi zavet. Psalm 110:1 je stih uzet iz Starog zaveta koji je citiran na više mesta nego bilo koji drugi stih.

Dosta konfuzije se javilo kada su autoriteti koji su sastavljali *Encyclopedia Americana*, smelo pogrešno predstavili hebrejsku reč za drugog gospoda u Psalmu 110:1:

> U Psalmu 110:1 „Jahve je rekao *Adonaiu:* Sedi sa moje desne strane.“ Ovaj pasus je Hrist citirao kako bi dokazao da je on *Adonai* koji je postavljen sa desne strane Jahve (Matej 22:44). Ali *Adonai*, moj Gospodar, kao lično ime je upotrebljavano isključivo kada se govori o Božanstvu, bilo da je samostalno ili u frazi Jahve *Adonai*; umesto neizrecivog imena Jahve, pobožni Jevrejin je pročitao *Adonai*.

---

[134] Charles Pfeiffer and Everett Harrison, eds., Moody Bible Institute, 1990, 1015.
[135] William Pettingill and R.A. Torrey, *1001 Bible Questions Answered*, Inspirational Press, 1997, 325.

> Jasno je da u ovim stihovima Jahve se obaća Hristu kao različitoj Osobi a opet identičnoj u Božanstvu.[136]

Neverovatno, čitav argumet je pogrešan, sagrađen na pogrešnom tumačenju hebrejskog teksta. Hebrejska reč u ovom ključnom i važnom Psalmu uopšte nije *Adonai.* Da jeste, Bog bi govorio Bogu. Reč koja u pitanju jeste *adoni, a ne Adonai. Adoni* ni u jednom od 195 javljanja se ne odnosi na Božanstvo. U pitanju je oblik *adon* (gospod) [137] koji označava svakoga ko nije božanstvo!

Vodeći evanđelijski pisac, dr Michael Green, naglašava Psalm 110:1 kao „najviše upotrebljavani" pasus Starog zaveta a zatim objašnjava da nas reč „gospod" koja se odnosi na Isusa vraća na Psalm 110:1. On svoje mišljenje da je Isus Bog gradi na tvrdnji da „razapeti seljak ima pravo na ime *Adonai*, Gospod."[138] Međutim, titula koja je dodeljena uzdignutom Isusu kao „Gospodu" vernika Novog zaveta nije božanska titula *Adonai* , već titula nebožanstva *adoni* (Psalm 110:1). Gosod Bog i Gospod Mesija su pomešani u umu evanđelista a često pogrešno tumačenje hebrejske reči u Psalmu 110:1 ukazuje na taj problem.

Gubitak jednostavnosti vere

Biblijski jednostavni unitarijanistički monoteizam i mesijanizam pretvoren je u haos kasnijom teologijom koja je svu svoju energiju utrošila na rasprave oko definicija koje se tiču Boga i Isusa u smislu koji je potpuno stran Bibliji. Oni su krunisali ovaj žalosni pokušaj nametanjem svog viđenja vernicima da je Jedan Bog jedna „suština" a da je u isto vreme na misteriozan način tri večne Osobe. Unitarijanističko lični Bog Biblije uklonjen je sa svog jedinstvenog položaja (bar u umovima teologa). Dragocena definicija Boga data Isusu morala je da poploča put drugačijem Bogu koji je misteriozno jedna apstraktna „suština" sastavljena od tri „postojanja".

---

[136] *Encyclopedia Americana*, 1949, 6:624.

[137] Oblik adon (gospod) je upotrebljavan i za Boga i za čoveka. Ista reč sa sufiksom, adoni, „moj gospod" nikada nije upotrebljena tako da se odnosi na Božanstvo. Govori nam da je onaj koji je tako nazvan čovek (povremeno i anđeo) ali ne i Bog, koji je 449 puta Adonai, Gospod. Više o ovoj važnoj razlici nalazi se u poglavlju 7.

[138] Evangelism Now and Then, Intervarsity Press, 1979, 65, 75, 60.

Članovi crkve ne znaju kako da artikulišu šta su ta tri postojanja ili hipostaze. Ostavljeni su sa zbunjujućim predlogom da je svaki član Trojstva u potpunosti Bog i da je opet to jedan Bog. Nema analogije za ovo u našoj uobičajenoj upotrebi jezika. „Ovo je knjiga, ovo je knjiga i ovo je knjiga, To znači da ima jedna knjiga!“ Ovo je besmislica. Problem se svodi na postavljanje tri bilijarske kugle na isto mesto, nemoguće je.

Čitava patristička borba oko vere, predvođena saborima održanim 325., 381. i 451. nove ere, je svetlosnim godinama udaljena od jezika i tona izuzetno lucidnih definicija Boga i Isusa datih u Bibliji.

Biskup N.T.Wright kaže da Pavle u stihu 8:6 Prve poslanice Korinćanima „prilagođava Šemu i smešta Isusa unutar iste.“[139] Ako je to tako, onda je on promenio značenje Šeme, na užasavanje Jevreja a čovek bi se ponadao i hrišćana. Ali Pavle ništa slično nije uradio. On je strogo jevrejski monoteista. „Za nas postoji jedan Bog, Otac i niko drugi nije Bog osim Njega.“ Upravo je to jevrejski pisar ponovio Isusu, složivši se sa njim oko unitarijanističke vere Izraela. Pavle ponavlja isto viđenje Boga kao jedne Osobe: „Postoji jedan Bog i jedan posrednik između Boga i ljudi, Mesija Isus“ (1. Timotiju 2:5). „Bog je jedna osoba“ (Galatima 3:20). Bog je na grčkom *eis*, jedan, muški rod, tj. jedna osoba, baš kao što je i Isus jedno seme, jedna (*eis)* osoba koja je seme (Galatima 3:16), i jedan (eis) učitelj vernika (Matej 23:8).

U nadi da će se opravdati kasnije odstupanje od Isusove vere, danas je popularno reći da Pavle opisuje Isusa kao „jednog Gospoda“. Samim tim, od nas se traži da verujemo da je Pavle sada prosledio veru koja definiše jednog „Gospoda našeg Boga“ kao Boga Oca i Gospoda Isusa. Ako „niko drugi do Otac“ isključuje Isusa iz Božanstva, onda, argument se nastavlja, zar ne bi Isus, s obzirom da je „jedan Gospod“, isključio Oca iz statusa Gospoda?

Greška je očigledna. Pretpostavlja se da su Bog i Isus obojica *u istom smislu.* Ovo je prilično netačno. Pavle je pažljiv kada kaže da postoji „jedan Gospod Isus Hrist.“ Pre svega postoji jedan Bog, Otac koji je Gospod Bog u Šemi. Onda postoji jedan Gospod *Hrist* koji je Isus, sada uzdignut do mesta sa desne strane Bog. Postoje dva gospoda ali samo jedan Bog.

---

[139] "The Divinity of Jesus," Marcus Borg i N.T. Wright, *The Meaning of Jesus: Two Visions*, 161.

Drugi Gospod ne može takođe biti Bog. On je Gospod Mesija i on je određen od strane anđela u trenutku rođenja: „Danas ... vama je rođen Spasitelj, koji je Gospod Hrist“ (Luka 2:11) – ne Gospod Bog. Taj „Gospod Hrist“ je otac opisan kao „Gospodov Hrist“ (Luka 2:26). Gospod Hrist pripada jednom Gospodu Bogu. Isus je Gospod Mesija, ili miropomazan od strane Gospoda.

Ništa od ovoga nije ni na koji način problematično ukoliko se poznati mesijanski Psalm 110:1 ima na umu, pored čitavog unitarijanističkog monoteističnog nasleđa Starog zaveta. Psalm 110:1, o kome je Isus diskutovao odmah nakon što je postavio Šemu Izraela kao osnovu pravog klanjanja (Marko 12:28-34), govori o dva različita gospoda. Prvi je Jahve, Bog Izraela. Drugi„moj gospod“, *adoni* je bio Mesija oko čega su se složili i rabini i Isus. Taj Mesija nije drugi „Bog“ u Trojstvu, već privilegovano ljudsko biće, „moj gospod“ uzidgnut na najviši položaj u univerzumu pored Boga. Na tom položaju on prima autoritet samog Jahve, a da naravno on pri tom nije Jedan Bog.

Da je Pavle proširio Izraelsku veru i dozvolio da se doda još jedna osoba, on bi predložio dva večna bića, a to nije monoteizam. Pavle se nije suprostavio Šemi, niti ju je na bilo koji način proširio. To bi značilo promenu Isusovog učenja po pitanju otkrivene Božije definicije toga ko je On. Ni Pavle a ni Isus ne bi se usudili da Boga kao jednu Osobu opisanog u Bibliji pretvore u dvostrukog ili trostrukog Boga kao *jednu Suštinu*, što je jedna sasvim drugačija ideja. Jevreji su do dana današnjeg ozlojeđeni zbog ovakvog prelaza, i trebalo bi da zapamtimo da je Isus „isti juče, danas i zauvek“ (Jevrejima 13:8). On nije zaboravio niti je ukinuo njegovu klasičnu izjavu upućenu Izraelu o tome ko je Bog o kome se govori u stihovima 12:28-34 Jevanđelja po Marku i svuda u njegovom učenju – kao i kroz ceo Novi zavet, uključujući i Jevanđelje po Jovanu.

Nama se čini verbalnom zavrzlamom to što Profesor Richard Bauckman mora da govori o tome kako Pavle ne „dodaje“ Isusa Šemi već ga „uključuje“ u istu.[140] U svakom slučaju, Pavle bi se mešao u veru jevrejskog nasleđa. Uključivanje Isusa kao Jednog Boga bi zapravo značilo dodavanje Božanstvu,

što bi bilo nezamisliva ideja. Položaj Boga Izraela nije ni na koji način ugroženo Njegovim izborom da uzdigne sopstvenog bezgrešnog ljudskog Sina na položaj autoriteta pored božanskog prestola. Psalm 110:1 pruža inspirativno proročanstvo u vezi ove paradigme.

[140] *God Crucified*: *Monotheism and Christology in the New Testament*, Eerdmans, 1999, 40.

Naučnik koji se bavio Novim zavetom na Kembridžu, J.A.T. Robinson tačno je uvideo u svom delu pod nazivom *Još 12 studija Novog zaveta* da:

> Jovan je svedok kao i svaki drugi koji u Novom zavetu ne odstupa od fundamentalnog principa judaizma, niti od unitarijanističkog monoteizma (vidi Rimljanima 3:30, Jakovljeva 2:19). Postoji jedan, pravi i jedini Bog (Jovan 5:44; 17:3): sve su ostalo idoli (1. Jovanova 5:21). Zapravo nigde se više Jovanovo jevrejsko poreklo, koje se javilo i u nedavnim studijama, ne vidi jasnije.[141]

Kao što to A.J. Maclean primećuje, čak i drevna dokumenta beleže jasnu razliku između Boga i Njegovog ljudskog Sina, koju su napravili Isus i Apostoli, što je poenta koju ističu i Arijanci a koja se odnosi na to da Sin Božiji ne može biti u najvišem smislu „Bog“.

> Propovedanja Petrova (za koja se misli da potiču iz drugog ili trećeg veka, ali se danas obično pripisuju četvrtom veku,[142] prave istu razliku između Boga i Sina Božijeg). Sveti Petar kao da govori: „Naš Gospod ... nije tvrdio da je On Bog već je On razumom proglasio blagoslovenim njega koji je Njega nazivao Sinom tog Boga koji je stvorio univerzum.“ Simon (Magus) odgovara da je onaj koji dolazi od Boga Bog; ali Sveti Petar kaže da to nije moguće; oni to nisu čuli od Njega (Isusa). „Ono što je ovaploćeno ne može da se uporedi sa onim što je neovaploćeno ili samo-ovaploćeno.“ Sanday govori o ovom pasusu kao o izolovanom fenomenu; ali sada kada je knjiga sa velikom verovatnoćom pripisana kasnijem datumu mi možemo da kažemo da se za učenje koje je upravo citirano nije čulo, kao što pokazuju dokazi, sve do četvrtog veka.[143]

Kako je onda Bog kao jedna Osoba postao Bog sastavljen od tri Osobe? Teolozi priznaju da je crkveno „prepravljanje“ Boga u tri Osobe dovelo do beskrajne diskusije oko toga kako su tri člana Božanstva diskutovali međusobno u večnosti. Bila je to primena „pobožne“ mašte bez biblijskog osnova.

---

[141] SCM Press, 1984, 175.
[142] JTS 10, 1908-09, 457.
[143] *Dictionary of the Apostolic Church*, Charles Scribner's Sons, 1916, 1:462.

Kada se govori o večnim odnosima unutar samog Božanstva ponovo dolazimo u sferu nedokučivog gde jedina istina za nas ima oblik mita ili analogije," napisao je Oliver Quick, profesor teologije na Oksfordu 1938. godine. On donosi zaključak o Bogu i Hristu iznoseći izuzetno zapažanje: „Unija Boga se ne može najbolje iskazati izjavom da je Bog jedna osoba."[144] On tvrdi da Jovanovo jevanđelje podržava to njegovo mišljenje i izgleda da nije svestan svog direktnog protivljenja Isusu i Jovanu. On je raskomadao veru Izraela i Isusa. Kada Jovan govori o svom Sinu kao o nekom ko je u grudima Oca (Jovan 1:18), profesor to jednostavno tumači kao da se radi o preegzistentnom Sinu i ne zamišlja da je *istorijski* Isus u najbližoj vezi sa Jednim Bogom.

Ako je ono što profesor kaže tačno, onda je Isus grdno pogrešio. Ali što se vernika tiče, Isus je potvrdio najbolje moguće razumevanje Boga kada je objavio da je „Gospod naš Bog jedan Gospod," a po tome što Jovan kaže, Otac je „jedini koji je zaista Bog", za razliku od Mesije koji je postavljen (Jovan 17:3). Što se tiče Isusa i čitave Biblije, Bog je jedna božanska Osoba. Ako kažemo da je Isus osnov hrišćanske vere, hrišćanstvo mora da ponovo bude ustanovljeno na svom prvobitnom i strogo monoteističkom temelju. Trebalo bi da se zasniva na monoteizmu koji pokazuju same Isusove reči. Rečenicu „Gospod naš Bog je jedan Gospod" nije teško razumeti. Nema nagoveštaja misterije što se tiče značenja reči „jedan". Eis na grčkom (poput echad na hebrejskom) znači „jedan, jedini". Da li iko ima imalo teškoća da razume da je „Bog jedan Gospod"?

Čim se jedan Gospod Bog prihvati kao Bog Biblije i Isusa, neće više biti potrebe da se „proširi" ili „modifikuje" Biblijska ujedinjujuća monoteistička istina. U hiljadama dela o hristologiji, stalno se ponavlja da je karakteristično bilo da se za Isusa kaže da je „gospod". To ga ne čini Bogom! Titula „gospod" potiče od najranije jevrejske hristologije baš kao što to i pokazuje molitva Isusu: „Maranatha! Dođi, naš Gospode." Isus je Gospod Mesija i definitivno nije Gospod Bog.

[144] *Doctrines of the Creed*, Nisbet, 1938, 139. Koliko je neverovatno kontradiktorno ovo „ortodoksno" viđenje vidi se jednostavnim čitanjem dela L.L.Painea, profesora crkvene istorije, koji iznosi zapažanje da je u SZ „Bog jedno lično biće" i da Isus nije došao da uništi zakon ili proroke i da je on kao sopstveno verovanje prihvatio tekst jevrejskog monoteizma u stihu 6:4 Pete knjige Mojsijeve (*Ključna istorija evolucije trijadologije*, 4)

Kao „naš Gospod“ Isus ima kraljevsku titulu koja je prikladna Božijem vice-vladaru i savršenom zastupniku. Hebrejska Biblija nikada ne govori o Jahvi kao o „našem Jahvi“. To je nemoguće. Međutim, bio je običaj da se kralju i drugim ljudskim nadležnim organima obraća sa „moj gospode“ ili „naš gospode“. Ovo je fiksirana osnova i poreklo primene titule „gospod“ na Isusa. On je naš gospod kralj, naš Gospod Mesija. On je od samog početka predstavljen kao Jelisavetin „gospod“ (Luka 1:43) i kao „Mesija Gospod“ (Luka 2:11). Kao „moj gospod“ u Psalmu 110:1 Isus dobija vrhovni položaj i seda sa desne strane Oca. Petar ovo jasno stavlja do znanja u svojoj konačnoj izjavi o uzdizanju Isusa. „Bog je učinio njega (Isusa) i Gospodom i Mesijom” – i kao dokaz i na isti način on je upravo citirao Psalm 110:1 kako bi tome dao potporu (Dela 2:34-36). Upravo u smislu koji pruža taj ključni dokazni tekst, Isus je „gospod” i samim tim „Gospod Isus Hrist”. Ali značenje toga nije „Gospod Jahve”, već Mesija i ljudski gospod Mesija. Kada se ponovo uspostavi ova osnovna istina, Šema će dobiti pravi značaj i Isus će biti slavljen kao jedinstveni ljudski Mesija a svakako ne sam Bog, što bi činilo dva Boga.

Poglavlje 4

Žestoka borba učenjaka da pronađu tročlanog Boga u Bibliji

„Fraza *Sin Božiji* ukazuje na Isusovu važnost ali Isusa kao istinski poslušnog stanovnika Izraela a ne kao drugu osobu Trojstva."[145]
„Kompleksna struktura je podignuta na sistematski pogrešno shvaćenom biblijskom rečniku koji se tiče sinstva ... Zaista, da bi bio „Sin Božiji" čovek mora da bude biće koje *nije* Bog!"[146]

„Nakon trećeg veka svako ko je u to vreme još uvek čuvao prvobitan smisao (jedini začeti Sin) i odbijao da prihvati nova tumačenja proglašen je jeretikom."[147]
Teološka literatura i izuzetno evanđelijski apologetski rukopisi koji podržavaju Trojstvo svoj slučaj grade uprkos sve većem broju egzegetskim i leksičkim činjenicama kao i istorijskim ispitivanjima Biblije. Najbolje što takve apologete mogu da urade jeste da prikupe nekoliko izolovanih stihova, uglavnom iz Jevanđelja po Jovanu i nekoliko stihova iz Jevanđelja po Pavlu. Ne može da pronađe ni jedan tekst Biblije gde reč „Bog" podrazumeva tročlanog Boga. Malo pažnje je obraćeno na jasne unitarijanističke Isusove izjave koje je zabeležio Jovan. To što Pavle stalno potvrđuje Boga svog izraelskog nasleđa ne odvraća odlučne trijadologe.

---

[145] E.P. Sanders i Margaret Davies, *Studying the Synoptic Gospels*, SCM Press, 1991,272.
[146] Colin Brown, "Trinity and Incarnation" *Ex Auditu* 7,1991, 92,88.
[147] Adolf von Harnack, citiran u delu koje je napisao Karl Josef Kuschel, *Born Before All Time? The Dispute over Christ Origin*, Crossroad, 1992,49.

Očigledan unitarijanistički koncept Boga koji je predstavljen u Starom zavetu je prevaziđen. Neki primenjuju komplikovane metode, uključujući i ponovno definisanje jednostavnih reči, kako bi od Hebrejske Biblije napravili trijadološku knjigu. Time se jeziku nanosi uvreda i oni koji podržavaju jevrejske čuvare Starog zaveta i jevrejsko monoteističko nasleđe su uvređeni i zaprepašćeni.[148]

Neverovatna količina unitarijanističkih monoteističnih izjava o Bogu kao Ocu Isusovom je zanemarena dok je nekoliko dvosmislenih tekstova unapređeno kako bi se od Isusa napravio „Bog". Njihova težina, međutim, nije velika kada se oni uporede sa očiglednim opisima Boga koji se javljaju širom Biblije kao jednoj božanskoj Osobi. Povremena upotreba reči „Bog" za Isusa je paralelna povremenoj upotrebi reči „Bog" za važne ljudske predstavnike kao što je Mojsije. Promena unitarijanističke vere Hebrejske Biblije na osnovu dva (sigurna) slučaja gde se Isus oslovljava rečju „Bog" podrazumeva neprikladno rukovanje biblijskim podacima.

Ako je crkva ozbiljna oko toga da se zasniva na Isusu, bilo bi mudro za vernike da se vrate Isusovoj veri i *teologiji* Isusa. To što nismo uspeli da se vežemo za Isusa verovanjem u njega i njegovo učenje izgleda da je popločalo put širokom zavaravanju. Možda je upravo ovo razlog zašto je Isus upozorio većinu „hrišćana" da će jednog dana biti razočarani kada budu otkrili da slede laž (Matej 7:22-23).

Jasna slika o pravom Isusu kao o posvećenom sledbeniku Jednog Boga Izraela sada u javnosti dolazi do izražaja iz različitih izvora. Istaknuti Nemac i rimokatolički sistematski teolog podržava našu tezu:

> Nema naznake da bi Isus shvatio „Oca" ... na drugačiji način osim kao Boga judaizma ... Isus je sledio tradiciju jevrejskog monoteizma... Njegovo razmišljanje i postupanje je usmereno ka jednom Bogu za koga je tvrdio da ga je poslao i koga je smatrao bliskim – ponovo sledeći ranu jevrejsku praksu – on ga je zvao Ocem ... Ako je sugurno – a izgleda da ništa ne može da obori ovu pretpostavku – da je Isus lično poznavao Boga Izraela

[148] Nastavak za množinu reči *Elohim* ne pruža podršku nikakvoj ideji da je Bog više nego jedan. Mesija nije u množini ali se naziva Elohim. Mojsije je bio Elohim Faraonu (Druga Mojsijeva 4:16, 7:1) ali Mojsije nije u množini. Četiri stiha koji pominju „nas" ne kažu ništa o trijadološkom Bogu unapređeni su uprkos dokazima koje pružaju 20000 glagola u jednini i ličnih zamenica u jednini koje označavaju Jednog Boga ne kao tri već kao jednu Osobu. Ni jedan stih ne daje nagoveštaj da je Bog „jedna Stvar" ili „jedno Šta".

> koga je nazivao Ocem ... po kom pravu doktrina Trojstva onda može da bude normativna?[149]

Pitanje ne može da bude jasnije:

Razmatranje Profesora Ohliga donosi osveženje. Kao istoričar on zna da Trojstvo nije „palo s neba" u novozavetno doba. U pitanju je bio bolan i dugotrajan razvoj događaja koji je ostavio crkvi zaveštanje koje ju je odvojilo od svog jevrejskog osnivača. Ohlig iznosi zaključak svog izuzetnog prikaza problema sa kojima se crkva suočava promovišući viđenje Boga i Sina koje nema osnova u Novom zavetu:

> Samim tim, doktrina Trojstva izgleda da predstavlja *pokušaj da se iskombinuje monoteizam, monizam i politeizam, stoga sve važne svetske religijske i napredne koncepcije kulture o Bogu ...* Možda fasciniranost doktrinom Trojstva može da se objasni činjenicom da ona pokušava da iskombinuje dobre strane – na napet način – svih koncepcija o Bogu koje su pomenute: toplinu i potencijal za nadu koju budi monoteizam; racionalnu izvodljivost konačnog imanentnog principa kao i komunikativnu i društvenu živost politeizma ...„sredina između dva mišljenja" (Grigorije Niski), između politeizma i jevrejskog monoteizma [150] ...
>
> Ono što je religijski učenjak u stanju da jasno kaže, međutim, označava u isto vreme pitanje za teologiju o legitimnosti jedne takve konstrukcije. Ako je sigurno – a izgleda da ne postoji mogućnost da se dokaže suprotno – da je Isus znao samo za Boga Izraela, koga je nazivao Ocem, a da nije znao za sopstvenu kasniju „deifikaciju", po kom osnovu onda doktrina Trojstva može da bude normativna? ... Kako onda iko može da odobri razvoj doktrine koja je zapravo počela u drugom veku. Bez obzira na to kako se mogu protumačiti individualni koraci, sigurno je to da doktrina Trojstva,

[149] Karl – Heinz Ohlig, *One or Three? From the Father of Jesus to the Trinity*, Peter Lang, 2003, 31, 121, 129, naglasak njegov.

[150] Dakle Harnack takođe posmatra hrišćansku koncepciju Boga onakvu kakvu su razvili crkveni oci i kaže da ona predstavlja „sredinu između politeizma bezbožnika i monoteizma Jevreja / Lehrbuch der Dogmengeschichte, Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1983, 1:702). Ali da li je u pitanju monoteizam Jevreja ili očigledan kompromis sa paganizmom.

> pošto je na kraju postala „dogma" na Istoku a još više i na Zapadu, ne poseduje nikakvu biblijsku osnovu i takođe nema „stalno nasleđivanje".[151]

Ohlig zatim nastavlja da se bavi drugim istoričarima dogme koji našu pažnju usmeravaju na veliku teškoću koja se javlja kada pokušaju da se opravdaju očigledne paganske tendencije crkve od drugoga veka:

> Svet drugog veka je obeležen istorijom i religijom uz pomoć jakog sinkretizma (mešanja stranih sistema razmišljanja). Ova tendencija je najviše izražena u gnosticizmu. U okviru njegovog dualizma između duha i materije, kosmoloških spekulacija i progresivne emanacije (Aioni) od najvišeg Boga koji je ovim aionima povezan sa materijom, takođe je pronađeno i mesto za revidirano Jevanđelje spasenja kroz Hrista...
>
> Ova helenizacija je ostala sa crkvom i može se naći među apologetama drugog veka ... Crkveni monoteizam je uvek posedovao određene paganske odlike i karakteristike filozofskog pluralizma. Ova čudna karakteristika doktrine o Bogu je počela da preuzima pagansko-filozofski pojam Logosa, koji je u paganskom okruženju imao drugačije značenje. U Jevanđelju po Jovanu, Logos je vezan za pojam „učitelja" i „podučavanja". U filozofiji tog vremena on je naprotiv predstavljao samo Aion Svevišnjeg Boga. Upravo su na ovaj poslednje navedeni način apologete (Justin Mučenik i drugi) protumačili Bibliju upotrebom Filonove doktrine Logosa.[152]

Ali Isus je bio veoma udaljen od kasnijih razvoja i kompromisa sa paganizmom. William Barclay, poznat po svom trezvenom načinu razmišljanja i mukotrpnoj analizi biblijskih tekstova, dao je svoj komentar po pitanju Isusove razmene reči sa jevrejskim pisarem:

> Pisar se obratio Isusu pitanjem koje je često bilo stvar debate u školama koje su pohađali rabini. U judaizmu je postojala izvesna dvostruka tendencija. Postojala je tendencija da se zakon bezgranično proširi na stotine i hiljade pravila i propisa.

---

[151] Ohlig, *One or Three?* 129-130, njegov naglasak.
[152] Paul Schrodt, *The Problem of the Beginning of Dogma in Recent Theology*, 64. Schrodt diskutuje o tački gledišta koju je istakao Friedrich Loofs.

> Ali takođe je postojala tendencija da se obuhvati celokupan zakon jednom rečenicom, jednom opštom rečenicom koja bi predstavljala kratak pregled celokupne poruke.[153] Hilela je jednom prilikom jedan prozelit pitao da ga uputi u celokupan zakon dok je stajao na jednoj nozi. Hilelov odgovor je bio: „Ono što ne bi želeo da se dogodi tebi, ne poželi ni bližnjem svom. To je celokupan zakon, ostatak je tumačenje. Idi i nauči."...
>
> Za svoj odgovor Isus je odabrao dve velike zapovesti i sastavio ih je. (I) „Čuj, O Izraele, Gospod naš Bog je jedan Gospod." Ta jedna rečenica predstavlja veru judaizma ... To je rečenica kojom je služba u sinagogama uvek otpočinjala i kojom i danas počinje ... (II) „Voli bližnjeg svog kao što voliš sebe." ... Novina koju je Isus uveo jeste ta što je sastavio ove dve zapovesti.[154]

Barclay nas podseća da je Šema „izjava da je Bog jedan jedini i da je to osnova jevrejskog monoteizma." On zatim kaže da „kada je Isus citirao ovu rečenicu kao prvu zapovest, svaki posvećeni Jevrejin bi se sa njim složio."[155]

Šta se dogodilo pa je onda crkvena potvrda toga da Boga čine trojica uvredila svakog posvećenog Jevrejina i postavila prepreku tom narodu? Isusov opis Boga je odbačen i zamenjen „poboljšanom" verom koja nanosi direktnu uvredu Jevrejima i koja bi trebalo da uznemiri hrišćane koji tvrde da su posvećeni Hristu.

Uznemirujuća činjenica koja se javlja kada se razmotre ovi dokazi jeste ta da se Isusova vera nije podudarala sa trijadološkom verom koju toliko cene njegovi savremeni sledbenici, pošto je ona bila ista oduvek i pošto će ista ostati zauvek (Jevrejima 13:8). Ovo bi naizgled trebalo da pokrene crkve i sve denominacije da sprovedu istraživanje. Nešto sistematski nije u redu sa tradicionalnom hrišćanskom doktrinom Boga kao Trojstva.

Dr. McGrath

Pokušaji da se održi trijadološko viđenje Boga kao viđenje koje postoji u Bibliji nije ni malo impresivno a često je i zbunjujuće. Vodeći savremeni zastupnik Trojstva, Alister Mc Grath, odmah kaže kako Isus Hrist otkriva Boga.

---

[153] Vidi Marko 1:14,15 kao pregled celokupne poente hrišćanske vere: Pokajanje sa verovanjem u Božije jevanđelje o dolazećem Carstvu Božijem (vidi i Luka 4:43).
[154] *The Gospel of Mark*, Westminster John Knox, 1975, 293-295.
[155] Isto, 295.

On nigde ne pominje Isusovo jasno Otkrivenje Boga kao jednog Boga Izraela. On kaže da se mogu pronaći tri primera u celokupnom Novom zavetu gde se termin Bog može primeniti na Isusa. McGrath smatra da oskudnost stihova u kojima se Isus naziva „Bogom" postoji zato što su većina pisaca bili Jevreji. Ali čovek bi mogao da se zapita, zar oni nisu takođe bili i autentični hrišćani, i zar nisu znali kom Bogu treba da se mole? Zar oni nisu bili apostolski predstavnici hrišćanske vere? McGrath kaže:

> Novi zavet je napisan na bazi strogog monoteizma Izraela ... S obzirom da pisci Novog zaveta odbijaju da o Isusu govore kao o „Bogu" jer potiču iz strogo monoteističkog izraelskog okruženja, ove tri potvrde imaju veoma veliki značaj (Jovan 1:1; 20:28; Jevrejima 1:8).[156]

Dr. McGrathove izjave pružaju elokventan dokaz da Isus i njegovi sledbenici nisu menjali jevrejsku veru. Ako su oni oklevali da govore o Isusu kao o Bogu, zar to nije zbog toga što im njihova vera, koju im je Isus pružio, brani da vrhovnim Bogom nazivaju svakog osim Oca? Oni ne pokazuju nikakav znak da su trijadolozi. Isto kao i Isus.

Tri primera u kojima se reč „Bog" odnosi na Isusa mogu lako biti objašnjena kada se uporedi 1300 stihova Novog zaveta u kojima se Otac naziva „Bogom". [157] Oni ne predstavljaju nikakvo opravdanje za udaljavanje od vere Isusa koji je verovao da je „Gospod Bog jedan Gospod" (Marko 12:29).

Kada govori o Trojstvu, McGrath kaže sledeće:

> Neudubljeni čitalac Biblije primetiće puka dva stiha u čitavoj Bibliji, koji na prvi pogled mogu da budu protumačeni na trijadološki način. To su stih 28:19 Jevanđelja po Mateju i stih 13:14 Druge poslanice Korinćanima.

---

[156] Alister McGrath, *Christian Theology: An Introduction*, Blackwell, 2006, 280,281.

[157] Jovan 20:28 podrazumeva da će on (Isus) da se uzdigne do „mog i tvog Boga" (stih 17). Toma nije uspeo da prepozna da je videvši Isusa on zapravo video Boga na delu (14:7, 9). Tomine reči „Moj Gospod i moj Bog!" na lep način oslikavaju zaključak toga da je on, nakon što se sastao sa Gospodom Isusom, shvatio da je sreo Jednog Boga koji je na delu u njemu. Reči su upućene kako „mom Gospodu" (Mesiji) tako i „mom Bogu", Tominom i Isuovom Bogu. Vidi Dodatak 1.

> Oba ova stiha su postala duboko ukorenjena u hrišćansku svest... Međutim, ova dva stiha, kada se razmotre ponaosob, teško da mogu da podrže doktrinu Trojsva.[158]

Ovo je značajno priznanje. McGrath nam zatim daje dvadeset strana poslebiblijskog razvoja Trojstva. On ima da nam ponudi samo stranu i po biblijskog osnova. Onda nailazimo na ovu neverovatnu izjavu. Da li on zaista sa sigurnošću pronalazi Trojstvo u Novom zavetu?

> Doktrina Trojstva se može smatrati ishodom procesa izvedenog na osnovu dokaza i kritičkog osvrta na način sprovođenja božanske aktivnosti prikazane u Bibliji, i stalnog hrišćanskog iskustva. *Ne kažem da Biblija sadrži doktrinu Trojstva*, već da ona svedoči o Bogu koji zahteva da bude shvaćen na trijadološki način. Mi ćemo istražiti nastanak doktrine i njen upečatljiv rečnik u narednom tekstu."[159]

Smatram da je McGrathova vera čvrsto ukorenjena u poslebiblijsku tradiciju, protiv sopstvenog protestantskog principa *sola scriptura.* U njemu izgleda da postoji konflikt. Doktrina Trojstva na postoji u Bibliji, priznaje on, ali na stranama Biblije stoji da Bog zahteva da se u Trojstvo veruje.

Pozivam vas da se osvrnete na gore navedenu izjavu napisanu kurzivom. „Ne kažem da Biblija sadrži doktrinu Trojstva." Međutim Bog „zahteva da bude shvaćen na trijadološki način." Ovde je na delu izvesna nelogičnost i iracionalnost. Može li iko da objasni na koji način otsustvo trijadološke doktrine u Biblije predstavlja dobar dokaz da Bog zahteva da bude viđen kao Trojstvo? Ako se Biblija smatra osnovom vere, kako to protestanti tvrde, njene stranice ne pružaju nikakvu informaciju o tome kako Boga čine tri osobe. Isusov Bog i Bog u Novom zavetu je jedna božanska Osoba, Isusov Otac i Otac hrišćana.

Iskrena priznanja o veri najranijih hrišćana često se mogu pronaći u standardnim delima koja se bave Novim zavetom: „Prvi hrišćani su bili ortodoksni Jevreji koji su odgajani u verovanju da je Bog jedan.

---

[158] McGrath, *Christian Theology*, 248.
[159] Isto, 249, dat naglasak

Oni nikada nisu napuštali svoje verovanje da je Bog jedan, već su postepeno počeli da jedninu Boga posmatraju na nov način. [160] Ali da li je ta novina opravdana? Da li su kasniji Isusovi sledbenici imali dozvolu da napuste njegovu unitarijanističku veru?

Jevrejski izvori nemaju nikakvu sumnju oko porekla monoteizma koji je Isus očigledno sledio. U*Enciklopediji jevrejskog znanja* pod „Monoteizmom" stoji sledeće:

> Verovanje u jednog Boga ... Avram ga je otkrio. Mojsije potvrdio Šemom, koja je tokom vekova postala sveta i kojoj ništa u judaizmu nije ravno ... Monoteističnu ideju su razjasnili Amos i Isaija ... Jevreji ...postali su „Švajcarska garda Svemoćnog" ... Ništa nije ostalo osim uzvišene vere u nepodeljivog, sveprisutnog Stvaraoca, bez početka i kraja, sve dok Jevreji nisu postali „intoksinirani Bogom" ... „ Ja sam Onaj što jeste" [*o ohn*, Ex. 3: 14, LXX] ... Nije poboljšan filozofskom niti teološkom spekulacijom. Priznanje Unije je vrhovni verski postupak. To je vrhunac službe pomirenja, poslednja reč svesnog Jevrejina koji umire. To je javno priznanje pre smrti na lomači, i to je najveći doprinos judaizma duhovnom rastu ljudske rase.[161]

Kada govorimo o jevrejskoj veri, isti izvor naglašava da je verovanje u jednog Boga najvažniji iskaz vere za Jevreje. „Odbijanje obožavanja idola" bila je jedina prava vera judaizma. [162] Majmonid je rekao: „On sam je naš Bog, koji je bio, koji jeste i koji će biti."[163]

Isus je dobro poznavao zakon i proroke i nikada se nije udaljavao od svog nasleđa i suštine jevrejske vere. H.H. Rowley je napisao:

> Kada u Novom zavetu pronađemo suštinu starozavetnog zakona prikazanu dvema zakonskim odredbama, jasno je da su one postavljene pred Hristove sledbenike i da su one važile za njih isto kao što su važile i za decu Starog zaveta. O sledećim zakonima je reč: „Voli Gospoda Boga svog" i „voli bližnjeg svog kao što voliš sebe". Ljubav prema Bogu, ako je ljubav prema

---

[160] Colin Chapman, *The Case for Christianity*, Eerdmans, 1981.
[161] Jacob de Haas, ed., *The Encyclopedia of Jewish Knowledge*, Behrman's Jewish Book House, 1938, 364.
[162] Isto, 111.
[163] Iz njegove verske izjave iz XII veka, vidi Otkrivenje 1:8 i iste verske izjave koje su izneli Jovan i Isus.

> Bogu koji je otkriven u Bibliji, mora proizvesti ljubav prema čoveku. Zavet, koji je ustanovljen zakonom, pre svega je pozivao na poslušnost. Principi čovečanstva, o kojima su rado govorili proroci, izraženi su u Petoj knjizi Mojsijevoj a tu imamo priliku da pročitamo veliku reč koju smatraju dragocenom Jevreji svih epoha, i koju je *naš Gospod proglasio prvim zakonom života koji važi za sve ljude*. „Ti ćeš da voliš Gospoda tvog Boga."[164]

Ovo je divno rečeno. Ali tome treba dodati i to da poštovanje takvih zakona uključuje zapovest i predstavljeno je zapovešću da se pažljivo sluša *ko je taj Bog koga treba voleti.* Niti Isus a ni zakon koji on citira ne dopušta to da se Bog definiše kao „Otac, Sin i Sveti duh." U tekstu ne stoji: „Gospod naš Bog je tri Gospoda u jednom." Sigurno je napad izvršen na reči Biblije, čime se naši tradicionalni načini opisivanja Boga ne poklapaju sa Isusovim rečima. Kako Rowley kaže, ove reči Zakona su stavljene pred čitaoce Novog zaveta kao „važeće za njih". Isus je zaista insistirao na strogom monoteizmu kao stalnoj osnovi istinske hrišćanske vere.

Tom Harpur izražava svoje neodobravanje po pitanju toga da se ključna dogma hrišćanstva može pronaći u Bibliji:

> Sramotno je za crkvu to što ima teškoća da dokaže bilo koju od ovih izjava uzetih iz dokumenata Novog zaveta. Jednostavno ne možete ni na jednom mestu u Biblije pronaći doktrinu Trojstva. Sveti Pavle Isusovu ulogu i ličnost posmatra sa najvišim uvažavanjem ali nigde ga ne naziva Bogom. Niti sam Isus igde jasno kaže za sebe da je druga osoba Trojstva, jednak svom nebeskom Ocu. Kao pobožni Jevrejin, njega bi takva ideja zapanjila i uvredila ...
>
> Ovo istraživanje me je navelo da verujemo da je skoro svako ko redovno odlazi u crkvu triteista. Tojest, tvrdi da veruje u jednog Boga a zapravo veruje u trojicu. Nije ni čudo što je hrišćanstvo uvek imalo teškoća da preobrati Jevreje i Muslimane.

[164] *The Unity of the Bible*, Living Age, 1957,81,44.

> Članovi ovih vera pokazuju izuzetnu odbojnost prema svemu što se suprostavlja monoteizmu i veri u jedninu Boga pa im naizgled politeističko verovanje uopšte nije privlačno.[165]

Standardni autoriteti iznose ovu veoma važnu poentu: „Rano hrišćanstvo svesno usvaja monoteističku formulu od judaizma (Peta Mojsijeva 6:4), „Bog je jedan" ... Kao što svedoče stihovi 12:29,32 Jevanđelja po Marku, Isus eksplicitno odobrava jevrejsku monoteističku formulu."[166]

Jevrejski istoričari i teolozi nemaju sumnji po pitanju toga u kakvog Boga su verovali Jevreji prvoga veka. Otto Kirn, uvaženi profesor dogmatike na univerzitetu u Lajpcigu, rekao je sledeće:

> Rani dogmatičari su mislili da jedna toliko neophodna doktrina kao što je doktrina Trojstva nije mogla da bude nepoznata ljudima Staroga zaveta. Međutim, nijedan savremeni teolog koji pravi jasnu razliku između stepena otkrivenja u Starom i Novom zavetu ne može više da održava jedan takav stav. Samo netačna egzegeza koja zanemaruje neposrednije osnove za tumačenja može da uvidi naznake trojstva u oblicima množine božanskog imena *Elohim,* upotrebi množine u stihu 1:26 Postanja ili liturgijskoj frazi o trojici članova poput Aronovog blagoslova u stihovima 6:24-26 Četvrte knjige Mojsijeve i stiha 6:3 Isaijine Trisvete pesme.[167]

Dr. William Smith nas je upozorio protiv maštovitih pokušaja da se pronađe Trojstvo u hebrejskoj Bibliji: „Oblik množine reči Elohim pokrenuo je mnoge diskusije. Maštovita ideja da se ona odnosi na *tri osobe* u Božanstvu teško da sada može da pronađe podršku među učenjacima."[168]

Doktor teologije Wolfhart Pannenberg rekao je sledeće:

> Isus je ono što jeste samo u kontekstu izraelskih očekivanja. Bez osnove koju pruža ova tradicija, Isus nikada ne bi postao osnov hristologije. Ova veza postaje još jasnija kada se sagledaju ostali naslovi kao i celokupan Novi zavet a posebno se jasno vidi u Isusovoj sopstvenoj poruci. Njegova poruka se može shvatiti samo u okviru apokaliptičkih očekivanja, a Bog

---

[165] Tom Harpur, *For Christ's Sake*, Beacon Press, 1987, II .
[166] "Eis" ("Jedan"), *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, 1990,399.
[167] *The New Schaff-Herzog Encylopedia of Religious Knowledge*, Baker, 1960, 12:18.
[168] *Dictionary of the Bible*, Thomas Nelson, rep. 1986,220.

> koga je Isus nazivao „Ocem" nije niko drugi do Bog Starog zaveta. Ovaj kontekst je najviše fokusiran u naslovu *Christos* ... To opravdava formulisanje sadržaja Isusovog priznanja... on je Hrist Božiji.[169]

Zar nije jednostavnije reći da je *on* Bog.

> Čoveku iz doba kada je pisan Novi zavet, Bog iz Starog zaveta, živi Bog, Osoba, voljena, okrepljujuća osoba koja traži postignuće u večnoj svrsi misterije, zadovoljstvo sopstvene voljene prirode ... Možda bi bilo tačnije reći da monoteizam Starog zaveta nikada nije bio apstraktan, jer Bog starog zaveta nikada nije bio koncepcija ili supstanca (suština) već je On oduvek bio Osoba. Ličnost, zaista, nikada nije puko jedinstvo (monada).[170]

Murray Harris u knjizi pod nazivom *Isus kao Bog* pokušava da opravda tradicionalno viđenje Isusa kao nekog ko je u potpunosti Bog. Njegova otkrića, međutim, dovode do toga da on priznaje da Trojstvo nije lako otkriti. Harris ne otkriva nijedan stih u kome se javlja tročlani Bog Biblije:

> Nije tročlano Bog hrišćanske teologije bio taj koji je govorio precima proroka ... Bilo bi neprikladno da se *Elohim* (Bog, 2.570 puta) ili *Jahve* (6.800 puta) upotrebi tako da se odnosi na Trojstvo u Starom zavetu kada se novozavetna reč *theos* odnosi samo na Oca a *očigledno nikada na Trojstvo*.[171]

Harris iznosi sledeći zaključak:

> Nijedan primer u prethodnom zaključku nije iscrpan. Ali smo videli da je u Novom zavetu reč *theos* (Bog) često povezana a opet drugačija od reči *kurios Xesous Christos* (Gospod Isus Hrist) pa je čitalac primoran da pretpostavi da mora da postoji hipostatska razlika i međulična veza između ova dva. Pisci Novog zaveta *pružaju ključ* jer ne pominju samo *theos* i *Yesous* već i Oca i Sina, Sina Božijeg i Boga Oca našeg Gospoda Isusa Hrista. Bog je Otac (u trijadološkom smislu), Isus je Gospod (1. Korinćanima 8:6).

---

[169] Wolfhart Pannenberg, *Jesus- God and Man*, Westminster Press, 1968, 32.
[170] Thomas B. Kilpatrick, Prof. of Systematic Theology, Knox College, Toronto, "Incarnation," *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 1:807.
[171] *Jesus as God: The New Testament Use of Theos in Reference to Jesus*, Baker, 1992, 47n.

> Kada se upotrebljava reč *theos*, mi treba da pretpostavimo da pisci Novog zaveta misle na Oca osim ako kontekst (dva puta za sigurno) čini da je ta smisao reči *theos* nemoguća.[172]

U fusnoti on dodaje:

> Dato pitanje zahteva da se nakratko njime pozabavimo. Kome su pisci Novog zaveta pripisali božanska dela opisana u Starom zavetu? Pretpostavljate da je odgovor „Gospod Bog" jer su autori Novog zaveta pisali o događajima iz Starog zaveta a pri tom su na *trijadološki način* shvatili Boga.[173]
> Jasna razlika mora da se napravi između onoga što su pisci i čitaoci Starog zaveta podrazumevali i onoga što su razumeli rani hrišćani koji su živeli nakon dolaska Mesije i silaska Duha.[174]

Harris nastavlja:

> Svakako, osoba koja na Starom zavetu primenjuje trijadološki koncept Novog zaveta i tumači Stari zavet pomoću dinamičkog ili trijadološkog monoteizma Novog zaveta, razmišlja anahrono. Sa druge strane, izgleda da nije neopravdano postaviti ovakvo pitanje: O kome je autor Poslanice Jevrejima govorio kada je u stihu 1:1 rekao: „Mnogo puta i na različite načine Bog je u prošlosti govorio kroz svedoke"? To da nije govorio o Svetom duhu jasno se vidi na osnovu činjenice da Duh nije ni u SZ a ni u NZ nikad nazvan Bogom *expressis verbis* (u toliko puno reči). Uprkos činjenici da je LXX jednako JHVH, *kurios,* redovno se primenjuje tako da se odnosi na Isusa u NZ tako da postaje manje titula a više vlastito ime, nije moguće da se *o theos* (Bog) u prvom stihu Poslanice Jevrejima odnosi na Isusa Hrista, jer ista rečenica na grčkom glasi: „Bog koji je govorio... u ovim poslednjim danima obratio se nama u Sinu *(en 'uio)."*

[172] Isto, 47.
[173] Isto, 47.n.
[174] Isto, 47.n.

> Pošto autor koji naglašava kontinuitet dve fraze božanskog govora („Bog koji je govorio, kasnije je progovorio"), ovo ukazivanje na Sina pokazuje da je reč *theos* shvaćena tako da se odnosi na „Boga Oca."[175]

Naravno, nijedan pisac Novog zaveta nije napisao „Bog Sin".

Harris dodaje:

> Na sličan način je napravljena razlika između *o theos* kao o onom koji govori tokom dve ere (kroz čitavu Bibliju) i *uios* (Sin) koji predstavlja njegovo konačno sredstvo komunikacije pokazuje da u umu autora *ne postoji tročlani Bog hrišćanske teologije koji se kroz proroke obraćao precima.* Zapravo, za autora Poslanice Jevrejima (a pretpostavlja se i svim piscima Novog zaveta) „Bog naših očeva", Jahve, *nije bio niko drugi do „Bog i Otac našeg Gospoda Isusa Hrista"* (uporedi Dela 2:30 i 2:33; 3:13 i 3:18; 3:25 i 3:26; obratite pažnju i na 5:30). Jedan takav zaključak je u skladu sa redovnom upotrebom reči *theos* u Novom zavetu. Bilo bi neprikladno da se reč Elohim (2.570 puta) ili Jahve (6.800 puta) ikada upotrebe tako da se odnose ne Trojstvo u SZ *kada se theos u Novom zavetu odnosi samo na Oca i očigledno nikada na Trojstvo.*[176]

On kasnije dodaje:

> Na klasičnom grčkom jeziku *to theion* (Božanstvo) često označava snagu ili aktivnost ili božansku prirodu uzetu u opštem smislu, a nikad se ne odnosi na jednog određenog Boga. Ne postoji nijedan stih u Novom zavetu gde *theos* označava samo *theion*, božanstvo u opštem smislu iako i Filon i Josif koriste *to theion* kako bi ukazali na jednog pravog Boga Izraelskog monoteizma. U stihu 17:29 Dela apostolskih *to theion* se upotrebljava kako bi se ukazalo na „Božanstvo" koje je često predstavljeno „umetnošću i maštom čoveka."[177]

Uz ove brojne dokaze da je „Bog" Isusov otac, Heris pronalazi mesto gde se Isus naziva Bogom: „sigurno u stihu 1:1 Jovanovog jevanđelja a vrlo verovatno i u stihu 9:5 Poslanice Rimljanima; 2:13 Poslanice Titu, 1:8 Poslanice Jevrejima, 1:1 1. Petrovoj; a verovatno i u 1:18 Jevanđelja po Jovanu; verovatno i u 20:28 Dela apostolskih; 1:9 Poslanice Jevrejima i 5:20 Prve Jovanove."[178]

---

[175] Isto, 47n.
[176] Isto, 47n.
[177] Isto, 48n.113
[178] Isto, 49

Harris na neverovatno otvoren način iznosi zaključak da „nigde nije prikladno da se *o theos* prevede kao „božanska suština" ili Božanstvo."[179] Neverovatno. Nijedan pisac Novog zaveta nije nikada napisao da Boga čine trojica.

Pronaći Trojstvo u Bibliji je nemoguć poduhvat. Harris povremeno upotrebljava reč „trijadolog" uprkos sopstvenim otkrićima. Relevantna literatura je puna izraza poput „problem Trojstva" i toga kako se „crkva bori" da pronađe načine da izrazi svoje iskustvo na načine na koje bi grčki svet to smatrao „smislenim".

Sve vreme se gubi Isusova jednostavnost, za koju je Pavle i upozorio da će biti izgubljena (2. Korinćanima 11:3). Previše je zatražiti od čitaoca da razmotri činjenicu da bi Bog bio zadovoljan kada bismo priznali i slavili veru Njegovog sopstvenog Sina? Da li je to komplikovano? Nije. Naš Novi zavet predstavlja Isusa Spasitelja koji nas navodi da verujemo u njega, da razumemo, verujemo u njegove reči i sprovodimo iste u delo. Kako mi možemo da umanjimo i zanemarimo njegovo učenje? Kako možemo da odbijemo njegove stalne molbe i upozorenja da njegove reči moraju da se slušaju (Matej 7:24), reči koje „neće proći" (Matej 24:35) jer su trajnije od raja i zemlje?

Od bezbroj talentovanih pisaca koji su se pozabavili temom Isusa, neki od njih su na živopisan način prikazali njegov duh i stil njegove službe:

> Kako se Jevanđelje odvija, mi se uspešno susrećemo sa rimskim centurionom, Samarićankama, Siro-fenikijankama, Betanijkama i mnogim drugima, uključujući i decu, pisare, prosjake, Vartolomeju i Nikodimu, leproznima, otpadnicima kojima demoni upravljaju, svakome od njih Isus se obraća tako da pokaže da je ljudski kontakt važniji od bilo čega drugog na svetu. Izgleda da ga politika ne zanima kao ni filozofija i teologija. On služi Bogu, a on je najvažniji u životu svakog čoveka.[180]

Pod „Bogom" naš pisac podrazumeva Boga Izraela.

> (Učenici) su bili Jevreji koji su učenjima Starog zaveta formirali svoj pojam Boga ... On je bio ... Bog Izraela, pravičan ali pun ljubavi, „sporo se ljuti ali poseduje veliku dobrotu" ... Ono što su oni videli u Isusu nije se suprostavilo svemu ovome.

---

[179] Isto, 271.
[180] W. Grensted, *The Person of Christ*, Nisbet & Co., 1933,45.

> Monoteizam Judaizma je ostao kamen temeljac hrišćanske misli.[181]

Da li je zaista ostao? Jevreji i jevrejski teolozi nisu sigurni u to. Da li je trijadološki monoteizam zaista monoteizam Jevreja i Isusa?

Da li je najočiglednija i neposredno iskazana činjenica koja se kroz čitavu Bibliju provlači, da je Bog Starog zaveta, Bog Jevreja, bio „živa ličnost koja se temeljno bavila životima i borbama hebrejskog naroda."[182] Stanovnici Izraela su zaista znali za mnogo bogova ali ih je prorok i sveštenik naveo da veruju da postoji jedan Bog, Bog Avrama, Isaka i Jakova, Bog Sedraha, Misaha i Avdenagoa, koji je daleko superiorniji od beskorisnih bogova ostalih nacija da je jedino On mogao da ih izbavi iz kotla. Sva gnev tiranina i paganskog vladara Nabukodonosora nije ravna neprikosnovenom Bogu Izraela.

Znanje proroka o ovom jednom i pravom Bogu ubedilo je Izrael da se on njima obratio kroz Mojsija. Kao „Svemoćni" – ova titula u Bibliji nikada nije pripisana Isusu – Bog se obratio Avramu, Isaku i Jakovu. Melhisedek, misteriozni sveštenik, govorio je Avramu o jedinstvenom Svevišnjem (*el Elyon*). Isti taj Svevišnji objavio je kasnije da je Njegov Mesija Davidov i Božiji sin i da će od Njega primiti „presto svog oca Davida" (Luka 1:32,35). Isti taj svemoćni Bog Izraela se otkrio Mojsiju kao Jahve, Gospod (2. Knjiga Mojsijeva 3:14). Time se identifikuje jevrejski Bog kao neko ko je uvek prisutan i aktivan."[183]

Isti autor, William La Due, citirajući hiljade dobrih pasusa o Bogu Jevreja, kaže da je jevrejski Bog, Bog Biblije:

> Aktivan i sveprisutan, nikada se ne umara i uvek je oprezan (Isaija 40:28), sveti Bog ispunjen božanskom svetlošću. Na osnovu datog, Jahve ne bi tolerisao klanjanje drugim bogovima (2. Mojsijeva 20:3). Tokom izgnanstva (oko 587-538 pre nove ere) Jahve je želeo da ga Jevreji vide kao pastira koji čuva svoje stado i koji nosi svoje ovce u rukama, pažljivo (Isaija 40:11).

---

[181] Isto, 46.
[182] William J. La Due, *The Trinity Guide to the Trinity*, Trinity Press International, 2003, 1.
[183] Isto.

> Bez obzira na sve, Jahve je često sebe predstavljao kao ljubomornog Boga ... Ali je imao strpljenje oca (Osija 11:1-3) ... i odnosi se prema njima s ljubavlju (Osija 2:9-16) ... Jahve je sam sebe nazvao Ocem Izraela (2. Mojsijeva 4:22-23) ...
>
> Pri kovanju zaveta, hebrejskom božanstvu je dat eksplicitno lični karakter ... Bog je predstavljen kao topla ličnost, predstavljen je i Njegov strah i ljubomora ... Šema (5. Mojsijeva 6:4-9) jednom za svagda je postavila klasičnu izjavu jevrejskog monoteizma ...Preci su u vetru i ljudskom dahu videli simbol te aktivnosti i bliskost božanstva... Povezali su duh života sa rečju Gospoda i ova dva poslanika – duh i reč – bili su odgovorni za uspostavljanje suvereniteta Jahve nad celokupnim stvaranjem (Psalmi 33:6) ... Duh je najbolje shvatiti kao životvornu silu a reč kao živ izraz Jahveove misli i volje.[184]

Naš autor iznosi zaključak svog poglavlja o Bogu jevrejske Biblije:

> Jahve i njegovi posrednici (reč, duh i mudrost) predstavljaju nagoveštaj Trojstva u Starom zavetu, *ali se ne javljaju kao različite i jednake ličnosti jer strog i beskompromisni monoteizam jevrejske vere ne bi odobrio jedan takav razvoj.*[185]

Ni Isus nikada tako nešto nije odobrio. Isus je bio neumorno i energično vezan za jevrejski monoteizam svog nasleđa. Bez ikakve sumnje, on je to potvrdio svojom svesrdnom saglasnošću sa stihom 6:4 Pete knjige Mojsijeve i sa jevrejskim pisarem. To priznanje koje je sam Isus izneo treba da predstavlja zlatni standard prema kome se sudi svakom priznanju. U današnjim crkvama se izgleda zaboravlja da je Isus bio Jevrejin i, što je još gore, da nijednog drugog Boga nije smatrao Bogom osim Boga jevrejske Biblije, njegovog sopstvenog Oca.

Isusova potvrda unitarijanističke vere Izraela je trebalo da zatvori sva vrata svim varijacijama na definiciju Boga. Kritičari često priznaju da se desila velika promena u kasnijim diskusijama oko toga ko je Bog: „Teološki pristupi Bogu, onakvom kakav je otkriven u judejsko-hrišćanskoj tradiciji, dobili su sasvim drugačiji oblik kada se uporede sa podacima u Starom zavetu.”[186]

---

[184] Isto, 2-6.
[185] Isto, 14, akcenat dodat.
[186] Isto, 17.

Takođe, dosta toga otkrivaju i otkrića do kojih su došli brojni vodeći teolozi: „Za (Karla) Rahnera, Jahve Izraelita je *posebna osoba* sa ličnim imenom, *koja je* stvorila sve što postoji i *koja se* meša u živote svog naroda."[187] Definicija Boga do koje je došao James White, da je Bog jedno „šta" i tri „ko" ne može da se uskladi sa definicijom Karla Rahnera. Pokušaju Whitea da u Bibliji pronađe Trojstvo nisu nimalo ubedljivi.

Karl Rahner

Kada je ovaj vodeći rimokatolički teolog naširoko objasnio šta to reč „Bog" podrazumeva u Novom zavetu, on je svoje objašnjenje okončao na sledeći način:

> Rezultati se svode na to da se nigde u Novom zavetu ne može pronaći tekst gde se *o theos* bez sumnje odnosi na trijadološkog Boga kao celine koja postoji u tri Osobe (Bog u Trojstvu).[188] U daleko većem broju stihova se *o theos* odnosi na Oca koji je Osoba u Trojstvu ... Kao dodatak tome, *o theos* se nikada ne koristi kada se govori o Svetom duhu.[189]

U fusnoti on dodaje:

Samim tim, na primer, celokupna starozavetna istorija pripisana je Bogu koji šalje Hrista, Oca (Dela 3:12-26; vidi Jev. 1:1). Dela 4:24, Efescima 3:9 i Jevrejima 1:2, Bog koji je stvorio sve što postoji je okarakterisan kao Otac koji se razlikuje od Sina (Sluge, Hrista). Sada, ako se stvaranje i istorija spasenja pripiše Bogu Ocu, teško da može da postoji ijedna izjava o *o theos* koja se tu ne nalazi...

---

[187] Isto, 18.

[188] Prema standardnim autoritetima, Kalvin tvrdi sasvim suprotno: „Kada se reč Bog koristi tako da se ne odnosi ni na jednu od „Osoba", ona bez sumnje označava trojicu. "Isti izvor govori o tome kako Kalvin insistira na tome da svako ko želi da govori o jednom, pravom Bogu, o njemu stalno mora da govori kao o tročlanom Bogu jer je sve ostalo sujeta i idolopoklonost" (Richardson i Bowden, eds., Westminster Dictionary of Christian Theology, SCM Press, 1983, 588).

[189] Karl Rahner, *Theological Investigations*, Helicon, 1963, 1:143.

> Tamo gde se Ličnost i Priroda Isusa mora opisati sa najvećom teološkom preciznošću, on je nazvan Sinom Božijim ... Za pisce Novog zaveta, izraz *o theos* je isto toliko tačan i precizan kao „Otac" ... Posledično, kažemo da *o theos* jezikom Novog zaveta označava Oca ... sve što se pod tim misli jeste da kada se u Novom zavetu misli na Boga, misli se na konkretnu, individualnu, nepromenljivu Osobu, koja je zapravo Otac i koja se naziva *o theos;* isto tako, kada se pomene o theos, na umu nije samo jedna božanska priroda koja se sastoji od tri hipostaze već konkretna Osoba koja poseduje božansku prirodu koja ne proističe ni iz čega i koja se večnim stvaranjem prenosi na Sina a oduhovljavanjem na Duha.[190]

Rahner, vodeći stručnjak po pitanju rimokatoličke crkve i Harris vodeći stručnjak po pitanju evanđeliskog protestantizma, bukvalno iznose našu poentu da se „Bog" u Bibliji neizostavno odnosi na Isusovog Oca. Najznačajnije je to što Biblija svedoči o tome da reč „Bog" ne može da označava tročlanog Boga, to zaista osporava trijadologiju. Bog Biblije i Isusa nikada nije predstavljao kao Trojstvo tradicionalne teologije, niti ga sada predstavlja.

Rahnerov zaključak detaljne studije koju je sproveo je veoma sličan zaključku koji iznosi Murray Harris. U najvećem broju stihova Novog Zaveta u kojima se pominje reč „Bog", ta reč se odnosi na Oca. Šest tekstova koji mogu da se odnose na Sina su „neodlučni i restriktivni" i nikako ne mogu da predstavljaju čvrst temelj koji može da promeni izraelski monoteizam. Reč „Bog", dodaje Rahner, „nikada se u Novom zavetu ne odnosi na Svetog Duha."[191]

I kada se u Novom zavetu pominje „Bog", misli se na Oca, pojedinačnu Osobu koja poseduje božansku prirodu koja ni iz čeg ne proizilazi." [192]Naravno, ovo je čist unitarijanizam na koji vekovima ukazuju oni koji se protive Trojstvu.

---

[190] Isto, 143-146.
[191] Isto, 143.
[192] Isto, 146.

Rahner takođe kaže da u poslebiblijskom dobu, Justin Mučenik, Irinej i Tertulijan govore o Ocu kao o Bogu *par excellence*! Ovo je takođe unitarijanistička perspektiva. Crkva drugog veka, iako je greškom učinila da se život Sina protegne do perioda pre istorije, bila je daleko od toga da ga proglasi Božanstvom.[193]

Istraživanja Biblije koje je sproveo rimokatolički učenjak Raymond Brown veoma su poznata i cenjena. Brown kaže da ,,Isus nikada nije nazvan Bogom u Sinoptičkim jevanđeljima a stih 10:18 Markovog jevanđelja [194] izgleda da isključuje mogućnost da je Isus ovu titulu upotrebio kako bi ukazao na sebe." On takođe kaže da ,,čak ni četvrto jevanđelje nikada ne predstavlja Isusa kao nekog ko izričito tvrdi da je Bog." Brown zapaža da postoji pet novozavetnih stihova u kojima Isus može da bude shvaćen kao Bog, ali učenjaci često odbijaju ove primere ... jer je upotreba reči ,,Bog" da bi se ukazalo na Isusa retka u Novom zavetu a često se smatra i malo verovatnom." On iznosi zaključak da postoje tri ,,teksta gde je Isus jasno nazvan Bogom" (Jevrejima 1:8-9; Jovan 1:1 i Jovan 20:28).[195]

Ali u kom smislu je on nazvan Bogom u ta tri retka slučaja? U hebrejskom pasusu, autor odmah govori o ,,Bogu" Mesiji kao o nekom ko ima Boga koji ga je miropomazao. Znamo da ljudska bića mogu biti nazvana Bogom u sekundarnom smislu. Jovan govori o logosu (reči) kao o Bogu ali ne poistovećuje Sina sa preegzistentnim *logosom*, već govori o Sinu koji postoji samo onda kada se on javlja od krvi i mesa (Jovan 1:14). Jovan je pisac koji na vrlo jasan način definiše Boga Isusovim rečima koji kaže da je On ,,jedini koji je zaista Bog" (Jovan 17:3) i koji opisuje Isusa kao nekog ko negira optužbe da ,,sam sebe smatra Bogom" (vidi Jovan 10:33-38). Raymond Brown je u pravu kada kaže da se čak ni u četvrtom jevanđelju ne kaže da je Isus ikada jasno tvrdio da je Bog. Brown kaže da Novi zavet kao celina pokazuje da je Isus povezan sa Bogom i da je on nazvan Gospodom ili posrednikom, a da postoji jaka tendencija da se titula ,,Boga" upotrebljava samo kada se govori o Ocu koji je jedan pravi Bog, Ovo lako može biti objašnjeno na osnovu jednostavne činjenice da su Isus i pisci Novog zaveta bili unitarijanci i strogo jevrejski monoteisti. Najosvešćujuća je činjenica da je

[193] Tertulijan treba da bude otac zapadne ortodoksije, međutim on tvrdi da Sin ne postoji oduvek. ,,Postojalo je vreme kada nije ni greh postojao sa (Bogom) *a ni Sin*" (Against Hermogenes, poglavlje 3).
[194] ,,Zašto me zoveš blagim? Niko nije blag osim jednog koji je Bog."
[195] Jesus: *God and Man*, MacMillan, 1967, 23, 30.

najveći od nikejskih otaca, Atanazije, priznao da trijadološka formula „prevazilazi sve što je rečeno u Novom zavetu."[196]

Brown teško da je izneo čvrste dokaze da su Isusovo ubeđenje da je Otac jedini koji je zaista Bog i hebrejski monoteizam koji leži u tom ubeđenju odbačeni i zamenjeni verovanjem u tročlanog Boga, nekompatibilnog sa Hebrejskom Biblijom. Stih 17:3 Jevanđelja po Jovanu identifikuje jednu Osobu (ne „Šta"), Oca, kao jedinog koji je zaista Bog.

Podjednako su odlučni i zaključci jednog teologa, Francuskog učenjaka Yves Congar. Ispitivanjem rukopisa Apostola Pavla, on je pronašao da „postoji četrdeset ili više kvazitrijadoloških formula kod Pavla ali da nema jasnih izjava kojima se iskazuje trojstvo osoba u jednoj božanskoj prirodi." To vekovima tvrde unitarijanci. Congar smatra da je „skoro nemoguće izvesti bilo kakav realan zaključak, čak i iz Jevanđelja po Jovanu, koji se tiče dogme Trojstva." Onda dodaje da je upravo Jovanova „trijadološka tačka gledišta" inspirisala Ignjatija (oko 110.), Justina (oko 165.) i Irineja (140-200). On posmatra najznačajniju činjenicu kao ispravku rasprostranjenog ali pogrešnog shvatanja da Trojstvo vuče neprekidne korene iz Novog zaveta: Atanazije (oko 295-373) i Vasilije Veliki (330-379) „nisu uspeli da nazovu Duha „Bogom" jer nisu želeli da prevaziđu podatke koji se mogu pronaći u Bibliji."[197]

William La Due kaže:

> (U Novom zavetu) Božanstvo je ponovo identifikovano kao Bog Avrama, Isaka i Jakova (Marko 12:26-27), Otac Isusov (Efescima 1:3) ... Theos se redovno odnosi na prvu osobu Trojstva (Oca) a povremeno na Sina ali taj termin nikada nije upotrebljen kako bi se označio Sveti duh ... Isus nije nazvan Bogom u Sinoptičkim jevanđeljima, niti on sam sebe naziva Bogom u Jevanđelju po Jovanu. Postoji pitanje da li Pavle nedvosmisleno smatra Isusa Bogom ... Čak ni njegovi rukopisi ne mogu da podrže doktrinu Trojstva koju imamo danas.[198]

[196] Isto, 9, xii
[197] La Due, *Trinity Guide to the Trinity*, 25, 26.
[198] Isto, 27.

Izgleda da ogromnu nepravdu nanose današnje crkve kada iznose pretnju da neće biti spasen niko ko ne veruje u Isusovu Trijadološku božansku prirodu. Dokazi koje iznose sami Trijadolozi su u najmanju ruku dvosmisleni. Veoma često, trijadološki učenjaci bivaju posvećeni unitarijanističkom pokretu. Ako Biblija treba da bude naš vodič, kao što to protestanti tvrde, zašto onda ne razrešimo tu dvosmislenost jednom za svagda time što ćemo jednostavno da kažemo da je Isus rešio problem u naše ime? Na nama je samo da verujemo njegovim rečima. Bog nam nije podario dvosmislenost i nesigurnost oko toga koliko ih ima i rasprave koje se svode na traženje igle u plastu sena. Nije fer predati nekom Bibliju gde je zabeleženo Isusovo učenje a zatim se držati uverenja da je tročlanog Boga Crkve lako poistovetiti sa Bogom Isusa i Apostola.

Isus je jednostavno i jasno potvrdio unitarijanističku veru Izraela. I Pavle je učinio slično: „Za nas (hrišćane) postoji jedan Bog, Otac i niko drugi osim Njega" (vidi Korinćanima 8:4-6). Pavle je propovedao o Isusu ali ne kao Bogu već kao o Gospodu Mesiji (1. Korinćanima 8:6) i to propovedanje se poklapa sa ostatkom Novog zaveta. Pavle je takođe rekao: „Bog je jedna Osoba" (Galatima 3:20). U Trojstvu pored Njega imamo još dvojicu koja su Bog. Ovo nije Isusova vera a Isus treba da bude Gospod, vođa i rabin svojih sledbenika.

Poglavlje 5

Sin Božiji: Kako su protestanti izgubili Isusovo učenje i promovisali Isusa u Boga

„Šema proizilazi iz Tore ... Stihovi 6:4-9 Pete knjige Mojsijeve predstavljaju Šemu. Postoje dokazi da su do prvog veka Jevreji praktikovali recitovanje Šeme kao molitve i ispovesti, na način na koji mnogi hrišćani recituju Apostolsku veru (150 n.e.) ili Molitvu Gospoda."[199]

„Zašto je neophodno poboljšati osnovno priznanje hrišćanstva, „Ti si Hrist, Sin živoga Boga" i promeniti njegovo jasno značenje? Kako bismo razumeli Boga i Isusa, kao i njihov odnos, mi moramo da počnemo od ovog priznanja ... Ovo biblijsko priznanje vere predstavlja ključnu biblijsku poruku."[200]

Lako je pokazati da su pisci Novog zaveta, od kojih su neki i lično poznavali Isusa i koji su čuli kako je danima propovedao u hramu, bili posvećeni verovanju da je Isus bio Sin Božiji. Upravo to je i Isus tvrdio u stihu 10:36 Jovanovog jevanđelja: „Rekao sam da sam Sin Božiji". Neprijatelji su ga tokom suđenja optuživali da je tvrdio da je „Sin Božiji" (Jovan 19:7). To je bilo nešto najgore što su mogli da kažu za njega.

U stihu 10:36 Jovanovog jevanđelja, Isus ima nameru da razjasni stvari ali ljuti članovi religijskog pokreta ga optužuju da tvrdi ono što je nedopustivo i

---

[199] Scott McKnight, "What Jesus Believed," Interview by Paul O'Donnell, www.beliefnet.com/story 1154/story _15466 1.html

[200] William Clark, *Catechism of the Catholic Church*, German ed., Oldenburg, 1993.

bogohulno po pitanju Božijeg autoriteta. Isus je tvrdio da je on jedinstveni predstavnik jednog Boga i da savršeno sprovodi Božiju volju. On je u potpunosti odbio njihove optužbe da želi da na neki način zameni Boga i tvrdio je da on ništa sam ne može da uradi, već samo ono što mu Bog dozvoli ili naredi: „Sin ništa ne može da uradi sam osim ako je u pitanju nešto što vidi da Otac radi" (Jovan 5:19).

Ovaj Isusov odgovor je veoma često izostavljen iz evanđelijske literature jer bi opovrgnuo činjenicu da je Isus tvrdio da je Bog. Isus je oštro odbijao ideju da je on Bog. On je tvrdio da sprovodi volju Božiju i da ne huli Boga. Za to što Isus čini podjednako je zadužen Bog. Isus je govorio reči Božije (Jovan 3:34). Ali on ne poseduje božansku prirodu već samo radi ono što vidi da Otac radi. „Šta god da Otac radi i Sin radi na isti način" (Joan 5:19). Na osnovu ovoga se nikako ne može doći do zaključka da je Isus druga nestvorena Osoba Božanstva. To dokazuje da je on savršeno, pokorno i bezgrešno ljudsko biće- Kao što je C. K. Barrett šaljivo rekao o stihu 8:28 Jovanovog jevanđelja, „jednostavno je nemoguće zamisliti da je Isus rekao: *Ja sam Bog, Vrhovni Bog Starog zaveta i kao Bog ja radim ono što mi se kaže."*[201]

Kasnija katolička crkva, koja je izgubila dodir sa jevrejskim Isusom opisanog u Bibliji, izmislila je novi identitet za Isusa koji on nikada ne bi prihvatio. Sin, koji je u Bibliji začet, zamenjen je večnim bićem koje se prenelo u ljudski fetus. Tako stvari stoje i dan danas: vera crkve i Isusova vera se ne poklapaju.

Stihovima 10:34-36 Jevanđelja po Jovanu Isus odgovara onima koji su ga optuživali da su čak i sudije Izraela, kojima je povereno Božije Otkrivenje, u Psalmu 82:6 nazvani „bogovima" (elohim). Zašto bi onda bilo pogrešno nazvati njega, izraelskog Mesiju postavljenog od strane Boga, krajnjeg proroka koji je obećan u hebrejskoj Bibliji (5. Mojsijeva 18:15-19), Sinom Božijim? (Jovan 10:36). Koliko je lako bilo njemu da nedvosmisleno kaže: „Ja sam Bog, nestvoreni drugi član tročlanog Boga". On nikada to ne kaže. Daleko od toga da tvrdi da je Bog, on tvrdi da je Sin Božiji.

[201] Essays on John, 12.

Sin Božiji

Lako je pokazati da među stranicama Biblije „Sin Božiji" nikada nije isto što i „Bog". Sama reč „sin" , kako u Bibliji tako i van nje, podrazumeva poreklo, derivaciju i podređenost. Adam je takođe nazvan „sinom Božijim" (Luka 3:38). Adam nije bio Bog. Izrael, kao nacija koju je Bog odabrao, takođe je nazvana Božijim „sinom" (2. Mojsijeva 4:22; Osija 11:1). To ih nije uzdiglo do statusa Božanstva. Oni su i dalje predstavljali članove ljudske vrste. Anđeli kao „sinovi Božiji" su definitivno stvorena bića (Jov 1.6, 38:7). Stvorena bića retkim prilikama mogu biti nazvana bogovima. Cara Izraela su zvali Bogom (Psalm 45:6),[202] a ista ova titula je dodeljena Isusu kao Mesiji u stihu 1:8 Poslanice Jevrejima. Dobro je poznato da u Bibliji ljudska bića treba da se obraćaju Jednom Bogu koji ih je postavio. Niko od njih nije ni zamišljao da je on zapravo Bog Stvaralac. Nijedan stanovnik Izraela, koji je čitao Bibliju i iščekivao obećanog Sina, Davidovog potomka, nije mogao ni da zamisli da će sam Bog sići iz raja i postati čovek, član Božanstva.

U Starom zavetu Jedan Bog je postavio Mojsija da bude „Bog (elohim) Faraonu" (2. Mojsijeva 4:16, 7:1). Ono što na osnovu ovoga saznajemo jeste da je Bog u mogućnosti da, ukoliko to želi, odabere ljudske predstavnike. Adam, je zaista, kao početak stvaranja ljudske vrste, postavljen kao sin i „slika Boga" (Postanje 1:27) što je u kulturama Srednjeg istoka značilo da je on direktan predstavnik Božanstva na zemlji. Istaknuti profesor sistematske teologije na jednom teološkom seminaru kategorički je izneo činjenicu koja može biti potvrđena savremenim biblijskim rečnikom:

Kako bi neko bio „Sin Božiji" onda mora da bude biće koje *nije* Bog. To je naziv za osobu koja ima poseban odnos sa Bogom. Zapravo, ova fraza
označava Božijeg predstavnika i namesnika. To je kraljevska titula koja kralja označava kao Božijeg sina.[203]

> Da je pažnja usmerena na ovu poprilično elementarnu činjenicu o terminu „Sin Božiji", vekovima duga i beskorisna rasprava oko Trojstva bi bila

[202] Rimokatolički prevod Biblije (NAB) je od velike pomoći jer sadrži „ Tvoj presto, o bože, stajaće zauvek; tvoj kraljevski skiptar je skiptar za pravdu." Beleške iznose činjenicu da je „bog" kraljevska titula koja opisuje ljudsko biće koje predstavlja Boga. *Teološki rečnik Novog zaveta* potvrđuje činjenicu da „U Ps. 45:6 Elohim bez sumnje označava čoveka, tj. kralja a ne Jahvu" (Eerdmans 1965, ponovo objavljen 2006, 3:96)

[203] Colin Brown, "Trinity and Incarnation: In Search of Contemporary Orthodoxy," ExAuditu 7, 1991, 88.

izbegnuta. ,,Sin Božiji" je mesijanska titula koja označava Isusa kao onoga koga je Bog obećao kao sina Avramovog, Davidovog i Božijeg.

Konfuzija do koje su dovele crkve koje su iznele biblijski termin ,,Sin Božiji" iz svog biblijskog konteksta i ponovno ga definisale tako da ima sasvim drugo značenje, nastavlja da pokreće diskusije oko spornog pitanja koje se tiče toga ko je Bog a ko je Isus.

Crkveni članovi koji se nisu pažljivo pozabavili pitanjima identiteta burno reaguju kad im se kaže da ,,Sin Božiji" ne znači isto što i ,,Bog". Tradicija ih navodi na to da automatski izjednače frazu ,,Sin Božiji" sa frazom ,,Bog Sin" koja je kasnije nastala. Ali kada se uzme u obzir Biblija, za koju protestanti tvrde da za njih predstavlja jedini autoritet, dolazi se do saznanja da ne samo da se titula ,,Bog Sin" ne javlja[204] već i ,,Sin Božiji" opisuje stvorenje koje je na neki način u vezi sa Bogom ali definitivno nije Bog. Sama ideja o dvojici koji su Bog bi trebalo da kao politeizam zgrozi sve one koji redovno posećuju crkvu. Ali vekovima duga indoktrinacija je učinila da oni više nemaju osećaj da je njihovom tradicijom narušen Isusov monoteizam. Oni se nisu potrudili da razmisle o tome da je onaj koji je Bog (Sin) napustio svoj dom u raju dok je drugi koji je takođe Bog (Otac) ostao tamo. Zar ova situacija ne ukazuje na očigledni diteizam, verovanje u dva Boga? Onaj koji je u potpunosti Bog na zemlji i drugi koji je u potpunosti Bog u raju čine dva Boga.

[204] Postoji jedan deo stiha 1:18 Jevanđelja po Jovanu čija je autentičnost osporena od strane kritičara. On govori o ,,jednom (a ne jedinom) začetom bogu." Jovan je rekao da ,,niko nikada nije video Boga. On onda opisuje Sina kao jedinog začetog boga. I da je ovaj tekst autentičan to ne dokazuje da je Sin vrhovni Bog, ali kao što je F.J.A. Hort rekao, jedinstveno začet Sin je ,,najviši oblik izvedenog bića" (Two Dissertations 1876, rep. Kessinger, 2004, 13).

Verovanje da je Isus Sin Božiji i da samim tim po biblijskoj definiciji nije sam Bog (predlog koji bi odmah doveo do verovanja u dva Boga, jer je Isusov Otac Bog) predstavlja srž pravog verovanja u skladu sa Isusom. Novi zavet na pravi način iznosi činjenicu ko je on i ko je on bio, kao i koji je bio ključni problem. Isus je postavljao ovo probno pitanje svojim izabranim izvršiocima, vođama crkve koju je on osnovao. Na različita pogrešna shvatanja toga ko je Isus bio – neki su mislili da je Jeremija ili neki drugi prorok koji je vaskrsao – Isus je postavljao pitanje nad pitanjima: „Šta kažete vi ko sam ja?" Jasan i tačan odgovor došao je od Petra: „Ti si Hrist, Sin živoga Boga" (Matej 16.15-16).

Isus je ovaj odgovor, da je on Mesija Sin Božiji, dočekao sa oduševljenjem. Siguran da je Petar došao do njegovog tačnog identiteta putem božanskog otkrivenja, Isus je obećao da će na Petrovim rečima osnovati hrišćansku crkvu: Isus je Mesija, Sin Božiji (Matej 16:17-18). O tome se i radi u Novom zavetu. Obratite pažnju na to da ova činjenica momentalno povezuje hrišćanstvo sa jevrejskim korenima u hebrejskoj Bibliji. To da je Isus označen kao Hrist ponavlja se stotinama puta, u svakoj knjizi o Novom zavetu osim u 3. Jovanovoj. Hrist jednostavno predstavlja prevod grčke reči *Christos* i hebrejske *Mashiach*. Hrist je Božiji jedinstveni sin i Kralj (Ps. 2:2,6.7). Srž vere biva prodrman onda kada se dolazi do definicija koje (bez sumnje u ime „napretka") prevazilaze biblijsko verovanje da je Isus Sin i Mesija.

Kao što su to zabeležili Marko i Luka, i Petar je rekao: „Ti si Hrist" (Marko 8:29), „Hrist Božiji" (Luka 9:20). Jovan beleži da je Isus sa pravom identifikovan kao neko ko je „sveti Božiji" (Jovan 6:69). Matej je proširio tu definiciju: „Sin živoga Boga" (Matej 16:16) i to ne znači da su se reči „Mesija" i „Sin Božiji" radikalno razlikovali po značenju. Najavljeni car Izraela je nazvan Mesijom u hebrejskoj Bibliji. On je takođe nazvan i Sinom Božijim. Psalm 2 predstavlja reči „Mesija" (miropomazani), „Sin" i „Moj (Božiji) Kralj" kao sinonime. I u Jovanovom uvodnom prikazu ključne figure hrišćanskog verovanja različiti ljudi koji se susreću sa Isusom priznaju istog kao „Sina Božijeg", „Kralja Izraela" ili „Jagnje Božije", „onog o kome su pisali Mojsije u zakonu i proroci" (Jovan 1:29,36,45,49). Sve su ovo nazivi iste osobe.

Nema to nikakve veze sa tim kako je Isusa nazvala kasnija, poslebiblijska teologija. Nazvala ga je „Bogom Sinom" ili „Bogom". Za Jovana „Car Izraela" i

„Sin Božiji" su sinonimi. Vartolomej, čovek koji nikada nije lagao, izjavio je da je Isus „Sin Božiji, car Izraela" (Jovan 1:49). O Izraelu, zemlji Božijih ljudi, Osija je napisao: „Biće im rečeno: „Vi ste sinovi živoga Boga"" (Osija 1:10; Rimljanima 9:26). Samim tim, oni nisu Božanstva već preinačena ljudska bića. Isus predvodi taj ideal. On je priznat od strane onih koji poseduju dar kao neko ko je „Hrist, sin živoga Boga" (Matej 16:16).

Ubedljivi opisi Isusa kao Sina Božijeg i Mesije mogu se sa podjednakim naglaskom naći u poslednjem od četiri jevanđelja, Jovanovom. Pošto se neki služe Jovanovim jevanđeljem kako bi dobili *kasnije* nastale definicije Isusa kao drugog člana Trojstva, ti uvodni opisi Isusa (navedeni u prethodnom tekstu), i upotrebe titula koje nikako ne mogu da ga označe kao Boga, od posebne su važnosti. Podjednako impresivna je i pažljivo zabeležena Jovanova eksplicitna i zaključna izjava o tome zašto je napisao čitavo jevanđelje. „Sve ovo je napisano", kaže on, „ kako biste vi poverovali da je Isus Hrist, Sin Božiji, i da verovanjem u ovo vi možete da živite život u njegovo ime" (20:31). Pošto je upravo ovo definicija Isusa koju je pružio Petar mnogo ranije i koju je Isus postavio kao kamen temeljac hrišćanske vere, mi vidimo da su se Apostoli u potpunosti slagali oko identiteta svog rabina, gospoda i spasitelja. Sa pravom, hrišćanstvo je postavljeno na temelju verovanja da Isus jeste i da je oduvek bio Hrist. „Svako ko veruje da je Isus Hrist rođen je od Boga" (1. Jovanova 5:1). Ovo priznanje predstavlja sinonim verovanju da je „Isus Sin Božiji" (1. Jovanova 5:5). Zaista, „onaj koji ima Sina ima život i onaj koji nema Sina Božijeg nema ni život" (1. Jovanova 5:12).

Ovo je strastveno ubeđenje koje preovladava u apostolskom hrišćanstvu, i čini njegovu srž i strukturu. To što se od članova crkve zahteva da veruju u to da je Isus Bog, podrazumeva to da se od istih tih ljudi traži da veruju u Isusa koji nije opisan na stranicama Novog zaveta. Jovanovi rukopisi ne prikazuju to da verovanje u Hrista ili Sina podrazumeva verovanje u Isusa kao u nekog ko je u potpunosti Bog i u potpunosti čovek. Reći „Verujem da je Isus Hrist" i „Ja verujem da je on Bog" znači jednom rukom dati a drugom oduzeti – ove dve rečenice se sasvim razlikuju.

Vidimo da se ništa nije promenilo u kanonu Novog zaveta po pitanju identiteta hrišćanskog osnivača. Petar, prilikom razgovora sa Isusom tridesetih godina nove ere, iznosi versku izjavu o Isusu kao Mesiji, Sinu Božijem. I Jovan koji piše devedesetih godina iznosi isti Isusov identitet tokom čitavog svog jevanđelja. Ovo bi trebalo da okonča sve teorije o ,,napretku" u periodu dok je Novi zavet pisan. Neretko se tvrdi da tek kad dođemo do Jovana mi saznajemo da je Isus uzdignuti član Božanstva. To naravno nije istina jer je Jovan jedino demonstrirao to kako je Isus Mesija i Sin (Jovan 20:31). Nijedna od titula, ukoliko se držimo njihovih novozavetnih značenja, ne dokazuje da je on Bog!

Ako, sa druge strane, mi pristupimo doktrinama Novog zaveta sa konceptom da je Isus Svemoćni Bog, mi bismo imali vrlo malo materijala da to i dokažemo i to po cenu da zanemarimo hiljade imenica i glagola u jednini kao i lično ime Boga, Jahve, i lične zamenice u jednini. [205] Tročlani Bog se suprostavlja jasnoj unitarijanističkoj verskoj izjavi o Isusu i Apostolima (Marko 12:29; Jovan 17:3; 1 Kor. 8:4-6; 1 Tim. 2:5). Mesijanska titula ,,Sin Božiji" je izvrnuta onda kada je pretvorena u titulu ,,Bog Sin". Koncept o večnom ,,Bogu Sinu" uništava naraciju Mateje i Luke koji ne opisuju dolazak božanskog bića iz drugog carstva već začeće deteta u Mariji. Ovo je začeće i ovaploćenje a ne transmutacija ili transformacija ili inkarnacija, koncept koji se ne slaže sa Matejinim i Lukinim izuzetno detaljnim prikazom rodoslova Isusa kao sina Davida i Avrama (Matej 1:1), prikazom samog Adama (Luka 3:38).

[205] Hebrejska Biblija govori o osobi kao o *nephesh* ili živoj duši. To je ekvivalentno ,,pojedincu". Čak se i za samog Boga kaže da je osoba ili duša i on govori o sebi, o sopstvenoj ličnosti kao o ,,Mojoj duši" (Isaija 42:1; 3. Mojsijeva 26:11). On je pojedinac ili duša, Otac i Jedan Bog (Mal. 2:10). Za *nephesh* kao ,,svoj", ,,ličnost ili čovek" ,,pojedinac" vidi Brown i Driver i Briggs 659,660.

Ako Biblija predstavlja Otkrivenje, zašto nam se onda obraća nerazumljivim jezikom a pri tom koristi ustanovljena gramatička i sintaksička pravila. Ponekad se tvrdi da zato što je On Bog a ne čovek, opis istog mora da prevazilazi razum i logiku. Nejasna uverenja su često iskomplikovana do toga da se dolazi do zaključka da jezik nije prikladno sredstvo za opisivanje Boga, čime se dolazi do „misterije".

Onda kada Bibliju prihvatimo kao verbalno Otkrivenje, argument kojim se ističe da lične zamenice u Bibliji nemaju standardno značenje, gubi smisao. Ljudski jezik kojim je Bog odlučio da iskaže ono što želi da se o Njemu zna (naravno da postoji dosta toga što On nije otkrio) je u potpunosti prikladan da obavi posao. Bog sebe opisuje kao jednu, nepodeljenu božansku ličnost. On opisuje svog jedinstvenog Sina Isusa kao zasebnu osobu. Reč „Osoba" treba da bude shvaćena u skladu sa standardnim gramatičkim i jezičkim pravilima. Jevreji kao čuvari Biblije su tokom čitave svoje istorije to znali. Otuda i njihovo užasavanje prema svakom ko pokuša da poremeti njihovu veru, koja je izrazito „unitarijanistička", tj. opisuje Boga kao Osobu u jednini.

Hrišćanima preostaje neizostavna činjenica da u Bibliji stoji da je Isus bio priklonjen jevrejskoj monoteističkoj religiji, religiji svog nasleđa. Osim ako Isusa ne izuzmemo kao nekog ko je odabran da presudi koja je to prava vera, hrišćani treba sebe da smatraju Isusovim sledbenicima. Sada smo suočeni sa bizarnom situacijom: Oni koji odlaze redovno u crkvu kriju se iza verske izjave nepoznate Isusu. To što Otac Isusa naziva svojim Sinom i to što nam kaže da treba da ga slušamo (Luka 9:35) izgleda da ne dozvoljava nikakav drugi pogled na veru osim onog koji je Isus objavio kao najvažniji od svih teoloških pogleda.

Markova beleška Isusovog razgovora sa jevrejskim piscem oko istinski ortodoksne vere postavlja hrišćansku veru u okvire izraelske vere, bar što se tiče definisanja Boga. Ne sme da bude zabune po pitanju toga da Isusova vera, a samim tim i hrišćanska vera, mora da bude drevna i posvećena vera Biblije i Izraela. Vera koju je propovedao Isus nije samo vlasništvo Izraela. Nasuprot, kroz Isusa ona postaje vlasništvo svakoga ko prizna da veruje u onog jednog za koga verujemo da je obećani Mesija. Čini mi se da je svako ko pročita dvanaesto poglavlje Markovog jevanđelja pozvan da unese razum kako bi ispratio reči Spasitelja i ispitao koliko je precizno tradicionalno hrišćanstvo sledilo Isusa

ovom pitanju. Ako je Isusov Bog i Isusovo služenje tom jednom Bogu utemeljeno u judaizmu, zar ne bi svi hrišćani trebalo da slede taj korak?[206]

Izgleda da monoteistička vera ne deli neverovatnu sposobnost tog Jevrejina da preživi. Ona se prenosila sa kolena na koleno, od apostola kojeg je Isus odabrao do nejevreja drugog veka koji su očigledno smatrali da vera njihovog Spasitelja treba da bude unapređena. Ovaj fatalni razvoj je doveo do toga da Jevreji svih generacija odbijaju tvrdnje takozvanih Isusovih sledbenika. Odbijaju ih zbog toga što je trijadološka vera nešto što im sopstvena Biblija brani da usvoje. Ovo može da se ispostavi kao jedna od najvećih ironija u istoriji. Duhovno i intelektualno nasleđe Jevreja, učvršćeno njihovim čistim monoteizmom, trebalo je da bude preneseno u hrišćansku crkvu u neizmenjenom obliku. Isus je mogao biti proglašen nekim ko se najviše zalagao za takav verski transfer ka čitavom svetu. Izraelski i Isusov Bog je mogao da bude prihvaćen širom sveta. Ali to se nije dogodilo. Crkva je izdala svog gospodara na najfundamentalnijem nivou. To je dodatno bilo omogućeno time što su protestanti zanemarili Isusa kao svog učitelja i rabina. Desila se dupla tragedija: Hrišćani su zanemarili Isusovu unitarijanističku veru a Jevreji su još jače odbijali Mesiju jer su hrišćani pogrešno predstavili Isusa kada je vera u pitanju.

Nigde Isus nije jasnije prikazan kao Jevrejski učitelj i spasitelj nego kod Mateje, Marka i Luke. Upravo su ove knjige utvrdile Isusovu sopstvenu izjavu o istinskom Bogu. Ove beleške o Jevrejskom Isusu, međutim, izgubile su svoje primarno i centralno mesto u protestantskoj teologiji. Nije teško istražiti kako se to dogodilo.

Luter i antisemitizam

Savremeni britanski učenjak nas podseća:

> Jedna od laži za koje je (Luter) optužio Jevreje jeste da su oni tvrdili da hrišćani veruju u više od jednog Boga. Samim tim da jevrejska percepcija da doktrina Trojstva nije monoteistička, izneta je kao razlog za osuđivanje jevrejskog naroda. Luterove preporuke su uključivale spaljivanje sinagoga

[206] Ovim se ne kaže da Novi zavet zahteva da jevrejski kalendar ili pravila ishrane budu prihvaćeni, Dela 15, prvi crkveni sabori a kasnije i Pavle (Rimljanima 14:14,20; Galatima) detaljno se bave ovim pitanjem. Ali nigde u Novom zavetu nema pretpostavke da je definicija Boga promenjena.

> ili jevrejskih škola, uništavanje njihovih kuća, konfiskovanje svih kopija molitvenih knjiga ... i zabranu rabinima da propovedaju o bolu i smrti.[207]

Maurice Casey nas upozorava na činjenucu da je „ovim preporukama, arhitekta Reformacije pokrenuo holokaust. Za njega se često kaže da je pružio ključ za razumevanje Svetog Pavla: ali Pavle kaže da krst treba da se nosi ali ne i nameće."[208] Nasilan pristup svim onima koji ne bi prihvatili „ortodoksiju" bi trebalo da upozori ljude na to da nešto sa tom „ortodoksijom" nije u redu. Umesto da s ljubavlju priđu Jevrejima i hrišćanima koji nisu pristajali na tu ortodoksiju, tradicionalno hrišćanstvo im je pretilo smrću jer nisu pristajali na dogmu. Vera, onakva kakvu je oblikovao Isus, samim tim je izvrnuta naopačke. Isus je upozorio da su neupućeni religijski protivnici opasni po život hrišćanina (Jovan 16:2).

Koren Luterovog problema, kao i problem današnjeg evangelizma, potiče od toga što je on selektivan u svojoj upotrebi Novog zaveta. On je prednost dao pismima Pavla a zanemario sinoptičke beleške o Isusovom učenju. Ali Isus, Jevrejin, na najbolji način je prikazan baš u tim knjigama koje je Luter odlučio da zanemari. To što je Luter odabrao da neke delove Novog zaveta uzdigne iznad drugih, protestanti nisu prihvatili otvorenih ruku. Time je želeo da se postara da ne ispitujemo previše detaljno Isusova učenja. To je učenje, naravno, za Pavla bilo fundamentalno (1. Timotiju 6:3). Tendencija protestanata, međutim, uz naglasak stavljen na Poslanicu Rimljanima kao srcu Biblije, bila je da se preokrene ono što je Pavle napisao i odbije Isus. Novi zavet predstavlja Isusa, a ne Pavla, kao autora Jevanđelja o spasenju (Marko 1:14, 15; Jev. 2:3; 1 Tim. 6:3; 2 Jovanova 7-9). Isus se tokom čitave svoje službe obraćao svima koji bi ga čuli kako propoveda a uvek je govorio da su njegove reči samo osnova Božijeg znanja i Njegovog plana za spasenje.

Luter protiv biblijskog kanona

Luterov princip odabiranja stihova Biblije pokrenuo je jake kritike:

---

[207] Maurice Casey, *From Jewish Prophet to Gentile God*, Westminster/John Knox Press, 1991, 175.
[208] Isto

Martin Luter, svojim izuzetno samoživim stavom, kao *restaurator hrišćanstva*, sebi je dao za pravo da sudi o različitim knjigama Biblije, o Božijoj Svetoj reči. Luter smatra da je u potpunosti sposoban i da mu je dužnost da - kao pojedinac –sudi o kanonitetu pa čak i o celokupnoj vrednosti Starog zaveta i knjiga Novog zaveta koje su u kanonu već 1100 godina. Većina ovih mišljenja (posebno onih koji se tiču Novog zaveta) mogu se pronaći u Luterovim predgovorima različitih knjiga o Bibliji. Dok sam neke od njih prelistavao u okviru jednog dela koje je izdala Ujedinjena luteranska crkva u Americi, video sam da je Luter odbijao apostolnost Jevreja, Jakova, Jude i Otkrovenja iako je rekao da su to „dobre" knjige. Međutim, za Jakova Luter kaže da se protivi Svetom Pavlu i celokupnoj Bibliji. Doduše, logična istrajnost nije jedna od Luterovih kvaliteta.

Ako se jedan deo Biblije suprostavlja drugom, onda je jasno da nije potekao od Boga (Bog ne može sam sebi da se suprostavi ili da greši u vezi nečega), samim tim on nije inspirisan, niti je uopšte deo Biblije. To je u suštini Luterov zaključak, iako je nepodnošljiva težina tradicije na ramenima biblijskog kanona od njega zahtevala da zadrži ove knjige u svojoj Bibliji, mada pojedinačno, kao neku vrstu novozavetnog „Apokrifa". Jasno je da Luter nije strpljivo pročitao Knjigu Otkrivenja: U svom predgovoru za Otkrivenje, 1522. godine, iz perioda tokom koga je prevodio Bibliju, on je hrabro rekao: U ovoj knjizi (Knjiga otkrovenja) nedostaje mi više stvari pa smatram da ona nije ni apostolska a ni proročanska ... O njoj mislim isto što i o Četvrtoj knjizi Ezre i ni na koji način ne mogu da otkrijem da je ona proizvod Svetog duha. Isto bi bilo i da je nemamo a postoji mnogo boljih knjiga na koje treba da se usredsredimo. Neka svako o njoj (Knjizi Otkrivenja) misli ono što njegov sopstveni duh misli. Moj ne može sebe da pronađe u ovoj knjizi. Postoji jedan razlog zašto je ne cenim – u njoj se ne propoveda o Hristu niti se u njoj dolazi do spoznaje Hrista; svaki apostol mora da propoveda o Hristu, iznad svega ostalog, baš kao što on u Delima poglavlje 1 kaže:

„Bićete moji svedoci". Samim tim, ja se držim knjiga koje su mi na čist i jasan način pružile Hrista."[209]

Za mene posebnu važnost ima Luterov predgovor Novog zaveta (1522, revidiran 1545). Moju pažnju je privukao time što je rekao neke neverovatne stvari (uključujući i poznatu opasku „poslanica slamke"). Nakon uopštenog govora koji se protegao na nekoliko strana, navodni restaurator jevanđelja iznosi zaključak ovom procenom Jovanovog jevanđelja upoređenog sa Matejinim, Markovim i Lukinim: „ Na osnovu svega ovog vi sada možete da prosudite o svim knjigama i da odlučite koja je od njih najbolja. Jevanđelje po Jovanu je jedno od njih, nežno i istinski glavno jevanđelje koje treba preferirati u odnosu na ostala tri i postaviti ga iznad njih. Takođe, poslanice Svetom Pavlu i Svetom Petru daleko prevazilaze ostala tri jevanđelja – Matejino, Markovo i Lukino. Jednom rečju, jevanđelje Svetoga Jovana i njegova prva Poslanica, Poslanice Svetoga Pavla, posebno Rimljanima, Galatima i Efescima, i prva poslanica Svetoga Pavla su knjige koje ukazuju na Hrista i koje propovedaju o svemu što treba da se zna, *iako nikada nećete pronaći niti čuti za drugu knjigu ili doktrinu*. Samim tim, poslanica Svetoga Jakova je zaista „poslanica slamke" u poređenju sa njima; jer u sebi ne sadrži ništa o prirodi Jevanđelja."

Vidimo šta je učinila tendencija protestantizma da se naglase neke novozavetne knjige a zanemare druge.Jasno je da su rukopisi Svetoga Pavla (posebno Rimljanima) i Jovanovo jevanđelje bili njegovi omiljeni rukopisi a knjige koje je Luter manje cenio su često zanemarene (posebno Jevrejima i Jakovljeva). Otkrivenje je popularno u nekim krugovima (posebno dispenzacionaliste). [210]

---

[209] *The Works of Martin Luther*, trans. C.M. Jacobs, Muhlenberg Press, 1932, 488, 499, emphasis added.

[210] Dave Armstrong, "Luther vs. the Canon of the Bible," ic.net/-erasmus/RAZ325.HTM Trebalo bi da dodamo da je Otkrivenje postalo žrtva sistema „zanosa pred stradanje", sistema koji se protivi jasnim Isusovim rečima da će on sakupiti odabrane posle stradanja: „ I odmah će po nevolji dana tih sunce pomrčati, i mesec svoju svetlost izgubiti, i zvezde s neba spasti, i sile nebeske pokrenuti se... i sabraće izbrane Njegove" (Matej 24:29-31). Isto tako Pavle ne bi imao razumevanja po pitanju savremenih inovativnih teorija o ushićenju pred stradanje/vaskrsnuću. On je očigledno očekivao od hrišćana da podnose stradanja sve do dolaska Isusa sa vidljivom moći i slavom da digne iz mrtvih vernike (1. Korinćanima 15:23) i „ Jer je pravedno u Boga da vrati muke onima koji vas muče; A vama koje muče pokoj s nama kad se pokaže Gospod Isus s neba s anđelima sile svoje U ognju plamenom, koji će dati osvetu

Čovek koji je napisao Luterovu biografiju, Hartmann Grisar, S. J. (autor obimne biografije od šest tomova) napisao je sledeće:

> Luterova kritika Biblije bavi se u postpunosti subjektivnim i arbitrarnim stihovima. Vrednost svetih spisa se meri pravilima koje postavlja njegova sopstvena doktrina. On krhki kanon Biblije tretira sa slobodom i pri tom poništava sve što se sa sigurnošću zna. Iako ovaj spisak ima i te kakvu garanciju od strane svete tradicije i iako je podržan od strane crkve, Luter od svog mišljenja o religiji stvara kriterijum po kome sudi o tome koje knjige pripadaju Bibliji, koje su pod velom sumnje a koje treba isključiti. On praktično napušta koncept inspiracije, jer ne kaže ništa o posebnoj prosvetljujućoj Božijoj aktivnosti dok govori o piščevoj kompoziciji Svete knjige, uprkos tome da on smatra da je Biblija Reč Božija, jer je njene autore poslao Bog... Samim tim, njegov stav prema Bibliji je zaista opterećen „nepodnošljivim kontradikcijama“, da se izrazimo Harnackovim rečima, posebno jer je svojom kritičkom metodom „prodro kroz spoljašnji autoritet pisane reči“. I za ovo je kriv Luter, čovek koji na drugim mestima Bibliju predstavlja kao jedini princip vere! Pored toga, njegov arbitrarni metod interpretacije je uzet u obzir, šteta koju je on naneo je samim tim još veća. Jedino oružje koje je posedovao on je otrgao iz sopstvene ruke, kada se uzmu u obzir i teorija i praksa. Njegova procedura čitanja svetih rukopisa čini da pametni umovi shvate koliko je nepogrešiva crkva, kao božanski postavljen čuvar i autentični tumač Biblije.[211]

onima koji ne poznaju Boga i ne slušaju jevanđelja Gospoda našeg Isusa Hrista; (2. Solunjaniama 1:9).

[211] Martin Luther: His Life and Work, Newman Press, 1930, 263-265. Nepogrešiva crkva, međutim je nemoguć sklop reči. Ono što mi imamo jeste inspirisana Biblija kao osnova vere onakve kakva je ona prvobitno propovedana (Judina 3).

Sa tačke gledišta protestantizma, Luter ne uspeva da pobegne od onih koji kritikuju „kanon unutar kanona“. *Hastingsov rečnik Biblije* iznosi:

> Kod Lutera reformacija je zasnovana na opravdanju od strane vere. Ovo je istina koju je Luter želeo da potvdi a) time što je neophodna i ništa više b) svojim efektima jer u praksi donosi mir, spokoj i novi život. Oni delovi Biblije koji izrazito podržavaju fundamentalni princip su se smatrali *ipso facto* inspirisanim a mera njihovog uspeha odlučuje o stepenu njihovog autoriteta. Samim tim, doktrina opravdanja vere nije prihvaćena jer se može pronaći u Bibiliji, ali je Biblija prihvaćena jer sadrži ovu doktrinu. Štaviše, Biblija je sortirana i sastavljena prema datim stepenima jer je manje ili više jasno da, za Lutera postoji Novi zavet unutar Novog zaveta, jezgro Biblije, koje se sastoji od tih knjiga koje on smatra najjasnijim sačinjavaju Jevanđelje. Samim tim, on je napisao: „Jovanovo jevanđelje, Poslanica Pavlu, posebno Rimljanima, Galatima i Efescima kao i Prva Petrova, propovedaju sve što je neophodno i blagosloveno za vas da znate da čak iako nikada ne čujete za bilo kakvu drugu knjigu, ili bilo koju drugu doktrinu. Samim tim, Jakovljeva poslanica je puka poslanica slamke (eine recht striherne Epistel) jer u sebi ne poseduje karakter jevanđelja“ (Predgovor za NZ, 1522, ovaj pasus je izostavljen u narednim izdanjima). Luter postavlja Jevrejima, Jakovljevu, Judinu i Apokalipsu na kraj svog previda, nakon ostalih novozavetnih knjiga i označava ih kao „istinske i sigurne novozavetne knjige koje su u prošlosti tumačene u drugačijem svetlu.“[212]

> Luter je pre svega (Predgovor u Prevodu NZ, 1522) iskazao jaku averziju prema Knjizi Otkrovenja i izjavio da ona za njega nije ni apostolska a ni proročanska. .. On ne može da vidi na koji način ona može da bude delo Svetog duha. Štaviše, njemu se ne dopada to što autor iznosi naređenja i pretnje (22:18,19) i što obećava blagoslov svima koji se pridržavaju napisanog (1:3,22:7), *kad niko ne zna čega se to treba pridržavati,a postoje bitnije knjige koje treba slediti.* Štaviše, mnogi Oci su odbijali ovu knjigu ... „Na kraju svako o njoj misli ono što mu duh nalaže.

[212] *Hastings dictionary of the Bible* (prvi tom) Henderickson 1989,116.

> Moj duh ne može da se prilagodi knjizi a za mene dovoljan razlog za to što je visoko ne cenim je taj što se o Hristu u njoj ne propoveda, a apostol je taj koji mora to da čini, i taj što se u njoj Hrist ne može prepoznati.“ Kasnije (1534), Luter pronalazi način kako da hrišćani iz nje izvuku korist. On je i dalje istu smatrao skrivenim i glupim proročanstvom koje je i nakon mnogih pokušaja tumačenja ostajalo bez ikakvog rešenja... Mnogi su izražavali sumnju oko ovog apostolskog dela i (1545. godine) svoje mišljenje je i objavio uz to što je Poslanicu Jevrejima, Jakovljevu i Judinu pridodao svom Novom zavetu ali ga nije numerisao i ubacio u indeks pojmova... Zwingli (vodeći reformator) smatrao je Otkrivenje nebiblijskom knjigom. I Kalvin, pored toga što je visoko cenio inspiraciju, nije izneo svoj komentar o 2. i 3. Jovanovoj i Otkrovenju. [213]

Kalvin nije verovao u istorijske spise o Mateju, Marku i Luki. On se čak usudio i da napravi drugačiji redosled između ova četiri jevanđelja i da Jovanovo postavi na prvo mesto kao uvod u naredna tri:

> Doktrinu koja nam ukazuje na snagu i korist od dolazećeg Hrista, jasnije je prikazao Jovan nego ostali ... Ova trojica ... prikazuju Hristovo telo dok Jovan govori o njegovoj duši. Na osnovu ovoga, mogu da kažem da je ovo Jevanđelje (Jovanovo) ključ razumevanja ostatka ... Po pitanju (četiri jevanđelja), drugačiji redosled bi više koristio, jer kada poželimo da u Jevanđelju po Mateju i ostalima pročitamo da nam je Otac dao Hrista, treba prvo da od Jovana saznamo svrhu zbog koje je stvoren.[214]

Čovek bi mogao da se zapita zašto Lukin odgovor na pitanje o svrsi Isusa nije adekvatan. „Došao sam da propovedam o Carstvu Božijem. To je razlog zbog kojeg sam poslat“ (Luka 4:43). Ali Kalvina užasava pitanje koje mu postavljaju učenici nakon što su detaljno proučavali Jevanđelje o Carstvu tri godine i dodatnih 6 nedelja (Dela 1:3): „Sada je vreme za tebe da vratiš suverenitet Izraelu?“ (Dela 1:6).

---

[213] Hastings, *A Dictionary of the Bible* (1902), 4:241, dodat akcenat.
[214] *Commentary on the Gospel According to John*, Baker, 1847. 1:21-22.

Sa Kalvinove nemesijanske tačke gledišta, ovo je u potpunosti pogrešno pitanje! „U ovom pitanju postoji više grešaka nego reči“, on dodaje.[215] Isus uopšte nije to mislio. On je jednostavno rekao svojim učenicima da vreme silaska Mesijanskog Carstva na zemlju neće biti otkriveno (Dela 1:7).

Čitaoci treba da se osvrnu na izuzetnu činjenicu da crkve nastavljaju da postavljaju značajnu dozu vere u duhovno vođstvo Kalvina i Lutera, uprkos Kalvinovoj sumnji u Apokalipsu – Kalvin nije ništa napisao o Otkrovenju – i uprkos Luterovom očiglednom neuspehu da se osvrne na Isusova upozorenja data u Otkrovenju:

> Svedočim svakome ko čuje reči o proročanstvu ove knjige, ako iko pridoda išta ovome, Bog će mu pridodati zla napisana u ovoj knjizi; a ako iko išta oduzme od ovog proročanstva, Bog će ulogu toga ukloniti iz knjige života i iz svetog grada i udaljiti ga od stvari napisanih u ovoj knjizi (Otkrivenje 22:18,19). Blago onome koji čita i onima koji slušaju reči proroštva, i drže šta je napisano u njemu; jer je vreme blizu (Otkrivenje 1:3).

Teško da knjiga može bezbedno da bude usmerena na dodatke! Knjiga Otkrovenja u Bibliji predstavlja poruku koju je Hrist direktno usmerio ka crkvama. Ona predstavlja autoritet jednak autoritetu Isusovog učenja pre njegove smrti. Isus sigurno nije promenio svoje verovanje u Jednog Boga Izraela koje je i potvrdio tokom svoje službe na zemlji. „Ko se neće pobojati Tebe, Gospode, i proslaviti ime Tvoje? Jer si Ti jedan svet“ (Otkrivenje 15:4). Ovo je najčistiji jevrejsko-hrišćanski monoteizam, nepromenjen uzdizanjem Isusa do mesta sa desne strane Boga. Međutim, Luter je bio dovoljno slep da ne sasluša Isusova upozorenja da njegove reči u Otkrivenju imaju nenadmašnu vrednost.

U Otkrivenju, kao što je širom priznato, Isus sastavlja krajeve starozavetnog proročanstva (ono sadrži stotine aluzija na Hebrejsku Bibliju i citate iz iste) i opisuje to kako će Carstvo Božije sići na zemlju prilikom Drugog dolaska Hrista.

---

[215] *Commentary upon the Acts of the Apostles*, Baker, 1:43.

To je prikladan vrhunac očekivanja kako Starog tako i Novog zaveta koji govori o trijumfu Carstva Božijeg kojim će vladati Mesija na obnovljenoj zemlji, protiv neprijateljski nastrojenog sveta.

Ova loša tendencija protestanata da ne uzmu uvek za ozbiljno učenja Isusa i da ga ne uvaže kao osnovu vere, zastupljena je u skoro svim evanđelijskim krugovima. Hrišćani često misle da je vera počela od Pavla, što se suprostavlja uzastopnim Isusovim upozorenjima, i da Isusu bezbedno može da se dodeli nekakav prehrišćanski status: Ova loša ali rasprostranjena tendencija se oslikava u narednim rečima koje je izgovorio D.James. Kennedy:

> Mnogi ljudi danas misle da suština hrišćanstva leži u Isusovom učenju ali to nije istina. Ako čitate pisma Apostola Pavla, koja sačinjavaju veliki deo Novog zaveta, videćete da se skoro ništa ne govori o Isusovom učenju. U ostatku Novog zaveta videćete da skoro ništa ne piše o Isusovom učenju i veri apostola, najšire prihvaćenoj hrišćanskoj veri. Takođe se nigde ne pominje Isusov primer. Samo dva dana Isusovog života se pominju – dan njegovog rođenja i dan njegove smrti. Hrišćanstvo nije usredsređeno na Isusova učenja već na Isusa kao osobu i kao inkarniranog Boga koji je na svet došao da na sebe preuzme krivicu i umre na našoj teritoriji.[216]

Pavle je zapravo bio Isusov sledbenik i samim tim i sledbenik njegovog učenja. Pavle je sledio instrukcije vaskrslog Hrista i propovedao o Carstvu Božijem koje čini srž Jevanđelja (Dela 19:8; 20:24-25; 28:23, 31). Dr. Kennedy pokazuje tendenciju koja dovodi do toga da oni koji redovno odlaze u crkvu izgube svoje korene koji potiču od Isusa kao rabina i spasitelja, čija strast za jednog Boga Jevrejskog monoteizma nikada ne jenjava i koji stalno insistira na tome da je apsolutno neophodno saslušati i slediti njegove reči i učenja.

Isus kao izvor novozavetnih rukopisa

Isus je obećao da će reći sve što je neophodno kroz svoje zastupnike (Jovan 14:26, 16:13). Pavle je prepoznao ovu važnu činjenicu: „Upotrebili smo reči koje nam je dao Sveti duh" (1. Korinćanima 2:13).

U Novom zavetu proroci su podređeni Apostolima (1. Korinćanima 14:29-30; Efescima 4:11).

---

[216] "How I Know Jesus Is God," *Truths that Transform*, Nov. 17, 1989.

> Kada su za vreme protestantske reformacije preispitane sve činjenice, neki od reformatora su pribegavali raznim sredstvima kako bi razuverili kako sebe tako i svoje sledbenike po pitanju kanona Biblije. Na neke načine ovo je bila loša strana reformacijskog učenja, jer čim je Bog u svom proviđenju svojim ljudima odredio fiksni bibijski sadržaj, to je postalo istorijska činjenica i proces koji se nije mogao ponoviti. Bez obzira na sve, Luter je sproveo teološki test u svim knjigama Biblije (i stavio neke od njih pod znak pitanja) – „Da li propovedaju o Hristu?" (Luter je rekao da Otkrivenje to ne čini). Podjednako subjektivno je i Kalvinovo insistiranje na tome da Duh Božiji svakom hrišćaninu, u bilo kom dobu crkvene istorije, svedoči o tome šta je njegova reč a šta nije ... Testovi koji su sprovedeni kako bi se uvidelo da li pripadaju kanonu ili ne, predloženi od strane Lutera i Kalvina, nisu prikladni.[217]

Selektivni proces reformatora imao je tendenciju da postavi Isusova učenja u zadnji plan. Jedan od mnogih rezultata ove tendencije je gubitak jevrejske definicije Boga kao jednog pojedinca.

Postoji dokaz da su sva jevanđelja i Pavlova pisma korišćena tokom 30 godina nakon Jovanove smrti. Papa Klement (95 n.e.) pokazuje svoje dobro poznavanje novozavetnih knjiga. Isus svoj pečat stavlja na kanonizaciju Novog zaveta uz obećanje da će ih duh podsetiti na sve. Samim tim, ne postoji opravdanje za uzdizanje nekih knjiga a omalovažavanje drugih. Činjenica da knjige nisu zvanično kanonizovane pre četvrtog veka ne podrazumeva to da one nisu prepoznate kao apostolske od samog početka. [218]

Pavle svoje reči predstavlja kao zapovesti Gospoda (1. Solunjanima 4:2). Pisma od Pavla prepoznaje Petar kao kanonske spise (2. Petrova 3:16). Stih 5:18 Prve Timotiju citira stih 25:4 Pete knjige Mojsijeve, ne sumnjajući da je u pitanju biblijski tekst i kombinuje ga sa stihom 10:17 Jevanđelja po Luki. Samim tim postoji ekvivalentnost autroriteta Starog i Novog zaveta. Novi zavet je napisan u roku od 50 godina. Pavle govori o prorocima kao o svecima (2. Petrova 3:2) i o Isusu kao o nekom ko daje naređenja kroz Apostole. Apostoli su takođe „sveti apostoli" (Efescima 3:5).

---

[217] F. F. Bruce et al., *The Origin of the Bible*, 75-77.

[218] Baš kao što se i nedelja smatrala memorijalom na vaskrsnuće pre nego što je to zvanično proglasio Konstantin.

Vraćanje Isusa nazad u Stari zavet i gubljenje istog

Bibliji se na potpuno nov način prilazi od drugog veka. U pitanju je udaljavanje od tačke gledišta Novog zaveta. Sin Božiji je misteriozno postao jedna aktivna figura u istoriji Starog zaveta, anđeo koji se rve sa Jakovom. Temelj Isusovog učenja o Jednom Bogu i njemu samom kao Davidovim sinom pretrpeo je radikalnu promenu. F.F. Bruce piše:

> Uz dolazak Hrista i novo shvatanje Novog zaveta kao knjige koja svedoči o njemu, nova dimenzija shvatanja Biblije je otvorena. Ali hrišćanska interpretacija Starog zaveta i Novog zaveta ograničena je i sankcionisana nečim sasvim suprotnim što možemo da pronađemo u *periodu posle apostola.* Nigde se ne pominje rvanje sa Jakovom u Novom zavetu niti kod apostolskih otaca. Ali Justin Mučenik (150 n.e.) u svom dijalogu sa Trifunom sa samopouzdanjem uverava da taj misteriozni rvač, kog narator opisuje kao „čoveka" i o kome Jakov govori kao o Bogu, mora da je onaj koga hrišćani priznaju kao Boga i čoveka. Trifun (Jevrejin) postaje sve oduševljeniji dok sluša tok Justinovog govora. *Takva primena Svetog pisma je u potpunosti strana njemu i* ne može je razumeti niko u smislu u kome Justin izlaže. Ali za Justina, ovo razumevanje incidenta je u skladu sa njegovim razumevanjem drugih starozavetnih incidenata u kojima se Bog, ili Njegov anđeo, javlja ili obraća ljudskim bićima u obliku čoveka. Hristološki prikaz takvih incidenata nije ispitan u novozavetnim dokumentima; ali je to jedna dobro ustanovljena tradicija Justinovog vremena, jer se za Justina teško može reći da ju je i započeo. Jednom ustanovljena tradicija se aktivno održavala.[219]

[219] F.F. Bruce*, Canon of Scripture*, Intervarsity Press, 1988, 328, 329, dodat akcenat

Charles Wesley je isto tako prevazišao sve okvire Biblije kada je napisao: „I kad me izda sva snaga, ja ću preovladati sa Bogo-čovekom."
Dokazi iz sredine drugog veka ukazuju na jasno udaljavanje od Novog zaveta. Napuštanje apostolske vere stvorilo je novu doktrinu o Bogu i Njegovom Sinu. George Purves je osetio da postoji izuzetna razlika između hrišćanstva za vreme kada je sastavljan Novi zavet i vremena koje je usledilo:

> U literaturi nastaloj u vremenu posle apostola novozavetne doktrine su često stvarane u delovima. One su pomešane sa drugim idejama koje su strane apostolskom hrišćanstvu. To hrišćanstvo je nenamerno iskrivljeno i pogrešno protumačeno. Čini se da tačke gledišta sa kojih novozavetni autori predstavljaju svoju religiju često bivaju izgubljene kod narednih generacija tako da fraze apostola nisu često ponavljane sa promenjenim značenjem. [220]

Biblijska mesijanska priča

Koncept da je Sin Božiji *bio već aktivan* u dobu Starog zaveta poremetio je obećani program spasenja postavljen u Bibliji. Stefan nije mislio da je anđeo Gospodnji sam Isus (Dela 7:35,38). Kako se istorija odvijala, Bog Izraela je nastavio da Avramu, Davidu i prorocima potvrđuje drevno obećanje da će „seme" Eve postati Spas čovečanstva (Postanje 3:15). Priča se odvija i od ljudi Izraela dolazi to da se iščekuje Sin koji će biti *rođen* u Izraelu (Isaija 9:6) i prorok po imenu Mojsije (Peta Mojsijeva 18:15-19). Program je ozbiljno ometen jednom sasvim različitom idejom da će drugi član trijadološkog Boga (o kome Izrael nije ništa znao) sići iz raja i poprimiti oblik ljudskog fetusa.

Ali u rukopisima Justina Mučenika 150. godine nove ere, otkrivamo da je dobro oformljena jedna sasvim drugačija priča. Čak i ranije, neka Ignjatijeva pisma govore o Isusu kao o „našem Bogu". S ovim počinje i pomućivanje jasnog unitarijanističkog monoteizma u Novom zavetu. Stablo Sina Božijeg vodi do Jude i Avrama. „Ortodoksni" sistem podrazumeva da poreklo Sina prevazilazi ove određene pretke.

---

[220] "The Influence of Paganism on Post-Apostolic Christianity," rep. in *A Journal from the Radical Reformation* 8:2, 1999, 25.

Mesija je samim tim izbrisan sa biblijske mape i pretvoren u suštinski neljudsku osobu koja više ne potiče od Davida. Kako bi se kvalifikovao kao Mesija, Sin Božiji mora da vodi poreklo od Davida i mora da potiče iz istorije Izraela.

Čitava poenta biblijske priče jeste ta da Sin Božiji mora da bude biološki naslednik Eve, Avrama i Davida. On mora da bude pravi Jevrejin po poreklu. On mora da potekne iz Davidove loze. Mora da bude Izraelac, kao „prorok poput Mojsija". Ukoliko se odjednom u priču uvede i nova neljudska osoba iz raja, čitavi božanski plan iskače iz šina, postaje zbunjujući i užasno komplikovan. Obećanje o tome da će Spasitelj da vuče neprekidne korene od Avrama i Davida, postaje nemoguće. Spasitelj nije vise suštinski ljudski. Umesto da govori o „njemu", obećanom Mesiji, crkva je promenila šemu i počela da govori o „njegovoj ljudskoj prirodi" u vrlo apstraktnom smislu. Izraelski i svetski Mesija zamenjen je čudnim bićem koje dolazi iz drugoga sveta. Od ovog nemesijanskog Mesije crkva mora da se udalji i da otkrije svoje jevrejske i mesijanske korene. Crkva još jednom mora da prizna svoje prave korene, Izraelske i Isusove korene. Trebalo bi da napusti bizarno Avgustinovo mišljenje da je Isus „na sebe preuzeo ono što nije"[221] prilikom svog dolaska iz navodne preegzistencije.

Pavle je upozorio na opasnosti koju donosi posvećenost bez znanja (Rimljanima 10:2). On je uporno potvrđivao da su njegovi sunarodnici Jevreji bili posvećeni Bogu ali da su bili neobavešteni u svojoj entuzijastičnosti. Njegov cilj je da ih spase od njihove pogrešne religije. Ono što je njima bilo potrebno je „znanje". Rešenje je bilo da prigrle Isusa i njegovo jevanđelje o Carstvu Božijem, jer je Jovan rekao da je „Sin Božiji došao da nam ukaže na to da mi možemo da znamo Boga" (1. Jovanova 5:20). Ovo je bio odjek drevnog proročanstva iz stiha 53:11 Proroka Isaije – ovaj tekst se skoro ni ne pominje u evanđelijskom učenju – da će Mesija da „svojim znanjem opravdati mnoge".

Nepravedno se govori da je Isus mogao da izvuče korist time što je propovedao o prijateljskom evanđelizmu. Zapravo, Isus se sa namerom družio sa sakupljačima poreza i nereligioznim ljudima. Danas postoji veliki broj onih koji nisu crkveno opredeljeni ali koji tragaju za Bogom i kojima bi povratak Isusovoj veri predstavljao olakšanje od onoga što mnogi smatraju mistifikacijom Boga, da je On trojica u Jednom.

[221] *Tractates on the Gospel of John*, 17. 16; 8. 3.

Bibliju je mnogo lakše čitati očima hebrejskih autora i u hebrejskoj atmosferi, odnosno sa izrazito unitarijanističkom viđenju Boga.

Jedan i jedini Isusov i jevrejski Bog još uvek ostaje tačka orijentisanja za jednostavnije hrišćanstvo primenljivo širom sveta. Jevreji su se klanjali nevidljivom Bogu i zbog toga što Jahve nikada ne umire On ni ne mora da vaskrsne. Čak su i neki Jevreji pali pod uticaj grčke filozofije uprkos upozorenjima od strane rabina koji su ponavljali molbe proroka Izraela. Pitanje je sasvim na mestu: Da li je crkva izvršila samoubistvo time što je svoj monoteizam predala kulturi? Postoji validnost u izazovu Dr. Norman Snaith-a koji upozorava da ,,ni katolička a ni protestantska teologija nije zasnovana na biblijskoj teologiji. U oba slučaja mi imamo dominaciju grčke misli nad hrišćanskom misli. *Paganske ideje u velikoj meri dominiraju hrišćanskom misli.*“[222] Canon Goudge je bio u pravu kada nas je upozorio na to da je ,,grčki i rimski um, umesto hebrejskog uma, zadominirao (crkvenim) izgledima: od te katastrofe se crkva nikada nije oporavila, kako po pitanju doktrine tako i što se tiče prakse.“[223]

Jedna indikacija tog gubitka prvobitne istine sada može da se pripiše neadekvatnim prevodima, promovišući Isusa u trijadološkog Boga. Naši standardni prevodi Biblije su sakupljeni kako bi se ovekovečio mit da se ono što mi propovedamo kao doktrinu već nalazi na stranicama Biblije. Ovoj iluziji pridodaju i brojne suptilne greške u prevodu. Uzmimo za primer upotrebu reči ,,klanjati“ u cilju da se u umovima čitalaca stvori utisak da Isus mora da bude Bog jer se njemu ,,klanjaju“. Isus nikada nije tražio da mu se ljudi klanjaju kao Bogu.

Klanjanje

Jason BeDuhn u svom delu pod nazivom *Istina u prevodu* nas podseća na jednu elementarnu biblijsku činjenicu: ,,U jevrejskoj tradiciji, Mesija je samo odabrano ljudsko biće: nigde ne postoji predlog da je on božansko biće.“[224]

---

[222] *Distinctive Ideas of the Old Testament*, Epworth Press, 1944, 188, 189, akcenat dodat.
[223] "The Calling of the Jews," in *Judaism and Christianity*, 1939, 50.
[224] BeDuhn, *Truth in Translation*, University Press of America, 2003, 43. Reč ,,božanski” danas ima nekoliko značenja. Isus je sigurno bio božanski u smislu da je bio bezgrešan, rođen od strane device i u smislu da oslikava um i karakter Oca, ali on nije Božanstvo, jednak član tročlanog Boga.

Naravno, on nije „običan čovek“ već jedinstveni i bezgrešni Sin Božiji, rođen od strane device, jedini član ljudske vrste koji je ispunio svoju sudbinu i koji kao besmrtan čovek sad sedi kraj Boga u raju.

Još jedan savremeni učenjak spada u one koji znaju da kasnije rasprave oko identiteta Isusa nemaju nikakve veze sa Isusom i Apostolima.

> Titule pružaju jedan način da se govori o Isusovom identitetu. Drugi način je da se govori o njegovom biću: Da li je Isus bio Bog? Da li je on čovek? Ili je on i čovek i Bog? Crkva je pratila taj put dok se borila sa polemikama oko doktrina, posebno tokom četvrtog i petog veka, što je kulminiralo Nikejskom verom i definicijom Halkidona. *Ta polemika nije vođena oko Isusa niti oko Novog zaveta, čak ni oko Jovana.*[225]

Moćna propaganda na strani „ortodoksije“ prodrla je u naše standardne prevode Biblije. Javnost je pogrešno upućena da veruje u to da ako se nekom „klanjaju“ u Bibliji onda taj neko mora da bude Bog. To nije istina, što se i vidi na osnovu mnogih primera iz Novog zaveta. Isus predviđa da će doći dan kada će se klanjati njegovim sledbenicima, koji sigurno nisu Bog (Otkrivenje 3:9).

Svi mi znamo da Nabukodonosor nije mislio da je Danilo Bog (Danilo 2:46). U Verziji kralja Džejmsa stoji da se kralj „klanjao“ Danilu. Svi znamo da Car David nije bio Bog. Međutim, i njemu su se klanjali kao i Bogu. Verzija Kralja Džejmsa nam govori u stihu 29:20 u 1. Dnevnika da „sav zbor blagoslovi Gospoda Boga otaca svojih, i savivši se pokloniše se Gospodu i caru.“ Posebno postavljeni predstavnik Jednog Boga je neko kome se treba „klanjati“ ili koga treba slušati. Ali to ne znači da je on Bog.

Novi zavet priznaje Isusa kao „učitelja koji dolazi od Boga“ (Jovan 3:2), „čoveka koga je Bog odobrio čudima i delima koje je Bog vršio kroz njega“ (Dela 2:22). Isus je „čovek“ koga je Bog odredio da svetom vlada na pravičan način“ (Dela 17:31). Jovanovo jevanđelje sadrži jedan slučaj kada se pominje „klanjanje“ Isusu.

---

[225] R. David Kaylor, Jesus the Prophet: *His Vision of the Kingdom on Earth*, Westminster John Knox Press, 1994, 206, dodat akcenat

Slep čovek mu se klanjao (Jovan 9:35). Daleke 1837. godine, jedan član sveštenstva, Charles Morgridge, izneo je poentu da ‚sam zvuk reči „klanjanje“ stvara ideju da je Isus obožavan kao Bog. Da su prevodioci (VKDž) preveli stih 8:2 Jevanđelja po Mateji kao „oni su ga slušali“, ne bi bilo ničeg što bi ukazalo na to da se pod tim podrazumevalo vrhovno obožavanje“.[226]

Morgridge iznosi jednu izvanrednu poentu da povezanost Isusa sa Bogom kao predmetom hvale ne treba da dovede do zabune da je Isus Bog. U stihu 14:31 Druge knjige Mojsijeve „ljudi su se plašili Gospoda i verovali su GOSPODU i njegovom slugi Mojsiju.“ Slično u stihu 12:18 Prve knjige Samuilove „svi ljudi su se veoma plašili Gospoda i Samuila“. U stihu 31:8 2. Dnevnika stoji: „I dođe Jezekija s knezovima, i videvši gomile blagosloviše Gospoda i narod Njegov Izrailja“. U Novom zavetu bliska povezanost Boga sa svojim predstavnicima ne podrazumeva da je zastupnik sam Bog: „ Jer nađe za dobro Sveti Duh (Bog i njegova prisutnost snage i moći) i mi“ (Dela 15:28). „Vi ste svedoci a i Bog je“ (1. Solunjanima 2:10). Ovo oslikava pasus iz Starog zaveta u kome David reče Avigeji koja se klanjala Davidu kao kralju (1. Samuilova 23:25) : Da je blagosloven Gospod Bog Izrailjev, koji te danas posla meni na susret! (1. Samuilova 25:32-33).

U Delima apostolskim, Kornelije je bio toliko impresioniran statusom apostola Petra da mu je pao pred noge i počeo da mu se klanja (Dela 10:25). Kornelije nije od Petra pomislio da je Bog. Kornelije sigurno nije ovim gestom želeo da Petru ukaže na to da on misli da je Petar Bog. Petar je rekao da kao ljudsko biće on ne zahteva da mu se neko klanja. Isus je znao da postoje situacije kada jedna osoba drugoj može da ukaže prikladno obožavanje. U jednoj od njegovih parabola jednom pametnom gostu je rečeno da sedne na najnižu stolicu i da će onaj koji ga je pozvao reći: „Prijatelju, sedi na više mesto i onda ćeš biti cenjen u prisustvu onih koji jedu sa tobom“ (Luka 14:10). To ne znači da će onaj koji sedne na više mesto biti cenjen kao Bog. Isus u drugoj paraboli prepoznao je to da sluga može da klekne i da se klanja ljudskom gospodaru (Matej 18:26).

---

[226] *Odbrana pravog vernika protiv optužbi za neverovanje u božansku prirodu Hrista*. Morgridge smatra da je čak i arhibiskup Newcombe tačno preveo „klanjanje” u stihu 8:2 Jevanđelja po Mateju kao „ukazivanje zahvalnosti”.

Uzeo sam citate iz Verzije Kralja Džejmsa kako bih ilustrovao činjenicu da je reč „klanjanje“ 1611. godine bila prikladna reč kako kada se ukazuje Bogu tako i kada se ukazuje superiornim ljudskim bićima. U savremenim prevodima se više ne koristi reč „klanjanje“ kada se radi o superiornim ljudima i često je reč „klanjanje“ (*proskuneo*) zamenjena frazama „ukazivanje zahvalnosti“ ili „ukazivanje počasti“.

Ali kakav stav treba zauzeti kada je „klanjanje“ usmereno na Isusa? Jasno je da postoji izbor. Ako se od Vas kao savremenog poznavaoca jezika traži da verujete da je Isus Bog, onda je prikladno da se za njega koristi reč klanjanje. Ako znate da se reč „klanjanje“ može upotrebiti samo za Boga, onda ćete moći da izvedete zaključak koji od Vas traže „ortodoksni“ prevodioci da Isus mora da je Bog jer u Bibliji stoji da mu se ljudi klanjaju, znamo da se samo Bogu treba klanjati.

Međutim, prevodioci koji su Vam nametnuli ovakav utisak su Vas naveli na pogrešan put. Nisu Vam dozvolili da saznate da je *proskuneo* „fleksibilna“ reč sa brojnim značenjima, među kojima je i ukazivanje poštovanja osobama koje su na višem položaju i Bogu koji je na najvišem položaju od svih. Savremeni prevodioci Biblije koje javnost čita prilikom prevođenja unose svoju teološku pristrasnost. Oni stvaraju lažan utisak o tome ko je Isus time što ga prikazuju kao nekog kome se „klanjaju“. Kao Mesija i Kralj on svakako treba da bude cenjen u najvišem smislu, a ne da bude jednak jednom Bogu.

Kada su se mudraci poklonili pred novorođenim Mesijom one najsavremenije verzije će vam reći da su se oni „klanjali“ bebi (Matej 2:11). Ovo bi podstaklo verovanje u božansku prirodu Isusa kao drugog člana večnog Trojstva. Rimokatolički prevod (Nova američka Biblija, NAB) i Nova revidirana standardna verzija (NRSV) su prevodi koji su poznati po svom pravilnom tretiranju tekstova koji uključuju mudrace. Tu stoji da su mudraci kleknuli pred Isusom i „ukazali mu poštovanje“ (Matej 2:11). Oni ne pokušavaju da nam kažu da su persijski astronomi sa Istoka verovali da su došli da vide „bebu Boga“. Njima je bilo čast što su videli izraelskog Mesiju.

Tačno savremeno značenje reči „klanjanje“ u smislu „odavanje počasti“ ukazuju na to da ista reč kada se primeni na Isusa ne ukazuje na to da je on Božanstvo. Savremeni učenjak koji je pažljivo ispitao ovaj problem kod različitih prevoda upozorava čitaoce Biblije. On ukazuje na to da:

> Pristrasnost prevodilaca ih navodi na to da postavljaju ograničenja čitaocima u vezi toga kako će nešto shvatiti ... Reformacija se borila za to da svi vernici imaju pristup Bibliji i da pojedinac ima pravo da se direktno suoči sa tekstom kako bi ga protumačio. Savremeni prevodioci umanjuju značaj reformacije onda kada objave interpretacije a ne prevode u pokušaju da usmere čitaoce da shvate Bibliju na način na koji je oni sami shvataju.[227]

Visoko cenjena studija pod nazivom *Trojstvo u Novom zavetu,* koju je sproveo Arthur Wainwright, nakon detaljne istrage dolazi do zaključka da upotreba reči „klanjanje“, kada se govori o Hristu, ne dovodi do toga da je on obožavan kao Bog:

> Primeri reči *proskunein* (klanjati se) o kojima su diskutovali, ne jačaju dokaze da je Hrist obožavan kao Bog. Dvosmislenost reči *proskunein*, jer ona može značiti poštovanje i klanjanje, čini iznošenje zaključaka na osnovu dokaza nemogućim.[228]

Ovo nije sprečilo mnogobrojne pisce da zanemare ove jezičke činjenice. Wainwright takođe ne pronalazi nijedan primer toga kako je prikazano klanjanje Svetom duhu. Razlog za to je što u Novom zavetu Duh nikada nije smatran trećom Božanskom Osobom. Sveti Duh je operativna snaga i prisustvo Boga. Niko se u Bibliji nikad nije molio svetom duhu, niti je hvalio svetog duha. Čudna molba: „Dođi, sveti duše”, koja se može čuti na raznim mestima danas, kao da je duh treća osoba Božanstva, u potpunosti je strana Bibliji.

Tipičan primer zanemarivanja značenja biblijske reči „klanjanje” vidi se i u izjavi koju iznosi Peter Toon u knjizi pod nazivom *Naš troročlani Bog*:

---

[227] BeDuhn, *Truth in Translation*: Accuracy and Bias in English Translations of the New Testament, 49.
[228] *The Trinity in the New Testament*, 104.

> Prvi hrišćani, apostoli i učenici su bili u potpunosti posvećeni živom Bogu, njegovoj jedinstvenosti i njegovoj uniji. Međutim, veoma brzo su počeli da govore o vaskrsnulom, uzdignutom i glorifikovanom Gospodu Isusu Hristu i da mu se klanjaju, a da nisu izgubili svoju strastvenu posvećenosti uniji Jahve, na takav način kao da priznaju da je on božanski isto koliko i Otac.[229]

On iznosi ovu izjavu dok paradoksalno priznaje da je priznanje koje stoji u Hebrejskoj Bibliji, u stihu 6:4 Pete knjige Mojsijeve, „prihvaćeno i odnobreno od strane Isusa" (Marko 12:29, Matej 22:37, Luka 10:26) i od strane njegovih Apostola (Rimljanima. 3:30; 1 Korinćanima. 8:4, 6; Galatima. 3:20). Toon takođe kaže:

> Vrhunac Isusovog odgovora na testiranje je da citira stih 6:13 Pete knjige Mojsijeve, „Klanjaćeš se Gospodu tvom Bogu i samo njemu ćeš služiti" (Matej 4:10) (latreuein, služiti Božanstvu). Podjednako upečatljiv je odgovor Isusa upućen bogatom mladom čoveku, „Niko nije blag osim Boga samog" (Marko 10:18).[230]

Toon govori o „jednostavnom zadatku da se u Novom zavetu primeti jasna posvećenost monoteizmu." On priznaje da:

> Svuda u Novom zavetu istina o monoteističkoj formuli je uzeta zdravo za gotovo - „Bog je jedan – *eis o theos*". Zapravo, Bog je „jedini pravi Bog (Jovan 17:3); on je „jedini Bog, naš Spasitelj" (Judina 25) i „jedini mudar Bog" (Rimljanima 16:27). Dakle, kralju svih doba, besmrtnom i jedinom Bogu, neka je čast i slava za vek vekova. Amin." (1. Timotiju 1:17).[231]

Toon nas ostavlja sa utiskom o potpunoj kontradikciji. Sa jedne strane, Isus potvrđuje unitarijanistički monoteizam Hebrejske Biblije. Sa druge, Apostoli prstom nisu makli da bi uveli „mutacije u monoteizam", „redefiniciju posvećenosti Jevreja monoteizmu koju je pokrenula jedna grupa koja mora da bude smatrana pokretom u okviru jevrejske tradicije ranog prvog veka n.e."[232]

---

[229] Peter Toon, *Our Triune God*, Victor Books, 1996, 113.
[230] Isto, 114.
[231] Isto
[232] Isto, 115, citiran Larry Hurtado, One God, One Lord: *Early Christian Devotion and Ancient Jewish Monotheism*.

Ovo proširenje ili promena Isusove vere nije bilo poznato Marku koji je pisao za vreme kasnijeg novozavetnog perioda, kada je drugim sinoptičkim jevanđeljima Isus predstavljen kao neko ko je veoma naklonjen unitarijanističkom monoteizmu svog nasleđa, koga on proglašava najvećom zapovesti od svih. Samim tim moramo da uložimo protest protiv uverenja koje iznosi Toon da je „Isusu posvećena pažnja koja je rezervisana samo za samog Boga jevrejske tradicije,"[233] ako se pod tim podrazumeva da su ljudi mislili da je on Bog, u svakom smislu jednak Ocu.

Pokušaj koji je izveo Toon kako bi opravdao „veliku mutaciju" jevrejsko hrišćanske definicije Boga koju je u Novom zavetu unapredio sam Isus, mora biti osuđen na propast. Galantno izveden ali sa greškom. Hrišćanima nije dopušteno da redefinišu Hristova priznanja. U Bibliji ne postoji novo binitarijanističko shvatanje Boga. Argument koji iznosi Toon napreduje do neverovatnih stadijuma. On mora da stigne do onoga što smatra „ortodoksijom". Ali to nije Isusova ortodoksija. On misi da je u Novom zavetu pronašao „nov oblik hrišćanskog monoteizma." On veruje da na stranama Novog zaveta postoji „opšta trijadološka svest iz koje nastaje implicitna trijadologija."[234]

Toon se nada da će ubediti Michael Ramsey-a, Kenterberijskog arhiepiskopa, „da su prvi hrišćani počeli sa monoteizmom Izraela i da su bili navedeni od strane Isusa da mu se klanjaju kao božanskom, a da pri tom nisu napustili taj monoteizam."[235] Ali Isus nije odorio takav „razvoj". Čovek ne može da se klanja Bogu kao jednom i kao trojici i da onda tvrdi da nije promenio temelj koji je Isus postavio u Bibliji kada je dao svoja uputstva. Neverovatno je to što Toon mora da prizna da novozavetni hrišćani ne govore o *theos-u* kao o Trojstvu jer je za njih Bog, theos, bio oduvek Otac (uz nekoliko izuzetaka).[236] Ovo, naravno, samo potvrđuje unitarijanistički monoteizam.

Ali čini se da je Toon u potpunosti zbunjen. On citira B.B. Warfield-a koji u poverenju pominje „jednostavnost i sigurnost sa kojima pisci Novog zaveta govore o Bogu kao o Trojstvu ... čitava knjiga je trijadološka do srži ... Trojstvo nije toliko uračunato koliko je pretpostavljeno."[237]

---

[233] Isto 115.
[234] Isto 121, 125.
[235] Isto 126.
[236] Isto 127.
[237] Isto 128.

Ovde se Toon izgleda ne slaže sa Warfieldom. On dodaje da „Warfield ne misli da se crkvena dogma o Svetom trojstvu ne može pronaći u Novom zavetu." Toon „bi radije govorio o viziji, ubeđenju ili svesti o Trojstvu."[238]

Ali obratite pažnju kako je Toon napravio skoro neprimetan korak od „opšte trijadološke svesti", „implicitne trijadologije" do „svesti o Trojstvu" – neverovatan je korak od trojstva sa malim početnim slovom do Trojstva sa velikim početnim slovom.[239]

Smatram da ovakav pokušaj ne treba smatrati validnim. Isusu se ne klanjaju kao Bogu u Novom zavetu, i nazivati njega „gospodom" i „Bogom" nije isto. Isus je osnovao svoju crkvu na osnovu toga što je on Mesija a ne Bog. Zapanjujuće je to što Toon ne govori o ključnoj razlici između dva „gospoda" u Psalmu 110:1,[240] tekstu koji više nego bilo koji drugi biblijki stih pruža prave okvire za diskusiju o odnosu Jednog Gospoda Boga i Gospoda Isusa Mesije.

Warfieldov komentar da se Trojstvo „pretpostavlja" u Novom zavetu zapravo dokazuje da učenjaci unose svoje pretpostavke u stranice Biblije. Oni zapravo misle da je Trojstvo novozavetna doktrina i da ono na neki način mora da bude izvučeno iz Isusovog monoteizma.

Toon pažljivo ističe da „Isus nije postojao pre nego što je začet". Ali „Sin Božiji je postojao pre Marije." Kada Toon objašnjava da je „preegzistentni Sin Božiji preuzeo ljudsku prirodu u Marijinoj materici", on opisuje poslebiblijsku dogmu a ne ono što Luka i Gavrilo saopštavaju. On nas primorava da verujemo da u stihu 1:35 Jevanđelja po Luki „imamo inkarnaciju „Sina Svevišnjeg" koji je „Sin Božiji"; koji postaje čovek zbog jedinstvenog prisustva i delovanja Svetog duha."[241]

Gavrilo nije predstavio takvu doktrinu. Sin Božiji je direktan rezultat božanskog začeća Sina u Mariji: „Upravo iz ovog razloga će se on zvati Sin Božiji" (Luka 1:35). Ne postoji preegzistentni Sin Božiji kao neko ko nije Isus, jer Isus nije preegzistirao. Toon priznaje a Isus nije preegzistirao ali veruje da Sin Božiji jeste.

---

[238] Isto, 128, 129.
[239] Isto, 125, 129.
[240] Toonov biblijski indeks ne sadrži referencu koja se tiče stiha Ps. 110:1, mada se Ps. 110 jednom pominje ali bez ikakvog komentara na strani 118.
[241] Isto, 197, 198, 199.

Postaviti stvari tako da preegzistentni Sin Božiji koji još uvek nije Isus znači predstaviti dve osobe, jednu večnu a drugu koja je otpočela (bila začeta) kao ljudsko biće. Na ovoj šemi obećani sin Davidov i Božiji zamenjen je preegzistentnim Sinom koji ne dolazi sa Davidovog porodičnog stabla pa samim tim nije ni Mesija.

Mesiji odata čast kao Božijem zastupniku

U Starom zavetu pronalazimo prikladno poštovanje ponuđeno Mesiji koji je viđen u viziji kao Sin Čovečji. *Palach* je reč na aramejskom koja ima značenje službe Bogu ali se primenjuje i na svecima u stihu 7:27 Proroka Danila i na Mesiju u stihu 2:14. Septuaginta bira *latreuo* (klanjanje) u 7:14, ali Theodotian, još jedna grčka verzija Starog zaveta, koristi reč *douleuo*, neutralnu reč koja znači služiti. Reč *latreuo*, upotrebljena u grčkom Novom zavetu samo za službu božanstvu, i ne odnosi se na Isusa. Isusu se nisu klanjali kao Bogu. Samo se za Oca kaže da su mu se klanjali, tj. da je on primao ono što se pod grčkom rečju *latreuo* podrazumeva.[242]

Primetili smo da se u jednoj verziji Septuaginte *latreuo* upotrebljava i za Mesiju, u stihu 7:14 Proroka Danila. Međutim, Sin Čovečji u toj viziji uključuje i svece kojima će biti dato Carstvo Božije. Nemoguće je zaključiti na osnovu jedne upotrebe reči *latrueo* da je Isus Bog. Kada se govori o službi Sina Čovečjeg u stihu 7:27, Theodotianska reč *douleuo* i Septuagintska reč *peitho* ne dopuštaju dogmatske izjave o statusu Mesije kod Danila. Tako da se na aramejskom reč *palach* odnosi i na služenje božanstvu i čoveku. Može se reći da svecima *i* Isusu klanjaju kao božanstvima, ali u tom slučaju reči su dvosmislene i ne zna se ko je objekat. Reč klanjanje, sama po sebi, ne govori nam ništa za sigurno o statusu onog kome je upućena.

Klanjanje Isusu u knjizi Otkrovenja ukazuje na izuzetno uzdizanje čoveka Mesije na mesto sa Očeve desne strane, kao što to čitav Novi zavet potvrđuje. Doksologije se pevaju Isusu. On sedi sa Bogom na Božijem prestolu. Pevaju se pesme hvale za Mesiju ali reč „klanjati se božanstvu" (*latreuo*) rezervisana je za Oca. Stih 22:3 u Otkrovenju nije izuzetak, jer kako to knjiga *Prevodilački prevodi* ukazuje: „Jovan piše sa dosta slobode.

[242] Arthur Wainwright beleži da „nigde nije zabeležen slučaj gde se *latreuein* (religijski služiti) odnosi na Hrista, tj. da je Hrist objekat." (*The Trinity in the New Testament*, 103).

Ako prevod treba da bude eksplicitniji, glavni objekat u pasusu je Bog, vidi stih 4."[243] Reč *latreuo* se još jednom pominje i to u Otkrovenju, u stihu 7:15, gde je Bog objekat. Treba obratiti pažnju na to da se širi termin reči „klanjanje" (*proskuneo*) upotrebljava kada su objekti sveci (3:9) i to nas ne navodi da verujemo da su oni Bog!

Isusov identitet je naglašen na kraju knjige Otkrovenja. „Ja sam koren i potomak Davida, svetla zvezda Danica" (Otkrivenje 22:16). Reč koren znači potomak. Biljka raste i na gore i na dole. Mladica dolazi od pretka, u ovom slučaju Davida.[244] Isus je u poslednjim stihovima Novog zaveta predstavljen kao obećani Mesija judejskog plemena i sin Davidov, što se vidi u čitavom Novom zavetu i u njegovim uvodnim rečima (Matej 1:1). Njegovo porodično stablo potiče iz Judeje (Jevrejima 4:14). To je, po svoj mesijanskoj jednostavnosti, jedini Isusov identitet u istoriji, kao nekog ko je vaskrsao, ko je uzdignut i ko će ponovo doći. Jevanđelje Apostola Pavla sadrži istu ključnu informaciju da je Isus „seme Davidovo" (2. Timotiju 2:8). Nema osnova u Novom zavetu za uznemiravanje unitarijanističkog monoteizma Isusa i Biblije.

Argument kojim se iznosi to da je Isus večni Bog jer mu se zahvaljuju, jer mu se mole[245] ili jer mu pevaju, jer hoda po vodi. Cilj onoga ko istražuje pitanje Boga i Isusa nije da počne pretpostavkama o tome šta je moguće za jedno ljudsko biće. Hodanje po vodi ne dokazuje da je Isus Bog. Petar je bio pozvan da učini isto što je i Isus učinio. Šta ako Bog naredi da se njegovom jedinstvenom ljudskom Sinu oda počast i ukaže naklonost? Šta ako je anđelima naređeno da se „klanjaju" ljudskom Isusu (Otkrivenje 5:9)? Mi ne možemo da požurimo sa izvođenjem zaključaka da nijedan čovek nije vredan jedne takve počasti. Bog je onaj koji odlučuje ko treba da umre za grehe čovečanstva, ko treba da bude prvosveštenik i koga crkva i anđeli treba da hvale.

[243] Pripremili novozavetni učenjaci i lingvisti misionari, Britansko i strano biblijsko društvo, 1973,550.
[244] Ista reč „koren" sa značenjem mladica se može pronaći i u stihu Isaija 11:10 koji govori o korenu Jesejevom kao i u Isaija 14:29 koji opisuje podmladak zmije.
[245] U Jovan 14:14 Isus kaže: „Ako išta zatražite u moje ime, ja ću to učiniti." Zamenica *ja* ovde ukazuje na to da zahtev može biti upućen Isusu.

Bog je toliko uzdigao Isusa da on ima tu čast da ga cene kao što cene Boga. Bog je cenjen kroz svog posebno postavljenog zastupnika. To naravno ne čini Sina nekim ko je jednak nestvorenom Bogu. Bog Otac ostaje onaj za koga se u oba Zaveta kaže: „Ti si jedini sveti" (Otkrivenje 15:4), „Ti jedini si Bog" (Psalmi 86:10). Jevrejski, biblijski monoteizam je još uvek veoma netaknut.

Himne se pevaju u Isusovu čast (Otkrivenje 5:9,12). Isus je opremljen poput Boga da „istražuje srca i umove" (Otkrivenje 2:23, Psalmi 7:9). Međutim, on je smrtno ljudsko biće, jagnje koje je umrlo, i kao takvo ono po definiciji ne može da bude besmrtni Bog svega stvorenog. Isus uživa božanske titule koje su mu dodeljene. On je poput Oca, kraj, alfa i omega Božijeg velikog plana, „autor i sud naše vere" (Jevrejima 12:2). Ali ovo ne pretvara Boga u dve ili tri Osobe. Isus, ne Bog, je „alfa i omega" koji je umro (Otkrivenje 1:17). Bog ne može da umre (1. Timotiju 6:16).

Komentar pisca na temu „Hrist, hristologija" u *Rečniku apostolske crkve* , autora C. Anderson Scott-a pruža instrukcije:

> Pisac (Otkrivenja) ... nastavlja izjednačavanje Hrista sa Bogom do besvesti i samo što ih ne učini podjednako večnim. Hrist je još uvek „početak Božijeg stvaranja" (3:14) pod čim se verovatno misli (Kološanima 1:18, „početak, prvorođeni iz mrtvih",takođe Kološanima 1:15) da je *On sam bio deo stvaranja.*[246]

Ovom finom izjavom učeni pisac vraća Mesiju Isusa ljudskoj vrsti. On je prvi koji je postigao besmrtnost i samim tim svima nama treba da bude uzor. Da je on Bog, njegov poduhvat bi bio nekakva sprdnja. Isti taj profesor je otvorio oči svima nama kada nam je ukazao na probleme koji uključuju pronalaženje Trojstva u Novom zavetu. „Sveti Pavle nije znao za doktrinu Trojstva", sa samopouzdanjem je rekao. [247]

U našoj potrazi za istinom o identitetu Isusa, mnogo nas je ohrabrila Frances Young koja je napisala:

> Ukoliko ne čitamo Novi zavet kroz stakla obojena kasnijom dogmom, javiće nam se hristološka slika – ili slike – koje se daleko razlikuju od kasnije ortodoksije. Ako pogledamo savremenu sredinu, uvidecemo ne

[246] Dictionary of the Apostolic Church, 1:185.
[247] Isto, 1:189.

> samo faktore kulture koji su naveli oce da zauzmu dogmatske pozicije sa kojih je Novi zavet tradicionalno tumačen, ali takođe i na usađene teškoće njihovih teoloških konstrukcija.[248]

Povratak na biblijski identitet Isusa će biti izrazito ohrabren kada se reč „klanjanje" detaljno ispita. Kao što smo videli, postoji dvosmislenost reči „klanjanje". Na osnovu ovoga, savremeni prevodioci su naveli čitaoce da pomisle da je Isus Bog jer je on taj kome se „klanjaju". Upozorenje koje se javilo u Hastingsovom proslavljenom *Rečniku Biblije*, u članku „Klanjanje u Novom zavetu": „neka neodređenost se javlja oko ove teme, delom zbog dva smisla grčke reči *proskuneo* a delom zbog dosmislene upotrebe reči *kurios* (gospod)."

Pisac se zatim pozvao na Bampton predavanje tokom koga govornik izvlači dokaze o božanskoj prirodi Isusa i govori o različitim prilikama kada se Isusu „klanjaju". On je nastavio:

> Ali ne može se dokazati da se i u jednom od ovih slučajeva ... podrazumeva išta više od ukazivanja poštovanja i pokornosti. Josephus koristi reč *proskuneo* za prvosveštenike ... Fizički čin klanjanja u potpunoj poniznosti i ukazivanja velike počasti, je samo to i ništa više... Poštovanje koje je ukazano Hristu varira po značaju od jednostavnog klanjanja leproznog čoveka pred Velikim Izlečiteljem do klanjanja Marije Magdalene i Tome u prisustvu uzdignutog Hrista, gde značaj istog zavisi samo od dobijene ideje o Njegovoj prirodi a samim tim se ne može odrediti jednostavnim pričama o delima koja pronalazimo u Jevanđeljima.[249]

Ovo je u potpunosti istina i trebalo bi da stavi tačku na sve tvrdnje da je Isus Bog jer mu se klanjaju. Jasno je da je Mesija vredan toga da ga Anđeli hvale. Da je Otac, prema Isusovim rečima, „jedini koji je zaista Bog" ili „jedini Bog" ili „jedan koji je sam Bog" (Otkrivenje 15:4) ostaje prepreka veri koju je sam Isus propovedao.

---

[248] John Hick, ed., *The Myth of God Incarnate*, SCM Press, 1977, 14, akcenat dodat
[249] Hastings, *A Dictionary of the Bible*, 4:943.

Neverovatna postignuća ljudskog Sina Božijeg

Status Isusa je jedinstven. Njegovo uzdizanje do mesta sa desne strane Boga označava jedan sasvim novi korak u istoriji sveta. Bog je unapredio svog prvorođenog Sina da bude besmrtan, a besmrtnost bi bila predmet sprdnje da je je on oduvek i imao. Šta bi on onda dobio time? I šta bi se desilo Trojstvu (ako tako nešto postoji) kada bi tri jednake Ososbe na kraju sebi dodale „ljudsku prirodu". „Oblik" Boga bi trajno bio promenjen.

Jednostavnost mesijanske priče predstavljene u Bibliji je pretvorena u noćnu moru zbog kompleksnosti koju je uvela ortodoksna dogma. Ta promena identiteta Boga do takozvanog „trijadološkog monoteizma" podržana je nerazmotrenim značenjem reči „klanjanje" u Bibliji. Važnije je ispitati Božiju sopstvenu priču dok se on pripremao da dovede svog jedinstvenog Sina na istorijsku scenu, „kada je On doneo svoje prvorođenče na svet" (Jevrejima 1:6) „ A kad se navrši vreme, posla Bog Sina svog Jedinorodnog, koji je rođen od žene" (Galatima 4:4).[250]

Čitava poenta biblijske priče jeste da Sin Božiji mora da bude biološki naslednik Eve, Avrama i Davida. On mora da bude istinski Jevrejin po poreklu. On mora da bude poreklom iz Izraela. Ukoliko odjednom jedna potpuno nova i neljudska persona iz raja bude uvedena u priču, čitav božanski plan iskače iz koloseka i postaje zbunjujući. Obećanje da će Spasitelj voditi neprekidne korene od Avrama i Davida postaje nemoguće. Spasitelj suštinski više nije čovek. Mesija je zamenjen čudnim bićem koje dolazi sa drugog sveta. Od ovog nemesijanskog Mesije, Crkva mora da se udalji.

Isusov pravi identitet je da je on „Gospod Mesija" (Luka 2:26), „sveti od Boga" (Jovan 6:69). „Sveti" je termin koji je jednak novozavetnoj reči „svetac", tituli koja se daje hrišćanima - „sveci, sveti". Mesijanska titula „sveti Božiji" je data i Samsonu u Septuaginti (Sudije 13:7). Osoba koja je opisana na taj način je odvojena i jedna, osveštana od strane Boga. Biti „pomazan" od strane Boga ukazuje na poseban odnos, između Isusa i Boga. Hrišćani, kao i Patrijarsi, su pomazani od Boga.

---

[250] Obratite pažnju na namernu i neobičnu upotrebu reči *ginomai* ovde i u Rimljanima 1:3 kako bi se označio početak postojanja, a ne samo rođenje. Uporedite Isusov *genesis* u Metej 1:18 i uobičajenu reč kojom se izražava rođenje, *gennao* (Vidi Jov 14:1;25:4).

„Ne dirajte u pomazanike moje, i prorocima mojim ne činite zla.” (Psalmi 105:15). „ A Bog je koji nas utvrdi s vama u Hristu, i pomaza nas” (2. Korinćanima 1:21).

„Sin Božiji” u mesijanskom smislu je biblijski „ortodoksna” definicija toga ko je Isus, deo kraljevske titule u Hebrejskoj Bibliji (Psalmi 2:7). Čak i komandir (centurion) naziva onog ko je razapet „Sinom Božijim” (Marko 15:39). Isus je potvrdio sopstveni identitet onda kada mu je postavljeno pitanje u Sanhredinu; on se predstavio kao Mesija, Sin Božiji (Marko 14:61-64). Ista kombinacija Sina Božijeg i Mesije javlja se i onda kada Pavle govori o Jevanđelju (baš kao i u Markovoj uvodnoj definiciji – Marko 1:1). Isus je rođen kao Božiji Sin (Rimljanima 1:3) i kao Davidov potomak (Rimljanima 1:3) a status Sina Božijeg dobio je prilikom svog vaskrsnuća (Rimljanima 1:4). Na najosnovnijem nivou i kao temelj novozavetnog otkrovenja, on je sin Davidov, kome se sa pravom obraćaju sa „gospode” ili Mesijo (Matej 15:22; 20:31).

Poglavlje 6

Isus kao „Moj Gospod" Mesija: zlatni ključ Psalma 110:1

„Verovatno je najranija hrišćanska izjava bila jednostavna ali dubokoumna rečenica „Isus je Gospod" (Rimljanima 10:9, 1 Korinćanima 12:3; 2. Korinćanima 4:5; Filipljanima 2:11). Reći da je Isus Gospod (gr. *Kyrios lesous*) je u Novom zavetu isto što i „Isus je Jahve".[251]

„Mi ne treba da pretpostavimo da su Apostoli izjednačavali Hrista sa Jahvom. Postoje pasusi koji tu pretpostavku čine nemogućom, na primer Psalmi 110:1)."[252]

„Kod Pavla ne postoje jasne izjave koje otkrivaju trojstvo osoba u jednoj božanskoj prirodi."[253]

Prvi citat ukazuje na zbunjenost koja je zavladala Crkvom. Kod Pavla ne postoji Trojstvo, kaže jedan kritičar. Drugi kaže da Isus i Jahve nisu isto i da ih je nemoguće poistovetiti. Ali treći tvrdi da Isus i Jahve jesu poistovećeni. Ko je u pravu?

To što su Isusa nazivali Gospodom je u prvom veku odvajalo hrišćane od judaizma i rimskog klanjanja Cezaru kao Gospodu.

To što su hrišćani nazivali Isusa Gospodom, međutim, svakako nije značilo da su oni napustili svoju unitarijanističku monoteističku veru koju je u potpunosti

---

[251] F.F..Bruce *Jesus: Lord and Saviour, Intervarsity press 1986,203,* ali njegovo mišljenje se vidi i u fusnoti.
[252] Charles Bigg, D.D., *1. Peter, International Critical Commentary,* T&T Clark 1910, 99, dodat akcenat.
[253] La Due, *Trinity Guide to the Trinity, 25* o radu Yves Congar.

podržavao njihov osnivač i heroj, Isus. Novi zavet je narušen ukoliko iko predloži da su pisci istog predložili da su dve osobe obe Jahve.

Pavle iznova i iznova pravi razliku između Boga, pod kojim podrazumeva Oca, i Isusa Gospoda Mesije. Za Pavla, Bog je „Bog i Otac našeg Gospoda Isusa Mesije" (Rimljanima 15:6, 2. Korinćanima 1:3, Efescima 1:3). On istu tu frazu koristi kada želi da shvatimo kakva je to razlika između Boga i Isusa. On nikada nije napisao „Bog Sin". Nijednom nije govorio o „Bogu i Bogu" niti je ikada koristio frazu „Bog od Boga" kao što je to bio slučaj kod kasnijih veroispovesti. Pavle zna za „jednog Boga i Oca svih" (Efescima 4:6). Ovo je u potpunosti jevrejska definicija Boga. Luka u Delima govori kako Pavle izražava svoje verovanje u Boga i njegovo jevrejsko nasleđe (Dela 24:14) i da Bog nikada nije bio tročlan. Ananija, koga je vaskrsli Isus poslao da obavesti Pavla o njegovom činu, govorio je o „Bogu Ocu našeg Gospoda Isusa Hrista" (1. Petrova 1:3).

Ako su „Bogovi" jednaki, onda se ne može reći da postoji „Bog od Boga" ili „Otac Boga". Isus govori o svom Bogu, priznaje Oca kao svog i hrišćanskog Boga (Jovan 20:17). Trijadološka ideja pretvara Novi zavet u konfuziju jer u njega ubacuje mišljenje crkve koje je tek kasnije nastalo.

Pavle definiše Isusa, kao što to čini i čitavi Novi zavet, kao Hrista ili Mesiju. On govori o Isusu kao „Isusu Hristu našem Gospodu"[254]„Hristu Isusu našem Gospodu"[255]„Gospodu Isusu Hristu"[256], i „Gospodu Hristu"[257] Isus je jedinstveni Sin Božiji i Bog je na divan način opisan kao „Bog našeg Gospoda Isusa Hrista, Otac slave" (Efescima 1:17). Pavle, Petar, Jovan i Juda govore o Jednom Bogu kao „Bogu Ocu", „Bogu i Ocu" (Efescima 5:20). Iznova i iznova Gospod Isus Hrist je opisan kao neko ko nije Gospod Bog za koga se kaže da je njegov Otac. 1317 puta se pominje Bog (o theos) [258] u Novom zavetu i svaki put

se misli na Isusovog Oca i ni u jednom slučaju se ne govori o „trijadološkom Bogu". Biblija ne govori ni o kakvom trijadološkom Bogu, jer reč Bog u Bibliji nikada ne opisuje Boga u tri Osobe. Trijadološki Bog je očigledno za Bibliju stran pojam. Reči „tri" i „Bog" se ne javljaju jedna pored druge ni u jednom biblijskom

[254] Rimljanima. 1:4; 5:21; 1 Korinćanima. 1:9.
[255] Rimljanima. 6:23; 8:39; 1 Korinćanima . 15:31; Efescima. 3:11; 1 Timotiju. 1:2; 1:12; 2 Tim 1:2.
[256] 19 puta kod Pavla. I u Jakovljevoj 1:1
[257] Kološanima. 3:24; cf. Luka 2:11.
[258] Naša transkripcija grčkih reči oslikava savremeni grčki izgovor a ne tradicionalni erasmijski.

stihu. Jahve koji govori o sebi daje u potpunosti adekvatan opis svoje jednostruke ličnosti (Jer. 29:23, itd).

Pavle je bio dobro obučen Farisej pre nego što se odjednom preobratio i počeo da veruje u Isusa kao obećanog izraelskog Mesiju. On je znao za Boga kao Boga svog jevrejskog nasleđa i nikada nije odstupio od svog ubeđenja. On je govorio o Bogu Jevreja kao o nekom ko je i Bog nejevrejskog naroda (Rimljanima 3:29). Pavle se suprostavio trijadološkoj ideji Boga svojom izjavom da je Bog oba Zaveta isti Jedan Bog, i time što je izjavio u Galatima 3:20 da je ,,Bog (samo) jedna Osoba."[259]

Danas se crkve okupljaju oko verovanja da se istinski Bog sastoji od tri Osobe. Biblijska vera je pretrpela ozbiljnu reviziju. Umesto da Bog bude jedna Osoba, Isusov Otac, On se sastoji od tri Osobe. Jevreji i Muslimani su osetili da je unitarijanistička vera Biblije, i samog Isusa, morala da se preda pred poslebiblijskim ponovnim definisanjem Boga. Osnovi teologije su pretrpeli radikalnu promenu. Isus je odvojen od svoje vere i proglašen osnivačem crkava koje se okupljaju u ime vere koja njemu nije poznata.

Postoji preko 1300 stihova u kojima se pominje ,,Bog" Novog zaveta. Reč koja označava Jednog Boga u prvobitnim grčkim rukopisima je *o theos*, i onaj koji se pod tom rečju podrazumeva je Otac, što je jasno svim čitaocima. ,,Otac" nikada ne podrazumeva ,,Oca, Sina i Svetoga duha". Ovo se vidi na osnovu neposrednog konteksta gde se govori o Bogu kao o Ocu. ,,Bog Otac" jednostavno potvrđuje da se pod rečju Bog u Novom zavetu misli na Oca. On je i Bog i Otac i Njegov Sin Isus. Ovi definišući nazivi Boga i Isusa su savršeno očigledni svakom čitaocu i to se može, na primer, potvrditi posmatranjem uvodnih reči pisama koje je Pavle uputio crkvama. Pozdravi su poslati od Boga koji je Otac Gospoda Isusa Hrista. Pozdravi su upućeni od Mesije Isusa.

[259] Pojačana verzija (Amplified Version)

Pozdrave nikada ne šalje Sveti duh jer, kao što ćemo kasnije videti, Pavle nije smatrao Svetog duha trećim članom tročlanog Boga. Za Pavla i za ostale pisce duh Božiji nije osoba koja se razlikuje od samog Boga isto kao što i ,,duh Ilijin" (2. Carevima 2:15; Luka 1:17) se ne razlikuje od samog Ilije. Duh Božiji je radno prisustvo i snaga Božija ili, nakon vaznesenja, snaga Isusova koja na različite načine deluje u svetu.

Bog i Isus, samim tim, dele jedan duh, ali ne treba da žurimo i iznosimo pogrešne zaključke i kažemo da to znači da je Isus Bog! To bi bez ikakvog dokaza isključilo mogućnost da Bog može da dodeli svoj duh posebno odabranim ljudskim bićima, a Isus je vrhovni i jedinstveni primer ljudske osobe kojoj je dodeljen duh svog Oca.

Većina čitalaca Novog zaveta prilaze biblijskom tekstu sa predubeđenjem da su u Nikeji i Halkedonu tačno procenili biblijske podatke. Oni Bibliju čitaju Nikejskim očima, a prevodioci engleskih Biblija su samo doprineli tom procesu time što su uveli velika slova (koja se ne javljaju u grčkom tekstu), što primorava ljude da vide Sveti duh kao ,,Sveti Duh", treću osobu. Time što za duha uvode zamenicu u muškom rodu, prevodioci uvode predrasude kod čitalaca pa oni shvate da Sveti duh nije lični duh Božiji. U grčkom jeziku ovo uopšte nije potrebno. O duhu se sa pravom može razmišljati kao o ,,tome" umesto o ,,njemu". (Primer ovoga se može naći u Verziji Kralja Džejmsa u Rimljanima 8:18,26: ,,Sam Duh".) Ako prevodioci prevedu zamenice u muškom rodu, oni čitaocu nameću kasnije nastalo verovanje da je Bog tri osobe a ne jedna. Prevod je neka vrsta kritike. Prevodilac ili prevodioci imaju snagu da usmere čitaočevo razmišljanje izvan onoga što se podrazumevalo u prvobitnom grčkom tekstu, čime mu ,,pomažu" da protumači Novi zavet kao da su se pisci istog slagali sa *kasnije nastalim* hriščanskim verama.

Nametanje kasnije vere na Novi zavet je nedopustiv način da se rukuje dokumentima koji čuvaju apostolsku veru. Anahromizam je govoriti o Bibliji kao da ona otkriva tročlanog Boga. To je kao da se pitate kakav je softver Pavle imao na svom kompjuteru. Pavle je znao za trijadološkog Boga isto koliko i zakompjutere. Ako je Pavle bio svestan ,,Bogova", on nas je upozoravao i insistirao na biblijskom učenju na kome je sam Isus sagradio svoju veru.

Ako čovek počne da veruje u trijadološkog Boga, doktrinu sastavljanu tokom perioda dugačkog više od stotinu godina i obeleženu odlukama u vezi vere donetim u Nikeji, Konstantinopolju i Halkedonu u četvrtom i petom veku, on će pronaći ono što traži u nekim stihovima u Novom zavetu. Ali ovo služi samo da bi se ispitao problem oko pristrasnosti i predubeđenja da je Novi zavet pravilno predstavljen od strane kasnijih učenja. Šta ako ovo nije slučaj?

Da li nam je potrebno trijadološko ,,rešenje" da bismo izvukli smisao iz biblijskih podataka? Da li nam Isusovo netrijadološko učenje može biti dovoljno? Kasnije rešenje izgleda da Isusa ne smatra autoritetom koji može da nam kaže ko je Bog. Tek kada Isusa odbijemo kao našeg rabina i teološkog vodiča, tek onda mi možemo da se priklonimo učenju u koje on nije verovao.

Smatram da nam je trijadološka teorija u potpunosti bespotrebna kada želimo da objasnimo novozavetne podatke u vezi Boga i Isusa. Još gore, pošto je Trojstvo strana doktrina nametnuta biblijskom tekstu i ubačena u isti, ona zapravo unosi zabunu u jevrejsku teologiju koju su delili Isus i Apostoli. Ono umanjuje neverovatna postignuća čoveka Isusa. Trojstvo komplikuje pojam Boga dodajući još dve Osobe istom a u isto vreme odbacuje činjenicu da je Isus ljudsko biće – ali ne i prosečno ljudsko biće, naravno! On definitivno nije samo čovek, nije običan čovek, i ne puki čovek (šta god to značilo), već jedinstveno začet i bezgrešan Sin Božiji, koji je vaskrsao iz mrtvih i postavljen kao Prvosveštenik ljudske rase, sa odobrenjem da u budućnosti diže ljudi iz mrtvih i sudi im (Jovan 5:22,27) i da vlada svetom u Carstvu koje će doći (Dela 17:31).

Prvosveštenici, prema Poslanici Jevrejima, su ,,odabrani među ljudima" (Jevrejima 5:1). Oni moraju da budu u potpunosti ljudi. Isus, koji je verovao u samog Boga, nije se uklapao u tu kategoriju. On je predstavljen u Novom zavetu kao jedinstveno začeti ili stvoreni Sin Jednog Boga Izraela. Suštinsko pitanje na koje treba pronaći odgovor je sledeće: Kako definišemo taj poseban i jedinstveni odnos Sina Božijeg sa njegovim Ocem? Smatram da je Trojstvo, koje smatra Isusa jednakim Bogu i delom večnog Božanstva, Isusa previše udaljilo od svake karakteristike koju mu je pripisao Novi zavet.

I kako bi dokazali svoju poentu, trijadolozi moraju da unište značenje nekih ključnih biblijskih reči.

Nemoguće je postaviti dve kugle za bilijar na isto mesto. Ako pokušamo da postavimo drugu na mesto prve, to znači da prva ne može da bude na tom mestu. Ne mogu obe da budu tu. Ukoliko tvrdimo da je Isus Bog a pri tom se držimo toga da je Otac Bog, to uvodi drugog Boga, ako jezik uopšte ima značenje. Termin ,,Bog" u Bibliji stoji kao titula. Zapravo, postaje vlastito ime Boga. ,,Bog je naš Otac", Jevreji govore (Jovan 8:41), i oni pod tim misle da je Osoba, Bog, naš Otac. Oni su naučili ovu činjenicu o pravom Bogu, jer su o njemu čitali od početka do kraja svoje Hebrejske Biblije. Oni su naučili da se priklone tom Jednom Bogu nakon žestokih istorijskih katastrofa koje su ih navele da se vrate unitarijanističkom viđenju Boga koga je trebalo da predstave paganskom svetu. ,,Zar nemamo svi jednog Oca? Zar nas nije jedan Bog stvorio?" (Malahija 2:10). Reći da je ,,Isus Bog" znači da sada postoje dve Osobe koje su Bog. To nije strogi biblijski monoteizam koji su zastupali izraelski proroci i kome se priklonio Isus.

Bilo kakvo dvojstvo ili trojstvo u Bogu komplikuje kardinalni stav da je Bog ,,jedan Gospod" (Jahve) ili jedan ,,Gospod Bog", jedno Biće hiljadama puta označeno zamenicama u jednini. Nazvati Isusa Bogom momentalno pokreće pitanje kako on može da bude pravo ljudsko biće a da pri tom bude dve različite osobe. Predlog da su ,,Otac Bog i Isus Bog" nalaže da postoje dva Boga. Kada teolozi ulože protest da vera može da primi dvojicu koji su Bog, insistirajući na tome da ih spaja unija *suštine*, oni nisu ni malo ubedljivi. Oni su se udaljili od kategorija misli koje je postavilo Sveto Pismo. Neka nam pokažu mesto na kome u Bibliji piše da je Bog jedna supstanca ili suština, ujedinjeno Božanstvo koga čine dve Osobe ili više njih. Takva teorija eliminiše sasvim ličnog Jednog Boga Biblije koji nikada sebe ne predstavlja kao ,,suštinu" ili ,,Šta".

Dodavanje Isusa Božanstvu pokreće strašan problem jer monoteizam postaje oštećen. Istaknuti profesor Novog zaveta sa univerziteta Jena, H.H. Wendt, istakao je da dodavanje Isusa kao člana večnog Božanstva potcenjuje monoteizam, iako hrišćani tvrde da to nije istina:

> Drevna crkvena hristologija biva opterećena veoma ozbiljnim teškoćama. Ovo su teškoće koje su vezane za samu njenu srž i sam njen centar, tj. fundamentalni koncept da Božanstvo treba prepoznati i u Isusu kao preegzistentnom ličnom Biću, Logosu, večnom Sinu Božijem ...

> Monoteizam je oštećen ovakvim viđenjem Hrista i monoteizam nije sporedna stvar u verovanju svakog hrišćanina, već nešto što je od fundamentalnog i suštinskog značaja.
>
> Nikakvo zlo ne bi bilo naneseno monoteizmu da je biće inkarnirano u Isusu viđeno kao lično ali ne i suštinski Božansko, niti da je viđeno kao suštinski Božansko ali bezlično. Ali monoteizam je neizbežno oštećen onda kada su ova dva faktora iskombinovana: ličnost i suštinsko Božanstvo. Ako je Logos koji pripada suštinskom Biću Boga zaista *Osoba,* i kao takvav jasno odvojen od Osobe Boga Oca, nastaje *pluralitet* u Bogu i čisti monoteizam postaje rasturen ... Dalje, drevna hristologija crkve čini da duhovno biće istorijskog Isusa bude nejasno i neshvatljivo ... Kombinacija ličnog Logosa koji pripada Bogu i potpunog ljudskog bića, duhovnog postojanja, podrazumeva da istorijski Isus u sebi sadrži dvojstvo koje se suprostavlja ideji duhovno ujedinjene ličnosti ... Neshvatljivost koja se odnosi na Boga nema nikakve veze sa iracionalnošću Trojstva.[260]

Nijedan od ovih nejasnih i zamornih problema se ne bi javio da smo se pridržavali čistog jevrejsko-hrišćanskog monoteizma kojeg su delili Isus i njegovi Apostoli i koji je činio srž hrišćanske vere u Boga. Ali čovek treba samo da stupi u hrišćansku knjižaru kako bi otkrio da je unitarijanistički monoteizam Šeme u stihu 6:4 Pete knjige Mojsijeve i Isusa otpisan za hrišćane. NIV Studijska Biblija nam govori da je Šema ,,postala jevrejsko priznanje vere i da je religiozni redovno recituju".[261] Skofildova Biblija tvrdi da je ,,Šema namenjena kako bi se naglasilo monoteističko verovanje judaizma."[262]

Očigledno je Isus, koji je smatrao da Šema predstavlja krunu istinske vere u Boga, odbačen kao hrišćanski učitelj. Hrišćanstvo, onakvo kakvo poznajemo danas, izgleda da se udaljilo od Isusa za koga tvrdi da je njegov osnivač i heroj. Ovo bi trebalo da bude javni problem, ne smemo da padnemo pod kritike samog Isusa koji se svojevremeno žalio da religiozni ljudi padaju na doktrine koje je stvorio čovek a ne na biblijsku istinu (Matej 22:29).

---

[260] Hans Heinrich Wendt, *System der Christlichen Lehre*, Vandenhoeck and Ruprecht, 1906, part 2, 368-370,
[261] Nota na 5. Mojsije 6:4.
[262] Nota na 5. Mojsije 6:4.

Bilo bi opasno po naše duhovno zdravlje ako bismo proglasili Sveto pismo nevažećim i na isto nametnuli ljudsku tradiciju. Ključni standard po kome nas Isus i Novi zavet poziva jeste standard koji je postavio Isus u Bibliji. ,,Ako se iko stidi mene i mojih reči u ovoj grešnoj generaciji bez vere, ja ću ga se stiditi kada u slavi dođem od Oca" (Marko 8:38).

Psalm 110: Ključ: Dva Gospoda ali samo Jedan Bog

Luter je govorio o Psalmu 110 kao ,,istinskom, visokom i glavnom Psalmu našeg voljenog Gospoda Isusa Hrista". Isus je upotrebio ključan stih u Psalmu 110: 1 kako bi pokrenuo razmenu reči sa suparnicima. On je uspeo da ućutka svoje suparnike (Matej 22:46). Ne bi došlo ni do kakve konfuzije da smo obratili pažnju na epizodu koja je zabeležena od strane onih koji su pisali jevanđelja a koja sledi Isusov susret sa pisarom u stihovima 12:28-34 Jevanđelja po Marku. Nakon što je odgovorio na pitanje koje mu je postavio Jevrejin i dao svoj pečat unitarijanističkom monoteizmu sopstvenog jevrejskog nasleđa, Isus je zamenio ulogu sa pisarem i odlučio da postavi pitanje svojim slušaocima. Suština pitanja je bila ,,Kako to da je David pod naletom inspiracije nazvao Mesiju ,,gospodom"? Kako Mesija može da bude i sin Davidov i njegov gospod?" (Vidite Marko 12:37).

U ovom trenutku trijadologija pokazuje neuobičajen nemar po pitanju činjenica. Iako priznaje da Psalm 110:1 u Novom zavetu ima izuzetan značaj, ona ne uspeva da pruži pravu definiciju dva Gospoda pomenuta u tom stihu. Ili zaboravlja da nam pokaže značenje drugog gospoda ili u potpunosti pogrešno iznosi činjenice o hebrejskoj reči koja se ovde pominje. Neverovatno je to koliko je hebrejska reč koja ima značenje ,,moj gospod" u Psalmu 110:1 pogrešno predstavljena, jer ne postoji sumnja u vezi reči *adoni*, moj gospod, koja se u tom stihu javlja i koja pruža ključ odnosa Boga i Mesije.

Kada je Norman Geisler napisao *Bejkerovu enciklopediju hrišćanske apologetike*, on je mislio da ima jasne dokaze toga da se trijadološki Bog javlja u Psalmu 110:1: ,,Reče Gospod Gospodu mom: Sedi meni s desne strane, dok položim neprijatelje Tvoje za podnožje nogama Tvojim."Biblija takođe priznaje da postoji množina osoba u Bogu. Iako doktrina Trojstva nije eksplicitno navedena u Starom zavetu kao u Novom, ipak postoje pasusi gde se vide članovi Božanstva.

U određenim momentima *oni čak i razgovaraju međusobno* (vidi Psalmi 110:1).[263]

Ali drugi ,,gospod" u Psalmu 110:1 uopšte nije božanstvo. Izrazito se tvrdi da on nije Bog. U poglavlju pod nazivom ,,Isusova tvrdnja da je Bog", Geisler pre svega kaže da se reč *Adonai* ne može odnositi na ljude. On govori o stihu 18:12 Prve knjige Mojsijeve, gde se ne pominje hebrejska reč *Adonai* već *adoni*. On zatim pogrešno citira Psalm 110:1: ,,Gospod (Jahve) govori mom Gospodu (*Adonai*)."[264] Drugi gospod hebrejskog teksta nije *Adonai*, što predstavlja titulu za Božanstvo, već *adoni*, što je titula za čoveka.

Jedan tako prestižan autoritet kao što je Enciklopedija Amerikana pouzdano tvrdi da ima dobar razlog da veruje da se bar dva člana Trojstva pominju u Psalmu 110:1. Walter Drum, SJ., profesor Biblije na Vudstok Univerzitetu u Merilendu, napisao je:

> U Psalmu 110:1: ,,Jahve je rekao *Adonai*-u da sedne sa njegove desne strane. Ovaj pasus citira Hrist kako bi dokazao da je on *Adonai*, postavljen sa desne strane Jahve (Matej 22:44). Ali *Adonai*, ,,moj Gospodar", je naziv koje se koristi samo za Božanstva, bilo individualno ili u frazi Jahve *Adonai*; zaista, umesto neizrecivog imena Jahve, pobožni Jevrejin je pročitao *Adonai*. Jasno je da se u ovom stihu Jahve obraća Hristu kao zasebnoj Osobi ali opet identičnoj u Božanstvu.[265]

Izjava učenog profesora bi bila na mestu da nije pogrešno protumačio ključnu hebrejsku reč. Nije u pitanju *Adonai* već adoni, što je titula koja se nikada ne primenjuje na Božanstvo. U pravu je kada kaže da se *Adonai* upotrebljava samo za Božanstvo. Ali to nije reč koju Mesija koristi u ovom Psalmu.

Skofildova Biblija u vezi Psalma 110:1 pre svega beleži njegov izuzetan značaj jer se često citira u Novom zavetu: ,,Značaj Psalma 110 se meri izuzetno čestim ponavljanjem u Novom zavetu". Skofild zatim kaže: ,, Psalm 110:1 potvrđuje božansku prirodu Isusa a samim tim i odgovara onima koji odbijaju pravo božansko značenje njegove novozavetne titule ,,Gospod".

---

[263] Norman L. Geisler, Baker *Encyclopedia of Christian Apologetics*, Baker, 1999, 730, akcenat dodat.
[264] Isto 129,130.
[265] *Encyclopedia Americana*, 1949, 6:624.

Skofildova tvrdnja je izuzetna jer tekst zapravo predstavlja sasvim suprotne informacije. Drugi ,,gospod" ovde je *adoni*, reč koja na 195 mesta nikada nije upotrebljena tako da se odnosi na Božanstvo. *Adoni* je oblik reči ,,gospod" (adon) u hebrejskoj Bibliji koja nam izrazito govori da onaj na koga se ta reč odnosi *nije* Bog već superiorni čovek.[266] Adoni predstavlja ,,običnu" titulu a ne titulu za Božanstvo. Kako onda pojava ove reči u ovom Psalmu može da potvrdi to da je Isus bio Bog? Ona zapravo potvrđuje da, ma koliko uzdignut, Mesija nije Bog. On je ,,moj gospod" (*adoni*), kralj. On je vrhovno uzvišeni čovek.

Naredne informacije će verovatno ubediti čitaoce da su se kritike Biblije usredsredile na neke izuzetno pogrešno protumačene informacije, verovatno prenošene od jednog do drugog ,,autoriteta" a da se pri tom uopšte nije osvrtalo na hebrejsku Bibliju. Ovaj problem je postao nekakva ,,saga" i on provocira izrazitu nesaglasnost oko sasvim jednostavnog pitanja. Problem je mnogo dublje prirode nego što se to na prvi pogled čini. Malo istraživanja ukazuje na ranjivu prirodu ,,ortodoksije" koja nam govori da su i Otac i Isus podjednako i u potpunosti Bog, ali da to ne čini dva Boga.

Danas je popularno da mnogi autoriteti jednostavno ne čitaju hebrejsku Bibliju i mešaju prvu hebrejsku reč sa drugom u Psalmu 110:1. Charles Spurgeon pogrešno prevodi; ,,Jahve je rekao mom *Adonai-u*," Spurgeon je ubeđen da ,,iako je David čvrsto ubeđen u Uniju Božanstva, on duhovno razaznaje dve osobe."[267] Komentari koje iznosi Mathew Henry definišu ,,moj Gospod" kao trijadološkog večnog Sina. Katolički odgovori se drže toga da David naziva Gospodom ,,Boga Sina". Naveova Tematska Biblija koristi Psalm 110 kao dokaz da je Isus Bog. Evanđelijski rečnik biblijske teologije smatra da ovaj stih pripisuje potpunu božansku prirodu Isusu.

[266] S vremena na vreme anđeoski pretpostavljeni.
[267] *The Treasury of David*, Baker Book House, 1983.

Rečnik iznosi zaključak da je Isusova suštinska jednina sa Bogom Ocem i potpuna božanska priroda kao druge Osobe u Trojstvu odbijana kao helenistički ukras najranijeg hrišćanskog verovanja."[268]

Iznenađujuće je to što kritičari popout Campbell Morgan kažu da Psalm 110:1 treba shvatiti kao da u njemu piše: „Jahve je rekao *Adonai*u" i pri tom je dodao da su „obe ove titule često upotreljavane za Boga.[269] Još više zastrašujuća je *Kritika biblijskog znanja,* koju je izdala Bogoslovija u Dalasu. Oni predstavljaju Isusa kao nekog ko u stihovima 22:42-45 Jevanđelja po Mateju postavlja pitanje:

> Ako je Mesija jednostavno zemaljski Davidov sin, zašto mu je on pripisao božansku prirodu? Isus je citirao iz mesijanskog Psalma 110:1 u kome se David obraća Mesiji kao svom Gospodu. „ Gospod" na hebrejskom glasi *Adonai*, i koristi se samo za Boga (npr. Postanje 18:27; Jov 28:28). Ako je David zvao svoh sina „Gospodom" onda on mora da je nešto više od ljudskog sina. [270]

Ovaj komentar oslikava izuzetnu želju da se u tekstu pronađe ono što ne postoji. Reč *Adonai* se javlja 449 puta i zaista predstavlja božanskog Gospoda Boga. Ali drugi gospod na herejskom u Psalmu 110:1 nije *Adonai*, već adoni, što i te kako označava nekog ko nije božanske prirode. Toliko o promašenom trijadološkom dokaznom tekstu, ponovljenom bezbroj puta. Kritičari toliko žele da misle o Mesiji kao o Bogu da jedni od drugih kopiraju veoma očigledne pogrešne izjave o nepogrešivo drugom „gospodu" Psalma 110:1, koji u biblijskom tekstu nije *Adonai* već adoni.

Jehovine svedoke prekoreva Ron Rhodes jer poseduju netrijadološko shvatanje Isusa. On piše: „Davidove reči „moj Gospod" (Ps. 110:1) takođe ukazuju na neumanjenu božansku prirodu Mesije, jer je „Gospod" (heb. *Adonai*) titula za božanstvo. [271]Ali David je, kako je to zabeleženo u Bibliji, napisao adoni. Rhodes je postavio apologetsko pitanje Svedocima koje momentalno pada u vodu:

---

[268] Jesus Christ, Names and Titles," *Evangelical Dictionary of Biblical Theology*, Baker, 1996, 409.
[269] *Notes on Psalms*, Fleming Revell, 1947.
[270] John Walvoord and Roy Zuck, eds., *The Bible Knowledge Commentary*, Victor, 1983, 73.
[271] *Reasoning from the Scriptures with the Jehovah's Witnesses*, Harvest House, 1993, 162.

Da li ste znali da je ista reč koja se koristi za Gospoda (*Adonai*) upotrebljena i za Isusa Hrista u Psalmu 110:1 i to mnogo puta u Bibliji (Druga knjiga Mojsijeva 23:17, Peta Mojsijeva 10:17; Isus Navin 3:11)?"[272]

Tekst o kome on govori ne sadrži oblik adoni, reč iz Psalma 110:1 i Otac nikada nije oslovljen rečju adoni, moj gospod.[273] Ali Isusa tako oslovljavaju u ovom Psalmu koji ima veliku važnost. Jedna greška povlači drugu.

Kada prečasni V.A. Spence Little sprema svoju pozamašnu knjigu o Božanstvu Hrista, on je poglavlje posvetio „Božanskoj prirodi Hrista koja se u Starom zavetu podrazumeva." On zatim govori o „zapanjujućem pasusu u početnom stihu Psalma 110, „Gospod (Jqhve) je rekao mom Gospodu (*Adonai*)." On nam govori da je ovaj Gospod *Adonai* priznat kako u Psalmu tako i u mnogim interpretacijama Novog zaveta kao božanska osoba i jednako večno božanstvo."[274]

On nije pročitao hebrejski. Drugi „gospod" uopšte nije *Adonai* već adoni, što je titula koja se koristi za nekoga ko uopšte nije božanstvo.

Studijska Biblija MacArthura izgleda da pravi razliku između božanskih i ljudskih titula. Dr. MacArthur uverava da je Isus citirao Psalm 110:1 i sebe nazvao Mesijom, „nezaobilazna implikacija jeste ta da je Isus sebe proglasio božanstvom."[275] Profesor biblijskih studija na Masters univerzitetu je isto tako siguran da Psalm 110:1 „beleži razgovor između dva člana Božanstva... bukvalni prevod prve fraze jeste „Jahve je rekao mom *Adonai*-u". Ovo se zatim smatra dokazom množine u Božanstvu. [276]

John MacArthur izgleda da nije impresioniran Isusovim insistiranjem na netrijadološkom izraelskom učenju. On beleži da je Isus „potvrdio praksu svakog pobožnog Jevrejina koji je recitovao čitavu Šemu (Četvrta knjiga Mojsijeva 15:37; Peta Mojsijeva 6:4-9; 11:13-21) svako jutro i veče."[277] On nastavlja tako što tvrdi da se Isus suprostavlja Šemi!

---

[272] Isto, 162.
[273] Oblik reči *adon*, gospod, može se pronaći kao titula koja se odnosi i na Boga i na čoveka. Ali sufiks kod *adoni* i *Adonai* uvek pravi razliku između nekog ko jeste i nekog ko nije božanske prirode.
[274] *The Deity of Christ*, Covenant Publishing, 1956.
[275] The MacArthur Study Bible, Thomas Nelson, 1997, 1426.
[276] William Varner, *The Messiah*, citiran od strane Patrick Navas, *Divine Truth or Human Tradition*, Authorhouse, 2007, 138.
[277] The MacArthur Study Bible, 1479.

Kada govori o Isusovom citatu Psalma 110:1, MacArthur nam govori da je druga reč prevedena kao „Gospod" sasvim drugačija reč (nije Jahve) koju su Jevreji upotrebljavali kao *titulu za Boga*.[278] Ali drugi gospod nije *Adonai* već adini, titula koja se nikad ne odnosi na Boga. Isus je kroz čitavu Bibliju verovao da je Bog jedna jedina božanska osoba.

Pogrešno tumačenje hebrejske reči za drugog gospoda u Psalmu 110:1 je rasprostranjeno i šokantno jer potiče od učenjaka koji su obično tačno čitali hebrejski tekst. J. Barton Payne u svojoj obimnoj *Enciklopediji biblijskog proročanstva* citira „Jahve je rekao mom Gospodu" i ostavlja komentar da „moj Gospod" podrazumeva kasnije božanstvo."[279]

Ali drugi „gospod" u Psalmu 110:1 nije *Adonai*. Hebrejska reč koja je tu upotrebljena nije *Adonai*, titula za Božanstvo, već adoni, tutula koja nikad nije upotrebljena tako da se odnosi na božanstvo. Velika pometnja oko termina je uticala na čitav sistem i sve to se desilo jer neko nije uspeo da napravi razliku između Boga i čoveka. Isus nije ostavio mesta za sumnju kada je u pitanju ova razlika onda kada je osnovao hrišćansku veru na temeljima unitarijanističkog monoteističkog izraelskog učenja (Marko 12:28-34).[280]

Dobro razumeti činjenice

Neki raniji autoriteti i mnogi savremeni izvori su mnogo pažljiviji po pitanju podataka. Iako Dekan Farrar sa Kembridža u svojoj knjizi pod nazivom *Kembridžova Biblija za škole i univerzitete* nije proverio hebrejsku reč za Psalm 110:1, „na hebrejskom to je „Jahve je rekao mom Gospodu (*Adonai*)"[281], i on se vrlo pažljivo poziva na Septuagintu i začeće Sina koje je tu opisano: „U mojoj materici, pred zvezdom danicoma, ja te začeh"[282] i pri tom ukazao na pravo poreklo Mesije, koji dolazi iz materice, pre dolaska Carstva u zoru dolazećeg novog doba.

---

[278] Isto, 1479-80, dodat akcenat
[279] Baker Book House, 1973, 274.
[280] Dr. David Cooper je bio uveren da je izraelski Bog tročlan i upustio se u ovo pogrešno tumačenje Šeme: „Gospod naših Bogova je Gospod unije" (The Messiah: *His Redemptive Career*, Biblical Research Society, 1938, 68). Na strani 67 on pogrešno tvrdi da je Jehova adoni. U stvari, anđeo je taj koji nije božanstvo, već predstavink Božanstva koji je oslovljen rečju adoni a ne Adonai u Sudijama 6:13. Anđeo se razlikuje od Boga u stihovima 12, 22.
[281] F.W. Farrar, *The Gospel According to St. Luke*, Cambridge University Press, 1902, 311.
[282] Ps. 110:3; u Septuaginti ovo je Ps. 109:3.

Isaija je takođe govorio proročanski o slugi kao o nekom ko je „formiran u materici" (Isaija 49:5). Poreklo sluge je slično Jeremijinom, koji je takođe stvoren u materici:„Pre nego što sam te formirao u materici, ja sam te poznavao" (Jeremija 1:5). Jov takođe govori o poreklu svih ljudi i kaže da svi dolaze istim putem u postojanje. „Zar nije Onaj koji je mene napravio u materici napravio i njega, zar nas nije isti napravio u materici?" (Jov 31:15). Zaista, „duh Božiji je taj koji me je stvorio" (Jov 33:4). Hrišćani, koji znaju da je sluga koji pati takođe „formiran u materici" (Isaija 49:5). Kako onda mogu da pomisle da Mesija ima drugačije poreklo? On je ljudska osoba iako je začet božanskom intervencijom.

A.F. Kirkpatrick, takođe piše u *Kembridžovoj Bibliji za škole i univerzitete*, i kao kraljevski profesor hebrejskog jezika on tačno uklanja veliko slovo sa druge reči „gospod" u Psalmu 110:1 i menja istu rečju „moj gospod" tako da je i u Revidiranoj verziji iz 1881 „s pravom uklonjeno veliko slovo."[283] On ukazuje na to da je „moj gospod" (adoni) „titula kojom se odaje poštovanje i počast i ona se u S.Z. koristi kada se govori o osobi koju treba poštovati i ceniti, posebno kralju (Postanje 23:6, 1. Samuilova 22:12; 1. Carevima 1; 18:7; i često)." Ovaj profesor smatra da je veliko slovo u reči „Gospod" „stvar tumačenja"[284]. Ovo je fin način da nam se ukaže na manipulaciju tekstom. Jasnoća i preciznost hebrejskog teksta je zamućena pogrešnom upotrebom velikog slova.

Prevodilačka politika je uglavnom da se piše „Gospod" u čitavom Starom zavetu a hebrejska reč koja stoji iza reči „Gospod" je *Adonai*, titula za Božanstvo, u 449 slučajeva[285]. Prevodioci tvrde da pišu „gospod" tamo gde stoji *adoni*, samim tim nam pokazuju da osoba koja je tako oslovljena nije Božanstvo. Međutim istrajnost je zakazala kod Psalma 110:1 pod pritiskom „ortodoksije". [286] To je pokrenulo brojne kritike protiv onih koji tvrde, suprotno činjenicama, da je drugi „Gospod" ovde *Adonai*, Gospod Bog.

[283] The Book of Psalms (XC-CL), Cambridge University Press, 1901, 665.
[284] Isto, 666.
[285] Profesor takođe ukazuje na to da u Psalmu 110:5 Gospod (*Adonai*) je Bog, koji je u jednoj drugačijoj situaciji sa desne strane Mesije kao njegova podrška. Ova slika Boga pomaže ljudskoj osobi takođe se može pronaći u Ps. 16:8; 73:23; 109:31, 121:5.
[286] Ista neistrajnost je dovela do toga da se u Verziji Kralja Džejmsa veliko slovo stavlja i u Danilo 12:8 i Sudije 6:13 u pogrešnom verovanju da je ovo bio Sin koji je preegzistirao kao Bog. U RV je ispravljena greška, piše „moj gospod".

Ovo je navelo kritičare i čitaoce da pronađu dokaz da postoje dve Osobe u Bogu. Pokušaji da se kasnija „ortodoksija" ubaci u hebrejsku Bibliju i čitavu Bibliju su neumorni.

Iznenađujuća analiza Psalma 110:1

U izdanju *bibliotheca Sacra* iz 1992. godine, Teološkog seminara u Dalasu, profesor Herbert Bateman je svoju pažnju usmerio na Psalm 110:1 i primetio da je tradicionalno Psalm prepoznat kao Davidovo proročansko obraćanje „njegovom Mesiji Gospodu, njegovom božanskom Gospodu"[287] (pod „božanskim" in podrazumeva „Božanstvo" Mesije). Međutim, Bateman kao trijadolog ima potrebu da ukloni upućivanje na Isusa i pripiše Davidovo proročanstvo „zemaljskom gospodu, koji je zemaljski kralj njegovog života." Iako on priznaje primenu na Isusa, njega interesuje primarno pominjanje Isusa jer:

> Oblik *l'adoni* (mom gospodu) se nigde u Starom zavetu ne koristi kako bi se ukazalo na božanstvo ... Masoretski tekst ukazuje na razliku između božanstava (*Adonai*) i onih koji to nisu (adoni). Štaviše, kada se „moj gospod" (adoni) i GOSPOD (JAHVE) upotrebe u istoj rečenici, kao što je to slučaj sa Psalmom 110:1, „moj gospod" se uvek odnosi na zemaljskog gospoda."[288] Samim tim, fraza „moj gospod" *l'adoni* očigledno ukazuje na to da je David usmeravao svoje proročanstvo od Jahve do ljudskog gospoda, ne do božanskog Mesijanskog Gospoda, ni na sebe.

Bateman pominje da neki ljudi misle da se David obraćao sebi ali Bateman preferira da se pozove na Solomona, jer je hebrejska titula koja je u pitanju zapravo *adoni* i ona samim tim ne može označavati božanskog Gospoda.

Bateman je mogao da revidira svoju trijadološku hristologiju pod pritiskom sopstvenog tačnog shvatanja reči „gospod" i priznanjem da Novi zavet ne okleva da direktno primeni Psalm na Mesiju, Sina Božijeg i samo na njega, što je viđenje

---

[287] Herbert Bateman, "Psalm 110:1 and the New Testament," *Bibliotheca Sacra* 149, Oct-Dec., 1992.

[288] Ovi primeri mogu biti ispitani: Muškarci ili žene muškarcima (1. Mojsijeva. 24:12, 27, 42, 48; IV Mojsijeva. 32:27; 36:2; 1 Samuilova. 1:26; 25:26, 28-29) muškarci ili žene kralju (2 Sam. 15:21; 24:3; 1 Carevima 1:17, 36-37; 2 Carevima 5:18), i čovek anđelu (Judina. 6:13).

koga se drže i Jevreji i rani Hrišćani. [289] Petar potvrđuje Isusov dolazak na vrhovni i uzvišeni položaj sa desne strane Oca (Dela 2:34-36). Zatim nam govori da je Isus Gospod, *u smislu proročanstva u Psalmu 110:1.* Da je ovo proročanstvo, koje upravlja hristologijom Novog zaveta i koje štiti doktrinu Sina u odnosu na Oca, bilo zanemareno, čitava zbrka i vekovima duga debata oko Boga bi mogla da bude izbegnuta. Bateman nam je učinio uslugu onda kada je ukazao na činjenice o značenju druge reči ,,gospod". Bar se nije pomirio sa očajničkim izbegavanjem od strane drugih evanđelista, da nam Psalm govori o ljudskoj prirodi Isusa a ne pominje njegovih drugih ,,100%". Ali ni David ni Petar nisu ni pomislili da je Isus Osoba od ,,200%" a ni da je Bog više od jedne Osobe – niti da će Mesija biti sam Bog. Hebrejska Biblija pravi razliku između Boga i čoveka i pažljivo bira reči kojima će to razjasniti. Isus je sa najvećom ozbiljnošću shvatio to ,,što su im poverene reči Božije" (Rimlajnima 3:2).

Toliko su zbunjujuće postale ove reči u Psalmu 110:1. Pod pritiskom uverenja da se Trojstvo stvarno može pronaći u Hebrejskoj Bibliji, popularni teološki izvori nastavljaju da pogrešno iznose činjenice i navode svoju publiku na pogrešan put kada je u pitanju identitet Mesije u odnosu na Jednog Boga. Samim tim, Lockman fondacija, u Novoj američkoj standardnoj Bibliji na margini Dela 2:36 ostavlja svoj komentar, i pogrešno nas informiše o tome da je hebrejska reč *Adonai,* u smislu drugog Boga, ta koju Petar koristi u Psalmu 110:1.[290] Vodeća organizacija koja pruža biblijske informacije javnosti na naše pitanje je dala sledeći odgovor:

> Na Vaše pitanje o Psalmu 110:1 može se dati lak odgovor. Zapravo, ovo je odličan tekst koji podržava množinu članova unutar Božanstva kao i jedinstvenost osobe Mesije ili Hrista.

[289] Neki jevrejski pisci su videli drugog gospoda Psalma 110:1 kao Avrama, Jezekiju, ili Melhisedeka, time su pokazali da niko nije smatrao da se *adoni* odnosi na Boga. Jevreji su oduvek pravili jasnu razliku između božanskih i ljudskih titula.

[290] Urednici NASB su se složili oko toga da se greška ukloni u novom izdanju, ali nisu naveli pravu hebrejsku reč, *adonii.*

> I psalmista David i naš Gospod Isus Hrist izjavljuju da se drugi Bog (*Adonai*, na hebrejskom) odnosi na božansko biće koje će postati Mesija.[291]

C.S. Lewis je podržavao ideju da Psalm 110:1 ,,sadrži drugo ili skriveno značenje ... u vezi inkarnacije." Hrišćanski istraživački institut je nastavio ovo:

> Takođe, u tvom pismu, zaboravio si da tačno citiraš Psalm 110:1 (NIV) kada si zaboravio da velikim slovom napišeš oba ,,Gospoda": ,,GOSPOD (Jahve ili Jehova) reče mom Gospodu (*Adonai)*" ... David piše Psalm pod inspiracijom Svetog duha i u poetskoj formi o budućoj vladavini njegovog Gospoda Hrista, kao posebnog člana Božanstva.[292]

Činjenice su u potpunosti netačne. Oni su pogrešno napisali drugog gospoda velikim slovom, pod pretpostavkom da je to *Adonai*, a nije. Ovakav komentar ukazuje na nemogućnost čitalaca Biblije da se bave unitarijanističkim učenjem Hebrejske Biblije i Isusa kao i na neverovatnu tendenciju da se tekstu nameće značenje i trijadološko viđenje Boga, uprkos činjenicama.

Užasna je greška pretpostaviti da su ova dva Gospoda u Psalmu 110:1 oba podjednako Bog. Veliki broj onih koji su proučavali Hebrejsku Bibliju poznaju razliku između Hebrejske reči koja označava Boga i hebrejske reči koja označava čoveka. Hebrejska Biblija, sa hiljadu zamenica u jednini i sedam hiljada i nešto stihova u kojima se Jahve smatra jednom Osobom, isključilo je svaku mogućnost množine u Božanstvu. Šema je proglasila Boga jedinim Gospodom i Isus je potvrdio ovu ključnu činjenicu stihovima 12:28-34 Jevanđelja po Marku. Bilo bi kontradiktorno reći da postoje dvojica Jahvi kada Isus i Šema tvrde da postoji jedan! Ako postoji jedan Jahve i *drugi* Jahve, i ako oni govore međusobno, nemoguće je izbeći zaključak da je monoteizam napušten.

Psalm 110:1 ne odbacuje to brojno svedočenje da je Bog jedna božanska Osoba. JHVH se obraća Davidovom *gospodu* u Psalmu 110:1. Primetićete da je ovde ,,gospod" napisan malim slovom. Sledim RV, RSV i NRSV i pišem ,,gospod" a ne ,,Gospod". Razlog je taj što iza ovog ,,moj gospod" leži hebrejska reč *adoni* (na hebrejskom ,,adonee").

---

[291] Letter from Christian Research Institute, 13.08.1998.
[292] Isto

Adon, oblik reči koji označava gospoda, i u oblik *adoni*, moj gospod, označava ljudsko a poveremeno i anđeosko superiorno biće ali nikada ne znači Bog![293] Ovo je veoma važno. Jahve u Psalmu 110:1 govori nekom ko nije božanstvo. Kako bi u hebrejskoj Bibliji jedan Bog govorio drugom koji je podjednako jedan Bog? To bi bilo nemoguće. To bi se suprostavilo hiljadama izjava u kojima se Bog smatra jednom Osobom. To bi se suprostavilo novozavetnim monoteističkim izjavama koje su dali Isus i Pavle u vezi sa tim da je Otac ,,jedini koji je zaista Bog" (Jovan 17:3) i da je ,,Bog jedna Osoba" (Galatima 3:20) i da ,,za nas postoji jedan Bog, Otac" i da ,,ne postoji ni jedan drugi Bog, Bog je samo jedan" (1. Korinćanima 8:4 -6). Pavle čvrsto potvrđuje jevrejski monoteizam.

To što je drugi gospod u Psalmu 110:1 napisan velikim slovom u mnogim prevodima navodi na pogrešan put. Prevodioci nam govore da je u njihovoj praksi da božansku titulu *Adonai* prevode kao ,,Gospod". Naivni čitalac će pretpostaviti da *Adonai*, Gospod Bog, predstavlja legitimni naziv za Mesiju. Međutim, pošto reč koja označava drugog gospoda u Psalmu 110:1 nije *Adonai* već adoni, pravilo prevođenja se narušava velikim slovom. U našim Biblijama reč adoni je prevedena kao gospod i ta reč je napisana malim slovom, što je i tačno (moj ljudski gospod). U Psalmu 110:1, ključni stih kojim se definiše Isus, pravilo koje se odnosi na velika slova je zanemareno. Time se dobija lažni utisak da se Bog obraća Bogu![294] Isusova i izraelska vera je narušena.

Konfuzija oko ključne i važne rečenice u kojoj se Mesija pominje je sada priznata od strane onih koji proučavaju Bibliju. Neverovatno je to što je nastala zabuna oko adoni i *Adonai* i to što je ta zabuna dospela u štampu. Kao što Larry Hurtado kaže, ,,Bilo bi prilično jasno da reč kyrios (gospod) ovde nije upotrebljena za Boga već da se ona odnosila na osobu koja se razlikuje od Boga."[295]

---

[293] *Strong's Concordance* ne pokazuje važnu razliku između *adoni (moj gospod)* i *Adonai (Gospod Bog)*.

[294] Biblija Kralja Džejmsa je prekršila sopstveno pravilo koje se odnosi na pisanje reči početnim velikim slovom takođe i u stihu Danilo 12:8. Od čitaoca se očekuje da pretpostave da je ,,Gospod" tu (napisan početnim velikim slovom) preegzistentni Isus. Zapravo, to je bio anđeo (oslovljen sa *adoni*). Mnogi savremeni prevodi sadrže ,,moj gospod" a ne ,,moj Gospod" u Danilo 12:8.

[295] *Lord Jesus Christ*, Eerdmans, 2003, 183.

Ovo je oduvek prilično jasno u hebrejskom tekstu, gde reč *adoni* nikada nije pomešana sa rečju *Adonai*.[296] Savremeni teolozi treba da znaju za prvobitne reči koje označavaju Božanstvo i Mesiju. Kako to da u dvadeset i prvom veku oni nastavljaju da govore da to što je Isus nazvan ,,gospodom" dokazuje da su pisci Novog zaveta mislili da je Mesija Jahve, odnosno Bog?

Jedan Gospod Hrist

Grčki Novi zavet govori o Bogu i Isusu kao ,,jednoj stvari". *En*, je srednji rod od *eis*, što znači jedan, i to je reč koja se može pronaći u stihu 10:30 Jovanovog jevanđelja koji govori o tome kako je Bog jedan i kako je Njegov Sin jedan. Kada je upotrebljen muški rod od ,,jedan" (eis), značenje je ,,jedna osoba." Ova ključna poenta je zabeležena u diskusiji o Trojstvu u radu iz devetnaestog veka koji je napisao Prečasni Richard Treffry. On je napisao: ,,Ja i moj Otac smo jedno"; *en* u srednjem rodu, jedna suština;[297] ne eis u muškom rodu, jedna osoba." [298] Pavle je govorio u stihu 5:19 Poslanice Rimljanima o paraleli između Adama i Isusa: ,,*Jer kao što neposlušanjem jednog čoveka postaše mnogi grešni, tako će i poslušanjem jednog biti mnogi pravedni*." Pavle koristi istu reč ,,jedan" (eis) kada govori o Isusu. Značenje je naravno ,,jedna osoba", ,,jedina osoba". Novi zavet govori o Bogu kao ,,jednoj osobi". Još jedan dobar primer se može pronaći u Galatima 3:20; ,, Ali posrednik nije *jednog*; a Bog je *samo* jedan." Suštinska reč u obe polovine rečenice jeste ,,jedna osoba". Samim tim, Pojačana verzija hvata smisao: ,,Bog je samo jedna osoba". Ta ista fraza ,,Bog je jedna osoba" se javlja nekoliko puta u Novom zavetu. ,, Dobro, učitelju! Pravo si kazao da je jedan Bog, i nema drugog osim Njega" (Marko 12:32). ,,Postoji samo jedan Bog (Bog je jedan, eis) i postoji samo jedan način da on nekog prihvati.

---

[296] Profesor Howard Marshall nejasno govori o značaju reči adoni u Psalmu 110:1. On kaže da je reč adon ta,,koja se može odnositi na ljudske gospode i gospodare" (Acts, *Tyndale Commentaries*, Eerdmans, 1980,
79). Zapravo oblik te reči, adoni, odnosi se samo na nebožanska superiorna bića a *nikada* na Boga.

[297] Upravo ista ta jednina opisuje odnos hrišćana sa Bogom. Isus se molio da vernici budu ,,jedno" (*en*) baš kao što su on i njegov Otac jedno (Jovan 11:17,22).

[298] Richard Treffry*, An Inquiry into the Doctrine of the Eternal Sonship of Our Lord Jesus Christ*, John Mason, 1837, 134.

Njega ljudi spoznaju samo verom, bilo da su Jevreji ili nejevreji" (Rimljanima 3:30). „Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovek Hristos Isus" (1. Timotiju 2:5). U svakom slučaju Bog je jedna osoba. Bog je upoređen sa Isusom koji je takođe jedna osoba. Ova preovlađujuća činjenica u Novom zavetu se ne poklapa sa kasnijom doktrinom da je Bog tri Osobe.

U Psalmu 110:1 Jahve, Bog Izraela, obraća se Mesiji kao nekom ko je *adoni,* moj gospod. *Adoni* ukazuje na činjenicu da nije Božanstvo to kome se Javhve obraća. Čuvari ovog teksta su pažljivo pravili razliku između Boga i čoveka. Adoni je kraljevska titula. Odnosi se na kraljeve.[299] Samim tim, to je prikladna titula za Kralja Mesiju Isusa. Može se odnositi i na supruga, ili na gospodara. Ali nikada se ne odnosi na vrhovnog Boga. Kada se govori o Bogu ili kada se on oslovljava, koristi se drugi oblik iste reči „gospod", a to je *Adonai*. Masoreti koji su verno čitali hebrejski tekst, sa neverovatnom pažnjom su pravili razliku između nebožanskog gospoda i Božanstva koje je takođe Gospod Bog. Jevreji ponekad raspravljaju o tome da „moj gospod" u Psalmu 110:1 može da se odnosi na Jezekiju ili Avrama. Jasno je da da oni tu reč u svetom tekstu nisu videli kao Adonai, Jednog Gospoda Boga.

Psalm 110, a posebno prvi stih, veličanstveno svedoči o Mesiji. Smatra se da je on od ključne važnosti za sve pisce Novog zaveta. Služi kao štit Novog zaveta, i na lep način definiše ključne uloge u božanskoj drami, Boga i Oca Gospoda Isusa Hrista i Njegovog Sina, Gospoda Hrista. Ovaj poslednji ima vrhovni položaj i sedi sa desne strane Boga, čekajući trenutak kada će biti vraćen na zemlju kako bi uspostavio Kraljevstvo pokorivši Božije neprijatelje. Psalm 2, od podjednakog hristološkog značaja, bavi se istim velikim događajima koji se tiču božanskog plana za našu zemlju. Nema sumnje da u Psalmu 110:1 leži ključ za razumevanje Boga i čoveka Mesiju Isusa.

[299] „Moj gospod (*adoni*) kralj" javlja se 57 puta.

Mnogo se učenjaka pozabavilo ovom očiglednom činjenicom i uvidelo da ovaj stih utiče na celokupno novozavetno mišljenje o statusu Isusa u odnosu na status Jednog Boga.

Kako bi se istražilo biblijsko viđenje Boga i Isusovog položaja u odnosu na Boga, sada je neophodno da se detaljnije ispita taj veoma poseban starozavetni stih, koji pisci Novog zaveta stalno citiraju. Oni su odabrali ovaj stih, jer na jedinstven način govori o Bogu i Mesiji i odnosu između njih. Takođe je na sažet način otkrio Božiji plan za svet usredsređen na Hrista: „Gospod je rekao mom gospodu, „Sedi meni s desne strane, dok položim neprijatelje Tvoje za podnožje nogama Tvojim" (Psalm 110:1).

Postoje dva ključna igrača u božanskoj drami koja se odvija na stranicama Svetog pisma. Pre svega, to je Jahve, Bog Izraela. GOSPOD (Jahve na hebrejskom, sedam hiljada puta u hebrejskoj Bibliji) izgovara proročanstvo o Davidovom gospodu. I Jevreji i Isus su jasno shvatali da Psalm govori o Bogu i Mesiji. Isus je pametno pitao Fariseje da objasne kako Mesija može da bude i Davidov naslednik i gospod. Odgovor je naravno bio taj da je Mesija došao u postojanje kao linijski i biološki naslednik Kralja Davida kao i da je on Sin Božiji. Kasnije je, nakon pobedonosne službe, uzdignut od strane Boga na položaj Davidovog gospoda sa desne strane Jednog Boga Izraela. Isus je postao gospod i Mesija na kraju svog služenja na zemlji. Ta titula gospoda nema nikakve veze sa večnošću, već ju je Isus stekao od strane Boga, Oca. Petar je u Delima apostolskim pokazao kako je ovaj stih predskazao Božiji plan da uzdigne vaskrslog Isusa na položaj sa desne strane Boga.

Evo kako je Petar na osnovu istine u Psalmu 110:1 otkrio Božiji plan. Nakon dramatičnog izlivanja duga na Duhove, Petar „stade sa jedanaestoricom i podiže glas svoj" (Dela 2:14), i proglasio suštinu hrišćanske drame jevrejskom narodu. Dok slušamo njegovu propoved, moramo da dobro obratimo pažnju na ono što se dešava. Da li je on verovao da je *Bog* uzdignut do položaja sa desne strane Boga?

> Ljudi Izrailjci! Poslušajte reči ove: Isusa Nazarećanina, čoveka od Boga potvrđenog među vama silama i čudesima i znacima koje učini Bog preko Njega među vama, kao što i sami znate, Ovog određenim savetom i promislom Božjim predana primivši, preko ruku bezakonika prikovaste iubiste;

> Kog Bog podiže, razrešivši veze smrtne, kao što ne beše moguće da Ga one drže (Dela 2:22-24).

Petar zatim citira Psalm 16:8-11 kako bi potvrdio da je Isus vaskrsao i kako ga je Bog spasao sa mesta smrti (Hada). Petar je ponovio svoju poentu u vezi sa vaskrsnućem: „Ovog je Isusa Bog ponovo digao, čemu smo svi svedoci" (Dela 2:32).

Zatim je opisao trenutni Isusov status, Isusa koji sedi sa desne strane Boga – status koji je Sin Božiji, sada vaskrsli i živ zauvek, dostigao po prvi put pri vaznesenju. Ove njegove reči su od ključne važnosti, jer govore o Bogu i Isusu na osnovu inspirisanih božijih reči zabeleženih u Psalmu 110:1.

> Desnicom dakle Božjom podiže se, i obećanje Svetog Duha primivši od Oca, izli ovo što vi sad vidite i čujete. Jer David ne iziđe na nebesa, nego sam govori: Reče Gospod Gospodu mom: Sedi meni s desne strane, Dok položim neprijatelje Tvoje podnožje nogama Tvojim. Tvrdo dakle neka zna sav dom Izrailjev da je i Gospodom i Hristom Bog učinio ovog Isusa koga vi raspeste. (Dela 2:33-36).

Priča nije komplikovana. Postoji Bog i postoji čovek Isus. Bog je dozvolio da čovek Isus bude ubijen (nijedan Jevrejin nije ni pomislio da besmrtni Bog može da bude ubijen!) a Bog je preokrenuo tragediju time što je digao čoveka Isusa iz mrtvih i uzdigao ga do mesta sa svoje desne strane i time od njega *načinio* „Gospoda i Hrista" u *onako kako je predviđeno proročanstvom u Psalmu 110:1.*

Sada zamislite da je Petar verovao da su i Otac i Isus podjednako Bog. Onda je Bog dozvolio da Bog bude razapet i Bog je uzdigao Boga da sedi sa njegove desne strane? Da li ovo ima i najmanjeg smisla? Bog koji sedi sa Božije desne strane bi publici predstavilo politeistički sistem. Nema dva Boga. On je samo jedan. Izraelsko nasleđe bi bilo odbačeno ako bi se Mesija uveo kao večni član Božanstva u množini. Nijedan Jevrejin ne bi mogao da bude pripremljen za ideju da je Mesija deo Božanstva. U Hebrejskoj Bibliji ne piše ništa slično tome. Bila bi upečatljiva inovacija koja bi zahtevala pozamašno objašnjenje ako bi se reklo da je Mesija, *adoni*, moj gospod, zaista Jedan Bog Izraela, koji je sada na misteriozan način postao „dva".

Psalm 110:1 svedoči protiv mogućnosti da postoje dvojica koji su Bog. GOSPOD (Jahve, Isusov Otac) izgovara proročanstvo o Davidovom gospodu Mesiji.

Zarad našeg ispitivanja, veoma je važno naglasiti status onog koji je razapet, vaskrsao i uzdignut do mesta sa Božije desne strane. Ko je on= Da li je on Bog Sin, drugi član večnog Trojstva?

Kakav je status tog drugog gospoda koji se pominje u Psalmu 110:1? Da li je on Bog u istom smislu u kome je i Otac Bog, kako to trijadološka doktrina tvrdi? Petar kaže da je čovek Isus uzdignut do povlašćanog položaja pored Boga, i da je to ispunjenje Psalma 110.1. Kao „gospod", u smislu Pslama 110:1, Isus je potavljen pored Boga. Ali kakav status se podrazumeva pod frazom „moj gospod" koja se pominje u Psalmu 110:1? Često *adoni* predstavlja obraćanje anđelu. Ali u velikoj većini slučajeva, a ima ih 195, gde se u Starom zavetu Hebrejske Biblije pominje reč *adoni,* ona označava ljudsku osobu na položaju – supruga, kralja, gospodara itd. *Adoni* nikad ne označava Boga. To je kraljevska titula koja je prikladna za Isusa Mesiju i Kralja Izraela (Jovan 1:49).

Petar, na čijoj brilijantnoj osnovi treba zasnovati učenje crkve (Matej 16:16-18), nas obaveštava da od Isusovog vaznesenja postoji ljudski gospod na vrhovnom položaju pored Jednog Boga, čovek koji je vraćen iz mrtvih. Taj gospod (*adoni*) ne može biti sam Bog. Svakom čitaocu bi to ukazalo na drugog Boga, što je prema jevrejskom monoteizmu sasvim nemoguće u Novom zavetu. Oko 23 puta se ponavlja to da je Isus prema Petru i Psalmu 110:1, njegovim dokaznim tekstovima, ljudsko biće sa Božije desne strane. Ovo je u skladu sa izjavom koju je mnogo kasnije izneo Pavle da „postoji jedan Bog i jedan posrednik između Boga i ljudi, *čovek* Mesija Isus" (1. Timotiju 2:5). Upravo ovu sliku predstavlja i Stefan u svojim poslednjim trenucima: „Vidim kako se raj otvara i Sina Čovečjeg (ljudsko biće) kako stoji sa Božije desne strane" (Dela 7:56). Isus je očigledno delio istu teološku paradigmu kada je upozorio svoje goniče da će videti „Sina Čovečjeg (ljudsko biće) sa desne strane Veličanstva" (Matej 26:64).

Dobro je rečeno da:

> Lukino shvatanje ne dozvoljava nikakvu deifikaciju (Isusa) ... Luka se kreće u okvirima starozavetne misli. Upravo ovo oblikuje Lukino shvatanje

> i, štaviše, ideje koje nalaže Psalm 110:1 ... To ne znači da Isus postaje Bog niti da mu je Luka dodelio božanski status. U Psalmu se i Bog i kralj nazivaju ,,gospodom" ali to ne znači da su oni jednaki. Luka vidi Isusa kao nekog ko je u potpunosti podređen Ocu i ko ima deo Očevog autoriteta i ko je izveden od Oca. On je ipak instrument svog Oca i još uvek se naziva Negovim slugom (Dela 3:26; 4:30).[300]

Jevrejski monoteizam Isusove vere je lepo očuvan u ovim stihovima. Bila bi velika izmena teksta ako bi se reklo da ,,Bogočovek" ili ,,Bog" sedi sa Božije desne strane. Psalm 110:1 izuzima tu mogućnost, totalno je otpisuje. Onaj koji se nalazi sa Božije desne strane je definisan kao ljudski gospod Isus, prvi čovek koji je ikad trajno vraćen u život vaskrsnućem.Mi možemo čak i da kažemo da ,,postoji besmrtni Jevrejin sa desne strane Jednog Boga".

Samoglasnici i suglasnici

Ponekad se iznosi stav da se reč *adoni* (moj ljudski gospod) razlikuje od reči *Adonai* (Gospod Bog) samo po pitanju oznaka za samoglasnike koje nisu prvobitno korišćene u hebrejskim rukopisima. Oznake za samoglasnike su zaista dodate mnogo kasnije nakon doba Novog zaveta. Oni su zasnovani na drevnoj tradiciji koja oslikava čitanje svetog teksta u sinagogama. Ali nigde ne postoji ni nagoveštaj da su oznake za samoglasnike pogrešno dodate u Psalmu 110:1. Jevreji su smatrali svetim zadatkom prevođenje biblijskog teksta i taj zadatak su veoma pažljivo obavljali. Sa generacije na generaciju se prenosilo čitanje teksta u sinagogama i taj akcenat je trajno fiksiran dodavanjem oznaka za samoglasnike negde oko sedamnaestog veka nove ere.

Nigde ne postoji dokaz da postoji problem oko oznaka za samoglasnike u hebrejskom tekstu, u Psalmu 110:1. I postoji još jedan snažan dokaz koji potvrđuje da u Starom zavetu nikada nije ni zamišljen drugi gospod iz Psalma 110:1, koji sedi sa Božije desne strane i koji je sam Bog, što čini dva Boga. Ovo zapažanje je tehničke prirode, jer uključuje kako hebrejsku verziju tako i prevod sa hebrejskog na grčki (prevod poznat kao Septuaginta, citiran od strane nehrišćanskih Jevreja i pisaca Novog zaveta).

[300] Eric Franklin, *Christ the Lord*, Westminster Press, 1975, 54.

Dokazi će pokazati da je Psalm 110:1 koji je prvobitno napisan i očuvan u hebrejskim rukopisima zaista razlikovao Mesiju kao gospoda, koji nije Bog. Kao što znamo, Jahve u tom stihu podrazumeva Oca, Jednog Boga. *Adoni*, drugi gospod u našem stihu, ,,moj gospod".

Naš stav biva potvrđen i onda kada bacimo pogled na grčku verziju starozavetne struje u vreme Isusa i citate pisaca Novog zaveta. Kada pogledamo grčki ekvivalent Hebrejske Biblije otkrivamo da kada su Jevreji pre nove ere prevodili svoju hebrejsku Bibliju na grčki, oni su hebrejsku reč *adoni* shvatali kao ,,moj gospod" čak i pre nego što su oznake za samoglasnike dodavane pisanom tekstu, što je titula koja nikada nije upotrebljena kako bi se označio Bog. Novi zavet, koji smatram inspirisanim Svetim pismom, ukazuje na istu činjenicu: Na grčkom *kurios mou* (moj gospod) predstavlja prikladan prevod hebrejskog *adoni*. Nijedan argument se ne može izneti da bi se unela sumnja da na hebrejskom *l'adoni* znači ,,mom gospodu".[301]

Standardni autoriteti po pitanju Hebrejske Biblije

Psalm 110:1 na grčkom u Septuaginti i Novom zavetu jednostavno potvrđuje veoma elementarnu činjenicu da naš hebrejski tekst na tačan način definiše Mesiju kao *adoni*. Sve ovo dokazuje da kasnija učenja koja tvrde da je Isus bio Bog, drugi član Trojstva, prevazilaze sve što Biblija propoveda.

Nema potrebe govoriti o tome da je Hebrejski Masoretski tekst tačan u Psalmu 110:1. Nema dokaza da je ovaj stih na bilo koji način izmenjen. Štaviše, grčki prevod sa hebrejskog iz vremena pre nove ere samo dokazuje, kao što ćemo i videti, činjenicu da je reč *adoni* u Psalmu 110:1 originalna. Ono što dodatno potvrđuje ovu veoma važnu definiciju fraze ,,moj gospod" (koja je pogrešno napisana velikim slovom u mnogim prevodima i koja time daje utisak da se radi o Bogu) jesu sledeći autoriteti po pitanju Hebrejske Biblije.

[301] Članak u Smitovom Rečniku Biblije pod ,,Sin Božiji" tvrdi da Psalm 110:1 pruža ,,ubedljiv dokaz da je Hrist Bog". Kasniji urednik je sa pravom zapanjen ovakvim zaključkom. U fusnoti piše, ,,Time što Svetom Petru pripisuje neverovatan predlog da je Bog od Isusa načinio Jehovu, pisac ovog članka izgleda da je zanemario činjenicu da se ,,gospod" obraća ,,mom gospodu" (Psalm 110:1), gde hebrejski objekat nije Jahve već adon, što je reč koja se često upotrebljava za ,,gospodara" (Baker, rep. 1971, 3090).

Ključna razlika između Boga i čoveka je u potpunosti prikazana na sledeći način:

„Adonai i adoni su varijacije masoretskog ukazivanja na razliku između božanstva i čoveka. Adonai se odnosi na Boga a adoni na ljudsku superirornu osobu. Adoni – čovek, moj gospod, moj gospodar (vidi Psalm 110:1). Adonai – Bog ... Gospod."[302]

„Oblik *adoni* (moj gospod) predstavlja kraljevsku titulu (1. Samuilova 29:8) i treba ga razlikovati od titule *Adonai* (moj Gospod)[303] koja se upotrebljava kada se govori o Jahvi ... Adonai ... posebni oblik u množini (božanska titula) koji se razlikuje od *adonai* (sa kratkim samoglasnikom), „moji gospodi"."[304]

> Gospod u Starom zavetu se koristi kada se prevodi reč Adonai i kada se ta reč odnosi na Božansko biće. (Hebrejska) reč ... ima sufiks (sa posebnim oznakama) zarad pravljenja razlike. Ponekad nije sigurno da li se radi o božanstvu ili o čoveku ... Masoretski tekst ponekad donosi odluku da li se radi o nekom ko je „svet" ili o nekom koje je „izvrsan" time što postavlja oznake na samoglasnicima – adoni, adonai (kratak samoglasnik, množina) i adonai (dugi samoglasnik).[305]

> Hebrejska reč adonai se isključivo odnosi na Boga Izraela. Javlja se oko 450 puta u Starom zavetu ... adoni se odnosi na ljudska bića (Postanje 44:7; IV knjiga Mojsijeva 32:25, 2 Carevima 2:19 itd). Mi treba da pretpostavimo da je reč adonai poprimila poseban oblik kako bi se napravila razlika između nje i reči koja ima sekularnu upotrebu – adon, adoni.

---

[302] „Adon" (lord), Brown, Driver, Briggs, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*.
[303] Najnovija istraživanja pokazuju da Adonai ne znači Gospod već vrhovni Gospod.
[304] "Lord," *The International Standard Bible Encyclopedia*, Eerdmans, 1986, 3:157. Adonai sa kratkim samoglasnikom predstavlja retku množinu reči *adoni* i javlja se kao titula za anđele u 1. Mojsijevoj 19:2. Nesigurnost oko toga da li se radi o ljudskoj ili božanskoj tituli je veoma retka, npr. 1. Mojsijeva 19:18.
[305] Hastings, *A Dictionary of the Bible*, 3:137.

Razlog zašto se Bog oslovljava sa adonai (sa dugim samoglasnikom) umesto sa uobičajenim adon, adoni ili adonai (sa kratkim samoglasnikom) verovatno je taj da bi se Jahve razlikovao od drugih bogova ili ljudskih gospoda. [306]
„Produžetak ã (na adonai, Gospod Bog) potiče od toga što su Masoreti želeli da malim znakom obeleže reč kao svetu."[307]

„Oblik „mom gospodu" l'adoni se u Starom zavetu nikada ne upotrebljava za označavanje božanstva ... Opšte prihvaćena činjenica je ta da masoretski znakovi prave razliku između reči koja se odnosi na božanstvo (adonai) i reči koja se odnosi na čoveka (adoni)."[308]

„Slažem se sa onim što kažete o Psalmu 110:1 (adoni). I u LXX ta reč je pravilno prevedena ... Upotreba Psalma u Novom zavetu ne identifikuje Isusa kao nekog ko je Adonai (Gospod Bog)"[309]

Psalm 110:1 u Septuaginti i Novom zavetu

Ako ispitamo način na koji se grčka Septuaginta bavi hebrejskim l'adoni, „mom gospodu", mi ćemo jednostavno potvrditi tačnost standardnog hebrejskog označavanja samoglasnika u Psalmu 110:1, što se može pronaći u svim hebrejskim rukopisima. Grčka Septuaginta nam omogućava da vidimo kako je hebrejski tekst čitan nekoliko vekova pre Hrista i tokom njegovog perioda. Nema potrebe potvrđivati hebrejski oblik grčke verzije u Starom zavetu. Niko nije pronašao nijedan dokaz da je hebrejski Psalm 110:1 ispravljan i krivotvoren. U tekstu koji sledi videćete koliko je neproblematično to da Mesija nije smatran Bogom već ljudskim gospodom.

Kada su Jevreji preveli hebrejski tekst na grčki iz trećeg veka pre nove ere, savršeno je jasno da su oni smatrali da se reč adoni odnosi na drugog gospoda Psalma 110:1. Oni su preveli „moj gospod" kao *kurios mou*, što bukvalno znači „gospod od mene". Drugi primeri fraze l'adoni, mom gospodu, u hebrejskoj Bibliji su navedeni u daljem tekstu. Na grčkom se adoni stalno prevodi kao „moj gospod".

---

[306] Dictionary of Deities and Demons in the Bible, Eerdmans, 1999, 531.
[307] Theological Dictionary of the New Testament, 3:1060-61.
[308] George Wigram, The Englishman's Hebrew and Chaldee Concordance of the Old Testament, cited in Herbert Bateman, "Psalm 110:1 and the New Testament," Bibliotheca Sacra, Oct.-Dec., 1992, 438.
[309] Professor Howard Marshall, pismo, avg., 1998.

1. Prva Knjiga Mojsijeva 24:36: ,,Sara, žena mog gospodara, rodila je sina mom gospodaru" (Hebrejski l'adoni – grčki *to kurio mou*).

2. Prva Mojsijeva 24:54: ,,Pustite me gospodaru mom" (l'adoni / pros ton kurion mou).

3. Prva Mojsijeva 24:56: ,,Nemojte me zadržavati, kad je Gospod dao sreću mom putu; pustite me da idem gospodaru svom" (l'adoni / pros ton kurion mou).

4. Prva Mojsijeva 32:4 (Jevrejima stih 5): ,,I zapovedi im govoreći: Ovako kažite gospodaru mom Isavu" (l'adoni / to kurio mou).

5. Prva Mojsijeva 32:5 (Jevrejima stih 6) ,,A imam volova i magaraca, ovaca i sluga, i sluškinja, i poslah da javim tebi gospodaru svom (l'adoni / to kurio mou), eda bih našao milost pred tobom."

6. Prva Mojsijeva 32:18: (Jevrejima stih 19) ,, Sluge tvog Jakova, a ovo šalje na dar gospodaru svom Isavu" (l'adoni / to kurio mou).

7. Prva Mojsijeva 44:9: ,, Mi ćemo biti robovi gospodaru mom (l'adoni / to kurio emon).

8. Prva Postanje 44:16: ,,Šta da ti kažemo gospodaru?" (l'adoni /to kurio).[310] ,,Mi smo robovi mog gospodara" (l'adoni / to kurio emon).

10. Prva Mojsijeva 44:33: ,,Zato neka sluga tvoj ostane mesto deteta, da bude rob gospodaru mom" (l'adoni /tou kuriou).

11. Prva Samuilova 24:6: (Jevrejima, stih sedam): ,, I reče svojim ljudima: Ne dao Bog da to učinim gospodaru svom [l'adoni / to kurio mou], pomazaniku Gospodnjem, da podignem ruku svoju na nj. Jer je pomazanik Gospodnji" (David Savla naziva Gospodom Mesijom, vidi Luka 2:26). Ovaj tekst ustanovljava ekvivalentnost *adoni* i Mesije.

12. Prva Samuilova 25:27: ,,Evo dar što je donela sluškinja gospodaru svom[l'adoni /to kurio mou], da se da momcima koji idu za gospodarem mojim."

13. Prva Samuilova 25:28: ,,Gospod će zacelo načiniti tvrdu kuću gospodaru mom [l'adoni / to kurio mou]; jer ratove Gospodnje vodi gospodar moj [adoni] i nije se našlo zlo na tebi nikad za tvog veka."

14. Prva Samuilova 25:30: ,,I kad Gospod učini gospodaru mom svako dobro koje ti je obrekao ..." (l'adoni /to kurio mou).

---

[310] Izuzetak se javlja ovde na grčkom u slučaju direktnog obraćanja ,,mom gospodu" (Postanje 44:33). Vidi i 44:33.

15, 16. Prva Samuilova 25:31: ,,Neće ti biti spoticanja ni sablazni srcu gospodara mog [l'adoni /to kurio mou]... I kad učini Gospod dobro gospodaru mom [l'adoni /to kurio mou]., opomenućeš se sluškinje svoje.

17. Druga Samuilova 4:8: ,, I Gospod osveti danas cara, gospodara mog, od Saula i semena njegovog" (l'adoni /to kurio basilei).

18. Druga Samuilova 19:28: ,, Jer sav dom oca mog behu ljudi koji zaslužiše smrt pred carem gospodarem mojim" (l'adoni hamelech /to kurio emon to basilei). Ovo potvrđuje da je *adoni* kraljevska titula.

19, 20. Prva Carevima 1:2: ,,Neka potraže caru gospodaru našem mladu devojku, pa ona neka stoji pred carem i dvori ga, i na krilu neka mu spava, da se zagreva car, gospodar naš" (l'adoni hamelech / o kurios emon o basileus).

21. Prva Carevima 18:13: ,,Nije li kazano gospodaru mom?" (l'adoni / to kurio mou).

22. Prva Carevima 20:9: ,,Kažite caru gospodaru mom" (l'adoni / to kurio emon).

23. Prva Dnevnika 21:3: ,,Nisu li, care gospodaru moj, svi sluge gospodaru mom?" (l'adonilto kurio mou).

24. Psalm 110:1: ,,GOSPOD reče mom gospodu" (l 'adoni I to kurio mou).

Nema ni malo sumnje da hebrejski Psalm 110:1 označava Mesiju kao nekog ko nije Bog (Adonai) već da je on superioran čovek (adoni). Dokazi za hebrejsku reč adoni su ustanovljeni mnogo pre nego što su Masorete kasnije ukazale na nju. Ne postoji greška u hebrejskom tekstu, baš kao što su Masorete i ukazale na to.

Slede stihovi u kojima se javlja ,,*i* moj gospod". Još jednom, hebrejsko v'adoni je pravilno prevedeno na grčki.

1. Prva Knjiga Mojsijeva 18:12: ,,A i gospodar mi je star" (v 'adoni /o kurios mou).

2. Četvrta Knjiga Mojsijeva 36:2: ,,I gospodar moj (v 'adoni / o kurio emon) ima zapovest od GOSPODA."

3. Druga Samuilova 11:11: ,,i Joav gospodar moj..." (v'adoni / o kurios mou).

4. Druga Samuilova 14:20: ,,I moj gospod je mudar" (v'adoni / o kurios mou).

5. Druga Samuilova 19:27: (Jevrejima stih 28) ,,I moj gospod (v'adoni / o kurios mou) car je poput anđela Božijeg."

6. Druga Samuilova 24:3: ,,I moj gospod (v'adoni I o kurios mou) car, zašto hoće to?"

Slede primeri gde se pominje ,,protiv mog gospoda" (b'adoni) i ,,od mog gospoda" (me'adoni).

1. Prva Samuilova 24:10 (Jevrejima stih 11) ,,Neću dići ruku svoju na gospodara svog, jer je pomazanik Gospodnji" (b'adoni / epi kurion mou).

2. Druga Samuilova 18:28: ,,Da je blagosloven Gospod Bog tvoj, koji predade ljude koji podigoše ruke svoje na cara gospodara mog [b'adoni hamelech I en to kurio mou]."

3. Prva Knjiga Mojsijeva 47:18: ,, Ne možemo tajiti od gospodara svog [me'adoni/ apo tou kuriou emon], ali je novaca nestalo."

Dodatni dokaz da od davnina postoji razlika između adoni i Adonai pruža činjenica da ekvivalent hebrejskog l 'adonai, ,,Gospodu (Bogu)" u grčkom jeziku nije *kurios mou,* već samo *kurios* ,,Gospodu". Ovo ponovo potvrđuje masoretsku preciznost po pitanju razlikovanja božanstava i ljudi jer su koristili *Adonai* i *adoni*. Evo primera gde se pominje ,,našem Gospodu (Bogu)":

1. Prva Knjiga Mojsijeva 18:30,32: ,,Ne ljutite Gospoda" (l'adonai I kurie).

2. Psalm 22:30: (Jevrejima stih 31) ,, Kazivaće se za Gospoda rodu potonjem" (l'adonai / to kurio).

3. Psalm 130:6: ,,Moja duša čeka Gospoda" (l'adonai / epi ton kurion).

4. Isaija 22:5: ,, Gospoda nad vojskama" (l'adonai Yahweh / para kuriou).

5. Isaija 28:2: ,, u Gospoda ima neko jak i silan" (l'adonai / kuriou).

6. Jeremija 46:10: ,,Dan Gospoda Boga nad vojskama" (l'adonai Yahweh / kurio to theo).

7. Jeremija 46:10: ,,Za Gospoda Jahve nad vojskama" (l'adonai Yahweh /

to kurio).

8. Jeremija 50:25: ,,jer je to delo Gospoda Gospoda nad vojskama u zemlji haldejskoj" (l'adonai Yahweh /to kurio).

9. Danilo 9:9: ,, U Gospoda je Boga našeg milost i praštanje" (l'adonai I to kurio).

Na osnovu Psalma 110:1, ključa njegovog identiteta, Isus je definisao svoj položaj u odnosu na Jednog Boga (Matej 22:44). Isus je potvrdio titulu koja na najlepši način opisuje ko je on zapravo: Gospod Mesija i sin Davidov. Pavle je imao običaj da Isusa naziva ,,gospodom" ili ,,Gospodom Isusom Hristom" ili ,,Gospodom Hristom." Pavle je smatrao da je Isus ne samo jedinstveni i obećani Mesija Božiji već i obučen teolog.

Profesor David Flusser u svom delu pod nazivom *Isus* beleži sledeće:

> Kada se Isusove izjave ispitaju u okviru tadašnjeg jevrejskog učenja, postaje lako uvideti to da je Isus bio obrazovan. On je poznavao kako Sveto pismo tako i usmena predanja i znao je da primeni svoje religijsko nasleđe. Štaviše, Isusovo jevrejsko obrazovanje je neuporedivo superiornije od onog

> koje je primio Sveti Pavle ... To da je Isusovo jevrejsko obrazovanje bilo prihvaćeno od strane spoljašnjeg sveta potvrđuje i činjenica da iako on nije bio odobreni pisar, neki su ga ipak nazivali ,,Rabinom", ,,učiteljem/gospodarom" ... Među uskim krugom njegovih sledbenika su i oni koji su mu prilazili oslovljavajući ga sa ,,Gospode". Očigledno je da su oni preferirali ovu titulu. To znamo, ponovo zahvaljujući Lukinom izveštaju: ,,Kako govore da je Hristos sin Davidov? Kad sam David govori u psaltiru: Reče Gospod Gospodu mom (l'adoni): sedi meni s desne strane. Dok položim neprijatelje tvoje podnožje nogama tvojim. David dakle Njega naziva Gospodom; pa kako mu je sin?" (Luka 20:41- 44). Ova titula ne treba da bude shvaćena kao reč koja označava da je on božanstvo (Adonai) već ukazuje na njegovu visoku samosvesnost.[311]

Isus nije odobravao zadovoljstvo koje su Fariseji pokazivali kada su ga nazivali rabinom: ,, A vi se ne zovite Ravi; jer je u vas jedan Ravi Hristos, a vi ste svi braća. I ocem ne zovite nikoga na zemlji; jer je u vas jedan Otac koji je na nebesima. Niti se zovite Učitelji; jer je u vas jedan učitelj Hristos" (Matej 23:8-10). Bog je jedna Osoba; Hrist druga. Bog je jedan Gospod, a ne dva ili tri. Ako kažemo da su Otac i Isus podjednako Bog, to bi značilo da postoji više od jednog Boga.

Tragični razvoj događaja

W.R. Matthews u delu pod nazivom *Problem Hrista u dvadesetom veku* nas podseća na konflikt do koga je došlo gubitkom čistog monoteizma:

> Hrišćanstvo je od Jevreja usvojilo strogi monoteizam koji su ustanovili Proroci svojom slavom (Pavle je verovao prorocima a i Isus im je verovao, takođe), a crkva nikada nije namerno ugrozila ovu primarnu tvrdnju. Kako onda mi na umu imamo božanskog Sina kome se treba klanjati a da pri tom očuvamo uniju Božanstva? Kao što znamo, rešenje, ako je to prava reč, je pronađeno na kraju, u misteriji Trojstva ...

[311] David Flusser, *Jesus*, Magnes Press, 1997, 29-30, 32.

> Problemi koji su bili uključeni su bili od ključne važnosti za hrišćanstvo a odluke velikih Sabora su predstavljale normu za misao i posvećenost čitave crkve. Bez obzira na to oni su imali tragične posledice. Označili su početak proganjanja ostalih vernika od strane hrišćana.[312]

Koliko je samo ovo istinito. Vrhunac ovakve surovosti dostignut je 1553. godine kada je Miguel Serveto ubijen od strane Žan Kalvina.[313]

> Prvi put su reč „anatema" izgovorili Božiji oci članovima Hristovog stada. Politički motivi i lični rivaliteti su se ušunjali u diskusiju i najdublje misterije vere, a na kraju je Crkva ostavljena sa brojnim definicijama koje su namenjene za isključivanje iz Božije porodice. Prvobitna crkvena vera je jednostavna formula: „Isus je Gospod." Ovom frazom crkva je postigla prvo i odlučno proširenje hrišćanstva na paganski svet. Po mom mišljenju, najranija vera je trebalo da ostane samo doktrinalni test za priključenje veri. Najveća šteta koja je nastala iz hristoloških rasprava je ta što je došlo do promene u prihvatanju skupa teoloških predloga po kojima treba suditi o pravom hrišćaninu a koje je Isus postavio, „Po rodovima njihovim poznaćete ih." Razvoj teologije je uključivao uključivanje filozofije u diskusiju.[314]

Albert Nolan je dramatično opisao pad vere u svom delu *Isus pre hrišćanstva*:

> Milioni ljudi misle da je vreme ispoštovalo Isusovo ime, ali retko ko ga razume i retko ko je pokušao da u praksi primeni ono što je on želeo da vidi da je urađeno.Njegove reči su izvrnute i upotrebljene tako da mogu svašta da podrazumevaju, svašta i ništa. Njegovo ime je upotrebljeno i zloupotrebljeno kako bi se opravdali zločini, plašila deca i inspirisali muškarci i žene na herojska dela. Isus je češće cenjen i obožavan za ono što nije podrazumevao nego za ono što jeste.

---

[312] *The Problem of Christ in the Twentieth Century*, Oxford University Press, 1950, 23, 24,
[313] Za poučni i dirljiv prikaz ove dramatično važne epizode, preporučujemo Lawrence i Nancy Goldstone, *Out of the Flames*: *The Remarkable Story of a Fearless Scholar, a Fatal Heresy and One of the Rarest Books in the World*, Broadway Books, 2003.
[314] Matthews, *The Problem of Christ in the Twentieth Century*, 24, 25.

> Najveća ironija je ta što su neke od stvari kojima se on najviše protivio u svoje vreme ponovo pokrenute, propovedane i proširene širom sveta – u njegovo ime.[315]

Sramotno nasilje koje je zavladalo hrišćanstvom kada je ono zamislilo da nametne doktrinu fizičkim kažnjavanjem, predstavlja znak problematičnog razvoja. Ova teškoća vodi do gubitka Isusove vere. Brian Holt deli naše mišljenje u delu pod nazivom *Isus: Bog ili Sin Božiji?* On pominje stihove 12:32-34 Jevanđelja po Marku i kaže: „Da li ovo zvuči kao da je pisar mislio da je Isus Bog kome se treba klanjati? ... On je govorio o Jehovi kao o nekome ko nije Isus ... Ovaj čovek je imao svoje viđenje ... a ono sigurno nije bilo trijadološko. Isus je to mišljenje ojačao i potvrdio."[316]

Borba protiv mesijanske hristologije Psalma 110:1

Richard Bauckham priznaje, kao što svaki kritičar to mora, da je Psalm 110:1 glavni ključ za razumevanje Isusovog identiteta. Nakon što je zapazio da monoteizam judaizma u Isusovo doba nikada nije nejasan niti je ikada „prešao granicu apsolutnog razlikovanja ... Boga i celokupne ostale stvarnosti," Bauckham primećuje da „rana hrišćanska teologija ... pre svega proizilazi iz egzegeze hebrejskih spisa ... Psalm 110:1 predstavlja starozavetni dokument na koji se Novi zavet najčešće poziva (21 citat ili aluzija svuda u većini novozavetnih rukopisa)."[317] On ne govori o značenju reči *adoni* u hebrejskom tekstu. Čovek bi mogao da očekuje analizu ovog ključnog naziva za Isusa, „gospod". On ne kaže da je *adoni* titula koja ne govori o Božanstvu već o superiornom čoveku, u ovom slučaju vrhovnom uzdizanju Isusa. Bauckham nam govori da su rani hrišćani smatrali da Psalm „postavlja Isusa na božanski presto i da on sprovodi Božiju vladavinu nad svim stvarima."[318]

Međutim, ova činjenica ne čini Isusa Bogom. Ona ga opisuje kao jedinstveno uzdignutu ljudsku superiornu osobu, Božijeg Sina, postavljenog sa desne strane Jednog Boga. Božanstvo Isusa se teško može dokazati titulom koja se isključivo primenjuje na ljude a koja mu je data u Psalmu 110:1!

Ova kategorična greška je ponovljena u standardnim delima. Dragocene dobre informacije se mogu pronaći u *Rečniku kasnijeg Novog zaveta i njegovih razvoja.*

---

[315] Albert Nolan, *Jesus Before Christianity*, Orbis Books, 1992, 5.
[316] Brian Holt, *Jesus: God or the Son of God?* TellWay, 2002, 167.
[317] Bauckham, *God Crucified*, 25, 29.
[318] Isto, 30.

Ali želja da se pronađe Božanstvo u Isusu navodi autore da naprave fundamentalne greške po pitanju toga ko je Isus. Priznaje se da Psalm 110:1 ima ključnu važnost za čitavi Novi zavet:

> Bog postavlja Isusa sa svoje desne strane. Prekomerna hebrejska upotreba ovog prizora ukazuje na značaj koji Psalm 110:1 ima za ovog autora, kao i osvrtanje Novog zaveta na Hristov status. On je uzdignut iznad anđela do te mere da je ,,Sin" veći od svojih ,,sluga" (Jevrejima 1:4-7,9).[319]

Da su samo pisci članaka o Isusu obratili pažnju na značenje fraze ,,moj gospod" u Psalmu 110:1 to bi sprečilo da se dogodi greška koja se iznova i iznova ponavlja. ,,Reč Gospod predstavlja primenu božanske titule *kyrios* na uzdignutog Isusa ... Vaskrsnuće je bez sumnje otkrilo Isusov pravi identitet kao nekog ko je božanski Gospod, *kyrios* (Dela 2:36)."[320] Ali u stihu 2:36 Dela apostolskih citira se Psalm 110:1, definiše status gospoda koji je dostigao Isus a ne Božanstvo. On je *adoni* iz Psalma 110:1, hebrejski oblik koji *pravi izrazitu razliku između čoveka i Božanstva.* Daleko od toga da dodaje Isusa Božanstvu. Dela namerno citiraju Psalm 110:1 kako bi pokazali da Isus nije Bog, već Božiji Mesija.

Isti dokazi izlaze na videlo kada se kaže: ,,Dela eksplicitno menjaju ,,Isus" sa ,,Jahve" u nekoliko citata SZ (Psalm 110:1 i Dela 2:34) ... Božanska titula *Gospod* ... služi da bi se identifikovao Isus kao neko ko učestvuje u božanstvu."[321] Ali Isus se identifikuje ne sa Jahvom u Psalmu 110:1 već sa onim kome se David obraća frazom ,,moj gospod", adoni, a svaki čitalac Hebrejske Biblije zna da se ta reč odnosi na ljudskog a ne na božanskog gospoda. Adoni je titula koju je Isus postigao. Petar iznosi tu veličanstvenu izjavu na vrhuncu svoje propovedi u kući Izraela (Dela 2:34-36).

Istina je da je Bog uzdigao Isusa do mesta sa svoje desne strane i dozvolio mu, kao vrhunskom i uzdignutom ljudskom biću, da sprovodi dela samog Boga. Isusu su date božanske privilegije, da obavlja Božiji posao i da radi ono što Jahve radi jer mu je Bog dodelio taj autoritet. Ali to ne znači da je on Bog. Ono što pokreće dramu u Novom zavetu je neverovatna privilegija koju je Bog dodelio ljudskom Mesiji koji je sada postao Gospod ljudske vrste, prema planu koji je odredio Bog.

---

[319] Ralph Martin and Peter Davids, eds., *Dictionary of the Later New Testament and Its Developments*, lntervarsity Press, 1997, 360.
[320] Isto, 360, 416.
[321] Isto, 416.

Komentatori izgleda da žele da stave Dela apostolska u kalup mnogo kasnijeg shvatanja Isusa. „Upotrebom *kyrios* i za Jahve i za Isus u svojim rukopisima, Luka nastavlja da koristi titulu u smislu u kom su je rani hrišćani koristili, koja u određenom smislu stavlja Isusa na nivo Jahve."[322] Da, ali u kom smislu? Bog je Isusu dao božanske funkscije ali osoba sa desne strane Visočanstva je ipak adoni a ne Adonai, čovek a ne Bog.

Teolozi su toliko odlučni da redefinišu izraelsku i Isusovu veru da pokušavaju da nas ubede da Pavle nije *dodao* Isusa u Šemu već ga *uključio* u nju. Šta to znači? Ako je Sin uključen u Šemu od strane Pavla, sledi da je Šema proširena. Ako je Isus uključen u nju, on sigurno nije dodat njoj. Ovo se protivi jasnim rečima Isusa koji nikada nije tvrdio da je Jahve.

Profesor Bauckham kaže:

> Pavle pokazuje tipično jaku jevrejsku monteističku samosvest; on razlikuje jednog Boga koji je sam Bog za razliku od svih paganskih bogova koji nisu bogovi; on na klasičan jevrejski način formuliše monoteističku veru; on je ponovo formuliše kako bi izrazio hristološki monoteizam koji ne napušta nego održava načine na koje je judaizam izdvajao Boga iz stvarnosti i koristi iste kako bi uključio Isusa u jedinstveni božanski identitet. On se drži monoteizma, ali ne dodavanjem Isusa već uključivanjem Isusa u svoje jevrejsko shvatanje božanske jedinstvenosti.[323]

Ako Šema prvobitno govori o jednoj Osobi koja je Bog, i ako Pavle kasnije uključuje Isusa u Šemu, Pavle je zaista dodao nešto Šemi i izmenio je, što je nemoguće. Isus je uzdignuto ljudsko biće.

---

[322] Joseph Fitzmyer, *The Gospel According to Luke I-IX (Anchor Bible)*, Doubleday, 1981, 203,
[323] Bauckham, *God Crucified*, 40,

Titula „moj gospod" za Mesiju Isusa stalno nas podseća na to ko je Isus u odnosu na Boga. Od samog početka fraze „naš Gospod" i „moj Gospod" oslikavaju mesijanske titule koje nam govore ko je Isus zapravo. Jelisaveta se osvrće na frazu „moj gospod" u Psalmu 110:1 onda kada kaže da ju je „majka mog gospoda" posetila (Luka 1:43: ne „majka Božija" kao što to kasnije propoveda rimokatolicizam). „Moj gospod" je titula izraelskog kralja. Jevreji su se Davidu obraćali frazama „naš gospod David" ili „moj gospod David." Luka nam govori da Gospod Mesija taj koji je rođen u Vitlejemu (Luka 2:11). I Marija Magdalena žali zbog gubitka svog gospoda: „Oni su oduzeli „mog gospoda i znam gde su ga položili" (Jovan 20:13). Slepi ljudi koji su ponovo dobili vid su blagosloveni jer su prepoznali ko je Isus. Oni su ga nazvali „Gospodom, Davidovim sinom" (Matej 15:22, 20:30). Kada Pavle kaže da postoji „jedan Gospod Isus Hrist" (1. Korinćanima 8:6; Efescima 4:5) on ne menja izraelsko učenje kako bi uključio dvojicu koja su Bog; on prenosi centralno hrišćansko ubeđenje koje su delili Petar i svi apostoli, da je Bog „učinio Isusa Gospodom i Hristom" (Dela 2:36).

Drevni poziv *maranatha,*„naš Gospode dođi" (1. Korinćanima 16:22), čuva najraniju aramejsku crkvenu molitvu. Baš kao „Ava Oče", kako se Isus obično obraćao Jednom Bogu, njegovom Ocu, tako da „Gospode naš, dođi" ukazuje na suštinsko i prvobitno značenje reči „Gospod", kada je u pitanju titula za Isusa. Ali nije Gospod isto što i Jahve. Reč koja označava božanstvo se ne javlja i ne može da se javi uz ličnu prisvojnu zamenicu. Niko u Starom zavetu ne kaže „naš Jahve" ili „moj Jahve". Samim tim, obraćanje Isusu, *maranatha*, jednostavno pokazuje osnovno novozavetno učenje i ubeđenje da je Isus naš gospod Mesija, a ne sam Gospod Bog. David, izraelski car, je oslovljen frazom „naš gospod Car David" (1. Carvima 1:43, 47) ali niko ga nije pomešao sa Bogom.

Postoji drevna tradicija da se superiorna ličnost, posebno car, oslovljava frazom „naš gospod" i „moj gospod": „moj gospod, tvoj otac David" (2. Dnevnika 2:14); „naš gospod David" (1 Carevima 1:11). Mesija je „tvoj gospod" u proročanstvu u Psalmu 45:11. Car izraela je „naš gospod Car David" (1. Carevima 1:43), „tvoj gospod car" (1. Samuilova 26:15) „ tvoj gospod, čovek koga je Gospod (Jahve) pomazao svetim uljem" (1. Samuilova 26:16). Još jedan pomazani car je prikazan stihom „tvoj gospod Savle" (2. Samuilova 2:5).

Isus je krajnja osoba u seriji vladara koji su pomazani. „ jer je On Gospod tvoj, i Njemu se pokloni" (Psalm 45:11). „ Stražite dakle, jer ne znate u koji će čas doći Gospod vaš" (Matej 24:42). On je rođen Mesija gospod, ili „ Gospod Mesija" (Luka 2:11). Kao takav on pripada Jahvi koji je njegov Gospod Bog. Samim tim, Luka naziva Isusa „Gospodnjim (Jahveovim) pomazanim Mesijom" (Luka 2:26).

Takođe postoji „moj gospod", Car Agripa (Dela 25:26), Pavle u Filipljanima nije ni na trenutak napustio veru u „Mesiju Isusa mog Gospoda" (Filipljanima 3:8). On se drži reči *adoni* („moj gospod") iz Psalma 110:1. On je u službi „našeg/gospoda Isusa Hrista" (Rimljanima 16:18; Kološanima 3:24). Druga superiorna bića poput anđela mogu takođe da dobiju titulu gospoda: „Moj gospode, ti si onaj koji zna" (Otkrivenje 7:14). Onda postoji „njihov gospod, car Egipta" (1. Mojsijeva 40:1), „Anun njihov gospod" (2. Samuilova 10:3), „njihov gospod, Rovoam car Judin" (1. Carevima 12:27).

Isus kao Gospod Mesija i neko ko se razlikuje od Jednog Boga

Važnost Isusovog identiteta kao nekog ko je Gospod Mesija, a ne Gospod Bog, vidi se u interesantnom načinu na koji i Pavle i Isus diskutuju o unitarijanističkoj izraelskoj veri a zatim opisuju odnose Isusa i tog Jednog Boga. Stihovi 12:28-34 predstavljaju Isusa kao unitarijanca, koji se u potpunosti slaže sa jevrejskim pisarom a stihovima 35-37 Isus momentalno definiše sebe na osnovu Psalma 110:1 kao ljudskog gospoda (adoni) uzdignutog do položaja pored Boga. Pavle govori o istoj hrišćanskoj veri time što pre svega iznosi svoje ubeđenje da za hrišćane „postoji jedan Bog, Otac" (1. Korinćanima 8:6, aludirajući na Petu Mojsijevu 6:4, 4:35) i dodaje da „postoji i jedan Gospod Mesija Isus" (Jovan 17:3). Gospod Isus je Mesija a ne Gospod Bog. Njemu se treba klanjati kao uzdinutom Mesiji. David je ovo znao mnogo ranije. On je opisao Mesiju kao „tvog Gospoda" (Psalm 45:11) baš kao što je Isus sebe opisao kao „tvog Gospoda" (Mateja 24:42). David je očekivao da se Mesiji klanjaju, zahvaljuju i da ga blagoslove, pa čak i da, poput Mojsija, nosi božansku titulu, da ga zovu „Bog" (Psalm 45:6). Ali niko nije ni zamišljao da time što se Mojsije (2. Mojsijeva 4:16; 7:1) ili sudije Izraela (Psalm 82:6) ili Mesija (Psalm 45:6) nazivaju „Bogom" podrazumeva da je Bog proširen.

Ideja da je Mesija bio Bog je nezamisliva. Božanska titula Adonai je primenjivana ali ne kada se govorilo o Mesiji. Jevreji su shvatali da postoji jedna Osoba koja je vrhunski Bog. Niko ne bi mogao ni da zamisli da je Mesija Bog. Iako je Mesija kao Božiji predstavnik svakako mogao da sprovodi božanska dela, on je ostao ljudski Mesija. „Ime" Božije je zaista dato Mesiji. Kao što je anđeo Gospodnji Hebrejske Biblije delovao kao Božiji predstavnik - „Moje ime je u njemu" (2. Mojsijeva 23:21) – još intenzivnije, Isus je dobio apsolutni autoritet da postupa za Jednog Boga, svog Oca. To što je on smešten sa desne strane Boga ga je učinilo vrednim poštovanja i klanjanja kao Mesiji. Zahtevi su mogli da budu upućeni njemu (Dela 7:59; Jovan 14:14) i pesme su mogle da mu se pevaju. Čast koja je odata vaskrslom Mesiji jednostavno nam pokazuje kako se treba ophoditi prema prvom i do sada jedinom besmrtnom ljudskom biću. Situacija je sasvim nova. Ljudsko biće je uzdignuto i smešteno pored Boga. To ne znači da je on Bog! On je Emanuilo! (Matej 1:23) jer je Bog radio u njemu i jer je Bog samim tim sa nama u Hristu.[324] Psalm 110:1 govori o neverovatnom položaju koji je dat od strane Boga svom jedinstvenom Sinu. Bog je odabrao da sprovodi svoj plan putem posrednika koga je sam odabrao, hrišćanskog prvosveštenika, čija je služba prevazišla Melhisedekova i Levite.

Biblijski kritičari prilaze ovom problemu identiteta Sina sa pretpostavkom koju su doneli pre čitanja teksta. Oni su postavili sopstvenu definiciju onoga što mora da bude uključeno u „pravu ljudskost". Oni zatim izjavljuju da je Isus van ovih ograničenja i samim tim mora da bude Bog. Ovaj metod je pogrešan pre svega jer prevazilazi granice koje nameće unitarijanistički monoteizam čitave Biblije a zatim jer ne dozvoljava da prvo besmrtno ljudsko biće dođe na vrhovni položaj i dobije vrhovnu moć od strane Boga. On je napravljen da bude daleko superiorniji od bilo kog drugog stvorenog bića. Čitav proces je pogrešan ako se pretpostavi da je Sin bio na vrhovnom položaju jer je Bog oduvek!

Pavle u Filipljanima 2 i Kološanima 1

Pokušaji da se potceni Isusov unitarijanistički monoteizam često se javljaju u kritikama nekoliko pasusa iz pisama Apostola Pavla. Navodno, Pavle je verovao u preegzistentnog Sina koji je napustio raj i došao da živi ljudskim životom, a da

[324] Pojedinci koji se zovu Itila (Izreke 30:1; Nemija 11:7) se nisu smatrali Bogom! Njihovo ime „Bog je sa mnom", poput Emanuila, „Bog je sa nama", označava da je Bog aktivan u njima.

pri tom ni na trenutak nije prestao da bude u potpunosti Bog.[325] Prema trijadološkoj ideji da je ta beba Isus, ili čak fetus Isus, kao Bog, rukovodio univerzumom. Smatra se da stihovi 2:5-11 Poslanice Filipljanima navodno podržavaju ovu inkarnaciju.[326]

Međutim, drugo poglavlje Poslanice Filipljanima ni na koji način ne može da odbaci svedočenja o Sinu Božijem koja su dali Mateja i Luka, kao i sam Pavle (Rimljanima 1:3, Galatima 4:4). Pavle u svom proslavljenom pasusu navodi hrišćane da slede Isusov model. Bilo bi neverovatno da je Pavle u ovom jednom pasusu zasupao verovanje u drugo božansko biće koje je odlučilo da bude rođeno kao ljudsko biće. Ovo se suprostavlja čitavom starozavetnom predskazanju o Mesiji kao Davidovom sinu. Teško da u to vernici mogu da poveruju. Zar se zaista od njih zahteva da oponašaju večnu Osobu u raju koja je odlučila da dođe na zemlju? Ili da li nas Pavle navodi da sledimo primer istorijskog ljudskog bića, Isusa, koji je živeo i propovedao i propatio u Izraelu i koji je bio hrišćanski model služenja?

Poslanice koje je napisao Pavle su prvi dokumenti koji su ikada napisani. Matej, Marko, Luka i Jovan su došli kasnije. Ako je Pavle video Isusa kao drugog člana Trojstva, zašto je onda ovo shvatanje izostavljeno iz teologije jevanđelja, koja su napisana kao svedočenja o hrišćanskoj veri mnogo kasnije nego što su napisana pisma Apostola Pavla?

Pavle se u drugom poglavlju Poslanice Filipljanima bavi *Mesijom* Isusom (stih 5). A pod Mesijom Isusom na drugim mestima Pavle podrazumeva „*čoveka* Mesiju Isusa" (1. Timotiju 2:5). Isus je zaista stvoren prema Božijem obličju i prema njegovoj slici (Filipljanima 2:6). „Obličje" ne treba da bude shvaćeno kao grčki filozofski termin, kao što to mnogi koji proučavaju Bibliju shvataju. To je reč koja je slična reči „slika" i samim tim opisuje vidljivog čoveka Isusa. Adam je stvoren prema Božijoj slici a Isus je drugi Adam, slika Boga, kao što čovek treba da bude. U Prvoj poslanici Korinćanima Pavle vidi čoveka kao „sliku i slavu Božiju" (11:7) a u Drugoj poslanici Korinćanima on govori o „svetlosti jevanđelja slave Hristove, koji je *obličje* Boga, koji se ne vidi." (4:4) kao i o „znanju o slavi Božijoj u liku Isusa Hrista" (4:6).

---

[325] Teorija koju zastupaju neki trijadolozi je da se Sin takoreći oslobodio Božanstva dok je boravio na zemlji i ponovo ga preuzeo kada je vaskrsao. Ovo je teorija kenoze ili samo-pražnjenja zasnovana na Filipljanima 2. Drugi trijadolozi odbijaju ovu teoriju i kažu da Bog ostaje nepromenjen tako da je čovek Isus bio u potpunosti Bog.

[326] Isti koncept je predstavljen u Drugoj poslanici 8:9.

Pavle poznaje samo istorijskog Isusa, koji je kasnije vaskrsao i postavljen sa desne strane Oca. On je zaista stvoren po samoj slici Boga (,,Ako ste videli mene videli ste Oca" Jovan 14:9). Kao neko kome je podaren Božiji autoritet, neko ko je poput Boga, svog Oca, Isus nije zloupotrebljavao svoj položaj već je postupao kao sluga (Filipljanima 2:6-7). On je preuzeo ulogu sluge, nije zloupotrebljavao svoje mesijanske privilegije i bio je spreman da posluša Boga pa čak i da da svoj život i da na sramotan i mukotrpan način umre na krstu (stih 8). Samim tim, Bog ga je uzdigao na položaj pored Jednog Boga i slave Božije (stihovi 9-11).

Ovde bi čitavo Pavlovo učenje bilo besmisleno da se Isus samo vratio na status Božanstva, koji je njegov oduvek. Čak i na vrhuncu svoje krarijere, Isus svoj uzdignuti položaj koristi ,,u slavu Boga, Oca" (stih 11). Bog je idalje ekvivalent Oca a ovo je jedno od brojnih svedočenja o biblijskom unitarijanizmu.

U lekciji koju Pavle ovde daje radi se o našem oponašanju istorijskog Mesije i deljenja njegovog uma i stava. Kao neko ko je Božiji jedinstveni agent, on je uživao status Boga a nije smatrao da sličnost sa Bogom preokrene u svoju korist.Umesto toga on je preuzeo ulogu sluge i čitavu svoju službu obavljao služeći ljudskim bićima, čak je za njih i dao svoj život. Isus nije iskoristio svoj položaj u sopstvene svrhe. On se ponašao kao pokorni sluga čovečanstva i Boga koji ga je odredio da bude model pravog odnosa Boga i čoveka. Slika u velikoj meri predstavlja odraz priče o iskušenju u jevanđeljima, kada je Isus odbio da upotrebi svoj status kako bi zaobišao sudbinu patnje koju je Bog spremio za njega.

Kološanima 1

Stihovi 1:15-19 Poslanice Kološanima često se čitaju trijadološkim očima i smatra se da je Isus bio aktivni predstavnik u Postanju i stvaranju[327], iako se to suprostavlja ostatku Biblije. Pavle, ponovo, opisuje Isusa kao ,,sliku nevidljivog Boga" (stih 15). Slika podrazumeva vidljivost.

[327] Postoji oko 50 izjava u Bibliji koje definišu Boga, Oca kao Stvaraoca svega i Isaija 44:24 pokazuje da je On bio sam kao Stvaralac.

Mi vidimo Boga u Isusovom radu. Subjekat kod Pavla je vidljivi, istorijski Isus. On je bio, kao što je to Psalm 89:27 predvideo za Mesiju, Božiji ,,prvorođeni i najviši od svih kraljeva na zemlji". Prvorođeni (stih 15) se samim tim odnosi na Mesiju i podrazumeva da je Isus na čelu stvaranja koje počinje u njemu. Prvo poglavlje Poslanice Kološanima se bavi pomirenjem u Hristu. Isus je ono što je ,,mudrost", Božiji mudri plan od početka na kraju postao kada je Isus rođen. Pavle ne govori o stvaranju materijalnog sveta već o prelasku u Carstvo Božijeg Sina (stih 13), Mesije, koji je na čelu novog stvaranja. Pavle osmišlja plan za vekove (Efescima 3:11) kada će Hrist biti vladar svih autoriteta.

Prvorođeni sigurno nije titula za Božanstvo. Pavle naziva Isusa ,,sinom Njegove (Božije) ljubavi" (Kološanima 1:13) i odmah zatim koristi titulu ,,prvorođeni". Izrael je takođe Božiji ,,prvorođeni" (4. Knjiga Mojsijeva 4:22) kao što je bio i Jefrem (Jeremija 31:9). Mesija je posebni Božiji ,,prvorođeni" (Psalm 89:27). U jevrejskoj literaturi sastavljenoj u doba Novog zaveta Izrael je poput prvorođenog, jedinog sina (Pss. Sol. 18:4). U Jezdrinoj knjizi Izrael se naziva ,,ljudima koje nazivaš prvorođenim, jedinim sinom." ,,Voljen", ,,jedinstveno začet", ,,prvorođeni" su sve reči koje označavaju Mesiju i opisuju ga ne kao Boga već kao odabrano ljudsko biće. Poslanica Kološanima nam pruža opis položaja Isusa kao Mesije i njegove sudbine kao nekog koga je Bog postavio da predvodi veličanstveni program pomirenja. Isus je sigurno svrha Božijeg stvaranja i sa desne strane Boga on nadgleda novo stvaranje.

Pavle u stihu 1:13 Poslanice Kološanima postavlja osnovu svoje diskusije o Isusovom položaju sa desne strane Boga.On kaže da su hrišćani prebačeni u carstvo Sina. Ovo nema nikakve veze sa Postanjem i stvaranjem već se fokusira na novo stvaranje u Hristu. Isus je prvi koji je učinjen besmrtnim u tom Carstvu. Kao Božiji Mesija i prvorođeni novog stvaranja, ,,sve stvari su stvorene u njemu" (stih 16)[328] U tekstu ne piše da su ,,sve stvari stvorene od strane njega." Pavle definiše ono što on podrazumeva pod frazom ,,sve stvari" u ovom kontekstu: autoriteti i poglavarstva i moćnici, hijerarhija vladara. Pavle ovde ne misli o materijalnom univerzumu kao o celini već o ličnim autoritetima. Isus je nadmoćan nad njima ko Božiji prvorođeni sin, Njegov ,,jedinstveno začet" Sin, kako ga Jovan naziva (Jovan 1:14, 18; 3:16, 18).

[328] Moulton and Milligan predlažu jednostavno značenje: ,,zbog" za predlog ,,en" – u. (*A Grammar of New Testament Greek*, T & T Clark, 1963, 3:253).

Isus je, kako Pavle tvrdi, vrhovni „pre svih stvari” (stih 17), gde reč „pre” ukazuje na bitnost, kao što je to čest slučaj, a ne na prioritet u vremenu. Ali ostaje istinito da je Isus hronološki prvi u *novom* stvaranju. On je hronološki pre sveta u Božijem planu što mu garantuje nasledstvo svih stvari. On je prvi dostigao besmrtnost time što je vaskrsao. Upravo ovo Pavle kaže stihom 18 gde opisuje Isusa kao „prvorođenog od mrtvih”. Upravo ga je njegovo vaskrsnuće ustanovilo kao nekog ko je vrhovni, posle Boga ali pre celokupnog novog stvaranja i svih autoriteta u stvaranju. Stih 18 je važan jer je Isus uzdignut kako bi bio na prvom mestu. Ovo nema nikakvog smisla ako je Pavle verovao da je Isus tokom čitavog procesa i od večnosti sam Bog! Isus je stekao ovaj jedinstveni status!

Ako Pavle govori o kosmologiji Postanja, on misli o Isusu kao o mudrosti ili mudrom Planu Božijem. Sve je stvoreno sa Mesijom, Sinom Božijim na umu. Sve je stvoreno „u njemu” (stih 16) i hrišćani su takođe „u njemu” bili pre osnivanja sveta (Efescima 1:4). Kao predvodnik novog stvaranja, Isus je dostigao svoj visoki položaj pored Boga, „sav autoritet” (Matej 28:18) koji mu je dat kako bi obavio svoj rad u tom novom stvaranju.

Prevodi nas navode na pogrešan put jer daju utisak da je Isus bio aktivan tokom stvaranja u Prvoj knjizi Mojsijevoj. To bi se suprostavilo jednostavnoj izjavi u stihu 44:24 Proroka Isaije da je Jedan Bog stvorio sve stvari sasvim sam („Ko je bio sa mnom?”). Isus je sam znao da je Gospod Bog stvorio čoveka iz zemljane prašine i stalno se vraćao na ovaj događaj pripisivajući ga Ocu: „Bog je stvorio muškarce i žene” (Marko 10:6). Jevrejima 1:1-2 namerno navodi da Bog nije radio ni govorio kroz Sina u periodu Starog zaveta i da je Bog, a ne Isus, odmarao sedmog dana nakon stvaranja (Jevrejima 4:4). Čovek treba samo da otvori delo pod nazivom *Expositor's Greek Commentary* (Grčke kritike jednog tumača) koje se bavi stihom 1:16 Poslanice Kološanima i da pročita:

„to ne znači da je on stvorio sve stvari." Smisao je „u njemu" a ne „od njega."[329]

Novi zavet nameće verovanje da je Isus Mesija a ne Bog. Isus je mesijanski gospod. Ova centralna istina je ustanovljena kao osnova crkve, temelj verovanja. Petar izjavljuje da će Isus biti „Gospod i Hrist" u Delima 2:36 i Pavle isto to tvrdi kada kaže da hrišćani veruju u „jednog gospoda Isusa Mesiju" (1. Korinćanima 8:6). Mesija je sin Davidov i Božiji jer je natprirodno začet u Mariji. On je proglašen kao Sin koji ima moć jer ga je Bog digao iz mrtvih (Rimljanima 1:4). Niko ne zamišlja u Bibliji da Bog umire! „Jagnje koje je ubijeno" (Otkrivenje 5:6, 12; 13:8), ma koliko uzdignut njegov sadašnji položaj bio i ma koliko on bio u srodstvu sa Jednim Bogom, on je ipak smrtnik a samim tim nije Bog. Samo je Bogu urođena besmrtnost (1. Timotiju 6:16). Bog samim tim ne može da umre. Charles Wesley može da zabeleži reči himne: „Misterija je: besmrtni umire."[330] Ali ovo idalje zvuči kontradiktorno i besmisleno. Besmrtni ne može da umre. Bog ne može da umre. Sin Božiji je umro.

„Gospod" je reč koja je upotrebljena za običnog ljudskog „šefa". Oni su rekli svom gospodu sve što je učinjeno" (Matej 18:37). Kao što smo videli u Poslanicama koje je napisao Pavle, Isus je „naš Gospod Isus Hrist, njihov Gospod i naš" (1. Korinćanima 1:2). U stihu 11:8 Otkrovenja Isus je još uvek „njihov gospod koji je bio razapet". Bog, besmrtni Jedan Bog Izraela, nikada nije bio razapet. Teologija Biblije ne poznaje smrtnog vrhovnog Boga. Isus je „prvi i poslednji koji je bio mrtav i koji je živ" (Otkrivenje 2:8), „početak stvaranja Božijeg" (Otkrivenje 3:14), što kao što se sećamo na osnovu Biblijskog rečnika znači da je „On sam bio deo stvaranja".[331] On je bio vrhovni predvodnik novog stvaranja besmrtnih ljudskih bića, drugog Adama. Strogi monoteizam može da bude očuvan ako se držimo kanona Novog zaveta. Onda kada je Grčka izvršila svoj uticaj putem ranih crkvenih otaca, i otkad je teologija počela da se zasniva na kosmološkim modelima koji uključuju „drugog Boga", unitarijanistički monoteizam je pretrpeo smtrni udarac.

[329] W. Robertson Nicoll, *Expositor's Greek Commentary*, Eerdmans, 1967, 504.
[330] "I može li to da bude slučaj sa mnom."
[331] *Dictionary of the Apostolic Church*, 1:185.

Poglavlje 7

Da smo samo slušali Gavrila

„ I odgovarajući anđeo reče joj: Duh Sveti doći će na tebe, i sila Najvišeg oseniće te; zato i ono što će se roditi biće sveto, i nazvaće se Sin Božji" (Gavrilo, Luka 1:35).

„Zato će on biti nazvan Sinom Božijim." Poziv stavlja do znanja šta je on i šta će on biti. Isto tako može da se razmotre i fraze iz stiha 5:9 Jevanđelja po Mateju, „oni će biti zvani sinovima Božijim" i iz stiha 6:35 Jevanđelja po Luki, „bićete sinovi Svevišnjeg."[332]

„Čudotvorno začeće Hrista u devici i stvarna preegzistencija Hrista se naravno međusobno isključuju."[333]

„Neke ključne fraze poput „Sina Božijeg" nastavljaju da se koriste dok se njihovo značenje postepeno menja, što je i pomoglo da se prikrije razvoj događaja koji se odigravao."[334]

U stihu 10:36 Jovanovog jevanđelja, Isus je govorio o sopstvenoj istoriji: „Otac ga je učinio svetim i poslao u svet". Naša četiri jevanđelja se savršeno slažu po pitanju ovog. Natprirodni dolazak Sina Božijeg na svet učinilo je istog jedinstveno svetim ljudskim bićem i samim tim neprikosnovenim Sinom Božijim.

---

[332] Raymond Brown, *The Birth of the Messiah*, Geoffrey Chapman, 1977, 289.
[333] Adolf Harnack, *History of Dogma*, Dover Publications, 1961, 1:105.
[334] Don Cupitt, *The Debate about Christ*, SCM Press, 1979, 119. U novom zavetu titula Sin Božiji je stabilna i podrazumeva Mesiju. Nakon vremena kada je Biblija pisana, od drugog veka pa nadalje, postepeno se menjalo značenje i dovelo je do toga da je Isus izgubio identitet Mesije, Sina Božijeg.

Kao Sin Božiji, krajnji zastupnik, on je poslat od strane svog Oca na misiju da propoveda Carsko Jevanđelje spasenja (Luka 4:43).

Hebrejsko proročanstvo je objavilo rođenje Mesije u Vitlejemu (Mihej 5:2). Bog je digao Isusa i postavio ga na istorijsku scenu,[335] a onda ga je poslao kao svog zastupnika da prenosi Jevanđelje Izraela (Dela 3:26). Ovaj stih bi trebalo da opovrgne svaki predlog da to što je Bog poslao Isusa mora da znači da je Isus bio živ i svestan pre začeća. Petar kaže da je Bog prvo stvorio Mesiju a onda ga poslao kao svog autorizovanog predstavnika i proroka. Detalji toga kako je Isus, Sin Božiji, postao jeste predmet ujedinjenog i preciznog svedočenja Mateje i Luke koji pružaju najduže i najdetaljnije opise porekla Sina Božijeg. Oba pisca pokušavaju da učvrste poreklo Sina Božijeg u istoriji. I ovi pisci pružaju osnovu hrišćanske teologije i sa pravom su postavljeni na početak našeg kanona.

Ni Mateja a ni Luka nam ne predstavljaju teološki problem izuzetnih proporcija za čije objašnjenje su potrebne vojske teologa. Biblija govori o Sinu Božijem kao predmetu vekovima starih jevrejskih obećanja – da će biološki naslednik cara Davida biti Božiji instrument za spasenje Izraela i sveta. Kritičari su toliko navikli da Sina smatraju Večnim Bogom da zamišljaju da se Mateja i Luka slažu sa njima. Pisac traktata koji se bavi pitanjem „Ko je Isus" , govori nam da „Luka propoveda da su porekla Isusovog *ljudskog života* natprirodna". On ne zapaža to da Luka opisuje poreklo *osobe*, samog Sina Božijeg čiji je život počeo nakon začeća. Ne postoji ni najmanji nagoveštaj da je Isus išta drugo do čovek koji potiče od svoje majke. Naš pisac tvrdi da je priznato da je Hrist Gospod i Bog, ali ne pruža nikakav stih iz Lukinog jevanđelja ili Dela apostolskih kako bi potvrdio ovu svoju neverovatnu izjavu. On misli da je anđeo nazvao Marijinog Sina Sinom Svevišnjeg jer je on to oduvek. Ali Luka i Gavrilo ništa slično ne govore. Naprotiv, Gavrilo povezuje čudo koje se dogodilo u Mariji sa tim što je Isus Sin Božiji.

[335] a ne da ga ubaci u istoriju kao već postojeće biće.

Sin Božiji ima pravo da bude tako nazvan jer ga je Bog, njegov Otac, začeo biološkim čudom (Luka 1:35). Ni jedan drugi razlog nije dat i prilično je bespotrebno zamišljati bilo kakvo drugo poreklo Sina Božijeg. Stih 1:35 Jevanđelja po Luki predstavlja potpunu izjavu o osnovi toga što je Isus Božiji Sin. Ali kasnija teologija je uvela fatalno komplikovani element u ove nevine iskaze.

Olakšanje je okrenuti se od mnogih mukotrpnih pokušaja da se Luka i Gavrilo proglase trijadolozima i osvrnuti se na izjave o Isusu koje su u daleko većoj meri naučno i činjenično podržane a koje se mogu pronaći u *Teološkom rečniku Novog zaveta.* Autor prilazi ovom predmetu tako da uzima u obzir Stari zavet: „Bez sumnje postoji veza između starozavetne i jevrejske slike Mesije. O starozavetnom Mesiji Isaija kaže da na njemu počiva Duh Gospodnji (Isaija 11:2). On ga naziva moćnim herojem (9:6).”[336] Rečnik ispravlja greške u prevodu koje neki prave u pokušaju da nametnu trijadološku teologiju Isaiji i opišu Mesiju kao „Svemoćnog Boga”, čime nam predstavljaju neverovatan koncept drugog Svemoćnog Boga! Isaija je govorio o Davidovom nasledniku koji je trebalo da bude *el gibbor*, moćni ili božanski heroj.

Rečnik takođe ukazuje na predlog koji iznosi Mihej a koji se tiče čoveka Mesije: „Mihej Ga poredi sa pastirom i kaže da će On brinuti o svom stadu snagom Gospoda (5:4).”[337] Takav prikaz sprečava svaku ideju da će Mesija biti Bog. On dobija moć od onog koji je „njegov Bog” (Mihej 5:4). Isti mesijanski zastupnik Boga je opisan carskim Psalmom 110:2: „Skiptar sile daje ti Gospod (Jahve) sa Siona.” Razrada ovakvog carskog prikaza natprirodno začetog Mesije može se pronaći u rukopisima koji datiraju pola veka pre rođenja Isusa. Psalmi Solomonovi 17:24,42,47 glase:

I neka mu Bog pomogne da porazi nepravične vladare, da očisti Jerusalim od zlih ljudi koji ga uništavaju ... Bog je učinio da on bude jak u Svetom duhu, i mudar, snažan i pravičan. Zadovoljstvo Gospodnje je sa njim u snazi i on neće biti slab ... Jak je on u svojim delima i moćan u strahu od Boga.

---

[336] *Theological Dictionary of the New Testament, 2:299.* Brown, Driver i Briggs prevode ovu titulu kao „božanski heroj koji oslikava božansko veličanstvo” (Hebrejski i engleski leksikon Starog zaveta,42).

[337] Teološki rečnik Novog zaveta, 2:299.

Rečnik navodi da:

> U svim ovim pasususima Mesija je prikazan kao Kralj. Moć koja mu je data služi kako bi odneo pobedu nad svojim neprijateljima. To je moć koja je data kralju Izraela: „Jer ko je Bog osim Gospoda? I ko je stena osim Boga našeg? Bog je krepost moja i sila moja, i čini da mi je put bez mane. Jer me Ti opasuješ snagom za boj" (2. Samuilova 22:32, 33,40; Psalm 18:32,39). Car svoj uspeh u bici pripisuje moći koju mu je Jahve dao. I za Mesiju se misli da je ovakav car, da mu je data moć Jahve. [338]

Luka je oduševljen prikazom Mesije i on govori o proročanskoj snazi Isusa koju je on demonstrirao tokom svoje službe. Dva učenika koja su hodala uz vaskrslog Isusa na putu ka Emausu znali su da je Isus „čovek, prorok, moćan na delu i na reči" (Luka 24:19).[339] To je prikaz divnog „novog Mojsija". Isto tako, Mojsije je bio „čovek silan u rečima i delima" (Dela 7:22). Šta nam još Luka govori?

> Hrist je jedinstven po svom postojanju. Njegovo postojanje je posebno određeno Božijom silom. Ovo je najvažnija odlika u Lukinoj priči o Isusovom ranom detinjstvu ... Luka ovde opisuje začeće Isusa kao čudo jer je devica ostala u drugom stanju ... božansko čudo koje je prouzrokovalo trudnoću... U pozadini stoji biblijsko začeće Boga koji je začeo svog Sina verbalnim činom koji ne može da bude racionalizovan ... Iz tog razloga, Sin ima posebno ime koje niko drugi ne nosi, „Sin Božiji" ... Na početku njegovog postojanja poseban i jedinstveni čin božanske sile ... daje Njemu titulu „Sina Božijeg" ... čime se povezuje mesijanska titula „Sin Božiji" sa čudom o začeću i rođenju.[340]

Bog je sebi ostavio moćne svedoke kako u Bibliji tako i u kritikama stručnjaka. Svakom čitaocu bez predrasuda mora biti očigledno koliko se ovi savršeni opisi razlikuju od kasnijeg paganizovanog viđenja Isusa kao nekog ko je večni Sin Božiji, začet u večnosti i koji je, svestan da postoji kao Bog, ušao u majčinu matericu kao drugi član Trojstva.

---

[338] Isto
[339] Bukvalno na grčkom jeziku.
[340] *Teološki rečnik Novog zaveta*, 2:300.

Opravdanje kasnijeg razvoja događaja

Teološki rukopisi nam često govore da je prava definicija Isusa i njegovog odnosa sa Bogom otkrivena tek nakon vekovima duge i mukotrpne borbe. Biblija, međutim, izgleda mnogo direktnija. Ona uopšte ne pominje „misteriju Trojstva". Ona je došla mnogo kasnije. Poslebiblijski rukopisi nas pozivaju u jedan veoma različit svet misli. J.S. Whale, u njegovoj knjizi pod nazivom *Hrišćanska dokrina* postavlja sledeće pitanje:

> Kako je doktrina Trojstva uopšte formulisana i zašto? Šta ona znači? Čim je crkva počela da se bavi sistematičnom doktrinom, ona je počela da se bori sa fundamentalnim aksiomima. Namerno koristim glagol „boriti" jer se ti aksiomi međusobno ne podudaraju ... Prvi je monoteizam, duboko religijsko ubeđenje da postoji samo jedan Bog i nijedan drugi, koji je svet i uzvišen. Klanjati se ikom drugom predstavlja idolopoklonstvo. Za Izrael i za Novi Izrael hrišćanske crkve, idolopoklonstvo u svim oblicima predstavlja najgori greh. „Čuj, O Izraelu: Gospod naš Bog je jedan Bog" (5. Mojsijeva 6:4). „Ja sam Gospod i ne postoji ni jedan drugi, niko nije Bog osim mene" (Isaija 45:5). Monoteizam je srž religije Starog zaveta, on je bio i sada je sama srž hrišćanskog božanstva ... Sistematska misao crkve neizbežno je uključila i *dalju definiciju monoteizma*, razradu Triteizma, ali u vidu trostruke unije ... Hrišćanska misao, koja koristi podatke Novog zaveta i *grčku filozofiju kao svoje oruđe* , konstruisala je doktrinu Trojstva u uniji... Popularno viđenje Trojstva je oduvek bilo prikriveni triteizam.[341]

Ovo je tipičan prikaz do koga dolazimo ako pregledamo brojni material, koji je izdat u štampu, kako bi nas obavestio kako je Trojstvo počelo da postoji ... U nemogućnosti da se suoči sa strašnom mogućnošću da je crkva iskrivila Novi zavet umesto da ga tačnije objasni, naš pisac koristi zaobilazne načine kako bi „razradio definiciju monoteizma i unitarijanistički koncept Božanstva." Bar priznaje da je Isusova vera netrijadološka, potvrđeni unitarijanistički monoteizam.

---

[341] J.S.Whale, *Christian Doctrine*, Cambridge University Press, 1952,112,115,116,118, dodat akcenat.

Ali da li se bavi nesrećom koja se desila kada je Isusova vera izmenjena? Žašto je dopustivo ponovno definisanje jednostavne biblijske vere? Bog je jedan a ne tri. Jedan ne može postati tri a da se ozbiljno ne izmeni Bog a i univerzum. Novi zavet ne sadrži ni reč o ,,borbi" oko toga koliko Osoba u univerzumu može da bude nazvano vrhovnim Bogom. Zaista postoje borbe oko Mojsijinog zakona i njegove primene na Novi zavet. Ali niko među našim apostolskim piscima se nije nikada pozabavio predmetom sasvim nove definicije Boga i monoteizma. Bog Starog zaveta je Bog Novog. On je Stvaralac i Otac Isusa. Nema potrebe reći išta više.

Ali ranjivi paganski um nije mogao da se pomiri sa jevrejskom verom, jevrejskog osnivača hrišćanske vere. Jednostavnost koja odlikuje Isusa je morala da bude razrađena na filozofski način karakterističan za grčku kulturu. Tako je i nastao sav konflikt oko Isusovog identiteta u odnosu na Boga.

Tako se crkva ,,borila" na najgluplje načine iz stega biblijskog monoteizma, doktrine koja bi je poštedela toliko agonije i podela. Da ne pominjemo koliku je uvredu uputila Jevrejima i Muslimanima, uvredu koja posebno pogađa Jevreje jer su njigovu Bibliju hrišćani preuzeli a zatim je izmenili kako bi izbegli izraelski monoteizam iako tvrde suprotno!

Drugi autoriteti koji se bave našom temom iznose činjenice, posebno ako su istoričari sa manjom teološkom potporom. U petnaestom izdanju Enciklopedije Britanike stoji: ,,Niti se u Novom zavetu javlja reč Trojstvo, niti takva eksplicitna doktrina, niti su Isus i njegovi sledbenici imali nameru da se suprostave Šemi Starog Zaveta: ,,Gospod naš Bog je jedan Gospod" (5.Mojsijeva 6:4)".[342]

Ova činjenica je od fundamentalne važnosti kada se posmatra kasnije odstupanje crkve od učenja kojem se Isus, citirajući jevrejskog pisara, sigurno nije usprotivio. On ga je potvrdio i naglasio koliko je mogao.

[342] ,,Trojstvo" *Encyclopaedia Britannica, Micropaedia Ready Reference*, 126.

Kada je crkva u vremenu posle Biblije prestala da se drži Šeme kao svog učenja, to je prouzrokovalo da Jevreji imaju „sumnje da se kada se govori o doktrini Trojstva i dalje govori o našem Bogu".[343] Pošto crkva nije smatrala da Isusova Šema predstavlja adekvatnu definiciju Boga, jasno je da je bilo potrebno nekakvo drugačije učenje. Međutim, tri nije jednako jedan. Nijedan pisac Novog zaveta ni u jednom trenutku nije nagovestio da je grčki filozofski jezik neophodno sredstvo za objašnjavanje biblijskog učenja. Pavle je upozorio crkvu na opasnost koju može doneti filozofija (Kološanima 2:8). Isus je stalno upozoravao da su njegove reči jedini sigurni vodič ka pravom odnosu sa Bogom i sa njim samim.

Nejevrejski narod je želeo da oformi religiju zasnovanu ne na jevrejskom Spasitelju već na jednoj maštovitijoj i očaravajućoj figuri, što je dovelo do katastrofe, jer su jevrejski Bog i Njegov jedinstveni ljudski Spasitelj zamenjeni. Nevina žrtva u ratu rečima kojima je crkva pokušala da definiše Boga i Isusa u smislu grčke filozofije bio je sam Isus. „Poboljšana verzija" vere bez sumnje je prodrla u paganski um, pripremljen konceptima božanske kosmologije, ali mesijanska figura Sina Božijeg i Davidovog koja se može pronaći u Bibliji je zamućena. To što je Isusu oduzeto „mesijanstvo" u korist paganizovane univerzalne religijske figure dovelo je do toga da je Davidu oduzet naslednik, predvodnik dolazećeg Carstva Božijeg na zemlji. Kao što je Martin Werner odlučno izjavio, to je bio korak ka tami „u kojoj je istorijski Isus u potpunosti nestao".[344]

Nikakvo udaljavanje od Isusovog učenja bi trebalo da bude smatrano validnim na svaki način. U Isusovo judejsko srce bila je usađena hrišćanska vera. Šema je bila Izraelska jedina i ključna dogma, koje se trebalo držati po svaku cenu. Isusa kao osnivača hrišćanske religije je trebalo saslušati i slediti po pitanju ovog ključnog teološkog pitanja.

Luka na poziva da se vratimo Mesiji Isusu

Biblija Novog zaveta pruža sopstvene usađene metode kojima čuva da se shvatanje toga ko su Bog i Isus ne promeni. Nakon što je postavio čvrst temelj činjenicama o veri, Luka nam je pružio upravo ono što je potrebno kako bismo shvatili ko je Isus u odnosu na Boga. On beleži da je Gavrilo rekao Mariji nakon što je rodila jedinstvenog sina, na koga je takođe duh Božiji izvršio uticaj biološkim čudom, da je to Sin Božiji. Lukino jednostavno svedočenje bi trebalo

[343] Paul van Buren, *A Theology of the Jewish-Christian Reality*, Harper & Row, 1983, 2:12.
[344] Werner, *Formation of Christian Dogma*, 298.

da okonča ideju da je više od jedne Osobe Bog. Gavrilovo inspirisano objašnjenje termina „Sin Božiji" blokira svaki predlog da je Sin išta drugo do istorijsko čudo začeća koje je prouzrokovao Otac u Mariji. Neki stihovi su toliko eksplicitni i nedvosmisleni. Neki stihovi dolaze sa ugrađenim tumačenjima. Nekoliko stihova su jasno teološki definisani. Nekoliko stihova je pretrpelo neprijateljske kritike, bilo da su izmenjeni ili jednostavno zanemareni.

Govorim o stihu 1:35 Jevanđelja po Luki, stihu koji je pridobio pažnju kakvu ne zaslužuje. Možda postoji dobar razlog za to. Gavrilove reči donose sramotu crkvi i njenoj kasnijoj doktrini o Hristu, jer je poništila informacije date od strane anđela.

U stihu 1:23 Jevanđelja po Luki Gavrilo cini jasnim to da je sin Marijin u isto vreme Sin Svevišnjeg, Sin Božiji. Svevišnji je Gospod Bog „koji će (Isusu) dati prestol njegovog oca Davida, i vladaće Jakovljevom kućom zauvek. Njegovo carstvo neće imati kraja" (Luka 1:32-33). Obećani sin je Sin Božiji i naslednik Davida, njegovog „oca". Marija već zna da će njen sin biti „Sin Svevišnjeg". Ali pošto ona još uvek ne živi sa svojim suprugom, može li ona da nosi sina? I kako on može da bude Sin Božiji?

Odgovor na njeno pitanje, kada ga u potpunosti razmotre čitaoci Biblije, zauvek će promeniti oblik teologije. Marijina radoznalost je u potpunosti na mestu i ona dobija savršeno jasan odgovor: „Duh Božiji će sići na tebe i moć Svevišnjeg će te zaseniti. *Upravo iz tog razloga (dio kai),* Sin koji će biti začet će biti nazvan svetim, Sin Božiji" (baš tim rečima). Ovo je titula koja naravno preovladava novozavetnim spisima a koja se posebno javlja kod Jovana, jer Isus stalno naziva Boga svojim Ocem, štaviše svojim *sopstvenim* Ocem. Poenta koju ne treba izostaviti jeste da nam Luka pruža objašnjenje toga kako, zašto i kada će Sin Božiji doći u postojanje. Sin Božiji koji je samim tim čudotvorno začet je takođe sin Marije i Davida. On je doveden u postojanje Božijim čudom u Mariji.

Prema Gavrilu, Isus kao Božiji sin je biološko čudo. „Uparvo iz tog razloga“ Isus je Sin Božiji (Luka 1:35). To što je on Sin Božiji je razlog istorijske božanske intervencije.

Izjava anđela je u harmoniji sa hebrejskim biblijskim obećanjem o Davidovom sinu koga će Bog začeti i nazvati Njegovim sopstvenim Sinom (2. Samuilova 7:12-14). Bog je obećao da će svog Sina Mesiju načiniti „Mojim prvorođenim kraljem zemlje“ (Psalmi 98:27). Ova velika biblijska obećanja se u potpunosti ispunjavaju u Isusu. U biblijskoj priči ne postoji ni nagoveštaj o Sinu koji je *živ pre svog začeća*. Ta maštovita ideja je uvedena kao strani element i dodatno komplikuje već razumljivo Davidovo obećanje da će njegov naslednik biti Mesija kao i Sin Božiji.

Luka, kako pamtimo, postavlja činjenice o veri u koju je Teofil bio upućen (Luka 1:1-4). Nezamislivo je to da je Luka verovao u inkarnaciju *preegzistentnog* Sina a zatim učinio da je čitaocima nemoguće da shvate tako nešto. Luka kroz Gavrila čini jasnim to da je jedno i jedino poreklo Sina zasnovano na čudu koje je izvršeno u Mariji. Sin je sa namerom i namerno rezultat tog biološkog čuda – fizičko čudo izvedeno ovde na zemlji u istorijskom trenutku. Ne postoji ni naznaka Sina kako ulazi u matericu iz prethodnog postojanja a samim tim ni nagoveštaja doktrine inkarnacije i Trojstva. Za Luku ne postoji večni Sin. Postoji jasan razlog zašto Isus ima pravo da bude Sin Božiji. On je Sin u Mariji. „Večno sinstvo“ bi učinilo Gavrilove reči netačnim. A ako ne postoji večan Sin onda ne postoji ni Trojstvo, a jevrejsko-hrišćanski unitarijanistički monoteizam ostaje netaknut.

James Dunn iznosi komentar o Lukinom viđenju Sina i on zaslužuje publicitet:

> Lukina naracija je eksplicitnija od Matejine, jer uverava da je Isus od rođenja Sin Božiji (1:32, 35, obratite pažnju i na 2:49 gde Isus priznaje Boga kao svog Oca). Ovde je dovoljno jasno da je u pitanju začeće u device, koje je nastalo božanskom silom, bez učešća bilo kog drugog čoveka (1:34). Ovde je takođe dovoljno jasno da začeće, postanak, *dolazak u postojanje onog jednog* koji će biti zvan i koji će zapravo *biti* Sin Božiji,

> a ne prelazak preegzistentnog bića u dušu ljudske bebe ili metamorfoza božanskog bića u ljudski fetus.[345]

Dunnove reči bi trebalo da budu pažljivo odmerene kao savršen prikaz onoga što je Luka napisao. Obratite pažnju na to kako se Luka ovde suprostavlja kasnijem pojmu Sina Božijeg kao preegzistentne Osobe koja nikada nije došla u postojanje već oduvek postoji. Luka bi pao na nikejskom ispitu. Na tom saboru, koji je reagovao protiv Arija, izgovorena je proklinjuća anatema protiv svakog ko bi se usudio da kaže da je „postojalo vreme kada Sin nije postojao." Luka (i Matej) su na najjednostavniji način objasnili da je dolazak Sina u postojanje rezultat čuda, koje se desilo pre oko 2000 godina, u materici device Marije.

U ovoj Lukinoj hristologiji ne postoji preegzistentni Sin, takva doktrina je ovde nemoguća i ne dolazi u obzir na osnovu toga što je Sinstvo Isusa zasnovano na jednoj osobi. Osnova Isusovog Sinstva je čudotvorno stvaranje od strane Božijeg duha, koji deluje na ljudski biološki lanac i samim tim osigurava suštinski krvni odnos Isusa i Davida kao obećanog u hebrejskoj Bibliji i kao suštinsku nadu za spasenje.

„Lukina namera je da jasno opiše kreativni proces začeća."[346] Sin Božiji nam je samim tim predstavljen u Bibliji u ovom u potpunosti razjašnjenom tekstu kao Sin nastao biološkim čudom, donet na svet u ne tako davnom istorijskom periodu. Inkarnacija Sina koji *nije* počeo da postoji u materici svoje majke i kasnije Trojstvo se nikako ne poklapaju sa Lukinim viđenjem. Štaviše, potpuno mu se suprostavljaju.

Nemački teolog Wolfhart Pannenberg kaže:

> Dok je kod Luke božansko Sinstvo ustanovljeno svemoćnom aktivnošću božanskog Duha u Mariji (Luka 1:35), kod Mateje je to još nedvosmislenije opisano kao natprirodno razmnožavanje (Matej 1:18) ... Isusova jedinstvenost je izražena načinom njegovog rođenja ... (To što ga je rodila devica) objašnjava božansko Sinstvo bukvalno tako da je Isus začet i stvoren od strane Duha Božijeg (Luka 1:35) ...
>
> To što je Isusa rodila devica stoji kao suprotnost hristologiji inkarnacije preegzistentnog Sina Božijeg (a samim tim i Trojstva) ... Isus je pre svega postao Božiji Sin time što je začet u Mariji ... Preegzistencija se tu nikako

[345] *Christology in the Making*, Eerdmans, 1996, 50-51.
[346] Isto, 51.

> ne uklapa kao i to da je božanski Sin kao takav prvi ustanovljen u vremenu. Sinstvo *ne može u isto vreme da bude preegzistentno i da vodi poreklo od Marije tako što je božanski začet u njoj.*[347]

Nažalost, nakon što je izuzetno tačno objasnio biblijske stihove, Pannenberg je odbacio čitav događaj rođenja od strane device kao legendu. Ako prihvatimo ovakvo rođenje, sebe lišavamo mukotrpnih problema oko inkarnacije, kojom je Sin Božiji nekako prošao kroz Mariju nakon što je svesno postojao pre svog začeća! Luka i Matej ne znaju apsolutno ništa o tome, za njih je to jedna sasvim nova ideja. Oni nisu znali za večnog Sina i samim tim nisu imali „problem" Trojstva. Prihvatanje Biblije po pitanju porekla Isusa – Matej je upotrebio reč *genesis*, postanje u stihu 1:18 svog jevanđelja – bi razbistrilo naše umove i omogućilo bi nam da shvatimo ova neprikosnovena svedočenja.

Proslavljeni Rimokatolički kritičar, Raymond Brown, autor najdetaljnijeg ispitivanja narativa o rođenju, kaže sledeće:

> U ovoj kritici ću naglasiti to da Matej i Luka ne pokazuju nikakvo znanje o preegzistenciji; naizgled, za njih je začeće početak Božijeg Sina ... Mi se bavimo začećem Sina Božijeg u Marijinoj materici pomoću Božijeg stvaralačkog duha.[348]

Beležeći da Luka opisuje direktnu povezanost čudotvornog začeća i Sinstva Isusovog, Brown kaže sledeće: „U hristologiji preegzistencije začeće izvršeno od strane Svetog duha u Marijinoj materici *ne* podrazumeva to da Božiji sin počinje da postoji. Luka nije svestan takve hristologije; začeće je za njega u uzročno-posledičnoj vezi sa božanskim Sinstvom."[349] Ovo očigledno neslaganje između Luke i kasnijeg „ortodoksnog" viđenja Isusa kao preegzistentnog večnog Sina „osramotilo je mnoge ortodoksne teologe,"[350] i to sa pravom.

---

[347] Pannenberg, *Jesus - God and Man*, 120, 142, 143.
[348] Raymond Brown, *The Birth of the Messiah*, 31n, 312.
[349] Isto, 291.
[350] Isto, 291.

Prema trijadološkom viđenju Isusa kao Boga Sina, začeće u devici *ne* podrazumeva to da Sin tada počinje da postoji. Doktrina Trojstva se samim tim suprostavlja Lukinoj hristologiji čija doktrina o Sinu ni na koji način ne može da se poklopi sa kasnijom ortodoksijom. Luka je očigledno „jeretik" prema mišljenju kasnijih sabora.

Sramota koju priznaje Raymond Brown ne treba da zabrinjava one koji redovno idu u crkvu i čitaoce Biblije. „Primljena" dogma o Sinu Božijem koji je bio Sin pre nego što je začet je kontradikcija Luki (i Mateju). Prema Gavrilu, intervencija Boga u začeću, dolasku u postojanje, Njegovog Sina u istoriji, daje nam Spasitelja Isusa. Prema „ortodoksiji" to nije slučaj. Marija je jenostavno primila u sebe „bezličnu ljudsku prirodu", Sina koji je već bio Bog i drugi član Trojstva.

Do sada ova sramota nije navela crkvu da napusti sopstveno „primljeno" viđenje Isusa u korist biblijskog viđenja. Kada se ovo desi, Biblija će biti spasena iz slojeva kontradiktornih tradicija, koje su joj sa toliko snage nametnute.

Neki od najbrilijantnijih i najinstruktivnijih pasusa Novog zaveta mogu se pronaći u Matejinim i Lukinim opisima porekla i rođenja Isusa. Predlog da je Isus Bog nikako ne može da se uklopi u ova svedočenja. Marija nije začela Boga u svojoj materici niti je nosila Boga kao svog Sina! Marija nije „majka Božija" već „majka mog gospoda" (Luka 1:43). Jelisaveta tako predstavlja Mariju, koristeći mesijansku titulu od ključnog značaja iz Psalma 110:1 gde je Mesija zaista „moj gospod" (adoni). Nazvati Mariju „majkom Božijom" bilo bi besmisleno kada se govori o rođenju u Bibliji. Takođe bi odbacilo monoteizam. Gavrilova poseta Mariji u stihovima 1:26-38 Jevanđelja po Luki je osmišljena tako da postavi jasan i jednostavan temelj našeg razumevanja toga ko je Bog a ko je Isus, Sin Božiji u odnosu na Boga Izraela. Marija nas je obavestila da će njen sin biti Sin Svevišnjeg, tj. Sin Božiji. Od ključnog značaja je i Gavrilovo Otkrivenje toga kako će Sin Božiji doći u postojanje.

Joseph Fitzmyer komentariše stih 1:35 Jevanđelja po Luki:

> Sveti duh je shvaćen u starozavetnom smislu kao Božija kreativna i aktivna snaga data ljudskim bićima ... Kasnija crkvena tradicija je napravila nešto sasvim drugačije od ovog stiha. Justin Mučenik je napisao:

> „Nije u redu, samim tim, da se Duh i snaga Božija shvati kao išta drugo do Reč, koju je takođe Bog prvo začeo" (Apologija 1:33). U ovom tumačenju dva izraza (duh i snaga) su shvaćena kao Druga Osoba Trojstva. Međutim, tek malo pre četvrtog veka „sveti Duh" je počeo da bude shvaćen kao Treća Osoba ... *Nigde u Lukinom narativu o začeću ne postoji dokaz o Isusovoj preegzistenciji ili inkarnaciji.* Lukina jedina briga je da nas uveri u to da je poreklo Božijeg Mesije efekat koji je njegov stvaralački Duh ostavio na Mariji. [351]

Protestantski evanđelijski kritičar Frederic Godet kaže sledeće:

> Rečju „stoga" anđeo aludira na reči koje je izrekao: zvaće se Sin Svevišnjeg. Mi možemo da parafraziramo to: „Upravo iz tog razloga koji sam vam naveo ...". Onda ovde imamo, iz usta samog anđela, autentično objašnjenje termina Sin Božiji, u prethodnom delu njegove poruke. Nakon ovakvog objašnjenja Marija je mogla da shvati titulu samo u ovom smislu: ljudsko biće čijeg postojanja je sam Bog neposredni autor. Ono ne pruža ideju o preegzistenciji.[352]

Godet priznaje da „trijadološki smisao ovde ne treba primeniti na termin Sina Božijeg. Pojam preegzistencije Isusa Hrista kao večnog Sina Božijeg je prilično stran kontekst."[353]

Stoga, Luka sigurno ne veruje u Trojstvo ili Boga Sina. Justin Mučenik i kasnija tradicija, kao što je Fitzmyer rekao, zaista „prave nešto sasvim drugačije" od stiha 1:35 Lukinog jevanđelja. Do 150. godine nove ere, Justin je vreovao da je preegzistentni Sin Božiji snaga i duh koji je zasenio Mariju. To bi značilo da je Sin sproveo svoje sopstveno začeće u svojoj majci.[354]

---

[351] *Gospel According to Luke I -IX*, 350-351, moj akcenat. Fitzmyer kaže da se elementi Trojstva ali ne i sama doktrina mogu pronaći u ostalim Lukinim stihovima.
[352] *Commentary on St. Luke's Gospel*, I.K. Funk & Co., 1881, 58.
[353] Isto, 56.
[354] Za dokaze o prelasku sa biblijskog viđenja porekla Sina na pre-istorijsko poreklo, vidi Ignjatije, Efescima 7,2; Smyrneans, 1, 1; Magnesians 8, 2; Aristides, Apologija 15, 1; Justin Mučenik, Apologija 1, 21 and 33; Melito, Razgovor o veri, 4.

Priča je postala beznadežno zamršena i na kraju je dovela do utvrđenog dogmatskog viđenja da Sin večno postoji i samim tim ne može da bude istinski Davidov potomak kroz Mariju, već samo posetilac koji je došao spolja i prošao *kroz* Mariju, umesto da bude rođen, on je donet na svet „od strane" nje. Bog Sin kasnije tradicije nije zaista obećani naslednik Davida. Čim mu je dato vanistorijsko poreklo, njegov odnos sa Davidom je ugrožen. Osoba koja potiče iz perioda pre istorije ne može takođe da bude biološki naslednik istorijske figure, Davida.

Mera do koje neka dela koja se bave Trojstvom idu kako bi porekli Gavrilov brilijantan teološki uvid, prilično je daleka. Hastingsov *Rečnik Biblije* predlaže upravo suprotno od Lukinog viđenja da Isus Sin koji je začet u devici: „Iznosimo istinu da nije *Sinstvo* već Njegova *svetost* od Njegovog samog rođenja ta koja je obezbeđena čudotvornim začećem"[355] da su oni koji su revizori (RV 1881) bili pažljivi kako bi pružili tačan prevod.

Da je užasno jednostavnom opisu Sina Božijeg predloženom od strane Luke dozvoljeno da stoji kao zvanična doktrina Sina Božijeg, pravac hrišćanske vere i crkvene istorije bi bio sasvim drugačiji: „to sveto začeto u tebi će se zvati Sin Božiji" (Luka 1:35) je dovoljno jednostavno. Ali kada evanđelisti prepravljaju biblijsku priču i u nju ubacuju večnog Sina Božijeg, ovo je rezultat. Charles Swindoll, kancelar na Bogosloviji u Dalasu, piše sledeće:

> 25. decembra prodavnice se zatvaraju, porodice okupljaju i ljudi širom sveta se prisećaju rođelja Isusa iz Nazareta ... Mnogi ljudi pretpostavljaju da je Isusovo postojanje otpočelo baš kao i naše, u materici majke. Ali da li je to istina? Da li je njegov život otpočeo kada je po prvi put udahnuo judejski vazduh? Može li decembarski dan zaista da označava početak Sina Božijeg? Za razliku od nas, Isus je postojao pre svog rođenja, mnogo pre nego što je postojao vazduh za udisanje ... mnogo pre nego što je svet rođen.[356]

Swindoll nastavlja i iznosi objašnjenje:

---

[355] Hastings, A Dictionary of the Bible, dodatni tom., 309.
[356] Jesus: When God Became a Man, W Publishing Group, 1993, 1-2.

> Jovan Krstitelj je došao na svet svojim rođenjem – on je imao rođendan. *Isus nikada nije došao na svet.* Svojim zemaljskim rođenjem on je samo preuzeo ljudski oblik ... Evo jedne neverovatne misli: beba koju je Marija držala u svojim rukama je držala univerzum na mestu! Male usne novorođenčeta koje su gugutale i jecale nekada su govorile dinamične reči stvaranja. Te male zgrčene pesnice su nekada postavile zvezde u svemir i planete u svoje orbite. To belo telo novorođenčeta je nekada bilo dom Svemoćnog Boga ... Kao obična beba, Bog je došao na zemlju ... Da li vidite dete *i* slavu Boga novorođenčeta? Ono što vidite je inkarnacija – Bog odeven u pelene ... Vidite bebu kao što je Jovan opisuje „u žačeću" „sa Bogom". Zamislite ga u maglovitoj prošlosti pre stvaranja kako misli na vas i planira vaše iskupljenje? Zamislite istog ovog Isusa koji je osmislio svaki komplikovani pedalj vašeg tela i koji je *ljudsko obličje osmislio i za sebe.* Nekada davno, Sin Božiji je uskočio u vreme i lebdeo zajedno sa nama oko 33 godine ... zamislite Boga Stvaraoca koji je u čvrstom povoju.[357]

Dr. Swindoll zatim citira Max Lucado koji kaže da je Isus „napustio svoj dom i ušao u matericu tinejdžerke ... Anđeli su gledali kako Marija menja Božije pelene. Univerzum je gledao sa čudom dok je Svemoćni učio da hoda. Deca su se igrala sa njim na ulici."[358]

Dr. Jim Packer je čuven po svojim evanđelijskim delima. U njegovom daleko poznatom delu pod nazivom *Poznavati Boga*, poglavlju koje nosi naziv „Božija inkarnacija", on o doktrini Trojstva i inkarnaciji kaže sledeće:

> Ovde nailazimo na dve misterije po ceni jedne – množina osoba unutar unije Boga, unija Boga i čoveka u osobi pod imenom Isus. Upravo ovde, u tome što se dogodilo za prvi Božić, leže najdublje i najneshvatljivije dubine hrišćanskog otkrovenja. „Reč postade telo" (Jovan 1:14); Bog je postao čovek; božanski Sin je postao Jevrejin; Svemoćni se pojavio na zemlji kao bespomoćna beba, nemoćna da radi išta drugo nego da leži i gleda, vrpolji se i pravi zvukove, koju je bilo neophodno hraniti i presvlačiti i naučiti da govori poput svakog drugog deteta. U ovome nema nikakve iluzije ni prevare: to da je Sin Božiji bio beba je realnost. Što više mislite o tome, to više zapanjujuće deluje.

---

[357] Isto, 3-8, naglasak dodat.
[358] Isto, 10, citira Max Lucado, God Came Near.

> *Ništa što čovek može da zamisli nije toliko fantastično kao ova istina o inkarnaciji.* Ovo je kamen spoticanja u hrišćanstvu. Ovde Jevreji, Muslimani, Unitarijanci, Jehovini svedoci ... dolaze da žale ... Da je on zaista bio Bog Sin, mnogo je više zapanjujuće to što on umire nego što će se on ponovo dići. „Misterija sva! Besmrtni umire", napisao je Charles Wesley ... i ako je besmrtni Sin Božiji zaista pristao da okusi smrt, nije ni čudo da jedna takva smrt nosi takav značaj za spasenje proklete rase. Čim priznamo da je Isus bio božanski, postaje neshvatljivo pronaći bilo kakvu teškoću u ovome; to je sve jedan komad i savršeno stoji zajedno. Inkarnacija je sama po sebi nepojmiva misterija ali daje smisao svemu ostalom što se nalazi u Novom zavetu.[359]

Uz veliko poštovanje prema senzibilitetu naših čitalaca, želimo da predložimo da su gore navedeni citati o pre-istoriji i inkarnaciji Isusa, Sina Božijeg, veoma pogrešni. Oni su izuzetno netačni kada se pogleda Biblija. Ova situacija nas i mnoge druge ljude iz prošlosti podseća na priču „Carevo novo odelo". Činjenicu da je vladar nag je izneo jedan mali dečak onda kada je velika većina prevarena tako da misli da je on odeven. Sama činjenica da je priča o „Bogu koji je rođen kao beba" i priča o *besmrtnom Bogu koji samim tim ne može da umre a koji kasnije umire na krstu,* iznošene godinu za godinom, ne čine te priče istinitim. Daleko od toga da je u pitanju „misterija", jasno je da se radi o bajkovitoj mistifikaciji. To rezultira raspećem fundamentalnog protestantskog principa da je Bog milostivo *otkrio svoje namere nama u Bibliji i kako bi njegovo Otkrivenje bilo uspešno. On nam se obratio jezikom koji sadrži univerzalno prihvatljiva značenja reči i same logike.* Ako se taj princip primeni, onda Bog ne može da umre. On je besmrtan (1. Timotiju 6:16).[360]

---

[359] J.I. Packer, *Knowing God*. lntervarsity Press, 1998, 46, 47, dodat akcenat.

[360] Neverovatna činjenica je ta da u Kuranu stoji da Isus nije umro. Ortodoksno hrišćanstvo je uprkos toj tvrdnji posvećeno kontradikciji da je besmrtni Bog Sin umro. Besmrtni ne mogu da umru! Dakle, Sin Božiji nije umro.

Govoriti o Isusu kao o Bogu i o Bogu kao o nekom ko umire znači uništiti najosnovnije razumevanje prirode Biblije kao otkrovenja čoveku. To bi značilo govoriti o nečemu što je nelogično i nemoguće. Mi moramo da znamo kako da čitamo Bibiju:

> Smatram nepogrešivim pravilom u ekspozicijama Svete Biblije da tamo gde stoji bukvalna struktura, najdalje od napisanog je obično i najgore. Nema ništa opasnije od ove razvratne i obmanjujuće namere, koja menja značenje reči, poput alhemije koja od supstance metala pravi šta god joj je po volji, i koja svodi na kraju celokupnu istinu ni na šta.[361]

Možemo da kažemo da ako je Bog zaista želeo da Svoju volju učini poznatom nama ljudima, onda to mora da znači da je On pružio Svoju istinu nama u harmoniji sa dobro poznatim pravilima jezika i značenja. Kao što je jedan teolog iz devetnaestog veka napisao:

> Ako su Božije reči date da bi bile shvaćene, sledi da je On primenio jezik kako bi pružio smisao koji je namerio, u skladu sa zakonima ... upravljajući čitavim jezikom ... Mi pre svega dolazimo do smisla koji reči očigledno pružaju, a zatim dozvoljavamo postojanje izreka.[362]

Oni koji redovno odlaze u crkvu izgleda da se ne osvrću na ekstremnu nelogičnost začeća u devici koja ne donosi osobu, Sina u postojanje, jer prema „ortodoksiji" ta ista osoba već postoji! James Mackey nas upozorava na akutni logički problem uključen u čitavu ideju da osoba može da postoji pre svog postojanja:

> Najbolje je početi od problema preegzistencije, ne samo jer tu postoje lingvističke teškoće ... već i jer vodi direktno do glavnih teškoća sa kojima se susrećemo u celokupnoj teologiji trijadologije i inkarnacije ... Čim se otrgnemo predlogu da nešto može da preegzistira, nečemu drugom moramo da se zapitamo šta to tačno preegzistira i čemu, i u kom smislu to čini ...

---

[361] Richard Hooker (1554-1600), cited in George N.H. Peters, The Theocratic *Kingdom of Our Lord and Savior*, rep. Kregel, 1952, 1:47.
[362] Isto

> Nije potrebna posebna pronicljivost da bi se primetilo to kako su često same egzegeze često nesvesne žrtve tokom procesa iznošenja prilično dogmatskih (tj nekritičkih) sistematičnih pretpostavki.[363]

Crkvene vere poriču da je Sin Božiji imao početak postojanja! Luka i Matej empatično kažu da jeste. Prema trijadologiji Sin Božiji je začet u večnosti i kao Sin Božiji on nije imao početak u vremenu. Takav jezik o ,,večnom začeću" je u potpunosti stran Bibliji i zbunjujući kako za običnog čitaoca ili čoveka koji redovno odlazi u crkvu tako i za studenta veronauke koji duboko zalazi u značenje reči. ,,Začeti" na našem jeziku znači doneti u postojanje, prouzrokovati da nešto počne da postoji.Ta reč je upotrebljena bezbroj puta u Starom i Novom zavetu kako bi opisala začeće sinova od strane očeva ili njihovo rođenje od strane majki. Niko ne bi trebalo da ima teškoća da razume značenje ove reči. Niko ni nema sve dok ne padne pod uticaj govora crkve, koja je izmislila nikada postojeća značenja za obične reči i koja je podigla čitavi teološki sistem na tim novim definicijama, koje nijedan leksikon ne može da podrži. Sama činjenica što se za Sina Božijeg kaže da je začet – i ,,začet u" Mariji kao što to stoji u stihu 1:20 Jevanđelja po Mateju[364] - bi trebalo jednim potezom da eliminiše mogućnost da je on večni Bog Sin bez začeća. Sve što je potrebno je da pustimo Bibliju da govori i da prestanemo da dozvoljavamo ,,crkvenim ocima" ili učenjima da uguše jednostavno učenje o poreklu Sina Božijeg. Sin nije samo ,,rođen od strane device Marije", on je donet na svet kao Sin Božiji direktnom intervencijom svog stvaraoca, pomoću ljudskog biološkog lanca.

Najveća uvreda za biblijski tekst se desila kada su kasniji crkveni sabori anatemisali svakoga ko bi se usudio da izazove ideju da Sin Božiji nije postojao bukvalno oduvek! Gavrilo, Marija i Luka bi samim tim bili anatemistani. Anđeo je proglasio začeće, *dolazak u postojanje* Sina Božijeg.

Trebalo bi da bude očigledno da ako je Bog jedan Gospod (5. Mojsijeva 6:4; Marko 12:29), ne može postojati još jedan Bog pored Njega koji je podjednako večni Gospod.

---

[363] *The Christian Experience of God as Trinity*, SCM Press, 1983, 51.

[364] Grčka reč koju Matej koristi u stihu 1:20 je particip u pasivu od reči gennao i znači ,,začet" u njoj. Radnju je sproveo otac. To je takođe bilo i začeće za Mariju ali puna snaga Matejinih reči se gubi kada se reč pogrešno prevodi kao ,,začet". RV iz 1881. godine beleži bukvalno grčko značenje na margini.

Jednako je jasno da ako je Sin Božiji donet u postojanje (začet), onda je nemoguće to da je on oduvek postojao! Ova jednostavna činjenica uništava drevna učenja, koja su ponekad nametnuta pretnjama smrću, a koja su nametala verovanje da je Isus nestvoreni Bog Sin, jednak Ocu oduvek. Anatema koja je kasnije izrečena učenjima prognala je iz skupa svakog ko je dovoljno smeo da objavi da je „postojalo vreme kada Sin nije postojao". Što je ironično, i Luka i Matej bi bili među prvima koji bi bili prognani. Da li bi se Isus uklopio u jedan takav skup ljudi?

Gavrilovo sažeto učenje o Isusu je čini se jedno od najviše zanemarenih delova Biblije. Nije ni čudo. Ono predstavlja značajnu sramotu za tradicionalno viđenje Isusa kao Boga Sina. Pre svega otkrivamo da će Marija dobiti sina koji će naslediti davno obećan Davidov prestol. Obećanje je zasnovano na proslavljenom i očuvanom zavetu koji je David izneo, zabeležen u sedmom poglavlju Druge Samuilove poslanice, sedamnaestom poglavlju 1. Dnevnika i poglavljima 2, 72, 89 i 132 Psalma.U tim neverovatnim pasusima Bog Izraela je objavio svoju nameru da postane budući otac biološkog naslednika Cara Davida. Sin je trebalo da bude Božiji „prvorođeni, najviši među carevima na zemlji" (Psalmi 89:27). Upravo to je obećanje koje Luka i Matej objašnjavaju kao obećanje koje biva istorijski ispunjeno u Isusu. Božije Mesijansko obećanje je postalo stvarnost pre nekih 2000 godina, kao zapanjujuće značajan događaj u čitavoj svetskoj istoriji. Bog je postao otac svog sina *u vremenu, u Izraelu onako kako je i obećao.*

Nakon što je saznala da je omiljena mlada Jevrejka koja će postati majka davno obećanog Mesije, Davidovog naslednika, Marija vrlo pronicljivo pita anđela: „Kako je to moguće, ja sam devica? (Luka 1:34). Ona je zahtevala dodatne informacije o ispunjenju božanskog plana a Gavrilo je objasnio, „ Duh Sveti doći će na tebe, i sila Najvišeg oseniće te; zato i ono što je začeto (ili će biti začeto) biće sveto, i nazvaće se Sin Božji" (Luka 1:35).

Kada se ovaj biblijski pasus shvati ozbiljno to će prouzrokovati reviziju skoro dve hiljade godina dugog iskrivljenog mišljenja o onom što znači za Isusa da bude Sin Božiji. Može li ovaj deo Biblije da bude shvaćen tako da propoveda večno postojećeg Sina Božijeg kako napušta svoj nebeski status i stupa u Marijinu matericu i time sebe svodi na fetus na neki misteriozan način i istupa kao neko ko je u potpunosti Bog i u potpunosti čovek?

Bilo bi apsurdno reći da je Gavrilo nameravao da pruži podršku toj ideji. Umesto toga on kaže da moć jednog Boga, Svevišnjeg, prouzrokovala je biološko i stvaralačko čudo u Mariji. Činjenice su nedvosmislene. Svevišnji, koji radi pomoću svog ličnog kreativnog duha, prouzrokovaće začeće bebe, bez pomoći ljudskog oca. Dete, samim tim čudotvorno doneto na svet, začeto, sa pravom će se zvati Božiji Sin.[365] Ovaj događaj će predstavljati ponavljanje, uz neke razlike, Božijeg prvobitnog stvaranja Adama koga Luka takođe naziva „sinom Božijim" (3:38). Pošto se Bog umešao u ljudski biološki lanac i lično donosi začeće Isusa, on je sa pravom i razumno Sin Božiji, Božiji Sin u jedinstvenom smislu kao direktno stvaralaštvo Jednog Boga. On je Božiji Sin. Ali on nije sam Bog.

Jedna činjenica je jasna bez ikakve sumnje. Sin Božiji je stvorenje, čudotvorno stvoren neverovatnom intervencijom samog Boga, koji je svog Sina začeo u Mariji. Ova jednostavna istina ne zahteva više od nekoliko dobro odabranih reči a sigurno ne vekovima dugu raspravu oko teologije. „ Duh Sveti doći će na tebe, i sila Najvišeg oseniće te; zato i ono što je začeto (ili će biti začeto) biće sveto, i nazivaće se Sin Božji." Čudo, onda, predstavlja osnovu toga što je Isus Sin Božiji. Teološka osnova njegovog Sinstva je čudo koje je izvršio Jedan Bog, njegov Otac. Nikakvo drugo objašnjenje nije potrebno. Zaista, svakakve spekulacije na temu toga da je Isus Sin Božiji iz nekog drugog razloga[366] užasno se ne poklapa sa onim što piše u Bibliji.

Postoji jedno objašnjenje i jedan razlog toga što je Isus Sin Božiji: to je istorijsko čudo koje je izvršeno u Marijinoj materici. Vrlo malo biblijskih stihova sadrže sopstvene teološke definicije.

---

[365] U očajanju, neki kritičari smatraju Gavrila izuzetno neortodoksnim i pokušavaju da izmene ono što je rekao. Oni misle da ako je neko „nazvan Sinom Božijim" to ne znači da je on Sin samo od tog trenutka pa nadalje. Međutim, „ biti nazvan" je isto što i „biti". Raymond Brown pruža pomoć time što kaže: „Naziv govori o tome šta je neko, tako da to ne znači ništa drugo do *on će biti*" (The Birth of the Messiah, 289).

[366] Verzija Kralja Dzejmsa navodi na pogrešan put svojim „stoga *takođe* ..." i predlaže da može da postoji još jedan razlog toga što je Sin Sin Božiji. Navodi misao na suprotnu stranu od jednog i jedinog razloga za dolazak u postojanje Sina. Ako je čudo u Mariji takođe razlog njegovog Sinstva onda čovek može da zamisli da postoji još jedan, prethodni, razlog njegovog sinstva – u večnosti! Međutim, to bi uništilo Lukino nedvosmisleno svedočenje. *Dio kai* znači „iz ovog razloga ili upravo zato što." VKDž takođe izbegava da nam kaže da je Sin začet u Mariji (Matej 1:20). To je takođe bilo i začeće od strane Marije ali „začet" ukazuje na aktivnost Oca u svom stvaralačkom činu koji donosi Sina u postojanje.

Ali stih 1:35 Jevanđelja po Luki pruža biblijsku definiciju Isusa kao Sina Božijeg. Priča koju propovedaju Luka i Gavrilo predstavlja vrhunac davnih obećanja koje je Bog dao čovečanstvu, Avramu i Davidu. Priča je drastično potcenjena i promenjena da je odjednom, bez ikakvog upozorenja, umesto da bude Davidov naslednik, Sin Božiji postao Sin koji oduvek postoji!

Marija je začela Sina Božijeg. Bog Otac ga je začeo. Ne postoji posetilac iz svemira. Jedna takva figura bi bila uljez koji bi pretvorio biblijsku istoriju u mitologiju.

To bi bilo savršeno očigledno da stvaranje ili začeće Sina ne predstavlja ni najmanju pretnju po jevrejski unitarijanistički monoteizam koji preovladava Novim zavetom. Sin Božiji nije drugi Bog koji dolazi iz raja, pretvoren u fetus. Sin Božiji je čudotvoran rezultat Božijeg delovanja na stvaranje i začeće. Sin je stvorenje, član ljudske rase, koje je božanskim putem donet na svet.

Ovakav prikaz, ako se u njega veruje, mogao bi da poštedi crkvu vekovima duge, besmislene i ljute rasprave o tome šta to znači za Isusa da bude Sin Božiji i kako mi treba da shvatimo njegov odnos sa Bogom. Nema nikakvog nejasnog problema koga ovde treba da rešimo. Stvar je užasno jednostavna. U priči se radi o Jednom Bogu koji samostalno bira da začne jedinstvenog Sina u ljudskoj istoriji u Jevrejki. To dete rođeno čudotvornim putem iz tog razloga će, sasvim logično, biti nazvano Sinom Božijim (Luka 1:35).

Luka je pisao više o Novom zavetu nego bilo koji drugi pisac. Pavle je pisao dosta ali ako izuzmemo Poslanicu Jevrejima on je napisao manje nego Luka. Luka je pisao o Isusu pre i posle raspeća. On je glavni svedok o hrišćanstvu njegovog doba. Ko je za Luku bio Isus?

„Za Luku, Isus je iznad svega Mesija, Gospod i Sin Božiji i takav je od svog začeća u devici pa nadalje.“[367]

[367] John P. Meier, *A Marginal Jew*, Doubleday, 1994, 2:796.

Jednostavno i jasno „Priče o ranom detinjstvu izgleda da nemaju nikakvog dodira sa tradicijama preegzistencije i inkarnacije.“[368] Nije bilo ni nagoveštaja o trijadološkom Isusu ovde. Luka takođe naziva Isusa „gospodom“ pre raspeća, više nego bilo koji pisac. Ovo jednostavno dokazuje da za Luku, Isus je Gospod Mesija.

To kako je on Sin Božiji, Mesija i Gospod je objašnjeno veoma jasno u stihu 1:35 Jevanđelja po Luki, verovatno najzapostavljenijem stihu u čitavom Novom zavetu.

Prvobitni novozavetni dokumenti ne proizvode doktrinu Boga kao Trojstva. Najbolje na šta trijadologija može da se pozove jesu nekoliko „trijadoloških“ izjava koje koordiniraju Bogom, Isusom i Svetim duhom. Ali ovi stihovi, koji se bave direktno pitanjem vere ili učenja, ne dolaze do zaključka koji se kasnije prodaje kao „ortodoksija“, da su trojica jednaka Jednom Bogu.

Novi međunarodni rečnik teologije Novog zaveta beleži sledeće činjenice:

> Isus Hrist ne uzurpira Božije mesto. Njegova unija sa Bogom ne znači da su oni aposlutno identična bića ... Nakon što je završio svoj rad na zemlji on je uzdignut na mesto sa desne strane Boga i ukazana mu je čast od strane nebeskog Gospoda. Ali on i dalje nije učinjen jednakim Bogu. Iako je u potpunosti u koordinaciji sa Bogom, on ostaje podređen njemu (1. Korinćanima 15:28). Ovo takođe važi za njegov položaj prvosveštenika u nebeskom svetilištu, kako to tvrde Jevreji (Psalmi 110:1).[369]

Isti autoritet beleži da su stihovi za koje se često smatra da govore o Hristu kao o „Bogu“, poput stiha 9:5 Poslanice Rimljanima, „sumnjivi.“ On kaže da je „ mnogo verovatnije objašnjenje to da se stihovi odnose na Oca“.[370] Stih 2:13 govori o „slavi velikog Boga i našeg Spasitelja Isusa Hrista“, ali ne izjednačava Isusa sa Bogom. Ne možemo se osloniti na ovaj stih kao dokaz Božanstva Isusa jer prevodi variraju zbog gramatičkih dvosmislenosti u grčkom jeziku.

---

[368] Isto, 236.
[369] Colin Brown, ed., *The New International Dictionary of New Testament Theology*, Paternoster Press, 1976, 2:80.
[370] Isto, 80.

Direktni dokaz koji može poslužiti kao odgovor na naše pitanje: „Koliko je u Bogu?“ ne može se izneti u nekoliko dvosmislenih stihova, već onim stihovima koji na briljantan i direktan način definišu Isusovo učenje, kojima on prikazuje svoje nepromenljivo jevrejstvo: Bog je jedna Osoba, njegov Otac a Isus je vrhovno uzdignut ljudski predstavnik tog Jednog Boga. Samim tim učenje Hebrejske Biblije i Isusovo učenje se održava i ne može biti napadnuto stranim nejevrejskim pojmovima Boga.

Isus Mesija, „Gospod, sin Davidov“ (Matej 15:22; 20:31)

„Isus je Bog“ je rečenica koja mnogima predstavlja pravo shvatanje toga ko je Isus. Kada se sagleda Novi zavet iz prvog veka, ta rečenica bi glasila: „Isus je Jedan Bog Izraela.“ Pošto se znalo da taj jedan Bog ne može da bude čovek, svakog ko bi hodao Palestinom i tvrdio da je BOG smatrali bi ludim. Najgore što su o Isusu na njegovom suđenju mogli da kažu jeste da on nije tvrdio da je stvorio nebo i zemlju, već da je Sin Božiji (Jovan 19:7). U to doba, za razliku od ovog našeg, niko ne bi ni posmislio da je Sin Božiji isto što i sam Bog!

Ti poverljivi slepi muškarci koji su zamolili Isusa da im vrati vid su znali ko je Mesija. Oni mu se nisu obratili rečima *Gospod Bog* već „Gospode, sine Davidov“ (Matej 20:31). Oni su znali da Bog nije čovek. Oni su znali da je Mesija i Davidov naslednik i Gospod Mesija. Svako je u Izraelu znao da Jedan Bog na nebesima upravlja univerzumom. On nije čovek jevrejskog porekla koji je napustio svoj položaj u univerzumu i dozvolio da univerzum sam sobom upravlja. Oni nikada nisu čuli za doktrinu inkarnacije, ona je nastala kasnije.

Isus nikada nije izrekao ništa tako skaradno poput rečenice: „Ja sam jedan Bog“. On je oduvek tvrdio da je Mesija i svako je znao da je Mesija obećani i pomazani car Izraela, ne Bog već Sin Božiji. Na svu sreću, danas se polako oblaci konfuzije razilaze i sunce istine se ponovo javlja. Nije da ova istina nije bila poznata i ranije, ona je sada zarobljena u prašini biblioteka.

Na jednom veoma poznatom teološkom seminaru u Kaliforniji, istaknuti profesor sistematske teologije je napisao sledeće: „Da bi bio Sin Božiji, čovek ne može da bude Bog! To je neko ko ima poseban odnos sa Bogom.“[371] Tom jednostavnom

[371] Colin Brown, "Trinity and Incarnation: In Search of Contemporary Orthodoxy," Ex Auditu 7, 1991, 88.

izjavom svet Biblije je dramatično uznapredovao. Dr. Colin Brown je bio blagonaklon i pokazao nam ono što i sami možemo da proverimo, da „Sin Božiji“ u Bibliji podrazumeva stvorenje, bilo da je to izraelska nacija, anđeo, Adam ili na samom vrhu Isus, Sin Božiji i sin Davidov. Mesija (Hrist) je Sin Božiji i na tom predlogu se temelji crkva Isusa Hrista (Matej 16:16-18), a ne na predlogu da je Isus Bog.

Kako je Isus Sin Božiji? Kada je on postao Sin Božiji? Ovo je jedno veoma lako pitanje ali crkvena tradicija ne zna da pruži tačan odgovor na njega. Isprobajte to na svojim prijateljima, zarad živosti razgovora. Luka je odgovorio na pitanje na način koji bi trebalo da ućutka sve prigovore (iako ćete otkriti da u praksi to nije uvek slučaj).

Misija moćnog anđela Gavrila je bila da nas obavesti, putem razgovora sa mladom Jevrejkom Marijom, kako je Isus Sin Božiji. Kakva je radost i blagoslov to što mi možemo da pročitamo taj razgovor koji je zabeležen, kopiran i očuvan sa toliko pažnje tokom svih ovih godina. Mi možemo da saslušamo Gavrilov i Marijin kratak razgovor kojim se otkrivaju tajne univerzuma.

Međutim, moramo biti spremni na izvesna zaprepašćenja. Teologija Gavrila, Luke i Mateje o Sinu Božijem veoma se suprostavlja kasnijem tradicionalnom trijadološkom učenju o „večnom Sinu“ koji nije imao početak!

Biblijski Sin Božiji i Davidov je glava Novog zaveta. On je prvorođeni, na našu radost nam je to rečeno, među mnogom braćom i mnogim sestrama (Rimljanima 8:29). Samim tim, on predstavlja ključ shvatanja svih nas koji tragamo za besmrtnošću.

Na ovaj način je Isus Sin Božiji i Marijin: „ Duh Sveti doći će na tebe, i sila Najvišeg oseniće te; zato i ono što će se roditi biće sveto, i nazvaće se Sin Božji.“ (Luka 1:35). Da li je to jasno? *Razlog* i osnova toga što je on Sin Božiji jeste čudo u Mariji. Upravo to stvaralačko čudo koje označava najveći događaj u ljudskoj istoriji do sada (pored samog stvaranja u Postanju) donosi u postojanje (to je značenje reči „začeti“) Sina Božijeg.

Obratite pažnju na ono što se desilo tri veka kasnije kada su crkveni sabori (Nikejski, 325., Konstantinopoljski, 381; Halkidonski, 451), koji su bez sumnje mislili da „čine Bogu uslugu“ (Jovan 16:2), odlučili da formalno anatemišu svakog ko se usudio da kaže da je „postojalo vreme kada Sin nije postojao.“ Gavrilo i Marija bi bili u nevolji u to doba. Bili bi ekskomunicirani jer su anti-hrišćanski nastrojeni. Sigurno bi bili nazvani sektašima. Da li Marija i Gavrilo zaista zaslužuju da budu tako obeleženi ili da li je crkva izgubila pravo shvatanje toga ko je Isus?

Sin Božiji je stvoren bez pomoći ljudskog oca. Takav uvid je bio dovoljan da bi se pružila jasna teologija o Sinu Božijem, nezamenljiva hristologija. Ali budući da je čovek samo čovek, suptilan Đavo je uspeo da sruši jednostavnu priču o božijem divnom kreativnom činu. Ovaj pojam je na pametan način razrađen do toga da je Isus preegzistirao? Preegzistirao? Mislite, postojao pre svog postojanja? On je *bio* pre nego što je bio? Objasnite, ako možete, prijateljima svojim ili svojoj deci. Pokušaj da to objasnite će vas verovatno ostaviti u zavrzlami i, nadam se, vratiti na biblijske osnove. Vi ne možete početi da postojite ako već postojite. Vi ne možete biti čovek i pre-čovek. Dakle, pod maskom termina „preegzistentni Hrist“ koji i te kako navodi na pogrešan put, još jedan Hrist iz perioda pre istorije dodat je biblijskoj priči i samim tim je pogodio u samu srž. *Poreklo* Hrista, Sina Božijeg, u Mariji je dovedeno pod znak pitanja.

Nekada je postojao preegzistentni i postegzistentni Isus, „pre i posle Isusa“, bilo je nemoguće za njega da ima *početak* u Mariji. Ali da bi neko bio *začet* on mora da bude donet u postojanje. To je slučaj sa svim ljudskim bićima. To je značenje reči *začet:* biti doveden u postojanje.

Samim tim, na genijalan način, Isus koji je potekao od Davida i donet u postojanje kao Božiji Sin u Mariji prema Božijem zakletom obećanju Adamu i Davidu (Postanje 12,13,15,17,2, Samuilo 7), zaista je eliminisan. Ne može postojati nikakav pravi direktni Davidov naslednik , Mesija, ako je Sin Božiji već *bio živ*.

Ovo može da nas navede na to da pažljivo razmislimo o svemu (čak je i Marija o svemu ovome razmislila u svom srcu, Luka 2:19), ali vi ne možete da preegzistirate sebe. Vi ne možete da budete pre nego što jeste.

Preegzistirajući Isus se čini „još jednim Isusom“, onaj koji po definiciji ne može da bude direktni i biološki naslednik Davida (što on mora da bude da bi mogao da bude Mesija). On, naravno, mora da bude Sin samog Boga, i ova istina je osigurana i ukorenjena u devičanskom začeću. Samim tim, poricanje čudotvornog začeća u Mariji takođe remeti ideju o pravom Isusu. Hristologija je zaista važna i ona ne predstavlja samo nešto doktrinalno što zabrinjava učene i ne toliko zainteresovane teologe. Poznavati biblijskog Isusa je važno za život i za doba koje dolazi. Isus je rekao u stihu 17:3 Jevanđelja po Jovanu.

Ako preegzistiraš svom rođenju, nisi začet kao ljudsko biće; ti si samo prešao iz jedne vreste postojanja u drugo. Preegzistencija čini začeće nemogućim. Ili kao što su „princ crkvene istorije“ Adolf Harnack i drugi davno protestvovali, začeće i rođenje od strane device se suprostalja ideji o bukvalnoj preegzistenciji. Crkve su uspele da pomešaju ovde dve kontradiktorne ideje i izgleda da se nadaju da se niko neće dovoljno dugo pozabaviti njima kako bi video da se zaista međusobno isključuju.

Okvir teksta

Evo biblijski okriv za identifikovanje pravog Mesije u značajno velikoj konfuziji, koja prlja našu religijsku scenu danas nakon mnogo godina rasprave i neslaganja. Srž Biblije i njena mesijanska priča dati su čudotvornim obećanjem da će Bog Izraela doći jednog dana i postati otac jednog jedinstvenog sina, poslednjeg Adama i sina Davidovog. Otkrivenje koje je dato Davidu je nepogrešivo jasno;

2. Samuilova 7:12-14: „Kad se navrše dani tvoji, i počineš kod otaca svojih, podignuću seme tvoje nakon tebe, koje će izaći iz utrobe tvoje, i utvrdiću carstvo njegovo. On će sazidati dom imenu mom, i utvrdiću presto carstva njegovog doveka.“

Isaija 49:5: „A sada govori Gospod, koji me je sazdao *od utrobe* materine da sam Mu sluga, da Mu dovedem natrag Jakova; ako se Izrailj i ne sabere, opet ću se proslaviti pred Gospodom, i Bog će moj biti sila moja.“

Luka 1:32, 33, 35: Marijino natprirodno začeto dete biće Sin Božiji. Njegov otac je David. On će biti na prestolu svog oca Davida zauvek.

Matej 1:18,20: Postanje Isusa rezultira time što je Marijina beba „začeta u njoj.“

Rimljani 1:1-4: Jevanđelje Božije je obećano u prorocima. Božiji Sin je došao u postojanje (egeneto) kao potomak Davida. On je proglašen Sinom *na snazi* kasnije moćnim delom Boga koji je doveo do njegovog vaskrsnuća.

Jevrejima 1:5: Sin Božiji je jedan koji je proreknut u **Psalmima 2:7 i 2. Samuilovoj 7:14.**

Psalm 2:7: Bog ga je začeo: „Danas sam te začeo."

Psalm 110:3 (LXX): „Iz materice pre zvezde danice Ja te začeh."

Psalm 89:26,27: On će me zvati: Ti si Otac moj, Bog moj i grad spasenja mog. I ja ću ga učiniti prvencem, višim od careva zemaljskih."

Jevrejima 1:6: „I opet uvodeći Prvorodnoga u svet govori: i da Mu se poklone svi anđeli Božiji."

Jevrejima 7:14: Naš gospod je Judin potomak.

Otkrivenje 22:16: Mesija je potomak i naslednik Davidov.

2. Timotiju 2:8: Isus je direktan Davidov potomak prema Jevanđelju po Pavlu.

1 Jovanova 5:18: Isus je „rođen od Boga".

Dela 13:33: Bog je podigao, stvorio Isusa time što ga je začeo (**Psalmi 2:7**) i kasnije ga podigao iz mrtvih (**Dela 13:34).**

Psalmi Solomonovi 17:23: „O Gospode, podigni za njih njihovog kralja, sina Davidovog u vreme u koje, ti Gospode, smatraš da on može da vlada Izraelom, tvojim slugom."

Kako se samo lepo odvija plan Božiji koji je on napravio za Njegovog mesiju. Bog je zaista jedan a Njegov Sin je vrhunac Njegovog neverovatnog stvaralaštva i svrha za sve nas.

Srž Božanskog plana koji se polako odvija je otkrivena u Bibliji i prikazana čudotvornim obećanjem da će Bog Izraela jednog dana postati otac i jedinstveni sin. Otkrivenje koje je dato Davidu je nepogrešivo jasno u stihu 7:14 Druge Samuilove poslanice. Zaista, čitava božanska budućnost koja takođe predstavlja osnovu Novog zaveta, leži u obećanju da je Božija nepogrešiva namera da vlada svetom kroz Davida i njegovu porodicu:

> „ Evo, idu dani, govori Gospod, kad ću izvršiti ovu dobru reč koju rekoh za dom Izrailjev i za dom Judin. U te dane i u to vreme učiniću da proklija Davidu klica prava, koja će činiti sud i pravdu na zemlji. U te dane spašće se Juda, i Jerusalim će stajati bez straha, i zvaće se: Gospod pravda naša. Jer ovako veli Gospod: Neće nestati Davidu čoveka koji bi sedeo na prestolu doma Izrailjevog. Na sveštenicima Levitima neće nestati preda mnom čoveka koji bi prinosio žrtvu paljenicu i palio dar i klao žrtvu do veka. Po tom dođe reč Gospodnja Jeremiji govoreći: Ovako veli Gospod: Ako možete ukinuti zavet moj za dan i zavet moj za noć da ne bude dana ni noći na vreme, Onda će se ukinuti i moj zavet s Davidom, slugom mojim, da nema sina koji bi carovao na prestolu njegovom, i s Levitima sveštenicima slugama mojim (Jeremija 33:14-21)

Jeremija 30:9: „Nego će služiti Gospodu Bogu svom i Davidu caru svom, kog ću im podignuti.“

Iz svitaka sa Crnog mora: „Bog će začeti Mesiju među njima“ (1QSa 2:11). Nada za Davidovog Mesiju je opisana u jeziku sedmog poglavlja 2. Samuilove koji je povezan sa Psalmom 2:7 (4QFlor 1:10). Moćni kralj će biti pozdravljen kao Sin Božiji i oni će ga zvati Sinom Svevišnjeg (4QpsDan A; Zavet Levijev 4:2).

Ova jednostavna priča biva daleko komplikovanija i izmenjena ako se na nju nametne ideja da je Sin Božiji začet (došao u postojanje) milijarde godina ranije i samim tim nije biološki naslednik Davida već njegov predak u nekom drugom carstvu. Trijadološki koncept zapravo zanemaruje stvarnog Davidovog naslednika Mesije, natprirodno začetog u istoriji. Niko ne može da bude u isto vreme i Davidov predak i Davidov naslednik.

Crkva je provela vekove pokušavajući da konstruiše nerazumljivu novu priču o Isusu koju su oni izmislili. Pokušaj nije uspeo i mesijanski sin Davida i Boga je doveden u konfuziju. Jevrejski Isus je obećani potomak Eve, Avrama, Jude i Davida. On je trajni naslednik Davidovog prestola koji će biti ponovo postavljen u obnovljenoj izraelskoj zemlji. Ovaj događaj je obećan u budućnosti kada se Isus vrati. To je takođe ključni element Isusovog Jevanđelja spasenja o Carstvu.

Jednostavna istina o Isusovom poreklu je očuvana u Lukinom izveštaju o Gavrilovoj poseti Mariji, je u potpunosti potvrđena od strane *Teološkog rečnika Novog zaveta:* „Hristovo postojanje je posebno određeno Božijom moći. To je najvažnija odlika u Lukinoj priči o ranom Isusovom detinjstvu ... Luka na početku

Njegovog [Isusovog] postojanja vidi poseban i jedinstven čin božanske moći koja daje Njemu titulu Sina Božijeg."[372]

Isti pojedinac ne dolazi u postojanje dva puta! Začeće Sina u Mariji je definisano kao početak postojanja Sina. Njegovo poreklo je pravilno smešteno unutar ljudskog biološkog lanca. Nikako drugačije on ne bi mogao da potiče iz Davidove linije. On mora da bude Davidov potomak kako bi tvrdnja da je on obećani Mesija mogla da bude tačna.

Fundamentalnu činjenicu o novozavetnom svedočenju o Isusovom Sinstvu, koja je toliko drastično sakrivena argumentima *kasnije* teologije, izneo je priznati švedski teolog Oscar Cullman koji je napisao: „Matej i Luka ... svim sredstvima pokušavaju da u prikazima rođenja Isusovog objasne to kako je on Sin, kao i da dignu veo sa pitanja „kako" Otac začinje Sina ... Svojim u potpunosti filozofskim pristupom, kasnije hristološke spekulacije su pokušale da objasne ovo pitanje na jedan sasvim drugačiji način."[373]

Ovde imamo dobre vesti i loše vesti jedne pored drugih. Nažalost, učeni ljudi su nevoljni i neuspešni kada treba da nas upozore na opasnosti ponovnog definisanja Sinstva *kasnije* pod „različitim" uslovima. Ta razlika nažalost ne predstavlja prijatnu alternativu već i odbijanje Biblije posebno njena svedočenja o rođenju koja su dali Matej i Luka koji nisu ni znali za inkarnaciju prethodno postojećeg Sina. Inkarancija je kasnije nametnula sopstvenu priču opisivanjem ne začeća Sina već njegove transformacije iz jednog postojanja u drugo. Ovo se suprostavlja Bibliji.

Glasovi protesta

Različiti glasovi su protestvovali protiv onoga što je kasnije postala crkvena zvanična verzija porekla Sina Božijeg. Njegov početak je navodno trebalo da bude pre istorije. On je predstavljen kao očigledni rival jednom Bogu, kome je on jednak u svakom pogledu, čak i samo-postojeći. Zbog toga što je jezik začeća bio biblijski, on je održavan ali mu je oduzeto svako prepoznatljivo značenje.

---

[372] 2:300.
[373] *The Christology of the New Testament*, SCM Press, 1963, 294.

Kritičar Adam Clarke je bio jedan od mnogih koji je digao glas protesta protiv konfuznog jezika kojim se opisuje nebiblijsko Sinstvo Isusa:

> Uz svo dužno poštovanje prema svakom ko se ne slaže sa mnom, moram reći da je doktrina o večnom Sinstvu Hrista antibiblijska i veoma opasna. Ova doktrina koju ja odbijam iz sledećih razloga: Ja nisam uspeo da pronađem nijednu direktnu izjavu u Bibliji koja se tiče toga ... Reći da je Sin začet od uvek po mom mišljenju je apsurdno. A fraza „večni Sin" je definitivno samokontradiktorna. „Večnost" je ono što nema početak, što je nemerljivo vremenom. „Sin" zahteva vreme, postanak i oca i vreme koje prethodi takvom stvaranju. Samim tim, spoj ova dva termina „Sin" i „večnost" je apsolutno nemoguće, jer oni podrazumevaju suštinski različite i suprotne ideje.[374]

Jednako je glasan i protest britanskog pesnika, političara i teologa Johna Miltona. Osvrćući se na „ortodoksna" učenja Crkve, on je rekao:

> Neverovatno je kakvom beskorisnom suptilnošću ili kakvim žonglerajskim sredstvima određeni pojedinci izbegavaju ili skrivaju jednostavna značenja ovih pasusa... Oni se drže toga da je Sin iste suštine kao Otac i začet u večnosti ... Nemoguće je pronaći ijedan tekst u celokupnoj Bibliji kojim bi se dokazalo da Sin večno postoji.[375]

J.O. Buswell, koji je nekada bio dekan na Covenant univerzitetu u Sent Luisu, u Misuriju, ispitao je ovaj problem začeća Sina u Bibliji i doneo zaključak ovim rečima. On je pisao kao trijadolog:

> Pojam da je Sin začet od strane Oca u večnosti ne kao događaj već kao neobjašnjiv odnos, prihvaćena je i prenošena tokom hrišćanske teologije od četvrtog veka ...

---

[374] Kritika stiha 1:35 Jevanđelja po Luki
[375] John Milton, "*On the Son of God and the Holy Spirit*," 60, 51.

> Mi smo ispitali sve slučajeve u kojima se pominju reči „začet“ i „rođen“ ili slične reči koje se odnose na Hrista, mi možemo pouzdano da kažemo da *Biblija nema apsolutno ništa da kaže o „začeću“ kao o večnom odnosu između Oca i Sina.*[376]

Ništa manje glasna je i izjava profesora Nathaniel Emmons sa Jejla (1745-1850) da je „večno postojanje“ „večna glupost“.[377] Emmons je pronicljiv logičar jezgrovitog i lucidnog teološkog stila. Sumnjivo je to da li trijadološka fraza od ključne važnosti „večno stvaranje Sina“ treba da bude shvaćena kao fraza koja je logična poput sledećih fraza: „vruće kocke leda“, „oženjeni neženja“ ili „kockasti krugovi.“

Da su konsultovali *Novu Shaff Herzog enciklopediju religijskog znanja,* čitaoci Biblije bi bili upozoreni protiv koncepta koji se krije iza Trojstva i toga što je Sin „večno stvaran“. Samim tim doktrina večnog stvaranja kao osnova preegzistencije nema podršku Biblije.“[378]Protestanti koji se drže slogana „sola scriptura“ bezbedno su mogli da odbace ideju o večnom stvaranju Sina i da se vrate na verovanje u Jednog Boga i Isusa kao ljudskog Mesiju.

Samo čitanjem određenih stihova iz Jevanđelja po Jovanu, i čitanjem nekoliko stihova koje je napisao Pavle i iz Poslanice Jevreja *trijadološkim očima,* unitarijanističko učenje o Isusu je izbegnuto i prikriveno. Ako se počne od Hebrejske Biblije i ako se uzmu u obzir novozavetna svedočenja o poreklu Isusa i njegovog sopstvenog unitarijanizma, doći će se do neophodne i prosvetljujuće ispravke.

Alexander Campbell, Barton Stone i Crkva Hristova

Što se tiče ovog ključnog pitanja porekla Sina Božijeg, osnivač denominacije Crkve Hristove je bio na istoj talasnoj dužini. Barton Stone je slavan jer je osudio glavni stub trijadologije:

---

[376] *A Systematic Theology of the Christian Religion*, Zondervan, 1962, 110.
[377] L.L. Paine, *A Critical History of the Evolution of Trinitarianism*, 104.
[378] 12:21 Otto Kirn pruža pomoć time što dodaje da „Jedini začet” u stihovima 1:14, 3:16 pokazuju blizak odnos između Oca i Sina što se tiče stabilnosti a ne porekla, a „prvorođeni pre svakog stvorenja” iz Kološanima 1:15 aludira na preeminenciju autora spasenja čitavog stvaranja a ne na njegovo poreklo.”

> O ovoj doktrini Trojstva mnogo toga je rečeno, da je mračna, neshvatljiva, nebiblijska i previše misteriozna da bismo je razumeli. Mnogi od ovih opisa su odbačeni; i iz ovog razloga optuženi smo da odbijamo samu doktrinu. Ja ću ... dati sopstvene razloge zašto ne mogu da je prihvatim ... Samouveren sam da će karta misterije biti bačena kao veliki argument kojim bi se ove teškoće odbacile i prikrile. Ali da li bi trebalo da se ogrnemo mantijom misterije koju sopstvenim rukama sašijemo? ... Misterija koja uništava efikasnost sopstvene krvi ... i uključuje toliko apsurdnosti i kontradikcija? Misterija je jedno od imena za kurvu Vavilona, napisano velikim slovima na njenom čelu. Njene ćerke imaju isto obeležje (Otkrivenje 17) ... Kada oni jednoglasno kažu: „Postoji samo jedan živi i istiniti Bog bez delova“ ja dolazim do zaključka da oni ne veruju da postoji *još jedan* stvarni i večni Bog koji je začet od večnosti, i poslat iz raja u svet. Ako veruju onda je to kontradikcija ...

Teolog Crkve Hristove, Alexander Campbell, je napisao:

Imena Isus, Hrist, Mesija, jedini začeti Sin, Sin Božiji pripadaju osnivaču hrišćanske religije i nikome drugom. One ne izražavaju odnos koji postoji pre hrišćanskog doba, već odnose koji su započeti u jednom trenutku u vremenu ... Nema Isusa, Mesije, Hrista, Sina Božijeg ni Jedinog začetog pre vladavine Oktavijana Avgusta ... Šesnaest godina sam se držao ideje da je Isus nazvan Sinom Božijim, ne zato što je „večno stvaran” (što smatram glupošću), već zato što je rođen onako kako je anđeo opisao Mariji.[379]

Dave Hunt i inkarnacija

Pokušaj da se ostane lojalan onom što nije ništa više nego poslebiblijski portret Isusa, koji dolazi van istorije vodi neke savremene kritičare do bizarnog koncepta Isusa, koga oni toliko tvrdoglavo podržavaju. Dave Hunt, dobro poznat po finom razotkrivanju očiglednog paganizma u rimokatoličkoj veri i fatalizma hiperkalvinističke doktrine o dvostrukoj predodređenosti, o Isusu ima da kaže sledeće:

---

[379] Greg Dernmitt, "The Christologies of Barton Stone and Alexander Campbell, and their Disagreement Concerning the Preexistence of Christ," A Journal from the Radical Reformation, 12:2.

> Iako je Isus Bog i Marija majka Isusova, to je ne čini majkom Božijom kao što to katolicizam propoveda. Rođenje njenog prvorođenog Sina (Matej 1:25) u Vitlejemu nije rođenje Hrista kao Boga već rođenje njegovog ljudskog tela, duše i duha - „telo koje si mi pripremio" (Jevrejima 10:5). Ona je bila počastvovana majka čoveka Hrista Isusa. Ali ona nije bila majka večnog Sina Božijeg koji je stvorio ovaj univerzum ... Marija je imala jedinstvenu čast da bude sredstvo pomoću kog će Sin Božiji postati čovek – ali ona nije bila majka Večnog Boga ... Ona nije bila majka Sina Božijeg, Nazvati Mariju majkom Božijom, kako to zvanična katolička doktrina porpoveda, predstavlja najgoru uvredu za Boga. Iako je večni Sin Božiji time što ga je rodila devica postao u potpunosti čovek, on je ostao u potpunosti Bog ... Čak i kao fetus u Marijinoj materici, On nije prestao da bude onaj Jedan koji je rekao: „Ja sam Gospod, ja se ne menjam" (Malahije 3:6).[380]

Isus koga prikazuje Dave Hunt je bizarna osoba, očigledno dvostruka ličnost. Postoji večni Sin Božiji (Dave ne objašnjava kako to da je i Otac taj koji je „Večni i jedan" a to ne čini dva Večna i jedna) a Marija zatim rađa Hrista koji ima „telo, duh i dušu". Dakle, Marijin Sin je sada dve osobe, preegzistentni večni Sin koji je dodat u potpunosti ljudskoj osobi Isusu. To nije čak ni „ortodoksno" hrišćanstvo. Trijadolozi su svesni toga da jedna osoba ne može da bude dve osobe u isto vreme. Ova jeres pod nazivom Nestorijanizam je odbijena. Umesto toga, zvanični prikaz Isusa ga je proglasio nekim ko je u potpunosti Bog po pitanju njegovog suštinskog ega ali i „čovek" a ne „neki čovek" po pitanju njegove ljudskosti. Prema ovoj teoriji, Marija je nosila „ljudsku prirodu" ali ne u potpunosti ljudsku osobu. Ali šta se dešava sa direktnim potomkom Davida i sa tim što Mesija mora da bude upravo to kako bi se kvalifikovao kao Mesija?

Dave Hunt misli da je lojalan „ortodoksiji" prema kojoj je inače jako kritički nastrojen, i to ga dovodi do toga da se suprostavlja Luki.[381] Gavrilo je objasnio da je Marijin Sin trebalo da bude Sin Božiji upravo zbog božanskog čuda koje je Bog u njoj izveo. Ona je zaista „majka sina Božijeg". Dave Hunt, koji veruje u

---

[380] *Berean Call*, Dec., 2006.

[381] Jednako zaprepašćujuće je i njegovo uverenje: „Kada se naziv „Sin Božiji" primenjuje na Hristu, to nema nikakve veze sa Njegovim rođenjem od strane Marije. Kao Sin Božiji, On nije bio rođen, On je bio dat" (Charles Swindoll and Roy Zuck, eds., *Understanding Christian Theology*, Thomas Nelson, 2003, 570). Bilo bi teško zamisliti reči koje u većoj meri otpisuju ono što je Gavrilo rekao u stihu 1:35 Jevanđelja po Luki.

Isusa kao večnog Sina, u gore navedenom tekstu kaže da ona to nije. ,,Zato i ono što će se roditi biće sveto, i nazvaće se Sin Božji.

Iz razloga zato što ga je Hunt preopteretio preegzistentnom ličnošću, večni Sin Božiji (on pokušava da objasni ,,večno stvaranje Sina"), Marijin sin, koji je takođe i Božiji Sin (Luka 1:35), za njega ne može da bude ,,Sin Božiji". Ovde se vide dve teorije koje se ne podudaraju. Ili je Gavrilo u pravu ili su u pravu ,,ortodoksne" definicije. One ne mogu postići harmoniju.Vi ne možete da dođete u postojanje kao Sin ako već postojite kao Sin.

Ispod ovog zbunjujućeg doktrinalnog ćorsokaka krije se potreba, iskazana kao neprikosnovena dogma, da ,,Bog umre" kako bi se na adekvatan način postiglo iskupljenje za ljudske grehe. Ali to što Bog umire je sam po sebi bogohulan koncept. Bog koji ne može da laže izrazito tvrdi da ne može da umre (1. Timotiju 6:16). Nekada se u taj element božijeg sastava verovalo i nekada su se ljudi toga držali čvrsto, pa je bilo očigledno da Sin Božiji nije Bog. On je odabran kako bi se žrtvovao za greh, kao bezgrešno ljudsko biće, ,,jagnje koje je razapeto prema Božijem planu pre osnivanja sveta" (Otkrivenje 13:8). Kada je Biblija napuštena po pitanju besmrtnosti Boga onda su kapije otvorene pojmu da jedan član Božanstva umire.

Ovom akutnom problemu je potrebno radikalno rešenje. Kako Bog može da bude jedan ako jedan u Božanstvu napušta raj i odlazi na zemlju i funkcioniše kao neko ko je u potpunosti Bog na zemlji? Kako napraviti razliku između Boga koji nije postao čovek i Boga koji jeste a da se ne uništi dragocena doktrina unije u Bogu? To je nemoguć poduhvat i najbolje bi bilo da se sam taj pokušaj napusti. Isusovim učenjem nama treba da bude suđeno. Učenje koje je on javno izneo pruža nezamenljiv osnov hrišćanskoj veri. Tradicija, ma koliko dugo čuvana, ne može da se iskoristi protiv Biblije.

Poglavlje 8

Crkveni sabori, *Da Vinčijev kod* i savremena nauka

> „Istorijski Isus nije u središtu hrišćanske vere. Apostolska učenja... se kreću od `rođen od Device Marije` do `razapet pod Pontijem Pilatom`. Greška tog učenja je što godine i dela Isusa između tih događaja nemaju stvarnog uticaja na učenje."[382]

> „Zvaničan put kojim se kreće hrišćanstvo...nije direktno vezan za stvarne reči i dela istorijskog Isusa."[383]

Hristologija, proučavanje ko je bio Isus u odnosu na Boga, je u skorije vreme osvetnički ušla u javnost. Povod je pojava bestselera i filma Dan Brown-a, *Da Vinčijev kod.* Zaplet je uglavnom fantazija (iako nisam siguran da neki ljudi znaju da primete razliku između religijskih činjenica i fikcije). Zanimljivo je da brojne izjave, koje je izrekao „ekspert" za razvoj verovanja u Isusa, zadiru direktno u definiciju Boga i Isusa. One vape za komentarom i pojašnjenjem. One mogu podstaći interesovanje javnosti za traganje za poreklom njihovog verovanja o Bogu i Isusu.

Lik iz knjige Sir Leigh Teabing kaže da je car Konstantin taj koji je od Isusa napravio Boga, a zatim potisnuo ranija dokumenta koja su naglašavala Isusovu ljudskost. Na taj način Isus postaje Bog. Zapravo, Konstantin ni na jedan način nije *pokrenuo* ideju da je Isus Bog. On je, naravno, sazvao i podržao crkveni sabor

---

[382] R. David Kaylor, *Jesus the Prophet: His Vision of the Kingdom on Earth,* 212.
[383] Bart D. Ehrman, *Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium,* Oxford University Press, 1999, 241.

koji je trajno učvrstio ideju da je Isus bio Bog, kao što su rekli na saboru u Nikeji, „Bog istiniti od Boga istinitog".[384]

U „Delima Tominim" Isus se pojavljuje u obliku Tome, koji podstiče mladi par da se zavetuje na devičanstvo. Seksualna apstinencija je dominantna tema, koja prenosi platonske ideje, koje su na mnogo načina uticale na ortodoskno hrišćanstvo. Jedna je tendencija da se zanemari fizičko telo.

Apokrifno Petrovo jevanđelje remeti Novozavetni program za vaskrsnuće: oni koji pripadaju Hristu će oživeti u vaskrsnuću pri ponovnom dolasku Hrista (1. Kor. 15:23). Apokrifno Petrovo jevanđelje opisuje Isusa koji nadjačava biblijsku šemu i vraća mrtve u život *pre* vaskrsenja. Ista promena hrišćanske nade je popularna i danas kada se oni koji su u žalosti uveravaju da će njihovi bližnji oživeti u drugom, duhovnom, svetu – „raju" – ali nezavisno od vaskrsenja obećanog na povratku Isusa.

Apokrifna jevanđelja daju čitaocu materijal koji je navodno činjenica. U jednom je Isus optužen da je prekršio Šabat, a kada ga je Josif suočio sa tim, on je pljesnuo dlanovima i glineni vrapci su odleteli. *Da Vinčijev kod* sebi dozvoljava sličnu slobodu.

Apokrifna jevanđelja nisu dospela u kanon Svetog Pisma, ali pitanje je koliko apokrifnih, filozofski nečistih ideja, o Bogu i sinu Božjem i dalje ima uticaja na način na koji religiozni ljudi čitaju Bibliju. Misteriozne doktrine očigledno mogu dospeti iz paganizma u religijsku svest društva. Možda danas javnost ne može da primeti razliku. Postoji klasičan trenutak u filmu *Da Vinčijev kod* u kome se slika majke i deteta prikazuje publici, koja se sa sigurnošću identifikuje kao hrišćanska. Predavač ih ispravlja ističući da su takozvani„hrišćanski" junaci, paganska Izida koja doji Horusa!

[384] „Bog od Boga" naravno, može podrazumevati određenu, nedefinisanu, subordinaciju za Sina.

Majka i Sin se pojavljuju u mnogim paganskim religijskim sistemima, pa je opasnost od falsifikata veoma realna. Ona preti da zbuni religiozne ljude i učini nemogućim da čitaju Bibliju sa razumevanjem.

Zabuna oko Isusovog identiteta je pratila hrišćanstvo tokom njegove duge, i često zamršene, istorije. Debata o tome ko je Isus je trajala već preko dve stotine godina pre nego što je veliki sabor u Nikeji 325. godine dao „rešenje" koje se smatralo konačnim. Upravo je u tom periodu Novozavetni unitarni monoteizam – verovanje da je Bog Otac jedini istiniti Bog (Jovan 17:3) – postepeno, ne preko noći, napušten i na kraju zamenjen doktrinom trojnog Boga.[385] Proces, putem koga je „Isus postao Bog", je odložen i predstavlja pobedu jedne od strana u sporu. Velika je greška pretpostaviti, samo prema snazi većinskog mišljenja, da je tog dana pobedila istina. Ne mora nužno značiti da je *bilo koja* strana, arijanska ili atanasijska, baratala legitimnim biblijskim kategorijama. Može biti da su uslovi diskusije već isključili biblijsko rešenje.

Odluka o Isusovom božanstvu sigurno nije imala samo politički karakter sa gledišta imperatora. U meri u kojoj je Konstantin imao udela u potvrđivanju Novozavetnog kanona, on nije isključio sve reference u vezi sa Isusovom *ljudskošću*, kao što Teabing pogrešno kaže u filmu *Da Vinčijev kod*, već je imperator pomogao da se *isključe* knjige koje su Isusa činile jedva malo čovekom. Novi Zavet, onakav kakav je nama predat, predstavlja najveći dokaz da su najraniji sledbenici verovali da je on ljudsko biće, bezgrešno začeto, pripadnik ljudske rase – svakako ne drugi Bog, deo Trojstva.

Dijalog iz *Da Vinčijevog koda* ide ovako:

„Draga moja", reče Teabing, „do tog trenutka u istoriji [Nikejskog sabora kojim je predsedavao Konstantin], Isusa su sledbenici smatrali smrtnim prorokom...velikim i moćnim čovekom, ali čovekom. Smrtnikom."
„Ne Sinom Božjim?"

[385] Zvanična odluka o statusu Svetog Duha, kao odvojena od odluke o Ocu i Sinu, nije doneta čak ni 325. godine u Nikeji. Biskupi su odlučili da ne kažu više od „mi verujemo u Svetog duha."

„Tačno," reče Teabing, „Uspostavljanje Isusa za Sina Božjeg je zvanično predloženo i izglasano na Nikejskom saboru."
„Stani. Ti kažeš da je Isusovo božanstvo rezultat *glasanja*?"
„I to prilično tesnog glasanja u stvari", dodao je Teabing."...Zvanično promovišući Isusa kao Sina Božjeg, Konstantin je pretvorio Isusa u božanstvo koje postoji van opsega ljudskog društva, entitet čija je moć nedostižna."[386]

Iako ovde postoje elementi istine o onome što su biskupi odlučili u Nikeji, u razgovor se unosi fatalna zabuna upotrebom izraza „Sin Božji" u smislu koji je nepoznat Bibliji. Ukoliko želimo da razjasnimo značaj Isusa kao Sina Božjeg *u okviru stranica Novog Zaveta*, neophodno je pokazati na koliko je zbunjujući način izraz „Sin Božji" upotrebljen u ovom razgovoru. Izraz Sin Božji se koristi u *Da Vinčijevom kodu*, a takođe često i danas, u postbiblijskom i nebiblijskom smislu. U Bibliji, kao što smo videli, Sin Božji označava pripadnika ljudske rase, smrtnika. Označava ljudsku osobu sa posebnim odnosom sa Bogom. Sinovi Božji su stvorena ljudska bića (izraz se takođe primenjuje i na anđele, koji se klasifikuju kao stvorena bića, ali u slučaju *svetih* anđela, obdarena večnim životom). Izrael se kolektivno naziva sinom Božjim (2. knjiga Mojsijeva 4:22). Adam se takođe naziva Božjim sinom (Luka 3:38). Za Isusa se kaže da je „jedini Sin Božji" i „Božji voljeni Sin". U vreme sabora u Nikeji 325. godine, međutim, izraz "Sin Božji" koji se primenjuje na Isusa je počeo da označava *Boga Sina*, „božanstvo koje postoji van okvira ljudskog sveta."

Koliko je dijalog iz *Da Vinčijevog koda* istorijski tačan? Nije istina reći da su vernici do vremena sabora u Nikeji smatrali Isusa samo „smrtnikom", a ne Sinom Bogom. Nikejski sabor je sazvan kako bi se rešio veliki sukob o Isusovom identitetu između dva najzastupljenija mišljenja. Atanasije je zastupao potpuno i večno božanstvo Sina. Arije ga je video kao definitivno podređenog Jednom Bogu kao osoba stvorena pre postanja. Sabor je zaista potvrdio ubedljivom, a ne tesnom, većinom da je Isus potpuno božanstvo. To se suprotstavljalo rivalskom mišljenju, koje su mnogi zastupali, da on nije na istom nivou kao Bog, već da je stvoren ka Božji Sin *pre stvaranja iz 1. knjige Mojsijeve*.

386 Dan Brown, *The Da Vinci Code*, Doubleday, 2003, 233.

Ovo drugo mišljenje, poznato kao arijansko gledište (po biskupu Ariju) je poraženu u Nikeji 325. godine, ostavljajući učenje da se Isus mora smatrati „Bogom od Boga", odnosno božanstvom.

To viđenje Isusa kao „Boga Sina" je ostalo dominantna definicija Isusa od tog vremena, uprkos snažnim protestima manjina kroz celu istoriju crkve. Sabor biskupa u Nikeji, kojim je predsedavao car Konstantin, je zaslužan za uspostavljanje tog dominantnog gledišta kao zvaničnog ortodoksnog shvatanja Isusa, koje je obavezujuće za sve pripadnike crkve. Pobedu trijadološke ideje su opet, posle Nikeje, doveli u pitanje Arijanci i trebalo je još šezdeset godina da Arijanska opozicija bude pobeđena. Sabor iz 325. godine se nije bavio pitanjem kako je Isus bio takođe, očigledno, i ljudsko biće. Budući da je jasno da je Isus bio takođe i čovek, sledeći sabor je sazvan u Halkedonu 451. godine, kako bi se razrešilo pitanje kako je jedna ličnost Isusa mogla biti potpuno Bog i potpuno čovek. Bez objašnjenja kako je moguće biti 100% čovek i 100% Bog, taj sabor je proglasio da je to jednostavno tako, i da Hrišćani u to treba da veruju. Odluku su podržale i crkvena i svetovna vlast. Disidenti su bili kažnjeni i lišeni pripadnosti hrišćanskoj crkvi.

Pitanje koje je ostalo nerazjašnjeno je, kao što Bart Ehrman kaže, „Kako i Isus i Bog mogu biti Bog kad postoji samo jedan Bog?"[387] I kako neko može misliti o „Bogu" koji je ostao na nebesima i „Bogu" koji je došao na zemlju, a da ne zaluta u biteizam, verovanje u dva Boga?

Veštački Isus sa sabora

Tek se sabor u Halkedonu 451. godine uhvatio u koštac sa pitanjem o „dve prirode" Isusa, koje je bazirano na pretpostavci da on ima „istu prirodu" kao i Bog. Pisci o „problemu dve prirode" u Hristu su ponekad pokazivali iskrenost vrednu divljenja priznajući koliko se teologija uplela, pokušavajući da razumno opiše osobu koja je „potpuno Bog i potpuno čovek".

[387] *Truth and Fiction in The Da Vinci Code*, Oxford University Press, 2004, 14-15.

T.B. Kilpatrick, D.D. piše o „Inkarnaciji" u knjizi *Dictionary of Christ and the Gospels* iz 1906. godine:

> Koliko god da su ti načini [opisivanja ličnosti Isusa u Halkedonu] sjajne kao intelektualni napori, i koliku god vrednost imali u pogledu usmeravanja pažnje na jedan ili drugi element kompleksne činjenice [takozvane dvojne prirode Isusa], jasno je da podležu *trostrukoj kritici*: (1) U njima dominiraju metafizički koncepti koji se suštinski suprotstavljaju idejama koje preovlađuju u Svetom Pismu; Do srži su dualističke, dok su vladajuće ideje Svetog Pisma sintetičke i veoma su udaljene od karakteristika koje označavaju dostignuća grčkog uma.[388]

Profesor raskrinkava popularni lažni argument da je Isus umro kao čovek, a ne kao Bog, da je iskušavan kao čovek, a ne kao Bog, i da kao čovek on nije znao trenutak svog povratka, dok je kao Bog znao! Ceo koncept Isusa koji posedije dve nekompatibilne prirode vodi ka besmislici. Biblijski Isus je jedinstvena ličnost. Isus jasno izjavljuje da „o danu tome ili o času niko ne zna, ni anđeli na nebu, ni Sin, do jedino Otac" (Marko 13:32). Ovo je jasna izjava da Isus, Sin, nije sveznajuće božanstvo. Veštački pokušaji da se izbegne, očigledno su potpuno neuverljivi i predmet su napora za one koji pokušavaju da ubace Trojstvo u Bibliju. Isus, Sin Božji, nije znao dan svog povratka. Crkveni oci su izmislili neuverljive izgovore zašto ne veruju onome što su pročitali u ovom pasusu. Sin je zapravo znao, ali nije mu dopušteno da kaže! To bi bilo kao da neko odgovori sa „ne" na pitanje da li ima novca u džepu. On nema novca u jednom, ali ima u drugom džepu. Ili kad bi osoba rekla da je slepa zato što na jedno oko vidi, a na drugo ne.

Profesor koji je kritički nastrojen prema inkarnaciji nastavlja:

> 2) [Pokušaji da se opišu „dve prirode" u Hristu] ne odgovaraju znanju koje vera ima o ličnosti Hrista, odvajajući ono što vera shvata kao jedinstvo, dok su pokušaji harmonizacije veštački i nevitalni.

388 1:812, dodato isticanje.

> 3) Oni ne uspevaju da prenesu portret Hrista predstavljenog u jevanđeljima; u potpunosti ne uspevaju da daju adekvatnu sliku utiska koji je Hrist iz jevanđelja ostavio na umove onih koji su razmišljali o njemu. To važi čak i za Halkedonsku šemu koja je suštinski ponovljena u mnogim savremenim učenjima i veroispovestima. Oni opisuju „Biće koje, na tajanstven način, objedinjuje božanske i ljudske osobine i o kome se, naposletku, mogu izneti *kontradiktorne* tvrdnje, dok njegove dvojne prirode imaju nedefinisani odnos jedna prema drugoj. To nije šema koja može zadovoljiti glavu ili srce."[389]

Problem je u tome što je saborni „Isus" autokontradiktoran. On nije znao, a ipak je zapravo znao dan svog povratka. I ne samo to. Do dana današnjeg se zadržalo zbunjujuće pitanje kako, ako postoji samo jedan Bog, Isus može biti Bog pored svog Oca koji je Bog. Da li to znači da postoje dva Boga? „Otac je Bog; Isus je Bog; Sveti Duh je Bog; a opet postoji samo jedan Bog" otkriva svakom nepristrasnom čitaocu fundamentalnu grešku u Trojstvu. Problem je nerešiv, ali problem predstavlja stvaranje same crkve, koja je napustila verovanje u Isusa kao davidijanskog Gospoda Mesiju (Luka 2:11), Božjeg Mesiju (2:26), a ne još jedne osobe koja je isto Bog!

Prikrivanje te greške – izjave da dve osobe, od kojih je svaka Bog, čine jednog Boga – je delo učenih teologa. Većina religioznih ljudi se nije suprotstavila očiglednoj nelogičnosti da dva čine jednog! Mnogi su imali snažne sumnje, ali su izgleda zaplašeni i ućutkani. Budući da prorpovedi veoma retko govore o Trojstvu, celo pitanje nije predmet javne diskusije. Uprkos tome, ta neverovatna tvrdnja da „postoji jedan Bog, ali su ipak i Isus i Otac Bog", često tiho, ima gvozdenu kontrolu nad crkvama u kojima se milioni okupljaju svake nedelje. Postavlja se pitanje da li je pošteno osedlati one koji idu u crkvu učenjem o Bogu koje se ne može pronaći u učenjima samog Isusa – koje stoga pravi zbunjujuću barijeru između njih i Svetog Pisma koje pripada celom čovečanstvu.

[389] Isto, citiran J. Oswald Dykes, "The Person of our Lord," Expository Times 17, 1905, dodato isticanje.

„Biti kao Isus" je mnogo izvodljivije kada je dozvoljeno misliti kao Isus! Misliti kao Isus počinje slušanjem njegovih divnih učenja.

Plemeniti princip da svaki vernik ima pravo da odluči u šta će da veruje je beznadežno narušen nametanjem neobjašnjene i često neispitane dogme – koja dramatično utiče na srce cele religije i teologije.

Crkva je pokušala da reši ovaj problem dve osobe, od kojih je svaka potpuno Bog, čine jednog Boga, *pomeranjem* pojma jedinstva Boga na jednu „suštinu" koju podjednako dele dva (a kasnije i tri) osobe u Bogu. *To je taj fatalni korak koji je postavio crkvenu doktrinu o Bogu direktno nasuprot Isusovoj i slike Boga kao jedne božanske osobe iz hebrejske Biblije.* Kada je Svetom Duhu kasnije dat status „treće osobe" (iako u Nikeji 325. godine nije pokušano definisanje statusa Duha), doktrina Trojstva je postala trajni zvanični, ortodoksni opis Boga. Disidenti su obeleženi kao nevernici.

Nasleđe tih sabora ne treba prihvatiti nekritički:

Veliki ekumenski sabori na kojima je formulisana stara teologija su bili poprište nehrišćanskog antagonizma i ogorčenih sukoba i borbi koji nikada nisu viđeni u istoriji bilo koje druge religije, i nijedna religija koju je istorija zabeležila nije bila odgovorna za takve okrutne progone kao hrišćanstvo, čiji je osnivač bio blagi i skromni Isus iz Nazareta... Istorija takozvanih hrišćanskih sledbenika, od četvrtog veka do skorašnjeg doba, je takva da je se ljudi često stide, a priča o mnogim plodovima stare teologije je jedno od najtužnijih poglavlja u ljudskim analima.[390] Biblijski Bog, koji se definuiše kao jedan svim rečima koje su dostupne jeziku, je zamenjen „jednom Božjom suštinom" u tri osobe. Ali „suština" je razočaravajuća i slaba zamena aktivne i dinamične osobe koja se otkrila kao istiniti Bog iz Biblije. Javnost treba smatrati veoma lakovernom da bi joj se ponudilo učenje da je Bog „jedno Šta u tri Ko".

[390] L.L. Paine, *A Critical History of the Evolution of Trinitarianism*, 262.

Bog je „jedno Šta"! Koji stih nam to govori?[391]

Vratimo se *Da Vinčijevom kodu*. Ova činjenica se mora ponoviti: Teabing-ovo viđenje razvoja Trojstva je nedosledno i zbunjujuće sa još jednog aspekta. On tvrdi da je Konstantin u doba Nikeje u kanon Svetog Pisma prihvatio samo ona jevanđelja koja govore o Isusu kao božanstvu, a da su car i sabor zabranili jevanđelja u kojima je Isus viđen samo kao čovek. Istina je upravo suprotna, zato što su jevanđelja koja sabor *nije* dozvolio ona u kojima se Isus najviše smatra božanstvom i koja ostavljaju veoma malo prostora za njegovu ljudskost! Naravno da su Konstantin i sabor verovali da se božanstvo sina u trijadološkom smislu nalazi u kanonskim delima, koja će biti poznata kao Sveto Pismo, ali nije učinjen nikakav napor da se suzbiju dokumenti koji prikazuju Isusa kao suštinkog smrtnika.

Uprkos zbunjujućoj terminologiji i greškama u pogledu istorijskih činjenica koje je predstavio „ekspert" u knjizi i filmu *Da Vinčijevom kod*, oni zaista postavljaju osnovno pitanje kako je ljudsko biće Isus počeo da se smatra Bogom, drugim članom Trojstva. Samo pominjanje činjenice, da se to dogodilo čitaocu, može učiniti ekstremno bizarnim, budući da se, kao što smo videli, sam Isus, *kao Jevrejin lojalan unitarnom učenju judaizma*, teško može sebe lično zamisliti kao večnog preegzistentnog Boga!

Ne postoji nijedan dokaz da je Isus ikada rekao „ja sam Bog". Kada je bio izazvan, uvek je tvrdio da je u potpunosti zavistan od svog Oca i da ništa ne može da uradi bez njega. To teško da su reči osobe koja pokušava da ubedi svoje slušaoce da je večno biće, drugi Bog pored Oca, čime bi odbacio sopstveno jevrejsko nasleđe koje je on tako odlučno proglasio temeljem prave religije.

Isus nikada nije rekao da je Bog. Crkve su posle biblijskog vremena postepeno razvile taj novi koncept. Isus ništa nije znao o toj tvrdnji. Tvrdnja da je Isus božanstvo se ne može bazirati na njegovim rečima, i može se odbaciti iz tog razloga, osim, naravno, ukoliko sam Isus nije znao šta je!

[391] Boga je definisao kao „jedno šta" James White u svojoj odbrani Trojstva, *The Forgotten Trinity* (27). Hank Hanegraaff na radiju nudi istu definiciju.

Takav očajan potez je međutim potpuno nepotreban, budući da nam Novi Zavet stalno govori da je Isus, zajedno sa svojim jevrejskim sunarodnicima, verovao da je Bog jedna osoba, njegov Otac, a da je on, Isus, obećani izraelski Mesija. To učenje je veoma jednostavno i jasno i vidi se na stranicama Novog Zaveta od početka do kraja.

Savremeni naučnici i Isus

Potvrdu ovih činjenica u vezi Isusovih sopstvenih verovanja daje vodeći rimokatolički teolog i daje najjasnije dokaze o tome kako smo se udaljili od Isusove vere koja je zabeležena u Bibliji. Joseph Fitzmyer piše:

> Druga tema Isusovog propovedanja je fundamentalna potvrda onoga što Sveto Pismo i stara tradicija uče. Isus je ponovio *Shemu* (5. knj. Mojsijeva 6:4, citirana u Marku 12:29) i priznao zakon Starog zaveta kao izraz Božje volje u pogledu ljudskog ponašanja... treća tema Isusovog propovedanja posebno naglašava Boga kao Oca [čisto unitarno naglašavanje]. Njegova propovedanja su osnažila tradicionalne izraelske poglede na Boga... Jahve je još uvek jedino božansko biće koje je izabralo Izrael.[392]

Fitzmyer navodi još jednu glavnu temu Isusovog propovedanja: on je tvrdio da je Božji poslanik. On tada odgovara na pitanje „da li je Isus zaista tvrdio da je Bog?" svojim smelim odgovorom: „Ukoliko pitanje traži da se naglasi `jasna tvrdnja`, možemo odgovoriti na dva načina: Ukoliko je istorijski Isus ikada eksplicitno tvrdio da je Bog, jevanđelja nam nisu prenela tu tvrdnju. Ona u njegova usta nikada ne stavljaju *ego eimi theos,* `ja sam Bog.`"[393]

> Da li bi bilo moguće u monoteističkom okruženju prehrišćanske Palestine da Jevrejin, kao što je Isus, otvoreno kaže *anah elaha* (na aramejskom) ili *ego eimi theos* (na grčkom), „ja sam Bog"?... Nemoguće je zamisliti kako bi ta izjava bila shvaćena, uzevši u obzir činjenicu da bi `Bog` bilo shvaćeno kao `Jedan Bog` Izraela, Jahve...onaj koga je sam Isus nazivao *abba*.[394]

---

[392] *A Christological Catechism*, Paulist Press, 1991, 46-47.
[393] Isto, 97.
[394] Isto, 98-99.

To znači da moramo uzeti u obzir očigledni unitarizam prvog veka, samog Isusa i biblijskih vremena. Nijedan Jevrejin, bazirajući se na božanskom otkrovenju, koje je dato u Hebrejskoj Bibliji, ne bi zamislio da je Mesija bilo šta drugo osim direktnog potomka Eve i Avrama i Davida, koga je natprirodno stvorio[395] Bog (Ps. 2:7) i koji je opunomoćen kao Božji pomazani Sin. Jevreji dobro znaju, kao što bi i mi trebali, da Davidovi *potomci* ne mogu u isto vreme biti stariji od svog pretka! Crkva se, međutim, posvetila širenju neverovatne ideje da je Sin Božji u isto vreme i stariji i mlađi od Davida. On je u isto vreme Bog koji postoji od večnosti i čovek koji je začet i koga je rodila žena. Sitničave rasprave, koje su proizašle iz ovog pogrešnog koncepta, vekovima pune stranice crkvene istorije i odluka da je Bog trojan je na snazi do dana današnjeg.

Da Vinčijev kod uvodi rečnik opisivanja Isusa i njegovog takozvanog božanstva kao „Sina Božjeg" koji zgodno obraća pažnju javnosti na ogromnu zbrku oko terminologije i jednostavnu logiku koja često razrešava celu diskusiju oko toga ko je Isus. Napredak se jedino može postići kada smireno definišemo termine.

Mora se naglasiti, da „Sin Božji" kada se čita na stranicama Biblije, nije ni na jedan način ekvivalentan Sinu Božjem u svom *kasnijem* značenju Bog Sin. Činjenice nisu kompleksne. Ukoliko se zadržimo u okviru granica Svetog Pisma, „Sin Božji" se uvek odnosi na stvorene osobe, nikada na Boga. Isus je prisvajao tu titulu (Jovan 10:36). On je to uradio u vežnom pasusu u kome je opovrgao optužbe svojih protivnika da tvrdi da je „bog" (Jovan 10:33). Isus je sjajno rekao da čak i sudije Izraela, kao ljudski predstavnici Boga, imaju pravo na ime „bogovi" (Jovan 10:34-36; Ps. 82:6; videti takođe Jovan 5:18-19). Izraz Sin Božji u Bibliji označava stvorenu osobu ili osobe. Jedan Bog, naravno, nije stvoren. Na taj način se uspostavlja jasan odnos između jednog nestvorenog Stvoritelja i njegovih različitih stvorenih bića i predstavnika.

Sin Božji je fiksni termin u Svetom Pismu koji označava osobu koja *nije* Bog. Ako biblijska terminologija treba da nas nauči kako da razmišljamo o Isusu, onda moramo razumeti da je „Sin Božji" titula koja nam pokazuje da Isus nije Bog, već ljudsko biće. To je koren cele diskusije.

[395] Baš taj smisao stvaranja je pojašnjen u naraciji rođenja.

Istina o biblijskomcznačenju izraza „Sin Božji" je dostupna javnosti preko vodećih eksperata današnjice. Profesor Colin Brown, sistematični teolog na Fuller bogosloviji, govori, kao i veliki broj drugih stručnjaka, „Da bi osoba bila `Sin Božji` ona mora biti biće koje *nije* Bog!"[396]

Istinitost te izjave može utvrditi bilo koji čitalac Svetog Pisma. Može čak pogledati bilo koji dobar biblijski rečnik. Uzalud će tražiti bilo kakvu naznaku da „Sin Božji" označava nestvorenog drugog člana Božanstva. Posledice dodavanja „Bogova" Jednom Bogu Isusovoj i izraelskoj veri su ekstremne. Dodavanje „bogova" bilo kom opisu Jednog Boga iz Biblije je zaista najveći zločin protiv Boga. Čitaoci hitno i pažnjivo treba da preispitaju sopstveno razmišljanje na ovu temu. Zar nas Pavle nije upozorio da je obožavanje stvorenog bića umesto Stvoritelja među gresima koje je čovečanstvo počinilo? (Rimljanima 1:25).

Dve hiljade godina kasnije dragoceni biblijski izraz „Sin Božji" je pretrpeo ozbiljno iskrivljenje. To se dogodilo zato što je crkva revidirala Isusov identitet u svojim učenjima kako bi značio „Bog Sin". Isusov biblijski naziv „Sin Božji" je istovremeno zadržan, ali mu je dato nebiblijsko značenje. Drugim rečima izraz „Sin Božji" je izbačen iz svog biblijskog konteksta, odvojen od svojih hebrejskih korena i učinjen da predstavlja ideju o drugoj nestvorenoj osobi, „Bogu Sinu". Kada se promeni terminoligija, prirodno dolazi do promene značenja. Dogodila se suptilna, ali značajna promena identiteta. Potreban je detektivski rad kako bi se otkrila i razjasnila ta promena titule date Isusu. Ta promena je toliko monumentalna da je dovela do poremećaja centralne biblijske istine da je Otac „jedini istiniti Bog" (Jovan 17:3).

Suptilna promena idetniteta sa „Mesije, Sina Božjeg" na „Boga Sina", kreacija postbiblijskih teologa, zahteva javnu istragu budući da i dalje utiče na razmišljanje i duhovnost velikog broja ljudi koji žele da ostvare odnos sa Bogom „u duhu i istini" (Jovan 4:24).

[396] "Trinity and Incarnation: In Search of Contemporary Orthodoxy," *Ex Auditu* 7, 1991, 88.

Bog iz Biblije je samo jedina osoba

Videli su da su ličnom Bogu Izraela i Hebrejske Biblije davana različita imena. On je Bog, prvi među svima (*Elohim*) koji je stvorio nebo i zemlju, što je posao koji je obavio potpuno sam. Govoreći o sebi u svoje lično ime JHVH, on je objavio tu činjenicu u Isaiji 44:24 na način koji se nikako ne može pogrešno protumačiti (naglasio sam lične zamenice): „Ja JHVH načinih sve..” Nekih sedam hiljada puta taj isti JHVH, Bog u izraelskoj veri, govori o sebi kao o jednom i jedinom Bogu. U svih sedam hiljada pojavljivanja takozvanog tetragramatona (reči od četiri slova koja se u mnogim prevodima pojavljuje kao GOSPOD) se uz njega nalazi *lična zamenica u jednini* i glagoli u *jednini*. Isti Bog o sebi govori da je „jedini” i dodaje „nema ni jednog drugog Boga”.

Svaki jezički oblik koji označava *isključivu ličnu jedninu* je primenjen u Starom Zavetu kako bi se opisao istiniti Bog. Cilj tog jezika je da eliminiše ideju da bi moglo biti *više od jedne božanske osobe*. Jevreski monoteizam se s pravom naziva „strogim” i „beskompromisnim”. On je strogo unitaran. Za to uverenje jevreji su bili spremni da umru, kao i neki hrišćani. Jezik nema više mogućnosti da opiše jednu jedinu osobu koja je potpuno sama i jedinstvena u svojoj klasi, bez rivala i konkurencije. Sve se ovo može otkriti čitanjem Starog Zaveta na bilo kom jeziku. Istoričari judaizma, jevrejski i nejevrejski, će potvrditi ovu jednostavnu činjenicu. „Bog je jedan i ne postoji niko drugi pored njega”. „Jahve je naš Bog”, „Jahve je jedan Gospod”. „Jedino Jahve”.

Ja ne *pretpostavljam* da je monoteuzam unitarizam. Ja ukazujem na hiljade i hiljade tekstova koji nam daju monoteističku teologiju izjednačavajući jedinog Boga sa Ocem. Izgledalo bi kao kockanje teološkom konfuzijom kada bi se diralo u ovaj primarni teološki i biblijski podatak. Vreme je da se crkva vrati u nazad do Isusa, učitelja koji je izjavio, u skladu sa jevrejskim spisima, da je Bog jedna osoba, njegov Bog i Bog Avrama, Isaka i Jakova.

Ideja o jedinstvu Boga je jednostavna i dovoljno jasna. Jevrejska deca su učena da napamet znaju i recituju centralnu i primarnu činjenicu prave religije. To je Shema – „Čuj Izrailju” iz Biblije (5. knj. Mojsijeva 6:4) – koju je Isus ponovio kao izvor hrišćanske vere (Marko 12:28-34), a kojoj je misteriozno dat prehrišćanski status u komentarima.

Po tom argumentu bi sam Isus bio „prehrišćanski" i bio bi mu oduzet autoritet nad crkvom. Po Isusovim rečima, nama će se suditi. Prihvatanje njegovog mišljenja i učenja je, izgleda, jedini bezbedni put.

Isus, kao jevrejin, nikada nije nagovestio da njegovu izvornu veru treba menjati na bilo koji način. Kada je bio napadnut zbog svojih tvrdnji da je jedistveni, posebni Božji poslanik, ovlašćen čak i da bude „gospodar i od subote" (Marko 2:28; cf. Jovan 5:18), Isus je odgovorio da on „ne može ništa činiti sam od sebe nego što vidi da Otac čini" (Jovan 5:19). On i njegov Otac su radili u potpunoj harmoniji, budući da je Isus sprovodio u delo volju svoga Oca, Jednog Boga Izraela. „Ja i Otac jedno smo" (Jovan 10:30) treba da jasno opiše savršeno jedinstvo namera i dela koje je moguće između Boga i njega kao ljudskog Mesije. Mi znamo da je to značenje koje je Isus imao na umu zato što samo nekoliko poglavlja dalje, u istom Jevanđelju po Jovanu, Isus priželjkuje da se isto jedinstvo ostvari između Boga i hrišćana „da budu jedno, kao što smo mi jedno" (videti Jovan 17:11,22).

Dakle, svaki argument koji na silu pokušava da učini da „ja i Otac smo jedno" znači „ja i Otac smo isto Bog" se ruši zbog očiglednih dokaza da Isus opisuje jedinstvo između sledbenika i Boga potpuno istim jezikom kao i svoje jedinstvo sa Bogom. Ova činjenica dovodi do sledećeg zaključka: Budući da sledbenici i Bog mogu biti „jedno", a znamo da sledbenici nisu Bog, „Isus i Otac su jedno" takođe dokazuje da Isus *nije* Bog. On mora biti ideal ljudskog bića u savršenom odnosu sa svojim Stvoriteljem. I kao takav, uživajući to jedinstvo sa Bogom, on želi to i za svoje sledbenike takođe. Baš kao što je on „poslat", tako i od šalje svoje sledbenike (Jovan 20:21). Ta izreka otklanja svaku utemeljenost čestoj tvrdnji da to što je Isus poslat znači da je postojao pre svog rođenja. Jovan Krstitelj je bio „čovek poslan od Boga" (Jovan 1:6) ali to ne znači da je postojao pre svog rođenja!

Isusa odlikuje potpuna potčinjenost njegovom Ocu koji ga je odabrao za poslanika. Rečenice „Otac moj veći je od mene" (Jovan 14:28); „Sin ne može činiti ništa sam od sebe" (Jovan 5:19) sumiraju Isusovu zavisnost od Jednog Boga. Taj biblijski model Isusove ličnosti ima ogromnu prednost u pokazivanju kakve sve čudesne stvari Stvoritelj može da izvede kroz *potpuno posvećeno ljudsko biće*.

Kada bi Isus bio Bog, ne samo da bi jevrejski i hrišćanski monoteizam bio srušen i hiljade pominjanja Boga, kao jedne osobe, poništeno – još gore, Isusovo sjajno dostignuće u naše ime bi postalo prazna šarada. Da je on Bog, ne bi mogao da bude iskušavan, zato što se Bog ne može kušati zlom (Jakovljeva 1:13). I zato što je Bog besmrtan po jasnoj izjavi u 1. Timotiju 6:16, Sin Božji, kada bi bio Bog kao što to smatra ortodoksija, po definiciji ne može umreti. Uprkos tome, Pavle, bez teškoća, piše da je Sin Božji umro (Rimljanima 5:10). Najbolje što hrišćanska himnologija može da uradi je da piše besmislice: „To je misterija: besmrtnik umire."[397] Ali sa kojim pravom se intelekt, logika i dragoceni dar reči raspinju u interesu „misterije" ili još bolje „mistifikacije"? Uništavanje značenja reči znači uništavanje informacija, a u ovom slučaju uništavanje istine. Bog ne može umreti. Sin Božji je umro. Svo razumevanje se može izvući iz ovih osnovnih činjenica.

Netačan zaključak da to što se Isus naziva „gospod" dokazuje da je on Jedan Gospod Bog mora biti odbačen. Da, postoje neki „Jahve stihovi" u Starom Zavetu koje je Isus ispunio kao Jahveov jedinstveni poslanik u Novom Zavetu, ali to njega ne čini identičnom osobom sa Jahveom ništa više nego što je anđeo Gospodnji identičan sa Gosposdom Bogom. Anđeo može nositi božansko ime a da nije zaista Bog. „Poslanik je kao gospodar lično" je dobro ustanovljeno pravilo poznato u judaizmu i toliko je očigledno istinito za Isusa u odnosu na Boga. Isus je govorio o proganjanju hrišćana kao o sopstvenom proganjanju (Dela 9:4; 22:7; 26:14). To ne znači da su Isus i crkva identični.

Ovde u igru ulazi Psalm 110:1 koji je od ključne važnosti i potrebno mu je dati najveći publicitet u crkvi i van nje. Isus je objavio da je *šema* srce dobre teologije (Marko 12:28-34), a zatim pokreće temu o sebi, postavljajući pitanje bazirano na Psalmu 110:1 i sopstvenoj poziciji u tom predskazanju: „Reče Gospod [Jahve] gospodu mom..." I Isus i njegovi protivnici su prepoznali ovaj psalm kao mesijanski. Pitanje je ko je ovaj drugi „gospod", i kako može biti Davidov sin i takođe njegov gospod? Pored svega, koji je status drugog gospoda?

[397] Charles Wesley, „And Can It Be That I Should Gain."

Odgovor na zagonetku koju je postavio Isus nije težak. Isus je prvorođeni sin Davidov, od Marije, koji se kasnije uzdigao na uzvišeni položaj čoveka Mesije kod Božje desne ruke, gde dolazi u Delima 2:34-36.

Primena Psalma 110 na našeg Gospoda je jedna od najsjajnijih odlika apologetike i teologije najranije crkve. U Delima 2:34 Petar smatra Psalm 110:1 predskazanjem Isusovog vaznesenja. On pokazuje da je Gospod Mesija sada uzvišen do desne ruke Oca. U Jevrejima 10:12-13 Psalm 110:1 opisuje Isusov stalni položaj kod „desne ruke" Oca, a u Jevrejima 6:20; 7:17, 21 stih 4 istog psalma opisuje Isusovo večno sveštenstvo „po redu Melhisedekovom". U Marku 12:35-37 je Psalm 110:1 definitivno svedočanstvo Isuovog vaznesenja, što opravdava upotrebu titule „Gospod" u negovom slučaju – titule koja od početka (Luka 2:11) predstavlja karaktreristična opis Isusa. Upotreba ove titule ne potiče iz hrišćanstva sa grčkog govornog područja, što je očigledno iz aramejskog *Maranatha* („Naš Gospod" 1. Kor. 16:22). Sigurno je da je prvobitna osnova za titulu Gospod koja se primenjuje na Isusa Psalm 110:1.

Svako ko je pročitao taj stih na hebrejskom ili grčkom zna da „moj gospod" (*adoni*) označava osobu koja nije božanstvo, ljudskog vladaoce, a u Isusovom slučaju ljudsko biće koje je vrhovno i jedistveno uzvišeno. Marko je, dakle, u svom dvanaestom poglavlju predstavio Isusa sumirajući izraelsku religiju citirajući *šemu* kao najpoznatiju od svih istina, a zatim definišući njegov položaj u odnosu na tog Jednog Boga sa *adoni*, moj gospod, iz čuvenog mesijanskog Psalma 110:1. Izraelska vera se otkriva, ne samo kao vera jedne nacije, već i Isusa Hrista, najvećeg hrišćanskog teologa i autora prvobitne i autentične hrišćanske vere (Jevr. 2:3). Važnost Psalma 110:1 pri definisanju toga ko je Isus, se ne može dovoljno naglasiti.

O nevoljnosti hrišćanstva da vidi Isusa kao mesijanskog Gospoda iz Psalma 110:1 Oscar Cullmann kaže:

> Svi brojni Novozavetni stihovi koji pominju da Isus „sedi kod desne ruke Boga"... se odnose na „gospodstvo Hristovo"... Te ideje su mesijanske primene Psalma 110:1.

> Naučnici obično ne pridaju previše značaja činjenici da se izjave o uzdizanju Hrista kod desne ruke Boga (koje su veoma rano uvrštene u učenje) *formalno pozivaju na psalm*.[398]

Ovo je apsolutna istina.

Neshvatanje šta se podrazumeva pod Isusovim *gospodstvom* leži iza svog truda, koji trijadolozi ulažu, kako bi zakomplikovali jedinstvo Boga. Profesor Gregory Boyd u svom delu *Oneness Pentecostals and the Trinity* počinje lucidnom izjavom o monoteizmu:

> Biblija nas konstantno i nedvosmisleno uči da postoji samo jedan Bog. Sigurno su izjave „Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod" činile kamen temeljac svega što je karakteristično za veru Božjih ljudi u starom Zavetu. Poruka o jedinstvu i jednini Boga se ponavlja dolsovno stotinama puta na stranicama Starog Zaveta (Isa. 42:8; 43:10b-11; 44:6). Ovaj strogi monoteizam ni u kom slučaju nije zaboravljen na ulasku u Novozavetnu eru. Umesto toga, on stvara preduslove za veru u čijem središtu je Hrist koja je prikazana u Novom Zavetu (Marko 12:29; 1. Kor. 8:4b-6; Efes. 4:4, 6; 1. Tim. 2:5). Zato je nepobitna činjenica da je Biblija u potpunosti monoteistična... Nijedan biblijski autor ne bi ni pomislio da bi moglo postojati više od jednog superiornog bića. To je kamen temeljac starog i savremenog judaizma i prvi kamen temeljac teologije Jedinstva [modalizam].[399]

Ali ako strogi monoteizam Božjih ljudi iz starih vremena "nije ni u kom slučaju zaboravljen" u Novom Zavetu, kako to da ga je crkva u suštini zaboravila tako što ga je radikalno izmenila? Ako je taj isti strogi monoteizam bio obeležje Isusove teologije, zašto ga onda njegovi sledbenici nisu prihvatili kao središte sopstvene vere?

Podsećamo čitaoce na priznanje u knjizi *The New Bible Dictionary* u članku o „Trojstvu":

---

[398] Cullmann, *Christology of the New Testament*, 222-223.
[399] Gregory Boyd, *Oneness Pentecostals and the Trinity*, Baker, 1992,26-27.

> Svedočenje Starog Zaveta fundamentalno govori o jedinstvu Boga. U svojoj svakodnevnoj molitvi, Jevreji ponavljaju *šemu* iz 5. Knj. Mojsijeve 6:4-5, „Gospod je Bog naš jedini Gospod". Na taj način oni priznaju da je Bog Izraela večni Stvoritelj bez konkurencije. Bez titanskog otkrivanja u obliku pojave Hrista *niko ne bi uzimao Stari Zavet kao potvrdu bilo čega osim izrazitog, unipersonalnog, monoteizma* koji je obeležje judaizma i islama.[400]

Da, zaista. Ali „titanska pojava Hrista" očigledno ne podrazumeva neverovatno autoritativna učenja samog Isusa, rabina koji je jedinstveno govorio sa autoritetom Jednog Boga koji ga je poslao! Bog je taj koji je rekao „Slušajte mog Sina" (Marko 9:7), i Isus je bio taj koji je stalno i uporno insistirao da će nam se suditi po tome koliko se pridržavamo njegovih reči, koje su upravo reči Oca (u Jevanđelju po Jovanu se kaže da malo toga osim Isusovog učenja predstavlja kriterijum po kome će nam biti suđeno). Kako onda biblijski rečnik, paralisan sopstvenom tradicijom, može zaključiti da Isusovo učenje nekako opravdava ogromno odstupanje od tog učenja?

James Dunn

Sa dolaskom univerzalno prihvaćenog naučnog rada James Dunn-a smo možada očekivali da će hrišćanski svet biti podstaknut da preispita svoje doktrine o Bogu i Njegovom Sinu.

U svojoj široko prihvaćenoj knjizi *Christology in the Making* profesor Dunn piše:

> Učenje da je Bog jedan, je nesumnjivo jevrejsko (5. Knj. Mojsijeva 6:4; Jakov 2:19)...[Pavle] počinje od zajedničkog temelja osnovne monoteističke vere („postoji jedan Bog, Otac")...Pavle možda ima nameru da 1. Korinćanima 8:6b bude izjava o Isusovom sadašnjem Gospodstvu...[Gospod] je titula koju je Isus dobio pri svom uzdizanju, zbog vrline svog vaskrsenja (Dela 2:36; Filip. 2:9-11; Rim. 10:9; 1. Kor. 16:22): uzvišeni Gospod je taj koji je zamenio sve druge „gospode" i upio njihov značaj i vlast u pogledu kosmosa i iskupljenja (1. Kor. 8:5-6). Takođe, dodavanje reči „mi" u oba stiha 8. pasusa može značiti da Pavle

[400] „Trinity," *New Bible Dictionary*, Intervarsity Press, 1962, 1209.

> primarno govori o novom razumevanju i novom stanju stvari koje je za vernike nastalo Hristovim Gospodstvom [što ne bi bilo ništa novo da je Isus već bio Gospod u 1. Knj. Mojsijevoj!], o odnosima između Boga, Hrista, vernika i stvorenih stvari koji sada postoje...Drugim rečima, možda moramo priznati da Pavle ne daje izjavu o činu stvaranja iz *prošlosti*, već pre o stvaranju kakvim ga vernici vide *sada* – kao da su pronašli *svoje* pravo biće i smisao kroz Hrista, pa im vera omogućava da vide da *sve stvari* pronalaze svoje stvarno biće i smisao kroz Hrista.[401]

Dunn nastavlja:

> *Pavle stoga ne napušta svoj monoteizam* (i izgleda da uočava tu tenziju u svojoj potvrdi Isusovog gospodstva na drugim mestima – Rim. 15:6; 1. Kor. 15:24-28; 2. Kor. 1:3; 11:31; Efes. 1:3, 17; Kol. 1:3; čak i u Filip. 2:11, „Gospod Isus Hristos na slavu Boga Oca")...Upravo je njegova podela stvoriteljske moći između Boga Oca i Gospoda Hrista ono što pronalazimo u spisima Mudrosti iz prehrišćanskog judaizma... 1. Korinćanima 8:6b *zapravo nije napuštanje jevrejskog monoteizma*, već jednostavna potvrda da je Hrist Božje delo, da je Hrist otelotvorenje stvoriteljske moći Boga.[402]

Od početka svog postojanja, Isus je bio dokaz stvoriteljske moći Boga, podsećajući nas na Psalm 104:30: „Pošalješ duh svoj, postaju, i ponavljaš lice zemlji". Rađanje Sina Božjeg, koje su detaljno opisali Matej i Luka, označava početak velike obnove koja je još u toku.

Pavle ni u jednom trenutku nije odstupio od strogog monoteizma iz svog jevrejskog nasleđa. To kaže i jedan od vodećih svetskih eksperata na temu ko je Hrist u Novom Zavetu. Pavle je, zaista, vrhunski Novozavetni teolog, kao što je bio i Isus pre njega. Pavle je kao Jevrejin stekao obrazovanje u naboljoj školi toga doba. Uprkos njegovoj dramatičnoj promeni od Isusovog progonitelja i ubice hrišćana u Isusovog pristalicu, jedno Pavlovo ubeđenje se nikada nije promenilo.

---

[401] *Christology in the Making*, 179-182.
[402] Isto, 182.

On je do dana svoje smrti verovao u netrijadološko učenje iz svog jevrejskog nasleđa. Za Pavla je, zaista, učenje iz Hebrejske Biblije, učenje koje je potvrdio Isus Hrist, bilo, logično, *Hrišćansko* učenje. Dunn koncizno prikazuje tu činjenicu: „Jevrejski spisi su od fundamentalnog značaja za samoshvatanje svake hrišćanske crkve u prvom veku, ali je značaj otkrivanja ležao u `pojavljivanju Hrista`".[403]

Očigledno je, međutim, da se crkve ne pridržavaju svoje cenjene tvrdnje da se „upravljaju po Bibliji", principa *sola scriptura*. One očigledno ne uspevaju da ispune zahtev da biblijska teologija mora „tumačiti teologiju iz Biblije u okviru njene sopstvene istorijske pozadine, u njenim sopstvenim izrazima, kategorijama i oblicima razmišljanja."[404] I to ne uspevaju da urade na najfundamentalnijem nivou. One se ne pridržavaju učenja Isusa ili Pavla. Dunn kaže, „Tradicionalno hrišćanstvo želi da o Hristu kaže mnogo više, umesto da jednostavno potvrdi jedinstvo između ovozemaljskog Isusa i uzvišenog Hrista".[405] Potvrdu da je vaskrsli Hrist prvo bio Isus koji je hodao po zemlji, skoro da nema potrebe ni izgovoriti, osim ukoliko neko pokušava da porekne Novozavetno viđenje. Potpuno je očigledno da Novozavetni pisci misle da je vaskrsli Isus upravo Isus koji je prvo živeo na zemlji.

Ali šta je to „mnogo više" što crkve žele da kažu o Isusu? Dunn kaže:

Crkva želi da kaže da je on „druga božanska osoba iz Trojstva, Bogočovek". Upečatljiv izraz ovoga predstavlja jednostavna izjava koju je usvojio Svetski Savet crkava: za crkve koje pripadaju, najmanja ispovest hrišćanstva znači prihvatanje „naš Gospod Isus Hrist kao Bog i Spasitelj".[406]
Ali da li su se crkve suočile sa činjenicom da sam *Isus* nije verovao da je deo Boga? Da je on recitovao unitarno učenje svog jevrejskog nasleđa? I da je rekao da je to najvažniji ključ svake smislene teologije? Isus je sumirao večni život kao spoznaja da je Otac „jedini istiniti Bog" (Jovan 17:3).

[403] *Unity and Diversity in the New Testament*, SCM Press, 1977, 203.
[404] George Ladd, *A Theology of the New Testament*, Eerdmans, 1974,25.
[405] Dunn, *Unity and Diversity*, 204.
[406] Isto

Za Oca se ovde kaže da je jedna osoba kao i osoba koja je zaista Bog. A to prenosi Jovan koji je pisao u *kasnom* Novozavetnom periodu. Isusova unitarna izjava je direktno kontradiktorna Trojstvu koje govori da Boga čine tri osobe u jednoj suštini.

Da li su se ti sveštenici koji čine Svetski Savet crkava suočili sa činjenicom da je Pavle imao ista stroga monoteistička uverenja kao i Isus? Profesor Dunn kaže, „Nije sigurno da tradicionalna hristologija ima čvrste korene u najranijem hrišćanstvu."[407] Ja mislim da su dokazi jasni i sveobuhvatni da, u pogledu učenja, to nije slučaj.

Dunn upozorava u vezi unošenja kasnijeg učenja u tumačenje Biblije kako bi se potvrdilo da pratimo Isusa:

> Možda treba da ponovimo upozorenje dato na početku 3. poglavlja – da pri pokušaju da se vratimo počecima hristološke misli iz prvog veka mi *ne smemo koristiti kasnije zaključke iz klasičnih hristoloških debata*; mi ne smemo pretpostaviti da sve što pronađemo predstavlja latentnu ortodoksiju koja čeka da bude obelodanjena; u suprotnom ne možemo tumačiti Novi Zavet bez predrasuda.[408]

Ali upravo to pogrešno tumačenje Novog Zaveta traje iz dana u dan, i trajalo je vekovima, dok su važni evangelisti pretresali Bibliju u potrazi za izolovanim tekstovima (često samo iz Jovanovog jevanđelja), ignorišući Jovana 17:3, kako bi proizveli „Boga Isusa", drugog člana Trojstva. Izgleda da im nije palo na pamet da je učenje koje je izgovarao i potvrdio sam Isus, vera Izraela, čini besmislenim taj dugotrajni i zamorni poduhvat da se učini da je Isus verovao u ono u šta nije verovao – i u šta sam Bog ne veruje, sa Njega čine tri osobe, i da je njegov prvorođeni Sin isto večni Bog. Sam Bog nikada nije bio Trijadolog.

Dunn-ovo upozorenje je posebno upečatljivo:

> Onaj ko uđe u period početka hrišćanstva sa klasičnim formulacijama hrišćanske ortodoksije, koje mu odzvanjaju u ušima, će teško biti u poziciji da primeti autentične tonove hrišćanske misli iz prvog veka (ukoliko su različiti). Mi se moramo, koliko je god to moguće, staviti u poziciju jevreja

[407] Isto, 205.
[408] Isto

> iz prvog veka, sa njihovom snažnom tradicijom monoteizma i njihovim ušima pokušati da čujemo tvrdnje Isusa i prvih hrišćana.[409]

Dobro mesto da se počne bi bilo čuti „Čuj, Izrailju" Isusove sopstvene vere. Komentatori Markovog jevanđelja se nalaze u neobičnom stanju nesigurnosti i zbunjenosti kada se bave neprijatnom činjenicom da Isus „u ovoj izjavi koja izražava prvu zapovest, ostaje potpuno dosledan jevrejskoj pobožnosti".[410] Ali zašto se Isusovi sledbenici ne pridržavaju te iste velike tradicije unitarnog monoteizma sledeći Isusov primer? Hugh Anderson kao da ovde uopšte ne pridaje značaja Isusovoj veroispovesti. On dodaje da se Markovo prenošenje Isusove izreke ovde „oslanja na umenu tradiciju koju je prenosila crkva *koja više nije recitovala šemu*".[411] Ali ko je rekao da Novozavetna crkva nije više recitovala šemu? Anderson ističe da nam Isus daje „skoro doslovno citiranje *dva* Starozavetna teksta (5. Knj. Mojsijeve 6:4-5 i 3. Knj. Mojsijeve 19:18)". On zatim kaže da prvi tekst – 5. Knj. Mojsijeva 6:4-5 koji definiše istinitog Boga – predstavlja „srce jevrejske pobožnosti", a da su oba teksta, „u velikoj meri koristili rabini".[412]

Sa kojim pravom komentator izjavljuje da je Markova crkva odustala od Isusove vere? Zar Marko nije bio evangelista zbog vere čiji je izvor bio Isus? Da li crkva može sebi da priušti da zanemari ono što je Isus naznačio kao najveću od svih zapovesti? Rana crkva je bila izuzetno privržena Isusu, hrišćanskom rabinu i gospodu. Kasnije, kako je crkva postala manje vezana za jevrejsku atmosferu, kojoj je pripadao Isus, vera Izraela je napuštena. Anderson ističe da „spisi potpuno prenose šta je Isus rekao i dodaje da je pridržavanje dvema zapovestima `mnogo više od svih prinetih spaljenih žrtava`".[413]

---

[409] Isto, 205.
[410] Hugh Anderson, *The Gospel of Mark (New Century Bible Commentary)*, 280.
[411] Isto, 280.
[412] Isto, 281.
[413] Isto, 282.

Šta se može reći o Pavlu? Da li se on udaljio od dragocene Isusove vere? Da li je Pavle odveo hrišćansku veru od Isusa u verovanje u Boga kojeg Isus nije poznavao? Profesor Dunn je je 1977. postavio pitanje: „Da li mi onda možemo reći da je Isus smatran *Bogom* od najranijih dana helenističkog hrišćanstva? To bi bila tvrdnja koja ide predaleko".[414] Ti rani hrišćani nisu učili da je Isus bio sam Bog, kao što se to danas zahteva od pripadnika hrišćanskih crkvi. Dunn objašnjava:

> Pojava obožavanja Isusa u pogledu božanstva [on ovde ne misli na Božanstvo, kao što ćemo videti] je u mnogome potpomognuta intenzivnom upotrebom Psalma 110:1 veoma rano (jasno u Marku 12:36; Delima 2:34ff; 1. Kor.15:25; Jevr. 1:13), „Reče Gospod gospodu mom[obratite pažnju na malo slovo `g` u reči gospod koje ispravno prenosi hebrejsko *adoni*]: Sedi meni s desne strane, dok položim neprijatelje Tvoje podnožje nogama Tvojim".[415]

Dunn-ov komentar pogađa suštinu: „Značaj ovog Psalma leži u dvostrukoj upotrebi reči *kurios* [gospod]. Jedan je očigledno Jahve, ali ko je drugi?"[416] Pravilan odgovor na to pitanje će dovesti do revolucije u hrišćanskoj veri koju poznajemo. Dakle, ko se to nalazi sa Jahveove desne strane? „Sigurno ne Jahve, već uzvišeno biće koga psalmist naziva *kurios*. Pavle Isusa naziva *kurios*, ali ima rezervu prema tome da Isusa zaista nazove `Bog`".[417] Rezerve? Kako bi Pavle ikako mogao zamisliti dve osobe, koje su Bog?

Ovde obraćamo pažnju na sledeći Dunn-ov zaključak o Pavlovom pogledu na to ko je zaista bio Isus. On je verovatno nezgodan za „primljen" pogled na Isusa kao potpunog Boga. „Pavle se uzdržava od molitve Isusu. Za njegov stav je karakteristično da se on moli *Bogu kroz* Hrista (Rim. 1:8; 7:25; 2. Kor. 1:20; Kol. 3:17).

---

[414] Dunn, *Unity and Diversity*, 53.
[415] Isto, 53.
[416] Isto, 53.
[417] Isto, 53. Dunn kaže da je Rim. 9:5 jedini pravi kandidat za tvrdnju da Pavle naziva Isusa Bogom, a da je čak i tu tekst nejasan. U kasnijem radu Dunn diskutuje detaljnije o tom tekstu i zaključuje da Pavle tu nije nazvao Isusa Bogom. Problem je jedna dvosmislena rečenica i nikako se ne može izvesti siguran zaključak, budući da tekst nije eksplicitan i jasan.

U isto vreme on potvrđuje da je `Isus Gospod`, i da je `Bog jedan` (1. Kor. 8:4-6; Efes. 4:5-6).”[418] Dunn-ova poenta je jednostavna, ali ima eksplozivni potencijal da promeni lice tradicionalne vere. Dunn nastavlja:

> Ovde [kod Pavla] se hrišćanstvo prikazuje kao razvijenu oblik judaizma, sa svojom monoteističkom ispovesti kao jednim od najvažnijih delova svog jevrejskog nasleđa; budući da je u judaizmu najfundamentalnija ispovest „Bog je jedan”, „Postoji samo jedan Bog” (5. Knj. Mojsijeva 6:4). Ona se, stoga, pojavljuje i u Rim 3:30, Gal. 3:20, 1. Tim 2:5 (cf. Jakov 2:19). U okviru palestinske i jevrejske misije takva potvrda bi bila nepotrebna – jevreji i hrišćani su delili verovanje da je Bog jedan. Ali u paganskoj misiji ovo jevrejsko verovanje u okviru hrišćanstva bi sigurno privuklo pažnju zbog suočavanja sa rasprostranjenijim verovanjem u „mnogo bogova”. Ono na šta treba da obratimo pažnju je da *Pavle može nazvati Isusa Gospodom, ne da bi ga identifikovao kao Boga, već naprotiv, da bi ga razlikovao od jednog Boga*.[419]

Dunn zatim pojačava tvrdnju pozivajući se na još jednu Pavlovu izjavu u 1. Korinćanima 15:24-28 gde je Isus podčinjen Jednom Bogu. On sigurno nije viđen kao „ravnopravni Bog” kao što to zahteva tradicionalna vera.

Dunn je dosta jasan u vezi činjenice da Isus nije verovao u Trojstvo. „Ne postoje dobri dokazi da je Isus za sebe verovao da je preegzistentno biće”.[420] To znači da nema dokaza da je Isus tvrdio da je Bog. Ali teško onom članu crkve koji izrazi svoje sumnje u Isusovo Božanstvo! Koliko smo daleko otišli od Isusove i Pavlove vere iz prvog veka. Ali da li je bilo ko ko odlazi u crkvu uznemiren ovom neverovatnom protivrečnošću u učenjima?

U mnogo kasnijem delu (1998.), diskutujući o punom obimu Pavlove teologije, Profesor Dunn zaključuje: „Hristološka misao, koja je očigledna u Pavlovoj teologiji, se nalazi u granicama njegovog nasleđenog monoteizma. Isus kao Gospod ne ugrožava Boga kao jednog, i čak su i najveći hvalospevi uzvišenom Hristu `na slavu Boga Oca`” (Filip. 2:11).[421]

---

[418] Isto, 53.
[419] Isto, njegovo isticanje.
[420] Isto, 225.
[421] *The Theology of Paul the Apostle*, Eerdmans, 1998, 265.

U poglavlju koje je primamljivo naslovljeno „Isus kao Bog?" Dunn diskutuje o Pavlovim smišljenim učenjima o hrišćanskom monoteizmu nasuprot paganskog verovanja u više bogova:

> U sjajnoj adaptaciji *šeme* (5. Knj. Mojsijeva 6:4) Pavle pripisuje gospodstvo jednog Boga Isusu Hristu. A ipak je njegova vera u Boga kao jednog potvrđena. Očigledno je da Hristovo gospodstvo nije smatrano kao bilo kakva uzurpacija ili zamena Božjeg autoriteta, već njeno izražavanje.[422]

Pavle se zapravo nije odrekao jevrejsko-hrišćanskog monoteizma. On ga nije revidirao ni na jedan način. On ne protivreči niti proširuje učenje samog Isusa. Da je to učinio, uvukao bi svoje čitaoce u beznadežnu konfuziju oko toga ko je Bog. Pavle konstantno smatra Isusa Gospodom *Mesijom*, Gospodom Isusom *Hristom* (Mesijom), i on je *jedan* Gospod Isus Mesija (1. Kor. 8:6), vođa novog čovečanstva u Hristu, prvorođeni u novom stvaranju, koji je veoma različit od Jednog Boga, Oca monoteizma.

Sjajna nova stvar, koja se dogodila, nije proširenje jevrejskog učenja koje bi uključivalo drugu božansku osobu, već to da je Bog uzdigao jedinstvenog čoveka, svog Sina, na časni položaj kod Božje desne ruke. Bog je na taj način pokazao svoje namere za čoveka Mesiju, kao vođu *novog* stvaranja. Isus je još uvek čovek, ali uzvišen. Puna slava položaja Mesije je tema Pavlovog pisanja, ali se njegova teologija ruši ako se pretpostavi da uzdizanje Mesije znači kompromitovanje jedinstvenog Božanstva Oca – ukoliko je, uprkos svemu, Isus od početka bio sam Bog!

Slava Pavlove vere je u tome što je Isusovom Mesijanstvu dao punu dimenziju, dok je položaj Jednog Boga, koji ga je planirao, ostao, na sreću, netaknut. Pavle nije mogao jasnije izraziti svoj unitarni monoteizam: „Znamo da nema drugog Boga osim jednog Boga, Oca" (kombinovano 1. Kor. 8:4,6). Isus je glavni Božji poslanik koji sada koordinira sa Ocem. Isus je direktno uključen u novo stvaranje u pripremi za svoju buduću vlast u Carstvu Božjem na zemlji.

---

[422] Isto, 253

Svakako je Isus Mesija na jedinstven način povezan sa Ocem na nebu. Ali Otac je i dalje Jedan Bog, pored koga nema više nijednog. Zapanjujuća činjenica na koju treba obratiti pažnju je da je sada uzvišeno *ljudsko biće* blisko povezano sa Jednim Bogom, svojim Ocem. Biblijska priča dakle govori o izuzetnoj sudbini bezgrešno začetog *Sina Božjeg* i njegovog uzdizanja na drugo mesto u univerzumu pored Jednog Boga judaizma i prvobitnog hrišćanstva. Sa druge strane, Uzdići *Boga* na drugo mesto pored Boga, jednog Boga pored drugog Boga, uništava poentu Novog Zaveta i lišava Isusa sjajnog dostignuća, i Boga njegovog divnog plana da učini Isusa besmrtnim kao čoveka, kao prethodnika i pionira mnogih drugih sinova, koji čekaju besmrtnost na vaskrsnuću (ne pre). Isus je zaista prvorođeni među mnogom braćom i sestrama (Rim. 8:29). On sa njima deli pripadnost ljudskoj rasi.

Postoji formula o Bogu i Isusu koja se ponavlja u Pavlovim poslanicama. Apostol definiše Boga, na strogo monoteistički način, kao „Boga i Oca našeg Gospoda Isusa Hrista". Bog nije otac Bogu! Bog je Otac Gospoda Mesije, kao što govori ostatak Novog Zaveta. Dunn ističe da „čak i kao Gospod, Isus priznaje svog Oca kao svog Boga. Ovde postaje jasno da *kurios* [gospod] ne služi da *identifikuje* Isusa kao Boga, već više kao način da *napravi razliku* između Isusa i Boga".[423] Ta istina mora da odzvanja među čitaocima Biblije i ljudima koji idu u crkvu. Doci ce dan kada ce uobicajeni nacin za prepoznavanje Isusovih sledbenika biti po njihovom smišljenom razlikovanju Isusa i Boga. Pavle je dao primer, prateći Isusa i njegovo učenje „Bog je glava Hristu" (1. Kor. 11:3). U 1. Korinćanima 15:28 je Gospodu Mesiji Bog *dao* gospodstvo. Zamislite koliko bi po ovu sjajnu istinu bila ideja da je Isus već imao ravnopravno gospodstvo sa svojim Ocem od večnosti. Biblijska priča bi izgubila svoju glavnu poentu, dramatičnu karijeru jedinstveno začetog ljudskog bića na svom putu do vaznesenja, do desne ruke Jednog Boga.

Pavlovo učenje govori da je Isus *čovek* koji je ispunio sudbinu, koja je prvobitno bila namenjena Adamu, da vlada svetom kao vice-regent Jednog Boga. To je najveća poenta Novozavetnog hrišćanstva, obećanje drugima ljudima, mogućnost da slede Isusa, pionira među ljudskim bićima, do slave vladalaca budućeg Carstva na zemlji (Mat. 19:28; 1. Kor. 6:2; Otkr. 2:26; 3:21, itd.).

[423] Dunn, *Unity and Diversity*, 53.

To je tema u mnogome zanemarenog hrišćanskog jevanđelja o *Carstvu Božjem*, koje je, kao centralnu spasiteljsku poruku, propovedao Isus, i Pavle koji je pratio Isusova uputstva u Velikoj Poruci (Luka 4:43; 8:1; Dela 19:8; 20:24-25; 28:23, 31, itd.).

Šta je onda sa Jahvinim tekstovima koji se primenjuju na Isusa? Dunn daje očigledan odgovor:

> Jedino očigledno rešenje tenzije koju je stvorio Pavle govoreći o Isusu kao Gospodu, [Da li tu zapravo uopšte postoji bilo kakva tenzija, osim problema koje su izazvala *kasnija* konfuzna viđenja Isusa kao Gospoda *Boga*?] je pratiti logiku koju daju njegova pominjanja Isusa u Jahveovim tekstovima. Odnosno da je Isusovo gospodstvo status dobijen od Boga, udeo u njegovom autoritetu. To ne znači da se Bog pomerio i ustupio mesto Isusu. To znači da je Bog podelio svoje Gospodstvo sa Isusom, a nije pri tome prestao da bude jedini Bog.[424]

Predivna istina Biblijske priče predstavlja deljenje slave Jednog Boga sa odabranim stvorenjem i stvorenjima. Nipošto deljenje Boga sa Bogom, što bi izazvalo kršenje fundamentalnog monoteizma na kome počiva Biblija, a koga su se tako očigledno pridržavali Isus i Pavle.

Učiniti Pavla propagatorom revizije izraelskog učenja, znači okrenuti Pavla protiv Isusa, a obojicu protiv vere Izraela. Nijedna takva misao ne postoji u umovima kanonskih pisaca. Nijedna teorija progresivnog otkrovenja, koja bi se mogla primeniti na zakon pod Novim Savezom, nije zamisliva u slučaju definisanja Boga. Pavle je od početka do kraja unitarni monoteista, baš kao što je to bio i Isus. Bog je „Bog očeva" (Dela 24:14), i isti Bog Jevreja i neznabožaca (Rim. 3:29).

---

[424] Dunn, *Theology of Paul*, 254.

Poglavlje 9

Detektivski posao i igre rečima

> „Možda bi pomoglo promovisanju umerenosti i, na kraju, dogovora kada bismo u svakoj prilici bili voljni da sopstvenu doktrinu [Trojstva] predstavimo kao *potpuno nedokučivu*”.[425]

> „Na prvom mestu treba shvatiti da je Jovan, u istoj meri kao i ostali, pouzdan sledbenik fundamentalnog načela judaizma, unitarnog monoteizma (cf. Rim. 3:30; Jakov 2:19). Postoji jedan, istiniti i stvarni Bog (Jovan 5:44; 17:3): sve ostalo su idoli (1. Jovanova 5:21). Zapravo nigde Jovanovo jevrejstvo, koje se pojavljuje u svim skorašnjim istraživanjima, nije jasnije.”[426]

Bibliju, na neki način, treba proučavati kao mesto zločina. Mnogima koji idu u crkvu, a koji uglavnom ne čitaju dokumente na orignalnom hebrejskom ili grčkom jeziku, nije poznato da je u nekim prevodima na delu moćna i nepoštena pristrasnost. (Dali smo primer u našoj diskusiji o reči "obožavati" u petom poglavlju). Prevod može biti najskriveniji oblik tumačenja. Ponekad se učini da da tekst govori – u skladu sa „ortodoksnim” pogledima na Boga, Isusa i spasenje – ono što *treba* da govori na svetlu *kasnije* teologije. Postoji nesavestan pokušaj, od strane onih koji zastupaju većinsko mišljenje, da se tekst Svetog Pisma podupre stubovima koji podržavaju „ispravne” doktrine.

---

[425] Dr. John Hey, citirao ga John Wilson, *Unitarian Principles Confirmed*, 322.
[426] J.A.T. Robinson, „The Fourth Gospel and the Church's Doctrine of the Trinity,” u *Twelve More New Testament Studies*, 175.

Ali, takođe postojistalan baraž primedbi od strane protivnika da ,,ortodoksija" u stvari nije baš ono što tvrdi da jeste. Primedbe usmerene protiv većinskog mišljenja imaju dugu istoriju. Žalbe da je crkva pogrešno protumačila Novi Zavet nisu ništa novo.[427]

Sofisticiranost savremenog proučavanja Biblije i ogromna količina lako dostupnih informacija putem interneta pomaže istraživačima da otkriju jasnu tendenciju ,,ortodoksije" da učini da se Biblija, kad god je to moguće, slaže sa postbiblijskom teologijom.[428] Umesto da priznaju da je vera iz drugog veka skrenula na pogrešan put, kada su filozofski obučeni grci postali u određenom smislu hrišćani i sa sobom doneli svoje filozofske pretpostavke, ,,ortodoksija" insistira na traženju porekla "ispravnih pogleda" neprekidnom linijom do same Biblije.

Malo detektivskog rada će otkriti neke uznemirujuće činjenice o tome šta se događalo. Jovanovo jevanđelje je upotrebljeno kako bi se ostatak Biblije, protivno smislu Svetog pisma kao celine, prisilno uklopio u kasniju teologiju crkvenih sabora. Jovan 8:58[429] se, na primer, koristi za promovisanje ideje, bez obaziranja na ostatak Novog Zaveta, da je Isus u svakom smislu jednak Bogu i da je preegzistirao kao ,,večni Bog Sin". Velika koncentracija Jovanovih stihova se zatim potkrepljuje sa nekoliko Pavlovih stihova.

---

[427] Desmond Ford u svom obimnom istraživanju o Isusu Olivet Discourse primetio je da je ,,F.W. Farrar je dosta pisao kako bi dokazao da je istorija egzegeze u stvari istorija greške, a ako crno i belo zaista označava različite stvari, tada statistika ide u korist nekadašnjeg kanterberijskog dekana" (*The Abomination of Desolation in Biblical Eschatology*, University Press of America, 1979, 6).

[428] Kao odličan uvid u to kako je, u nekim stihovima, manipulisano grčkim rukopisima kako bi se uklopili sa potrebama kasnije ortodoksije, preporučujemo knjigu Bart Ehrman-a *The Orthodox Corruption of Scripture*.

[429] Gde Isus kaže ,,Ja sam [Mesija] pre nego se Avraam rodio", ili kao što je isto tako dobro rečeno na grčkom ,,pre nego što Avraam postade". Ukoliko se tako prevede (na grčkom je dvomsleno) Isus tvrdi da je pre Avrama u vaskrsenju. Ukoliko Isus hoće da kaže da je bio Mesija pre Avramovog rođenja, to bi bilo veoma slično tekstu u Otkr. 13:8 koji kaže da je Isus razapet pre postanka sveta, u Božjoj nameri (videti 1. Pet. 1:20). Isus je zaista pre Avrama u vaskrsenju. Jov očekuje da se opet pojavi na vaskrsenju (Jov 14:14: ,,Kad umre čovek, hoće li oživeti? Sve dane vremena koje mi je određeno čekaću dokle mi dođe promena," *palin genomai,* LXX).

Sinoptička jevanđelja – Matej, Marko i Luka – se ne tretiraju kao primarni podaci za opisivanje Boga i Isusa. Iskrivljena verzija Jovanovog jevanđelja se tada primenjuje na ostatak Biblije. Jovan je učinjen glavnim osloncem kasnije teologije o Bogu kao više osoba, i Isusu koji nije prvobitno bio čovek.

Ono što se zaboravlja u svim citiranjima Jovana je da je „Jovan pouzdan svedok, kao i svako iz Novog Zaveta, fundamentalnom principu judaizma, unitarnom monoteizmu... (Jovan 5:44; 17:3)".[430] Ti Jovanovi tekstovi su trebali da pruže čvrstu prepreku svakom razvodnjavanju, modifikovanju, ili „proširenju" Isusovih sopstvenih izjava. Na žalost, Jovanov i Isusov unitarni monoteizam su potisnuli tekstovi izvučeni iz istog Jovanovog jevanđelja i upotrebljeni protiv njega, kako bi protivrečili njemu i Isusu – i kako bi protivrečili jasnom i detaljnom viđenju porekla Isusa Sina Božjeg i tome ko je zaista on.

Kumulativni efekat jezika o Bogu

Zaista je veoma teško u Svetom Pismu pronaći doktrinu koja govori „Isus je Bog" i „Otac je Bog" budući da se Bog hiljade i hiljade puta opisuje ličnim zamenicama u jednini (Ja, Ti, On, Njegov). Lične zamenice u jednini, ukoliko se pridržavamo istorijskog gramatičkog metoda tumačenja kao što tvrde evangelisti, ili jednostavno korišćenjem zdravog razuma, označavaju jednu osobu. Reč „ja" koja se stalno upotrebljava za Boga, označava jednu određenu osobu. Bog se tako stalno opisuje. Isus je isto tako „ja" kao posebna i određena osoba,[431] kao i svih sinova u odnosu na svoje očeve.

---

[430] J.A.T. Robinson, „The Fourth Gospel and the Church's Doctrine of the Trinity," u *Twelve More New Testament Studies*, 175.

[431] Ideja da su Otac i Sin *ista osoba* (koju zastupa Oneness Pentecostals) bi takođe obesmislila upotrebu zamenica u jednini za Oca i Sina, koji se obraćaju jedan drugome sa „ja" i „ti", i koji se zajednički nazivaju „mi". Stanovište Oneness Pentecostals-a e može izraziti na sledeći način: „Nije li nam svima jedan Otac? Nije li nas jedan Bog stvorio? (Mal. 2:10), ako je Isus Bog, onda logično sledi da je Isus Otac" (David Bernard, *The Oneness of God*, citirao Gregory Boyd, *Oneness Pentecostals and the Trinity*, 28). Ta logika propada zato što se za Isusa nikada ne kaže da je jedan jedini Bog, ili „istiniti Bog". A trebalo bi da bude očigledno da otac i sin nisu ista osoba. Moć crkvene dogme da svoje pristalice zbuni na najelementarnijem nivou je zaista neverovatna.

Isus govori o svom Ocu i sebi zajednički sa „mi" (Jovan 14:23; 17:21). Njegov Otac je još jedan poseban svedok onoga što Isus govori (Jovan 8:17-18).

Opisi Boga u Bibliji kao jedne posebne osobe koja ima jedinstveni položaj Božanstva isključuju suprotna gledišta koja smatraju da je On više od Jednog: „Ja sam Gospod, i nema drugog, osim mene nema Boga" (Isaija 45:5). „Ti si sam Bog" (Isaija 37:16; Ps. 86:10). „Ja sam Gospod i nema drugog" (Isaija 45:6). „Nema osim mene drugog Boga, nema Boga pravednog i Spasitelja drugog osim mene" (Isaija 45:21). „Tebe jedinog istinitog Boga" (Jovan 17:3). Biblija koristi sav rečnik u svom cilju da obavesti čitaoca da postoji samo jedan jedini Bog i da je on jedino Božanstvo. Niko nema poteškoća da identifikuje Iliju kao jednu ljudsku osobu: „ja ostah sam" (1. Carevima 19:14). Upravo taj isti jezik predstavlja Boga kao jednu osobu. Ali je jednostavnost biblijske unitarne teologije postala noćna mora kompleksnosti pod pritiskom kasnije teologije koja koristi grčku filozofiju.

Ni za jedno od dvanaest hiljada pojavljivanja reči koje označavaju Boga u Bibliji ne može pokazati da označava trojnog Boga, ili Boga u tri osobe. Trojstvo kao „Bog" se nikada ne pojavljuje u Bibliji. Niti se reč Trojstvo, niti i najmanja naznaka da Boga čine tri ravnopravne, večne osobe ne pojavljuju u trideset jednoj hiljadi stihova koji čine Sveto Pismo. Otac, Sin i njihov Sveti duh se često pominju zajedno u Novom Zavetu. Samo indoktrinacija iz kasnijeg doba može navesti čitaoce da pretpostave da sva „tri" čine Jednog Boga. Pavle, kada daje izjave o veri, povezuje Boga i Isusa u odnos između Boga i čoveka. „Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, *čovek* Hristos Isus" (1. Tim. 2:5). Gospod Mesija je i dalje ljudsko biće, različito od Jednog Boga, svog Oca.

Očigledna činjenica da Novozavetni pisci misle na Oca, kada kažu Bog (više od 1300 puta), je prisilila neke komentatore na čudno mišljenje da se „Otac" ponekad odnosi na celo Trojstvo! Svako od više od 1300 pominjanja Boga (*theos*) kao Oca predstavlja svedočanstvo unitarne vere Svetog Pisma. To predstavlja problem komentatorima koji očekuju da u Svetom Pismu pronađu teologiju crkvenih sabora.

Prislino unošenje Trojstva u biblijski tekst

Iz ovog razloga Stuart Olyott u *The Three Are One* citira Pavlovi unitarnu izjavu, „Ali mi imamo samo jednog Boga Oca“ (1. Kor. 8:6). On komentariše, „Ovde je reč `Otac` jednaka rečima `jedan Bog`. Pavle govori da postoji samo jedan Bog, i pri tome ni u kom slučaju ne misli na osobe koje čine Boga... Titula `Otac` se upotrebljava za Boga, *a ne za posebnu osobu u Bogu.*“[432] Njegova želja da opravda svoju veru u Trojstvo pomoću Svetog Pisma ga primorava da čita „Otac“ kao da označava, ne jednu od osoba, već celog trojnog Boga. Očigledno je da ga stalno izjednačavanje Boga sa Ocem u Novom Zavetu ne uverava u unitarni monoteizam Biblije. Pritisak koji ga tera da bude lojalan „sistemu“, čini objektivnost nemogućom.

Ogromna količina dokaza za jevrejsko hrišćanski monoteizam, sa kojima se suočavaju, je prisilila trijadologe da sakupe sve moguće „dokazne tekstove“ kako bi podržali svoj stav. Ponekad se pomažu tekstovima kojima je, na originalnom grčkom jeziku, manipulisano kako bi išli u prilog Trojstva. Istorija prenošenja grčkih rukopisa iz ranih vekova do sadašnjeg vremena je vrlo indikativna. Pokazuje flagrantne slučajeve „nameštanja“ grčkog teksta kako bi se unela ideja o trojnom Bogu i da je Sin Božji zapravo Bog.

U Verziji Kralja Džejmsa postoji pasus u 1. Jovanovoj 5:7 koji je danas univerzalno prihvaćen kao falsifikat. Dodat je rukopisu kao trijadološki dokazni tekst i skoro slučajno je uključen u Autorizovanu Verziju iz 1611. Beleške iz bilo koje savremene studije će čitaocu pružiti potrebne informacije o njegovom odsustvu iz originalnog teksta. Bruce Metzger je zaključio, „Sigurno je da su te reči lažne i da nemaju prava da stoje u Novom Zavetu.“[433] Još jedan primer teksta koji je izmenjen je 1. Timotiju 3:16. Ovaj stih u KJV glasi „*Bog* se javi u telu“. Savremene verzije su reč „Bog“ zamenile sa „On koji“. Promena originalnog „On koji“ (na grčkom *Oζ*) je veoma lukavo izvedena tako što su neki pisari promenili O (omikron) u θ (teta) što daje θζ (teta sigma).

[432] Stuart Olyott, *The Three Are One*, Evangelical Press, 1979, 29.
[433] *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, United Bible Societies, 1971, 715.

Čitanje THS je skraćeni oblik grčke reči *theos*, Bog. Sve što treba da se uradi je da se povuče mala poprečna linija preko sredine slova O kako bi se dobilo grčko slovo teta (θ). Na taj način je učinjeno da tekst zvuči trijadološki i podržava inkarnaciju „*Bog* se javi u telu“. "On koji" (*Oζ*) je promenjeno da znači „Bog“ (θζ).

1. Jovanovu 5:20 („I da budemo u istinitom Sinu Njegovom Isusu Hristu. Ovo je Istiniti Bog i Život večni“) neki komentatori smatraju indicijom da je Isus Bog. Budući da bi to poništilo Isusovu unitarnu veru, mnogi drugi komentatori, i evanđelisti i liberalni, prepoznaju da referenca „Istiniti Bog“ predstavlja naziv za Isusovog Oca. Tada stih postaje eho Jovana 17:3 gde Isus pažljivo pravi razliku između „jedinog istinitog Boga“ (Oca) i sebe, Mesije. U 1. Jovanovoj 5:20 mi smo u istinitom Sinu Njegovom Isusu Hristu. Otac je taj koji je jedan istiniti Bog, kao što je Isus rekao u Jovanu 17:3.[434] Mi smo u savezu sa jednim Bogom, Ocem, tako što smo u harmoniji sa njegovim jedinstvenim i ljudskim Sinom.

Prepisivači su pokušali da zamagle rađanje (nastajanje) Sina Božjeg u 1. Jovanovoj 5:18. Jovan govori o Isusu kao o onome „koji je rođen“, koristeći aorist glagola koji označava trenutak u prošlosti. Rađanje Sina bi bilo očigledno protivrečno trijadološkom konceptu da je Sin uvek postojao. Neki grčki rukopisi pokazuju pokušaj da se izbegne poreklo Sina kao rođenog u vremenu. Oni su zamenili „ga“ u rečenici „koji je rođen od Boga čuva ga“, sa „se“, na taj način izbegavajući pominjanje *Isusa* kao „rođenog“ i koji sada čuva hrišćanina. Tekstom je manipulisano kako bi mu se dao čudan smisao da hrišćanin čuva *sebe*. Opet, Metzger preferira očiglednije tumačenje: „Komisija je razumela da se `onaj koji je rođen` odnosi na Hrista.“[435] Ovaj stih je posebno važan zato što pokazuje da se Jovan u potpunosti slaže sa Lukom i Matejom koji takođe govore o rađanju Sina u istoriji, u utrobi svoje majke (Luka 1:35; Mat. 1:1, 18, 20).

---

[434] Zamenica "taj" u Jovanovoj poslanici se ne odnosi na najbližu imenicu, na primer u 1. Jovanovoj 2:22; 2. Jovanovoj 7. Pogledajte potvrdu naše tačke gledišta koga je priznao trijadološki izlagač Henry Alford u svom komentaru o Grčkom Zavetu. Takođe pogledajte njegovu dobru analizu iskrivljenja 1. Timotiju 3:16.

[435] *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, 718.

Jovan je poznavao sinoptička jevanđelja i veoma je verovatno da se pozivao na bezgrešno rođenje iz Jovana 1:13, gde se javlja jako stari i raširenі dokaz da glagol „rođen“ treba da bude u *jednini* zato što se odnosi na *Isusa* koji nije rođen „od krvi, ni od volje telesne, ni od volje muževlje“. Jerusalimska Biblija iz 1968. godine bira ovu verziju Jovana 1:12-13: „A koji Ga [Isusa] primiše dade im vlast da budu sinovi Božiji, koji veruju u ime Njegovo, Koji se ne rodiše od krvi, ni od volje telesne, ni od volje muževlje, nego od Boga.“ Isusa je naravno rodila Marija i u tom smislu se rodio od krvi, budući da je direktan potomak Davida. On, međutim, nije rođen iz „krvi“ (kao što piše na grčkom), odnosno mešanjem krvi dva ljudska roditelja. On se nije rodio od volje telesne, ni od volje muževljeve, već direktno božjim delovanjem.

Tertulijan je optužio gnostike da su izmenili grčki tekst kako bi izbegli pominjanje bezgrešnog rođenja u Jovanu 1:13, i to može lako biti slučaj. Čak i kada se glagol uzme u množini („koji su rođeni“), pozivajući se na vaskrsenje hrišćana, i dalje postoji paralela između našeg vaskrsenja i čudesnog rođenja Isusa Sina.

Postoji još jedan ili dva stiha u kojima trijadolozi misle da su našli reference na Isusa kao Boga. 1317 pominjanja Isusovog Oca kao „Boga“ izgleda nije dovoljno da ih uveri da je samo Otac Bog. U tih nekoliko stihova u kojima navodno postoje reference o Isusu kao „Bogu“ postoje gramatičke dvosmislenosti koje odluku ko se naziva Bogom čine nesigurnom. Povremena uporeba naziva „Bog“ za Isusa, u sekundarnom smislu, svakako ne može nadjačati obimnu i konstantnu biblijsku upotrebu reči „Bog“ samo za Oca.

Učenje bi svakako moralo biti utemeljeno na ogromnom broju nedvosmislenih dokaza da je Bog jedna osoba *koji postoje u celom Svetom Pismu*. Bazirati učenje na gramatički dvosmislenim tekstovima nije uopšte mudro. Možemo sa sigurnošću reći da se Isus naziva „Bog“ dva puta, u Jevrejima 1:8 u Jovanu 20:28. Za nekoliko drugih pasusa se ne mogu dati čvrsti dokazi. Titu 2:13 je primer teksta koga često koriste evangelisti kao da je jasan, dok se zapravo prevodi upečatljivo razlikuju. Prevod u KJV može lako biti tačan:

Hrišćani „Čekaju blaženu nadu i javljanje slave velikog Boga i Spasa našeg Isusa Hrista“.[436]

Isus se ovde ne naziva „Bog“. Kao što je Nigel Turner primetio, „Ponekad se određeni član ne ponavlja kada postoji jasna odvojenost ideja“.[437] U ovom stihu Bog i Isus su jasno odvojeni pa ne postoji potreba da se određeni član ponovi kako bi se osiguralo to razdvajanje.

Sigurno ne postoji Trojstvo u Isaiji 48:14-16. Obratite pažnju na interpunkciju u RSV:

> „Skupite se svi i čujte! Ko je od njih objavio ovo? GOSPOD ga miluje; on će izvršiti volju Njegovu na Vavilonu, i mišica će njegova biti nasuprot Haldejcima. Ja, ja [GOSPOD Bog], rekoh i pozvah ga, dovešću ga [Mesiju], i biće srećan na svom putu. Pristupite k meni, čujte ovo: od početka nisam govorio tajno, otkako to bi bejah onde.“ A sada Gospod BOG posla me i Duh Njegov.

Obratite pažnju da se u RSV navodnici zatvaraju posle „bejah onde“. Novi govornik tada kaže „A sada Gospod BOG posla me i Duh Njegov.“ Mesija, ili možda prorok je ovde predstavljen kao poslanik GOSPODA (Boga). Velika većina naučnika trijadologa nikada ne bi navela ovaj pasus kao bilo kakav dokaz Trojstva. Neverovatno je da naše razumevanje toga ko je Bog treba da bude zasnovano na gramatičkim detaljima.

Rođenje znači rođenje

Dokle su trijadolozi spremni da idu da bi opravdali postbiblisjko učenje se vidi kada reč „roditi“ liše njenog stvarnog značenja i daju mu novo „teološko“ značenje koje ne priznaje nijedan leksikon.[438]

---

[436] Uporedi Matej 16:27, kada Isus dolazi u slavi svoga Oca.

[437] *Grammatical Insights into the New Testament*, T & T Clark, 1965, 16. Obratite pažnju na štamparsku grešku u tekstu: reč „ne” je izostavljena u izdanju iz 1965. Čuveni trijadološki komentator Henry Alford takođe ne misli da se Isus naziva „Bog” u ovom stihu.

[438] U geneologiji je moguće da „roditi“ ponekad znači „postati nečiji otac“ i *zakonskom* više nego u biološkom smislu. Matej 1:12 govori o Salatiilu koji rodi Zorovavela. Zapravo Salatiilo je bio njegov stric. Zorovavel je samo zakonski bio njegov sin. Ali “roditi” se ne primenjuje na Isusa u tom smislu. I onaj koji je rođen po definiciji nije star koliko i onaj koji ga je rodio!

Ova smicalica koliko uporno tradicija pokušava da nadjača i suzbije smisao jednostavne biblijske terminologije. Psalm 2:7 govori da je Bog rodio svog Sina: „Ti si sin moj, ja te sad rodih“. To je božansko proročanstvo koje nas usmerava na buduće pojavljivanje njegovog jedinstvenog Sina, Mesije. Budući da roditi znači stvoriti, poticati od,[439] kako se onda to može pomiriti sa dogmatskim pogledom da Sin nema početak i da je večan? Problem je veliki budući da u tekstu ne samo da je Sin rođen, već je rođen „sad“. Ovaj stih se primenjuje na Isusovo rođenje u Delima 13:33: Bog „rodi Isusa“.[440] Dela 13:34, nasuprot tome, govore o vaskrsenju (takođe videti Jevr. 1:5; 5:5; uporedi 1. Jovanova 5:18, ne u KJV).

Arhitekte Trojstva su pokazale veliku inovativnost dok su pokušavali da zaobiđu „problem“. Govorili su da kada Bog „rađa“ to mora biti događaj van vremena, budući da je Bog večan. Štaviše, za Boga je sve vreme isto, pa kada On kaže „sad“, to mora značiti „večni trenutak koji nema početak ni kraj“. Ali to znači uništavanje značenja reči i komunikacije. Olyott, koga smo već citirali, kaže, „Sin duguje svoje stvaranje Ocu“, a zatim, uništavajući reč „stvoriti“, kaže, „Taj odnos između Oca i Sina nije imao početak“.[441]

Tema kojom se bavimo u ovoj knjizi se okreće oko pitanja koliko večnih osoba postoji u univerzumu. Budući da je postbiblijska crkva odlučila da postoje tri osobe koje čine Boga, poreklo osobe Isusa je bilo neugodna tema. Sin je naposletku bio rođen. Reč roditi ima savršeno jasno značenje: razmnožiti se, učiniti da neko nastane. Štaviše, jasno je da je sin rođen *u vremenu*, i to u tačno određenom trenutku:

---

[439] Reč zadržava svoje značenje stvoriti, bilo da se uzima doslovno za osobe koje se rađaju, ili na metaforički način kada prorok “rađa decu” kao sledbenike.

[440] Nije „*opet* rodio Isusa“ kao što je pogrešno prevedeno u KJV. Greška je ispravljena u RV iz 1881. KJV nam ne dozvoljava da vidimo da se Isus kao Sin *rodio* na svom rođenju, kao što nam kažu Luka 1:35 i Mat. 1:18,20. F.F. Bruce naglašava činjenicu da se „rađanje“ iz stiha 33 ne odnosi na Isusovo vaskrsenje, već na njegov nastanak pri rođenju (*Commentary on the Greek Text of the Acts of the Apostles*, Eerdmans, 1975, 269, 270.)

[441] *The Three Are One*, 65, 67.

„Ti si sin moj, ja te *sad* rodih“ (Ps. 2:7). Hrišćanstvo je na prvom mestu religija ukorenjena u istoriji. Isusova priča je u isto vreme i Božja i naša, i događa se u vremenu. Njeni veliki događaji se događaju određenih dana i u određeno vreme. U Starom Zavetu, Sin je *obećan* za trenutak u budućnosti, što znači da još nije postojao. Dolazak Sina, kao potomka Cara Davida, je zagarantovano u Božjem programu i u skladu sa njegovim rasporedom. Ali to nije tako u vrlo filozofski orijentisanoj doktrini Boga i Sina nasleđenoj od crkvenih sabora.

Biblijske izjave od ključnog značaja o tome kako i kada je Bog rodio, odnosno stvorio, svog Sina, se ne mogu pomiriti sa Sinom Božjim koji nema početak. Ali bez večnosti Sina, ne može postojati Trojstvo koje je preneto u Nikeji.

Šta se može učiniti? „Crkveni govor“ dolazi da pomogne i „uvredljivim“ rečima su date nove definicije nepoznate rečnicima i leksikonima. Reči iz Biblije koje se odnose na poreklo Sina Božjeg su jednostavno lišene njihovog stvarnog značenja. Zadatak objašnjavanja novih značenja i davanje teološke „perspektive“ rečima iz Biblije je poveren učenom sveštenstvu. Oni su postali zaštitnici tih ezoteričnih i neuobičajenih značenja. Obična javnost, koja tumači reči po njihovom značenju iz rečnika, je smatrana nekompetentnom da tumači „viši smisao“ koji je dat rečima od strane obrazovanih crkvenih lidera. Posledice ovog iskrivljenja jednostavnih reči se osećaju do danas. Ponekad se radoznalim ljudima u crkvi savetuje da ne opterećuju svoje glave „teološkim“ pitanjima koje je najbolje ostaviti „ekspertima“.

Nasuprot svojoj tvrdnji da u slučaju Sina Božjeg „roditi ne može značiti roditi“, isti naučnici nedosledno nastavljaju da tvrde da veruju u gramatički metod tumačenja, po kome se rečima daju njihova uobičajena leksička značenja. Ali koji leksikon ili rečnik će podržati tvrdnju da „roditi“ ne znači „doneti na svet, stvoriti“, ili da „sad“ znači „u bezvremenoj večnosti“? Dokazi ove sabotaže Biblije u ime hrišćanstva su dostupni svima.

Ta tema je lepo obrađena u radu Profesora Donalda Macleoda *The person of Christ*. U poglavlju o „večnom stvaranju“ on nam govori da se ta ideja „često nalazi u izjavama nikejskih otaca i njihovih naslednika.“[442] A zatim daje zapanjujuće priznanje: „Veoma je nejasno koji se sadržaj, ukoliko uopšte postoji, može upotrebiti da se potkrepi koncept.“[443] Tada možda fraze koje dominiraju raspravama o Trojstvu nemaju značenje – termini od kojih Trojstvo u mnogome zavisi nemaju značenje.

Macleod oseća potrebu da pokrije svoju nesigurnost. Večno stvaranje:

> … je otkriveno, ali je otkriveno kao misterija, a spisi otaca su puni priznanja neizbežnog neznanja o toj temi. Atanasije, na primer, piše: „niti je ispravno pitati...kako Bog rađa, i na koji način rađa. Čovek mora biti pored njega kako bi se upustio u te teme; budući da je ta stvar karakteristična Božjoj prirodi i poznata samo Njemu i Sinu, to on zahteva da bude objašnjeno rečima...Bolje je u neznanju biti tih i verovati, nego neverovati zbog neznanja.“[444]

Ovo je na neki način upozorenje „ne prilaziti“. Ne ispitujte pažljivo reč „roditi“. Ona ima posebno ne-značenje kada se primenjuje na mestriozna dela Boga i Trojstva. Takav utisak je prenet na laike. U isto vreme Trojstvo je smatrano obaveznim verovanjem za spasenje, a njegovo značenje se ne može i ne sme detaljno ispitati, budući da je proglašeno „misterijom“. Ono zahteva neprepoznatljiva značenja ključnih reči. Po popularnom izvoru, ono se može videti ali se ne može razumeti.

Neka savremena istraživanja Trojstva su veoma otvorena. Treba ih pažljivo čitati da bi se videlo kako zaista podrivaju tradiciju koju žele da podrže. Millard Erickson umalo diže ruke od napora u vezi sa nemogućom pretpostavkom „večnog rađanja“ kada kaže: „Pasuse o rađanju [u Novom Zavetu] treba posmatrati kao da se odnose na zemaljsko postojanje Isusa, umesto kao neko trajno stvaranje od stane Oca.“[445]

---

[442] Donald Macleod, *The Person of Christ*, Intervarsity Press, 1998, 131.
[443] Isto, 131. Leonard Hogson na predavanju o Trojstvu primećuje da Avgustinove „stalne tvrdnje da u Bogu svaki član *jeste* i ostali, smatram vrlo nerazumljivim“ (*The Doctrine of the Trinity*, Charles Scribner's Sons, 1944, 151).
[444] Macleod, *Person of Christ*, 131.
[445] *Making Sense of the Trinity*, Baker Books, 2000, 86.

Bez doktrine „večnog rađanja“ Sina, Trojstvo se ruši. Mora se podići snažan protest na bazi Svetog Pisma i gramatičkog istorijskog metoda kojim se mora čitati. Argumenti Atanasija i Grigorija Bogoslova za „večno rađanje“ su zasnovani na potpuno nepoznatom smislu dobro definisanih grčkih reči. Macleod se upušta u objašnjavanje gledišta crkvenih otaca ovom zapanjujućom rečenicom: On kaže da za arhitekte dogme o Sinu „roditi ne znači doneti na svet.“[446]

Ja smatram da sva konfuzija oko toga ko su Bog i Isus potiče iz te zapanjujuće tvrdnje. Primenjen je „Hampti-Dampti“ pristup rečima koji nas je lišio uvida u dragocenu istinu. Upravo je Hampti-Dampti izjavio da reči imaju ono značenje koje on izabere da imaju.[447]

U svakom rečniku grčkog ili engleskog jezika se odmah može naći da „stvoriti“ znači „roditi“, odnosno „doneti na svet“. Ali se moramo rešiti značenja reči „roditi“ kako bi *poreklo* Sina Božjeg postalo jasno. Kasniji katolički predstavnik crkve, Jovan Damaskin, je govorio o večnom Bogu koji „stvara…bez početka...taj Bog čiji su priroda i postojanje bezvremeni, *ne mora stvarati* u vremenu“.[448] Ali to znači govoriti Bogu šta on ne radi. Po ovom argumentu Sin jednostavno *postoji*, bez bilo kakvog nagoveštaja postajanja. Po rečima crkvenog oca Grigorija Bogoslova, Sin je „rođen bez porekla.“[449] Sin, dakle, na svetlu značenja tih reči, ima „početak bez početka“. Nije ni čudo, kako Macleod kaže, „To pitanje [o stvaranju] je Grigorija Bogoslova dovelo skoro do apopleksije. Istina je da smo izgubljeni. Mi znamo da se Sin razlikuje po činjenici da je rođen, ali mi ne znamo šta znači *rođen*.“[450]

---

[446] Macleod, *Person of Christ*, 132.
[447] „Kada ja upotrebim reč, reče Hampti-Dampti veoma osornim glasom, ona znači ono što ja odlučim da znači – ni više ni manje“ (Lewis Carroll, *Through the Looking-Glass*, Harper Collins, 2003, 88).
[448] Citirano u, Macleod, *Person of Christ*, 133.
[449] Isto, 133.
[450] Isto, 137-138.

Ali mi to znamo! Matej i Luka su to veoma dobro objasnili. I ponovo možemo pronaći pravi put ako napustimo lavirint konfuzne terminologije[451] koja je preplavila jednostavnu upotrebu reči „roditi“ u Svetom Pismu. Kada prihvatimo otkrivene reči iz Svetog Pisma i prestanemo sa pokušajima da ih zanemarimo, sve će biti jasno. Luka i Matej su se jako potrudili da nam detaljno objasne rođenje Sina. Sin je povezan, korak po korak, sa procesom rađanja iz 42 faze, kao potomak Avrama preko Davida.[452] Matej nam govori da nam daje činjenice o „*Rodoslovu* Isusa Hrista“ (Mat. 1:1). Centralni junak hrišćanske vere je predstavljen uvodnim stihom Novog Zaveta kao „Isus Hrist, sin Davida i Avrama“. 1. Jovanova 5:18 takođe govori o Isusu kao o „rođenom“ – aorist pokazuje prošli trenutak u vremenu – i ne postoji nikakva naznaka da je Jovan bio u nedoumici oko značenja reči „roditi“. To znači da je Sin tada nastao, a ne da je prenet iz jednog oblika postojanja u drugi. Sin je po Jovanu jedinorodni Sin. Njegovo poreklo je jedinstveno. Njegovo rađanje je direktna posledica Očeve intervencije.

Ceo problem se može svesti na sledeće: Po crkvenim ocima stvaranje ne znači nastajanje. Macleod priznaje očigledno, da „u ljudskom stvaranju, naravno, to jeste slučaj, ali kada je u pitanju *božansko* stvaranje, onda nije.“[453] Ali kakvo je to proizvoljno odbacivanje jasnog jezika? Da li Bog nije sposoban da sprovede sopstveno stvaranje i putem biološkog čuda, kroz svog Duha, začne i rodi poglavara novog stvaranja, Sina Božjeg? Zar Pavle nije rekao da je Adam „prilika“ onog koji treba da dodje? (Rim. 5:14). Ceo koncept „večnog stvaranja“, „početka bez početka“ je mitska izmišljotina koja nema potporu u bilo kom biblijskom tekstu ili bilo kakave leksičke definicije reči. On podrazumeva zanemarivanje pravog značenja reči. Jezik je pretučen do smrti. Posledice koje trpe članovi crkve i njihove vođe su haotične i zbunjujuće.

[451] Neki crkveni oci trijadolozi su bili nervozni oko uvođenja reči *homoousios*, „koji imaju istu suštinu“. Oni su prepoznali opasnosti koje nosi uvođenje nebiblijske terminologije.
[452] Videti Matej 1:17.
[453] Macleod, *Person of Christ*, 132.

Dr. John MacArthur

Nesrećan povratak pogrešnom razumevanju reči „rađanje“ se dogodio kada je komentator i evanđelista John MacArthur odlučio da usvoji pogled na stvaranje koji je u ranijim godinama smatrao nemogućim. MacArthur se složio sa grupom istaknutih protestanata da „rađanje“ znači nastajanje i da je „večno rađanje“ jednostavna kontradikcja. U njegovom komentaru Poslanice Jevrejima, napisanoj 1983. godine, on je podržao gledište da Sin Božji nije postojao pre rođenja Isusa.[454] Napuštajući svoj pređašnji realističan pogled na značenje reči, MacArthur je kasnije napisao:

> Moje je uverenje da rađanje o kome se govori u Psalmu 2 i Jevrejima 1 nije događaj koji se dogodio u vremenu...[Hrist] nije imao početak, već je bezvremen kao i sam Bog. Stoga, „rađanje“ spomenuto u Psalmu 2 i reference na njega nemaju ništa sa *poreklom*.[455]

Reč „roditi“ je zgodno svedena na ništa pod pritiskom „ortodoksije“. „Rađanje“ je jedan od fiksnih termina koji označavaju početak postojanja. Biblija je na tragičan način nadjačana filozofijom i gramatički metod je morao biti napušten. Ljudski Isus je zamagljen.

Neverovatni pokušaji da se izbegne rađanje Sina u vremenu

Ovo pitanje „večnog stvaranja“ navelo je neke evanđeliste na neverovatne poteze. George Zeller i Renald Showers u knjizi *The Eternal Sonship of Christ: A Timely Defense of This Vital Biblical Doctrine* priznaju da se reč „roditi“ upotrebljava veliki broj puta u Starom Zavetu, „i jednostavna (*qal*) i uzročna (*hiphil*) konjugacija u uobičajenom smislu koji podrazumeva stvaranje ili rođenje, kao što bi svako ko je upoznat sa Starim Zavetom i očekivao. Reč se u svom uobičajenom značenju pojavljuje dvadeset i osam puta samo u petom poglavlju 1. Knj. Mojsijeve“[456]

---

[454] On je napisao da „sad“ u Jevrejima 1:5 „pokazuje da je njegovo sinstvo počelo u jednom vremenskom trenutku, ne u večnosti. Njegov život kao Sina je počeo na ovom svetu“ (*The MacArthur New Testament Commentary: Hebrews*, Moody, 1983, 28).

[455] “Reexamining the Eternal Sonship of Christ,” www.gty.org/resources.php

[456] Loizeaux Brothers, 1993, 106.

U ovom trenutku u njihovoj diskusiji se pojavljuje zapanjujući primer „nepoštene igre“. Autori preferiraju *uzročni* oblik glagola koji se pojavljuje u Psalmu 2:7 („Ja te sad rodih“). Drugim rečima, za njih je jednostavnije da se oslobode očiglednog značenja reči tvrdeći da u uzročnom obliku ona jednostavno znači „*objavu* sinstva“ umesto stvaranje. Problem za te autore trijadologe se sastoji u tome što kada bi dozvolili *početak* sinstva, to bi jednim potezom uništilo doktrinu večnog Sina, a samim tim i Trojstva. Kada bismo tekst u Psalmu 2:7 mogli jednostavno protumačiti kao „Ja *proglasih* tvoje sinstvo“, to bi „uklonilo [iz glagola] svaku referencu na početak.“[457]

Oni u tom slučaju prave čudnu tehničku omašku. Oni kažu neko može promeniti glagol iz jednostavnog u uzročni oblik *bez promene bilo kog od hebrejskih suglasnika*, samo promenom samoglasnika. Podaci su pogrešni. Uzročni oblik glagola bi zapravo zahtevao samoglasničku promenu, ne samo promenu samoglasnika. U oba slučaja to bi značilo falsifikovanje svetog teksta. Nepokolebani, autori posle mnogo muke kaključuju da „rođen“ u slučaju Isusa znači da je on *nestvoreni*, ravnopravni Sin Oca. „Stvoriti“, drugim rečima, ne znači stvoriti. Znači „ne stvoriti“!

Ono što je najzanimljivije u vezi ovog pokušaja oslobađanja od neželjenih podataka je da čak i promena hebrejskog glagola iz jednog oblika u drugi *ne* menja jednostavno značenje reči „roditi“, značenje glagola je i dalje „roditi“, „stvoriti“, što je po trijadološkoj teoriji „večnog Sina“ nemoguće. I oblik *qal* i oblik *hiphil* od reči *yalad* u Hebrejskoj Bobliji znače roditi.

Naveo sam ovaj primer samo da bih vam pokazao da su, umesto da napuste voljenu tradicionalnu teoriju o nestvorenom sinu, naučnici koji inače veoma cene Sveto Pismo, pre bi žrtvovali principe integriteta nego da napuste ono što je samo tradicija. Osvežavajuće je vratiti se radu drugih savremenih naučnika koji se ne odupiru tekstu kako bi podržali dugo čuvanu dogmu koja potiče iz vekova posle pisanja Novog Zaveta.

James Dunn nas vraća u stvarnost i jednostavno dobro značenje svojim opažanjem da Matejini i Lukini opisi rođenja prikazuju bezgrešno začeće kao:

[457] Isto, 107.

> Isusovo *poreklo*, kao *rođenje* (=nastajanje) Isusa kao Božjeg Sina...To je rađanje, nastajanje koje je očigledno, početak postojanja onoga koji će se zvati, i zapravo i biti Sin Božji, a ne prelazak preegzistentnog bića koje će biti duša ljudske bebe ili metamorfoza božanskog bića u ljudski fetus.[458]

„Ortodoksija“ nas ostavlja u čudu kada nam kaže da „Hristovo rođenje *nije* početak njegove ličnosti, već samo njegov ulazak u ljudski život“. To vodi ka čudnoj ideji da Hrist „ne bi mogao biti pasivan u momentu svog začeća kao što smo to mi...on ne bi mogao nastati na taj način, već budući da je već postojao, *njegovo začeće je njegovo sopstveno delo.* On je svesno i slobodno preuzeo našu ljudsku prirodu.“[459]

Ali u biblijskim opisima Isusovog porekla nema ni malo mesta za ovo zapanjujuće učenje da je Isus odgovoran za sopstveno začeće. Na sreću, isti autoritet priznaje da Matej i Luka „ne govore ništa o Hristovoj preegzistenciji, već govore *kao da je* prvi put nastao pri svom rođenju u Vitlejemu.“[460] To je potpuno tačno. Ali oni o tome ne govore samo „kao da“ su to činjenice. Oni daju stvarne činjenice o veoma važnom Isusovom poreklu. Oni nam na taj način daju jednostavnu definiciju ko je on. Početak postojanja Sina je istorijski događaj obeležen začećem/rođenjem. A Matej i Luka su sačinili svoja jevanđelja *pošto* je Pavle napisao svoje poslanice. To su sve veoma jaki dokazi da ni jevanđelja ni Pavle nisu smatrali da je Isus bio živ pre svog rođenja. Novi Zavet je jedinstven u svom svedočenju o ljudskom Mesiji. Vrlo je malo verovatno da se Luka i Pavle nisu slagali oko toga ko je bio Isus.

---

[458] *Christology in the Making*, 50-51. Raymond Brown je podjednako otvoren i pošten u svom bavljenju opisima rođenja i Mateju i Luki. On pokušava da pomiri “ortodoksiju” sa pogledima tih pisaca Svetog Pisma. Videti *The Birth of the Messiah.* On nam stalno govori da Matej i Luka ne zastupaju doktrinu inkarnacije.

[459] James Orr, D.D., *The Virgin Birth of Christ*, Charles Scribner's Sons, 1912, 215,278.

[460] Isto, 208, 209.

Odbacivanje neželjenih reči iz Biblije

Rođenje Sina je tema velike proročanske izjave u Psalmu 2:7. Za ono što je kasnije postalo „ortodoksija“ rođenje Sina je nemogući koncept. Reč „roditi“ je morala biti eliminisana putem drastičnog poricanja njenog stvarnog značenja. Rođenje Sina je od strane „otaca“ proglašeno kao bezvremeno. Ali daleko od toga da je bezvremeni događaj, što je i onako nemoguće ako reč „roditi“ zadrži svoje značenje, Božje delo iz Psalma 2:7 se dešava „sad“. Crkveni oci, a kasnije i Luter i mnogi drugi koji su ga sledili, izgleda da se nisu uopšte libili oko oduzimanja jasnog značenja rečima „sad“ i „roditi“.

Proslavljeni crkveni otac Origen se oslobodio neprijatnih podataka o poreklu Sina Božjeg:

> „Ti si sin moj, ja te sad rodih“. To mu je rekao Bog za koga je svako vreme danas, jer nema večeri sa Bogom, kako ja smatram, i nema jutra, ništa osim vremena koje se proteže, zajedno sa njegovim nepočinjanjem i neviđenim životom. Danas je dan sa Njim [Bogom] u kome je Sin rođen i zato početak njegovog rođenja nije pronađen, kao ni njegov dan.[461]

Avgustin, na kome se zasniva veliki deo naše zapadne teologije, se oslobađa koncepta rođenja ili početka postojanja Sina istim proizvoljnim tretmanom biblijskog teksta. Šta on može da uradi sa neprijatnom činjenicom da Sin Božji počinje da postoji u tačno određenom trenutku? On komentariše Psalm 2:7:

> Iako može izgledati da se o tom trenutku, u kome je Isus Hrist rođen u telu, govori proročki; i u večnosti gde ništa nije prošlo u smislu da je prestalo, niti budućnost kao da se još nije desilo, već postoji samo sadašnjost, budući da je sve večno, i uvek jeste; ipak, budući da ,,sad” prenosi sadašnjost, tom izrazu se daje božansko tumačenje, ,,Ja te sad rodih”, dok neiskvarena katolička vera proglašava večno stvaranje snagom mudrosti Boga, koji je jedinorodni Sin.[462]

Protestantski Smith's *Bible Dictionary* pod ,,Sin Božji” traži od nas, pošto ispravno definiše Sina Božjeg kao Mesiju, da verujemo da:

---

[461] *Commentary on John*, 1. 32.
[462] *Expositions on the Psalms.*

> *...u još višem smislu* tu titulu Bog koristi za svog jedinog Sina, rođenog večnim stvaranjem (videti Ps. 2:7), kao što je predstavljeno u Poslanici Jevrejima (1:5; 5:5), reč „sad“ u tom pasusu, koja opisuje delo Boga, *za koga ne postoji juče ili sutra*.[463]

Kao podrška tome citira se Luter: „U večnosti ne postoji ni prošlost ni budućnost, već večno danas“. Luterovo nekritičko kopiranje crkvenih otaca, posebno Origena, u vezi ove doktrine pokazuje u kojoj meri je reformacija bila samo parcijalna.

U trećem veku Origen je tvrdio da je Bog rodio svog Sina „večnim stvaranjem“. On nas odvraća od bilo kakvog običnog tumačenja reči „roditi“. Ljudska misao ne može shvatiti kako nerođeni Bog postaje Otac jedinorodnog Sina. On ovo stvaranje Sina naziva „večnim“ i „beskrajnim“.

Drugi crkveni oci zadržavaju agnostički pogled u vezi stvaranja Sina. Irinej „priznaje da ne razume kako je Sin `nastao` od Oca“.[464] On govori o događaju koji je „neizreciv“ i svodi reč „roditi“ na postojanje Božje karakteristike. Ili je možda rađanje Sina „emitovanje materijalne supstance“. Kasniji teolozi izbegavaju ovaj model budući da označava, kao što je i očigledno, početak u vremenu.

Hebrejska reč za „sad“ se pojavljuje u Starom Zavetu nekih 350 puta i nema nikakve veze sa večnošću. Dragoceni tekst „Sad sam te stvorio kao sina“ (Ps. 2:7) je žrtvovan potrebama postbiblijske dogme koja poriče da Sin Božji ima početak u vremenu. Na taj način je mesijanski Sin Davida i Boga (Luka 1:32-35) pretvoren u drugog člana večnog Božanstva. Mesija iz Svetog pisma koji je obećan kao Davidov potomak, pa stoga i iz plemena Judinog, je zamenjen čudnim posetiocem, koji ne pripada ljudskoj rasi.

C.S. Lewis

Kada govori o „večnom rađanju Sina“ u današnje vreme, teologija mora da se upusti u korišćenje „dvosmislenog“ jezika kako bi izbegla očiglednu činjenicu da je u Bibliji Sin začet čudom u Mariji. „Zamislite“, kaže C.S. Lewis

---

[463] London: John Murray, 1893, 3:1355.
[464] Roger Olson and Christopher Hall, *The Trinity*, Eerdmans, 2002, 27.

„dve knjige koje leže na stolu, jedna na drugoj…zauvek“.[465] Takvo je, kaže on, „večno stvaranje“ Sina. Uvek je postojao večni *odnos* između njih. Ali je u ovom učenom „manevru“ Lewis izbegao reč „roditi“:

> Lewis se takođe upustio u objašnjavanje onoga što se obično naziva „večno stvaranje Sina“. On je napisao: „Jedno od učenja kaže da je Hrist Sin Božji `rođen, ne stvoren`...[što] nema nikakve veze sa činjenicom da kada je Hrist rođen na zemlji kao čovek, taj čovek je bio sin device“. Pre važi, „ono što Bog rodi je Bog“. Ovo negativno objašnjenje donekle razjašnjava, ali nije mnogo od pomoći. Na drugom mestu je rekao da „jedan rađa a drugi je rođen. Očev odnos prema Sinu nije isti kao sinovljev odnos prema Ocu“. Hrist kao „Sin“, opaža Lewis, „ne znači da se on sa Bogom [Ocem] nalazi u istom fizičkom i vremenskom odnosu koji postoji između potomka i muškog roditelja u životinjskom svetu“; ova doktrina podrazumeva „harmoničan odnos koji sadrži jednovrsnost“. Obično ingeniozan i prizeman Lewis ostavlja svoje čitaoce u komplikovanom svetu teološke rasprave o ovoj doktrini, ali (priznajmo) da li je iko nekada čuo jasno ilustrovano izlaganje o ovome sa propovedaonice? U još jednom pokušaju Lewis izjavljuje: „Sin postoji zato što Otac postoji; ali nikada nije postojalo vreme pre nego što je Otac stvorio Sina“. Lewis-u bi bilo najbolje da se u potpunosti kloni ove teme.[466]

Crkvi bi bilo nemerljivo bolje da se kloni svih ovih antibilijskih špekulacija i drži se Mateja i Luke kao osnove za svoju definiciju Boga i Isusa. Lewis sigurno nije dorastao zadatku, hrabro pokušavajući da odbrani „ortodoksiju“ odbacio je Novozavetno učenje o Isusu i činjenice o poreklu Sina Božjeg. Roditi ne znači samo imati „harmoničan odnos koji podrazumeva jednovrsnost“!

Jedna knjiga koja leži na drugoj nema ništa sa jednom knjigom koja rađa drugu. Analogija je neubedljiva. Roditi znači mnogo više od imati odnos; znači učiniti da neko nastane.

---

[465] *Mere Christianity*, 172.
[466] James Townsend, "C.S. Lewis's Theology: Somewhere Between Ransom and Reepicheep," *Journal of the Grace Evangelical Society*, 13:24, spring 2000.

Rađanje izaziva pojavu nove osobe. Biblija na jednostavnom jeziku dobro oslikava smisao Psalma 2:7: „Ti si Sin moj, sad sam *ti podario postojanje*“. Taj stih leži u pozadini činjenica o Isusovom poreklu u Mariji koje Matej, Luka i Pavle primenjuju na život Sina u Delima 13:33.[467] Jevrejima 1:5 i 5:5 takođe objašnjavaju rođenje Sina kao ispunjenje obećanja da će Bog biti otac sina Davidovog (Jevr. 1:5, u kombinaciji sa Ps. 2:7 i 2. Sam. 7:14 koji imaju isto tvrđenje).[468]

Jovan, koji treba da je glavni svedok večnog Sina Božjeg, govori o Isusu kao o onome „koji je rođen” (1. Jovanova 5:18): „ koji je rođen od Boga čuva se”. Kao što smo videli, u nekim rukopisima su načinjeni pokušaji oslobađanja ovog neprijatnog stiha izbegavanjem reči „rođen“ koja opisuje Isusa, ali referenca na Sina koji *je rođen* očigledno preživela u savremenim prevodima, koji su zasnovani na sigurnijem čitanju rukopisa.

Zapanjujuća spremnost baratanja rečima oslikava pokušaje pisaca čija je namera opravdavanje nebiblijskog učenja koje podrazumeva „večno rođenog“ Sina. Jednom kada se izbaci jasno značenje reči, može se učiniti da Biblija govori skoro bilo šta. U slučaju Boga koji rađa svog Sina Isusa, jasno značenje je *moralo* biti izbačeno kako bi se Sin učinio večnim kao i Otac. Luka je bio lucidno jasan. Njegov opis objašnjava rođenje Sina koje se dogodilo božanskim biološkim čudom. Podjednako je jasno i Lukino pominjanje Svetog duha kao sredstva za Božje stvoriteljsko čudo koje je izveo u Mariji. Sveti duh navodi čitaoca da odmah pomisli na stvarateljsko delovanje duha u Postanju, isključujući bilo kakvu pomisao na nestvorenog Sina!

---

[467] Obratite pažnju na važan komentar koji daje F.F. Bruce: „Obećanje iz Dela 13:23 dobija ispunjenje u st. 33...Govori se o slanju Mesije, ne njegovom vaskrsenju (za koje treba pogledati st. 34)“ (*The Acts of the Apostles*, 269).

[468] I potvrda događaja kao Isusovog rođenja dodavanjem trećeg citata koji govori u prilog tome: „uvodeći Prvorodnoga u svet...“ (Jevr. 1:6). Wilhelm Michaelis smatra da je „uvodeći Prvorodnoga u svet“ odgovara rođenju Sina (*Theological Dictionary of the New Testament*, 6:880, n. 58). U ranijem pisanju sam preferirao referencu na drugi dolazak, ali smatram da tri Starozavetna citata prenose isti stav kao i Jevr. 2:12, 13.

Jovan, poglavlje 1

Manje očigledno od pokušaja izbegavanja reči „roditi“ je umetanje velikog slova „R“ u reč „reč“ u Jovanu 1:1, čime se stvara utisak da postoje dve osobe u Bogu. Ali Jovan nije napisao „u početku beše *Sin*“, a Jovana 1:3 je ispravno čitati „Sve je kroz *nju* postalo“, kroz reč.[469] Štaviše, i u interesu „guranja“ tekta u korist tradicionalnog Isusa, NIV izgleda odlučna da ostavi čitaoca sa pogrešnim utiskom da je Isus rekao da se „vraća“ ili „ide nazad“ Bogu (Jovan 13:3; 16:28; 20:17). Ono što je Isus zapravo rekao je da on *ide* Bogu, ne da ide *nazad* ili da se *vraća* Njemu. On se nije mogao vratiti budući da još nije bio na nebu sa Ocem. On je to postigao tek uzdizanjem. Čitaoci NIV, NAB i NLT su navedeni da misle da je Isus otišao *nazad* Ocu. Ovo, međutim, nije ono što su grci rekli.

Isus iz Jovana je novi Mojsije. Teškoća se stvara jedino dodavanjem velikog slova „R“ na početak reči „reč“ u Jovanu 1:1. Kada se u Jovana nasilno ubaci druga preegzistentna osoba, dolazi do protivrečnosti sa svedočanstvima Mateja i Luke o pravom poreklu Isusa. Jovan počinje opisom stvoriteljske aktivnosti Jednog Boga. Njegova reč mudrosti je njegova božanska namera i um. Za Božje planove i namere se po jevrejskom načinu razmišljanja kaže da su „u Boga“. Jovan je kasnije, u svojoj poslanici (1. Jovanova 1:1-2), kao pojašnjenje uvoda svog jevanđelja napisao „život večni, koji beše *u* Oca“.[470]

---

[469] U svih osam engleskih verzija pre KJV, počevši od Tyndale-ovog prevoda, stoji „Sve je kroz nju postalo“. U KJV je ovo promenjeno u „kroz njega“. Mnogi prevodi na druge jezike tumače „reč“ kao „nameru“ i opisuju je kao „nju“, a ne kao „njega“. Jovan govori o „videlu“ u srednjem rodu kao o „njemu“ u 1:10, i tom prilikom misli na Sina koji tada postoji, ali ne pre njegovog rođenja. Isus je ono što je reč/mudrost *postala*, ne jedan-na-jedan ekvivalent „reči“, koja nikada u Hebrejskoj Bibliji ne označava „glasnika“. „Reč“ nije *ušla u* telo, kao u ortodoksiji; ona je postala telo, ljudska osoba. Božja mudrost je izražena u savršenom ljudskom biću čije poreklo je pažljivo opisano u Mateju i Luki i koga je Jovan prepoznao kao „jedinorodnog“, *monogenes*. Koren te reči je *ginomai* što znači postati, nastati. Pogledajte ostatk našeg članka „John 1:1: *Caveat Lector* (Reader Beware)“ na www.restorationfellowship.org.

[470] „Reč beše u [*pros*] Boga“ kao što „život večni, koji beše u [*pros*] Oca“ u 1. Jovanovoj 1:2. Videti Jov 10:13 i 23:14 za pojašnjenje Božje namere koja je „sa“ Njim.

Isus je taj život, koji je postao telo, božanski plan za besmrtnost koji nam je otkriven. Božji um je jedinstveno izražen u čoveku Isusu. Isus je „hodajuća mudrost“. Pavle ga naziva „Božja premudrost“ (1. Kor. 1:24).

Jevreji, kao što je Filon, mogu govoriti o Mojsiju „u sladu sa Božjom promisli o logičnom i otelotvorenom Zakonu“.[471] Kada je reč postala telo kroz Isusa, te je, kako piše Jovan, ekvivalent „blagodati i istini“ koja postade od Isusa (Jovan 1:17). Isus je otelotvorenje Božje divne namere, baš kao što je Mojsije pre njega bio otelotvorenje Zakona (Tore). Ni u jednom slučaju nije neophodno pretpostaviti da su ti stubovi Božjeg plana bili živi pre svog rođenja, što stvara komplikaciju koja je dovela do spora koji nije razrešen vekovima.[472]

Neki vodeći naučnici dobro razumeju koncept preegzistentne namere. C.B. Caird u svom radu „Razvoj Hrista u Novom Zavetu“ govori o jevrejskoj pozadini Jovana 1: „Jevreji su verovali samo u preegzistenciju personifikacije, bilo božanskog atributa ili božanske namere, ali nikada osobe“.[473] Potpuno je nepotrebno pretvarati Božju nameru u drugu osobu koja postoji u večnosti. Sin je čovek koji je obećan kao Davidov potomak, i stoga je on namera Boga „određen...a javio se“ (1. Petrova 1:20). Ne postoji večni Sin koji „uzima“ ili „oblači“ telo. Umesto toga reč „počinje sa postojanjem, otelotvoruje se“,[474] ljudska osoba začeta u Mariji kao „Jedinorodni Sin pun blagodati i istine“ (Jovan 1:14), čovek koji savršeno odražava Božju volju za sve nas.

Kumranski savremenici Jovana su koristili skoro isti jezik kako bi opisali Božju večnu nameru. Jovan ima isti način razmišljanja koji se nalazi u dokumentima iz svitaka sa Mrtvog mora. „Sve postade kroz nju [*logos*, reč], i bez nje ništa nije postalo što je postalo“ piše Jovan (1:3). Uporedimo ovaj stih sa izjavom u 1 QS xi 11: „Njegovom voljom je sve postalo, On je sve uspostavio svojom voljom, i bez Njega ništa nije učinjeno“.

---

[471] *Life of Moses* 1:28.
[472] Jevrejski spisi govore o Mojsiju kao predskazanom, odnosno planiranom, u Božjoj nameri.
[473] *Christ for Us Today*, SCM Press, 1968, 66-80.
[474] *Egeneto*, postao, počeo da postoji, u Jovanu 1:14. Istom rečju se opisuje pojavljivanje Jovana Krstitelja.

Jovan i kumranski pisci su delovali u okviru zajedničkog hebrejskog nasleđa, Jovan nam, naravno, govori da je Božja velika namera bila „sa" njim (Jovan 1:1) od početka, a postala je konkretna stvarnost u čoveku Mesiji Isusu (Jovan 1:14). Jov je govorio o Božjim planovima i namerama koje su „sa" njim, misleći da su skrivene u njegovom srcu: „ I sakrio si to u srcu svom; ali znam da je *u* Tebe" (Jov 10:13). „ I izvršiće šta je naumio za me; i toga ima *u* Njega mnogo" (Jov 23:14). „ U Njega je mudrost i sila, u Njega je savet i razum... U Njega je jačina i mudrost" (Jov 12:13,16).

Nema potrebe pisati „reč" iz Jovana 1:1 velikim slovom, prisiljavajući na taj način čitaoce da pretpostave da je druga osoba postojala kao Bog od večnosti i na taj način rušeći prvi princip ispravne teologije da je Bog jedna osoba, ne dve ili tri, kao što je Isus jasno rekao u Jovanu 17:3.

Jovan 1 prenosi Božju reč mudrosti kao njegovo izražavanje i njegovo stvoriteljsko delovanje. 1. Knj. Mojsijeva daje Jovanu način za uvođenje *novog* stvaranja kroz Isusa. Božja reč je puna života, a svetlo i tama „je nisu obuzeli" (ne „njega" st. 5). Jovan zatim opisuje istorijski događaj dolaska Jovana Krstitelja koga „posla Bog" (st. 6). On je bio svedok istinskog svetla koje je, kada je došlo na svet (st. 9) postalo Sin. Jovan 1, od stiha 6, opisuje pojavljivanje Jovana i Isusa, Sina Božjeg. Svetlo koje dolazi na svet se sada opisuje kao „on" (*auton*, st. 10), a ne „ono" (*auto*, st. 5). Stih 14 nastavlja opisivanje istorijskog Sina i po prvi put uvodi titulu „jedinorodni Sin od Oca" (baš kao što je i Jovan takođe bio „od Boga", st. 6). Stih 13 nas podseća na čudesno rođenje Sina, verovatno poređenjem sa hrišćanskim preporodom. Jovan nije u sukobu sa jasnim opsisima Mateja i Luke o *nastajanju* (Mat. 1:1,18) Sina.

Jovan 17:3: Jedan i samo Jedan Bog, Otac

Jasni dokazi da je Bog iz Svetog Pisma jedna osoba, u vidu stalnog upotrebljavanja ličnih zamenica u jednini, su odbačeni od strane teologa koji su težili više filozofskom pogledu na Boga. Ovaj pohod u svet filozofije je imao svoju cenu. Teško je boriti se protiv ličnih zamenica u jednini i drugih podjednako jasnih i razumljivih reči koje opisuju Boga i Isusa.

Smatram da se dogodilo sledeće: morao je biti izmišljen potpuno novi rečnik „crkveni govor“, kako bi se dao kredibilitet konceptu da je legitimno udaljiti se od Isusovog unitarnog učenja.

Revidirani rečnik je ovakav: Bog nije osoba. On je suština ili supstanca. On večno deli jedinstvo suštine sa još dve osobe u božanstvu. Isus nije znao ništa o tom učenju. Crkva ovo opravdava pomeranjem „u okviru biblijskog monoteizma...od unitarnog monoteizma Izraela do trijadologije sabora u Halkedonu.“[475] Ali Isus nije odobrio to pomeranje. Daleko od toga. On je izjavio da je suština večnog života u znanju da „Tebe [Oca, st. 1] jedinog istinitog Boga, i koga si poslao Isusa Hrista“ (Jovan 17:3).

Upravo se u vezi ovog stiha dogodila jedna od najgorih manipulacija tekstom Svetog Pisma. Proslavljeni Avgustin, budući da nije mogao da nađe svoje voljeno Trojstvo u Isusovim rečima, odlučio je da promeni Isusovo svedočanstvo kako bi se uklopilo u učenje o kome Isus nije ništa znao. Evo kako on tretira Jovana 17:3 u svom delu *Propovedi o Jovanu*: „`A ovo je`, On [Isus] dodaje `život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga, i koga si poslao Isusa Hrista`. Pravi redosled reči je `Da poznaju Tebe i Isusa Hrista, koga si poslao, kao jedinog istinitog Boga.`“[476]

Zaprepašćen onim što je crkveni otac uradio ovde, trijadolog i istaknuti komentator grčkog Novog Zaveta Henry Alford piše:

> Latinski oci, Avgustin, Ambrozije, Hilarion, u želji da izbegnu smetnju Hristovom božanstvu koju neki nalaze u ovom stihu, čitaju „Da poznaju Tebe i Isusa Hrista, koga si poslao, kao jedinog istinitog Boga“. Drugi, Hrizostom, Jevtimije...smatraju da je Isus Hrist uključen u rečima „jedini istiniti Bog“. Ali sve takve izmene teksta su nepotrebne.[477]

[475] Harold O.J. Brown, *Heresies*, 431.
[476] *Tractates on the Gospel of John*, l05. Avgustina su u ovom prepravljanju Jovana 17:3 pratili Beza, Akvinski, Aretije i još nekoliko drugih. H.A.W Meyer govori o promeni teksta kao o „perverziji, koja se suprotstavlja Jovanovom strogom monoteizmu” *(Commentary on the Gospel of John*, Funk and Wagnall, 1884, 462).
[477] *The Greek Testament*, Rivingtons, 1859, 1:823.

One zapravo predstavljaju napad na Sveto Pismo. Alford zatim nastavlja i daje sledeću izjavu:

> Sama jukstapozicija Isusa Hrista sa Ocem ovde i znanje da *obojicu* karakteriše večni život je po implikaciji dokaz Hristovog božanstva. Znanje da Bog i *stvorenje* ne mogu imati večni život znači da njihova jukstapozicija ne bi bila moguća.[478]

Taj isti Henry Alford je bio prisiljen da napusti svoju uobičajenu iskrenost u vezi reči iz Biblije kada se bavio sa reči „roditi“:

> Kada primenjujemo Psalm 2:7 na našeg Gospoda, mi želimo *drugačiji i viši smisao* obe reči, „rodih“ i „sad“ koje se mogu primeniti na njega, smisao za koji ću biti slobodan da kažem da se reči moraju uzimati u punoći značenja, *a zanemariti i praktično uništiti njihovo niže značenje.*[479]

Čitalac će primetiti priznanje da se uobičajeno značenje reči „rodih“ mora uništiti! Mora se izmisliti „viši“ smisao, kako bi se pokrilo udaljavanje tradicije od istorijski rođenog Mesije iz Svetog Pisma. Ali taj „viši“ smisao eliminiše obično i stvarno značenje reči „roditi“. Takav proizvoljni postupak u pogledu definisanja reči svakako nije osobina Henry Alford-a. Ali je njega „sistem“ naveo na to u slučaju Psalma 2:7. Reč ne dobija „više“ značenje kada joj se oduzme pravo značenje.

Takav uticaj ortodoksna definicija Sina Božjeg ima i na druge komentatore čistih pogleda. Bog se, on kaže, ne može usklađivati sa *stvorenjem*. Ali ko ima pravo da kaže sta Bog može da uradi? Da li on nema pravo da nam da Spasitelja „čoveka Mesiju“ Isusa, i izabere ga da bude naš zastupnik pored njegovog prestola, na uzvišenom položaju kod desne ruke Boga? Pavle ne vidi nikakve teškoće u vezi toga, i ,kao da predviđa i otklanja svaku zabunu u vezi Boga i Isusa, on pred kraj svoje karijere piše: „Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovek Hristos Isus“ (1. Tim. 2:5).[480]

Ovo je ključni deo Novozavetnog otkrovenja. Čak i kada Pavle govori o uzvišenom Isusu kome je data vrhovna pozicija ili „ime“ (Fil. 2:9), to je sve „na slavu *Boga Oca*“ (st. 11). „Da se u [a ne “pred”] ime Isusovo pokloni svako

---

[478] Isto.

[479] Isto o Jevr. 1:5.

[480] Kada je Isusu dat status Boga, jednakog sa Ocem, Marija je uzdignuta na položaj ljudske (i stoga simpatičnije?) posrednice. Jedna greška je dovela do druge.

koleno“ (st. 10). Bog je još uvek Isusov Otac. Umesto da izmeni monoteizam iz Filipljana 2:5-11, Pavle zaključuje tako što ga potvrđuje.

Avgustinova naklonjenost tradiciji ga je navela da izmeni reči Isusa i Svetog Pisma u Jovanu 17:3, i do zapanjujućeg zaključka da „Su Sina poslali Otac *i Sin*“.[481] On je opisao „mehaizam“ Inkarnacije: „Čovek mu je [preegzistentnom Sinu] dodat, nije izgubio božanstvo...on se ispraznio, ne tako što je izgubio ono što je bio, već uzevši ono što nije bio“.[482]

U ovoj zapanjujućoj slici, Sin je stariji od samog sebe! Isus je imao dve različite „komponente“ – on je bio osoba koja je omogućila sopstveno rođenje, a zatim sebi dodala novu komponentu. On je sebi dodao ono što nije bio! Sin koga je rodila Marija je došao opremljen sopstvenom preegzistentnom ličnošću. To su zahtevi sistema koji je nasledio Avgustin. Avgustin je takođe ozloglašen zbog proizvoljnog tretiranja reči iz Biblije u vezi sa milenijumom. On je tvrdio da je hiljadugodišnja vladavina Hrista zapravo neograničeni period koji počinje na krstu. „Prvo vaskrsnuće“ zapravo nije bilo uopšte vaskrsnuće. *Peake's Commentary on the Bible* na pravi način opisuje Avgustinov tretman reči iz Otkrovenja 20 kao „neiskreno poigravanje“, „prosta igra izrazima“.[483]

Isto se može reći i za trijadološki tretman veoma uobičajene biblijske reči „roditi“. Mi se ne usuđujemo da izbrišemo njeno značenje i da se pravimo da jednostavno znači biti u odnosu sa nekim. Ona znači „započeti postojanje“. U slučaju Sina „roditi“ je povezano sa određenom trenutkom u vremenu, „sad“. Taj čudesni trenutak se dogodio pre oko dve hiljade godina kao ispunjenje Božjeg obećanja da će dati Sina u plemenu Davidovom.

Istorijski podaci o Isusovom početku (rođenju)

Znajući za obećanje iz Hebrejske Biblije, Matej govori o rođenju Sina Božjeg direktnom Božjom intervencijom putem svog duha koji je izveo biološko čudo u Mariji. Matej govori o „rođenju“ (*genesis*) Sina (Mat. 1:18). To je trenutak kada

[481] *On the Trinity*, Knjiga II, poglavlje 5.
[482] *Tractates on the Gospel of John*, 8 i 17.
[483] 941.

Sin počinje da postoji. Anđeo govori sa Josifom i uverava ga da je „ono što se u njoj začelo“ (st. 20) od Svetog duha, božanskog delujućeg prisustva i moći. Tako rođeni Sin se ispravno naziva „Moj [Božji] Sin“ koji je doveden iz Egipta (Misira) baš kao i Izrael (2:15). Isus je Božji novi „Izrael“ i on deluje kao što bi nacija trebala da deluje, obasjavajući svetlo istine na ostatak sveta.

Luka, kao što smo primetili, u želji da potvrdi činjenice o very, u kojoj je Teofil obučavan, obaveštava Mariju da je „ono što će se roditi“ od Svetog duha (1:35). Na osnovu čuda koje se dogodilo u Mariji, sveto dete koje je rođeno, ili „koje će se roditi“, ima pravo da se „*zato*“ zove „Sin Božji“. Pavle, u Rimljanima 1:3-4 govori o Božjem Sinu koji je „rođen“ iz semena Davidovog po svom ljudskom poreklu. On je kasnije proglašen Sinom Božjim javnom demonstracijom moći, kada je vaskrsao i uzdigao se do desne ruke Oca. Pavle propoveda o istoj činjenici u Delima 13:33, za šta je dokazni tekst Psalm 2:7, „ja te sad rodih“, kako bi opisao ustajanje, odnosno pojavljivanje, Sina kao što je obećano u Svetom Pismu (Dela 13:23). Pisac Poslanice Jevrejima se oslanja na isti Psalm 2:7, „ja te danas rodih“ kao drugi svedok predviđanja i obećanja koje je dao Natan u 2. Samuilovoj 7:14 (Jevr. 1:5). Bog je uverio Davida da će On biti Otac Mesije i da će Mesija biti Sin Božji. U oba Starozavetna stiha je data dragocena istina o poreklu Sina u tačno određenom vremenskom trenutku, kao direktnog potomka tačno određene jevrejske porodice.

Poreklo Mesije kao Božjeg Sina i sina Davidovog, sa Marijom kao njegovom biološkom majkom ima za cilj da potpuno jasno odredi trenutak početka i prirodu jedinog Sina Božjeg. Ta priča je pretrpela težak udarac kada su spekulativno orijentisani, filozofski obrazovani, crkveni oci pomerili prvobitno rođenje Sina iz poznate istorije unazad u preistorijska vremena, a posle i u večnost. Na taj način je stvoren Sin koji je „rođen u večnosti“ i koji predstavlja mitološku zamenu za istorijskog Sina Božjeg i sina Davidovog.

Kako je Martin Werner primetio, to je potez „iza koga je istorijski Isus potpuno nestao.“[484] On dodaje da je Isusova poruka „falsifikovana kada je bila interpretirana na svetlu kasnijih crkvenih dogmi trojstva, dve prirode...

[484] Werner, *Formation of Christian Dogma*, 298.

Na taj način je `Religija Hrista` okrenuta protiv `Hrišćanske Religije` kao nešto što je suštinski drugačije“. Werner zaključuje:

> Dok je odnos između primitivnog hrišćanstva i ranog katolicizma ostao potpuno mračan do ranog protestantizma, istorijska istraživanja su sada u prilici da pokažu oblik doktrine rane crkve kao suštinsko odstupanje od sadržaja učenja Isusa i primitivnog apostolskog hrišćanstva.[485]

Marija je začela i rodila dete

Ukoliko je Marija zaista u sebe primila biće koje prolazi kroz transformaciju iz duhovnog bića u ljudsku osobu, Luka i Matej nas obmanjuju. U njenoj utrobi nema mesta za dve osobe, od kojih je jedna dodata drugoj. Da li bi to bili nekakvi blizanci? Marija nije rodila osobu koja je dva „cela“, potpuno Bog i potpuno čovek. Ona nije rodila „dvostruku osobu“, preegzistentnu duhovnu osobu koja je sebe dodala ljudskom biću. Biblijsko viđenje rođenja Isusa je mnogo jednostavnije. Marija je rodila krvnog naslednika Davida, jednu osobu, obećanog Mesiju, čije je nastajanje obećano u određenom trenutku u istoriji. Marija je zatrudnela šest meseci posle njene rođake Jelisavete. Ona nije primila i transformisala osobu u fetus.

Do trenutka kada su crkveni sabori završili sa njihovim novim viđenjem Sina Božjeg, Sin je presečen na dva dela. Za njega je rečeno da je postojao pre nego što je postao. Njegovo pravo poreklo, rečeno je, je od pre Postanja. To je bilo viđenje Arija i kasnijih neo-Arijanaca i Evnomija.[486] Ono što je postalo stalno ortodoksno gledište je ono za koje se zalagao Atanasije, da je Isus rođen u bezvremenoj večnosti. Borba između ta dva pogrešna mišljenja je trajala decenijama i crkva se na kraju odlučila za Isusa iz Halkedona, sa dve prirode, njegov stvarni ego je da je on drugi večni član trojnog Božanstva. Ali šta se dogodilo sa istorijskim potomkom Davida koji je čudom nastao u Mariji? Šta je ostalo od pažljivo sastavljenih viđenja Mateja i Luke o tome ko je zaista bio Isus?

---

[485] Isto 320.

[486] Za gledište upornog ne-trijadološkog glasnogovornika posle NIkeje, pogledati Thomas Kopecek, *A History of Neo-Arianism*, Philadelphia Patristic Foundation, 1979.

Izgleda da niko ne primećuje da bezgrešno rođenje, nastanak Sina Božjeg, isključuje svaku pomisao na dvostruko poreklo. Sin nije rođen (nastao) dva puta, jednom u večnosti i drugi put u istoriji.

Njegovo istorijsko poreklo kao Davidovog potomka je potpuno dovoljno da garantuje njegovu pretenziju da bude Mesija. Sin Božji čije poreklo je uklonjeno iz biološkog lanca je neobično i ne odgovara božanskom obećanju koje kaže da je Mesija potomak Davida, kao i rođeni Sin Božji.

Svici sa Mrtvog mora

Sada je dobro poznato da Svici sa Mrtvog mora oslikavaju mnogo mesijanskih tema iz Novog Zaveta. Kumranska sekta je očekivala dolazećeg Mesiju. Tekstovi kao što je Patrijarhov blagoslov očekuju „dolazak pravednog Mesije, potomka Davidovog.“[487] Mi čitamo o „dolasku Mesije od Aarona i Izraela“ u Damaskom dokumentu.[488] Paralelno Starom Zavetu, *Mashiach* (Mesija) se takođe očekuje kao prorok. Svici sadrže mnoštvo biblijskih titula za dolazećeg Mesiju: „grana Davidova“, „skiptar“ i „zvezda“.

Najznačajnije ćitamo u 1 QSa 2:11 (*Vlast zajednice*) o vremenu „kada će Bog roditi Mesiju“ i o Mesiji kao o Božjem prvorođenom Sinu.[489] Mesija će imati moć da podiže mrtve.[490] Ništa se ne govori o Sinu Božjem koji nema početak, ili koji je „stvoren u večnosti“. Pisac Poslanice Jevrejima takođe govori o Bogu koji dovodi svog prvorođenog u naseljeni svet (Jevr. 1:6).

Novi Zavet je deo intelektualnog sveta Jevreja. Svici koji pominju Božjeg Sina i njegovo nasleđe „nam pomažu da razumemo zašto su evanđelisti Matej i Luka zainteresovani da nam Isusovo rođenje predstave u takvom svetlu“.[491]

Još jednom okruženje Novog Zaveta pokazuje da je hrišćanstvo iz prvog veka mesijanska vera, koja ima zajedničko verovanje sa Jevrejima da će Bog doneti na svet Mesiju, Sina Božjeg.

---

[487] Takođe videti 4QFlor 1-2. 2:11;4QpIsa. 8-10:17.
[488] CD 19:10; 20:1.
[489] 4Q369.
[490] 4Q521, red 12.
[491] Michael Wise, Martin Abegg, Jr., and Edward Cook, *The Dead Sea Scrolls: A New Translation*, Harper Collins, 1999, 329.

Mesija koji je jednom došao dolazi opet da vlada svetom u Carstvu Božjem, koje je obećano u Svetom Pismu i pominje se u molitvi na dobro poznat način „Neka bude Carstvo Tvoje“. Ista molitva se pominje u zahtevu *maran ata* „neka dođe naš Gospod“ (1. Kor. 16:22). „Naš Gospod“ je Gospod Mesija, proročki označen kao „Gospod moj“ u Psalmu 110:1. Taj dragoceni stih je ključ Isusovog identiteta u odnosu na Jednog Boga.

Više o preegzistenciji

Kada je Psalm 110:1 napušten od strane učenja koja više nisu mogla da prepoznaju razliku između Gospoda Boga (Jahvea) i Gospoda Mesije („gospod moj“, *adoni*), Isusova ličnost je u mnogome zamagljena. Najbolje što su članovi crkve mogi da urade je da govore o Isusovoj „preegzistenciji“. Ali šta znači reč „preegzistencija“?

Vodeći rimokatolički naučnik, Luke Timothy Johnson, je 2003. u delu *The Creed: What Christians Believe and Why It Matters* pitao: „Kako neko može postojati pre postojanja? Kako `Isus Hrist` može postojati pre svog rođenja u Vitlejemu?“[492]

To pitanje pokreće veliku lavinu preispitivanja, prisećanja i razmišljanja među mislećim posetiocima crkvi. Odgovor glasi da niko ne može preegzistirati samog sebe! Preegzistencija je lukavi termin koji pokriva „dva postojanja“, pa stoga i dve odvojene ličnosti. Jedna je dodata drugoj, a termin „preegzistencija“ treba da nam pomogne da pređemo preko činjenice da prva „preegzistirajuća“ osoba ne može biti ista kao i druga osoba. Jedna osoba ne može biti starija od sebe same. Ista osoba ne može početi isti put u dva različita vremena. Budući da je Isus, Sin Božji, nastao, *rođen je*, u Mariji, to označava trenutak njegovog nastajanja. Matej nas izričito obaveštava o „rođenju Isusa Hrista“ (1:1,1:18). Ono što je postojalo pre njega je neko drugi, koji pokušava da se poveže sa stvarnim Isusom. Po toj teoriji, stvarni Isus nastaje opterećen čudnom drugom osobom koja ga prati i koju mešaju sa njim. „Preegzistancija“ je izglada način prikrivanja očiglednih pukotina u teoriji da jedna osoba može preegzistirati samu sebe.

[492] Luke Timothy Johnson, *The Creed*, Doubleday, 2003, 108.

Luka 1:32 nas informiše da se ličnost Sina Božjeg sastoji iz dva elementa. On je sin Božji („Sin Najvišega“) i sin Davidov („Davida oca Njegovog“), i na taj način je čudom uvršten u ljudski biološki lanac. Nikakve dalje komplikacije nisu potrebne.

Luke Timothy Johnson, umesto da se suoči sa odgovorom na svoje odlično pitanje o „preegzistenciji“, daje izgovor za termin pozivajući se na to da smo mi ljudi prinuđeni da govorimo o stvarima koje su van naših moći poimanja:

> „Preegzistencija“ je nesrećan izraz., ali je razmljiva posledica stvorenja koja žive u vremenu i koja pokušavaju da govore o Bogu koji je van vremena... Takav rečnik ima za cilj da izrazi, na način koji mi možemo da razumemo, da je, nekako, Bog bio u onome koga nazivamo Isus od početka do kraja.[493]

Da, ali zašto počinje sa pretpostavkom, nepotvrđenom u Svetom Pismu, da je Bog rodio Sina van vremena? Luka govori da je Marija zatrudnela šest meseci posle Jelisavete.

Srećom, Bog nije toliko ograničen jezikom. On je stvorio jezik, On nam daje jasan koncept vremena i govori sa nama na taj način. On je namerno dopustio da istorijsko vreme protekne pre nego što je odlučio da, u skladu sa sopstvenim obećanjima, na svet donese svog „dragog Sina“ ili „Sina ljubavi svoje“ (Kol. 1:13). On je taj događaj namenio tačno određenom geografskom mestu u određenom trenutku u vremenu. Štaviše, on je detaljno zabeležio geneološku liniju koja povezuje pretke Spasitelja, ne u bezvremenost, već nazad u istoriju izraelskog naroda (zapravo, nazad do Adama, kako nam Luka govori u 3:38). Isus, Sin Božji, je stoga jedna osoba sa jednim istorijskim poreklom, koji je bio pod uticajem biološkog čuda koje garantuje da mu je Bog otac, dok su mu preci ukorenjeni u Izraelu. On nije stariji od samog sebe ili stariji, a u isto vreme mlađi, od svog rođaka Jovana, koji je rođen šest meseci pre njega. Ovde ne postoje nerešive zagonetke i misterije, samo istorijski prikaz odlučnosti Jednog Boga da stvori glavu Novog Stvaranja, drugog Adama i Mesiju, Sina Božjeg.

Sve ovo je Luka detaljno istražio i opisuje kao srž i temelj hrišćanske vere koju preporučuje.

---

[493] Isto 108.

U savremeno vreme se ekstremna nelogičnost „preegzistencije“, pretpostavke da jedna osoba može početi da postoji dok već postoji, opisuje na sledeći način:

> Koncept preegzistencije je pokušaj objašnjavanja (fundamentalno iracionalnog) odnosa između bića za koje se empirijski zna da postoji i drugog bića čije je postojanje odvojeno od empirijskog i vremenskog sveta (odnos koji se racionališe idejom inkarnacije)... Isusovo shvatanje je drugačije. Ideja o preegzistenciji nije u njegovim mislima. Ta ideja stavlja postojanje, život, u (paradoksalan) odnos sa bićem koje je oduvek postojalo.[494]

Za čitaoce Biblije je važno da se prisete dragocenih učenja Mateja i Luke o *poreklu* (*rođenju*, Mat. 1:1,18) Sina Božjeg. To poreklo nam govori ko je on. Kao što je francuski profesor istorije religije napisao:

> Misli o preegzistenciji i inkarnaciji ne postoje u [Matejinim i Lukinim] umovima [sa čudotvornim rođenjem]. Činjenica je da se te dve ideje ne mogu pomiriti. Preegzistentno biće koje postaje čovek, spušta sebe na nivo ljudskog embriona; ali on nije začet [kao što kažu opisi rođenja] delovanjem koje je van njega u utrobi žene. Začeće je trenutak u kome se formira osoba *koja nije postojala pre toga*, bar ne kao osoba.[495]

Kada eksperti govore o preegzistenciji, bez koje nema Trojstva, oni se suočavaju sa zbunjujućom teškoćom. Oni priznaju da je Starozavetno očekivanje da je Mesija „kralj iz plemena Davidovog, rođen kao čovek (Jer 30:21), iako je natprirodno obdaren i blagosloven“.

---

[494] Rudolf Otto, *The Kingdom of God and the Son of Man*, Lutterworth Press, 1943, 175.
[495] Albert Reville, *History of the Dogma of the Deity of Jesus Christ*, Philip Green, 1905, 43, dodato isticanje.

Oni nastavljaju i kažu da je „više začeće“ pomenuo „svemoćni Bog“ i „Otac večnosti“[496] u Isaiji 9:6. *Dictionary of Christ and the Gospels* ne može naći nikakvu sigurnost da se u Hebrejskoj Bibliji misli da Mesija bukvalno postoji od starih vremena. Oni se slažu da su proroci možda mislili i postojanju Mesije samo „u večnom Božjem umu“. Rečnik je podjednako neodlučan u vezi bilo kakve stvarne preegzistencije u sinoptičkim jevanđeljima. Ne postoji čvrst temelj za pronalaženje preegzistentnog Mesije. Postoji „samo nekoliko naznaka“. Psalm 110:1 „izgleda da nagoveštava...“ „Sličan zaključak se može izvesti...“ „možda...“. Takođe se slaže da se propovedi u knjizi Dela „ograničavaju na istorijsko predstavljanje Isusa Hrista“.[497]

„Preegzistencija“, kaže *Dictionary of the Apostolic Church*, „ne pripada primarnim podacima hrišćanske vere o istorijskom i uzvišenom Isusu... Ona nije element primitivne doktrine zabeležene u uvodnim poglavljima Dela“.[498] U rečniku se dodaje da je ona „nužna posledica te vere“. Ali postoje teškoće:

> Ovde se suočavamo sa problemom. Misao Apostolske crkve je napredovala [kroz Pavla] od pozicije koja se vidi u prvim poglavljima Dela, u kojima nema ni naznaka preegzistencije, do one koja se pretpostavlja čak i u ranijim Pavlovim poslanicama, gde se njeno prisustvo i aktivnost u potpunosti pretpostavljaju.[499]

Ali kako se dogodila ova neverovatna tranzicija? „Proces razvoja je toliko postepen, tih i nesvestan da ne ostavlja traga i veza između Pentekostalnih govora i Kološana“. Ali rečnik priznaje da se „u 1. Petrovoj koncept preegzistencije pojavljuje malo ili ni malo“.[500] Dakle, Petar ne zna ništa o neobičnom „novom“ pogledu na Isusa kao preegzistentnog Sina. Petar zapravo govori o Isusu kao *određenom* (1. Pet. 1:20), [501] što isključuje preegzistenciju.

---

[496] Jevrejski preodioci Septuaginta (LXX) tumače ovu mesijansku tituli kao „otac budućeg vremena“. Isus je zaista nadzornik i „roditelj“ novog poretka Carstva Božjeg.
[497] *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 2:407.
[498] *Dictionary of the Apostolic Church*, 2:264.
[499] Isto
[500] Isto 264, 265.
[501] Jeremija je predskazan, ali svakako nije preegzistentan (Jer. 1:5).

Pokušaj rečnika da opravda *kasniju* doktrinu Sina koji nije nastao u majčinoj utrobi se završava tako što se govori samo o „nužnosti misli“ kao osnovi za „neverovatan preobražaj“[502] od Isusa iz Dela i Petra do onoga što Pavle u svojim kasnijim poslanicama navodno govori o preegzistentnom Sinu. Međutim, preobražaj je umišljen. Pavle je znao da je „stena koja iđaše“ za Izraelom (1. Kor. 10:4) *vrsta* Hrista, a ne sam Hrist koji je doslovno preegzistentan (on upotrebljava reč „ugledi“ dva puta u 1. Kor. 10:6,11). Pavle zapravo govori o Sinu koji „je rođen“[503] od žene (Gal. 4:4) što isključuje prethodno postojanje. Činjenica da je Sin „poslat“ ne dokazuje ništa o prethodnom životu Sina. Svi Božji proroci i poslanici su „poslati“.

Ako Sin Božji počinje da postoji u istoriji, kao što kažu jevanđelja, on nije mogao takođe postojati i pre toga. Priča o „preegzistenciji“ kamuflira ono što je zapravo uvođenje novog Isusa koji preegzistira istorijskog Isusa. Hrišćani se u Novom Zavetu podstiču da prepoznaju, veruju i prate stvarnog Isusa iz istorije, ne neko drugo biće koje je postojalo pre nastanka stvarnog Sina.

Više o Jovanovom jevanđelju

Zagovornici Trojstva svoje argumente u najvećoj meri uzimaju iz četvrtog jevanđelja. To samo po sebi treba da pobudi sumnju. Da li je samo voljeni sledbenik u devedesetim godinama nove ere osetio potrebu da pokaže kako se vera Izraela sada proširila kako bi obuhvatala dve ili tri osobe? Da li potvrdu vere Izraela od strane Isusa u Marku 12:28-34 (Marko je pisao verovatno oko 65. godine) sada treba odbaciti ili promeniti? Da li se doktrina o Bogu može tako radikalno promeniti, bez ove kolosalne promene, ukoliko se tako nešto zapravo i može dogoditi?

Jovan, koji je nesumnjivo bio upoznat sa radom Mateja, Marka i Luke, i svakako nije imao nameru da im protivreči, isto tako podržava Isusov jevrejski stav da je Bog jedna osoba, kao i svaki Novozavetni pisac.

---

[502] *Dictionary of the Apostolic Church*, 2:264.

[503] Obratite pažnju na Pavlovo naročito korišćenje reči *ginomai*, nastati, umesto uobičajene reči za rađanje.

On je napisao celu knjigu kako bi nas uverio da u Isusa treba verovati kao u „Mesiju, Sina Božjeg“ (20:31), na taj način potvrđujući svoje potpuno slaganje sa Petrovom ispovesti, koju tako snažno podržavaju Isus i Matej 16:16-18. Tokom Isusovih dugih propovedi kako ih je zabeležio Jovan, Isus stalno insistira da može da deluje samo u saradnji i u suberninaciji sa Ocem koji mu daje naređenja. Isus iz Jovana naziva Boga „moj Bog“ (20:17) i empatično izjavljuje da ništa ne može da uradi sam (5:19), već samo po naređenju svoga Oca, koji je Jedan Bog „jedini istiniti Bog“ (17:3).

Jovan Krstitelj je istakao da je Isus ispred njega „jer pre mene beše“ (1:15,30).[504] Isus je priznao da je bio viđen u viziji kao Sin Čovečji u Danilu 7, ljudsko biće koje je živo kod Boga i čija je sudbina da primi buduće Carstvo Božje (6:62).[505] U Jovanu 17:3 Isus uspostavlja veru u unitarni monoteizam osnovom istinske vere: Otac je „jedini stiniti Bog“.[506] Bilo koji Jevrejin će to potvrditi. Isus se povezuje sa Jednim Bogom koji je Otac, ali je u isto vreme numerički različit. U Jovanu 17:5 Isus traži da kao nagradu za svoje ostvareno propovedanje primi slavu „koju imadoh u Tebe [Oca] pre nego svet postade“. To je moguća slava, slava koja je obećana unapred. On ne govori ništa o ponovnom dobijanju slave koja mu je privremeno oduzeta, već o dobijanju te slave po prvi put.

---

[504] Prevodioci ovde na silu unose preegzistenciju. „Pre mene“ se može prevesti i kao „meni nadređeni“. Kao u Geneva Bible: „Bolji od mene“. Rotherham: „moj poglavar beše“. C.H. Dodd prevodi: „Za mnom ide čovek koji preda mnom postade, jer je u suštini uvek bio moj poglavar“ (citirao J.A.T. Robinson u *The Priority of John*, SCM Press, 1985, 384). *New International Commentary* on John sadrži ovu belešku: „Za mnom ide čovek koji preda mnom postade, jer (uvek) pre mene beše, moj poglavar“... Neki naučnici smatraju da „pre“ ne znači „pre u vremenu“, već „prvi po značaju“... „on je moj poglavar“ (Leon Morris, *The Gospel According to John*, Eerdmans, 1995, 96-97). Kalvin kaže „izvrsniji od mene“. Takođe i Barkar's Bible (1599), i mnogi drugi komentatori tokom proteklih 400 godina.

[505] Upravo je ljudsko biće „Sin Čovečji“ ono koje je ovde preegzistentno. On je naravno tu bio „pre“ u Danilovoj viziji. Čak i trijadolozi ne smatraju da je ljudski Isus bio živ u Danilovo vreme.

[506] Avgustin je prepoznao da je ovo unitarna izjava u najčistijem obliku i izbegao ju je menjajući redosled reči kao što smo već videli.

Upravo u tom kontekstu je Isus obećao tu istu slavu svojim sledbenicima koji *još nisu živi*, kada izgovara ove reči: Ja se molim „za one koji mi veruju kroz njihove [apostolske] reči radi“ (st. 20). „I slavu koju si mi dao ja dadoh njima“ (st. 22). To je slava koja je obećana, ali još nije data. U Novom Zavetu nagrade se često obećavaju kao da sada postoje na nebesima, kao blago koje se čuva za budućnost. „Pazite da pravdu svoju ne činite pred ljudima da vas oni vide“, rekao je Isus u Mateju (6:1), „inače platu nemate[507] od Oca“, odnosno onu koju Otac čuva za budućnost. Sve stvari iz budućnosti su sada kod Boga. Slava koju je Isus tražio za sebe u Jovanu 17:5 je buduća obećana slava. On ju je posedovao u Božjem obećanju i sada je vreme da je primi. Zahtev nas podseća na izjavu „primite carstvo koje vam je pripravljeno od postanja sveta“ (Mat. 25:34). Samo Carstvo se nalazi u budućnosti, ali je obećano od početka. To je slučaj i sa slavom koju je Isus zatražio da primi kao rezultat svog obavljenog posla. Kontekst Jovana 17:5 ne treba prevideti u stihovima 20 i 22.

Baš kao što je Pavle mogao da kaže da hrišćani „imaju“ telo pripremljeno na nebu (2. Kor. 5:1), iako ga još nemaju, tako je Isus zatražio od Boga da mu da slavu koju je Bog pripremio za njega, koju je „imao“ kod Boga, u Božjoj nameri. Ne postoji potreba da ovaj jedan stih pokreće problem druge večne osobe. Stihovi 22 i 24 iz 17. poglavlja Jovana definišu slavu kao obećanu, moguću, slavu kao nagradu u budućnosti.

Istaknuti trijadolozi Avgustin i Kalvinov kolega Theodore Beza razumeju Jovana 17:5 kao slavu koja je određena pre postanka sveta, paralelno sa Jovanovom kasnijom izjavom da je Isus „Jagnje, koje je zaklano od postanja sveta“ (Otkr. 13:8). Nemački komentator J.G. Rosenmuller je bio ubeđen da je slava iz Jovana 17:5 ista ona koju je Isus dao svojim prijateljima (st. 22). Anglikanski biskup Samuel Pareker (1640-1687) je među mnogima koji smatraju da u Jovanu 17:5 ne postoji ništa što bi protivrečilo zabeleženom poreklu Sina Božjeg:

> To je oblik govora u formi izreke koji se koristi među Jevrejima za izražavanje stvari od velikog značaja, koje se rešavaju samo u božanskoj mudrosti, kao da stvarno postoje.

[507] Obratite pažnju na sadašnje vreme, iako je nagrada u budućnosti.

> Zato oni kažu da je Mesija stariji od sunca, a mozaički poredak stariji od sveta, ne zato što ih stvarno razumeju kao takve, već da izraze njihovu apsolutnu korisnost i neophodnost... Slava za koju se Isus molio u Jovanu 17:5... je ta čast koju je Bog čuvao čitavu večnost kako bi odlikovao Mesiju.[508]

Profesor Wendt o Jovanu 8:58 i 17:5

Postoji stalan protest protiv čitanja Jovana protivno drugim jevanđeljima i činjenja da on daje suštinski neljudskog Isusa. To je lažni metod koji promoviše samo jedno od četiri jevanđelja kako bi se podržao Isus koji je nepoznat sinoptičkim jevanđeljima i pripremama za Mesiju u obećanjeima Hebrejske Biblije. Ono što Jovan *nije* uradio je promena Isusove unitarne vere. Jovan 17:3 je veoma jasan u tom smislu. Jovan 8:58 i 17:5 se moraju čitati na svetlu Jovana 17:3 i ostatka Biblije. Profesor Wendt krajem 19. veka piše:

> Jasno je da Jovan 8:58 i 17:5 ne govore o stvarnoj preegzistenciji Hrista. Ne smemo posmatrati te stihove izolovano, već ih treba razumeti u njihovom kontekstu. Izjava iz Jovana 8:58 „Ja sam pre nego se Avram rodio“ je bila podstaknuta činjenicom da su se Isusovi protivnici suprotstavili njegovoj izjavi iz stiha 51 govoreći da Isus nije veći od Avrama i proroka (st. 53). Budući da je Mesiju poslao Bog, Isus je svestan da je zapravo superiorniji od Avrama i proroka. Zato on odgovara da Avram „vidi dan moj“, odnosno stupanje Isusa na istorijsku pozornicu i „vide, i obradova se“ tom danu. Isus pojačava svoj argument dodavanjem izjave, koja je Jevrejima delovala neobično, da je on bio čak „pre nego se Avram rodio“ (st. 58).
>
> Ova poslednja izjava se mora razumeti u vezi sa stihom 56. Isus u stihovima 55, 56 i 58 govori kao da se njegova sadašnja služba proteže do vremena Avrama i ranije. Njegove reči su Jevreji razumeli u tom smislu i odbacili kao besmislice. Ali Isus očigledno (u st. 56) nije mislio da je Avram zaista prisustvovao Isusovom pojavljivanju na zemlji i da ga je doslovno video. Isus govori o Avramovoj *duhovnoj viziji* njegovog pojavljivanja na zemlji, kojom je Avram, na Isakovom rođenju, u isto vreme predvideo obećanog Mesiju i radovao se buduće, pojavljivanju

[508] Samuel Parker, *A Free and Impartial Censure of the Platonic Philosophy*, Oxford, 1667, 239, 240.

> velikog (Mesije) koji će biti potomak Izraela. Isusovo pominjanje svog postojanja pre Avramovog rođenja se mora razumeti u istom smislu. Ovde ne postoji iznenadna nebeska preegzistencija Mesije: pominjanje se opet očigledno odnosi na njegovo zemaljsko postojanje. A to zemaljsko postojanje je upravo postojanje Mesije. Kao takav, on ne samo da je bio prisutan u Avramovom umu, već i pre toga, kao predmet Božjeg predskazanja. Ta vrsta preegzistencije koju Isus ima na umu je „idejna" [u svetu ideja i planova]. U skladu sa svojom svesti da je Mesija koji je predodređen od početka, Isus zaista može da tvrdi da je veći od Avrama i proroka (Jovan 8:58).

U Jovanu 17:5 Wendt je uhvatio hebrejski smisao Isusovih i Jovanovih reči:

> Isus traži od Oca da mu sada da nebesku slavu koju je imao kod Oca pre početka sveta. Zaključak da to što je Isus imao preegzistentnu slavu na nebu, znači da je takođe morao lično preegzistirati na nebu, je suviše nagao. To dokazuje Matej 6:20 ("sabirajte sebi blago na nebu"), 25:34 ("hodite blagosloveni Oca mog; primite carstvo koje vam je pripravljeno od postanja sveta"), Kološanima 1:5 ("Za nadu ostavljenu vama na nebesima, za koju napred čuste u reči istine jevanđelja"), i 1. Petrova 1:4 ("nasledstvo nepropadljivo, koje neće istruhnuti ni uvenuti, sačuvano na nebesima za vas"). Dakle, *nagrada* se takođe može smatrati preegzistentnom na nebu. Takva nagrada je određena za ljudska bića i već se *čuva* kako bi im se dodelila na kraju njihovog života. To je slučaj i sa nebeskom slavom koju Isus traži.

> On ne traži *povratak*[509] u ranije nebesko stanje. Umesto toga, on traži od Boga da mu da sada, ne kraju svog rada kao Mesije na zemlji (st. 4),

[509] Da li je Isus ikada rekao da će se *vratiti* Ocu? Ili je samo rekao da *ide* Ocu? Postoji velika razlika između idenja i vraćanja! Jovana 13:3, 16:28 i 20:17 treba pažljivo ispitati u KJV ili RSV, kao i u NIV. Pronaći ćete zapanjujuće razlike u prevodu. Koji je tačan? Možete pogledati grčko-engleski prevod ili potražiti značenje reči na *Strong's*. Veoma je prosvetljujuće. Ali

> nebesku nagradu, koju mu je Bog namenio u večnosti, kao Mesiji. Kao Mesija i Sin, on zna da je voljen i predodređen od strane Oca od večnosti (st. 24). I Jovan 8:58 i 17:5 se bave Božjim predodređenjem Mesije.[510]

Isus u sva četiri jevanđelja tvrdi da je Mesija Izraela i tu tvrdnju u potpunosti podržava Jovanova izjava posebne namene da je njegovo jevanđelje namenjeno da pokrene verovanje u Isusa kao Mesiju, Sina Božjeg (20:31), a svakako ne u drugog Boga iz proširene *šeme*. Mesijanska tvrdnja „Ja sam on", „ja sam taj" teče kao zlatna nit kroz opise Jovanovog jevanđelja. Osnova za to je postavljena u razgovoru sa ženom na bunaru. „Znam da će doći Mesija... Ja sam koji s tobom govorim" („*Ja sam*, taj koji govori sa tobom", 4:25,26).

Kao Mesija, Isus je taj u koga moramo verovati, da ne bi pomrli u gresima svojim (8:24), i 8:56, Mesijanstvo Isusovo je predvideo Avram koji se radovao Isusovom vremenu. Čak i pre nego što se Avram rodio, „ja sam" (8:58).[511] Grčki jezik je ovde identičan kao u izrazu iz 4:26 i 8:24 i paralelan je Isusovim velikim izjavama, „Ja sam pastir dobri" (10:11), „Ja sam put i istina i život" (14:6). On je jedini put do Oca (14:6).

---

zapamtite da je to redak slučaj lošeg prevoda u NIV, kako bi se progurala ideja koja tu ne postoji!

[510] H.H. Wendt, *System der Christlichen Lehre*, Vandenhoeck and Ruprecht, 1906, deo 2, 348, 349, moj prevod. Cf. Wendt, *Teaching of Jesus*, 2:151 -182.

[511] Grčko „ja sam" nije isto kao objava Božjeg imena u 2. knj. Mojsijevoj 3:14, gde Bog kaže „Ja sam Onaj što jeste" (*ego eimi 'o ohn*). Ta titula se odnosi na *Oca*, nikada na Sina. Ona označava Oca, a ne Sina u Otkr. 1:8 (*'o ohn*).

Mesija je ključ stvaranja sveta. Njegovo raspeće se „dogodilo“ u Božjem umu pre stvaranja sveta – on je bio jagnje koje je već bilo zaklano „od postanja sveta“ (Otkr. 13:8) – zato što je „u njemu“ (ne „od strane njega“ kao što je pogrešno prevedeno u velikom broju verzija) sve načinjeno (Kol. 1:16). Sve stvari zaista prolaze „kroz“ Mesiju i sa njim na vidiku (Kol. 1:16). Ali ovaj predlog „kroz“ ne znači kontradikciju sa velikim brojem tekstova koji kažu da je Bog sam stvorio nebo i zemlju (lsa. 44:24). Hrišćani iz svih vremena su zaista bili u Hristu pre stvaranja sveta (Efes. 1:4), ali to ne znači da su bili svesni i živi. Za Jevreje je uobičajeno da govore o svetu kao da je stvoren zbog Izraela. On je stvoren sa Isusom, Sinom Božjim, na umu.

Isus je zaista „sišao sa neba“ (Jovan 6:38). Ali Bibliji treba dozvoliti da tumači sopstvene izjave. Jakov kaže da *svaki dobri dar* dolazi sa neba (Jakov. 1:17; 3:15). Isus je takođe došao sa neba; odnosno on je Božji dar svetu (Jovan 3:16). Treba da primetimo da je Isus o sebi govorio kao o hlebu koji dolazi sa neba. Niko ne misli da je on doslovno preegzistentna vekna. Pre da je „hleb“ koji je došao u njegovom „telu“ (Jovan 6:51). Upravo je *čovek Isus* taj koji je „sišao sa neba“, ali to nije ono što nam govori Trojstvo. Ono smatra da je večni Sin Božji postojao na nebu pre svog rođenja. Silazak Isusa sa neba je jednostavno jevrejski način za izražavanje Božje ogromne mudrosti, a Sin je konačni poklon jednog Boga za spasenje čovečanstva.

Sin kao svrha Božjeg stvaranja

Pavlovo shvatanje sudbine sveta je da su sve stvari usmerene ka Isusu. On je predmet velikog plana koji je davno stvorio jedan Bog. “Po naredbi vekova, koju učini u Hristu Isusu, Gospodu našem” (Efes. 3:11). Za Pavla Isus predstavlja mudrost Božju (1 Kor. 1:24). On je ono što je mudrost postala, ali sama mudrost je mudro razmišljanje jednog Boga, a ta mudrost iz reči (Jovan 1:1) se u jednom trenutku prikazala u rođenom Sinu Božjem.

Ni Pavle ni Jovan ne protivreče obećanju Hebrejske Biblije da će se Sin *roditi* u Izraelu (Isa. 9:6), prorok iz izraelske porodice, kao Mojsije (1. knj. Mojsijeva 18:15-19).

Lukino i Matejevo viđenje porekla Sina Božjeg su osmišljeni da naprave neprobojnu prepreku svakoj špekulaciji o drugačijem postojanju Sina. Jovan i Pavle su, nažalost, upotrebljeni, a ponekad i pogrešno prevedeni, kako bi zapravo protivrečili Mateju i Luki.

Pretpostaviti da je Jovan predstavio Isusa kao samog Boga bi značilo optužiti ga za nepromišljenost. Naprotiv, Isus iz Jovana je rekao svojim tužiteljima da nije Bog, već ovlašćeni „Sin Božji", vrhunski primer onoga što Božji poslanik može biti. Zar oni nisu nazivani „bogovima" u Starozavetnom periodu? Koliko je on, kao poslednji i glavni Božji poslanik, ovlašćen da bude prepoznat kao „Sin Božji", što je ekvivalent Mesiji u Novom Zavetu? (Jovan 10:34-36). A Isus u Jovanu daje snažnu izjavu *šeme*, kao što to čini i u Marku, kada definiše hrišćanskog Boga kao Oca koji je „jedini istiniti Bog" (17:3) i „jedan Bog" (5:44).

Ograničenja monoteizma

Edith Schaeffer, supruga proslavnjenog Francis Schaeffer-a, daje jednostavno i nedvosmisleno mišljenje u svojoj knjizi *Christianity Is Jewish*.[512] To je jednostavna istorijska činjenica, koju nikada ne treba zaboraviti, da hrišćanska vera svoje korene ima u judaizmu i u jevrejskom narodu. Sa mogućim izuzetkom Luke, svi Novozavetni pisci su bili Jevreji. Pavle je bio Jevrejin. Može se sa pravom reći da je „jedan posrednik Boga i ljudi, čovek Hristos Isus" (1. Tim. 2:5) i dalje Jevrejin. Budući da je rođen kao Jevrejin, to je i dalje njegov identitet. On je, naravno, takođe proslavljeni poglavar nove rase ljudskih bića. Njegov Otac, Bog, mu je poverio sav autoritet na nebu i zemlji (Mat. 28:18).

Koncept Isusovog žrtvovanja zbog greha je jevrejski, a ceo koncept Isusa kao Mesije, Sina Božjeg, je izgrađen na jevrejskim definicijama tih titula, izvedenih iz kraljevskog mesijanizma Hebrejske Biblije, posebno Psalma 2, koji definiše „Gospoda Mesiju" (pomazanika) kao Sina Božjeg i vladara budućeg Carstva Božjeg (st. 2, 6, 7). On će vladati svetom iz Jerusalima. Psalm 2 se citira 18 puta u Novom Zavetu, a dragoceno proročanstvo iz Psalma 110:1 Novozavetni pisci pominju 25 puta. Jevanđelje koje je propovedao Isus se tiče budućeg Carstva Božjeg. To je takođe jevrejski Starozavetni koncept i ne sme se izbacivati iz svog jevrejskog koncepta, kako bi služio interesima savremenih teologa.

[512] Tyndale House, 1975.

Crkva očajnički treba da se poveže sa svojim jevrejskim korenima.[513] Crkva danas nije okrenuta tim jevrejskim korenima, već ogromnom grčkom teološkom sistemu, koji naše čitanje Biblije čini konfuznim i neefikasnim. E.F. Scott, u odličnoj studiji Carstva Božjeg u hrišćanskom jevanđelju, stavlja primedbu zbog:

> …dugog i ogorčenog sukoba koji je doveo do definicije, u metafizičkim terminima, dvostruke prirode Hrista. *Ništa se ne čini daljim od stvarnosti hrišćanske vere, od tog žalosnog sukoba*, ali je grčki um sve uložio u njega...Ne iznenađuje da su ti savremeni pisci pronašli da se hrišćanstvo, tokom neznabožačke[514] misije, transformisalo u novu religiju. Crkva je, *iako se i dalje naziva Isusovim imenom, zaboravila, ili odbija da se priseti, šta je on zaista propovedao.*[515]

Crkva se ponela izdajnički prema svom majčinskom judaizmu – u pogledu definisanja Boga. Ona je u nekom smislu postala prostitutka dozvoljavajući svom sistemu verovanja da, u svom srcu, bude inficiran stranom doktrinom Boga. Pored ulaska u „Konstantinov konkubinat“, zbunjujući crkvu i svet, crkva je razvila pogled na Boga koji Isus ne bi prihvatio. „Gospod je Bog naš Gospod jedini“ (Marko 12:29) nije ekvivalent „Bog je tri osobe sa jednom suštinom“. Ta razlika se mora prepoznati. Rezultat tog prepoznavanja će imati dalekosežne posledice na budućnost sveta religije.

---

[513] To, naravno, ne znači povratak Mozaičkom judaizmu iz Starog Zaveta u smislu kalendara i zakona o hrani. Pavle je naporno radio kako bi proglasio novu slobodu u Hristu koji predstavlja srce Novog Zaveta. Sam Pavle je bio „u zakonu Hristovom“ (1. Kor. 9:21), ali ne pod Mojsijevim zakonom. Kako bi to pokazao, Pavle je govorio o Isusu koji je „Zakon zapovesti naukama ukinuo“ (Efes. 2:15) kako bi stvorio novi ujedinjeni „Božji Izrael“ i duhovno obrezanje (Gal. 6:16; Fil. 3:3) u kome su svi narodi jedno u Hristu.

[514] Posle Novozavetnog perioda.

[515] *The Kingdom of God in the New Testament*, Macmillan, 1931,159,160,156, dodato isticanje.

Hrišćanstvo je izgubilo svoj identitet

Pravi način za traženje identiteta Boga iz Biblije je početi sa „Božjim“ tekstovima. Pogrešno je početi sa tekstovima o Sinu Božjem i jednostavno ih čitati kao da piše Bog Sin. Neko može dati izolovane tekstove iz Jovanovog jevanđelja, koji mogu indirektno govoriti da je Isus Bog. Ali ništa se ne sme zaključivati iz tih tekstova pre nego što se mišljenje ukoreni u unitarni monoteizam Isusovog sopstvenog učenja, koje je ponovljeno u Jovanu, u poglavlju 17:3. Ovde Isus ponavlja veru Izraela pominjući Oca kao „jedinog istinitog Boga“. Isus se nigde ne identifikuje sa Bogom, iako deluje kao Božji poslanik i savršeno poslušni Sin. Nazivanje Isusa Bogom promoviše verovanje u *dvojicu* koji su Bog, odnosno u dva Boga. Isus se uvek razlikuje od onoga koga naziva Bogom i Ocem, „jedan Bog“ (Jovan 5:44) i „jedini istiniti Bog“ (Jovan 17:3). Ta čuvena Isusova izjava samo potvrđuje jasnu činjenicu da je on verovao da je Bog jedna osoba. Jovan 17:3 je izjava čistog unitarizma. Samo Otac je Bog. Niko drugi nije istiniti Bog. Otac je jedini Bog. To je jezik unitarizma. Korišćenje drugih, manje jasnih, izjava znači okretati Bibliju protiv sebe same. Sekundarne izjave se moraju uskladiti sa primarnim „Božjim“ tekstovima koji ga eksplicitno definišu i na taj način čine hrišćansko učenje. Na stranicama Novog Zaveta Otac je jedini koji je Bog. Isus se nikada ne naziva „jedan Bog“ ili „jedini istiniti Bog“. A nijedan od hiljada „Božjih“ tekstova nikada ne pominje trojnog Boga. Taj argument treba da bude odlučujući u borbi protiv verovanja da je Trojstvo bilo u umovima autora Biblije.

Na osnovu dokaza iz Novog Zaveta i jevrejske istorije je nemoguće učiniti Isusa vernikom u sebe kao ravnopravnog Boga. Oksfordski teolog A.E. Harvey, dajući predavanje u Bamptonu 1980. godine, ističe da je Isus bio ograničen unitarnom teologijom svog jevrejskog nasleđa. Harvey kaže:

> Sada moram pomenuti još jedan primer tih istorijskih ograničenja koja, po meni, pružaju definiciju i sadržaj osnovnim opštim izjavama koje čine glavni deo pouzdanih podataka o Isusu koje imamo. To je ograničenje instinktivnog i strastvenog monoteizma, koji leži u srcu jevrejske religije i (bar u očima pagana) čini veliki deo njenog identiteta.

„Gospod je Bog naš jedini Gospod“: tako počinje molitva (*šema*) koju svakodnevno izgovara svaki Jevrejin; „Nećeš imati drugih bogova osim mene“, tako počinje deset Božjih zapovesti koje su, u Isusovo vreme, svaki dan recitovane tokom javne molitve. Verovanje da postoji samo jedan Bog, i da je on Gospod svih, je fundamentalno za jednu religiju u antici koja je pružila odlučan i bezkompromisan otpor tolerantnom politeizmu paganskog sveta. Upravo je u toj kulturi, snažno označenom tim monoteizmom, Isus živeo, umro i bio obznanjen. Upravo je u okviru tih ograničenja on morao da prenese svoja uverenja o božanskom poslanstvu, a njegovi sledbenici su morali da pronađu način za izražavanje njegovog jedinstvenog statusa i značaja...

U okviru jevrejske zajednice, moć monoteističke veroispovesti se možda najbolje vidi u krivičnom zakoniku: najteži prekršaji su oni koji na bilo koji način umanjuju jedinstveno veličanstvo Boga...Štaviše, svako intelektualno ili religijsko mišljenje koje je uspostavljalo drugo nebesko biće, osim jednog Boga, je snažno anatemisano...Od proročkih odbacivanja idolopoklonstva do oštrih reakcija helenističkog judaizma na svaku manifestaciju paganizma, vera u isključivo jedinstvo Boga je viđena kao potpuno nekompatibilna sa prihvatanjem bilo kog drugog božanskog bića...

Sam Isus je prihvatao standard jevrejske ispovesti monoteizma (Marko 12:29). (Justin [Mučenik] citira Isusa kao učitelja tradicionalnog jevrejskog monoteizma. 1. *Apol*. 13.) [Isus] je prihvatio zabranu koja se odnosi na svako moralno poređenje njega i Boga (Marko 10:18); štaviše, on u četvrtom jevanđelju odlučno poriče optužbu da smatra da je jednak i nezavistan od Boga. (Najotvorenije u Jovanu 10:33: Isusov odgovor odražava semantički stav da u njegovoj kulturi postoji presedan kod upotrebe reči *theos* za bića koja nisu jedan Bog; ali najveći teret njegovog

> odgovora, kao i u celom jevanđelju, je da on nije drugi ili drugi rival Bogu, već potpuno zavistan i ujedinjen sa ocem.)[516]

A on svog Oca naziva „jedinim Bogom“ (Jovan 17:3).

Profesor Harvey zatim kaže:

> Novozavetni pisci na sličan način insistiraju na apsolutnom jedinstvu Boga, i ne pokazuju nikakvu tendenciju da Isusa opisuju kao božanstvo: nekoliko očiglednih izuzetaka su gramatički ili tekstualno nesigurni, ili imaju objašnjenja koje...ih vraća u okvire ograničenja jevrejskog monoteizma. Tek kada se nova religija raširila daleko izvan ograničenja izvornog judaizma je postalo moguće narušiti to ograničenje i opisati Isusa kao božanstvo. (Prvo nedvosmisleni slučaj je Ignjatije Antiohijski, koji je pisao oko 110. godine.) Značajno je pomenuti da su jevrejsko hrišćanske crkve, koje su odbile da načine taj korak, postojale još najmanje jedan vek...
>
> Isusovi neposredni sledbenici su bili strogo ograničeni tim monoteizmom koji su, kao Jevreji, instinktivno ispovedali, a njihovi pokušaju da objave ko je Isus su se zaustavljali mnogo pre njegovog opisivanja kao „božanskog“. Ali, u isto vreme, značaj koji su pridavali tituli „Sin Božji“, govori da kada su se složili da je Isus takva osoba, oseća se da se podrazumeva istina tih tvrdnji božanskog autoriteta, koji je karakterističan za njegov celokupni stil delovanja i izražavanja: Isus je zaista pokazao tu apsolutnu poslušnost Bogu, govorio je o Bogu sa intimnim autoritetom i delovao je sa jedinstvenim ovlašćenjem koje pripada Božjem poslaniku na zemlji, i koje je karakteristično za onoga koji je (u smislu koji se obično pripisuje „sinstvu“ u antici) istinski „Sin Božji.“[517]

Dodao bih da je to jedinstveno Sinstvo, koje ga označava kao poglavara i, u određenom smislu, začetnika potpuno nove rase ljudi, osvećeno preinačenjem koje je izveo Bog, njegov Otac – njegovim vaskrsenjem iz mrtvih.

---

[516] *Jesus and the Constraints of History*, Duckworth, 1982, 154, 155, 157.
[517] Isto, 157, 158, 167.

Harvey primećuje da „ne postoje nikakvi dokazi da je [Isus] govorio ili delovao kao da je za sebe verovao da je 'bog' ili 'božanstvo'.“ Napadi od strane Jevreja su smetnje kojima se „suprotstavljao pokazujući da je, daleko od uzurpiranja Božjeg autoriteta i moći, Isus bio potpuno ovlašćen kao Božji poslanik.“[518]

> On je dobio ovlašćenje da ljudima objavi Božju volju i da deluje u skladu sa tom voljom, što nikada nije tvrdila nijedna figura u istoriji jevrejske religije... Opisivanje sebe... kao „Sina Božjeg“ je bio način... da tvrdi da posedije to božansko ovlašćenje bez presedana, a da u isto vreme održi netaknutim to poštovanje nedeljivog jedinstva Boga koje je instinktivo usađeno u svakog religioznog Jevrejina.[519]

Otvorena priznanja trijadologa i crkvenih otaca

Istorija beleži neka neverovatna priznanja crkvenih autoriteta da nešto radikalno nije u redu sa primljenom doktrinom Trojstva:

> Istočni teolog Jovan Damaskin...odgovara na kritiku da su ikone nebiblijske priznajući tu činjenicu, i dodajući da se u Svetom Pismu ne nalazi ni Trojstvo ni [jedna supstanca] ili dve prirode Hrista. Ali mi *znamo* da su te doktrine istinite. Priznajući da su ikone, Trojstvo i inkarnacija inovacije, Jovan podstiče čitaoce da ih se pridržavaju kao važnih tradicija koje su nam dali oci. Ako one budu izgubljene, celo jevanđelje će biti ugroženo.[520]

Teodor Studit (759-826) je usvojio argumente Jovana Damaskina da se Trojstvo treba prihvatiti samo kao tradicija. Profesor Don Cupitt komentariše: „To ističe neobičnu osobinu hrišćanstva, njegovu promenljivost i brzinu sa kojom se inovacije prihvataju sa takvim religioznim žarom da svako ko ih dovede u pitanje *sam* dolazi u situaciju da bude smatran opasnim inovatorom ili jeretikom.“[521]

---

[518] Isto 168.
[519] Isto
[520] Don Cupitt, "The Christ of Christendom," in *The Myth of God Incarnate*, 133.
[521] Isto

Jedan od najuticajnijih arhitekata doktrine Trojstva, Grigorije Niski, je priznao da je Trojstvo delom ustupak paganizmu. On unitarni monoteizam Isusa i judaizma odbacuje kao „jevrejsku jeres.“ Čitaoce će možda šokirati ovaj pregled mišljenja Grigorija Niskog o onome što on ponižavajuće naziva „jevrejski monoteizam“: „Misterija vere podjednako izbegava apsurdnost jevrejskog monoteizma, kao i neznabožačkog politeizma.“[522] Još jedan glavni arhitekta trijadološke dogme je bio Grigorije Nazijanski koji kaže: „Čime ste kršteni? Ocem? Dobro je, ali ipak jevrejski. Sinom?...dobro..ali još ne savršeno. Svetim Duhom?...Odlično...to je savršeno...a koje je [njihovo] zajedničko ime? Pa Bog.“[523]

U knjizi *The Great Catechism* Grigorije Niski piše:

> Onaj ko ozbiljno proučava dubine misterije [Trojstva] tajno, u svom duhu, prima umerenu količinu shvatanja doktrine prirode Boga, a ipak nije u stanju da jasno objasni rečima neizrecivu dubinu te misterije. Kako, na primer, istu stvar možemo prebrojati, a opet se opire brojanju, kako se opaža sa podelama, a opet se shvata kao jedno, kako je podeljeno na ličnosti, a opet nije podeljeno po suštini. Jer, po ličnosti, Duh je jedna stvar, a Reč druga, a opet ona iz koje Duh i Reč potiču posebna. Ali kada shvatite koje su razlike, jedinstvo prirode ne dozvoljava podelu, pa nadmoćnost Prvog Uzroka nije podeljeno na različita božanstva, *niti je izjava [Trojstva] u harmoniji sa jevrejskom dogmom*, ali istina se nalazi između te dve koncepcije, uništavajući svaku jeres, a opet prihvata ono što mora od obe. *Jevrejska dogma je uništena* prihvatanjem Reči i verovanjem u Duha; dok je politeistička greška grčke škole uklonjena jedinstvom prirode koja ukida ovu zamisao množine. Neka, od jevrejskog koncepta, stoji jedinstvo prirode a od helenističkog samo podela na osobe; lek protiv profanog gledišta se primenjuje na taj način, po potrebi, na obe strane.

[522] *The Great Catechism*, ch. 1.
[523] Oration 33: "Against the Arians," XVII.

> Jer je broj trijade lek u slučaju onih *koji greše u vezi Jednog*, a potvrda jedinstva protiv onih čija verovanja su podeljena na više božanstava.[524]

Oni koji su sačinili dogmu Trojstva očigledno nisu osećali neprijatnost kada su govorili o uništenju „jevrejske dogme.“ Ali zar Isus nije citirao baš tu „jevrejsku dogmu“? Zar ovaj slavni crkveni otac ne osuđuje Isusa kao jednog od onih „koji greše u vezi jednog“? Koren pogrešnog stava crkvenih otaca je da „moramo biti oprezni da ne dozvolimo da nas izraz 'rođen' navede na bilo kakvu analogiju sa stvorenim stvarima.“[525] Reč „roditi“ se mora ućutkati tako što će biti lišena svog stvarnog značenja.

Ali to znači poreći Božju aktivnost u istoriji, izbaciti ga iz sopstvenog stvaranja. Ceo metod je antiistorijski i gnostički. Baš kao što je tradicionalno hrišćanstvo imalo tendenciju da pogrešno opisuje hrišćansku budućnost kao „izvan vremena i prostora“, umesto da je poveže sa obnovom zemlje u novoj epohi istorije na zemlji, [526] tako su i oci izbacili iz istorije obećanje o rođenju Mesije. Oni su ga pomerili unazad u nevidljivu preistoriju i zamaglili ga. Henry Alford priznaje da su oci morali da „pripišu odgovarajući smisao reči 'sad' u Psalmu 2:7.“[527] Ali „odgovarajuće značenje“ je zapravo uništenje značenja jasne reči i odbacivanje proročkog Svetog Pisma u interesu pogrešnih gledišta u vezi sina Davidovog. Ceo trijadološki projekat mora biti preispitan na svetlu biblijskih pogleda na Božja obećanja u istoriji i u okviru ljudskog biološkog lanca. Muslimani nisu u pravu kada misle o jednostavnom seksualnom začeću, ali hrišćani potkopavaju istorijsko i biološko čudo kojim je Otac začeo, a time i stvorio, svog jedinstvenog Sina.

Nije ni čudo što je Leonard Hodgson, professor teologije na Oksfordu, predajući o Trojstvu 1943. godine priznao da unitarizam ima dosta stabilnije biblijske temelje.

---

[524] *The Great Catechism*, ch. 3.
[525] Gregory Nazianzen, Introduction to the Theological Orations.
[526] Obećano Carstvo Božje pri povratku Isusa, koje je predmet hrišćanskog jevanđelja.
[527] *The Greek Testament*, 4:16.

Govoreći kao trijadolog, on je rekao da su u debatama iz 17. i 18. veka „unitaristi, kao i njihovi protivnici, prihvatili Bibliju koja sadrži Otkrivenje dato u obliku predloga...Utisak koji su oni ostavili na moj um je da su, na osnovu argumenata koji su bili zajednički obema stranama, unitaristi imali bolje argumente.“[528]

Profesor Maurice Wiles sa Kembridža je 1973. godine primetio da su „reformatori, pored svog odbijanja tradicije i insistiranja na Novom Zavetu kao jedinom autoritetu, u pogledu hristološke doktrine ostali u potpunosti tradicionalisti.“ On zatim potvrđuje reči Leonard Hodgson-a koje smo upravo citirali. Unitaristi su imali Bibliju na svojoj strani, dok hristološka doktrina zvanične crkve „nikada u praksi nije dobijena samo logičkim zaključivanjem na osnovu izjava u Svetom Pismu.“ Poziv na obimno preispitivanje crkvenih pogleda na Boga i Isusa predstavlja provokativni zaključak Maurice Wiles-a: „Crkva nikada nije u praksi (bez obzira šta tvrdi da radi u teoriji) bazirala svoju hristologiju isključivo na Novozavetnom svedočanstvu.“[529]

Reformatori zapravo nikada nisu u potpunosti ispitali učenja koja su nasledili na svetlu hebrejskog nasleđa Isusa i apostola. To istorijsko traganje je ostavljeno kasnijim generacijama, a rezultati pažljivog ispitivanja otkrivaju veliki jaz između Isusove i kasnije doktrine Boga. Luterovo preterano bavljenje Rimljanima i srazmerno zapostavljanje sinoptičkih jevanđelja je moralo rezultovati neuravnoteženom pogledu na veru. Kada se Isusu ne dozvoli da bude faktor kontrole u Novozavetnoj teologiji, ulazimo u problem. A Isus to govori, stalno, kao i apostoli. On to čini stalno i sa empatijom u Jovanovom jevanđelju. Da li išta može biti jasnije od Petrovog komentara u Delima 3:23: „I biće da će se svaka duša koja ne posluša tog proroka [Mesiju] istrebiti iz naroda“, koji prenosi Isusove sopstvene reči iz Jovana 3:36: „ko ne veruje Sina, neće videti život, nego gnev Božji ostaje na njemu.“

[528] *The Doctrine of the Trinity*, 220, 223.
[529] *The Remaking of Christian Doctrine*, SCM Press, 1974, 54, 55.

Rečnik Biblije

Isusov pogled na sebe samog, na Boga i duha kao delujuće prisustvo i moć Boga, a ne treću osobu, su razjašnjeni u *Dictionary of Christ and Gospels*:

> Sfera otkrovenja Isusa je ograničena na Očinstvo Boga, sva ostala pominjanja božanskog bića su manje-više sporadična. Ona podrazumevaju koncepte koje on deli sa Starozavetnim prorocima...On nikada nije imao nameru da dokaže postojanje ili ličnost Boga. Oni su nesumnjivo pretpostavljeni...Za Isusa, kao i za njegov narod tokom mnogih vekova, Bog je jedan. *On nije promenio to antičko verovanje*. Književniku koji je pitao koja je zapovest najvažnija, Isus je citirao poznatu ispovest iz 5. knj. Mojsijeve 6:4ff koja počinje rečina „Jehova naš Bog je jedan Jehova" (Marko 12:29); a autor četvrtog jevađelja predstavlja Isusa kako upućuje te reči molitve Ocu – „A ovo je život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga" (Jovan. 17:3)...
>
> Jezik [kojim Isus govori o duhu] ne predstavlja drugačiji pogled na Duha od onog koji su imali stari proroci... Očigledno je da ne možemo pronaći nijednu lično razliku između Duha i Boga... Ovaj deo teksta zaključujemo izjavom da u istinskom Isusovom učenju ne postoji ništa što ukazuje na modifikaciju starog proročkog koncepta čistog monoteizma.[530]

Po kom ovlašćenju, možemo se sa pravom zapitati, je crkva prekinula vezu sa Isusovim centralnim verovanjem o Bogu?

Drugi istaknuti biblijki autoriteti su isto tako otvoreni. Hasting-ov *Dictionary of the Bible* u svom dugom članku o „Bogu" kaže:

> Otkrivenje koje Bog daje o sebi je otktovenje sebe kao istine, iako je možda nemoguće da se potpuno otkrije ljudima. Koncept Boga iz Starog Zaveta je koncept *osobe* sa etičkim osobinama; nigde se ne govori o njegovoj fizičkoj suštini. Bog se nigde u Starom Zavetu ne naziva duhom; kao i ljudi, On ima duh; ali duh nikada ne označava supstancu, već uvek predstavlja energiju i moć, posebno životvornu moć...

[530] *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 1:650, 651.

> Od najranijeg perioda kada se govorilo o Bogu, On se smatrao *osobom*. Reč Jahve je lično ime... On je samosvestan i zaklinje se „svetošću svojom“ (Amos 4:2), odnosno svojim božanstvom (1. knj. Mojsijeva 22:16)... Bog je *potpuna ličnost* od početka, kada njegovo moralno biće postaje jasnije i uzvišenije, ili u najmanju ruku dobija puniji izraz... Bog koji hoda po vrtu (1. knj. Mojsijeva 3:8) [i slični pasusi] su svedočanstvo živosti kojom se predstavlja Božja ličnost.[531]

Ove lepe izjave mnogo prirodnije odgovaraju tekstu Biblije od nekih savremenih trijadologa kao što je James White, koji pokušava da nas ubedi da biblijski Bog nije osoba, već biće, tri osobe u jednom *šta*. White insisitira da je „ono što 'osoba' znači kada se govori o [tri člana u] Trojstvu potpuno različito nego kad govorimo o stvorenjima, kao što samo mi sami.“ I „da je jedno *šta* biće, odnosno suština Boga.“ Veoma je zbunjujuće, međutim, što White, samo nekoliko strana kasnije, opisuje jedno biće kao „večnog Boga *koji* je stvorio sve.“ Za White-a „reč 'Bog' se može odnositi na Oca, Sina, Svetog Duha, ili sve tri osobe odjednom.“[532] Ali nijedan primer takve upotrebe reči „Bog“ se ne može pronaći u Svetom Pismu.

[531] 197, 198, dodato isticanje.
[532] *The Forgotten Trinity*, 27, 132, 71.

Poglavlje 10

Matematička čuda i zaklanjanje monoteizma

> „Ne smemo nikad da zaboravimo da je hrišćanstvo sagrađeno na osnovama jevrejskog monoteizma."[533]

> „Eis (jedan) znači „jedini, jedinstveni, sam, unitarijaran, jedan od dva". Rano hrišćanstvo je i te kako svesno da je u tekst u značajnoj meri uveden pojam jednine i jedinstvenosti."[534]

Ideja da Bog Hebrejske Biblije, koji je jedan božanski pojedinac, otkriva sebe kao misterioznu trojicu je suprostavljena Novim zavetom od početka pa do kraja te knjige. Isus, kao središte Novog zaveta, namerno čini da svaka promena Božije prirode bude nemoguća. On insistira na unitarijanističkoj Šemi svog jevrejskog nasleđa (Marko 12:28-34). U Jovanovom jevanđelju Isusov unitarijanizam je jednako postojan. On sumira hrišćansku potragu za večnim životom kao verovanje u „Tebe, Oče, jedini koji si istinski Bog, i u Isusa Hrista kog si poslao Ti" (Jovan 17:3). Otac, jedna Osoba, „jedini je Bog" (Jovan 5:44). Ovo je transparentno jednostavna definicija pravog Boga, koja ujedinjuje hebrejsku Bibliju i grčki Novi zavet. Ako je Otac „jedini koji je istinski Bog", to naravno da ni jedna druga osoba osim Oca nije pravi Bog. Isus nikada nije nazvan „jedinim Bogom" niti „Svemoćnim".[535]

---

[533] „ Trinity," *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 2:761.
[534] *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, 1992, 2:434.
[535] Otkrivenje 1:8 nije izuzetak, iako neke Biblije pogrešno pripisuju ovaj stih Isusu. Svemoćni u ovom stihu je Otac kao i na svakom drugom mestu u Novom zavetu (10 puta). „Onaj koji jeste, koji je bio i koji će biti" se detaljno razlikuje od Isusa u stihovima 4 i 5.

Neke sadašnje religijske ličnosti su se i te kako udaljile od Isusovog koncepta Boga. To je ilustrovano nedavnom opaskom koju je izneo Deepak Chopra u *Atlanta Journal- Contitution*: „Najopasnija ideja (u religiji) je da je moj Bog jedini pravi Bog i moja religija jedina prava religija."[536] Isusa bi za to debelo osudili (Jovan 17:3; 14:6).

Kao „jedini pravi Bog", Bog se razlikuje od Mesije, Njegovog ljudskog predstavnika. Otac je jedna Osoba, a ta jedna Osoba je definisana kao neko ko na svetu nema nikog sličnog sebi. To je čisti unitarijanizam. On savršeno opisuje Hebrejsku Bibliju: Zar nemamo svi Oca? Zar nas nije jedan Bog stvorio?" (Mal. 2:10). Nema ništa u Jovanovom opisu Isusovog propovedanja, niti išta u Isusovim rečima o tome da je pravi Bog jedna *supstanca* sastavljena od dve ili tri Osobe. Za Isusa, jedna jedina *Osoba,* Otac, sačinjava jednog pravog Boga. Isus namerno isključuje sve druge osobe iz Božanstva. To je upravo ono što mi očekujemo u kontekstu prvog veka i od Mesije, Sina Božijeg, koji je bio Jevrejin i osnivalac hrišćanske vere. Isus je potvrdio ovo unitarijanističko viđenje Boga upravo u stihu 19:17 Jevanđelja po Mateju gde on kaže da je samo jedan blag. Pokazivao je na svog Oca. Unitarijanizam Isusa je jedan od onih nepomičnih stubova biblijske teologije.

W. D. Davis, istaknuti stručnjak za Novi zavet i njegove jevrejske karakteristike, pruža nam pomoć kada kaže da postoje stvari po pitanju kojih se „Stari zavet razlikuje od Novog. Ali oni sačinjavaju jednu knjigu." Oba zaveta predstavljaju istog jednog Boga. „Bog koji govori u Isusu Hristu u Novom zavetu jeste Bog Avrama i Isaka i Jakova." Bog koji deluje u Hristu kao svom konačnom predstavniku u Novom zavetu jeste „Bog koji je izveo Izrael iz zemlje Egipta, koji ga je vodio kroz divljinu, koji mu se obratio na planini Sinaj, koji mu je dodelio proroke, i koji ga je bezbedno doveo do Vavilona."[537]

> Novi zavet nikada ne sumnja u to da je Bog o kome govori takođe Bog Starog zaveta. Bog koji je radio na stvaranju u Postanju je takođe radio i u Isusu Hristu. Kao što je Pavle to formulisao, „Bog je taj koji je rekao: „Neka svetlost isija iz tame", on je obasjao naša srca kako bi nam dao svetlost znanja o slavi Božijoj u liku Hrista" (2. Korinćanima 4:6).

[536] June 30, 2007.
[537] *Invitation to the New Testament*, SPCK, 1983, 6, 7.

> Bog koji se obratio Izraelu na različite načine takođe se obratio u svom sinu Isusu Hristu (Jevreji 1:1, 2). [538]

Biblijska priča bi postala zavrzlama i suprostavila bi se stihovima 1:1-2 Poslanice Jevrejima ako bi se reklo da je Bog radio i govorio kroz „večnog Sina" od početka. To bi uništilo jednim udarcem Božije obećanje da će dugo očekivani Sin Božiji, Davidov potomak, doći u postojanje. Baš kao u Isusovoj priči, Bog je poslao svoju prvu seriju proroka i na kraju svog Sina (Matej 21: 33-41), tako da nam Poslanica Jevrejima govori da Bog nije govorio kroz Sina u vreme Starog zaveta. [539] Razlog za to je taj što je Sin obećan za budućnost i što tad još uvek nije postojao. On će biti „rođen" Izraelu (Isaija 9:6), a detalji njegovog rođenja u Vitlejemu bili su predviđeni još od davnina (Mih. 5:2).

W.D. Davis takođe ima da kaže sledeće o Bogu Jevreja i samim tim Isusa.

> Jedan religiozan Jevrejin u prvom veku ... počeo bi tako što bi pretpostavio da ima *Jedan, Živi i Lični Bog,* koji ispunjava svoju svrhu, koji je dao značenje životu van života i koji zahteva ljubav i poslušnost. Drugim rečima, monoteizam za judaizam prvog veka je bio pretpostavka ... Ovaj Jedan Sveti Bog je bio konstantna tema u razmišljanju jednog Jevrejina. [540]

Ta pretpostavka nikada nije dovedena u pitanje u Novom zavetu. Nema ništa tu komplikovanog, to je jednostavna činjenica. Ona ostaje potencijalni centar oko koga treba pokrenuti poziv za veru u Isusa upućen svim ljudima širom sveta. Ironija je da udaljavanje Jevreja od hrišćanstva, koje im je predstavljeno u trijadološkom obliku, može da se ispostavi kao sasvim bespotrebno!

---

[538] Isto, 7.

[539] A.T. Hanson, profesor teologije na Univerzitetu u Hulu, iznosi poentu koja će oduševiti sve unitarijance: „Stih 1:2 Poslanice Jevrejima može da bude preveden kao: on nam se u svojim poslednjim danima obratio kao Sin", što bi podrazumevalo da je *sinstvo počelo* pri inkarnaciji" (The Image of the Invisible God, SCM Press, 1982, 83). Pitanje je da li je uopšte fer govoriti o Inkarnaciji, ako čovek veruje, kao što i mi verujemo. da je Sin počeo da postoji pri svom začeću. Poslanica Jevrejima nema ništa da kaže o neljudskom Sinu koji je postojao pre svog rođenja. Poslanici Jevrejima se suprostavljamo ako kažemo da je Jedan Bog govorio kroz svog Sina u doba Starog zaveta.

[540] Davis, *Invitation to the New Testament*, 27.

Oni su mogli da se obrate Hristu i da se raduju Mesiji koji je poput njih citirao jedini stub unitarijanističke izraelske vere i nikada se nije udaljio od toga.

Velika istina unitarijanističkog monoteizma podvlači celokupan Novi zavet i nikada nije dovedena u pitanje. Kao jevrejski unitarijanac, Isus je bio strastveno posvećen Jednom Bogu svog jevrejskog nasleđa. Njegove tvrdnje su jedinstvene, naravno, i on je predstavljen kao neprikosnoveno ljudsko biće, stvorenje koje je stvorio Bog lično i predvodnik nove stvorene ljudske rase, „prvorođeni među mnogom braćom" (Rimljanima 8:29), koji su takođe proizvodi, kao vernici, istog *novog* stvaranja (ne Postanja). Isus je Sin Božiji i jedinstven je jer je čudom stvoren u Mariji. Ovu činjenicu pokazuje stih 1:35 Jevanđelja po Luki. On pred nama stoji kao savršen primer čoveka u odnosu na svog Stvaraoca. Nigde u Novom zavetu se ne može naći mesto gde on tvrdi da je sam Stvaralac. To bi unelo zabunu u čitavu Bibliju i dovelo bi do zaključka da postoji više Bogova. Čitava poenta obećanog Mesije jeste ta da je on krajnji ljudski predstavnik Boga, koji oslikava Boga kao što bi to čovek trebalo da radi. Kao božiji zamenik on je čovek kome je data slava oduzeta Adamu. Reći da je on sam Bog, nama predstavlja činjenicu da postoje dva Boga, i biblijskom monoteizmu preti kolaps.

Hebrejska reč Jedan znači Jedan

Suočen sa tradicionalnim učenjem koje se suprostavlja strogom unitarijanističkom monoteizmu Isusa iz Biblije, neki ljudi koji veruju u Isusa kao Mesiju, Mesijanski Jevreji, osetili su potrebu da pronađu način da opravdaju svoje udaljavanje od Isusovog učenja i monoteizma. To je dovelo do jednog od najbizarnijih poduhvata i do izvrtanja jednostavnih reči, pretpostavljam, u čitavoj istoriji poduhvata. Izvrtanje jednostavne terminologije kojom je Bog Biblije objavio da je On jedna jedina Osoba, je zaista smeo pokušaj.

Napad na zdrav razum, jednostavne jezičke činjenice i biblijski autoritet o kome govorimo ima veze sa hebrejskom rečju *echad*, koja predstavlja broj jedan. Kada se na hebrejskom broji, to glasi echad, sh'nayim, shalosh: „jedan, dva, tri ..."

Izuzetna verbalna akrobatika je izvedena kako bi se reč *echad* pretvorila u broj koji ne znači jedan, a to su učinili Trijadolozi u pokušaju da ubede javnost u svoju teoriju. To je očajnički pokušaj.

On deluje samo na one koji ne obraćaju pažnju na značenje jednostavnih reči. Prepravljanje jasnog značenja hebrejske reči *echad* (jedan) mora da predstavlja najneverovatniju propagandu gluposti koja se može pronaći u teološkim rukopisima.

Citiramo neke primere. Profesor Boice je pokušao da pronađe dobre razloge u Hebrejskoj Bibliji za verovanje da je Bog trojica u jednom. On je napisao sledeće:

> Smatra se da zato što u stihu 6:4 Pete knjige Mojsijeve piše: Čuj, O Izraele: GOSPOD naš Bog je jedan GOSPOD" da je Trojstvo isključeno. Ali sam ovaj stih sadrži reč *echad* koja ne znači jedno u izolaciji nego jedno u uniji. Zapravo, ta reč se nikada ne upotrebljava u hebrejskoj Bibliji kada se govori isključivo o jednini. To je reč koja se upotrebljava kada se govori o jednom grožđu ili o ljudima Izraela koji su reagovali kao jedno. Nakon što je Bog njemu dao svoju ženu, Adam je rekao: „Ovo je na kraju kost mojih kostiju i meso mog mesa; ona će se zvati Ženom jer je ona izvađena od Čoveka. Zato će ostaviti čovek oca svog i mater svoju, i prilepiće se k ženi svojoj, i biće dvoje jedno telo" (Postanje 2:23-24). Ponovo, reč je *echad.* Nije predloženo da su čovek i žena postali jedna osoba, već da su na neki božanski način oni postali jedno. Na sličan ali ne i identičan način Bog je jedan Bog, ali on takođe postoji u tri „osobe".[541]

Izjava koju je dao Profesor Boice o značenju reči *echad* je u potpunosti netačna. *Echad* se javlja 970 puta u Hebrejskoj Bibliji i predstavlja broj „jedan". Ona znači „jedan jedini". To je broj, reč koja funkcioniše isto kao naša reč za broj jedan. Na hebrejskom jedanaest je „jedan (echad) plus 10."

Leksikoni na hebrejskom ne pružaju podršku za bilo kakvo komplikovanje jednostavne reči „jedan".[542]

---

[541] J.M. Boice, *The Sovereign God*, Intervarsity Press, 1978, 1:139.

[542] Ernst Jenni i Claus Westermann, *Theological Lexicon of the Old Testament*, Brown, Driver and Briggs, Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, Koehler and Baumgartner, Lexicon of Biblical Hebrew. Teološki rečnik Starog zaveta govori o različitosti unutar unije, ali sa pravom kaže da se ovaj smisao može pronaći u svom obliku u množini *achadim*, pridevu koji nikada nije upotrebljen za Jednog Boga. Avram je viđen kao „jedan" (echad) i „jedan otac". On sigurno nije bio u množini. Isti rad, međutim, zanimljivo i ne citirajući ni jedan primer, kaže da *echad* „prepoznaje različitost unutar te jednine." *Stvarne* definicije zatim slede: „jedan jedini blagoslov", „Solomon je bio sam", „jedinstvenost", „jedan čovek", „jedan glas" (Moody Press, 1980, 1:30). Reč jedan ne pokazuje nikakav smisao različitosti. Žalba zbog popularne pogrešne upotrebe hebrejske reči za „jedan" dobro je izneta od strane Lindsey

Neupućeni čitaoci su prevareni tako da poveruju da „jedan" na engleskom ili hebrejskom može da *sačinjava složenu imenicu*, pa onda i sama reč „jedan" može da bude „složena"! Toliko je načina da se razotkrije ovaj trik. Da li reč „jedan" znači „crno i belo" u frazi „jedna zebra"? Da li „jedan" znači „jedna celina" u frazi „jedna vekna hleba" ili pak *više od jednog* u frazi „jedna vekna isečenog hleba"? Verujemo da vam je jasna naša poenta. Jedan tripod je idalje jedan tripod, iako ima tri noge. To je imenica, u ovim primerima, koji sadrže ideju množine (tri noge) dok reč „jedan" održava stabilno značenje „jedne celine". Jedan tripod je jedan tripod. „Jedan Gospod" u Bibliji ne znači dva ili tri Gospoda. Značenje „jednog" je u ovoj frazi isto kao u frazi „jedan kamen" ili „jedna porodica". Broj „jedan" ni na koji način nije pod uticajem zbirne imenice „porodica".

Prema brojnim popularnim internet sajtovima pa čak i brojnim udžbenicima, kombinacija „jedna gomila", o kojoj smo pozvani da razmislimo, pokazuje da „jedan" znači više od jedan, što je takozvano „složeno jedno" ili „mešano jedno". Greška je prilično očigledna. Jedna gomila je i na hebrejskom i na engleskom *jedna* gomila a ne dve ili tri gomile! Besmisleno je pretpostaviti da je reč „jedan" promenila svoje značanje onda kada stoji uz zbirnu imenicu. Imenica je ta koja je složena i koja daje smisao množine. Reč „jedan" je fiksna i nepromenjena u značenju kako kod „jedne olovke" tako i kod „jedne gomile". Broj „jedan" u službi prideva, zadržava svoje značenje uvek kao „jedna celina". Kada su Adam i Eva „jedno meso", oni nisu dva ili tri mesa! Jedan idalje znači jedan. Kombinovanje Adama i Eve kao „jednog mesa" nije promenilo značenje „jednog" (*echad*).

Ovakvom neverovatnom verbalnom prevarom, hrišćani su ubeđeni da u frazi „jedan Bog" reč „jedan" sačinjava neku vrstu množine u reči Bog. To je u potpunosti neosnovano. Potpuno je netačno. Zamislite kakva bi konfuzija nastala ako bi nam na kasi prodavnice rekli da proizvod cene jedan dolar zapravo nije jedan dolar jer je to jedan „složeno". Samim tim, ovaj proizvod košta tri (ili više) dolara! Jasno je da je zbirna imenica sačinjena od broja stvari.

Killian and Dr. Emily Palik, *The God of the Hebrew Bible and His Relationship to Jesus*, Association for Christian Development, 2005, Appendix A, 35-37.

Ali reč „jedan" koja stoji pre nje ni na koji način se ne menja, ma koliko blisko određivala zbirnu imenicu. Međutim, nepažljivi lako bivaju uvereni da nam reč *echad* govori da je Bog *više od jednog*!

Profesor Boice nas uverava da *echad* „zapravo nikada nije upotrebljena da bi se u Hebrejskoj Bibliji označilo nešto što je zaista jedno" a to nije ni proverio. Nekakva dezinformacija je prenošena kao dogma. Ona, međutim, nije podržana činjenicama.

Jednako nerazuman je i predlog koji iznosi Michael Brown o stihu 11:8 Zaharija, gde prorok govori o jednom (*echad*) mesecu. Brown postavlja sledeće pitanje: „Šta nam to govori o suštinskoj prirodi meseca? Da li to znači da mesec nema 30 dana jer je jedan?"[543] Reč „jedan" koja bliže označava „mesec" nikako nije povezana sa tim koliko ima dana u mesecu! Ovim argumentom koji iznosi Brown, reč „jedan" gubi svoj fiksni smisao „jedne celine". I čitav argument je dat tako da bi se monoteizam doveo u pitanje i opravdala množina Božanstva.

Kako bi oni koji se zalažu za „složeno jedan" objasnili stih 11:1 Proroka Nemije: „jedan (echad) od deset" Ili 10:13 Proroka Jezdre: „jedan (echad) dan ili dva"? „Dva je bolje od jednog (echad)" (Propovednik 4:9). „ Još ako dvojica spavaju zajedno, greje jedan drugog; a jedan kako će se zgrejati?" (Propovednik 4:11). I ako bi ko nadjačao jednog, dvojica će mu odoleti" (Propovednik 4:12). Ostatak 970 pojava reči *echad* može da bude citiran kako bi se ista poenta dala.

Ignorisanjem obimnih podataka kojima se podržava to da reč „jedan" znači „jedna celina" ili „jedan sam", Robert Morey kaže da *echad* znači „složenu ili ujedinjenu jedninu ... Ako su autori Biblije bili unitarijanci, ne bismo očekivali da pronađemo *echad* uz reč Bog."[544] Činjenice su upravo suprotne. Echad uvek znači „jedna celina" i primenjena je na Boga koji je jedna Osoba. Morey poziva svoje čitaoce da zamisle da „jedan" znači više od jednog.

---

[543] *Answering Jewish Objections to Jesus*, Baker Books, 2000, 2:10.
[544] *The Trinity: Evidence and Issues*, World Publishing, 1996, 89.

On citira šest primera, uključujući „jedan dan" (Postanje 1:5). Reč „jedan" se odnosi na složenu jedninu, jer je dan sačinjen od jutra i večeri! Istina je da to značu jedan dan a ne dva ili više dana. Čitava kongregacija od Dana do Biršebe može da se okupi kao „jedan čovek" (Sudije 20:1). Ali reč „jedan" znači „jedan i ne više" kao što je slučaj na svakom mestu gde se ona javlja.

U svojoj dugačkoj knjizi o Trojstvu, Robert Morey tvrdi da hebrejska reč „jedan" (echad) zaista znači „više od jednog"! On tvrdi da ima podršku od strane leksikona da „jedan" znači „složeno jedinstvo". Morey uključuje fusnotu koja se javlja u standardnom Brown, Driver i Biggs Leksikonu biblijskog hebrejskog za podršku.[545] Ali strana na koju se on poziva ne sadrži ni reč podrške za svoju teoriju, da „jedan" zaista znači „složena unija." U leksikonima tačno stoji da reč „jedan" označava „broj jedan". *Echad je reč za „jedan" kada se broji*. Zamislite kakav bi haos nastao u komunikaciji ako „jedan" zaista znači više od jednog. Stih 4:9 Knjige propovednikove govori o tome kako je dva bolje nego jedan (echad). Upotreba reči „jedan" u rečenici „Oni će postati jedno meso" (Postanje 2:24) ne znači da je „jedan" zaista množina. To znači da dva ljudska bića u braku postaju jedno a ne dva bića. Ova ideja množine se ne može uopšte pronaći u reči „jedan". Može se pronaći u kontekstu: muške i ženske ljudske osobe.

Ideja da je reč *yachid* jedina prikladna reč kojom bi se mogao opisati unitarijanistički Bog je pogrešna. *Yachid* u Bibliji se veoma retko javlja i ima značenje „sam" ili „usamnjen", što su reči koje nisu prikladne za Boga. *Echad* je matematički termin i znači jedan i ponekad je preveden kao „jedinstven" ili „samo" (Prop. 4:12, NAB) ili čak neodređeni član „a". Profesor Boice nas uverava u neverovatno, da *Echad* nikada ne podrazumeva ništa drugo do „složeno jedno"[546] a to pokreće moje pitanje koliko su daleko spremni ljudi da idu da bi nametnuli svoje viđenje Boga. Kada je savremeni autor citirao pogrešnu informaciju koju je dao Boice o značenju reči *echad*, ja sam mu pisao i primio sledeći graciozan odgovor:

> Nakon naše nedavne prepiske sam prihvatio teološki i akademski savet, i čini se jasnim da su moji komentari o hebrejskoj reči echad netačni. Veoma sam zahvalan Vama što ovo ističete, i uveravam vas da će buduća izdanja knjige uključivati paragraf koji će sadržati argumente iz Starog zaveta da

[545] Isto, 104 referring to page 25f of Brown, Driver and Briggs.
[546] *The Sovereign God*, 1:139.

> je biće Jahve u množini. Hvala Vam, ponovo, što sprečavate da se ova greška ponovi u sledećem izdanju knjige.[547]

Ova elementarna informacija o reči ,,jedan" zaslužuje najširi publicitet. Sada, navodni ,,pluralitet" reči ,,jedan" je nedopustivo upotrebljen da bi se podržala u potpunosti neosnovana ideja da je Bog u Bibliji sačinjen od množine Osoba. 2002. godine, Adventisti sedmog dana su izdali kompletnu knjigu o Trojstvu kako bi uverili religijski svet u svoju ,,ortodoksiju". Tim ljudi koji su se bavili proučavanjem Biblije zastupali su ličnu tri-uniju u Bogu, i kako bi podržali ovu doktrinu govorili su o ,,urođenoj množini reči *echad*" [548] koju je moguće pronaći u izraelskom učenju prikazanom stihom 6:4 Pete knjige Mojsijeve. Ako ,,jedan" predstavlja ,,urođenu množinu" onda jezik prestaje da ima stabilno značenje i (da citiram Henry Alforda iz drugog konteksta, Otkrivenje 20:4-6) ,,postoji kraj svakom značaju u jeziku, a Biblija ne može ni o čemu posvedočiti."[549]

Predugo su neki sistematični teolozi lagano uvodili poslebiblijsku dogmu na stranice Hebrejske Biblije. Gustav Oehler govori o Šemi kao ,,mestu gde se nalazi unija i Trojstvo Boga."[550] Isus, kao i mnogi drugi rabini, pomislili bi da ovo u velikoj meri prlja sveti tekst.

Jedan Gospod Bog i hebrejski leksikoni

,,Jedan Gospod" u izraelskom učenju podrazumeva jednog Gospoda. Isus je rekao da je Bog jedan jedini Gospod. On ga je definisao kao Oca, kao i izraelskog Boga. On je ,,jedini koji je zaista Bog" (Jovan 17:3). Broj ,,jedan" ni u najmanjoj meri ne menja značenje ako stoji pored imenice koja označava nešto sačinjeno od delova. Ovo je jednostavno i istinito na hebrejskom jeziku kao što je jednostavno i istinito na engleskom. Samim tim, ,,jedna porodica", iako ima nekoliko članova, i dalje je jedna a ne dve porodice.

Lažni argument je predstavljen na sledeći način. Jedan (echad) Bog može da podrazumeva da je Bog više nego jedan. To nije istina.

---

[547] The reference is to John Blanchard, *Does God Believe in Atheists?* Evangelical Press, 2000, 450.
[548] Woodrow Whidden, Jerry Moon and John Reeve, *The Trinity*, Review and Herald, 2002, 76.
[549] *Greek Testament*, 4:726.
[550] *The Theology of the Old Testament*, Funk & Wagnalls, 1893, 30.

Jedan Bog ili jedan Gospod je i dalje jedan Bog ili jedan jedini Gospod. Isus je izjavio, složivši se sa konstantnim oslovljavanjem Boga kao jedne Osobe u Starom zavetu, da je „Gospod naš Bog jedan Gospod." Ako ta izjava nije jasna, ništa nije jasno! Isus je bio unitarijanistički monoteista.

„Složena jednina" je čudna gramatička kategorija i sigurno nije prisutna u vodećim leksikonima biblijskog hebrejskog jezika. Jedan pogled na cenjen biblijsko hebrejski leksikon omogućava nam da dođemo do shvatanja. Sledi unos za hebrejski broj *echad.*

1. numerički jedan a) מָקוֹם אֶ֫חָד jedno (jedino) mesto Prva knjiga Mojsijeva 1_9, בְּשָׁנָה אֶחָת Druga knjiga Mojsijeva 23_{29}, בְּרָכָה אַ֫חַת Prva knjiga Mojsijeva 27_{38}, נֶפֶשׁ אַ֫חַת jedna duša = jedna jedina osoba Treća knjiga Mojsijeva 4_{27}, שְׁנֵי :: אֶ֫חָד dva :: jedan III knj. Mojsijeva 14_{10} מִשְׁפָּט אֶ֫חָד isti zakon IV knjiga Mojsijeva 15_{16} אֶ֫חָד הִוְּתוֹ isti zakon je na snazi Jestira 4_{11} מִדָּה אַ֫חַת ista mera Druga knj. Mojsijeva 26_2; אֶ֫חָד Peta knj. Mojsijeva Jahve je jedan (Sept., Pesh., Stade *Theologie* 1:84); jedan Y, Y jedan, Y jedini; אֶ֫חָד jedan i jedini Zaharije 14_9, isti (?) Jov 31_{15} alt. jedan; → TWNT 3:1079f; vRad *Theologie* 2:226; Eichrodt *Theologie* 1:145, Labuschagne 137f; b) (VG 2:273a) אֶחָד הָעָם jedan od ljudi 1S 26_{15} אַ֫חַת הַנְּבָלוֹת, 2S 13_{13} אַ֫ הַנְּבָלִים Jov 2_{10} אַחַיִךְ אֶ֫חָד jedan od tvoje braće Prva knjiga Mojsijeva 42_{19}, אִישׁ אֶ֫חָד מִכֶּם svaki od vas Isus Navin 23_{10}, אַ֫ מִמֶּנּוּ (GK § 130a) jedan od nas Prva knjiga Mojsijeva 3_{22}; c) negativni oblik: לֹא... אֶ֫חָד Druga knjiga Mojsijeva 8_{27} i עַד־אַ֫ לֹא (אֶחָד abs., BL 622 b) Druga Samuilova 17_{22} ne jedan, גַּם אֶ֫חָד ^yae ni jedan čak Psalm 14_3 לֹא... עַד אֶ֫חָד ni jedan čak Druga Mojsijeva 14_{28}; d) קוֹל אֶ֫חָד jednim glasom Druga Mojsijeva 24_3, לֵב אֶ֫חָד Prva Korinćanima 12_{39} Psalmi 83_6 (אֶחָד) jednoglasno, שְׁכֶם אֶ֫חָד rame uz rame Sofonija 3_9; לְיוֹם אֶ֫חָד za jedan dan, dnevno Prva Carevima 5_2, Nemija 5_{15} יוֹם אֶ֫חָד;אֶחָד dan bez kraja Sofonija 14_7; אַחַת (פַּעַם אַ֫) jednom: אַ֫ בַּשָּׁנָה Druga Mojsijeva 30_{10} Treća knjiga Mojsijeva 16_{34}; שְׁתַּיִם :: אַ֫ jednom ... dva puta Druga Carevima 6_{10} Ps 62_{12} (? → שְׁתַּיִם) Jov 40_5 ; בְּאַחַת Jeremija 10_8 i כְּאַחַד Propovednik 11_6 u jedno i isto vreme; (→ Barm. כַּחֲרָה, Aramaism Arm.lw. Wagner 124; Akk *kīma ištēn*) אַחַת Psalmi 89_{36} i

בְּאַחַת Jov 33_{14} jednom za svagda; אֶ֫חָד הוּא jedini Prva Mojsijeva 41_{25}, וַיְהִי... אֶחָד postali jedno, unija Druga Mojsijeva 36_{13} ; וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד jedna celina Druga Mojsijeva 26_{6}; u statističkim podacima ponovljeno posle svakog imena Isus Navin $12_{9\text{-}24}$ 1.Carevima $4_{8\text{-}18}$ (Septuaginta), Montgomery –G 124; e) mn. יָמִים אֲ֫חָדִים: nekoliko dana Prva Mojsijeva $24_{44}29_{20}$Danilo 11_{20} אֲ֫ µyrIb: D iste (vrste) reči Prvo postanje 11_{1} Jezekilj 29_{17} (:: Gordon UTGL. 126: poput Ug. *ahdm* du. „par") וְהָיוּ לַאֲ֫ postati jedan Jezekilj 37_{17}.[551]

Nepomični temelj Isusove teologije je njegovo čvrsto uverenje da je Jedan Bog Izraela. *Rečnik Hrista i Jevanđelja* nas poziva da se vratimo svojim jevrejskim i hrišćanskim korenima:

> Ne smemo nikad da zaboravimo da je hrišćanstvo izgrađeno na jevrejskom monoteizmu. Duga disciplina iz predostrožnosti je obezbedila jevrejskom narodu njihovo bogato verovanje da je Bog jedan i jedini: „Čuj, O Izraele, Jahve naš Bog je jedan Jahve..." Ovo je kamen temeljac izraelske religije. Ovo su možda najpoznatije svete reči za jednog pobožnog Jevrejina. One su izgovarane stalno. *Sam naš Gospod ih je često imao na umu* (Matej 22:37; Marko 12:29-30); Luka 10:27). To da je On mislio da je Bog uvek Jedan i Vrhovni je neprikosnoveno.[552]

Netrijadološki stav Jevreja se samim tim ne može dovesti u pitanje. Isus je stalno na umu imao biblijsku definiciju Boga i o njoj je govorio kao najvažnijoj od svih istina. Njegovi sledbenici danas bi mu ukazali čast time što bi mislili kao što je i on mislio o Bogu.

Bog kao jedna osoba u Grčkom Novom zavetu

Novi zavet ne samo da definiše Boga kao Oca 1317 puta, već takođe izričito tvrdi da je Bog jedna *Osoba*. Razmotrite sledeće: U stihu 3:20 Poslanice Galatima (NLT) mi čitamo sledeće: „Sada posrednik je od pomoći ako više od jedne strane mora da dostigne sporazum. Ali Bog koji je jedan, nije koristio posrednika kada je svoje obećanje dao Avramu." Isti ovaj stih se javlja u bukvalnijem obliku u različitim verzijama: „Sada može da postoji posrednik samo između dve strane, međutim Bog je jedan (NJB). „Posrednik, međutim, ne predstavlja jednu stranu;

---

[551] Koehler and Baumgartner, *Lexicon of Biblical Hebrew*.
[552] „Trinity," *A Dictionary of Christ and the Gospels*, 2:761.

ali Bog je jedan" (NIV). Tyndale je preveo to na sledeći način: Posrednik nije posrednik jednog. Ali Bog je jedan". Smisao reči *eis* (jedan) je „jedna osoba". Tako je i u učenju: „Čuj, O Izraele, Gospod naš Bog je jedan (*eis)* Gospod." U stihu 3:20 Poslanice Galatima, Bog, kao što možemo da kažemo, predstavlja jedog člana. Pojačana verzija beleži smisao toga da je Bog Otac jedna Osoba: „Ne može biti posrednika kad je samo jedna osoba tu. Međutim, Bog je *samo jedna osoba*."

Dalje ispitivanje reči „jedan" je prosvetljujuće. U stihu 10:21 Jevanđelja po Marku (BBE) Isus je rekao mladiću: „Postoji jedna (en) stvar koja je potrebna." U grčkom jednostavno postoji srednji rod reči jedan, bez dodate imenice. „Jedan nedostaje" Prevodioci tačno dodaju reč „stvar": „Jedna stvar nedostaje."

Što se tiče izraelskog učenja, komentar pisara ne sadrži ni jednu reč posle reči „jedan". Ali ovde grčka reč za „jedan" je u muškom rodu i nosi smisao „jedna osoba." Samim tim, kod Marka, u stihu 12:32: „Pisar mu je rekao: Dobro si rekao, učitelju; tačno si rekao da je On jedan Osoba, i da ne postoji niko drugi osim Njega." Ovo je unitarijanistička teologija u svom najčistijem i najjednostavnijem obliku. Pisar se slaže sa Isusom, unitarijancem.

Slični očigledni primeri reči jedan se mogu pronaći kod Marka „Jedan (eis) od dvanaestorice" (Marko 14:20). Mislio je na Judu koji je bio jedna osoba. „Ovaj čovek je definitivno jedan (eis) od njih!" (Marko 14:69). Isto tako, stih 3:30 Poslanice Rimljanima glasi: „Jer Bog je jedan, i opravdaće obrezane na osnovu vere a neobrezane kroz veru." Bog je ovde jedan (eis), muški odblik reči „jedan". U pitanju je jedna Osoba, svakako ne stvar – sigurno ne Šta."

Drugi pasusi slede šemu stiha 3:20 Poslanice Galatima: „Sada posrednik nije posrednik jednog; ali Bog je jedan." Ponovo je smisao taj da je Bog jedna Osoba. „ Ne samo, pak, ona nego i Reveka, kad zatrudne od samog Isaka, oca našeg" (Rimljanima 9:10). Ovde , ponovo, imamo muški rod reči „jedan". Smisao je, naravno, jedan čovek, jedna osoba, što je upravo jezik koji koristi Bog koji je kao Otac viđen kao pojedinac. „Isus mu je rekao: Zašto me zoveš blagim? Niko nije blag osim jednog (jedne Osobe) a to je Bog" (Marko 10:18).

Unitarijanistički Bog se javlja onda kada Pavle iznosi konačnu versku izjavu: „Postoji jedan Bog i jedan posrednik između Boga i ljudi, *čovek* Isus Hrist" (1. Timotiju 2:5). Jakov, Isusov polubrat, takođe je bio unitarijanac: „Vi verujete da je Bog jedan i dobro činite: zli duhovi veruju u isto i drhte" (Jakovljeva 2:19).

Smisao je, „Vi verujete da je Bog jedna Osoba." Kao što Biblija kaže: „Nijednog nema pravednog" (Rimljanima 3:10). Nijedna (eis) osoba nije pravedna.

U stihovima 5:16-19 Poslanice Rimljanima, pojedinac je stalno opisivan pridevom *eis* – koji označava jednu osobu:

> I dar nije kao greh jednog: jer za greh jednog bi osuđenje, a dar od mnogih grehova opravdanje. Jer kad za greh jednog carova smrt kroz jednog, koliko će većma oni koji primaju izobilje blagodati i dar pravde u životu carovati kroz jednog Isusa Hrista! Zato, dakle, kao što za greh jednog dođe osuđenje na sve ljude, tako i pravdom jednog dođe na sve ljude opravdanje života. Jer kao što neposlušanjem jednog čoveka postaše mnogi grešni, tako će i poslušanjem jednog biti mnogi pravedni. (Rimljanima 5:16-19).

„Jedan" ovde je očigledno jedna osoba, pojedinac. Ista reč u muškom rodu je upotrebljena za Boga kada se u verskim izjavama koje smo ispitali pominje da je On jedan.

Gubitak jednostavnog numeričkog koncepta „Jedinice"

Konfuzija oko jednostavnog koncepta Boga kao jedne Osobe, tako nepogrešivo predstavljene u Bibliji, navela je sveštenstvo da iznese čudne komentare o teškoćama sa kojima se oni kao trijadolozi suočavaju: „Našeg blagoslovenog Gospoda božanstvo je On, kao što smo videli, temeljno sakrio ali je želeo od nas ljudi da dođemo do tog saznanja."[553]

> Luter je rekao o Trojstvu da nije toliko verovao u isto koliko je iskustvom otkrio da je istinito ... Iskustvo je bilo to a ne vera što ga je načinilo Trijadologom. Serveto, španski lekar, platio je svojim životom, ubio ga je Kalvin jer nije verovao u to da tri u isto vreme može da bude jedan. [554]

J.H. Newman, koji je napustio englesku crkvu i priklonio se rimokatoličkoj, nije siguran u trijadološko učenje: „Misterija doktrine Svetog Trojstva ne predstavlja samo verbalnu kontradikciju već i nekompatibilonst sa ljudskim predstavama ...

---

[553] Citirano kod John Wilson, *Unitarian Principles Confirmed by Trinitarian Testimonies*, 353.
[554] Jacques Barzun, *From Dawn to Decadence*, Harper Collins, 2000, 30-31.

Skoro da ne možemo da bliže pristupimo bližem objašnjenju istog a da ne kažemo da je jedna stvar dve stvari. [555]

Episkopalski sveštenik Dick Nolan se priseća:

> Kada sam držao predavanje „lagano" (u smislu kao početnik koji se bavi proučavanjem Biblije) među ovim (netrijadološkim) redovima 1970ih godina na rimokatoličkom univerzitetu u Konetikatu, predsednik/sveštenik teološkog odseka mi je rekao bez okolišanja da ne sumnja da je ono što ja govorim o Bibliji i Isusu istina – *ali* rimokatolička crkva porpoveda nešto sasvim drugo, jer je obogaćena grčkim filozofskim nasleđem koje se razvilo u posleapostolskoj crkvi, tačka. Rimokatolici i Anglikanci se u velikoj meri pouzdaju u svoj pojam Tradicije koja je za njih podjednak autoritet kao Biblija. To im omogućava da odbace mišljenja nas koji se fokusiramo samo na Bibliju kao primarni dokument i ne smatramo da Sabori imaju autoritet. Ne znam kako da odgovorim na njihove epistemološke pretpostavke, osim da kažem da se sa njima ne slažem.[556]

Rimokatolički učenjak Jules Lebreton u svojoj detaljnoj studiji *Istorije dogme Trojstva* počinje svoj govor o jevrejskoj monoteističkoj veri kao o učenju za koje su Jevreji bili spremni da umru:

> Jevreji svaki dan na početku svojih molitvi recituju: „Čuj, 0 Izraele, Gospod Bog naš je jedan Gospod. " Prema tradiciji rabina, akcenat treba staviti na reč „jedan ", a tvrdi se da, kada je Akiba bio pogubljen, on je zadržao svoju hrabrost time što je ponavljao tu svetu reč, „jedan." Ova monoteistička vera je bila veoma inspirativna i efikasna kao priprema za hrišćanstvo. Slično tome, kada je naš Gospod pitao koja je prva zapovest, on je odgovorio: "Čujte, 0 Izrael, Gospod tvoj Bog je jedan Bog" (Marko 12:29) Nažalost Jevreji će ubrzo dovesti stalnu upotrebu ovih svetih reči u sukob sa hrišćanstvom. U Talmudu, trijadološka vera je pobijena i proglašena politeizmom ovim stihovima u Petoj knjizi Mojsijevoj. Do dana današnjeg, odlučujući test nije primenjen; Hrist se nije još pojavio i monoteizam Jevreja još uvek se nije usprotivio dogmi Trojstva. Nasuprot tome, taj monoteizam je predstavljao *pripremu za verovanje u Trojstvo*

[555] *Select Treatises of St. Athanasius*, 515.
[556] E-mail poruka, 8. avgust 2006.

> proširivanje koncepta Boga time što je načinjen univerzalnijim i manje nacionalnim.[557]

Šta se dogodilo ovde? Jednim potezom Lebreton zaključuje da je Isus predstavnik jevrejskog monoteizma a onda izgleda da preokreće svoje mišljenje. On govori o dogmi Trojstva kao legitimnom pretvaranju ideje o Bogu univerzalnom. On pretvara Isusovo učenje o tome ko je Bog u puku „pripremu za hrišćanstvo." Isus, stoga, mora da je bio prehrišćanski učitelj. Jevreji (u zabludi kao i Lebreton) tvrdoglavo koriste Šemu protiv kasnije hrišćanske dogme o Trojstvu. Ali, Isus je bio jedan od tih tvrdoglavih unitarijanističkih Jevreja! Da li bi on danas mogao da bude išta više u suprotnosti sa hrišćanstvom koje nosi njegovo ime?

Kasniji crkveni oci su priznali da njihovo trijadološko viđenje Boga ne može biti pronađeno kod Mojsija. Crkveni otac Epifanije kaže sledeće: „Božanska unija je pre svega proglašena od strane Mojsija, dualitet (razlika između Oca i Sina) je bio izrazito naglašen od strane proroka, a Trojstvo je jasno prikazano u Jevanđelju."[558]

To što je Isus potvrdio Šemu, međutim, sprečava bilo kakvo „obogaćivanje" ili ekspanziju Božanstva. Isusov Bog je nepromenljiv Bog Mojsija i Avrama, Isaka i Jakova – zašto ne bi jednoglasno bio i Bog hrišćanskih sledbenika Isusa?

Epifanije veoma greši kada zamišlja da proroci govore o dualitetu Boga i Sina Božijeg. Ako su Jevreji, kao što Lebreton kaže, preterali sa upotrebom Šeme kako bi se usprotivili hrišćanskom trijadološkom učenju, zašto onda ne doda da je sam Isus bio jednako tvrdoglav zastupnik izraelskog unitarijanističkog monoteističkog učenja. Isus, prema našim spisima, ostaje da se protivi crkvenom učenju koje je zaboravilo na njegovo učenje o prirodi Boga.

Naravno da je vreme za crkvu da postane iskrena po pitanju reči svog osnivača i da prizna da odbojno kompleksan pojam Boga kao trojice u jednom nije deo Biblije, što se smatra normom hrišćanskog shvatanja, pošto bar protestantski hrišćani tvrde da je slogan *sola scriptura* srž njihovog verovanja.

---

[557] *History of the Dogma of the Trinity*, Benziger Brothers, 1939, 1:76-77,
[558] Isto, 416.

Reči uvaženog sistematičnog teologa mogu da podstaknu povratak Isusu kao našem teologu:

> Crkvena doktrina Trojstva izgleda ne može biti udaljenija od umova pisaca Novog zaveta. Danas, čitalac može da se zapita da li je od pomoći govoriti o takvoj dogmi kada se želi obuhvatiti teologija Novog zaveta. Kada crkva govori o doktrini Trojstva, ona govori o tačnom verovanju da Bog postoji večno u tri različite ,,osobe", koje su jednake u Božanstvu i koje su jedno u supstanci. U ovom obliku doktrina se ne može pronaći nigde u Novom zavetu; nije jasno artikulisana sve do druge polovine četvrtog veka.[559]

Savremeni protivnici gubitka Isusovog učenja

Drugi značajni savremeni glasovi čuju se dok protestuju protiv ometanja Isusovog učenja o Bogu. Profesor sistematične teologije Karl-Heinz Ohlig iz Sarbruka iznosi zaključak svoje veličanstvene studije o istoriji trijadologije time što kaže: ,,Sam Isus je znao samo za Boga Izraela, kog je zvao Ocem ... Trojstvo ... se nikako ne temelji na Bibliji."[560]

Profesor J. Harold Ellens moli crkvu da govori iskreno:

> Crkva bi učtivo trebalo da prizna da ona ne vuče korene od *Isusa iz Nazareta* ... niti iz centralne tradicije biblijske teologije ... Njeni koreni su u filonskom helenističkom judaizmu i u pokrštenom neoplatonizmu iz drugog pa sve do petog veka. [561]

Profesor Martin Werner je upozorio crkvu na njen rani pogrešni razvoj, žaleći se na to da je poslebiblijska crkva pretrpela takvu transformaciju identiteta svog Spasitelja da je stvorila ,,mit" iza kog je istorijski Isus u potpunosti nestao."

> Novo tumačenje koncepta Sina Božijeg odgovaralo je mitološkoj misli helenističke narodne religije ... novo tumačenje se prvo javilo u najstarijem obliku gnosticizma ...

---

[559] Christopher B. Kaiser, *The Doctrine of God: A Historical Survey*, Crossways, 1982, 23.
[560] *One or Three?* 129, 130.
[561] *The Ancient Library of Alexandria and Early Christian Theological Development*, Institute for Antiquity and Christianity, 1993, 39.

> gnostička teorija je odbijena ali je bilo pitanje vremena kada će je prisvojiti crkva *u okviru sopstvenog skupa fundamentalnih pojmova* ... Ovom beznadežno zbunjujućom formulom Nikejska stranka je ušla u debatu sa Arijancima[562] ... Aleksandar Aleksandrijski je rekao da Sin postoji „nezavisno od Boga (Oca) i da je u stalnom začeću u stanju nezačetosti" ... Ova teologija nije više sebe mogla nedvosmisleno da naziva monoteizmom ... Osuđena rigoroznim monoteističkim kriterijumom, ne samo gnosticizmom, i učenje crkvenih teologa bilo je neispravno ... Jer, prema svedocima Novog zaveta, učenje Isusa i Apostola, u skladu sa monoteizmom Starog zaveta i Judaizma, nije posedovalo nikakav promenljivi element. *Stih 12:29 Jevanđelja po Marku je zabeležio potpunu potvrdu vrhovnog monoteističkog priznanja vere i izraelske religije koju je izneo sam Isus, i to bez ikakvih ustručavanja.* [563]

Koliko je samo zapanjujuće to što je savremeni apologeta koji se zalagao za Trojstvo bio u stanju da zabeleži sledeće reči u svojoj diskusiji o Šemi:

> Senka Šeme, „Čuj, O Izraele, Gospod naš Bog je jedan Gospod" (Peta Mojsijeva 6:4) , iako *nikada nije citirana u Novom zavetu*(mada na nju aludira Jakovljeva poslanica u stihu 2:19), prožima se njegovim stranama svom težinom koju je imala i u doba Starog zaveta, kao glavna i najsvetija izjava jevrejske religije.[564]

Ali zaista jeste citirana u Novom zavetu, i to od strane samog Isusa. Čovek bi mogao da se zapita da li je neko dovoljno sposoban da diskutuje o Trojstvu u Novom zavetu ako nije svestan da je Isus citirao Šemu u istom tom Novom zavetu!

Isto tako zbunjujuća je i neskrivena kontradikcija u stihu 1:35 Jevanđelja po Luki u članku Hastingsovog *Rečnika Biblije* po pitanju Trojstva. U svom komentaru o stihu 1:35 Jevanđelja po Luki, koji predstavlja osnovu sinstva Isusa u udotvornom začeću, rečnik prvo citira RV: „to što će da bude rođeno (ili začeto) biće proglašeno svetim, Sin Božiji" i onda negira očigledan razlog Isusovog sinstva:

---

[562] Čak i u Nikeji, „osoba" (*hipostasis*) i „suština" (*ousia*) značile su isto. Kasnije je jasna razlika napravljena između ova dva termina koja su formirana na osnovu Trojstva.
[563] Werner, Formation of Christian Dogma, 219, 221, 223, 233, 235, 241,
[564] E. Calvin Beisner, God in Three Persons, Tyndale House, 1984, 26,

„Nije sinstvo već je njegova svetost od samog rođenja bila obezbeđena čudotvornim začećem.”[565] Luka ne pravi takvu razliku. Isus je i Sin Božiji i svet baš zato što je natprirodno začet u Mariji. To je čudo koje je izvedeno u njegovoj majci i ono ga čini Isusom Sinom Božijim.Isus nije postao čovek nakon što je bio nevidljivi duh, on je čovek od začeća!

Protivljenje Jevreja Trojstvu

Mi podsećamo naše čitaoce na jevrejske kritike i na to da su oni sa pravom uvređeni hrišćanskim pokušajima da se umešaju u unitarijanističku veru Mojsija i Isusa. Od ortodoksnog Jevrejina dolazi ovo protivljenje hrišćanskom udaljavanju od vere Izraela:

> Kao što svako jevrejsko dete nauči, "Shema Yisroel, HaShem Elokeynu, HaShem Echad" (Čuj, O Izraele, Gospod je Bog, Gospod je jedan”. Peta knjiga Mojsijeva, stih 6:4. Ovo je veoma jednostavan i fundamentalan koncept. Bog je jedan.
>
> Hrišćani neiskreno izgovaraju Šemu, a njihova teologija tvrdi da postoji Trojstvo – Bog, Isus (sin Božiji) i Sveti duh. Oni će pokušati da vas nauče da je ovo Trojstvo sačinjeno od tri entiteta zapravo predstavlja jedan, kao što je grožđe jedno .... Ali Tora je veoma precizna po pitanju svog izražavanja... Hrišćani citiraju Prvu Mojsijevu, stih 1:5 („v'ai yehi erev, v'ai yehi boker, yom echad" - „beše veče i beše jutro jednog dana”) kako bi predložili da *echad* sačinjavaju i jutro i veče i da su oni „gomila”. Jasno je da reč „jedan” stoji samo uz reč „dan”. Na sličan način, oni citiraju stih 13:23 Četvrte knjige Mojsijeve koji opisuje kako su izraelski špijuni isekli granu sa jednim (echad) grozdom. Ali i ovde echad stoji uz reč grožđe a ne pojedinačne grozdove. U Šemi, echad stoji uz reč „Bog” i označava upravo ono što piše – jedan.

[565] Dodatni tom, 309.

Štaviše, ako je Tora od nas želela da znamo da je Bog više nego Jedan, ona bi nas obavestila o Trojstvu a ne bi toliko isticala da postoji samo jedan Bog.[566]

[566] Bruce James (Baruch Gershom), "Why Can' t a Jew Believe in Jesus?" http://judaism.about.com/odljewishviewofjesus/aljesus_onegod.htm

Poglavlje 11

Uvod u heroje disidente

Petak, 17. maj 1527. godine, Rotenburg, Nemačka.
Sudije su se vratile sa presudom koja će osuditi nekog za stravično i izuzetno divljaštvo. „Michael Sattler će biti prepušten dželatu koji će ga odvesti do trga i pre svega odseći mu jezik. Onda će ga čvrsto vezati za kolica i odatle užarenim gvozdenim kleštima kidati delove njegovog tela dva puta, a zatim još pet puta na putu do mesta pogubljenja a zatim spaliti njegovo telo do pepela kao nekog ko je zakleti jeretik."
Postojao je emotivni trenutak. Žena zatvorenika se okrenula svom mužu, privukla ga sebi i zagrlila ga pred čitavom publikom. To je dirnulo bar jednog člana publike.
Sattler je ostao u zatočeništvu naredna tri dana. Prijatelj je u pismu napisao: „Kroz kakav strah, konflikt i borbu telo i duh moraju da prođu ne može se ni zamisliti."
Postoji mesto na Tubingen putu, oko milju udaljeno od Rotenburga, gde su ljudi pratili prigušenu svetlost i išli da u ime iskrivljene pravde uklone još jednog manje vrednog. Jezik nije bio uspešno odsečen što je Mihaelu dozvolilo da se moli za svoje goniče. Dok je bio vezivan za merdevine, on se brižljivo obratio Halbmayeru, navodeći ga da ne učestvuje u tom činu ako ne želi da i on bude proklet. Major je odgovorio da Sattlera treba da brine

> samo Bog. Njegove poslednje javne reči, izgovorene sa teškoćom, predstavljale su molitvu za Božiju pomoć da svedoči o istini. Merdevine su bačene u vatru. Dok je vatra spaljivala konopce kojima su bile vezane njegove ruke, on je dva prsta digao kao znak pobede i prethodno dogovoreni znak prijateljima njegovim da je istrajao. On je imao trideset i sedam godina. Osam dana kasnije njegova žena je bila bačena u reku Neckar i udavila se.[567]

John Biddle (1615-1662) je bio istaknuti britanski akademik koji je diplomirao na Oksfordu i u svojoj dvadesetšestoj godini izabran za direktora Kripti i gimnazije u Glosteru, u Engleskoj. Pošto su ga zamolili da predaje Bibliju on je otpočeo mukotrpno ispitivanje iste. Trebalo je da svoje učenike podučava prema katehizmu engleske crkve ali je ubrzo otkrio da je to nemoguće. Njegova neumorna potraga za istinom u Bibliji u njemu je stvorila enciklopedijsko poznavanje iste. On je znao napamet čitav Novi zavet na engleskom i na grčkom jeziku. On je priznao da je imao teškoća da zapamti grčki tekst nakon četvrtog poglavlja otkrovenja!

On je govorio protiv lažnog trijadološkog stiha 5:7 Prve Jovanove poslanice i objasnio da je jednina Isusa i Oca „unija u saglasnosti i sporazumu ... ali nikako kao unija u suštini."[568] On je kasnije raspravljao sa Biskupom Ussherom („Ussherova hronologija") i nadmudrio ga, uveravajući ga da je Otac jedini pravi Bog! On je izdao priručnik pod nazivom „Dvanaest argumenata protiv Božanstva i Svetog duha". Neko je dao kopiju sudijama i on je osuđen na robiju.

1646. godine, Biddle je pozvan u London i boravio je u odaji Vestminsterske palate dok se njegovo suđenje odugovlačilo. Ostao je zarobljen pet godina, uglavnom jer je dovodio u pitanje Trojstvo. On je o crkveim očevima govorio kao o onima koji su zarad Platona napustili Hrista.[569] Aludirao je na stih 19:4 Jevanđelja po Mateju dok se držao toga da je Isus, dok je govorio o „Njemu koji je u početku sve stvorio", pripisao stvaranje Biću koje nije on sam. Napušten od strane prijatelja, on je proveo ostatak svog života u zatvoru.

Britanski parlament je sproveo sledeći zakon:

---

[567] Alan Eyre, *The Protesters*, The Christadelphian, 1975, 69-70. Sattler je bio osuđen za svoje stavove po pitanju neučestvovanja u ratu.
[568] Isto, 123-24.
[569] Isto, 125.

> Svako ko propoveda, štampa ili piše protiv božanske prirode Sina ili protiv toga da su Hrist i Otac jednaki, patiće do smrti, kao što je to kazna za zločin, bez usluge sveštenstva. Svako ko se drži toga da čovek ima po prirodi slobodnu volju da se obrati Bogu; da duša umire nakon što umre telo; ... da je pokrštavanje odojčadi beskorisno i da takvi treba ponovo da budu kršteni; da je upotreba oružja nezakonita; da crkve Engleske nisu više crkve i da njihovi sveštenici ili osoblje nisu istinski (treba da bude zarobljen).[570]

Biddle je sam otkrio ključne istine Biblije. On je tvrdio da nije pročitao ništa od (unitarijanističke) literature svoje braće Poljaka pre nego što je izneo ovaj zaključak.

10. februara 1652. Bindle je bio pušten na slobodu. On je ostao u Londonu da se obraća malim grupama ljudi nedeljom ali nikada nije zvanično rukopoložen. On je napisao veliki broj traktata na različite biblijske teme a posebno ističem *Dvolični katehizam* koji se sastoji od skoro u potpunosti biblijskih stihova. U svom predgovoru o tome kako je ,,celokupan katehizam uglavnom pretrpan pretpostavkama i tradicijama ljudi, da je bar deo njih izveden iz Reči Božije ... nijedan citat od mnogo njih ne može da iznese bilo kakvu poentu".[571]

Iz svog katehizma on je izbacio sve fraze poput ,,večnog stvaranja Sina", ,,Boga koji umire" , ,,Boga koji je postao čovek", ,,majke Božije." Katehizam je po naredbi spaljen i on je ponovo uhapšen zajedno sa svojim izdavačem po imenu Richard Moore. Dva dana kasnije, braća iz Poljske, nekoliko njih, stigli su u London sa traktatima koje je Biddle preveo na engleski jezik i koje je Moore odštampao!

Biddle je optužen za hulenje i jeres. Time što je ostao u zatočeništvu on je izbegao smrtnu kaznu. Neki uticajni ljudi su bili dovoljno smeli da upitaju članove parlamenta sledeće:

> Zar Biddle zapravo ne govori o Isusovoj veri u Boga. Zar on nije poput Apolona, osnažen Biblijom?

---

[570] Isto, 125.
[571] Biddle's A Twofold Catechism http://home.pacific.net.au/~amaxwell/biddle/000start.htm

> Da li je zločin taj što on veruje u očigledne i bliske opise Biblije a ne u strana i mistična tumačenja iste?[572]

Tipični argument koji iznosi Biddle je sledeći: „Onaj koji je rekao da je Hrist umro rekao je da Hrist nije bio Bog jer Bog ne može da umre. Ali svaki hrišćanin će reći da je Hrist umro, stoga svaki hrišćanin smatra da Hrist nije Bog."[573] Svoje poslednje dane je proveo tako što je pisao o ličnoj vladavini Isusa na zemlji.

1658. godine on je još jednom pušten na slobodu. Održavao je stalan kontakt sa braćom iz Poljske. Jedan posmatrač je zabeležio da on ni za šta nije kriv osim za svoja mišljenja. Vlada je gonila Biddlea često ali su se mnogi divili njegovom „strogom, uzornom životu, punom skromnosti, trezvenosti i strpljenja, on nikako nije bio umišljen, već je bio ponesen velikim stvarima koje je Bog otkrio Biblijom."[574]

1. juna 1662. godine on je u sopstvenom domu organizovao proučavanje Biblije. Naoružan čovek je ušao u sobu, odveo ga i zatvorio nakon što je to odobrio Sudija Brown. Pet nedelja kasnije, obolevši od zatvorske groznice, umro je, pouzdan u svoju nadu da će vaskrsnuti pri Drugom dolasku Hrista. On nije mogao da plati kaznu od sto funti. On je otac britanskog unitarijanizma.

Počeo sam ovim kratkim prikazima života i smrti dvojice disidenata jer su to najinteresantniji primeri koji nam pokazuju izuzetan antagonizam kroz koji je prolazio svako ko je dovodio u pitanje ortodoksno viđenje Božanstva ili u Sattlerovom slučaju, druge tradicionalne doktrine. Sattler se čvrsto zalagao za to da hrišćani ne učestvuju u ratu, što je gledište koje je nedavno podržao vodeći evanđelijski učenjak u SAD.[575]

Proglasiti Boga trojicom u jednom je rizična stvar. Poricanje popularnih trijadoloških pojmova, iako je to manje opasno danas, predstavlja poziv da vas označe kao „člana sekte" i da vas uključe u dokumentaciju koju je sastavio Walter Martin, a koja je sve obimnija, pod nazivom *Carstvo sekti*. Ključno je za svakog ko veruje u Šemu Izraela i u to da je Isus potvrdio tu veru da bude dobro informisan o doktrini jednog Boga. On mora da bude stručnjak po pitanju tog

---

[572] Alan Eyre, *The Protesters*, 129.
[573] Isto, 130.
[574] Isto, 130, 131.
[575] Gregory A. Boyd, *The Myth of a Christian Nation: How the Quest for Political Power Is Destroying the Church*, Zondervan, 2005.

učenja i da ubedi svakog u njenu istinu, posebno ono koje je bilo u potpunosti izloženo ,,ortodoksnim" viđenjima Boga.

Menoniti su brzo videli da oni koji menjaju religiju treba da dobiju detaljne istorijske informacije pokreta koje se pripajaju. Ovakva svest o nasleđu stvara pouzdanje i stabilnost. Postoji veoma značajno, glasno a često i tragično nasleđe na polju verovanja u jednog Boga, Oca, koje mora da nas načini duboko zahvalnim za one koji su živeli u vreme mnogo manje religijske slobode. Mi treba da budemo svesni njihove izuzetne posvećenosti istini i toga što su često bili spremni za nju i da umru.

Iz ovog razloga *Radikalna reformacija* koju je napisao George Hunston Williams [576] bi trebalo da bude prva knjiga u bibliotekama za one koji se zalažu za tačku gledišta ,,biblijskog unitarijanizma". Ova knjiga podstiče samopouzdanje i poniznost, dok se priseća gomile posvećenih hrišćana – onih koji su se borili protiv svega kako bi propovedali doktrinu o Bogu koja ima čvrstu osnovu u Bibliji, ali koja se u tadašnjim religijskim krugovima smatrala jeresom.

Isus nije bio trijadolog predstavlja socinsko viđenje Sina Božijeg (po Faustusu Socinusu 1539 – 1604).[577] Kratak pregled unitarijanističke istorije otkriva nam vođe pokreta koje razumeju Sina Božijeg ne kao bukvalno preegzistentnog već kao ,,ideju" ili ,,pojam" preegzistentan u saborima Božijim. Drugi princip netrijadologije je predstavljen od strane arijanaca (po Biskupu Arijusu, 250 – 336), koji vide Isusa kao preegzistentnog ali stvorenog (,,Postojalo je vreme kada Sin nije postojao" – Arije).[578]

[576] Third edition, Truman State University Press, 2000.

[577] Naše hristološko viđenje, međutim, ne uključuje povinovanje socinijanskom viđenju *pokajanja*. mnogi biblijski unitarijanci sada insistiraju pored evanđelista na smrti Isusa kao zameni za grehe u svetu. Savremeni socinijanci (u hristologiji) uključuju Crkvu Božiju Avramove vere, hristadelfijance i neke članove Crkve Božije sedmog dana i aventske hrišćane. Mnogi savremeni istraživači Biblije različitih nacionalnosti predložili su viđenja za koja se mi zalažemo a da ih nisu označili kao ,,socinijanska"

[578] Trijadolozi malo govore o činjenici da je Tertulijan, čovek koji se navodno čvrsto zalagao za ortodoksiju, takođe izjavio da je postojalo vreme kada Sin nije postojao (*Protiv Hermogena,* 3. poglavlje). Jasno je da Trojstvo još uvek nije u potpunosti dobilo nikejski oblik.

Miguel Serveto (1511-1553) je možda jedan od najproslavljenijih anti-trijadologa. Španac po nacionalnosti, anabaptista i podržavalac ideje da „duša spava", [579] njegova doktrina je konstantno predstavljala trn u oku, u ovom slučaju oku Kalvina, koji je energično pokušavao da ućutka pristalice milinarizma, ideje da duša spava i antitrijadologe. (Slabo poznata činjenica je da je Luter držao propoved 1524. godine kojim je podržao ideju da mrtvi spavaju.) Serveto je verovao da je Sin Božiji biološki proizvod Boga i Marije. Sin nije bukvalno preegzistirao. Isusova božanska priroda se sastojala u prirodi koju je primio od Boga pri začeću. Zaboravljena istina je ponovno otkrivena u periodu reformacije i to u etapama. Pre svega, Serveto, kasnije poljska i italijanska braća koju je predvodio Faustus Socinus, koji je stigao do čisto unitarijanističkog gledišta (naravno ne do Unitarijanističkog gledišta sa velikim početnim slovom u savremenom smislu te reči).[580] Međutim, Servetovo udaljavanje od ortodoksije po pitanju Božanstva bilo je dovoljan razlog da ga Kalvin ubije. Njegovo delo je spaljeno pre nego što je i on sam podlegao istoj sudbini 1553. godine. Teologija koja je rezultirala smrću Serveta je sumirana u rečima koje je izgovorio Earl Morse Wilbur:

> Šta je to toliko bilo u knjigama koje je napisao Serveto što je toliko šokiralo reformatore? ... Smatrajući biblijsko učenje apsolutnim i konačnim autoritetom, Serveto se držao toga da priroda Boga ne može da bude podeljena, kao što to čini doktrina o tri osobe, a u Bibliji se ne pominje nikakva slična doktrina, niti se pominju sami termini Trojstvo, suština, supstanca niti šta slično što se javlja u učenjima a što je zapravo strano i izmišljeno od strane čoveka. Rani crkveni oci nisu imali nikakvu svest o tome, a to su crkvama nametnuli Grci, koji su više želeli da od ljudi načine filozofe nego da od njih načine prave hrišćanske vernike. Jednako nebiblijska je i doktrina o dve Hristove prirode. Serveto sa prekorom i satirom posmatra ove doktrine i naziva ih nelogičnim, neshvatljivim, kontradiktornim plodovima mašte i ismeva primljenu doktrinu Svetog duha. Doktrina o jednom Bogu u tri osobe, kako on tvrdi, ne može da bude dokazana niti stvarno zamišljena. Ona pokreće pitanje na koje ne postoji

[579] Tj. učenje da je čovek nesvestan u smrti sve do vaskrsnuća. Ovo viđenje je poznato kao „uslovna besmrtnost."
[580] Tj. unitarijanistički univerzalizam

> odgovor i dovodi do bezbroj jeresi. Oni koji u to veruju su budale i slepci; oni su zapravo ateisti jer ne veruju u pravog Boga; dok doktrina Trojstva zaista podrazumeva četiri božanska bića. To je nepremostiva prepreka za Jevreje i Muslimane i oni ne mogu da pređu u hrišćanstvo. Takva bogohulna učenja treba saseći u korenu u čovečijim umovima.
> Umesto ovih veštačkih doktrina koje se tiču veroispovesti, Servetus crpi iz Biblije sledeće jednostavne doktrine, i citira mnoge tekstove kako bi ih dokazao. Prvo, čovek Isus, o kome jevanđelja govore, je Hristos, pomazanik Božji. Drugo, ovaj čovek Isus Hristos je dokazan svojim čudotvornim moćima i izjavama u Bibliji da je bukvalno ljudski Sin Božji, jer je na čudesan način začet od njega. Treće, ovaj čovek je takođe "Bog", jer je ispunjen božanstvom koje mu je Bog podario. Tako da on nije po prirodi božanski, kao što nam učenja govore, već isključivo Božijim darom. Sam Bog je neshvatljiv i možemo ga spoznati samo preko Hrista koji je samim tim svuda oko nas. Sveti duh je snaga Božija, poslat u obliku anđela ili duha da nas učini svetim. Jedina vrsta Trojstva u koje sa pravom možemo da verujemo je da Bog sebe otkriva čoveku ispod krošnje različitih aspekata jer isto božanstvo koje se manifestuje u Ocu i Njegov Sin Isus sa Njim deli, i sa duhom koji boravi u nama, čineći naša tela, kao što Sveti Pavle kaže, „hramom Božijim".[581]

Antitrijadologija koja se u svom punom cvatu može naći ne u Španiji nego u poljskom socianizmu[582] i mađarskom unitarijanizmu. Mnoge vođe ovih pokreta su bile Italijani, uglavnom Sozzini porodica, Faustus i ujak Laelius (od kog je i došao naziv socinijanski). Raniji i manje poznati pioniri koji su postavili scenu za radikalno dovođenje u pitanje ortodoksije bili su Lorenzo Valla, italijanski filolog koji je 1400ih godina potegao pitanje Trojstva; i sveštenik i platonista Marsilio Ficino (1499) koji je predložio da *logos* u prvom stihu Jovanovog jevanđelja ne treba da bude preveden kao „reč" već kao *sermo* (reč od koje je nastala reč *sermon* – propoved).

---

[581] *Our Unitarian Heritage: An Introduction to the History of the Unitarian Movement*, Beacon Press, 1943, 61, 62. Servetov najvažniji rad *Restauracija hrišćanstva* sada je dostupan na engleskom, prevodilac je Christopher Hoffman i Marian Hillar (Edwin Mellen Press, 2007)
[582] Uvaženi vođa je bio Gregory Paulus.

Onda je pokrenuo čitav način razmišljanja koji će „reč" izjednačiti sa proročanskim glasom Boga u Starom zavetu a ne sa večnom drugom *Osobom*. On je samim tim počeo da omalovažava čitav koncept toga da je *logos* preegzistentni Sin koji deli supstancu sa Ocem. Tamo gde su crkveni oci govorili o „reči" kao o večnom Sinu,[583] antitrijadolozi radikalne reformacije koju je predvodio Ficino govorili su o Hristu kao o nekom ko je u potpunosti ljudsko biće, najpotpuniji i konačni oblik proročanskih glasova koji su prethodili njemu (Jevrejima 1:1). Erazmo Roterdamski je takođe bio deo anti-trijadološkog pokreta i želeo je da se sumnjivi tekst iz stiha 5:7 Prve Jovanove ukloni.

U Engleskoj, mi možemo da, pored maločas pomenutog čoveka po imenu John Biddle, izdvojimo i Dr. George Van Parris-a, Fleming-a po rođenju, spaljenog u Londonu na 25. april 1557. godine jer je „verovao da je Bog Otac jedini Bog i da Hrist nije sam Bog."[584] Unitarijanizam je uz Kalvinovu pomoć proizveo gomilu literature „od pomoći" uključujući i „Kratke instrukcije kako da se naoružaju dobri hrišćani" (tj. Protiv jeretika) a Bullinger je napisao „Celokupan protivotrov ili lek" (1545) i „Najneophodniji i najplodniji dijalog između buntovnog Libertina ili buntovnika anabaptiste i pravog poslušnog hrišćanina" (1551). U tim danima kada je religijska kontrola bila stroga, Biskup John Jewel je na sledeći način govorio o unitarijancima: „Pronalazimo da na početku Elizabetine vladavine, veliki broj zlokobnih Arijanaca, Anabaptista i druge gamadi, koliko sam obavešten, niče poput pečuraka preko noći."[585] Zatim je usledilo, pod vladavinom Elizabete I, spaljivanje dvojice antitrijadologa anabaptista, Henry Terwood, tridesetpetogodišnji rudar i John Pieters, starosti pedeset godina, i otac dvoje dece. Milosrdne mere poput davljenja, gušenja ili baruta oko vrata bile su izbegnute i ova dvojica su umrla u neverovatnoj agoniji u plamenu.

Uvaženi netrijadološki heroj bio je Adam Pastor, jedan od najjasnijih predstavnika unitarijanističkog viđenja Božanstva. On je sa pravom priznat kao očinska figura u biblijskom unitarijanizmu u Evropi. On je bio rimokatolički sveštenik pre nego što se pridružio anabaptistima 1533. godine u Munsteru, Nemačkoj. Pastor se držao toga (protiv Menno Simons iz menonita) da je Hrist bio samo čovek koji je nosio Božiju reč. Adam Pastor i frizijski starešina, Francis de Cuiper, izjavili su da Hrist nije postojao kao *sin* Božiji pre nego što je došao na svet i da je bio božanski pre svog rođenja samo u smislu da je Bog boravio u

[583] „Sin" i „večni" su zaista međusobno kontradiktorni termini jer onaj koji je začet, tj. donesen na svet, ne može biti večan.
[584] Williams, *The Radical Reformation*, 779-780.
[585] John Jewel's Works (1560), Cambridge, 1850, 4:1240.

njemu. Adama Pastora su prognali čak i neke od njegovih kolega anabaptista ali je pridobio veliku publiku poznatu kao Adamiti.

Pastor je napisao traktate na trinaest tema uključujući i Inkarnaciju i Carstvo Božije. Odeljak o Bogu predstavlja spisak unitarijanističkih tekstova Starog i Novog zaveta sa tek po kojim komentarom.Pastor je insistirao na tome da nijedan tekst ne pokazuje da je *Sin* postojao pre Inkarnacije, kao član tročlanog Boga. Adam pastor je opisan kao iskren ali kritički nastrojen, blag i pun poštovanja u svojim debatama. On će izvršiti uticaj na poljske unitarijance koji će kasnije osnovati značajni unitarijanistički akademski centar, univerzitet u Rakovu u Poljskoj.

Faustus Socinius je rođen 5. decembra 1539. godine. Njegov otac i deda su bili poznati advokati. Njegov prvi teološki esej je bio opis prologa iz Jevanđelja po Jovanu. On se držao toga da je Isus bio po zvanju božanski a ne po prirodi. On je takođe pisao o smrtnosti ljudi.[586] To je bila njegova percepcija značenja reči *logos* koja ga je dovela do istine. Reč ili volja Božija javila se u mesu – čoveku. Nakon svoje smrti i vaskrsnuća, Hrist se uzdigao da zauzme mesto sa Božije desne strane i samim tim delio Božansku moć. U tom smislu samo je Isus mogao biti nazvan Bogom, kao neko ko predstavlja Boga ali se uvek razlikuje od jednog pravog Boga (Jovan 17:3; 5:44). Bog je, rekao je Socinus, pripisao Hristu nakon uspeća božanstvo koje je on prisvojio i dobio pravo da mu se kao božanstvu klanjaju. Dok Francis David, glavni potparol unitarijanizma u Transilvaniji, misli da Isusu treba svi da se klanjaju. Zaista nema potrebe o tome ozbiljno razgovarati.

Isto je i što se tiče Faustusa Sociniusa, možda najprefinjenijeg teologa radikalne reformacije koji se preselio u Poljsku i pomogao da se osnuje univerzitet i štampa u Rakovu, kao i farme i preduzeća.

[586] Tj. doktrina da čovek kad umre spava sve dok ne vaskrsne i da je konačna kazna za zle uništenje a ne večna muka.

Ova organizacija je postala institucija od internacionalnog značaja. Mnogi na fakultetu su se bavili proučavanjem Biblije i bili su izuzetno obrazovani, neki su učili hebrejski i grčki pre nego što su postali anabaptisti. Škola je privukla 1000 studenata iz cele Evrope, uključujući i 300 njih koji su pripadali evropskom plemstvu. Scot koji je posetio kamp, rekao je: Dok je svuda vladao rat i nemir, ovde je vladao mir i umerenost u ponašanju mada su svi bili produhovljeni debatom i stručni za jezik."[587] Poznati rakovski katehizam iznosi sledeću izjavu:

> Naš posrednik pred Božijim prestolom je čovek, koji je bio prethodno obećan našim očevima od strane proroka i u ovim poslednjim danima on je rođen iz Davidovog semena, i njega je Bog, naš Otac načinio Bogom i Hristom... kojim je stvorio NOVI svet ... do kraja, prema vrhovnom Bogu, i mi treba u njega da verujemo, da ga obožavamo i da ga prizivamo, čujemo njegov glas i pratimo njegov primer, i u njemu pronađemo mir za svoju dušu.[588]

U mnogim zemljama ovakva izjava je bila zabranjena a vlasnici iste kažnjavani pa čak i smrću. Izjava sadrži doktrine odraslog baptizma, sna mrtvih i Drugog dolaska. Mnogi pasusi iz Jovanovog jevanđelja bili su predmet analize. Sledi tipičan primer:

> To da je osoba možda imala nešto, i posledično možda imala slavu, sa Ocem ispred sveta, bez svog bića ... dovodi do zaključka da je on zapravo postojao ... što se i vidi na osnovu stiha 1:9 Druge poslanice Timotiju, gde apostol kaže vernicima da im je slava data pre nego što je svet počeo. Pored toga, kaže se (Jovan 17:5) da se Hrist molio za ovu slavu ...Hrist preklinje Boga da mu da nešto što stvarno može da poseduje, sa njim samim, slavu koju je imao sa sobom, u svojoj svrsi i uredbi, pre nego što je svet postojao. Često se kaže da neko ima ponešto sa bilo kim, kada mu je obećano to ili kada mu je suđeno isto: na osnovu ovoga, ovaj evanđelista često kaže da vernici imaju večan život.

---

[587] Eyre, *Protesters*, 109.
[588] *The Racovian Catechism*, trans. Thomas Rees, rep. Christian Educational Services, 1994, lxxiv,

> Samim tim, dešava se da Hrist ne kaže apsolutno da je on imao tu slavu, već da ju je imao sa Ocem kao što je rekao da se molio da mu se zaista ta slava poveri, slava koja je postavljena za njega od strane Oca Starog zaveta i pre stvaranja sveta.[589]

S obzirom da smo se do sada u velikoj meri koncentrisali na period reformacije i vek posle nje (tokom kojeg je živeo John Biddle, direktor škole), sada treba da svoju pažnju usmerimo na najraniji period crkvene istorije. Držeći se fundamentalnog uverenja (uz *Encyclopedia Britannica* iz XV veka) da Isus ni na koji način nije predložio da se promeni monoteistička Izraelska vera, mi smo po prirodi radoznali da otkrijemo na koji način je Novi zavet mogao da bude prepravljen.

Crkvena istorija pokazuje da je razvoj pojma „tri u jednom" bio proces koji je trajao vekovima, kulminirajući Nikejskim i Halkedonskim saborom (325 i 451 nove ere). Daleko je od istine predložiti da je doktrina Trojstva bila univerzalno prihvaćena od početka ere posle Novog zaveta. Kao što teolog sa Harvarda F. Auer tako dobro formuliše:

> Trijadologija četvrtog zaveta nije tačno oslikavala rano hrišćansko učenje koje se tiče prirode Boga; ona je, nasuprot tome, predstavljala udaljavanje od tog učenja ... Ona se razvila nasuprot konstantne unitarijanističke opozicije i nikada nije u potpunosti odnela pobedu. Dogma Trojstva duguje svoje postojanje apstraktnoj spekulaciji na strani manjine onih koji su proučavali Bibliju. [590]

Srž čitavog trijadološkog problema leži u doktrini *logosa* i njenom razvoju. „Ortodoksni" stav se zasniva na shvatanju *logosa* kao druge božanske Osobe u večnom Božanstvu. Poenta je prikrivena za savremene čitaoce Biblije jednostavnom činjenicom da je reč u muškom rodu *logos* na Grčkom je shvaćena kao „on" ili „njega" (Jovan 1).[591] Međutim, da je prevedena kao „Božiji govor" i „to" prilično drugačiji utisak bi se dobio. Samim tim, bezlični *logos* prologa, tj. Božija reč, mudrost i um, postaju otelotvoreni u Isusu, čoveku.

„*Logos* iz prologa je postao Isus; Isus je bio *logos* koji je postao meso, ali ne *logos* kao takav ... Isus je bio *logos* kao osoba! On je bio *to* u mesu, kao (jedno)

---

[589] Isto, 144-145.
[590] Encyclopedia Americana, 1956, 27:249.
[591] Osam prevoda na engleski sa grčkog pre Verzije Kralja Džejmsa prevele su *logos* kao „to" a ne „on".

smrtno ljudsko stvorenje." Tako nam dobro govori i pruža pomoć nemački teolog.[592]

U teološkoj najzamršenijoj detektivskoj priči, „Kako je *logos* postao Osoba, pre nego što je postao osoba," bio sam zapanjen kada sam otkrio da se Justin Mučenik, koji je pisao 150. godine nove ere, suprostavio Jevrejinu pod imenom Trifun i sa njim vodio dugu debatu oko toga da je Isus kao Sin Božiji preegzistirao svom rođenju u bukvalnom smislu i da je on zapravo bio Jahvin anđeo koji se često pominje u Starom zavetu. Jevrejin Trifun je protestvovao protiv toga da izreka „Isus je bio čovek ali ne *pravi* čovek" sadrži kontradikciju. Stoga, on kaže Justinu: „Kada kažeš da je ovaj Hrist postojao kao Bog pre vremena, onda da je on predat da bude rođen i da je postao čovek, a da *on nije čovek od čoveka* , to mi deluje kao čisti paradoks ako ne i glupost."[593]

Zapanjujuća činjenica je ta da je argument Jevrejina preovladao nad argumentom Justina Mučenika (koji je navodno predstavljao hrišćanstvo), trijadološki „problem" se možda nikada ne bi ni javio. Čim je ideja da je Isus bio „tu negde" pre svog rođenja zaplovila, on je morao da bude „pronađen" u Starom zavetu. Bez tračka biblijskog dokaza, anđeo Jahvin je postao preegzistentni Isus i mnogi evanđelisti kao i Jehovini svedoci od tada su prihvatili tu priču. Mudro je konsultovati se sa Novim zavetom po ovom pitanju. U sedmom poglavlju Dela apostolskih, Stefan sažima istoriju Izraela i pominje anđela Gospodnjeg (Dela 7:30, 38), koji predstavlja Gospoda Boga (2. Mojsijeva 23:20-21). Kakva prilika za Stefana da kaže da je anđeo bio Isus koji je preegzistirao! Ali on to ne kaže. Piscu Poslanice Jevrejima je trebalo dva poglavlja kako bi opisao da je Isus bio superioran u odnosu na sve anđele. On nikada nije i nikada neće biti anđeo. Štaviše, Bog nije govorio kroz sina sve do vremena Novog zaveta (Jevrejima 1:1-2).

Justin je pomogao da se *logos* kao druga božanska osoba duboko usadi. U narednim vekovima pojedinci su se javili koji su stavili ortodoksiju pred izazov. Značajni su „dinamični monarhijanci". Prvi od njih, Teodor Vizantijski, bio je učen čovek. On je došao u Rim 190. godine nove ere i propovedao da je Isus bio u potpunosti čovek koga je rodila devica na koga je kada se rodio sišao Duh.

---

[592] Leonhard Goppelt, *Theology of the New Testament*, Eerdmans, 1982, 2:297, 299,

[593] *Dialogue with Trypho*, p. 48.

Teodor se držao toga da je Isus postao u većoj meri božanski posle svog vaskrsnuća.

Teodor je brže bolje ekskomuniciran od strane Biskupa Viktora Rimskog. Njegovu misao je sledio drugi Teodor a zatim Asclepiodorus i Artemon ali dinamični monarhijanizam je polako počeo da umire na zapadu.

Na istoku, Pavle Samosatski je bio glavni zastupnik nepreegzistentnog Isusa. Pavle je bio antiohijski biskup od oko 260-272. godine. On je smatrao da je *logos* bezlični atribut Oca, a ne preegzistentni Sin. Isus je jedinstveno inspirisan čovek. „Pavlova doktrina je slična primitivnoj jevrejsko-hrišćanskoj ideji o Hristu kao osobi." Tako tvrde crkveni istoričari a posebno se ističe Henry Chadwick u delu pod nazivom *Rana crkva*.[594] Tri sabora su razmotrila Pavlovo viđenje i treći ga je ekskomunicirao. On se držao svog stava sve dok nije prognan od strane cara Aurelija. O biskupu Ariju (ocu arijanizma kao pokretu koji se razlikuje od socinijanizma) mnogo se više zna. On se držao mišljenja da je Isus preegzistentan ali *stvoren* („Postojalo je vreme kada on nije postojao"). Ovo viđenje se smatralo nezadovoljavajućim jer Isusa nije činilo ni Bogom ni čovekom. Ali zar ne može isto da bude rečeno i za „ortodoksno" viđenje koje i dan danas preovladava? Vodeći savremeni proučavalac Novog zaveta, John Knox, izgleda da misli da može: „Mi možemo da imamo čovečanstvo bez preegzistencije i mi možemo da imamo preegzistenciju bez čovečanstva. Ne postoji način da imamo oba."[595]

Pre nego što napustimo rani period, trebalo bi da pomenemo predstavnika socinijanske škole hristologije, Biskupa Fotinusa (d. 376) koga *Katolička enciklopedija* naziva „jeretikom"[596]. Fotinjanin je postao termin kojim se opisuje svako ko se drži mišljenja da je Hrist čovek, koji nije postojao pre nego što je rođen u Nazaretu. Fotinusovi rukopisi su izgubljeni ali on nam je uglavnom poznat po tome što ga je sabor održan 351 godine nakon dvadesetsedam anatema osudio. Mnogo kasnije, 600. godine, naša hristologija je predstavljena od strane Pavlikanaca (verovatno po Pavlu Samosatskom), čiji je vođa Konstantin bio ubijen zbog svog jeretičkog viđenja Trojstva.

O značaju zalagača za unitarijanistički monoteizam u naše vreme govori izdanje iz 1977. godine pod nazivom *Mit o Božijoj inkarnaciji*.[597] Iako se ne bismo

[594] Penguin, 1993, 114.
[595] *The Humanity and Divinity of Christ*, Cambridge University Press, 1967, 106.
[596] Robert Appleton Co., 1911, 12:43.
[597] John Hick, ed., SCM Press, 1977.

pripojili opštem teološkom stavu ovih učenjaka (ehatologiji, posebno), moramo da oberučke prihvatimo njihovu osvežavajuću analizu doktrine o Bogu. Oni retko kad koriste termine trijadolog i netrijadolog ali dovode u pitanje inkarnaciju u tradicionalnom smislu koja se može pronaći u Bibliji. To je samo pitanje koje postavljaju pioniri koji se vraćaju unitarijanističkom monoteizmu Šeme. Ohrabrujuće je čuti, da oni koji proučavaju Bibliju, kažu da trijadološka dogma „nije određena *ni Biblijom* ni iskustvom već arijanskom polemikom o doktrini Trojstva."[598]

Zanimljivo mi je to što sam otkrio da je moj drug iz odeljenja, u jednom trenutku dobro poznat televizijski teolog i profesor na Kembridžu, napisao sledeće: „Božiji Sin nije druga osoba jednaka Bogu Ocu već jednostavno čovek „ispunjen" Bogom i ujedinjen sa Njim."[599]

Trenutna debata u teološkim krugovima širom sveta tiče se eshatologije i hristologije. Naša želja je da se vratimo do istinskog Isusa, do Jevanđelja o Carstvu. John A.T. Robinson, jedan od dobro poznatih proučavalaca Novog zaveta, usvojio je viđenje Isusa koje podrazumeva jednostavni unitarijanizam. Kada sam mu rekao da propovedam na Teološkom univerzitetu, njegova reakcija je bila: „Nećeš izdržati više od par dana tamo; netrijadološki Isus bi bio prilično neprihvatljiv na američkom teološkom univerzitetu." Ali njegova sopstvena „jeretička" shvatanja su bila ortodoksna u više krugova nego što se to činilo, pa čak i na američkom teološkom univerzitetu. [600] Mogli bismo na sledeći način da prestavimo dramatičnu debatu o hristologiji:

Neki „savremeni" teolozi: Kako možemo da predstavimo Isusa ljudima današnjice? Niko neće verovati u preegzistentno biće koje na zemlju stiže svojim rođenjem."

J.A.T. Robinson; „Ali, čekaj! Da li je iko u Novom zavetu uopšte verovao u to? Nije, ali rani crkveni oci pod uticajem gnosticizma pogrešno su protumačili Jevanđelje po Jovanu i zanemarili dokaze iz ostatka Novog i Starog zaveta, oslonivši se na šačicu teških Pavlovih stihova i predstavili Isusa koji je bukvalno preegzistirao. Ali to nije Biblijski Isus."

Biblijski unitarijanci: „Ali zar vam to nismo rekli! Dve hiljade godina vi to ne želite da čujete i spaljujete nas na lomači jer dovodimo u pitanje zvaničnu dogmu.

---

[598] J.A.T. Robinson, *The Human Face of God*, Westminster Press, 1973, 102.
[599] Don Cupitt, *The Debate About Christ*, 28.
[600] Atlanta Bible College, prethodno poznat kao Oregon Bible College, Illinois, od 1939.

Bez obzira na sve, naš zadatak je da se svetu predstavi pravi Isus koji nikada nije bio drugi član večnog trojstva. Pavle, u stihu 11:4 Druge poslanice Korinćanima upozorava da je Satanin najopakiji trik da zameni pravog Isusa lažnim a Jovan je u stihovima 4:2 Prve Jovanove poslanice i u sedmom poglavlju Druge Jovanove poslanice upozorio da reći da je Isus neko ko nije u potpunosti ljudski Mesija nagoveštava duh antihrista."

Ortodoksija (sa nevericom): „Niko mi neće reći da crkva dve hiljade godina nije bila u pravu po pitanju osnovne doktrine."

Biblijski unitarijanci (u odgovoru „savremenim" teolozima): „Dolazak Isusa kao božanskog bića na zemlju desiće se na *drugi dolazak*. Isus *je* „preegzistentan" tom događaju jer živi nakon što je vaskrsao!"

Na kraju, Isus je do te mere pomešan sa Stvaraocem da to polako postaje idolopoklonstvo. Možemo da se zapitamo da li Živa Biblija to podstiče svojim izuzetno netačnim parafraziranjem stihova 1:1-3, 10 Jevanđelja po Jovanu: „Pre nego što je išta drugo postojalo, postojao je Hrist sa Bogom. On je uvek viđen kao neko ko je živ i ko je sam Bog. On je stvorio sve što jeste – ništa ne postoji a da to on nije stvorio ...Ali iako je On stvorio svet, svet ga nije prepozao kada je On došao."

U međuvremenu Walter Martin kaže:

> Mnogi pojedinci i sve sekte čvrsto poriču jednakost Isusa Hrista sa Bogom Ocem, a odatle Tročlano božanstvo. Međutim, svedočenje Biblije je sigurno a gore navedene reference (njegovi „dokazni tekstovi") same ućutkavaju zauvek bogohulne jeresi, koje snagom samog Satane varaju mnoge svojom „prevarantskom upotrebom Reči Božije."[601]

Još jedan prikaz unitarijanističke istorije

Nova Schaff-Herzog Encikopedija u svom članku o istoriji onih koji se protive Trojstvu beleži surov tretman koji su oni imalu u „hrišćanskim" zemljama u kojima su živeli.

Kada je ortodoksna trijadološka hristologija čvrsto podržana, usledili su crkveni sabori i podrška od strane vladara Teodosija, druga viđenja Boga i Isusa su pala u senku. Netrijadološko viđenje Sina Božijeg je preživelo u grupi pod nazivom

[601] *The Kingdom of the Cults*, Bethany House, 2003, 107.

Pavlikanci u Armeniji. Rano britansko hrišćanstvo pokazuje izvesne dokaze o neortodoksnoj hristologiji i bilo je zastupljeno u Španiji a za vođu su dobili Feliksa iz franačke crkve 799. godine nove ere.

U Evropi, Poljska je bila dom netrijadologa koji su stigli iz Italije, pre svega George Blandrata. Nakon 1575. godine, vođstvo je palo u ruke Faustusa Sociniusa (odatle termin socinijanizam). Unitarijanistički univerzitet je osnovan u Rakovu u Poljskoj i ova institucija je proizvela veroispovest koja opisuje njihova netrijadološka viđenja – Rakovijanska veroispovest iz 1605. godine. Zapravo je postojao unitarijanistički princ: John Sigismund II Transilvanijski. Unitarijanistički pokret je odlučno potisnut od strane rimokatoličkih jezuita dekretom iz 1658. godine zbog isključivanja zastupnika socinijanizma iz te oblasti. Ovi vernici su pronašli svoj put do Nemačke, Holandije i Transilvanije. U Mađarskoj, unitarijanci su pronašli čvrstog vođu pod imenom Francis David, koji je postao biskup unitarijanostičkih crkava. Ali, 1579. godine, rimokatolički potkralj je stavio Davida pod nadzor sudija za prekršaje. On je zatim osuđen na doživotnu robiju kao nekog ko je inovator i ko huli Boga. David je umro u tamnici 1579. godine i taj događaj ga je proglasio unitarijanističkim mučenikom.

Iako su unitarijanci imali dozvolu da postoje, oni su prolazili kroz dosta patnji. Pod austrijskom vladavinom njegove publikacije su bile zabranjene a njihove crkve konfiskovane. Međutim, statut iz 1791. godine otkrio je pritisak na ove disidente. [602]

Unitarijanci u Britaniji

Neki od engleskih mučenika iz šesnaestog veka propatili su zbog arijanskih[603] viđenja, ali prvi zapaženi izraz duha i metode unitarijanizma bila je knjiga pod nazivom *Religija protestanata kao bezbedan put do spasenja* (London, 1638) koju je napisao William Chillingworth, a John Biddle je prvi put upadljivo primenio ovaj metod i dobio brze unitarijanističke rezultate.

[602] „Unitarians," *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, 12:82.
[603] Termin arijanski se ponekad koristi za opisivanje svih oblika netrijadoloških verovanja, tj. i strogo arijansko viđenje koje je imao Arije i neoarijanci iz četvrtog veka kao i viđenje koje su imali „Socinijanci" iz sedamnaestog veka i nekoliko njih iz ranijih vekova).

John Biddle je pod Komonveltom oformio društvo u Londonu i objavio svoja viđenja, 1662. godine, on je po treći put bačen u zatočeništvo i ubrzo je umro od bolesti u zatvoru. Njegove rukopise je sakupio i objavio njegov učenik Thomas Firmin, 1691. godine (*Vera u jednog Boga*). Iako je unitarijanizam isključen iz Akta tolerancije iz 1689. godine dok je njegovim zastupnicima priprećeno da će im aktom iz 1698. godine biti oduzeta građanska prava i da će biti zatočeni, socinijansko i arijansko viđenje osobe Hrista je naišlo na sve veću naklonost tokom osamnaestog veka kako u engleskoj crkvi tako i među disidentima. Istaknuti primeri ovog slučaja su Samuel Clarke, Nathanael Lardner, Isaac Watts [pisac himne], and Philip Doddridge. Prva kapela sa unitarijanističkim imenom je osnovana u Ulici Eseks u Londonu, 1778. godine od strane Theophilusa Lindseya koji je nakon što mu je parlament odbio da primi peticiju i da ga oslobodi od toga da pristane na Tridesetdevet članova odbio da živi u Jorkširu. U svojoj kapeli u Londonu on je koristio Klarkovu reviziju engleske liturgije. Lindsey-u je pomogla saosećajnost prezbeterijanaca koji su svoje kapele sagradili oslobođeni od dogmatskih ograničenja i koji su tražili konformitet u samoj Bibliji pa su se odrekli kalvinističke tačke gledišta i doktrine Trojstva. Odlučujući uticaj u ovoj promeni je izvršio istaknuti naučnik, novinar i teolog Joseph Priestley. Kao zakleti socinijanac, Priestley je služio u kongregacijama u Lidsku (1768-80) i Birmingemu (1780-91)... On je umro u Pensilvaniji 1804... Naslednik Priestley-a u Birmingemu i Lindsey-a u Londonu (1795) bio je Thomas Belsham, koji je želeo da učini ,,Hrista jednostavnim i pravim čovekom" i to proglasi važećim unitarijanističkim viđenjem. Još jedan uvaženi vođa bio je Lant Carpenter, bristolski sveštenik. 1813. godine Britanska i strana unitarijanistička asicijacija je oformljena kao unija prezbeterijanske i baptističke crkve kojoj su se kasnije priključile male metodističke grupe poput ,,hrišćanske braće". Prema Aktu disidentskih kapela iz 1844. godine, posedovanje drevnih zadužbina i kapela je bilo obezbeđeno.

Nacionalna konferencija, čisto savetodavno telo, osnovano je 1881. godine. 1911 godine je bilo 378 sveštenika, 374 crkava od kojih su 295 u Engleskoj (od 1912.). Teološke instrukcije su pružane na Mančesterskom univerzitetu u Oksfordu i Domaćem misionarskom univerzitetu u Mančesteru. Hibertov fond, osnovan od strane Robert Hibberta, jamajskog baštovana (umro je 1849. godine), promovisao je proučavanje Biblije i ustanovio odnose sa teološkim liberalizmom tog kontinenta. Poznata su Hibbertova predavanja i *Hibbertov dnevnik* (od oktobra 1902. godine). **Velški unitarijanizam** je počeo arminijanskim revoltom protiv Kalvinizma Jenkin Jones-a u Llwynrhydowen-u 1726. godine. Njegovi naslednici su usvojili arijanska viđenja. Postoji 34 crkve u Južnom Velsu i univerzitet na Carmarthenu. **Irski unitarijanizam** je počeo 1726. godine, kada su se prezbeterijanci Antrima odvojili od sinoda kako bi osnovali obožavanje bez pripisivanje veri. 1830. godine, remostrantski sinod iz Ulstera je osnovan na sličnim principima, a 1835. godine Udruženje irskih nepripojenih prezbeterijanaca ujedinilo je ove slobodne crkve. Postoji 38 crkava uglavnom u Antrimu i Daunu. U Škotskoj postoji sedam crkava, najstarija (Edimburška) datira iz 1776. godine.[604]

Unitarijanizam u Americi

Prva javna unitarijanska veroispovest počela je 1785. godine sa James Freemanom iz Kraljevske kapele, najstarije episkopalske crkve u Bostonu. Svako pominjanje božanske prirode Hrista i Trojstva je izostavljeno iz knjige uobičajenih molitvi. Sredinom osamnaestog veka, unitarijanizam je cvetao u crkvama kongregacije u istočnom Masačusetsu. Netrijadološka viđenja su preovladavala na Univerzitetu na Harvardu uz elokventno propovedanje Joseph Buckminster- a i William Ellery Channing-a, koji su objavili dva dnevnika, *Mesečnu antologiju* (1803. i *Hrišćanski učenik* (1813.). Channing je javno u svojoj propovedi o „Unitarijanističkom hrišćanstvu" (1819.) izazvao svoje protivnike i u svom delu pod nazivom *Moralni argument protiv Kalvinizma* (1820.). Američko unitarijanističko udruženje fomirano je 1825. godine. Prva konvencija crkava je održana u Njujorku 1865. godine.

[604] Isto, 82-83.

Konvencija održana 1894. godine objavila je da „Ove crkve prihvataju religiju Isusa, i drže se toga da je praktična religija svedena na ljubav prema Bogu i ljubav prema čoveku, sve u skladu sa Isusovim učenjem."[605] Ova izjava bi delovala neuvredljivo ali Bog o kome se ovde radi nije Trojstvo već jedan Bog Isusovog sopstvenog učenja.

Unitarijanizam se naravno nastavio od ranog dvadesetog veka kada je objavljen članak *Schaff-Herzog*. Uglavnom, unitarijanci su postali manje „biblijski", što znači da su izgubili dodir sa ključnim biblijskim učenjima poput rođenja od strane device, vaskrsnuća i Drugog dolaska. Gubitak ovih ključnih istina teško da može da učini trijadologiju privlačnom evanđelistima a greška leži u unitarijanizmu koji je izgubio svoju biblijsku osnovu, više nego u odbijanju učenja koja su prevazišla Isusovu veru.

[605] Isto, 83-84.

Poglavlje 12

Da li svi veruju u Trojstvo?

„Skoro je nemoguće izvući bilo kakve stvarne zaključke, čak i iz Jovanovog jevanđelja, u vezi dogme Trojstva.“[606]

„Govoreći o Isusu Hristu, mnogi trijadolozi ga nazivaju 'Bog Sin'. Međutim, Sveto Pismo ga nikada ne naziva Bog Sin, već Sin Božji. Ta dva izraza ni na koji način nisu ekvivalentna. Drugo je biblijska istina, dok je prvo teološka izmišljotina.“[607]

„U vezi pitanja preegzistencije u najmanju ruku se može prihvatiti preegzistencija večne Reči Božje mudrosti koja (ko?) se inkarnirala u Isusu. Ali da li je bilo koji Novozavetni pisac verovao u posebno svesno postojanje 'druge božanske osobe' nije toliko jasno.“[608]

„Hrišćanstvo se tokom neznabožačke misije pretvorilo u drugu religiju. Crkva...je zaboravila, ili je odbila da zapamti šta je Isus zaista propovedao.“[609]

---

[606] La Due, *Trinity Guide to the Trinity*, 26. Autor u nastavku kaže da su Jovanovi “trijadološki pogledi” inspirisali Ignjatija i Irineja.
[607] Robert Carden, *One God: The Unfinished Reformation*, Grace Christian Press, 2002, 115.
[608] F.F. Bruce, pismo, 13. jun 1981.
[609] E.F. Scott, *The Kingdom of God in the New Testament*, 156, prisećanje na to kako je apokaliptično Carstvo Božje iz Isusovih učenja crkva izmenila. Slična promena se nalazi u crkvenoj doktrini Boga kao Trojstva.

Ranije poglavlje smo započeli iznošenjem nejasnog mišljenja religioznih ljudi kada razmišljaju o tome ko su Bog i Isus. Mnogi te neusaglašene ideje smatraju nerešenim logičkim problemom:

> 1) „Isus Hrist je Bog“; 2) „Bog je naš nebeski Otac“; 3) „Isus Hrist nije naš nebeski Otac“; 4) „Ne postoje dva Boga.“ Ipak on nikada nije razmislio o tome kako da pomiri ova svoja četiri mišljenja; verovatno se nije setio da su protivrečna jedno drugom...Prosečan Englez se ne bavi tom temom.[610]

Hrišćanska „akademija“, koja izgleda ima malo uticaja na popularnu evangelističku teologiju, je često otvorena u priznanju da je Trojstvo kao definicija Boga strano hrišćanima iz prvog veka. To mišljenje je široko zastupljeno u takozvanim liberalnim krugovima, posebno posle doba prosvetljenja. Evangelisti, umesto da priznaju veliku dozu tradicionalnog mišljenja u sistemima koje su primili, istrajavaju u veoma napetim pokušajima da nasilno ubace Trojstvo u Novi Zavet, a u nekim ekstremnim slučajevima čak i u Hebrejsku Bibliju. Čista kontradikcija među piscima različitih škola treba da navede čitaoca da ispita ko govori istinu.

Popularni komentator i pisac William Barclay pokazuje potpunu otvorenost kada se radi o njegovom poricanju da je Isus Jahve: „Nigde u Novom Zavetu se Isus ne *identifikuje* kao Bog.“[611] John Stott, istaknuti evangelista, misli drugačije: „prenos Božjih titula i Božjih tekstova sa Jahvea na Isusa...*identifikuje* Isusa kao Boga.“ Ali on takođe kaže, „Istina je da nigde u [Isusovim] učenjima nije zabeleženo da je on nedvosmisleno rekao 'ja sam Bog.'“[612]

Presuda istorije

Mnogi istoričari dogme iskreno priznaju postbiblijsko odstupanje od Novozavetnog učenja. Stvari su pošle po zlu u vekovima posle smrti apostola. Sledeći citati vodećih eksperata pričaju svoju priču:

---

[610] Richard Armstrong, *The Trinity and the Incarnation*, 8.
[611] A Spiritual Autobiography, Eerdmans, 1975, 50.
[612] *The Authentic Jesus*, Marshalls, 1985, 33, 31.

317. godine u Egiptu je izbio novi sukob sa ozbiljnim posledicama. Uzrok tog fatalnog sukoba, koji je izazvao ozbiljne podele u hrišćanskomsvetu, je bila doktrina tri osobe u Bogu, doktrina koja je u prethodna tri veka srećno izbegla znatiželju ljudskih istraživača.[613]

Kada pogledamo unazad na duge vekove vladavine [doktrine Trojstva]...možemo da opazimo da je malo drugih doktrina proizvelo toliko istinskog zla.[614]

Hristološka doktrina se nikada u praksi ne izvodi samo logičkim izvođenjem iz izjava iz Svetog Pisma...Crkva obično ne praktikuje (uprkos onome što tvrdi da radi u teoriji) da svoju hristologiju bazira isključivo na svedočanstvu Novog Zaveta.[615]

Grci su iskrivili koncept Isusovog poslanstva u ontološki entitet, stvarajući nelogični skup učenja i doktrina koje su izazvale konfuziju i teror u kasnijim generacijama hrišćana.[616]

S obzirom da je Trojstvo toliko važan deo kasnije hrišćanske doktrine, upečatljivo je da se taj termin ne pojavljuje u Novom Zavetu. Slično, razvijeni koncept tri ravnopavna partnera u Bogu, koji se nalazi u kasnijim verskim formulacijama, se ne može jasno opaziti u okviru kanona.[617]

Kako ćemo odrediti prirodu razlike između Boga koji je postao čovek i Boga koji nije postao čovek bez uništenja jedinstva Boga, sa jedne strane, ili sukoba sa hristologijom, sa druge?

---

[613] J.L. Mosheim, *Institutes of Ecclesiastical History*, New York: Harper, 1839, 1:399.
[614] *Norton, Statement of Reasons for Not Believing the Doctrines of Trinitarians*, 373-374.
[615] Maurice Wiles, *The Remaking of Christian Doctrine*, 54, 55.
[616] Professor G.W. Buchanan, iz korespodencije, 1994.
[617] "Trinity," *The Oxford Companion to the Bible*, Oxford University Press, 1993,782.

> Ni Nikejski sabor niti crkveni oci iz četvrtog veka... ne daju zadovoljavajući odgovor na to pitanje. [618]
> Usvajanje nebiblijske fraze u Nikeji predstavlja prekretnicu u razvoju dogme; Trojstvo je *istinito* budući da crkva – univarzalna crkva koja govori preko svojih biskupa – tako kaže, iako Biblija to ne čini!... Imamo formulu, ali šta ta formula sadrži? Nijedno dete crkve se ne usuđuje da odgovori.[619]

Neki proslavljeni evangelistički komentatori su otvoreni u svom ustupanju unitarizmu: "Samo jedan, Otac, se može apsolutno nazvati 'jedinim istinitim Bogom', ne u isto vreme i Hrit (koji čak ni u 1. Jovanovoj 5:20 nije 'Istiniti Bog'). Isus, u jedinstvu sa Ocem, deluje kao njegov poslanik (Jovan 10:30), i njegov predstavnik (Jovan 14:9,10)."[620]

Profesor C.K. Barrett u svom odlično prihvaćenom komentaru Jovana objašnjava Jovana 17:3 na očigledno unitaristički način: „Bog koga treba poznati da bi se dobio večni život je jedino biće koje se može opisati na taj način; on, i mora se dodati, samo on je zaista *theos*."[621]

Poznata imena na polju hristoloških studija izgleda da podržavaju našu tvrdnju da Trojstvo nije Novozavetna doktrina: „Nijedan odgovorni Novozavetni naučnik neće tvrditi da je Isus propovedao doktrinu Trojstva, ili da su je propovedali najraniji hrišćani, ili da ju je svesno zastupao bilo koji Novozavetni pisac."[622]

> Svako ko ima osnove smisla za istoriju mora priznati da doktrina Trojstva, kao doktrina, nije predstavljala deo prvobitne poruke. Sv. Pavle nije znao za nju, i ne bi mogao da razume značenje termina upotrebljenih u teološkoj formuli, koju je crkva na kraju prihvatila.[623]

---

[618] J.A. Dorner, *History of the Development of the Doctrine of the Person of Christ*, T & T Clark, 1889, Div. I, 2:330.
[619] "Dogma, Dogmatic Theology," *Encyclopedia Britannica*, 14th edi tion, 1936, 7:501, 502.
[620] H.A.W. Meyer, *Commentary on the Gospel of John*, on John 17:3.
[621] *The Gospel According to St. John*, Westminster, 1978, 504.
[622] A.T. Hanson, *The Image of the Invisible God*, 87.
[623] W.R. Matthews, *God in Christian Experience*, 1930, rep. Kessinger, 2003, 180.

> Teze koje sačinjavaju dogmu Trojstva...nisu izvučene direktno iz Novog Zaveta i ne mogu se izraziti Novozavetnim terminima. One su produkt razuma koji je spekulisao Otkrivenjem vere...One su formirane tek kroz vekove napora, razrađene pomoću zamišljanja i formulisane terminima grčke i rimske metafizike.[624]
>
> Ta kritika ortodoksne hristologije...nije svojstvena maloj grupi ljudi…U ovom trenutku [1911.] ja ne poznajem nijednog profesora evangelističke teologije u Nemačkoj [koji želi da reprodukuje stare ortodoksne formule]. Svi učeni protestantski teolozi u Nemačkoj, iako to ne rade sa istim naglaskom, jednoglasno priznaju da ortodoksna hristologija nije pravedna prema istinski ljudskom životu Isusa i da se ortodoksna doktrina dve prirode ne može zadržati u svojoj tradicionalnoj formi. Svi naši sistematski teolozi...traže nove puteve u svojoj hristologiji.[625]

„Sin Božji“ rečnik

Studije Biblije su se na sreću udaljile od nerazumljive tvrdnje da je Sin Božji ekvivalentan Bogu Sinu:

> Srž teme leži u našem razumevanju termina „Sin Božji“ i pitanja koje on postavlja o odnosu Isusa prema onome koga on naziva Otac...Neko se sa pravom može zapitati da li je termin „Sin Božji“ uopšte, sam po sebi, božanska titula. Svakako postoje mnogi primeri u biblijskom rečniku gde on definitivno nije oznaka božanstva. Adam se naziva „sin Božji“ u Lukinoj genealogiji Isusa (Luka 3:38). Osija 11:1 (koji se citira u Mateju 2:15) naziva narod Izraela Božjim sinom. U Mudrosti 2:18 pravedan čovek se naziva Božjim sinom. Natanovo proročanstvo Davidu sadrži Božje obećanje Davidovom nasledniku: „Ja ću mu biti Otac, i on će mi biti sin“ (2. Sam. 7:14; vidi Ps. 89:26-27). Ovaj pasus se takođe pojavljuje u zbirci svedočanstava u Qumran-u (4QFlor lOf.), što pokazuje da je mesijansko značenje ovog proročanstva bilo tema stalnih špekulacija u judaizmu iz prvog veka.

---

[624] *Encyclopedia Britannica*, 9th ed., 23:240.

[625] Friedrich Loofs, *What Is the Truth About Jesus Christ?* Charles Scribner's Sons, 1913,202,203.

U Psalmu 2:7 pomazanom kralju se obraća na svom postavljanju:[626] „Ti si moj sin, ja te sad rodih“ (citirano u Delima 13:33; JEvr. 1:5, 5:5, vidi 2. Pet. 1:17). Ovaj pasus je izvor identifikacije Isusa kao Sina Božjeg putem *Bat Qol* (glasa sa neba) posle njegovog krštenja (Marko 1:11; Mat. 3:17; Luka 3:22; cf. Jovan 1:34). Glas takođe *identifikuje Isusa sa izabranim slugom koga Bog podržava* (Isa. 42:1; vidi takođe Mat. 12:18-21).

Na svetlu ovih pasusa u njihovom kontekstu, titula „Sin Božji“ sama po sebi ne označava lično božanstvo niti izražava metafizičke razlike u Bogu. Zaista, da bi bio „Sin Božji“ neko mora biti biće koje *nije* Bog! To je oznaka za stvorenje koja ukazuje na poseban odnos sa Bogom. Ona zapravo označava Božjeg poslanika, Božjeg vice-regenta. To je oznaka kraljevstva, koja identifikuje kralja kao Božjeg sina. Stoga, ja uzimam primenu titule „Sin Božji“ na njegovom krštenju kao afirmaciju Isusa kao Božjeg Sina-kralja po vrlini njegovog pomazanja Duhom. Na sličan način C.F.D. Moule komentariše scenu suđenja: „U Marku 14:61 reči visokog sveštenika 'Jesi li ti Hristos, Sin Blagoslovenoga?' evanđelista prevashodno razume kao pitanje o mesijanskoj tvrdnji.“ Titula predstavlja izraz *intimnog odnosa* koji Isus kroz Duha ima sa Ocem, kao Očev pomazani poslanik, koji u jevanđelju kulminira Isusovom smrću i vapajem zbog napuštanja, „Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio?“ (Matej 27:46; Marko 15:34).

Ja verujem da je to značenje koje treba pripisati terminu „Sin Božji“ na početku Markovog jevanđelja (Marko 1:1)...Niti možemo teologiju iz kasnijih vekova uneti u svedočanstvu centuriona u podnožju krsta „Zaista čovek ovaj Sin Božji beše“ (Marko 15:39; Mat. 27:54; cf. Luka 23:47 „Zaista ovaj čovek beše pravednik!“). Po mom mišljenju termin „Sin Božji“ je povezan sa terminom „Božja slika“, što se može razumeti kao Božji predstavnik, onaj u kome se nalazi Duh Božji, i kome je dat autoritet da deluje u Božje ime.

[626] U Delima 13:33, Jevr. 1:5, 5:5 primena Psalma 2:7 se zapravo odnosi na začeće Isusa u Mariji.

Označavanje Isusa kao „Sina Božijeg Duhom svetinje po vaskrsenju iz mrtvih“ (Rim. 1:4) je potvrda tog Sina-kralja koji ima božanski autoritet, budući da je vaskrsenjem Duh ukinuo negativnu presudu Sanhedrin-a koji osuđuje Isusa na smrt kao bogohulnika koji je hteo da zavede Izrael. Po meni je fundamentalna greška smatrati izjave o Sinu i njegovom odnosu sa Ocem iz četvrtog jevanđelja kao izraze odnosa unutar Trojstva. Ali ta vrsta sistematskog pogrešnog tumačenja četvrtog jevanđelja izgleda da stoji u pozadini većeg dela trijadološkog mišljenja. Na taj način se izjave kao „Otac i ja jedno smo“ (Jovan 10:30) i one o uzajamnom prožimanju Isusa i Oca (Jovan 10:38; 14:10-11, 20; 17:21, 23) tumače kao izjave o unutrašnjim odnosima „osoba“ u Trojstvu. Međutim, samo četvrto jevanđelje ne zahteva takvo tumačenje. Kada se pročitaju u ispravnom kontekstu, te izjave su *očigledno izjave o Isusovom odnosu sa Ocem na zemlji*.

Uobičajena je, ali očigledna, greška u čitanju uvoda u Jovanovo jevanđelje kao da kaže: „U početku beše *Sin*, i *Sin* beše u Boga i *Sin* beše Bog“ (Jovan 1:1). Ono što se ovde dogodilo je zamena reči *Sin* sa *Reč* (grčki *logos*), pa je na taj način *Sin* učinjen članom Trojstva koje je postojalo od večnosti. Ali ukoliko pažljivo ispratimo Jovanov prolog, videćemo da je *Reč* ta koja je preegzistirala sa Ocem od večnosti i koja je Bog.[627]

Trojstvo bez biblijskog utemeljenja

Za proučavaoce Biblije je uobičajeno da Isusa smatraju Bogom i da insistiraju na tome da je verovanje u Trojstvo tri ravnopravne, večne osobe

u jednom Bogu oznaka istinske vere. Mnogi priznati naučnici, međutim, ne veruju da je Isus u Svetom Pismu nazvan Bogom, u trijadološkom smislu. Istaknuti eksperti za Bibliju, prošli i sadašnji, smatraju da se doktrina trojnog Boga ne pronalazi nigde u Bibliji.

[627] Colin Brown, "Trinity and Incarnation," *Ex Auditu* 7, 1991, 87-89.

Skorašnja popularna diskusija i hrišćanstvu kaže da je doktrina Trojstva „nesumnjivo jedna od biblijskih doktrina koju je najteže razumeti.“[628] Jedno od najtežih pitanja sa kojim se suočavaju trijadolozi je činjenica da u Marku 13:32 Isus, kao Sin (odnosno Sin Božji), priznaje neznanje u pogledu drugog dolaska. Kako Isus onda može biti sveznajući Bog? Zašto je Isusov Otac morao svom uzdignutom i proslavljenom Sinu da da Otkrivenje ako je Isus sve znao? (Otkr. 1:1). Mogu li trijadolozi dati iskrene odgovore na ta pitanja?

U Bibliji i jevrejskoj tradiciju Bog zna sve, uključujući i budućnost (lsa. 6:10; Zah. 14:7; vidi 4 Ezra 4:51, 52; 2. Bar. 21:8). Ljudska bića i anđeli ne poseduju takvo sveobuhvatno znanje. Marko 13:32 definitivno isključujuje Isusa iz kategorije apsolutnog božanstva, što predstavlja nepriliku za postbiblijske hrišćane. Kasniji pokušaji da se ta izreka objasni kao da znači da Isus nije *obznanio* ono što je zapravo već znao nisu uspeli da daju bilo kakav smisao priznanju neznanja od strane Sina Božjeg. Reći da je on govorio iz svoje ljudske prirode, na neki način suzbijajući ono što je zapravo znao u svojoj božanskoj prirodi, samo pokazuje napor komentatora da uklope kasnijeg „Boga Sina“ na stranice Svetog Pisma gde on ne pripada.

Ni u jednom tekstu Isus ne kaže da je Bog. U Marku 10:18 on pravi razliku između sebe i Boga koji je jedini blag. Ako je Isus Bog, zašto je on izolovao svog Oca kao jedinog koji je apsolutno blag?

Pošten način da se ispita pitanje ko je vrhovni Bog u Bibliji je početi sa 75% naših Biblija, koje nazivamo Stari Zavet. To su spisi na kojima je Isus vaspitan. Jedna veoma jednostavna činjenica često ne dobija pažnju koju zaslužuje: Stari Zavet opisuje Boga *zamenicama u jednini* više hiljada puta. Zamenice u jednini nam govore da je Bog jedna osoba.

[628] Ron Rhodes, *The Heart of Christianity*, Harvest House, 1996, 50.

Zamislite da uzmete knjigu u kojoj se otac porodice opisuje zamenicama u jednini „ja“ i „on“ stotinama puta. Ukoliko taj isti otac kaže „hajde da odemo na odmor“ da li ćete odmah pomisliti da je otac zapravo *više od jedne osobe*? Ili ćete pomisliti da otac poziva druge da mu se pridruže, kao jednoj osobi, u aktivnosti?

Zapanjujuće je što kada neki čitaoci Biblije dođu do 1. knj. Mojsijeve 1:26 i pročitaju da Bog kaže „Da načinimo...“ oni odmah požure sa zaključkom da je Bog više od jedne osobe. Ne postoji logičan razlog za to. Sveto Pismo stalno opisuje Boga sa „ja“, „on“. Kada Bog, u veoma retkim slučajevima kaže „Da načinimo...“ to znači da Bog, koji je jedna osoba, uključuje druge. Kako to da čitaoci Biblije zamišljaju da „Da načinimo..“ znači „Da načinimo *nas trojica...*“? Stih ne govori ništa o tri osobe u Bogu – ništa o Sinu i Svetom Duhu. Kada se Bog obraća svom sopstvenom duhu?

Od pomoći je beleška u NN Study Bible (o 1. knj. Mojsijevoj 1:26) koja ističe da Bog na neki način uključuje svoje anđele u stvaranje. U sličnoj izjavi (ima ih samo četiri) i Isaiji 6:8 „ko će nam ići?“ on se očigledno obraća prisutnim anđeoskim bićima. Iz knjige *Word Biblical Commentary* („Od međunarodnog tima naučnika, prikaz najbolje evangelističke kritičke nauke“) dolazi jasna izjava da je ideja da 1. knj. Mojsijeva 1:26 čak i naznačava Trojsvo lažna:

> Sada je opšteprihvaćeno da ovo [naznačavanje Trojstva] nije ono što je množina značila originalnom autoru...Kada se anđeli pojavljuju u Starom Zavetu, oni se često opisuju kao ljudi (npr. 1. knj. Mojsijeva 18:2). A upotreba reči „stvori“ u jednini u 1:27 zapravo govori da je Bog *sam* radio na stvaranju čovečanstva. „Da načinimo čoveka“ se stoga treba smatrati božanskom objavom nebeskom dvoru, privlačenje pažnje anđela na vrhunski potez stvaranja, čoveka. Kao što se u Jovu 38:4,7 kaže „Kad ja osnivah zemlju... svi sinovi Božji klikovahu“ (vidi Luka 2:13-14).[629]

[629] Gordon J. Wenham, *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*, Word Books, 1987, 27-28.

Tragači za istinom treba da načine zajednički napor da ne počinju svoju potragu uz *pretpostavku* da Trojstvo predstavlja istinsko biblijsko učenje. Oni treba da počnu sa otvorenim umom i traže jasne dokaze. Da li takvih dokaza ima u Starom Zavetu? Mnogi su odavno napustili 1. knj. Mojsijevu kao bilo kakvu indiciju množine u Bogu. U 1. knj. Mojsijevoj ne postoji ni trunka dokaza za Trojstvo, kao ni u obliku množine *Elohim*.

Niti postoji bilo kakav dokaz za Trojstvo u reči „jedan" u poznatom jevrejskom i hrišćanskom učenju (5. knj. Mojsijeva koju Isus kao hrišćanin citira u Marku 12:29). To najosnovnije učenje kaže „Čuj, Izrailju: Gospod je Bog naš jedini Gospod." Leksikoni hebrejskog jezika nam ispravno kažu da „jedan" znači „jedan jedini". *Echad* se upotrebljava oko 970 puta i nikada ne postoji sumnja da znači „jedan", a ne dva ili više. U centralnom učenju Izraela i Isusa GOSPOD se opisuje kao „jedan Gospod", odnosno „jedan jedini Gospod". Jedan jedini Gospod znači jedna osoba, ne tri.

Opozicija Trojstvu nije ograničena na takozvane „sekte". To je javni mit. Ser Isak Njutn, John Locke i John Milton imaju jedno zajedničko: priznati su kao najveći umovi sedamnaestog veka. Svi su se snažno suprotstavljali doktrini Trojstva. Ti ljudi se ne mogu tek tako odbaciti kao neobavešteni ili pristrasni. Oni su imali veoma dobre razloge za ono u šta su verovali i napismeno branili. Sva trojica su bili aktivni antitrijadolozi. To je bio i Thomas Jefferson, koji je pažljivo ispitao trijadološko pitanje na svetlu Biblije. Koliko ljudi zna da je univerzitet Harvard jedno vreme izražavao netrijadološka gledišta? Sve veći broj savremenih biblijskih naučnika prepoznaju da je Trojstvo postbiblijska doktrina.

Očigledno je da pitanje o Bogu može izazvati agresivna osećanja. Dobro je podsetiti se da se jedna od najokrutnijih epizoda u istoriji crkve dogodila kada je reformator Žan Kalvin upotrebio snažnu ruku katoličke crkve da na lomači spali brilijantnog lingvistu, lekara, geografa i eksperta za Bibliju, Migela Serveta.[630] Spaljivanje ljudi zbog pitanja doktrine Biblija apsolutno zabranjuje, i može se postaviti pitanje o duhu koji podstiče takav osuđujući elan oko definicije Boga.

---

[630] Za dobar prikaz ove strašne okrutnosti koja je primanjena kao podrška trijadologiji, videti Marian Hillar, *The Case of Michael Servetus (1511-1553): The Turning Point in the Struggle for Freedom of Conscience*, Edwin Mellen Press, 1997.

Pregled ključnih stvari koje treba uzeti u obzir

Doktrina Trojstva zavisi od veoma nebiblijske ideje: da je Sin „rođen u večnosti“. Trojstvo tvrdi da Sin Božji nema početak. On je večno, nestvoreno, biće. Bez „Sina rođenog u večnosti“ nema Trojstva. Da li Biblija podržava ideju da je Sin Božji „rođen u večnosti?“

Neki autoriteti očekuju da će javnost progutati veliki komad obmane. Oni će reći da postoji „razgovor između dve osobe u Bogu“[631] u Psalmu 2 i Psalmu 110:1. Oni koji tragaju za istinom treba pažljivo da pogledaju ta dva pasusa. Psalm 2:7 govori o jednom Bogu, Jahveu (GOSPODU) koji se obraća Sinu , Mesiji. Otac kaže „Ja te *sad* rodih“. Roditi znači postati otac deteta. „Sad“ očigledno znači sad. Sad nije večnost. U Psalmu 2:7 ne postoji nikakva osnova za Trojstvo. Bez „večno rođenog“ Sina ne može biti Trojstva. Psalm 2:7 se suprotstavlja Trojstvu i govori nam da je postojalo vreme pre rođenja Sina. Luka 1:35 nam govori kada je Sin rođen. To je bilo pre nekih dve hiljade godina u Palestini. Kada je Božja moć sišla na Mariju, nastao je Sin Božji kao rođeni Sin Oca (videti Luka 1:35; Mat. 1:20: „rođen“).

Psalm 110:3 u Septuaginti (LXX) glasi: „Iz utrobe pre zvezde te rodih“. Naš Stari Zavet kaže drugačije, ali mnogi hebrejski rukopisi, uključujući Peshitta (Syriac) iz drugoga veka i hebrejski tekst koji je upotrebio crkveni otac Origen, sadrže verziju koja se slaže sa Septuagint-om. Da li je moguće da su mudraci tražili zvezdu koja će označiti rođenje Mesije na osnovu proročanstva iz Psalma 110:3? „Pre zvezde“ se može uzeti u prostornom smislu, u značenju „u prisustvu zvezde“. Ukoliko je to tako, mudraci su očekivali da pronađu mesto rođenja Mesije označeno posebnom zvezdom (Mat. 2:9).

[631] Citirano u Patrick Navas, *Divine Truth or Human Tradition*, 138.

Dogodile su se fascinantne izmene Psalma 110:3 u nekim hebrejskim rukopisima. „Izmena“ podrazumeva ubacivanje nove grupe samoglasnika sa suglasnicima, čime se menja značenje teksta. Hebrejski tekst, sa koga su prevedene naše biblije glasi „Kao rosa zori iz utrobe, takva je u Tebe mladost Tvoja“ (NRSV). „Mladost Tvoja“ sadrži ovu grupu hebrejskih suglasnika: Y L D T C H. Jedna grupa suglasnika daje „mladost tvoja“. Ali isti suglasnici, sa drugim samoglasnicima nam daju „ja te rodih.“[632] Upravo taj izraz se nalazi u svim hebrejskim rukopisima Psalma 2:7: „Ja te danas rodih“.

Budući da Septuagint glasi „Iz utrobe pre zvezde te rodih“, to vrlo lako može biti prvobitna originalna verzija, a ukoliko je to tako, ona nam daje ključnu referencu o rođenju Sina u istoriji. Svakako je jasno da Psalm 110 ne daje nikakve podatke o „večno rođenom Sinu“. To je izum postbiblijskih crkvenih otaca i odvlači pažnju sa istorijskog rođenja, odnosno postanja, mesijanskog Sina Božjeg.

U Psalmu 110:1 definitivno ne postoji razgovor između osoba u Bogu. U tom Psalmu Gospod govori „mom gospodu“. „Gospod“ o kome se govori nije GOSPOD (Jahve) već *adoni* („moj gospod“). *Adoni* u svakom od 195 pojavljivanja u Starom Zavetu *ne označava Boga – Adonai* – što je naziv za Boga u svih 449 ponavljanja. *Adonai* i *adoni* nam pokazuju biblijsku razliku između Boga i čoveka. Mesija je u Psalmu 110:1 oslovljen ljudskom, a ne božanskom titulom. Zato je Pavle napisao „mi imamo samo jednog Boga Oca“ (1. Kor. 8:6). „Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, *čovek* Hristos Isus“ (1. Tim. 2:5). Isus je Gospod Mesija (Luka 2:11; Mat. 16:16), a ne Gospod Bog.

Dokazi standardnih autoriteta

Sledeća svedočanstva priznatih standardnih autoriteta pokazuju da je tvrdnja da je „Isus Bog“ i da Biblija propoveda trijadološkog Boga često više propaganda nego stvarna činjenica. Dok veći deo popularnog hrišćanstva nastavlja da grubo postupa sa netrijadolozima, ovi drugi traže utehu od mirnijih i pribranijih

[632] Za potvrdu ovih činjenica pogledati Leslie C. Allen, *Word Biblical Commentary: Psalms 101-150*, Word Books, 1983,81.

umova, evangelističkih i drugih. Sledeća izjava se pojavljuje u delima istaknutih eksperata na polju proučavanja Biblije:

„Reč Trojstvo se ne pojavljuje u Bibliji i...nije formalno našla svoje mesto u crkvenoj teologiji sve do četvrtog veka.“[633]

Trojstvo „nije direktna i neposredna Reč Božja.“[634]

„U Svetom Pismu ne postoji nijedan izraz koji zajednički označava tri božanske osobe. Reč *trias* (čiji prevod na latinski glasi *trinitas*) se prvi put pojavljuje kod Teofila Antiohijskog, oko 180. godine...Posle se pojavljuje u latinskom obliku *trinitas* kod Tertulijana.“[635]

„Ishitreni zaključci se ne mogu izvući iz upotrebe budući da [Tertulijan] ne primenjuje reči [koje se kasnije koriste u trijadologiji] na trijadološku teologiju.“[636]

Ima li Trojstva u Starom Zavetu?

„U Starom Zavetu ne postoje nikakve indikacije unutrašnjih podela u Bogu; anahronizam je pronaći bilo doktrinu inkarnacije, bilo doktrinu Trojstva na njegovim stranama.“[637]

„Današnji teolozi se slažu da Hebrejska Biblija ne sadrži doktrinu Trojstva.“[638]

„Doktrina Trojstva se ne propoveda u Starom Zavetu.“[639]

> Stari Zavet nam ne govori ništa eksplicitno, ili po nužnoj implikaciji, o trojnom Bogu koji je Otac, Sin i Sveti Duh...*Ne postoje nikakvi dokazi da je bilo koji sveti pisac ikada pomislio na postojanje [Trojstva] u Bogu*...Čak i videti naznake ili predskazanja ili „skrivene znake Trojstva

---

[633] *The Illustrated Bible Dictionary*, 3:1597.
[634] *New Catholic Encyclopedia*, McGraw-Hill, 1967, 14:304.
[635] *The Catholic Encyclopedia*, 15:47.
[636] Michael O'Carroll, *Trinitas: A Theological Encyclopedia of the Holy Trinity*, Liturgical Press, 1987,208.
[637] James Hastings, ed., *EncycloptRdia of Religion and Ethics*, T&T Clark, 1913, 6:254.
[638] *Encyclopedia of Religion*, Macmillan, 1987, 15:54.
[639] *New Catholic Encyclopedia*, 14:306.

osoba u Starom Zavetu znači ići van okvira reči i namera svetih pisaca.“[640]

Stari Zavet je strogo monoteističan. Bog je jedno lično biće. Ideja da se tu može naći Trojstvo je u potpunosti neosnovana. Ne postoji jaz između Starog i Novog Zaveta. Monoteistička tradicija se nastavlja. Isus je bio Jevrejin, vaspitan od strane jevrejskih roditelja na Starozavetnim spisima. Njegova učenja su jevrejska do srži; svakako novo jevanđelje, ali ne i nova teologija...A on je kao svoje verovanje prihvatio veliki tekst jevrejskog monoteizma: Čuj, Izrailju, Gospod je Bog naš jedini Gospod.[641]

Stari Zavet se retko kad može upotrebiti da potkrepi postojanje podela unutar Boga. Upotreba reči „mi“ od strane božanskog govornika (1. knj. Mojsijeva 1:26; 3:22; 11:7) je neobična, ali je možda posledica njegove svesti da je okružen drugim bićima višeg statusa od ljudi (lsa. 6:8). [642]

Od Filona pa na dalje, jevrejski komentatori su uglavnom smatrali da je množina [1. knj. Mojsijeva 1:26 „Da načinimo...“] upotrebljena zato što se Bog obraćao nebeskom dvoru, odnosno anđelima (vidi Isa. 6:8).[643]...Iz Barnabine Poslanice i Justina Mučenika, koji je množinu video kao referencu za Hrista, hrišćani tradicionalno ovaj stih smatraju naznakom Trojstva. Danas je opšteprihvaćeno da to nije ono što je množina značila originalnom autoru.[644]

Ima li Trojstva u Novom Zavetu?

„Nijedan apostol ni u snu ne bi pomislio da postoje tri božanske osobe.“[645]

„Teolozi se slažu da ni Novi Zavet ne sadrži eksplicitnu doktrinu Trojstva.“[646]

„Novozavetni pisci...nam je pružaju formalnu ili formulisanu doktrinu Trojstva, niti eksplicitno učenje da u jednom Bogu postoje tri ravnopravne božanske

---

[640] Edmund J. Fortman, *The Triune God*, Baker, 1972, xv, 8, 9.
[641] L.L. Paine, *A Critical History of the Evolution of Trinitarianism*, 4.
[642] Hastings, *A Dictionary of the Bible*, 2:205.
[643] To je takođe objašnjenje koje daje NIV Study Bible.
[644] Gordon J. Wenham, *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15, 27.*
[645] Emil Brunner, *The Christian Doctrine of God*, Lutterworth Press, 1962, 1:226.
[646] *Encyclopedia of Religion*, 15:54.

osobe...Nigde ne pronalazimo bilo kakvu trijadološku doktrinu o božanskom životu i delovanju u okviru istog Boga.“[647]

„Takođe se ni reč Trojstvo, niti eksplicitna doktrina ne pojavljuju u Novom Zavetu.“[648]

„Što se Novog Zaveta tiče, u njemu se ne može naći stvarna doktrina Trojstva.“[649]

„Novi Zavet ne sadrži razvijenu doktrinu Trojstva.“[650]

„U Bibliji nema eksplicitnih izjava da Otac, Sin i Sveti Duh imaju istu suštinu.“[651]

„U velikoj meri pretenciozna intelektualna *spekulacija o Trojstvu* je izgrađena na bazi provitno jasnih trojskih verskih izjava...Iako postoji mnogo trojskih izjava o Ocu, Sinu i Duhu u Novom Zavetu, ni u Jovanovom jevanđelju, niti u kasnijim apostolskim učenjima ne pronalazimo bilo kakvu trijadološku doktrinu Boga u tri osobe.“[652]

„Isus Hrist nikada nije pomenuo takav fenomen i nigde u Novom Zavetu se ne pojavljuje Trojstvo. Tu ideju je crkva usvojila tri stotine godina posle smrti našeg Gospoda.“[653]

„Primitivno hrišćanstvo nije imalo eksplicitnu doktrinu Trojstva kakva je kasnije razrađena u učenjima.“[654]

„Rani hrišćani, međutim, u prvo vreme nisu pomišljali da primene ideju *Trojstva* na svoju veru. Oni su svoje obožavanje davali Bogu Ocu i Isusu Hristu, Sinu Božjem i priznavali su...Svetog Duha; ali nije postojala pomisao da su ta tri bića stvarno Trojstvo, ravnopravno i sjedinjeno.“[655]

---

[647] Fortman, *The Triune God*, xv, xvi, 16.
[648] *The New Encyclopedia Britannica*, 1985, 11:928.
[649] Bemard Lohse, *A Short History of Christian Doctrine*, Fortress Press, 1966,38.
[650] *The New International Dictionary of New Testament Theology*, 2:84.
[651] Isto, citira Karl Barth.
[652] Hans Küng, *On Being a Christian*, Doubleday, 1976, 472, 473.
[653] Arthur Weigall, *The Paganism in Our Christianity*, G.P. Putnam's Sons, 1928, 198.
[654] *The New International Dictionary of New Testament Theology*, 2:84.
[655] Weigall, *The Paganism in Our Christianity*, 197.

„U početku hrišćanska vera nije bila trijadološka...Ona to nije bila u apostolsko i sub-apostolsko vreme, kao što se može videti u Novom Zavetu i drugim ranohrišćanskim delima.“[656]

„Formulacija 'jedan Bog u tri osobe' nije bila čvrsto uspostavljena, a svakako ne u potpunosti prihvaćena u hrišćanskom životu i veroispovesti, pre kraja četvrtog veka...Među apostolskim ocima nikada nije postojalo ništa ni nalik na takav mentalitet ili perspektivu.“[657]

„Trijadologija iz četvrtog veka ne prenosi na pravi način ranohrišćanska učenja u vezi prirode Boga; ona, naprotiv, predstavlja odstupanje od tog učenja.“[658]

„Novi Zavet ne daje nikakve naznake učenju iz Halkedona. Taj sabor, ne samo što je drugim jezikom reformulisao Novozavetne podatke o Isusovom statusu, već ga je takođe rekonceptualizovao na svetlu tadašnje grčke filozofske misli. Ta rekonceptualizacija i reformulacija u velikoj meri odstupaju od Novozavetnih podataka.“[659]

Da li reč *Elohim* (Bog) znači da postoji više od jedne osobe u Bogu?

„Čudna ideja da [*Elohim*] označava *Trojstvo osoba* u Bogu sada među naučnicima teško nalazi i one koji će je podržati. To je ili ono što gramatičari nazivaju *množina veličanstva*, ili označava *punoću* božanske snage, *zbir moći* koje pokazuje kao Bog.“[660]

„Pronalaženje doktrine [Trojstva] u obliku množine 'Elohim' je štetna, ako uopšte i pobožna, egzegeza.“[661]

„*Elohim* se pre treba objasniti kao intenzivni plural koji označava veličanstvo.“[662]

---

[656] *Encyclopedia of Religion and Ethics*, 24:461.
[657] *New Catholic Encyclopedia*, 14:299.
[658] *Encyclopedia Americana*, 1956, 27:249.
[659] Joseph Fitzmyer, *A Christological Catechism*, 102.
[660] William Smith, *A Dictionmy of the Bible* (1986), 220.
[661] *Encyclopedia of Religion and Ethics*, 24:458.
[662] *The American Journal of Semitic Language and Literature*, 1905, 21:208.

Rane dogmate su zastupale mišljenje da doktrina koja je toliko važna, kao Trojstvo, nije mogla biti nepoznata ljudima u Starom Zavetu *Međutim, nijedan savremeni teolog...više ne može zastupati to gledište.* Samo netačna egzegeza, koja previđa neposrednije načine tumačenja, može videti referencu za Trojstvo u obliku množine božanskog imena *Elohim*, upotreba množine u 1. knj. Mojsijevoj 1:26, ili liturgijskim frazama kao što je ona o tri člana u Aronovom blagoslovu iz 4. knj. Mojsijeve 6:24-26 i trisagionu (Trisveta pesma) iz Isaije 6:3.[663]

Oblik množine imena Boga, *elohim*, u Hebrejskom Svetom Pismu se često navodi kao dokaz množine osoba u Bogu...Takva upotreba Svetog Pisma teško da služi interesima istine, ili je profitabilno kao doktrina...Množina reči *elohim* može isto tako označavati množinu božanskih potencijala u božanstvu koje ima tri lične osobine, ili se može objasniti kao množina veličanstva i ekselencije. Takvi oblici izražavanja su podložni suviše velikom broju objašnjenja da bi se uzeli kao validni dokazni tekstovi za Trojstvo.[664]

Da li je Isus Bog?

Isus nikada nije rekao „ja sam Bog“. On je uvek tvrdio da je Mesija, Sin Božji.

„Isus *nije Bog, već Božji poslanik* i, kao takav, on u potpunosti deluje u Božje ime i stoji umesto Boga pred svetom... Jevanđelje [po Jovanu] jasno kaže da Boga i Isusa ne treba shvatati kao identične osobe, kao u 14:28, 'Otac moj veći je od mene'.“[665]

„Očigledno je da Pavle nije nazvao Isusa Bogom.“[666]

„Pavle po navici razlikuje Hrista od Boga.“[667]

„Pavle nigde nedvosmisleno identifikuje Isusa kao Boga.“[668]

---

[663] *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, 12:18.
[664] Milton Terry, *Biblical Hermeneutics*, Zondervan, 1975, 587.
[665] Jacob Jervell, *Jesus in the Gospel of John*, Augsburg, 1984,21.
[666] Sydney Cave, *The Doctrine of the Person of Christ*, Duckworth, 1962,48.
[667] C.J. Cadoux, *A Pilgrim's Further Progress*, Blackwell, 1943,40,42.
[668] W.R. Matthews, *The Problem of Christ in the Twentieth Century*, 22.

„Pavle Hristu nikada ne daje ime ili opis Boga.“[669]

„Kada Novozavetni pisci govore o Isusu Hristu, oni o njemu ne govore, niti o njemu misle kao o Bogu.“[670]

„Karl Rahner [vodeći rimokatolički glasnogovornik] sa velikim akcentom ističe da se Sin u Novom Zavetu nikada ne naziva *ho theos* [jedan Bog].“[671]

„Jasni dokazi [iz Jovana] pokazuju da Isus odbija da tvrdi da je Bog... a u isto vreme odlučno poriče bogohuljenje da je Bog ili njegov zamenik.“[672]

„U svom nebeskom životu posle vaskrsenja Isus je predstavljen kako zadržava svoju ličnu individualnost koja je isto toliko različita i odvojena od ličnosti Boga kao što je to bio slučaj tokom njegovog života na zemlji kao zemaljskog Isusa. Pored Boga i u poređenju sa Bogom, on izgleda kao još jedno nebesko biće u Božjem nebeskom dvoru, kao što su to i anđeli – iako, kao Božji Sin, on pripada drugoj kategoriji i ima viši rang od njih.“[673]

„Ono što je, međutim, rečeno o njegovom životu i službi kao nebeskog Hrista niti znači, niti implicira da po božanskom statusu on može da parira Bogu i da je potpuno Bog. Naprotiv, u Novozavetnoj slici njegove nebeske ličnosti mi vidimo figuru koja je kako različita, tako i *potčinjena Bogu*.“[674]

„Moramo se suočiti sa činjenicom da je proučavanje Novog Zaveta tako, recimo, poslednjih trideset ili četrdeset godina dovelo sve veći broj uglednih Novozavetnih naučnika do zaključka da Isus...sigurno nije za sebe verovao da je Bog.“[675]

„Kada [hrišćani iz prvog veka] pripisuju Isusu takve počasne titule, kao što je Hrist, Sin čovečji, Sin Božji i Gospod, to su načini da kažu, ne da je on Bog, već da radi Božji posao.“[676] „Ljudi u antičko vreme su pogrešno upotrebili [Jovana 10:30: „Otac i ja jedno smo“] kako bi dokazali da Hrist ima istu suštinu

---

669 *Dictionary of the Apostolic Church*, 1:194.
670 J.M. Creed, *The Divinity of Jesus Christ*, Fontana, 1964, 122-123.
671 A.T. Hanson, *Grace and Truth: A Study in the Doctrine of the Incarnation*, SPCK, 1975, 66.
672 J.A.T. Robinson, *Twelve More New Testament Studies*, 175, 176.
673 *Bulletin of the John Rylands Library*, 1967-68, 50:258.
674 Isto, 258, 259.
675 Isto, 251.
676 Isto, 250.

kao i Otac. Jer Hrist ne govori o jedinstvu supstance, već o sporazumu koji ima sa Ocem.“[677]

„Pavlov Hrist koji vrši posao spasenja je osoba koja je i ljudska i nadljudska, ne Bog, već Sin Božji. Ovde ideja o dve prirode, koja će biti razvijena kasnije, nije prisutna.“[678]

„Isus nikada nije *simpliciter* [apsolutno] identifikovan sa Bogom, budući da je za rane hrišćane bilo malo verovatno da će pomešati Isusa sa Bogom Ocem.“[679]

„Da bi neko bio Sin Božji, on mora biti biće koje *nije* Bog!“[680]

Da li je Sveti Duh treća osoba?

Potpuno je pogrešno u Bibliju ubacivati treću osobu, Sveti Duh. Ilijin duh (Luka 1:17) nije posebna osoba u odnosu na Iliju. Niti je Duh Božji odvojena osoba od Oca. Sveti Duh je delujuće prisustvo Boga, njegov um i karakter. Upravo je Bog (a u Novom Zavetu Isus) taj koji utiče na stvaranje svojim kreativnim uticajem. Zanimljivo je da Duh nikada ne šalje pozdrave i ni u jednom stihu u Bibliji se Duh ne obožava i ne upućuju mu se molitve. Pavle izjednačava Duha sa podignutim Isusom kada kaže „kao od Gospodnjeg Duha“ (2. Kor. 3:18, ESV).

Božji um i Božji duh su prelepo izjednačeni u 1. Korinćanima 2:16 gde Pavle pominje „um Hristov“, citirajući iz Isaije 40:13 koji pominje Božji Duh. U hebrejskom tekstu piše „duh“. Um, srce, duh i reč su pojmovi koji su veoma blisko povezani u Bibliji. Proglašavanje duha trećom osobom je unelo veliku količinu konfuzije.

Sledeći citati govore sami za sebe kao svedočanstvo protiv ubacivanja zaključaka postbiblijskih učenja u Bibliju. „Iako se duh često opisuje na lični način, izgleda prilično jasno da sveti pisci [Hebrejskog Svetog Pisma] nikada nisu zamišljali ili predstavljali tog duha kao posebnu osobu.“[681]„Nigde u Starom Zavetu ne nalazimo nikakve jasne indicije za postojanje treće osobe.“[682]

---

[677] John Calvin, *Commentary on John*, Vol. 1.
[678] Maurice Goguel, *Jesus and the Origins of Christianity*, Harper, 1960, 109.
[679] Howard Marshall, "Jesus as Lord: The Development of the Concept," in *Eschatology and the New Testament*, Hendrickson, 1988, 144.
[680] Colin Brown, "Trinity and Incarnation," *Ex Auditu* 7, 1991, 88.
[681] Fortman, *The Triune God*, 9.
[682] *The Catholic Encyclopedia*, 15:49.

„Jevreji nikada nisu smatrali duha osobom; niti postoje bilo kakvi čvrsti dokazi da je bilo koji Starozavetni pisac zastupao to gledište...Sveti Duh se obično u siniptičkim jevanđeljima i Delima predstavlja kao božanska moć. “[683]

„Stari Zavet definitivno ne zamišlja Božji duh kao osobu...Božji duh je jednostavno Božja moć. Ukoliko se ponekad predstavlja kao odvojen od Boga, to je zato što Jahveov dah deluje van njega...Većina Novozavetnih tekstova otkriva Božji duh kao *nešto*, a ne *neko*; to se posebno vidi u paralelama između duha i moći Boga.“[684]

„Novi Zavet u celini, kao i Stari, govori o duhu kao božanskoj energiji ili moći.“[685]

„Treća osoba je potvrđena na Saboru u Aleksandriji 362. godine...a konačno u Konstantinopolju 381. godine.“[686]

„U Novom Zavetu nedostaje gramatičkih osnova za ličnost Svetog Duha, a ipak je ona često, ako ne i redovno, prva linija odbrane doktrine kod mnogih evangelističkih pisaca. Ali ako se gramatika ne može legitimno upotrebiti da podrži ličnost Duha, onda mi možda treba da preispitamo ostatak naših osnova za ovaj teološki stav.“[687]

Više o Duhu i Trojstvu

> Matej 28:19 dokazuje samo da postoje tri imenovana subjekta...ali, sam po sebi, ne dokazuje da sva trojuca nužno imaju božansku prirodu i poseduju jednaku božansku čast...Taj tekst, uzet sam po sebi, ne može odlučno dokazati kako ni ličnost tri pomenuta subjekta, tako ni njihovu *ravnopravnost* ili *božanstvo*.[688]
>
> Sveti Pavle nije posedovao doktrinu Trojstva. Duh Božji, ili Sveti Duh, je za njega bio (osim identifikacije sa vaskrslim Hristom) energije

---

[683] Fortman, *The Triune God*, 6, 15.
[684] *New Catholic Encyclopedia*, 14:574, 575.
[685] William E. Addis and Thomas Arnold, *A Catholic Dictionary*, 1916, rep. Kessinger, 2004, 2:810.
[686] Isto, 2:812.
[687] "Greek Grammar and Personality of the Holy Spirit," *Bulletin for Biblical Research*, 2003, 108, 125.
[688] John McClintock and James Strong, *Cyclopedia of Biblical, Theological and Ecclesiastical Literature*, Harper, 1891, 10:552.

> božanske prirode, univerzalna u svom delovanju, koja utiče na volju i inteligenciju ljudi, izvor sedmostrukih darova opisanih u Isaiji 11:2.[689]

„Ne postoje jasni dokazi da je Duh o kome se govori u Starom Zavetu bio prepoznat bilo kao oblik božanskog postojanja, bilo kao jedna od osoba u Trojstvu u božanskoj suštini.“[690]

„U Starom Zavetu duh nije lično biće. To je princip delovanja, ne subjekat. On pripada isključivo Jahveu.“[691]

> Kada se o Svetom Duhu govori kao o osobi u Jovanovom oproštajnom delu, i kada se na primer za njega kaže, „Jer neće od sebe govoriti, nego će govoriti šta čuje, i javiće vam šta će biti unapred. On će me proslaviti, jer će od mog uzeti, i javiće vam“ (16:13,14), to predstavlja samo slikovitu personifikaciju, koja odgovara predstavljanju Duha kao još jednog zastupnika (u Oca) na Isusovom mestu; dok sam evanđelista u svojoj Prvoj Poslanici taj isti duh tretira nelično sa *chrisma* (pomazanje), 1. Jovanova 2:26,27. Sveti Duh „čuje“ putem duhovnih ušiju onih koji ga imaju. On proglašava kroz usta proroka, baš kao kada se on moli i viče „Ava“ iz srca vernika (Rim. 8:15,26).[692]

> Veoma je malo verovatno da su Novozavetni pisci pripisali [posebnu] ličnost Duhu. Svi antički mislioci su imali naviku da o apstrakcijama govore na ličan način i da ponekad zaborave da koriste metaforu. Moćima i osobinama je podaren odvojeni život i oni deluju po svojoj volji, kao lična bića. Dakle, kada se Duh opiše kako upozorava, teši, vodi, interveniše, mi moramo biti oprezni da ne tumačimo tekst suviše bukvalno. Starozavetni koncept božanske energije, koja poseda ljude, je tako čvrsto uspostavljen da nikakvo radikalno odstupanje nije moguće i bliže ispitivanje pokazuje da se takvo odstupanje nije dogodilo.

---

689 *Dictionary of the Apostolic Church*, 1:189.
690 Dr. Seth Sweetser, *Bibliotheca Sacra*, Jan. 1854, 11:99.
691 *The New Jerome Biblical Commentary*, Prentice Hall, 1990,2:742.
692 Willibald Beyschlag, *New Testament Theology*, 1896, rep. Kessinger, 2006, 1:279-280.

> Pavle pravi kontrast između duha i tela, kao nečega što pripada istom redu, iako duh pripada višoj sferi. Opšta Novozavetna ideja, čak i kada se o Duhu govori lično, uvek govori o natprirodnoj moći...U isto vreme koncept Duha kao treće osobe u Bogu se nalazi potpuno izvan opsega spekulacija Novozavetnih pisaca. Oni su jednostavno mislili o moći koja dolazi odozgo, koja se manifestuje u životima hrišćana.[693]

Verovanje u Svetog Duha kao treće osobe u Bogu je uspostavljeno dugo posle biblijskih vremena, U Nikeji 325. godine, sabor nije išao dalje od izjave da „mi verujemo u Svetog Duha". Stoga je nemoguće tvrditi da se za Svetog Duha verovalo da je treća božanska osoba od Novozavetnih vremena, pa na dalje. Grigorije Nazijanski, konstantinopoljski biskup, 380. godine piše: „Od nas mudrih ljudi, neki su ga [Sveti Duh] zamislili kao delovanje, neki kao stvorenje, a neki kao Boga; a neki su bili nesigurni kako da ga nazovu iz poštovanja prema Svetom Pismu, oni kažu, kao da ono nije učinilo da je stvar jasna."[694]

Na osnovu ovog citata je nemoguće zaključiti da je doktrina o tri ravnopravne osobe u jednom Bogu postojala pre kraja četvrtog veka. Ukoliko ortodoksno Trojstvo nije bilo uspostavljeno tri stotine godina posle novozavetnih vremena, kako onda protestanti mogu da tvrde da je to nezamenljiva hrišćanska doktrina?

„Ideja Svetog Duha ili Duha Božjeg je izvedena iz judaizma. Rani hrišćani su ga obično smatrali, ne individuom ili osobom, već božanskom moći koja deluje na svetu, a posebno u crkvi."[695]

Jovan 1

> Ni u jednom od ovih slučajeva [uključujući Jovana 1:1] reč *theos* [Bog] nije upotrebljena na takav način da identifikuje Isusa sa onim koji se svuda u Novom Zavetu oslovljava sa *o theos*, odnosno, vrhovnim Bogom...

---

[693] E.F. Scott, *The Spirit in the New Testament*, Hodder, 1923, 232, 236.
[694] Fifth Theological Oration: "On the Holy Spirit," V.
[695] Arthur McGiffert, *A History of Christian Thought*, Charles Scribner's Sons, 1954, 1:111.

> Da su Novozavetni pisci verovali da je od vitalnog značaja da vernici misle da je Isus „Bog“, kako onda objasniti skoro potpuno odsustvo tog oblika ispovesti u Novom Zavetu?[696]

Kada je profesor Hort napisao svoju raspravu o Jovanu 1, on je primetio ove jednostavne činjenice. „Jedinorodni Sin“ je ispravan prevod *monogenes*. Skorašnji savremeni pokušaji da se reč liši ideje rođenja nisu uspeli, zato što je koren reči baziran na glagolu *ginomai* koji označava nastanak. Crkveni oci koji su dobro poznavali grčki jezik su na taj način razumeli reč. U svakom slučaju, svako u Bibliji „jedinorodnog“ smatra sinom, a svi sinovi potiču od svojih očeva. Hort insistira da *monogenes theos* („jedinorodni Bog“) iz Jovana 1:18 (ukoliko je to tačno napisano, što je sumnjivo) opisuje „najviši oblik *izvedenog* bića.“[697] On priznaje da „ideja o ancedentnom [pre-egzinstentnom] očinstvu i sinstvu u okviru Boga, koji se razlikuju od manifestovanog sinstva iz inkarnacije...nigde jasnim rečima nije naznačena od strane Jovana.“[698]

Reč u Jovanu 1:1

> O „reči“ Božjoj se [u Starom Zavetu] često govori kao o *nečemu* što ima objektivno postojanje, i poseduje urođenu moć samospoznaje. „Mudrost“ Božja u nekim pasusima više nije Božja osobina, već *personifikacija njegove misli*. U Izrekama 8 „mudrost“ Božji plan ili koncepcija, artikulisani okvir univerzuma kao moralnog organizma. Njegovo stvaranje je prvo spoljašnje delovanje božanskog uma. Budući da je projektovana van Božjeg uma, *ona* postaje predmet njegovog razmišljanja; *ona* je „u“ Boga [vidi Jovan 1:1: "reč beše u Boga," što ne znači da je reč bilo druga *osoba*].[699]

---

[696] *Bulletin of the John Rylands Library*, 1967-68,50:253.
[697] F.J.A. Hort, *Two Dissertations* 1876, 13.
[698] Isto, 16. Hort smatra da to što je Sin “u Očevim grudima” ukazuje na preegzistenciju, ali predstavlja slab argument. Prvo se mora pokazati zašto Jovan protivreči sinoptičkoj istoriji Isusa koji je Sin samo od začeća.
[699] Hastings, *A Dictionary of the Bible*, 2:205, emphasis added.

Engleski prevodi Grčke Biblije pre KJV tumače Jovana 1:3-4: „Sve je kroz *nju* postalo, i bez *nje* ništa nije postalo što je postalo. U *njoj* beše život, i život beše videlo ljudima“. Na sličan način veliki broj savremenih nemačkih i francuskih prevodilaca opisuju reč kao „ona“, ne „on“. Stoga ne postoji razlog da se o reči razmišlja kao o osobi, sve dok se ne otelotvori u Isusu u Jovanu 1:14.[700]

Setite se da „reč“ u Hebrejskoj Bibliji, osnovi Novog Zaveta, ne označava osobu ni u jednom od svojih 1455 pojavljivanja. U Starom Zavetu ne postoje indicije da je Mesija bio osobe *pre svog začeća*. Upravo suprotno se kaže: Mesija izričito *nije* svemoćni Bog, [701] već jedinstveni, konačni, prorok kao Mojsije, koji nastaje u izraelskoj porodici (videti 5. knj. Mojsijeva 18:15-19; Dela 3:22; 7:37).

Većini čitalaca Biblije se dogodi zanimljiva „promena“ kada dođu do uvodnog stiha Jovana: „U početku beše Reč, [ovde oni pretpostave da je značenje, da u početku beše *Sin* Božji, drugi član Trojstva] i Reč [koja se shvata kao Sin] beše u Boga [Bog se ovde shvata kao Otac]“ – a šta dolazi posle? i „Bog [Otac] beše Reč [Sin].“ „Sin je bio Otac“ je očigledna greška. Ali kako bi se ovo izbeglo, reč „Bog“ u Jovanu 1:1 trijadolozi usred rečenice menjaju iz „Otac“ u „osoba u Bogu.“ Svakako da je to nezadovoljavajuće i podrazumeva ubacivanje mnogo kasnije teologije u Jovana.

To možemo prikazati na sličan način menjajući „Isus“ umesto „Reč“:

> Jovanovi hebrejski slušaoci nisu propustili vezu koju Jovan čini sa prve tri reči – koje su identične rečima kojima počinje 1. knj. Mojsijeva. U Novom Zavetu, kada vidite reč „Bog“, ona se odnosi na Boga Oca. To se ponavlja preko hiljadu puta u Novom Zavetu. Samo je u dva slučaja sigurno da se „bog“ odnosi na Isusa (Jevr. 1:8; Jovan 20:28).

[700] Leonhard Goppelt jezgrovito kaže, “*Logos* iz prologa he *postao* Isus; Isus je *logos* koji jepostao telo, ali ne *logos* kao takav” (*Theology of the New Testament*, 2:297, dodato isticanje).
[701] U Isaiji 9:6 Mesija treba da bude rođen u Izraelu. Niko nije ni zamišljao da je Bog taj koji treba da se rodi! A obećani Sin se tu naziva „knez mirni“ (*el gibbor*), a ne „Svemoćni Bog“ (*El Shaddai*), što je titula koja ni jednom nije primenjena na Isusa u Svetom Pismu.

> Bog = Otac. Ako primenimo tu činjenicu da Bog znači Otac, stih glasi „U početku beše Reč, i Reč beše u Oca, i Otac beše Reč.“ Ko ili šta je Reč? Ukoliko je Reč = Isus, onda dobijamo „U početku beše Isus, i Isus beše u Oca, i Otac beše Isus.“ Isus je bio Otac?!
> Ukoliko je Reč = Sin, onda znači „U početku beše Sin, i Sin beše u Oca, i Otac beše Sin.“ Sin je bio Otac?!
> To je *konfuzija*. Kada pretpostavite da je „Reč“ osoba (pod imenom Isus ili Sin), dobijena kontradikcija (Sin je bio Otac) pokazuje da je *takva pretpostavka netačna*. „Reč“ o kojoj Jovan govori je upravo ti: izgovorena reč Boga Oca, koji je u Hebrejskom Svetom Pismu poznat pod imenom JHVH, Stvoritelj. Reč u Jovanovom prologu nije osoba, već izgovorena reč Stvoritelja, kojom je sve stvoreno.[702]

Tek kada se Jovan pogrešno pročita kao da znači „U početku beše *Sin*“ dolazi do remećenja biblijskog monoteizma, protivreči se biblijskim opisima rođenja i ljudski Isus se zamenjuje. Ako je *Sin* postojao od početka umesto reči obećanja Božje namere, tada se Isus identifikuje kao Jahve, pa imamo dva Jahvea, odnosno dva Boga. Ali kao što je učeni profesor primetio „Za apostole je nemoguće da identifikuju Isusa kao Jahve. Psalm 110:1 i Malahija 3:1 to sprečavaju.“[703]

Dr. Colin Brown, glavni urednik *The New International Dictionary of New Testament Theology*, piše: „Uobičajena je, ali očigledna greška čitati uvod u Jovanovo jevanđelje kao da piše 'U početku beše *Sin*, i *Sin* beše u Boga, i Bog beše *Sin*' (Jovan 1:1). Ono što se ovde dogodilo je zamena reči *Sin* umesto *Reč*.“[704]

U Marku 10:18 Isus kaže „Niko nije blag osim jednog Boga.“ To je ključna izjava... Ovaj tekst pravi jasnu razliku između Isusa i Boga...

---

[702] Jonathan Sjordal, "The First Verse of the Gospel of John," in Anthony Buzzard, ed., *Focus on the Kingdom*, Jul, 2006.
[703] R.A. Bigg, *International Critical Commentary, St. Peter*, 199.
[704] “Trinity and Incarnation: In Search of Contemporary Orthodoxy," *Ex Auditu* 7, 1991,89.

Iz ovog teksta niko ne može zaključiti da je evanđelista [ili Isus!] Isusa smatrao Bogom.[705] Postoji istina u ovoj izjavi: „Hrišćani su se udaljili od hrišćanstva, a da toga nisu ni svesni.“[706]

Masivni statistički dokazi

U Bibliji se reči koje znače „Bog“ pojavljuju dvanaest hiljada puta (*Elohim*, *Yahweh*, *Adonai*, *Theos*). Ni jednom u tim pojavljivanjima reč „Bog“ ne označava Boga u tri osobe ili trojnog Boga. Nijedan pisac Biblije nikada nije govorio o trijadološkom Bogu. *Strong's Concordance* veoma pogrešno daje „Trojstvo“ kao jednu od definicija Boga (*theos*). Ne navodi nijedan primer iz Biblije, budući da ne postoje. To treba da navede čitaoca da zastane i razmisli. Da li je tradicionalno viđenje Boga zaista bazirano na Svetom Pismu, ili predstavlja odstupanje od biblijskog učenja i biblijskog Isusovog učenja?

Napuštanje prave istine

Istaknuti savremeni naučnici razmišljaju i problematičnoj mešavini Biblije i filozofije koja predstavlja nasleđe većine današnjih crkava. Rešenje problema, kako naglašavaju, je povratak učenju samog Isusa:

> U stepenu u kome se hrišćanstvo odvojilo od svojih hebrejskih korena i poprimili helenističku i rimsku formu, ono je izgubilo svoju eshatološku nadu i predalo svoju apokaliptičnu alternativu „ovom svetu“ nasilja i smrti. Ono se utopilo u gnostičku religiju iskupljenja iz kasne antike. Od Justina, pa na ovamo, mnogi su smatrali Platona „hrišćaninom pre Hrista“ i veličali njegov osećaj za božansku transcedentnost i vrednosti duhovnog sveta. Božja večnost je zauzela mesto Božjoj budućnosti, raj je zamenio dolazeće Carstvo...besmrtnost duše je zamenila vaskrsenje tela...svi grčki i latinski oci su morali da se bore protiv te savremene gnostičke religioznosti, a mnogi su *joj podlegli*...Gnostička duhovnost, zapravo, zamenjuje prvobitnu jevrejsku i hrišćansku vitalnost ponovo rođenog života iz Boga stvoritelja.[707]

---

[705] Raymond Brown, *Jesus: God and Man*, 6, 7.
[706] Soren Kierkegaard, *Time*, Dec. 16, 1946, 64.
[707] Jürgen Moltmann, *The Spirit of Life*, Fortress Press, 1992, 89, 90, dodato isticanje.

Ta nesrećna tendencija i danas preovlađuje kada Isus koji, se predstavlja u crkvi, više nije stvoreni Sin Božji, koji je stvoren u istoriji, već mistična transcedentna figura ravnopravna Bogu. Esencijalno jevrejstvo, koje su propovedali proroci Izraela i sam Isus, je suzbijeno.

Izazov crkvi

Profesor J. Harold Ellens je dao izazov crkvi da nastavi sa nedovršenim poslom reformacije i obnovi Isusovo učenje i hristologiju.

> Izgleda kao potpuna istina da agenda ekumenskih sabora hrišćanske crkve tokom četvrtog i petog veka, koja je trajno oblikovala dogmatsku tradiciju hrišćanske vere definišući prirodu božanske ontologije [ko je Bog] i operativnu hristologiju, nije bila biblijska agenda. To je bila posebna vrsta helenističke i neoplatonističke agende. Zaista, pokazuje se da je to modifikovana verzija Filonove agende helenističkog judaizma, sprovedena kroz teologe iz Aleksandrije i njihove verske škole. Cilj te agende, kao i Filonova ambicija, je racionalizacija tradicije biblijskog monoteizma u hristijanizovanu grčku filozofsku teologiju, oblikovanu kroz jezik, konceptualne kategorije i kulturološki kontekst aktuelan u vreme i na mestu tih teoloških debata, kroz Filonov srednji platonizam i kasniji neoplatonistički rečnik, kategorije i hijerarhijske modele božanstva.[708]

J. Harold Ellens potvrđuje naše stanovište na osnovu jasnog svedočanstva o onome što je crkva učinila sa svojom centralnom figurom:

> Vreme je, dakle, da hrišćanska crkva prizna da poseduje veoma posebne vrste materijala koji čine njenu versku tradiciju. To nije verska tradicija biblijske teologije. To nije jedinstvena, nadahnuta i autoritativna Božja reč. To je pre posebna vrsta grčke religijsko-filozofske mitologije... Crkva otvoreno treba da prizna da njeni koreni ne leže u Isusu iz Nazareta niti u centralnoj tradiciji biblijske teologije...Njeni koreni su u Filonovom helenističkom judaizmu i hristijanizovanom neoplatonizmu od drugog do petog veka.

[708] Ellens, *Ancient Library of Alexandria and Early Christian Theological Development*, 38-39.

> Budući da je to tako, crkva treba da prizna svetu ljudi koji traže istinu i svetu drugih religija da hrišćanska crkva govori samo kroz sopstveni istorijski i filozofski autoritet, a ne kroz božanski autoritet niti jedinstveno Otkrivenje Isusa Hrista ili Boga.[709]

Komplikovanje Boga dodavanjem još dve osobe neumitno vodi komplikovanju mesijanske ličnosti Isusa. Jednom kada je on postao Bog, narušen je istinski monoteizam. Rezultat je:

> Isus Hrist više nije čovek od krvi i mesa kao i mi, već nebesko biće natprirodnog porekla u ljudskom obličju. Uz pomoć metafizičkih sistema preuzetih iz grčke filozofije je nastala hristološka dogma i načinjen je pokušaj da se ličnost Isus Hrista opiše kroz takozvanu „doktrinu dve prirode". „Isus Hrist, istiniti čovek i istiniti Bog." Tako ljudi kažu...Od samog početka, sve do današnjeih dana, crkva je bila u iskušenju da naglasi Hristovo „božanstvo" na toliko jednostran način da njegova „ljudskost" preti da postane samo privid. Na taj način je Isus Hrist učinjen istorijskom abnormalnosti...Ono što se dogodilo tom Hristu više nije ljudska sudbina, već sudbina izuzetne, senovite, bajkovite figure koja je pola čovek a pola Bog... [Ljudi] su istakli zlatni veo pobožnog divljenja, ljubavi i sujeverja i njime prekrili grube konture Božjeg delovanja u istoriji.[710]

Poslednjih godina iz Kembridža dolaze podjednako impresivne analize katastrofe koja se dogodila kada je jevrejski Isus zamenjen preegzistentnim večnim Sinom: „Posledice tog procesa ponovne interpretacije kojom je 'Sin Božji' identifikovan sa 'Bogom Sinom' su zaista dalekosežne." Profesor Geoffrey Lampe ističe da kada je Sin projektovan u večno postojećeg pre-ljudskog Sina i kada je Sveti duh pretvoren u „hipostazu", „hrišćanski koncept Boga postaje neizbežno triteistič an;

[709] Isto, 39.
[710] Heinz Zahrnt, *The Historical Jesus*, Harper & Row, 1963, 29.

budući da tri 'osobe' u bilo kakvom savremenom značenju reči 'osoba' zapravo označavaju tri Boga.“[711]

> Posledice su, međutim, posebno u popularnoj religiji, čak dalekosežnije od toga. Nikejsko učenje govori o 'Isusu Hristu' kao osobi, ne Logosu, kao preegzistentnom... Zapravo je Isus iz jevanđelja taj koga mašta vernika zamišlja kao preegzistentnog na nebu i silazi na zemlju...Slika Isusa koja se vidi u tradicionalnom obožavanju je suštinski slika nadčoveka koji dobrovoljno silazi u svet običnih smrtnika, birajući, smišljenim svesnim činom, da se rodi kao čovek...
>
> Bog Sin je koncipiran kao Isus, Sin Božji; Isusova poslušnost, kao sluge i Sina Božjeg, stvarnog Adama nadahnutog Bogom...je pripisana Bogu Sinu; Bog Sin postaje večni predmet Isusove posvećenosti Očevoj volji i večni predmet Očeve ljubavi...To zapravo znači napuštanje monoteizma, budući da takav odnos između Boga Sina i Boga Oca nije u skladu sa zahtevima monoteizma koji predstavlja Boga kao jedan um, jednu volju jedno delovanje.[712]

Profesor Lampe je bio specijalista za postbilijski razvoj Trojstva i takođe je primetio da „tumačenje Isusa kao preegzistentnog Sina i Sina kao preegzistentnog Isusa izaziva protivrečnost i konfuziju.“ Doktrina „koja proizilazi iz identifikovanja Isusa kao preegzistentnog ličnog božanskog bića je u potpunosti nekompatibilna sa jedinstvom Boga.“[713]

Za istinski monoteizam i potpuno ljudskog Mesiju je podjednako problematičan trijadološki koncept Sina koji „uzima ljudsku prirodu.“ Profesor Lampe nas podseća da se „osoba stvara putem svoje interakcije sa roditeljima i porodicom.“[714] Šta se dogodilo sa galilejcem Isusom iz prvog veka? On je izgubljen i zamenjen filozofskom apstrakcijom, čiji je identitet kao sina Davidovog, što ga čini istinitim i pravim Mesijom, postao nebitan.

---

[711] *God as Spirit*, SCM Press, 1983, 132, 136.
[712] Isto, 136-138.
[713] Isto, 140, 141.
[714] Isto, 143.

> Hristološki koncept preegzistentnog božanskog Sina...svodi stvarnu, društveno i kulturno uslovljenu, ličnost Isusa na metafizičku apstrakciju „ljudsku prirodu.“ Upravo je tu univerzalnu ljudskost Sin preuzeo i učinio svojom...Po ovoj hristologiji, večni Sin uzima bezvremenu ljudsku prirodu, ili je čini bezvremenom tako što ju je prisvojio; ta ljudska priroda ništa suštinski ne duguje geografskim okolnostima; ona ne odgovara ničemu u stvarnom konkretnom svetu; Isus Hrist, naposletku, nije zaista „u telu došao.“[715]

Pažljiv čitalac će primetiti da profesor prilično očigledno ortodoksnoj doktrini Isusa pripisuje oznaku antihrista. Upravo je apostol Jovan u kasnom Novozavetnom periodu upozorio da svako umanjenje ljudske ličnosti Isusa na ličnost koja nije suštinski ljudska, predstavlja pretnju za istinsku veru (1. Jovanova 4:2-3). Isus koga treba ispovedati, za razliku od drugih Isusa, je onaj koji je zaista „u telu došao“, kao potpuno ljudska osoba. Luter je postavio model unošenja postbiblijskih definicija Isusa u Jovanov „teološki test“. Luter pogrešno prevodi 1. Jovanovu 4:2 kao „Isus Hristos je u *telo* došao.“[716] Doktrina inkarnacije je na taj način nametnuta Jovanu.

Profesor Lampe na predavanju u Kembridžu postavlja pitanje, „koja je budućnost Trojstva?“ „Za tradicionalnu, klasičnu, *doktrinu* Trojstva, moram reći, čak i među zidovima Trinity koledža, ne mnogo toga.“ On se osvrće na žalosnu istoriju nametanja dogme:

> „Ovo je katolička vera: ukoliko čovek nije vernik, on ne može biti spasen.“ To je parafrazirano manje dostojanstvenim jezikom: „Prihvati moj model ili ću završiti sa tobom“, ili „ovo je Božji model, prihvati ga ili ću završiti sa tobom“, na koga je, na žalost, mnogo hrišćana u prošlosti bilo voljno da odgovori „ja sam spreman da delujem kao Božji agent. “[717]

---

[715] Isto, 144.

[716] Jovan je napisao „u telu“, kao ljudsko biće. Svi ostali nemački prevodioci su preveli ispravno „u telu“, a ne „u telo“. Luter je drugi slučaj pojavljivanja „u telu“ (*en sarki*) u 1. Tim. 3:16, protumačio ispravno.

[717] *Explorations in Theology 8*, SCM Press, 1981, 31, 32.

Lampe objašnjava kako je prvobitni mesijanski model Isusa kao Davidovog sina transfoormisan u drugi model, baziran na platonskoj filozofiji. Logos je na taj način izjednačen sa preegzistentnim Sinom. „Ali model preegzistentnog Logosa/Sina se uvek pokazivao kao veoma težak – mnogi će reći nemoguć – za pomirenje sa potvrdom istinske ljudskosti istorijskog Isusa.“[718]

Kako je ljudski Sin Božji suzbijen

Adolf Harnack, kralj istoričara crkve, u svojoj knjizi *History of Dogma* objašnjava prelaz sa jednog shvatanja Isusa na radikalno drugačije shvatanje. On to naziva „zamena ili suzbijanje istorijskog Hrista preegzistentnim Hristom, odnosno stvarnog Hrista *izmišljenim ili fiktivnim Hristom*.“[719] To se dogodilo kroz crkvene dogmate, odnosno dogme. Kako su se teolozi borili protiv teologa, taj razvoj je, po njemu, najzad doveo do:

> Pobede pokušaja oslobađanja ranijih spekulacija o Bogu i Hristu, ne povratkom prvobitnim učenjima, već još spekulativnijim „napretkom“ – napretkom koji je naposletku *podelio monoteizam* i oslabio ga, a takođe je Hrista učinio neprepoznatljivim deleći ga [na dve prirode]... Kada je hristologija logosa [ideja da je Isus *bio preegzistentan kao Sin Božji*] u potpunosti trijumfovala, osuda učenja strogog monoteizma je dovela do uspostavljanja gnostičkog učenja o dve prirode Hrista... Ovo prividno obogaćivanje Hrista je izazvalo osiromašenje zato što je, zapravo, uništilo kompletnu ljudsku ličnost Hrista. Njeno mesto je preuzela „priroda“, ali priroda ljudskog bića bez „ličnosti“ nije ništa.[720]

U svom delu *What Is Christianity?* Harnack je napisao: „Pod uticajem dogme...samo Hristovo pojavljivanje, ulazak božanskog bića na svet, je nužno postalo glavna činjenica, koja je sama po sebi stvarno iskupljenje.“ Harnack kaže da „je kod Grka ta neizbežnost pokrenula potpuno *novu* teoriju.“ Ona je uništila mesijansku ideju. Sa ovim novim pogledom na iskupljenje, odnosno ulaska osobe na svet iz preegzistenstnog života, „bilo je ugroženo samo postojanje jevanđelja

[718] Isto, 31-34.
[719] *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, 1:705, prevod sa nemačkog.
[720] Isto, 1:704-705.

odvlačenjem pažnje i interesa ljudi u drugom pravcu. Kada pogledamo istoriju dogme, ko može poreći da se upravo to dogodilo?“[721]

U svom delu *History of dogma* Harnack ističe da je:

> …prva formulisana *opozicija* hristologiji Logosa [Sina koji je preegzistirao svoje rođenje]...nastala zbog interesa za evangelističku, sinoptičku ideju Hrista [sliku Isusa predstavljenu od strane Mateja, Marka i Luke]. Sa tim je kombinovan napad na upotrebu platonske filozofije u hrišćanskoj doktrini...Čitavo teološko tumačenje prva dva člana vladavine vere su opet postepeno uvučeni u sukob [u kome su i danas!]...
> Ali zar doktrina nebeskog eona, koji se inkarnirao i spasitelju, ne sadrži još jedan ostatak starog *gnostičkog* kvasca? Zar slanje Logosa [shvaćenog kao preegzistnentni *Sin*, umesto reč] da stvori svet ne povlači emanaciju eona? Zar nije uspostavljen diteizam [verovanje u dva Boga] ukoliko treba obožavati dva božanska bića? Ne samo da su neobrazovani hrišćanski laici izloženi kritici...već i oni teolozi koji su odbijali da ustupe mesta platonskoj filozofiji u hrišćanskoj dogmi. Počeo je sukob koji je trajao više od jednog veka... [To nije bio] direktni rat teologa i laika, jer nisu laici, već teolozi, bili ti koji su usvojili laičko učenje i koji su se suprotstavili svojoj braći. To moramo opisati kao snažan napor stoičkog platonizma da dobije premoć u teologiji crkve; pobeda Platona... istorija *zamene istorijskog [Hrista] preegzistentnim Hristom, ili Hrista iz stvarnosti [izmišljenim Hristom] u dogmi*; i najzad, pobedničkog pokušaja da se misterijom o osobi Hrista zameni sama osoba, i putem teoloških formula koje su im nerazumljive, stavi laike i njihovu hrišćansku veru pod stražu...Kada je hristologija Logosa osvojila konačnu pobedu, tradicionalni
> pogled na vrhovno božanstvo kao *jednu osobu*, i zajedno sa tim, svaka pomisao o kompletnoj ljudskoj ličnosti iskupitelja je zapravo osuđena kao neprihvatljiva za crkvu.

[721] *What Is Christianity?* Williams and Norgate, 1901, 185, 186.

> Njeno mesto je zauzela „priroda“ [Hrista], koja bez „osobe“ predstavlja samo broj. Poražena strana je imala pravdu na svojoj strani.[722]

Značaj ove promene u mišljenju, koje se odvojilo od stvarnog istorijskog Isusa, se može meriti očiglednom razlikom između Petra i Pavla, sa jedne strane i postbiblijskih inovacija koje se pronalaze u 2. Klimentovoj, sa druge. Biblijsko gledište je ovo: Isus „je određen još pre postanja sveta“ (1. Pet. 1:20). Pavle: „Tako je i pisano: Prvi čovek Adam postade u telesnom životu, a poslednji Adam u duhu koji oživljuje. Ali duhovno telo nije prvo, nego telesno, pa onda duhovno“ (1. Kor. 15:45-46).

Duhovno nije prvo, već drugo. Međutim, kada pogledamo nebiblijsku 2. Klimentovu poslanicu, redosled Adama i Isusa je obrnut: „Hrist Gospod nas je spasao, on je *prvi* duh koji posta telo, a onda pozva nas.“ To je kosmološki pogled na Hrista koji su uveli Grci i koji je promenio prirodu hrišćanstva u njegovom srcu. Na tom konceptu – da je duhovna osoba preegzistirala istorijskog ljudskog Isusa – je izgrađen novi oblik vere. Monoteizam, u svom jevrejskom obliku koji je potvrdio Isus, je izgubljen. Taj preegzistentni „duh Isus“ je „fundamentalno teološko i filozofsko učenje na kome su izgrađene sve trijadološke i hristološke spekulacije u crkvi u narednim vekovima, po samim tim predstavlja koren ortodoksnog dogmatskog sistema.“[723]

Upravo je ta promena, okretanje istorijskog poretka Adama i Isusa, kasnije navela gnostičke teologe da govore kako je Sin prošao kroz Mariju „kao voda kroz cev.“[724] Kada je ovo gledište preovladalo, identitet Isusa kao krvnog srodnika Davida preko Marije je postao ugrožen. Središte Isusove ličnosti više nije sin Davidov, čiji je otac Bog, već osoba koja dolazi iz druge sfere i suštinski nije čovek. Ovde je crkva usvojila gnostičko viđenje, dok je javno tvrdila da se *suprotstavlja* gnostičkim pogledima na Isusa. Crkva je zapravo odbacila očigledne oblike gnostičke hristologije, ali se sama zarazila modifikovanim gnosticizmom. Njena hristologija je tada postala i ostala „kripto-gnostička.“ Zaustavljanje ove tendencije se može postići povratkom Isusovim sopstvenim definicijama Boga i sebe kao Mesije.

---

[722] *History of Dogma*, 3:8-10.
[723] Isto, 1:328.
[724] Valentinus, in Tertullian, *Against All Heresies*, ch. 4.

Fatalni zaokret teoloških događaja, koji je počeo u drugom veku i do potpunog jasnog izraza došao u radu Justina Mučenika, je dobro sumirao profesor Loofs, koji je opisao proces ranog iskvarenja biblijskog hrišćanstva:

> Apologete [„crkveni oci“ kao što je Justin Mučenik 100-165.] su postavili temelje za *iskvarenje/iskrivljenje (Verkehrung)* hrišćanstva u otkriveno [filozofsko] učenje. Njihova hristologija je imala poseban katastrofalni uticaj na dalji razvoj. Uzimajući zdravo za gotovo prenos koncepta Sina Božjeg na preegzistentnog Hrista, oni su bili uzrok hristološkog problema u četvrtom veku. Oni su izazvali pomeranje na tački odstupanja od hristološke misli – *od istorijskog Hrista* na pitanje preegzistencije. Oni su na taj način preusmerili pažnju sa istorijskog života Isusa, stavljajući ga u senku, a umesto njega promovisali inkarnaciju [preegzistentnog Sina]. Oni su povezali hristologiju sa kosmologijom, a nisu uspeli da je vežu za soteriologiju. Učenje o Logosu [da je Bog Sin doslovno preegzistirao kao Logos] ne predstavlja „višu“ hristologiju od one uobičajene. Ona zapravo u velikoj meri zaostaje za stvarnim cenjenjem Hrista. Po njihovom učenju više nije Bog taj koji se otkriva u Hristu, već Logos, inferiorni Bog, Bog koji je kao Bog potčinjen najvišem Bogu (inferiorizam ili subordinacionizam). Suzbijanje ekonomsko-trijadoloških ideja metafizičko-pluralističkim konceptima božanske trijade (*trias*) se može pripisati Apologetama.[725]

Oni koji su posvećeni obnovi identiteta biblijskog Isusa, Sina Božjeg, mogu crpeti snagu iz pronicljivih reči ovog vodećeg sistematskog teologa.

---

[725] Friedrich Loofs, *Leitfaden zum Studium des Dogmengeschichte (Manual for the Study of the History of Dogma)*, 1890, Niemeyer Verlag, 1951, part 1, ch. 2, sec. 18: "Christianity as a Revealed Philosophy. The Greek Apologists," 97.

Kada je Justin odgovorio Trifonu Jevrejinu na njegov zahtev za dokaze da je Sin „određen da postane čovek preko device“, Justin je pružio nekoliko dokaznih tekstova.[726] Justin je jedan od prvih „Apologeta“ koji su pronašli Sina u „da načinimo“ iz 1. knj. Mojsijeve 1:26, koji su videli Sina Božjeg još u Starozavetnom anđelu Gospodnjem i koji su načinili trajnu sliku Sina koji je nastao od Oca pre svog rođenja, kao što svetlost koja dolazi na zemlju potiče od sunca.[727] Kada Justin pominje Sina kao „drugog Boga“ on pokreće nesrećni trend koji je doveo do gubitka Isusovog sopstvenog monoteizma.

Profesor Bart Ehrman

U skorija vremena dobra nauka potvrđuje naš stav da trijadološki Sin Božji iz crkvene tradicije veoma malo nalikuje stvarnom istorijskom Isusu. Bart Ehrman je ohrabrivao javnost da razmišlja o Isusu kakav je zaista bio: „apokaliptični prorok novog milenijuma.“ Podsećajući nas na teološku bombu bačenu na „sistem“ od strane Albert Schweitzer-a, Ehrman zaključuje da je Isus zaista bio apokaliptičar iz prvog veka, najavljujući Carstvo Božje kao buduću kosmičku intervenciju od strane Boga kojom će ukloniti strašna zla naših sadašnjih sistema i uspostaviti mir na zemlji tako što će poslati Isusa nazad. Ehrman primećuje da je „čudno što se naučnici nisu potrudili da podele te dokaze sa ostalima“[728] – dokaze koje, ne samo da Isusa čine neshvatljivim u prvom veku, već nas upozoravaju da ga ne izmišljamo u sopstvenoj mašti, ili da ga nekritički prihvatamo iz naših tradicija.

Istražujući Novozavetne dokaze Ehrman zaključuje da:

> Isus se nalazi u dugom nizu jevrejskih proroka koji su shvatali da će Bog uskoro intervenisati na ovom svetu, zbaciti i proterati snage zla i uspostaviti novo carstvo u kome više neće biti rata, bolesti, katastrofa, očaja, mržnje, greha i smrti.[729]

Jevanđelje, koje je Isus propovedao, zaista govori o dolazećem Carstvu Božjem.[730] Danas to jevanđelje uglavnom nije jevanđelje koje se propoveda u

[726] *Dialogue with Trypho*, ch. 63.
[727] Isto, poglavlje 128.
[728] *Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium*, x.
[729] Isto, 21.
[730] Za ispitivanje jevanđelja koje je Isus propovedao, pogledati Anthony Buzzard, *The Coming Kingdom of the Messiah: A Solution to the Riddle ofthe New Testament*, Restoration

crkvi. Razlika je upečatljiva. Ali je podjednako upečatljiv veoma kompleksni crkveni Isus sa „dve prirode“, koji je potpuno Bog i potpuno čovek, koji dolazi na zemlju iz večnog preistorijskog života u kome je Bog, član trojnog božanstva

Ehrman se bavi razvojem pogleda na to ko je bio Isus i podseća nas na različite verzije koje nisu postale „ortodoksne“, na primer da nije *Hrist* bio taj koji je razapet, već *Isus*, u koga je Hrist ušao na krštenju. Ovaj model, koji zaista čini da Isus predstavlja dva različita bića, proizvodeći neku vrstu „dvostruke osobe“, nije postao zvaničan put koji je usvojila crkva, i stoga od centralne važnosti za hrišćanstvo. Ali, Ekrman kaže:

> čak i zvanična linija – odnosno ona koja je uspela da pridobije najviše pristalica i na taj način postane standardno tumačenje – nije nikla iz zemlje preko noći. *Niti je direktno povezana sa stvarnim rečima i delima istorijskog Isusa.*[731]

Ehrman dodaje:

> Treba da bude jasno da su namere koje su motivisale debate oko toga ko je bio Hrist [koje su za posledicu imale odluku crkvenog sabora da ga proglasi Bogom] jako udaljene od namera samog Isusa...Umesto da pokušaju da shvate šta bi Jevrejin iz prvog veka mogao misliti u Izraelu u prvom veku, [članovi crkve danas] posmatraju Isusove reči i dela na svetlu sopstvenih verovanja o njemu. Drugim rečima, hrišćani imaju tendenciju da tumače Isusov život iz dogmatske, a ne istorijske, perspektive.[732]

Ehrman, kao i mi, smatra da je ironično to što su istorijski dokazi često zanemarivani od strane onih koji su konstruisali kasniju dogmatsku definiciju Boga i Isusa, onih koji su učestvovali u „debatama za koje Isus nije znao, niti su ga zanimale.“[733]

Konačan rezultat zanemarivanja Isusa kakav je zaista bio je ovaj:

> Jedna od niti hrišćanstva koja je bila konstantno marginalizovana tokom poslednjih 1900 godina je ona koja je ozbiljno shvatala autentične reči

---

Fellowship, 2002, i *Our Fathers WhoAren't in Heaven: The Forgotten Christianity of Jesus the Jew*, Restoration Fellowship, 1999.

[731] Ehrman, *Jesus: Apocalyptic Prophet*, 241, dodato isticanje.

[732] Isto, 242, 243.

[733] Isto, 243.

> samog Isusa... Istorijski Isus nije propovedao o sopstvenom božanstvu, ili na svoje sledbenike prenosio doktrine koje će kasnije biti otelotvorene u Nikejskom učenju.[734]

Isus nije bio trijadolog predstavlja tu „marginalizovanu" nit hrišćanstva koja se trudi da zadrži reči samog Isusa. Mi smatramo da je Isusova izjava od ključne važnosti, da je Bog jedna osoba, među onim dragocenim rečima koje je crkva zanemarila i označila ih kao „jevrejske". Ali Isus je bio Jevrejin i mi ga moramo posmatrati u tom kontekstu, inače ćemo prihvatiti „drugog Isusa."

Izazov iskrenosti

Tom Harpur se priseća razgovora sa iskusnim članom crkve koji je primetio da on razume „jako malo, ako i bilo šta" od učenja koja se recituju u crkvi. Harpur zatim primećuje:

> Zapravo, veoma mali broj sveštenika može dati razumno objašnjenje kako doktrine Trojstva, tako i doktrine inkarnacije, odnosno, da je Isus bio potpuno čovek, a opet potpuno Bog. Oni ponavljaju formule koje su dobijene, uz mnogo rasprave i gorčine, u četvrtom i petom veku... Te formule... predstavljaju nepremostivu prepreku za one koji bi danas postali Isusovi sledbenici...Doktrina Trojstva se jednostavno ne može naći nigde u Bibliji...Kao pobožni Jevrejin, [Pavle] bi bio šokiran i uvređen tom idejom.[735]

Harpur-ovo istraživanje ga je navelo da poveruje da „veoma malo klerika ikada prenosi ono što su naučili u teološkim školama o savremenom proučavanju Biblije...Svakako je vreme za više iskrenosti sa propovedaonice." On takođe primećuje alarmantnu činjenicu da „većinu redovnih posetilaca crkve praktično čine triteisti."[736] Zar ta situacija ne bi izazvala Isusovu kritiku koja je izazvala uznemirujuće upozorenje da je moguće da „zaludu me poštuju učeći naukama i zapovestima ljudskim" (Mat. 15:9, NLT).

---

[734] Isto, 243.
[735] Harpur, *For Christ's Sake*, 10-11.
[736] Isto, 11, 12.

Isus, Sin Davidov i Božji

Novi Zavet počinje naslovom o Isusu. „Pleme [*genesis*] Isusa Hrista, sina Davida Avramovog sina“ (Mat. 1:1). Mudraci sa istoka su došli da se poklone „caru judejskom što se rodio“ (Mat. 2:2) i da pronađu „čelovođi koji će pasti narod moj Izrailja“ čije mesto rođenja je Vitlejem (Mat. 2:6). Marija je rodila dete pošto je natprirodno zatrudnela. Tek kada je talas grčkih filozofskih spekulacija preplavio biblijsku priču, Isus je promovisan u status Boga Sina, koji je suparnik Bogu Izraela. Tim sudbonosnim potezom crkva je odbacila jevrejski okvir u kome se nalazi biblijska priča i u kome ona jedino ima smisla.

Niko ko otvori Novi Zavet i pročita jedinstvenu priču o Isusovom poreklu se neće prevariti i pomisliti da se „rodio Bog“, ili kao što je rimokatolički sveštenik rekao na televiziji „Bog je prišao Mariji i rekao, 'Hoćeš li, molim te, biti moja majka?'“ Niti je, kao što je napisao Max Lucado, „Marija Bogu menjala pelene.“[737] Stvarna priča o Bogu je neuporedivo plemenitija i izazovnija za naš haotični svet. To je priča o onome što je jedan Bog Izraela postigao i što će postići u svom obećanom jedinstvenom Sinu, izraelskom Mesiji, potomku Davida i Spasitelju sveta. Svakako je vreme da se to Novozavetno svedočanstvo, o tom jedinstvenom obećanom Sinu Davidovom, uzme sa najvećom dozom ozbiljnosti, kao istinita priča u koju vernici treba da veruju.

Isus iz popularne pobožnosti i tradicije očigledno ne odgovara biblijskom Isusu koji je obožavao jednog Boga Izraela. Mi treba da izbegavamo „bajke“ o pseudo-spasitelju koji je uzurpirao mesto Božjeg Mesije. Kruna našeg zajedničkog napora za povratak istorijskog Isusa će biti obnova Isusove i biblijske unitarne teologije, da je Bog jedna osoba, Otac.

[737] *Jesus: When God Became a Man*, 10.

Epilog

Budućnost monoteizma

„Za Jevrejina reč Bog može da podrazumeva samo jednu Osobu... Upotreba reči Bog za Isusa bi narušila monoteizam, dok time što su Isusa nazivali Bogom oni su priznavali da su on i Otac povezani po pitanju autoriteta."[738]

„Po mom mišljenju, hrišćanstvo bi trebalo malo više da se fokusira na reči nego što je to običaj bio u prošlosti ... Pravi Isus je mnogo interesantnija i religijski mnogo bitnija figura od božanskog Hrista kasnije vere a njegova prednost je što je zapravo živeo."[739]

„U učenju Isusa Hrista Bog je pre svega Otac."[740]

„Zaboravite pseudo-ortodoksne pokušaje da se od Isusa iz Nazareta napravi neko ko je svestan toga da je druga Osoba Trojstva ... Reč Mesija naravno nije imala nikakve veze sa trijadološkom teologijom ili sa teologijom inkarnacije."[741]

Prvobitni Isus

Prvobitni Isus je bio Jevrejin koji je recitovao i potvrđivao unitarijanističko izraelsko učenje kao središte istinske teologije. Pokušaji da se proširi učenje, *na osnovu Biblije*, tako da ono postane trijadološko, nisu uspeli, što priznaju kako istoričari tako i mnogi stručnjaci za Bibliju. Isusova vera ni po koju cenu ne sme biti modifikovana. Učiniti tako nešto predstavlja rizik od kompromisa sa paganizmom.

---

[738] D.E.H. Whiteley, The Theology of St. Paul, Blackwell, I 980, 106.
[739] Don Cupitt, The Debate About Christ, 138.
[740] "God," International Standard Bible Encyclopedia, 1983 ed., 2:1261.
[741] N.T. Wright, "The Historical Jesus and Christian Thought," Sewanee Theological Review 39, 1996.

Prvobitni Isus nije samo potvrđeni unitarijanac koji naglašava izraelsko učenje. On je onaj čije je „postanje" ili poreklo (Matej 1:1, 18) objašnjeno nama najjasnijim terminima kako u Matejinom tako i u Lukinom uvodnom poglavlju. Isus je Sin Božiji koji je ukorenjen u čudesnu ljudsku istoriju (Luka 1:35) posebno božanskim obećanjem u izraelskoj istoriji. On je „Isus Hrist" koji je došao „od mesa" (ne u meso, kako je to Luter[742] preveo), tj. kao prvobitno ljudska, istorijska osoba, član ljudske rase. Ovako Jovan pokušava da nam dokuči istinski duh (1. Jovanova 4:1-6).

Prvobitni Isus nije osoba koja dolazi iz perioda pre istorije. To se ne bi uklopilo u profil sina Davidovog koji je obećan u hebrejskoj Bibliji kao Mesija. Čim se njegova istorija ukloni iz same istorije i izvan vremena i prostora, vera gubi svoje sidro u istoriji i činjenicama. Mi smo onda ostavljeni na pučini, na uzburkanom moru spekulacija i mašte.

Ista bezvremenost i bezprostornost koja je u kasnijoj teologiji primenjena na Isusovo poreklo je na čudan i zbunjujući način pogodila Isusovo hebrejsko viđenje budućnosti. Naša sudbina nije da nestanemo kao duše u raju već da vladamo obnovljenim društvom na obnovljenoj zemlji kojom će Mesija da vlada, kada se vrati (Matej 5:5; Otkrivenje 5:10, itd). „Kraj sveta" u Bibliji zapravo nije kraj prostorno-vremenskog univerzuma. To je, kada se pravilno prevede sa grčkog, „kraj (sadašnjeg) doba."[743] Isus je objavio da doba Carstva Božijeg, kada se ono u potpunosti manifestuje, sledi nakon kraja ovog doba. Novo doba Carstva svakako ne prevazilazi prostor i vreme!

Početak Božije priče o spasenju u istorijskom Mesiji koji je rođen u Vitlejemu i kraj Božije priče koja obećava obnovljenu zemlju, pomešani su u umu onoga koji redovno ide u crkvu, pa Biblija postaje knjiga koju je teško čitati sa zadovoljstvom, jer se naša tradicionalna priča ne poklapa sa onim što piše u Bibliji.

„Ortodoksija" ne samo da remeti biblijsku sliku Isusa kao ljudskog Mesiju, ona definiše Jevanđelje na način koji isključuje Isusa kao uzornog evanđelistu, čiji je zadatak da propoveda Jevanđelje o Carstvu Božijem (Marko 1:14, 15; Luka 4:43). U Velikoj komisiji (Matej 28:19,20) zadatak iznošenja istog Jevanđelja Carstva

[742] "In das Fleisch gekommen" (1. Jovanova 4:2; 2. Jovanova 7). Druge nemačke verzije su ispravile ovu grešku time što su preveli *en sarki* „im Fleisch".
[743] Isusu su postavljali pitanja u vezi budućeg kraja sadašnjeg istorijskog doba i u vezi dolaska Carstva Božijeg povratkom Mesije u stihu 24:3 Jevanđelja po Mateju.

u svet poveren je od strane Isusa Crkvi sve do njegovog povratka (vidi takođe Matej 24:14).

Neverovatno, vodeći evanđelisti, dok su tvrdili da je za njih Biblija autoritet, postavili su sebe kao direktnu opoziciju Isusovoj nameri da objavi Carstvo Božije kao Jevanđelje. U knjizi pod nazivom *Odgovor na 1001 pitanje*, dvojica vodećih evanđelista su napisali: „Ubeđeni smo da ovo (verovanje da je Isus obavezao Crkvu da propoveda Jevanđelje o Carstvu) predstavlja grešku. Bilo bi čudno pronaći Crkvenu obavezu u Jevanđelju Carstva."[744] Neverovatan napad na Bibliju i Mesijino učenje je otkriveno od strane ovih autora pouzdanim uverenjem, koje se provlači kroz celokupnu evanđelijsku literaturu:

> Dugo sam bio ubeđen i propovedao da Velika komisija o kojoj se govori u stihovima 28:19,20 Jevanđelja po Mateju je pre svega primenljiva na Carstvo a ne na Crkvu. Ako imamo ovo na umu, ne bi trebalo da se zbunimo oko naših uputstava koja se mogu pronaći u stihu 1:8 Dela apostolskih i detalja u Poslanicama crkvama. Matejina komisija (tj, naređenje da se Jevanđelje propoveda Carstvu Božijem baš onako kako je to Isus činio) počeće da važi i za ostatak Jevreja tek nakon što proradi u Crkvi.[745]

Sledi neverovatno odbijanje Isusovog učenja:

> Markovo jevanđelje, poput Matejinog i Lukinog, je pre svega knjiga o Carstvu i smatram da nijedno od njih ne sadrži uputstva za crkvu – čak ni takozvana „Velika komisija" u stihovima 28:18-20 Jevanđelja po Mateju... Da potvrdimo, mi treba da propovedamo jevanđelje svakom stvorenju ... ali koje jevanđelje? Jedino jevanđelje koje je poznato sinoptici jeste jevanđelje carstva. Naše jevanđelje Božije milosti se od sve četvorice evanđelista može pronaći samo kod Jovana.[746]

Gubitak Jevanđelja kakvog je Isus, Jevrejin, propovedao (Jevrejima 2:3) ide ruku pod ruku sa crkvenim odbijanjem njegove unitarijanističke vere.

---

[744] Pettingill and Torrey, 1001 Bible Questions Answered, 120.
[745] Isto, 127.
[746] Isto, 113. Obratite pažnju na to da je Jevanđelje milosti sinonim Jevanđelju Carstva (Dela 20:24, 25) i čitav pojam dva spasalačka jevanđelja je u potpunosti stran Novom zavetu. Za slično sistematično udaljavanje od Jevanđelja kakvog je Isus propvedao, vidi član „Jevanđelje" u *Ungerovom biblijskom rečniku* i brojnim evanđelijskim traktatima koji ne pozivaju preobraćenike da slušaju Isusovu zapovest u stihovima 1:14,15 Jevanđelja po Mateju, da se pokaju i veruju u Jevanđelje Carstva.

Prema izraelskim prorocima, jednog dana će ceo svet zaista prepoznati Boga Izraela kao jedinog pravog Boga: „I Gospod će biti kralj nad celokupnom zemljom; na taj dan biće jedan Gospod i Njegovo ime jedno" (Zaharija 14:9). Isus će takođe biti priznat, ali ne kao Svemoćni Bog već kao jedinstveni sluga tog jednog Boga. On će biti priznat prema tome kakav je on zaista, „Sin Božiji, Mesija" (Matej 16:16) i „čovek Mesija Isus" (1. Timotiju 2:5), posrednik između Jednog Boga i čovečanstva, kome je delegiran čitav sud: „Otac ne sudi nikom ali je dao čitav sud Sinu" (Jovan 5:22).

Stih 2:5 Prve poslanice Timotiju, gde je Jedan Bog definisan kao Otac, ne kao Mesija Isus koji je neko sasvim drugi, ako se u njega veruje, mogao bi za čas da dovede do revolucije nakon dve hiljade godina izmenjene teologije i da nam omogući da se vratimo našim jevrejskim korenima u Isusu. Nikakvo dodatno svedočenje nije potrebno kada se shvate reči kojima je pisano Pavlovo učenje: „Postoji jedan Bog i jedan posrednik između Boga i ljudi, čovek Mesija Isus." Zar ne bi Isusovo i Pavlovo učenje moglo da pruži oslonac, bar središte intenzivne konverzacije između miliona Jevreja i milijardu hrišćana i, naravno, više od milijardu muslimana?

Liberalni hrišćani su i te kako svesni ranog gubitka jevrejskog učenja što se tiče vere, ali oni ovakvo odstupanje od Biblije ne smatraju veoma ozbiljnim, jer ne smatraju istu veoma važnom. Evanđelisti međutim smatraju Bibliju autoritetom i do sada nisu bili voljni da se suoče sa razlikom između njihovog učenja i Isusovog učenja. Zapravo, oni su ti koji su pokazali najveću genijalnost u pokušaju da obave nemoguć zadatak i pronađu Trojstvo u Bibliji, čak i u Starom zavetu. Dok pokušavaju da istraju u svojoj nameri koristeći svega nekoliko stihova, izvađenih iz celokupnog biblijskog konteksta, oni pokušavaju da pretvore pisce Novog zaveta u trijadologe ili bar pisce koji pokušavaju da postanu Trijadolozi!

U praksi, trijadološki dokazni tekstovi se skoro isključivo uzimaju od Jovana i Luke, tek poneki je iz Poslanice Jevrejima. Ali doktrina Boga mora da bude ustanovljena širom čitavog spektra Biblije a da se ne zanemari Stari zavet na kom je Novi zavet utemeljen. Činjenica da Isusova vera nije trijadološka vera ne izgleda kao da uznemirava i remeti evangeliste. Razlog za to je taj što oni stavljaju naglasak na smrt Isusa a ne ne njegovo učenje.

Mnoge evangeliste vide Pavla kao osnivača vere koju priznaju kao hrišćansku i zaboravljaju da je Isus bio prvobitni propovednik Jevanđelja i da Apostoli smatraju najvećom od svih opasnosti upravo ne slušanje i ne poštovanje Isusovih reči (Jevrejima 2:3; 1. Timotiju 6:3; 2. Jovanova 7-9; 1. Jovanova 5:20). Ako neko želi da bude poput Hrista, on treba da veruje u učenje u koje je i Hrist verovao.

Problem koji zahteva rešenje je jednostavno sledeći: Isus mora da bude shvaćen za ozbiljno po pitanju definisanja Boga. Sveti spisi koji govore o rođenju kod Mateje i Luke, označavaju tačne prikaze natprirodnog porekla Isusa kao Davidovog potomka i Sina Božijeg. Ta slika bi trebalo da nam garantuje da ljudski Mesija ostaje sam centar hrišćanske vere.

Međutim, pod pogrešnim uticajem poslebiblijske teologije koja je potekla iz grčkog sveta, Jevanđelja po Jovanu i Pavlu su prepravljena tako da podržavaju učenje koje je nastalo dosta kasnije. Smatra se da su ona najpodložnija „tumačenju" kojim se podržava to kasnije „revidirano" viđenje Boga i Isusa. Ali ona su prepravljena tako da kažu ono što njihovi pisci nisu nameravali. Poslebiblijske vere su jednostavno nametnute prilikom tumačenja tih jevanđelja a nisu proizašle iz njih. Samim tim, od njih su napravljena jevanđelja koja se protive ključnom unitarijanističkom Isusovom učenju, a to nikada nije bila njihova namera. Jovan i Pavle su pretvoreni u sluge učenja za koje nikad nisu čuli. Njihova jevanđelja bi trebalo da budu tumačena u skladu sa hebrejskom Biblijom i sinoptikom, kao i svedočenjima o Isusu u Delima apostolskim, koja kao primarne podatke o ovoj osobi čuvaju njegovo poreklo od Cara Davida i njegov natprirodni status Sina Božijeg a ne samog Boga. Tek onda će Isusov Bog biti cenjen kao jedan i neprikosnoven Bog univerzuma.

Prilog 1

O stihu 20:28 Jevanđelja po Jovanu: Šta je Toma rekao na hebrejskom?

CLIFFORD HUBERT DUROUSSEAU, PhD (CAND.)

Knjiga koju je napisao Dan Brown pod nazivom *Da Vinčijev Kod* (2003), koja je prodata u preko 40 miliona kopija do danas i koja je nedavno i ekranizovana (Maj 19, 2006), a taj film će videti bar isto toliko ljudi, svoju pažnju je usredsredila na Mariju iz Magdale (Mariju Magdalenu), koja se javlja u stihovima 20:1-18 Jevanđelja po Jovanu i za koju se kaže da je ona prva osoba pred kojom se Isus pojavio, nakon što ga je Pontije Pilat pogubio jer je „tvrdio da je Kralj Jevreja".[747] Ovaj fenomenalan bestseler je svoju pažnju fokusirao na Konstantina i prvi ekumenijski sabor održan u Nikeji (današnjem Izniku u Turskoj) gde su hrišćanski biskupi, oslanjajući se na četvrto Jevanđelje, definisali Boga i Isusa na ovaj način: „Ja verujem u jednog Boga, Oca Svemoćnog, Stvaraoca raja i zemlje i jednog Gospoda Isusa Hrista, jedinog začetog sina, koga je Otac začeo pre svih svetova; Boga od Boga, Svetlost od svetlosti, istinski Bog od istinskog Boga, začet, ne stvoren, deli jednu supstancu (ὁμοούσιος) sa Ocem koji je sve stvorio: koji je za nas ljude i zarad našeg spasenja sišao iz raja."[748]

---

[747] Prema Pavlu, Petar (koga on naziva hebrejskim nadimkom Kepha) je bio prva osoba kom se Isus pojavio (1. Korinćanima 15:5). Prema *Jevanđelju prema Hebrejima* koje su koristili Evioniti, a čiji fragmenti se mogu pronaći u citatima crkvenih otaca, Jakov (Ya'akov), Isusov brat, bio je prvi.

[748] Vidi „Nikejsku veru" i „Ekumenijski sabor" na Wikipedia.com; kao i „Sedam ekumenijskih sabora" i „Iznik (Nikeja)" na allaboutturkey.com. Kako biste pročitali prosvetljujući prikaz važne prekretnice u istoriji hrišćanstva, kad je crkva postala pijun paganskog vladara rimskog carstva i kada su trijadolozi pobedili arijance, pročitajte delo pod nazivom *Kada je Isus postao Bog: Borba da se definiše hrišćanstvo tokom poslednjih dana Rima* koje je napisao jevrejski učenjak Richard Rubenstein (Harvest Books, 2000).

U ovom prvom zaključku četvrtog Jevanđelja postoje dva događaja: jednom prisustvuju deset od prvobitnih dvanaest apostola i on se odvija u večernjim satima istog dana (Jovan 20:19-23), Toma nije prisutan, dok jeprisutan na drugom, koji se odvija osam dana kasnije (20:26-29). Ove dve epizode su Tomi dale paradoksalnu slavu. Sa jedne strane, zbog svog skepticizma kada mu je rečeno od strane desetorice da su videli Gospoda (20:25), on je poznat kao Neverni Toma (i svi koji poput njega sumnjaju u Isusovo vaskrsnuće su nazvani Neverne Tome).[749] „Toma, zvani ... „Blizanac" koji je bio jedan od dvanaestorice, nije bio sa njima kada je Isus došao. Pa su mu drugi učenici rekli: „Mi smo videli Gospoda" ali on je odgovorio „Ako ne vidim rupe koje su ekseri napravili u njegovim rukama i ako ne mogu prst kroz njih da proturim, i ako ne mogu rukom da ga dotaknem, odbijam da verujem" (Nova jerusalimska Biblija).

Sa druge strane, zbog delimične izjave koju iznosi osam dana kasnije (ο κύριός μου καὶ ὁ θεός μου, Jovan 20:28), Toma se smatra apostolom koji je učinio „priznanje" većim od Petrovog u Sinoptici („Ti si Mesija", Marko 8:29 i slični stihovi, Nova američka Biblija).[750]

> Osam dana kasnije učenici su bili u toj kući ponovo i Toma je bio jedan od njih. Vrata su bila zatvorena ali je Isus došao i stajao među njima. „Mir s vama" - rekao je. Onda se obratio Tomi: „Stavi svoj prst ovde, pogledaj, ovde su mi ruke. Daj mi svoju ruku i dodirni me. Nemoj više da sumnjaš već veruj." Toma je odgovorio: „Moj gospode i moj Bože!"

---

[749] Vidi 1. Korinćanima 15, gde Pavle primenjuje apostolsko učenje i aristotelski silogizam u pokušaju da ubedi Korinćane „Neverne Tome" koji govore da „ne postoji vaskrsnuće mrtvih."

[750] Četvrto Jevanđelje govori o drugačijoj Petrovoj izjavi, prema najnovijim prevodima koji se temelje na boljim dokazima rukopisa nego prethodni prevodi: „i mi verujemo i mi smo došli da saznamo da si ti Sveti Božiji" (Jovan 6:69). Prema grčkom tekstu Nestle-Alandovog dvadeset i sedmog izdanja četvrtog Jevanđelja, Jovan Krstitelj je prvi koji Isusa naziva Sinom Božijim, tj. Mesijom (1:34). I njega prati Andrej: Pronašli smo Mesiju! (koji je preveden kao Pomazani)" (1:41 NAB); Filip: „ Za koga Mojsije u zakonu pisa i proroci, nađosmo Ga, Isusa sina Josifova iz Nazareta. (1:45); i Natanijel: „Rabine, ti si Sin Božiji; ti si Kralj Izraela!" O stihu 1:41, Nova američka Biblija beleži: „hebrejska reč masiah, pomazani, javlja se u grčkom kao pojam preuzet transliteracijom samo ovde i u stihu 4:25 Jevanđelja po Jovanu." I o 1:49, NAB kaže: „ova titula se koristi u Starom zavetu, između ostalog, kao titula za prihvatanje Davidovog kralja (2. Samuilova 7:14; Psalm 2:7; 89:27) i samim tim ovde za Kralja Izraela, u mesijanskom smislu. Za evanđeliste, Sin Božiji takođe ukazuje na Isusovu božansku prirodu (vidi Jovan 20:28)."

> Isus mu je rekao „Veruješ jer si me video. Blagosloveni da su oni koji me nisu videli a veruju.” (20:26-29).

Da li je Toma time što je rekao izgovorio dublje Otkrivenje nego što je Petar učinio kod Cezareje Filipove? Da li su rani jehovini svedoci propovedali da je Isus Gospod i Bog (Jovan 20:29) a ne da je Gospod i Mesija (Dela 2:36)? Da li je to tačno tumačenje onoga što je Toma izgovorio? Da li mi tako treba da shvatimo ono što nam je on rekao ovde u četvrtom Jevanđelju?

Trijadolozi obično smatraju Tominu ispresecanu izjavu (Jovan 20:28) najjačim dokazom u Novom zavetu da „Isus je Bog” – što je formulacija koja, mada toga izgleda niko nije svestan, sadrži Eutanizam i Monofizitizam, viđenje koje je peti ekumenijski sabor, Sabor u Halkedonu (553 n.e) anatemisao. Vidite, na primer, komentar Raymonda Browna u njegovom autoritativnom delu pod nazivom *Anchor Bible* gde on isto to naziva „vrhovnom hristološkom objavom četvrtog jevanđelja,”[751] i u njegovoj nedavnoj knjizi pod nazivom *Uvod u hristologiju Novog zaveta* on kaže u eseju u prilogu sledeće: „Da li su novozavetni hrišćani zvali Isusa Bogom?”; „Ovo je najjasniji primer gde se u Novom zavetu reč „Bog” upotrebljava za Isusa.”[752] Rudolf Boultmann piše o stihu 20:28 Jevanđelja po Jovanu: „jedini pasus u kom je bez ikakve sumnje Isus proglašen ili, štaviše, oslovljen rečju Bog”. [753]

Više od jednog veka pre ove dvojice, Adam Clarke u svojoj kritici Biblije (poznat po tome što je odbio doktrinu o večnom stvaranju Sina) imao je da kaže sledeće o poznatoj Tominoj izjavi: „Toma je bio prvi koji je dao tituli „Bog” Isusu, i ovom veličanstvenom rečenicom on se iskupio za svoju nekadašnju tvrdoglavu nevericu.”

Još ranije, u trećem veku, Novatijan je u svom delu koje se bavi Trojstvom upotrebio stih 20:28 Jovanovog jevanđelja kao dokaz da je tačno verovanje da je Isus Bog. U Poglavlju XIII, on piše:

---

[751] The Gospel According to John (xiii -xxi), Doubleday, 1970, 1047.
[752] An Introduction to New Testament Christology, Paulist Press, 1994, 188.
[753] Rudolf Bultmann, "The Christological Confession of the World Council of Churches," u svom Essays Philosophical and Theological, SCM Press, 1955.

> I ako je On sišao iz raja, dok to nijedan čovek ne može, i ako su On i Otac jedno, a to ne važi za svakog čoveka, i ako je sam Hrist objavio ovu reč svestan svoje božanske prirode i ako je Apostol Toma, koji je poznavao sve dokaze i uslove Hristove božanske prirode, rekao Hristu „Moj Gospode i moj Bože" i ako je pored toga Apostol Pavle rekao „Čiji su oci, i od koga je Hrist došao u telu, koji je ispred svega, od Boga blagosloven za vek vekova," i napisao u svojim poslanicama, i ako isti taj apostol izjavljuje da je on postavljen na položaj apostola ne od strane ljudi ni čoveka već je tu ulogu primio od Isusa Hrista, razumno Hrist je Bog. Samim tim, kada se ovo uzme u obzir, jedna od dve stvari mora da bude ustanovljena. Pošto je očigledno da je Hrist napravio sve stvari, On je ili pre svih stvari, pošto su sve stvari od Njega, i tako je On sa pravom Bog; ili zato što je On čovek, On dolazi posle svih stvari i sa pravom ništa nije stvoreno od strane Njega. Ali mi ne možemo da kažemo da ništa nije stvoreno od strane Njega, kada posmatramo sve stvari koje su stvorene od strane Njega. On samim tim ne dolazi posle svih stvari; zapravo, On nije samo čovek, koji dolazi posle svih stvari, već takođe i Bog jer Bog dolazi pre svega. Zato što je on pre svih stvari i zato što su sve stvari od Njega, ili ako su sve stvari od Njega, on ne bi bio samo čovek, jer da je On samo čovek, sve stvari ne bi bile od Njega; ništa ne bi bilo od Njega. Kakav, onda, odgovor oni daju? Da ništa nije od Njega pa je On samo čovek? Kako su onda sve stvari od Njega; tako da mi treba da sa razumevanjem usvojimo to da Hrist nije samo čovek koji dolazi posle svih stvari, već i Bog takođe, pošto su od strane Njega sve stvari napravljene.

I u Poglavlju XXX, gde on pokušava da pokaže da „Isus jeste GOSPOD i Bog", on piše sledeće:

> Dajte da prvo poverujemo u ovo, pošto je najverodostojnije to da je Isus Hrist Sin Božiji naš Gospod i Bog; zbog toga što „u početku beše Reč i Reč beše sa Bogom, i Bog beše Reč. Ista je bila i u početku sa Bogom". I „Reč je otelotvorena, boravi u nama." I „Moj Gospod i moj Bog". I „Čiji su oci i od koga je Hrist došao u mesu i ko je iznad svega blagosloven od Boga za vek vekova."

> Šta onda mi možemo da kažemo? Da li Biblija pred nas stavlja dva Boga? Kako onda govori da je ,,Bog jedan"? Zar nije i Hrist takođe Bog? Kako je onda rečeno Hristu: ,,Moj Gospode i Moj Bože"? Ako se držimo svega ovoga sa prikladnom pristrasnošću i pravičnim argumentima, mogli bismo da izazovemo skandal jereticima, jer ne postoji greška u nebeskim svetim spisima i oni nikad ne lažu. Ali ako prihvatimo ljudsku grešku, prihvatamo da budemo jeretici. Pre svega, moramo da se okrenemo protiv onih koji protiv nas okreću optužbu da postoje dva Boga. Napisano je i oni ne mogu da poreknu da ,,postoji jedan Bog". Šta, onda, oni misle o Hristu? – da je On Gospod ili da on uopšte nije Gospod? Ali oni ni ne sumnjaju u to da je on Gospod, čime se dolazi do toga da postoje dva Gospoda, ukoliko se njihovo rezonovanje smatra tačnim. Kako je onda istinita biblijska tvrdnja da postoji jedan Bog? I Hrist je nazvan ,,jednim Gospodarom". Bez obzira na to, mi čitamo da je i Apostol Pavle takođe gospodar. Onda, prema ovom, naš Gospodar nije jedan, jer na osnovu svega ovoga dolazimo do zaključka da postoje dva gospodara. Kako je onda, prema Bibliji, ,,jedan naš Gospdar, Hrist" ? U Bibliji postoji jedan koji se ,,naziva blagim, Bog"; ali u istoj toj Bibliji, Hrist se takođe naziva blagim. Ako se iznese pravi zaključak, onda postoje dvojica koji su blagi a ne jedan. Kako se onda, prema biblijskoj veri, kaže da postoji samo jedan koji je blag? Ali ako oni ne misle da to na bilo koji način ne može da se umeša u istinu da postoji samo jedan Gospod, da je Hrist takođe Gospod, niti u istinu da je samo jedan naš Gospodar, da je Pavle takođe gospodar, niti u istinu da postoji samo jedan koji je blag, da je Hrist takođe nazvan blagim, neka shvate da na osnovu činjenice da je Bog jedan, nikakva pometnja ne nastaje oko istine da je Hrist takođe proglašen Bogom.

Zabuna koja nastaje kada se tumači Tomina isprekidana izjava kao dokaz da je tačno uverenje da je ,,Isus Gospod i Bog", ovde je očigledna.

Hebrejska Biblija propoveda da je Jahve jedan" (Peta Mojsijeva 6:4). Jevreji recituju Šemu prilikom molitve svaki dan, kače je na ulazu svojih domova (mezuzah) i vežu je za glavu i ruku (tefilin). Ova izjava o tome da je Bog jedan predstavlja prve reči koje jedno jevrejsko dete nauči da kaže, i poslednje koje Jevrejin izgovori pre nego što umre. Isus je propovedao Šemu (Marko 12:29; vidi strana 410).[754] Ako neko uverava da stih 20:28 Jevanđelja po Jovanu dokazuje da je „Isus Gospod i Bog", onda se on suočava sa dilemom i očiglednom kontradikcijom, kao što je Novatijan pokazao i pokušao da razreši.

Svrha ovog člana je da predstavi objašnjenja koja pokazuju da je Tomina izjava u stihu 20:28 Jevanđelja po Jovanu pogrešno protumačena, jer je protumačena van konteksta i jer glavne hebrejske reči „gospod" i „Bog" [755] koje bi bile poznate Tomi i izgovorene od strane njega u jednoj takvoj situaciji, kako ja smatram, opšte su zanemarene. Reči će takođe biti razmotrene na aramejskom, mada jedan takav termin u jeziku izgovoren od strane Jevreja u to vreme nije upotrebljen u grčkom Novom zavetu, a David Flusser, istaknuti jevrejski učenjak koji je napisao knjigu o Isusu i članak o njemu u *Encyclopaedia Judaica*, rekao je da su Isus i njegovi učenici govorili hebrejski. [756]

> Do početka dvadesetog veka, savremeni učenjaci su dostigli skoro jedoglasno mišljenje da je aramejski postao govorni jezik na teritoriji Izraela do početka izraelskog helenističkog perioda u IV veku pre nove ere, pa je samim tim hebrejski prestao da se koristi u govoru u otprilike istom periodu.

---

[754] Paralelni prikazi kod Mateje (22:37) i Luke (10:27) izostavljaju prvi stih Šeme, koja postoji kod Marka. Luka taj događaj smešta u mnogo raniji period nego što to čine Marko i Matej.

[755] Vidi Jovan 5:1; 20:16; 19:13, 17, 20; Otkrivenje 9:11, 16:16 = sedam tekstova; kao dodatak tome, Jovan 1:41; 4:25; uporedi Dela 21:40; Dela 22:6; takođe Dela 26:14.

[756] *Encyclopedia Judaica*, 10:10 Jerusalim, 1971. Takođe, pogledaj članak koji je napisao jedan od njegovih učenika Jerusalimske škole koja se bavi sinoptičkim istraživanjem na Hebrejskom univerzitetu, Dr. Shmuel Safrai, „Govorni jezik Isusovog vremena" na JerusalemPerspective.com, gde on kaže sledeće: „Hebrejski je primarni govorni jezik koji se govori u Izraelu u vreme Isusa." Ovo nam govori o onom što je predložio profesor sa Hebrejskog univerziteta M.H. Segal davne 1909. godine kada je izneo tvrdnju da mišnajski hebrejski jezik pokazuje karakteristike živog jezika i da je jevrejski narod u Izraelu u vreme Isusa koristio hebrejski kao svoj primarni pisani i govorni jezik (vidi M.H. Segal, „Mišnajski hebrejski i njegov odnos sa biblijskim hebrejskim i aramejskim" Jewish Quarterly Review, Old Series 20 (1908-1909), 647-737; takođe Segal, A Grammar of Mishnaic Hebrew, Oxford, 1927).

Međutim, tokom druge polovine dvadesetog veka, akumulirani arheološki dokazi i posebna lingvistička analiza Svitaka iz Mrtvog mora kvalifikovala je prethodni konsenzus. Pored aramejskog, hebrejski je takođe cvetao kao jezik koji se upotrebljava u govoru. Hebrejski je cvetao skoro sve do kraja rimskog perioda, a onda je nastavio da postoji kao književni jezik u vizantijskom periodu u četvrtom veku nove ere...

Iako je opstanak hebrejskog kao govornog jezika sve do vizantijskog perioda dobro poznat među hebrejskim lingvistima, neki istoričari nisu svesni istog i nikako da prate korak lingvističkog istraživanja, već se oslanjaju na istrajala mišljenja učenjaka. Bez obzira na sve, snaga hebrejskog jezika polako ali sigurno dospeva u akademsku literaturu. Hebrejski upotrebljen u Svicima iz Mrtvog mora razvio se na osnovu različitih dijalekata biblijskog hebrejskog jezika: „Ova knjiga predstavlja posebne odlike hebrejskog iz Svitaka iz Mrtvog mora i naglašava devijacije od klasičnog biblijskog hebrejskog." *Oksfordski rečnik hrišćanske crkve* koji u svom prvom izdanju iz 1958. godine ističe da je „hebrejski prestao da bude govorni jezik oko četvrtog veka pre nove ere", sada 1997. godine u svom trećem izdanju ističe da je „hebrejski nastavio da se koristi u govoru i pisanju i u doba kada je nastao Novi zavet." *Uvodna gramatika rabinskog hebrejskog jezika* kaže da se veruje da su Svici iz Mrtvog mora, posebno Bakarni svitak i Bar Kokhba pisma, dali jasan dokaz karaktera mišnajskog hebrejskog jezika." I tako dalje. Izraelski učenjaci sada žele da uzmu zdravo za gotovo to što je hebrejski kao govorni jezik odlika izraelskog rimskog perioda.[757]

[757] „Hebrejski jezik" na Wikipedia.org. Svi se slažu da su Isus i dvanaestorica koristili hebrejsku Bibliju u svom učenju u zemlji Izraela (vidi Matej 5:17-18, gde Isus kaže: „Nemojte da pomislite da sam došao da poništim Zakon ili Proroke ... Istina je, kažem vam, dok nebo i zemlja ne nestanu, nijedan (yod) i (qots) neće nestati" i 23:35: „ Da dođe na vas sva krv pravedna što je prolivena na zemlji od krvi Avelja pravednog do krvi Zarije sina Varahijinog, koga ubiste među crkvom i oltarom", gde Isus aludira na hebrejsku Bibliju, njen tekst i kanon. Usput ćemo reći i da je greška koju je Matej napravio kod „Zaharija, sin Varahijin" ispravljena kod Luke u stihu 11:51).

ὁ κύριός **u dvadesetom poglavlju Jevanđelja po Jovanu**

Pre svega, da li iko ko dobro poznaje Bibliju smatra da stih 20:28 Jevanđelja po Jovanu propoveda da je Isus GOSPOD i Bog, Jahve i Elohim, poput svog Oca i Boga? Da. Raymond Brown, najistaknutiji rimokatolički poznavalac Biblije iz dvadesetog veka, u SAD, u svom upečatljivom komentaru u knjizi pod nazivom *The Anchor Bible, The Gospel According to John* kaže sledeće: „Toma je taj koji ističe da se Isusu može obratiti istim jezikom kojim su se Izraelci obraćali Jahvi,[758] samim tim opravdavajući molitvu Isusu, koja je kao molitva samom Bogu Ocu, iako je sam Isus propovedao učenicima da se mole samo Ocu.[759] U *Uvodu u hristologiju Novog zaveta*, Brown piše:

> Ovde se Isusu obraćaju kao „Bogu" (nominativ određenog člana, koji ima funkciju vokativa). Scena je osmišljena tako da predstavlja vrhunac Jevanđelja: Dok vaskrsli Isus stoji pred svojim učenicima, bar jedan od njih pokazuje adekvatnu veru u Isusa. On to čini time što na Isusa primenjuje Grčkog (Septuagintskog) ekvivalenta dva termina primenjena na Boga u Starom zavetu (κύριός „Gospod", prevedeno kao JHVH, i θεός „Bog", prevedeno kao *Elohim*) ... U tri razumno jasna slučaja u Novom zavetu (Jevrejima 1:8-9: Jovan 1:1; 20:28) i u pet slučajeva postoji mogućnost da je Isus nazvan „Bogom" (Jovan 1:18; 1. Jovan 5:20; Rim. 9:5; Tit. 2:13; 2 Pet. 1: 1). Upotreba reči „Bog" za Isusa je zatim proverena u ranom drugom veku (u sedam autentičnih pisama Ignatija Antiohijskog) postojala je istrajnost u upotrebi koja je počela u vreme Novog zaveta. Nema razloga da nas ovo iznenađuje. „Isus je Gospod" je očigledno popularna formula vere u vreme Novog zaveta, i u ovoj formuli hrišćani su dali Isusu titulu κύριός koja je u Septuaginti predstavljala prevod reči JHVH. Ako Isusu može da bude data ova titula, zašto onda ne možemo da ga zovemo Bogom (θεός), pošto je u Septuaginti ta reč često upotrebljavana kao prevod reči *Elohim*?

[758] Gospel According to John, 1047.
[759] Jovan 15:15; 16:23; vidi takođe Matejine i Lukine formulare molitve koje je on dao apostolima, Matej 6:9-13; Luka 11:2-4.

> Dva hebrejska termina su postala relativno zamenljiva, zaista *JHVH* je termin koji je u većoj meri svet.[760]

U fusnoti on dodaje sledeće:

> Najranije kopije Septuaginte, koje su najbolje očuvane, kopirane su od strane hrišćana u četvrtom i petom veku nove ere. Nismo sigurni što se tiče toga koliko dosledno najranije kopije i drugi grčki prevodi, koji su cirkulisali u doba Novog zaveta, upotrebljavaju κύριός za JHVH. Ne tvrdim da sve „visoko hristološke" reči κύριός upotrebljene za Isusa u Novom zavetu svesno prikazuju prevod JHVH. Međutim, autori Novog zaveta su bili svesni da je Isusu data titula koja je na grčkom upotrebljavana kada bi se govorilo o Bogu Izraela.

Gde, pitam vas, to jasno stoji u Novom zavetu? Gde tačno, u četvrtom Jevanđelju?

Sada, to da reči ὁ κύριός μου ne znači „moj JHVH" [761] vidimo na osnovu konteksta.[762] Marija Magdalena naziva Isusa ὁ κύριός tri puta pre toga, u stihovima 2, 13 i 18:

> Bilo je veoma rano prvog dana u nedelji i još uvek je bio mrak kada je Marija iz Magdale došla do groba. Ona je videla kamen koji je bio pomeren sa groba i trčeći je došla kod Svetog Petra i drugog učenika, kog je Isus voleo: „Oni su izneli Gospoda (κύριός) iz grobnice," rekla je, „i mi ne znamo gde su ga stavili" ... Ali Marija je stajala kraj groba, plačući. Dok je plakala, zastala je da pogleda unutra i videla je dva anđela kako u belom sede tamo gde je ležalo Isusovo telo, jedan na čelu a drugi u podnožju. Pitali su je: „Ženo, zašto plačeš?" „Oni su odveli mog gospoda (ὁ κύριός μου)", odgovorila je, „i ne znam gde su ga stavili" ... Marija Magdelena je rekla učenicima: „Videla sam Gospoda (ὁ κύριός)" i da je on rekao njoj neke stvari.

---

[760] Introduction to New Testament Christology, 188-189.
[761] JHVH se javlja oko 7000 puta u hebrejskoj Bibliji ali nikada uz prisvojnu zamenicu, nikada „moj JHVH" – A.B.
[762] Vidi David Bivin "'Jehovah' - A Christian Misunderstanding," at JerusalemPerspective.com

U stihu 15, ona se obraća čoveku za koga misli da je baštovan sa κύριε: ,,Pod pretpostavkom da je on baštovan, ona je rekla: ,,κύριε, ako ste ga odveli, recite mi gde ste ga stavili i ja ću otići i skloniti ga." A u stihu 20b autor kaže: ,,Učenici su bili ispunjeni radošću kada su videli Gospoda τὸν κύριον". Kasnije, u stihu 25, oni su mu rekli da su videli Gospoda τὸν κύριον."

Ko bi mogao da tvrdi, ili ko je tvrdio, da u šest upotreba termina ὁ κύριός u ovom odeljku priče znači JHVH? U stihovima 18. 20 i 25, termin τὸν κύριον (,,Gospod") odnosi se na Isusa u vaskrslom stanju. On na tim mestima ne označava JHVH. Zašto bi onda one to označavale u Tominim rečima, u stihu 20:28?

Ukupno, onda, reč ὁ κύριός se javlja sedam puta u Jovanovom dvadesetom poglavlju u kom on opisuje vaskrsnuće. Marija je tu reč upotrebila četiri puta (stihovi 2, 13, 15 i 18) a autor samo jednom (stih 20), jednom desetorica (stih 25) i jednom Toma (stih 28). Ni u jednom od prva četiri slučaja taj termin ne označava JHVH, niti u naredna dva slučaja; posebno, na tri mesta gde se ona odnosi na Isusa u vaskrslom stanju (stihovi 18, 20 i 25) ona ne predstavlja ekvivalent JHVH. Šta to ima u tekstu što nalaže da Tomina sedma upotreba fraze ὁ κύριός μου označava nemoguće ,,Moj JHVH"?

Stihovi koji slede, kada se pažljivo razmotre, potvrđuju ovo. Obratite pažnju da Toma nije dobio Isusov blagoslov kada je rekao to što je rekao. On ne kaže: ,,Blagosloven bio, Tomo (Blizance)! Krv i meso ti ovo nisu otkrili već moj Otac koji je na nebesima." Naprotiv, on je na nežan način opovrgnut. ,,Veruješ (da sam dignut iz mrtvih) jer si (video). Blagosloveni su oni koji nisu videli a veruju" (Jovan 20:29). Štaviše, sam autor ne tvrdi da je Tomina izjava dokaz da je Isus Gospod i Bog. On odmah nakon toga ukazuje na to da su ova priča i sve druge u knjizi napisane za svrhu dokazivanja da *je Mesija, Sin Božiji, Isus:*[763] ,,Postoji mnogo drugih znakova da je Isus činio dela na oči svojih učenika ali ona nisu zabeležena u ovoj knjizi.

[763] Dakle, grčki bi trebalo da bude preveden na engleski, kao što je D.A. Carson ukazao na to u svom važnom članku u *Dnevniku biblijske literature* pre nekoliko godina: ,, The Purpose of the Fourth Gospel: John 20:31 Reconsidered," JBL 10614, 1987, 639-651; vidi njegovu nedavno izdatu kritiku Jevanđelja po Jovanu, Apollos, 1991.

Ovo je zabeleženo tako da verujete da je *Mesija, Sin Božiji, upravo Isus* i verovanjem u to ćete imati život kroz njegovo ime" (Jovan 20:30-31, moj prevod). Dakle, sam autor nam pruža svoju nameru da ispriča priču o Tomi. Ona nije data da bi se dokazalo da je „Isus GOSPOD i Bog", Jahve i Elohim, poput svog Oca i svog Boga, već da je *Mesija, Sin Božiji, Isus.*

Uostalom, osam dana ranije, Marija je tvrdila da joj se Isus pojavio i rekao joj je da kaže jedanaestorici da ima oca i Boga, i da je njegov Otac i njegov Bog i njihov Otac i njihov Bog. „Isus joj je rekao: „Ne budite privrženi meni, jer se ja još nisam popeo kod Oca. Ali, idite i pronađite moju braću i recite im: Uspinjem se kod svog Oca i vašeg Oca, kod mog Boga i vašeg Boga" (20:17). Da li je Toma bio sa ostalom desetoricom onda kada je Marija došla sa svojom porukom? Ako jeste, kako bi on onda mogao da se usprotivi onome što je Isus rekao i da ga nazove JHVH?

I malo pre ovoga, Isus se molio, u prisustvu jedanaestorice, na sledeći način: „ A ovo je život večni da poznaju Tebe jedinog istinitog Boga, i koga si poslao Isusa Hrista" (17:3). On i Toma su govorili međusobno u isto vreme na sledeći način: „Toma je rekao: „Gospode, mi ne znamo gde idete, kako onda mi možemo da znamo put?" Isus je rekao: „Ja sam Put ...Istina i Život. Do Oca može da se dođe samo kroz mene. Ako me znate, znaćete i mog Oca takođe. Od tog momenta znate njega i videli ste njega"" (14:5-7).

Isus objašnjava šta pod tim podrazumeva onda kada kaže: „Od ovog trenutka ga poznajete i videli ste ga" u razgovoru koji sledi odmah nakon razgovora sa Filipom:

> Filip je rekao: „Gospode, pokaži nam Oca i mi ćemo biti zadovoljni". Isus mu je rekao: „Zar sam toliko dugo sa tobom Filipe a ti me još uvek ne poznaješ? Svako ko je video mene, video je i Oca, pa kako možeš da kažeš: „Pokaži nam Oca"? Zar ne veruješ da sam ja u Ocu i da je Otac u meni? Ono što ti govorim, to ne govorim po sopstvenoj volji: Otac je taj, koji je u meni i koji vrši dela. Moraš mi verovati kada kažem da sam ja u Ocu i da je Otac u meni, ili bar veruj dokazima koje pružaju ova dela ... Otac je veći od mene" (14:8-11, 28).

„Otac je veći od mene", „Otac je *u* meni", „*u* meni", „Otac je u meni". Ove Isusove reči su zamenarili oni koji vade stih 20:28 Jevanđelja po Jovanu van konteksta ili ako ga razmatraju, to ne čine na tačan način. Šest puta Jovanov Isus kaže „Otac je *u* meni" (10:38; 14:10-11; 17:21 i 23). To je takođe mislio i Pavle u stihu 5:19 Druge poslanice Korinćanima: „Bog je bio *u* Hristu." (Trebalo bi da se dobro obrati pažnja na to da „Bog" u Grčkom stoji bez člana kao i „Bog u prvom stihu Jovanovog jevanđelja). U stihu 2:9 Kološanima stoji: „Jer u Njemu živi svaka punina Božanstva telesno". (AV)

Možemo da se vratimo još dalje. Isus javno objavljuje u jednom trenutku (Jovan 12:44-50) nešto sasvim slično onom što je izjavio Tomi i Filipu: „Ko god da veruje u mene, ne veruje u mene nego u onog ko me je poslao, i ko god da vidi mene ne vidi mene već onog ko me je poslao"(12:45).

Da li to znači da je Isus tvrdio da je Bog? Ne, to znači upravo ono što je i rekao: Isus je tvrdio da predstavlja svog Oca i Boga. Četvrto Jevanađelje (12:49, 14:9) širi Pavlovo učenje stihom 2:4 Druge poslanice Korinćanima i kaže da je Isus „slika Božija". A u Kološanima 1:15, Isus se naziva „slikom nevidljivog Boga." Autor poslanice Jevrejima za njega kaže, kao što i Nova jerusalemska Biblija to formuliše, „On je odsjaj Božije slave [764] i nosi otisak Božijeg sopstvenog bića (hipostaza)" (Jevrejima 1:3, uporedite sa Mudrošću Solomonovom 7:26: „Jer je ona (Mudrost) odraz večne svetlosti, neuprljano ogledalo Božije aktivne snage, *slika njegove dobrote*.")

U četvrtom Jevanđelju, kao i u Sinoptici, Isus sebe naziva „sinom čovečjim". Trinaest puta u prvih trinaest poglavlja ovaj termin, koji je probudio dosta interesovanja i diskusije među učenim ljudima koji se bave proučavanjem Biblije još od kraja devetnaestog veka, javlja se (jedanaest puta u Isusovim rečima i dva puta u rečima „Jevreja"), i čak jasnije, jednom u četvrtom Jevanđelju, Isus sebe naziva čovekom: „ A sad gledate mene da ubijete, čoveka koji vam istinu kazah koju čuh od Boga: Tako Avram nije činio" (8:40).

On ne tvrdi da je Bog, koji, kao što smo videli, sebe naziva „jedinim pravim Bogom" (17:3). On na drugom mestu kaže da je Bog „Jedan Bog" (5:44). Ako je Bog „jedan Bog", kao što je Isus propovedao, onda Isus ne može da bude taj Bog. I ako je Bog „jedini pravi Bog" kao što se Isus molio, onda Isus ne može da bude taj jedini pravi Bog ili „pravi Bog od pravog Boga" kao što to propoveda

[764] Vidi Nikejsko- konstantinopoljska vera: „Svetlost od Svetlosti"

nikejsko-konstantinopoljska vera formulisana u IV veku nove ere, zasnivajući se na pogrešnom tumačenju stiha 5:20 Prve Jovanove poslanice.

ὁ κύριός **i** ὁ θεός **u dvadesetprvom poglavlju Jevanđelja po Jovanu**

Ako materijal u pridodatom drugom zaključku te knjige, dvadesetprvo poglavlje Jevanđelja po Jovanu, jeste razmotren u pokušaju da se tačno razmotri stih 20:28 istog Jevanđelja, iako to, koliko sam obavešten, nikada nije bilo urađeno do sada, može se videti da čak i tu ὁ κύριός („Gospod") ne označava JHVH. U ovom dodatku drugom zaključku, javlja se još nekoliko stihova gde se ὁ κύριός („Gospod" u nominativu) ili κύριε („Gospode"- vokativ) javljaju. U stihu 21:7 javlja se dva puta (jednom u rečima anonimnog učenika kog je Isus voleo i jednom u rečima autora): „Učenik kog je Isus voleo rekao je Petru, „To je Gospod" (ὁ κύριός). Ovim rečima, „To je Gospod" ὁ κύριός), Sveti Petar je svezao ogrtač oko sebe (pošto nije imao ništa na sebi) i skočio u vodu."

Autor tu reč ponovo upotrebljava u stihu 21:12: „Isus im je rekao: „Dođi i doručkuj" . Nijedan od učenika nije bio dovoljno hrabar da pita: „Ko si ti?" Oni su jako dobro znali da je on Gospod (ὁ κύριός)."

Tri puta Petar je izgovori u stihovima 15, 16 i 17:

> A kad obedovaše, reče Isus Simonu Petru: Simone Jonin! Ljubiš li me većma nego ovi? Reče Mu: Da, Gospode (κύριε)! Ti znaš da Te ljubim. Reče mu Isus: Pasi jaganjce moje. Reče mu opet drugom: Simone Jonin! Ljubiš li me? Reče Mu: Da, Gospode (κύριε)! Ti znaš da Te ljubim. Reče mu Isus: Pasi ovce moje. Reče mu trećom: Simone Jonin! Ljubiš li me? A Petar posta žalostan što mu reče trećom: Ljubiš li me? I reče Mu: Gospode (κύριε)! Ti sve znaš, Ti znaš da Te ljubim. Reče mu Isus: Pasi ovce moje. Zaista, zaista ti kažem: Kad si bio mlad, opasivao si se sam i hodio si kud si hteo; a kad ostariš, širićeš ruke svoje i drugi će te opasati i odvesti kuda nećeš.

A ovo reče pokazujući kakvom će smrti proslaviti Boga (20:15-19).[765]

U stihu 21:20, κύριε („Gospod") se ponovo javlja u rečima anonimnog učenika: „A Petar obazrevši se vide gde za njim ide onaj učenik kog Isus ljubljaše, koji i na večeri leže na prsi Njegove i reče: Gospode (κύριε)! Ko je taj koji će Te izdati?"

I na kraju, ponovo se javlja u Petrovim rečima u stihu 21:21: „Videvši ga, Petar reče Isusu: „ A šta će ovaj, Gospode (κύριε)?"

Ukupno, reč κύριός („Gospod") javlja se osam puta u ovih sedam stihova: pet su u vokativu (κύριε) a tri u nominativu (ὁ κύριός). Ni u jednom od ovih slučajeva nakon Tominog uzvika u stihu 20:28 ta reč ne može biti protumačena tako da znači JHVH, iako se termin odnosi na Isusa u vaskrslom stanju. Zar ne bi bilo čudno da je Toma zaista Isusa nazivao GOSPODOM i Bogom? Zašto ovo takozvano priznanje nije ojačano i uvećano odmah nakon drugog zaključka ili dodatka?

Tomin uzvik na hebrejskom (aramejskom)

Izgleda da u istoriji tumačenja četvrtog Jevanđelja nikada nije zapaženo to da bi na prvobitnom jeziku kog su govorili Toma i Isus, hebrejskom, (Jovan 20:16; Dela 26:14), [766] Tomina rečenica u stihu 20:28 glasila:

Adoni ve Eli! a ne Adonai ve Eli. Ako ovaj izraz prevedemo na aramejski,

Toma je odgovorio i rekao njemu:

Mari ve Elahi!

---

[765] Obratite pažnju na to da je ovo jedino mesto gde se reč „Bog" javlja u dvadesetprvom poglavlju Jevanđelja po Jovanu i tu se ona odnosi na Boga Oca a ne na Isusa. Navodna trenutna Tomina izjava u stihu 20:28 nije pojačana ni uvećana, i autor je ni ne primećuje iako je Toma na početku ovog dela naveden kao jedan od sedam učenika koji su prisutni kada se navodno dogodilo ovo pojavljivanje Isusa (Jovan 21:2). U dvadesetprvom poglavlju Jevanđelja po Jovanu to se ni ne pominje, niti tekst na bilo kakav način aludira na to, kao što svako može da vidi da se isti slučaj javlja odmah nakon toga, u Delima apostolskim, beleškama Petra koji propoveda, apostola i vođe jevrejskih vernika (stanovnika Nazareta) i Pavla, apostola nejevrejskog naroda.

[766] Brenton Minge, "Jesus Spoke Hebrew: Busting the Aramaic Myth" sharesong.org/JESUSSPOKEHEBREW.htm

Ni u jednom slučaju Isus nije poistovećen sa JHVH kada se uzme u obzir prva titula (*Adoni* na hebrejskom i *Mari* na aramejskom). A po pitanju druge titule (*Eli* na hebrejskom i *Elahi* na aramejskom), ona mora da bude protumačena u kontekstu onoga što je Isus mislio pod stihovima 10:33-38, gde je tvrdio da je „Sin Božiji" a ne Bog i rečenicom „Otac je u meni" (10:38) i on je rekao da ovo nije huljenje jer su sami Jevreji nazivani „bogovima" *(elohim*) u hebrejskim spisima. Ovo, zaista, nije huljenje Boga, i to ih ne čini jednakim JHVH. Niti je to slučaj ovde. Toma ne huli niti od Isusa pravi JHVH niti ikog jednakog JHVH. Mi ne kažemo: „Kako ovaj čovek može tako da govori? On huli Boga" (Marko 2:6). A Isus ne kaže: „Zašto mene nazivaš Bogom? Niko nije Bog osim jednog – Boga". Dobro je da se prisetimo da je on rekao mladiću koji mu se u Jevanđelju po Marku obratio sa „blagi gospodaru": „Zašto me nazivaš blagim? Niko nije blag osim jednog – Boga" (Marko 10:18, vidi str. 411). Bacite oko na sledeći tekst:

(1) Toma je taj koji izjavljuje ovo a ne Isus. Ako je Isus nazvan „Bogom" u stihu 20:28 Jevanđelja po Jovanu, Toma je taj koji ga tako naziva. Nijedno drugo Jevanđelje o tome ne svedoči. Ova rečenica od velike važnosti nije razrađena u Sinoptici a ni u neautentičnom i dugom Markovom zaključku (16:9 – 20), niti Matejinom (28:1-20) a ni Lukinom (24:1-53). *Tradicionalno halkidonsko trijadološko tumačenje stiha 20:28 Jevanđelja po Jovanu kao stiha koji se uzima kao dokaz da je Isus božanstvo, Bog, druga Osoba Trojstva je euhemerizam (kada se mitološki događaji počnu smatrati istinitim)*. Sveti Kuran, spis koji je svet Islamu i koji je isto toliko izrazito monoteističan kao Jevrejska Biblija judaizma, ima da kaže sledeće (i ko to može da obori?): „Nevernici su oni koji kažu: Alah je Mesija, sin Marijin. Sam Mesija je rekao: Deco Izraela, klanjajte se Alahu, mom Gospodu i vašem Gospodu" (Kuran, Surah 5:72).

(2) Čak preciznije, autor je taj koji izveštava ovo i koji kaže da se Toma tako izrazio. Ako se Isus naziva „Bogom", Jovan je taj koji tvrdi da je on to rekao (uporedi Dela 2:36, gde se kaže da je Bog Isusa načinio „Gospodom i Mesijom"). Ako se Isus naziva „Bogom", Jovan je taj koji je visoko uzdigao ili previše uzdigao Isusa, i Jovan je taj koji je u Tomina usta stavio ime „Bog" (uporedite to sa takozvanom Hristovom himnom u Filipljanima 2:5-11, gde se kaže da je Bog taj koji je veoma uzdigao Isusa i koji mu je dao ime „Gospod").

(3) Ako je Toma zaista nazvao Isusa „Bogom", zašto onda niko ne naziva Tomu „bratom Božijim", ili Petra ili Jovana, ili bilo kog drugog Apostola jer je Marija postala „majka Božija" (*theotokos*)? Iznad svega, Isus ih je nazivao svojom braćom, zar ne? „Idite i pronađite moju braću (vidi i Matej 28:20; Jevrejima 2:11-13) i recite im: Uspinjem se do mog Oca i vašeg Oca, mog Boga i vašeg Boga" (20:17). Mora se obratiti pažnja na to da „u liturgiji Svetog Jakova, brat Isus je uzdignut do ponosnog položaja *brata (pravog) Boga (Adelphotheos)*."[767] Ali liturgija Svetog Jakova u trenutnom stanju je u potpunosti u skladu sa formiranim trijadološkim hrišćanstvom i istočnom ortodoksijom ... formirajući istorijsku osnovu antiohijske liturgije, ona je i dalje glavna liturgija sirijske ortodoksne crkve i sirijske katoličke crkve u zajednici sa Rimom na sirijskom i, u drevnoj indijskoj ortodoksnoj crkvi, sirijsko- malankarskoj katoličkoj crkvi u prevodina na malajalam, hindi i engleski."[768]

(4) Isus nije sebe nazvao GOSPODOM i Bogom u četvrtom Jevanđelju. On je samo odobravao da ga nazivaju Gospodom i Gospodarom. On je rekao dvanaestorici te noći pre nego što je umro: „ Vi zovete mene Gospodom i Gospodarom; i pravo velite: jer jesam. Kad dakle ja oprah vama noge, Gospod i učitelj, i vi ste dužni jedan drugom prati noge" (Jovan 13:13). I u dvadesetom poglavlju Jovanovog jevanđelja Marija Magdalena ga naziva *Gospodom* (stihovi 2. i 18.), *svojim gospodom* (stih 15), i na hebrejskom, *Rabbouni* („moj gospodar", stih 16). [769]Kao što je Julijan napisao 363. godine nove ere:

> Ni Pavle ni Matej ni Luka ni Marko se nisu usudili da nazovu Isusa Bogom. Ali vredni Jovan, pošto je primetio da je veliki broj ljudi u mnogim gradovima u Grčkoj i Italiji već bio zaražen bolešću, i zato što je čuo, pretpostavljam, da se čak i grobovima Petra i Pavla klanjaju – istina je da je to bila tajna ali on je zaista to čuo – on je, kažem ja, bio prvi koji se usudio da Isusa nazove Bogom" (*Contra Galilaeos*).

---

[767] Philip Schaff, History of the Christian Church, poglavlje 4, pasus 29 citirano u "James the Just" na Wikipedia.com.
[768] "Liturgy of St. James" na Wikipedia.com.
[769] Obratite pažnju na to da je reč „Rabbouni" u prethodnoj rečenici napisana sa „o" kao da je na Koine grčkom jeziku Novog zaveta. Takođe, obratite pažnju na to da je to hebrejska reč. Vidite belešku u Novoj američkoj Bibliji: „hebrejska ili aramejska reč".

Šta je sa prvim stihom Jevanđelja po Jovanu?

Stihovi 1-3 i 10b Jevanđelja po Jovanu („u početku beše reč i reč beše sa Bogom i reč beše Bog ... svet je napravljen od strane njega“) predstavljaju izjavu autora četvrtog Jevanđelja (uporedite 1. Korinćanima 7:10: „Ja, Pavle, govorim ovo, a ne Gospod“) a stih 8:22 Priča („Jahve me je stvorio u početku ...“) i prvi stih Postanja su u stilu anonimnog autrora stihova 1:2 i 1:8-12 Poslanice Jevrejima, gde je „Sin“ (Isus) nazvan „Bogom“ na osnovu Septuagintine verzije Pslama 44:7-8 (45:6-7).[770] Štaviše, „Sin“ je nazvan „Gospodom“ na osnovu Psalma 101:25-17 LXX (102:25-27), psalma prvobitno upućenom Jahvi (vidi hebrejski tekst), i njemu je odata počast što je stvorio svet.[771] Kao što je gore navedeni Julijan rekao u vezi ovog stiha:

---

[770] Što je, usput rečeno, pogrešan prevod sa hebrejskog: Vidi *The Tanakh*, New Jewish Society Publication Version; Takođe, Raymond Brown, *Introduction to New Testament Christology*, 186, fusnota 269: „Zapravo, u Septuaginti se javlja pogrešno razumevanje hebrejskog (masoretskog) teksta psalma.” (Međutim, Novi zavet potvrđuje Septuagintu tako da „Tvoj presto, O Bože” ostaje prihvatljiv prevod – A.B.)

[771] Egzegetski ključ stihova 1:1-3, 10b i Jevrejima 1:2 i 1:8-12 – pasusi koji vekovima već zbunjuju ljude – Nedavno sam otkrio da ovde u Instabulu u radu Irineja iz drugog veka pod nazivom *Dokaz apostolskog propovedanja* , 43-55, postoji egzegeza Postanja 1:1 *pogrešno prevedena sa izmenjenog* hebrejskog teksta (Baresith bara Elowin basan benuam samenthares, „U početku, Sin, Bog, stvorili su nebo i zemlju”); Postanje 19:24; Psalm 44:7-8 LXX (45:6-7); Psalm 109:1, 3 LXX (110:1, 3); Priče 8:22; Isaija 7:14; 9:6 bazirani na Septuaginti, ovi stihovi se koriste da bi se dokazalo da je Isus Gospod Bog i da je on stvorio svet („Dakle, onda je Otac Gospod i Sin je Gospod, i ono što je začeto od Boga je Bog”) – argumenti veoma slični ovom se mogu pronaći u *Dijalogu sa Trifonom* od Justijana Mučenika(vidi Demetrios Christ Traktellis, *Postojanje Hrista kod Justina Mučenika: Egzegetska studija sa osvrtom na ponižavanje i uzdizanje Hristologije*, Harvard Dissertation Series 8, Missoula, Montana: Scholars Press, 1976; konsultujte se takođe sa piscem pod imenom Gunther Reim: „Isus kao Bog u četvrtom jevanđelju: pozadina Starog zaveta”, Studije Novog zaveta 30, 1984, 58-60, radi kratke analize upotrebe Psalma 44:7-8 iz LXX kod Justina Mučenika kao teksta koji dokazuje da je Isus „Bog”). Irinej je bio Polikarpov učenik, a Polikarp učenik Apostola Jovana na Efesu u Maloj Aziji ili sadašnjoj Turskoj (vidi njegov rad na tertullian.org/fathers). Ovaj Irinejev rad je otkriven u decembru 1904. u Crkvi Blagoslovene Device u Armeniji od strane Dr. Karapet Ter- Mekerttshian, jednog od najobrazovanijih ljudi koji se bave proučavanjem Biblije u armenijskom sveštenstvu. On je isti preveo na nemački u saradnji sa Dr. Erwand Ter-Minassiantz, 1907. godine u delu pod nazivom Texte und Untersuchungen (xxxi. 1). Dr. Adolf Harnack je dodao kratku disertaciju i neke beleške. 1912. godine, Dr Simon Weber na Fakultetu katoličke teologije na Univerzitetu u Frajburgu, objavio je još jedan prevod uz pomoć nekih armenijskih učenjaka. Dr. J. Armitage Robinson, dekan iz Velsa, objavio je prevod na engleski 1920. godine. Evsevije je u svojoj *Crkvenoj istoriji* napisao je da je Irinej, pored toga što je veoma doprineo *protiv jeresi* napisao *Demonstraciju apostolskog propovedanja* (knjiga 5, poglavlje 26). Kao što Dr. Robinson beleži, „Ovom radu je u potpunosti izgubljen trag: izgleda da niko nije citirao ni jednu reč iz istog.” Nakon otkrića i prevoda istog u dvadesetom veku, ono nije postalo poznato široj javnosti. Onlajn verziju je postavio Roger Pearse iz Ipsviča, UK,

Ali taj Mojsije je verovao u jednog Boga, Boga Izraela, on kaže u Petoj knjizi Mojsijevoj sledeće: „Da znate da je Gospod vaš Bog, jedan Bog i da niko nije Bog osim njega." Štaviše, on pored toga kaže: „Primite u svoje srce to da je Gospod vaš Bog, Bog raja i zemlje ispod, i da ne postoji nijedan drugi." I ponovo: „Čuj, O Izraelu: Gospod naš Bog je jedan Bog." I ponovo: „Vidite da jesam i da niko nije Bog osim mene." Ovo su Mojsijeve reči kojima on insistira na tome da postoji samo jedan Bog. Ali možda će stanovnici Galileje odgovoriti: „Ali mi ne uveravamo da postoje dva Boga ili tri Boga." Ali pokazaću vam da nas oni takođe uveravaju u ovo i pozvaću Jovana da posvedoči tome, a Jovan kaže sledeće: „U početku beše Reč i Reč beše sa Bogom i Reč beše Bog." Vidite da se ovde kaže da je Reč bila sa Bogom? Sada, bilo da se to odnosi na onog koji je rođen od strane Marije ili na nekog drugog – možda u isto vreme odgovorim na pitanje koje postavlja Fotinus – to sada nije važno; zaista se protivrečim vama, ali je dovoljno izneti dokaz da on kaže „sa Bogom" i „u početku". Kako se onda ovo poklapa sa Mojsijinim učenjima? (*Contra Galilaeos*).

2003. godine. Ja sam ga otkrio ove nedelje, 14. juna, 2006 dok sam obavljao istraživanje za ovaj članak.

Šta je sa stihom 1:18 Jevanđelja po Jovanu?

Stih 1:18 Jevanđelja po Jovanu u Jerusalimskoj Bibliji (1966) i Novoj Jerusalimskoj Bibliji (1985) glasi: „Niko nikada nije video Boga, Sin je jedini koji je blizak Očevom srcu, koji ga je učinio poznatim." Prevodioci su dva puta odbacili tekst koji je nedavno uveden, u drugoj polovini dvadesetog veka, od strane drugih značajnijih prevoda. I to, koliko ja vidim, su sa pravom učinili. Zar bi trebalo smatrati uverljivim to da je tekst koji Isusa naziva „Bogom" nestao na 1500 godina i nijedan hrišćanin ne zna za njega? Da li treba tekst koji je Nova revidirana standardna Biblija, podržana od strane Svetskog sabora crkava i Udruženja biblijske književnosti, uključila 1989. godine, iako je veoma dobro bio poznat onda kada je Revidirana verzija sastavljana krajem devetnaestog veka – treba li ovaj tekst koji nalikuje arijanskom i ima čudan gnostički prizvuk, sada treba da bude razmatran pored stiha 20:28 Jovanovog jevanđelja, kao jedan od najjačih dokaznih tekstova za euhemeristično učenje, da je Isus koji je nazvan „Mesijom" bio ili još uvek jeste Bog? Nazovite me Nevernim Tomom, ako želite, ali ja to ne mogu da prihvatim. Niti to može da učini istaknuti kritičar i poznavalac Novog zaveta, Bart Ehrman (vidi njegovu knjigu *Ortodoksno prepravljanje Biblije* za dublju i prosvetljujuću diskusiju).

Šta je sa stihom 3:13 Jevanđelja po Jovanu?

Stih 3:13 Jevanđelja po Jovanu („Niko nije otišao u raj osim onog koji je došao iz raja, Sina čovečjeg, koji je u raju"), koji je Damaz (382. nove ere) upotrebio kao dokazni tekst kako bi propovedao ono u šta hrišćani moraju da veruju a to je da je Isus bio u raju sa Bogom Ocem dok je živeo na zemlji, predstavlja iskvaren tekst i svi nedavni bitni prevodi Novog zaveta izostavljaju frazu „koji je na nebesima", koja se može pronaći u Verziji Kralja Džejmsa, Douay-Rheims-Challoner Bibliji, pa čak i u Novoj američkoj Bibliji (1970, prvo izdanje).

Šta je sa stihom 8:58 Jevanđelja po Jovanu?

Stih 8:58 Jevanđelja po Jovanu („Pre nego što je Avram bio, ja jesam (on)") pogrešno je prevođen vekovima (vidi sada Novu američku Bibliju: „Pre nego što je Avram bio, JA JESAM"). Jerusalimska Biblija (1966) je *ego eimi* prevela kao

„Ja Sam" ali je to promenila u isto tako pogrešno „Ja jesam" u Novoj jerusalimskoj Bibliji (1985).[772]

Šta je sa stihom 10:30 Jevanđelja po Jovanu?

Stih 10:30 Jevanđelja po Jovanu („Ja i Otac smo jedno") pogrešno je protumačen. Trijadolozi su pogrešno protumačili *en* („jedan") koje je na grčkom u srednjem rodu, kao *eis,* koje je u muškom rodu. Žan Kalvin u svojoj kritici Biblije o ovom stihu kaže sledeće: „U prošlosti je u velikoj meri ovaj stih pogrešno tumačen kako bi se na osnovu istog dokazalo da je Hrist identične prirode kao i Otac, jer Hrist ne govori o uniji supstance već o zajedničkom slaganju Oca i njega, što se tiče uma, potvrđujući da šta god on učini biva sankcionisano moći Oca. "

(5) Ako je Isus zaista ovde nazvan „Bogom", u istom smislu u kom ga halkidonski trijadolozi shvataju, zašto se onda on sam javlja Jovanu na ostrvu Patmos i u prvom stihu tvrdi da mu je Bog dao Otkrivenje kako bi svojim slugama pokazao „stvari koje se moraju uskoro odigrati" (Otkrivenje 1:1)? U otkrovenju 5:1-14, nama je čak pokazana vizija tačnog vremena kada je Isus od „onog koji sedi na prestolu" primio znanje o tim stvarima i budućnosti koju nije pre poznavao, pa je zapovedio Jovanu da o tome piše na Božiji Dan, onda kada je bio na ostrvu Patmos u Egejskom moru:

> Videh u desnici Onog što seđaše na prestolu knjigu napisanu iznutra i spolja, zapečaćenu sa sedam pečata. I videh anđela jakog gde propoveda glasom velikim: Ko je dostojan da otvori knjigu i da razlomi pečate njene? I niko ne mogaše ni na nebu ni na zemlji, ni pod zemljom da otvori knjige ni da zagleda u nju. I ja plakah mnogo što se niko ne nađe dostojan da otvori i da pročita knjigu, niti da zagleda u nju. I jedan od starešina reče mi: Ne plači, evo je nadvladao lav, koji je od kolena Judinog, koren Davidov, da otvori knjigu i razlomi sedam pečata njenih. I videh, i gle, nasred prestola i četiri životinje, i posred starešina Jagnje stajaše kao zaklano, i imaše sedam rogova, i sedam očiju, koje su sedam duhova Božijih poslanih po svemu svetu. I dođe i uze knjigu iz desnice Onog što seđaše na prestolu. I kad uze knjigu, četiri životinje i dvadeset i četiri starešine padoše pred Jagnjetom, imajući svaki gusle, i zlatne čaše pune tamjana, koje su molitve svetih.

---

[772] Vidi Anthony Buzzard and Charles Hunting, The Doctrine of the Trinity: Christianity 's Self-Inflicted Wound, University Press of America, 1998, 218-223. For John 3:13, vidi isto, 205-210.

I pevahu pesmu novu govoreći: Dostojan si da uzmeš knjigu, i da otvoriš pečate njene; jer si se zaklao, i iskupio si nas Bogu krvlju svojom od svakog kolena i jezika i naroda i plemena, I učinio si nas Bogu našem careve i sveštenike, i carovaćemo na zemlji.

I videh, i čuh glas anđela mnogih oko prestola i životinja i starešina, i beše broj njihov hiljada hiljada. Govoreći glasom velikim: Dostojno je Jagnje zaklano da primi silu i bogatstvo i premudrost i jačinu i čast i slavu i blagoslov. I svako stvorenje, što je na nebu, i na zemlji, i pod zemljom, i što je na moru, i što je u njima, sve čuh gde govore: Onome što sedi na prestolu, i Jagnjetu blagoslov i čast i slava i država va vek veka. I četiri životinje govorahu: Amin. I dvadeset i četiri starešine padoše i pokloniše se Onome što živi va vek veka.

(6) I, ponovo, ako je Isusa Toma zaista nazvao Bogom u stihu 20:28 Jevanđelja po Jovanu u drugačijem smislu nego u Psalmu 82:6 u Hebrejskoj Bibliji, zašto onda sam Isus i dalje naziva Boga „svojim Ocem" i „svojim Bogom" kada silazi iz raja i kada se obraća Jovanu na ostrvu Patmos, baš kao što je to činio onda kada se obraćao Mariji Magdaleni u bašti u Jerusalimu nakon što se digao iz mrtvih, prema stihu 20:17 Jevanđelja po Jovanu? Obratite pažnju na upotrebu fraze „moj Otac" (tri puta) i „moj Bog" (pet puta) u ovim Isusovim rečima:

„I koji pobedi i održi dela moja do kraja, daću mu vlast nad neznabošcima; I pašće ih gvozdenom palicom, i oni će se razdrobiti kao sudovi lončarski; kao i ja što primih od **Oca svog**; I daću mu zvezdu danicu. Ko ima uho da čuje neka čuje šta govori Duh crkvama" (Otkrivenje 2:27, u stihu 2:7 u mnogim rukopisima stoji:

„Neka svako ko može da čuje sluša to što Duh govori crkvama: one koji se pokažu kao pobednici nahraniću sa drveta života, koje je raj **mog Boga**.")

„Do sada nisam uspeo da primetim išta u tvom ponašanju što bi **moj Bog** mogao da nazove savršenim. Seti se kako si prvi put čuo poruku. Drži se toga. Pokaj se!" (Otkrivenje 3:2b).

„Koji pobedi on će se obući u haljine bele, i neću izbrisati ime njegovo iz knjige života, i priznaću ime njegovo pred **Ocem svojim** i pred anđelima Njegovim" (Otkrivenje 3:5).

„ Koji pobedi učiniću ga stubom u crkvi Boga svog, i više neće izići napolje; i napisaću na njemu ime **Boga svog**, i ime novog Jerusalima, grada **Boga mog**, koji silazi s neba od **Boga mog**, i ime moje novo" (Otkrivenje 3:12)

„I anđelu laodikijske crkve napiši: Tako govori Amin, Svedok Verni i Istiniti, Početak stvorenja Božijeg ..." (Otkrivenje 3:14, moj prevod, vidi stih 8:22 Priča u Hebrejskoj Bibliji i komentar na isti stihu *Bereshit Rabbah*.

„Koji pobedi daću mu da sedne sa mnom na prestolu mom, kao i ja što pobedih i sedoh s **Ocem svojim** na prestolu Njegovom" (Otkrivenje 3:21).

(7) Ako Isusa zaista treba zvati Bogom u halkidonskom smislu zbog stiha 20:28 Jevanđelja po Jovanu, kako onda Jovan takođe u epistolarnom prepisu iste knjige, Otkrivenje Isusa Hrista, govori o Isusu kao nekom ko ima Boga i Oca?

> Od Jovana na sedam crkava koje su u Aziji: blagodat vam i mir od Onog koji jeste, i koji beše, i koji će doći; i od sedam duhova koji su pred prestolom Njegovim; I od Isusa Hrista, koji je Svedok verni, i Prvenac iz mrtvih, i Knez nad carevima zemaljskim, koji nas ljubi, i umi nas od greha naših krvlju svojom; I učini nas careve i sveštenike **Bogu i Ocu svom**; tome slava i država va vek veka. Amin.

(8) Poslednja knjiga Novog zaveta je preciznije i potpunije nazvana Otkrivenje Isusa Hrista (Otkrivenje 1:1). Ova čitava knjiga koja se sastoji od 22 poglavlja sadrži informacije o budućnosti, koje Isus tvrdi da je primio u raju od svog Boga i svog Oca, nakon što se uzdigao i koje očigledno nije znao ranije – činjenica koja se nikako ne uklapa u halkidonsku trijadologiju.

(9) Isus nikada u tekstu četvrtog Jevanđelja ne kaže da je njegovo ime Reč – to je autor prologa u drugoj polovini prvog veka dodao (Jovan 1:1, 14).[773]

(10) Isto tako, Isus nikada u četvrtom Jevanđelju ne kaže da je jedini začeti ili jedini sin Božiji (vidi Novu američku Bibliju i Novu revidiranu Standardnu verziju, stihove 3:16 i 18 Jevanđelja po Jovanu, gde su ove reči zapravo reči autora četvrtog Jevanđelja a ne Isusove reči).[774]

Razlog zašto je nastala zabuna oko reči "Gospod" i "GOSPOD"

Grčka Septuaginta i autori Novog zaveta koji su se služili grčkim jezikom i koji su citirali Septuagintu nisu pravili razliku između termina κύριος koji se ona odnosila na Jahve i κύριος koji se odnosio na ljudsko biće, kao što to čini masoretski tekst Hebrejske Biblije. [775] Stoga, svi, a posebno trijadolozi, bivaju zbunjeni kada dođu do stiha 20:28 Jevanđelja po Jovanu, kao što vidimo u izjavi koju iznosi R. Brown u gore navedenom uvodu. (*Ja ovo nazivam slepim uglom u poznavanju četvrtog Jevanđelja – avaj, nije jedini.*) **Ali Toma i Isus su dobro poznavali razliku između *Adoni* i *Adonai*.** To je ključ koji otključava misteriju koja okružuje inače zbunjujuću izjavu Tome u četvrtom Jevanđelju. Ako se vratimo na fragment na hebrejskom jeziku (Jovan 20:16) ili aramejskom, mi vidimo da je ono što Toma kaže u harmoniji sa tri upotrebe κύριος, reči koja se odnosi na Isusa u vaskrslom stanju koje prethode ovoj izjavi (Jovan 20:18, 20 i 25) i osam upotreba koje slede odmah nakon ovoga u sedam stihova drugog zaključka ili dodatka (Jovan 21:7, 12, 15, 16, 17, 20 i 21).

---

[773] Jovan kaže da su sve stvari došle u postojanje kroz reč, kroz „to", kao što to stoji u svim prevodima prologa pre Rheims-Douay i Verzije Kralja Džejmsa – A.B.

[774] Ali bez obzira na sve to je ipak deo Biblije i samim tim predstavlja autoritet – A.B.

[775] Konfuzija koja se stvorila u umovima nejevrejskih hrišćana može da se vidi na osnovu tradicije prepisivanja stiha 12:41 Jevanđelja po Jovanu; stiha 10:36b Dela apostolskih („On je Bog koji je Gospod svega," Hippolytus, *Against Noetus*, 13); 13:48; 15:40; 20:28 i 32; Rimljanima. 10:16-17; 14:10-11; 1 Korinćanima. 2:16; 10:9 (u RSV se javlja "Gospod"; u NRSV "Hrist"; u NJB "Gospod"; u NAB "Hrist"); 1 Petrova. 3:14-15; 5:1 (na strani 72 piše „Božija patnja"; u svim drugim verzijama stoji „Hristova patnja"); 2. Petrova 1:2 (u većini rukopisa stoji „Neka milost i mir budu umnoženi tebi u znanju Boga i našeg Gospoda Isusa"; na strani 72 obrisano je „i" i stoji „Boga našeg Isusa Hrista"; u svim drugim verzijama stoji „Gospod"); i Otkrivenje 1:8 (U Verziji Kralja Džejmsa stoji „Gospod"; u svim savremenim verzijama stoji „Gospod Bog").

Ako je Isus zaista bio taj kome se on obratio a ne Isusov Otac, kao što to može da se protumači kada se bolje pogleda, on ne pominje ekvivalenta „mom Jahvi" već kaže „*Adoni ve Eli*" (moj gospod i moj Bog!")

Upravo ovo je Petar propovedao oko 40 dana kasnije na Blagdan sedmice (Shavuoth) ili Pentekost kada je citirao stih 100:1 Psalma iz hebrejske Biblije („Jahve je rekao *adoni*: Sedi sa moje desne strane") nakon čega je izneo zaključak: „Iz ovog razloga čitava Kuća Izraela može da bude sigurna da Gospod (*Adon/Mar*) i Mesija *(Meshicha*) koga je Bog (*Elohim*) napravio jeste ovaj Isus koga ste vi razapeli" (Dela 2:36).

Kao što Geza Vermes, poznati jevrejski poznavalac Biblije na Univerzitetu u Oksfordu kaže u svojoj nedavno objavljenoj knjizi pod nazivom *Promenljiva Isusova lica*:

> Dobro je poznato da su Jevreji uvodili reč „Gospod" kao sinonim za Boga u svoj religijski jezik. Različita božanska imena, sveta reč i neizgovorena – JHVH („Jahve") kao i hebrejska *Adon* („Gospod") i *Adonay* ili aramejska *Mar* („Gospod"), sve su prevedene na grčki istom rečju, *Kurios* („Gospod"). Možemo biti sigurni da Jevreji, ma kojim jezikom govorili, nisu imali teškoća da razlikuju božanskog „Gospoda" od ljudskog. Prepreka koju su helenizovani nejevrejski hrišćani, poput članova Jovanove crkve, morali da preskoče je značajno viša.[776]

Zaključak

Žan Kalvin, halkedonski trijadolog i predvodnik reformacije, ukazao je na to da su crkveni oci na pogrešan način protumačili stih 10:30 Jovanovog jevanđelja. Ser Anthony Buzzard u svojoj knjizi pod nazivom *Doktrina Trojstva: Rana koju je hrišćanstvo samo sebi nanelo* ukazao je na to kako je stih 8:58 Jevanđelja po Jovanu pogrešno protumačen. Sada bi trebalo ukazati na to da je stih 20:28 Jevanđelja po Jovanu kao tekst koji dokazuje da je Isus JHVH isto tako pogrešno protumačen.

[776] Geza Vermes, The Changing Faces of Jesus, Penguin, 2002, 39.

To je egzegetska zabluda koju treba napustiti poput mnogih drugih ali ne i svih „dokaza" za Trojstvo koje halkedonski trijadolozi pronalaze u hebrejskoj Bibliji, poput stiha 1:1 i 26, 16:9 Postanja (anđeo Jahvin kao preinkarnirani Hrist); 18:1 (trojica koja posećuju Avrama – od kojih je jedan Jahve a druga dva „anđeli"); 19:24 („GOSPOD je bacio vatru i sumpor na Sodomu i Gomoru od GOSPODA na nebesima", Verzija Kralja Džejmsa); Druga Mojsijeva 4:2 ff (anđeo Jahvin u užarenom žbunu na mestu Hroeb, na „planini Božijoj", na Sinaju koji otkriva Mojsiju svoje ime, 2. Mojsijeva 3:14-15); anđeli velikog saveta (Isaija 9:6, LXX); Reč Božija (Jovanovo ime za Isusa u Otkrovenju 19:11); personifikacija mudrosti kao Dama u Pričama 8 = takozvani preinkarnirani Hrist! Dakle, takođe „Sin Božiji" (Verzija Kralja Džejmsa) - „najnesrećniji prevod" (Adam Clarke) – u žestokom ognjištu Vavilona sa tri Danilova prijatelja Jevrejina (Danilo 3:25) = Isus! Kada se razmotri ova poznata greška u prevodu, Jerusalimski Talmud beleži kako je jedan od rabina rekao: „Kada je Nabukodonosor govorio o „Sinu Božijem" (Dan. iii, 25), anđeo je došao, udario ga u lice i pitao: „Da li Bog ima sina?" (Yer. Shah. vi. 8d). Takođe obratite pažnju na lažno veliko slovo G u reči „gospod" u stihu 12:8 Proroka Danila (Verzija Kralja Džejmsa).

Sažetak

U četrnaest slučajeva (šest u dvadesetom poglavlju Jevanđelja po Jovanu pre stiha 20:28 i osam u dodatku dvadesetprvom poglavlju Jovanovog Jevanđelja nakon 20:28) reč ὁ κύριος ne podrazumeva Jahve. Ovaj dokaz koji se tiče konteksta, stoga ukazuje poprilično jasno da nije tačno da dve hiljade godina stara fraza ὁ θεός μου u stihu 20:28 Jevanđelja po Jovanu predstavlja ekvivalent frazi „moj Jahve". A *theos* u frazi ὁ θεός μου treba da bude shvaćena kao fraza koja ima iste metaforičke naznake, kao što ih ima Psalm 82:6, kao što je Isus propovedao u tekstu četvrtog Jevanđelja (Jovan 10:34-36). Ovakvo tumačenje oba termina u Tominom uzviku, ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. (Jovan 20:28) dalje biva potvrđeno kada se razmotri hebrejska verzija, jer originalna verzija je na hebrejskom jeziku. Upotreba reči θεός u prologu (1:1) predstavlja izjavu autora a ne Isusa i slična je načinu na koji je upotrebljava anonimni autor Poslanice Jevrejima gde su u stihovima 1:18-12 reči „Bog" (ὁ θεός, 1:8) i „Gospod" (κύριε, 1:10) primenjene na „Sina" (1:1 ff) citiranjem stihova 44:7-8 (45:6-7) i 101:25-27 (102:25-27) iz Psalma u Septuaginti, grčkoj verziji Hebrejske Biblije, gde je stvaranje (novog) sveta pripisano njemu. Irinej u svom *Dokazu apostolskog propovedanja* čini isto, koristi stihove 44:7-8 Psalma i dodaje *pogrešan prevod iskvarenog hebrejskog teksta* prvog stiha Postanja (*Baresith bara Elowin bas an benuam samenthares*: „U početku, Sin, Bog, stvorio je raj i zemlju"). Ali ova tri

teksta – stihovi 44:7-8, 101:25-27 Psalma, i prvi stih Postanja – u verziji grčke i Hebrejske Biblije koje je koristio Irinej – ne poklapaju se sa masoretskim tekstom Hebrejske Biblije.

Bog i Gospod

Jedini Bog koji postoji

„Zapovest koja Izrael oživljava jeste Šema. Ona se čita naglas, Shema Israel Adonai Eloheynu Adonai Echad (Peta knjiga Mojsijeva 6:4). Kada se prevede reč po reč, ona ima sledeće značenje: „Čuj, O Izraele, moj (GOSPOD) naš Bog moj (GOSPOD) Jedan." Ove reči čudno zvuče ali sadrže važan ključ koji nam otkriva način na koji su Jevreji razumeli Boga. „Adonai" znači „moj (GOSPOD)"[777] ali ta reč se zapravo ni ne pojavljuje u hebrejskom tekstu. U tekstu su napisana četiri slova, ali ta reč se zapravo ni ne pojavljuje u hebrejskom tekstu. U tekstu su napisana četiri slova, JHVH (poznato kao tetragramaton, što na grčkom znači „reč od četiri slova"). JHVH je ime koje je Bog otkrio Mojsiju ali iz razloga što je posedovala svetost Božiju, niko je nije izgovarao osim prvosveštenika na Dan pokajanja. Mnogi Jevreji preferiraju da umesto toga kažu *haShem,* Ime, što možda može da se prevede i kao „Večni"; ali gde god da se slova JHVH pojave u tekstu u Bibliji, samoglasnici reči Adonai se ubacuju kako bi se čitalac podsetio da ne pokušava da izgovori ime, već da umesto toga kaže Adonai. To je razlog zašto je u engleskim prevodima onoga što hrišćani nazivaju Starim zavetom, ime Bog prevedeno kao „Gospod". Drugi prevodi su načinili pogrešan pokušaj da bukvalno prevedu ime tako što su samoglasnike reči Adonai ubacili u JHVH i došli do nemogućeg oblika, Jehove. U akademskim krugovima, postalo je konvencionalno da se ovo ime Boga prevodi kao Jahve. Stoga, to nam otkriva nešto veoma važno o Božijem samootkrovenju: Božija svetost doseže čak i Božije ime, koje mora biti upotrebljeno uz dužno poštovanje. Reč *eloheynu* je reč *elohim,* Bog, uz zamenicu koja se dodaje na njen kraj, tako da znači „naš Bog". Tako da rečenica znači „Jahve je naš Bog, Jahve je Jedan"; ili „Jahve naš Bog, jedan Jahve"; ili „Jahve je vaš Bog, samo Jahve."[778]

[777] Daleko veća verovatnoća je da je *Adonai* „Gospod" – A. B.
[778] John Bowker, GOD: *A Brief History*, DK Publishers, 2003, 178.

Beleške o stihu 19:17 Jevanđelja po Mateju i paralelnim stihovima[779]

Često se kaže da novozavetni tekst može da bude rekonstruisan na osnovu citata ranih crkvenih otaca. Kao primer uzećemo stih 19:17 Jevanđelja po Mateju, stih 10:18 Jevanđelja po Marku i stih 18:19 Jevanđelja po Luki:

- Justin Mučenik, rani crkveni otac, koji je pisao od 140- 160 godine nove ere, u svom Dijalogu 101.2 piše sledeće: „Jedan je blag, moj Otac na nebesima." Ovaj veoma rani citat nije ono što danas možemo da pročitamo u Bibliji.
- Jefrem: Kritika Diatesarona, XV.9, kako na sirijskom tako i na aramejskom (2 rukopisa) glasi: „Jedan je blag, moj Otac koji (je) na nebesima." Jefrem je umro 373. godine, a sirijski rukopis ove kritike je iz petog veka.
- Tacijan, oko 172. godine nove ere, sastavio je Diatesaron (Harmonija jevanđelja o kome je Jefrem komentarisao), na osnovu tekstova Jevanđelja dostupnih u to doba. Ovaj citat se u potpunosti slaže sa Justinom.
- Irinej: Haer. V.7.25 (pre-185): „Jedan je blag, moj Otac koji je na nebesima." Još jedan izvor iz drugog veka potvrđuje „pogrešnu" verziju stiha 19:17 Jevanđelja po Mateju.
- Ipolit: Haer. V.7.25 (pre-222): „Jedan je blag, Otac (moj Otac) na nebesima." Još jedan rani hrišćanski otac ima „pogrešnu" verziju.
- Kliment Aleksandrijski: m. V.10.63 (sastavljena oko 207.) „Jedan je blag, Otac (moj Otac)."
- Rukopis Vetus Latina e (citiran od strane Mateje, peti vek): „Unus est bonus, pater." Ovo je drugi najstariji rukopis i takođe sadrži reč „Otac".
- Rukopis Vetus Latina d (citiran od strane Luke, peti vek): „Nemo bonus nisi unus Deus pater." „Otac" ponovo.

U Verziji Douay-Rheims-Challoner i Verziji Kralja Džejsmsa (1611) stoji „Niko nije blag osim Boga koji je jedan." Stariji stih „niko nije blag osim Oca" je prepravljen tako da se uklopi u ideju da je i Isus Bog, baš kao Otac.

Taj stih kod Mateje je promenjen ali i dalje u svim bitnijim savremenim prevodima on glasi: „Zašto me zoveš blagim?" A čovek koji se obraća Isusu ne oslovljava ga sa „Bagi Gospodaru" već jednostavno sa „Gospodaru"!

[779] From "New Testament Alterations" at http://essenes.net/gop31nt.htm - uz manje ispravke.

Zabuna oko reči „Gospod" u nedavnim papskim dokumentima

U apostolskom pismu upućenom biskupima, sveštenstvu i vernicima katoličke crkve po pitanju očuvanja Gospodnjeg dana svetim, **Dies Domini,** Sveti Otac Jovan Pavle II piše sledeće: „Kada su hrišćani govorili o Božijem danu, to su činili tako što su ovom terminu pripisivali pun smisao uskršnje tvrdnje: „Isus je Gospod" (Filipljanima 2:11; Dela 2:36; 1. Korinćanima 12:3). Samim tim, Hristu je data ista titula koju je Septuaginta iskoristila, kako bi prevela ono što je u otkrovenju Starog zaveta bilo ime Božije, koje se nije smelo izgovarati: JHVH." Reč „gospod", međutim, u stihu 2:26 Dela apostolskih odnosi se na ljudsko biće, jer to je zaključak do koga se dolazi na osnovu citata stiha 110:1 Psalma („JHVH je rekao *adoni-u.*") iznetog od strane Petra (Kepha) na dan Duhova. U hebrejskoj Bibliji, koju je Kepha citirao, postoji razlika između dve osobe koje se pominju u uvodnom delu tog psalma. **JHVH** (na drugim mestima A*donai*) odnosi se na Gospoda Boga a **adoni** na Mesiju. Septuaginta obe ove osobe naziva „gospodom" i samim tim dovodi do zabune o kojoj svedoči i papino pismo i koja se može videti i u delu koje je napisao Raymond Brown pod nazivom *Uvod u hristologiju Novog zaveta.*

Da iznesemo zaključak. Takva zabuna se javlja u svim beleškama Nove Jerusalimske Biblije, najpopularnije Biblije među katolicima u Evropi (vidi, na primer, 1691e: „Dakle on je očekivani Mesija ali on će biti „Gospod", što je titula koju je Stari zavet pažljivo pripisivao samo Bogu." Vidi takođe raniji 1689x. Isto tako, 1801x glasi: „Hrišćani sebe smatraju „onima koji prizivaju ime Gospodnje" 9:14, 21; 22:16; 1. Kor. 1:2; 2. Tim. 2:22; titula „Gospod" ne ukazuje više na Jahve nego na Isusa.")

Prilog 2

Gde se jevrejska opozicija slama?

Jevrejski protivnici Hrista greše kada poriču da istorijski Isus može da bude Mesija Izraela. Bruce James kaže da Mesija treba da ima sledeće karakteristike:

> 1. On mora da bude Jevrejin (vidi 5. Knjiga Mojsijeva 17:15, Brojevima 24:17)
> 2. On mora da bude judejski potomak (Postanje 49:10) i Solomonov potomak (brojni stihovi ali vidite 1. Dnevnika 22:9-10)
> 3. Sa dolaskom Mesije desiće se i fizičko sakupljanje Judinih sa četiri strane sveta (Isaija 11:12, 27:12-13)
> 4. Takođe, dolaskom Mesije ponovno će biti uspostavljen Sveti hram (Mihej 4:1)
> 5. Pored toga, mesijansko doba će biti poznato po miru u svetu (Isaija 2:4,11:6; Mihej 4:3); i konačno,
> 6. U mesijansko doba će svi na svetu verovati u Boga (Isaija 11:9; 40:5; Sofonija 3:9).[780]

U Novom zavetu se jednoglasno očekuje da tačke 3-6 budu ostvarene pri povratku Isusa da označi početak Carstva Božijeg, jer je to srž Isusovog sopstvenog Jevanđelja o carstvu Božijem (Luka 4:43, itd, Pavle, 19:8; 28:23,31).

Što se tiče potomka Jude, Jevreji se protive tome da geneaološki Isus nema pravo da bude Mesija. Rad koji je u svom delu pod nazivom *Genealogija našeg Gospoda i Spasistelja Isusa Hrista*[781] predstavio Lord Arthur Hervey, britanski sveštenik, prikazuje direktno poreklo Jevreja od Davida i veoma razuman način da se dovedu u harmoniju geneaološke tabele koje daju Matej i Luka. Ova dva geneaološka zapisa o Isusu ukazuju da on legalno potiče od Solomona (Matej 1:6-7) a biološki od Natana (Luka 3:31), drugog Davidovog sina. Primeri duple geneaologije od iste osobe javljaju se i na drugim mestima u Bibliji.

---

[780] Bruce James (Bamch Gershom), "Why Can't a Jew Believe in Jesus?" http://judaism.about.com/od/jewishviewofjesus/a/jesus_onegod.htm

[781] Macmillan, 1853, rep. Kessinger, 2007. Koristan sažetak dela koje je napisao Hervey može se pronaći u Smith's Concise Dictionary of the Bible, John Murray, 1865, under "Genealogy of Jesus Christ," 283-285.

Postoji jasan razlog zašto Matej povlači crtu od Josifa do Solomona, Davidovog sina, dok Luka poreklo Isusa prati do drugog Davidovog sina, Natana. Stari zavet beleži da je prirodni potomak Solomona, Kralj Joahin,[782] diskvalifikovan, jer je zgrešio pa ne može da pruži naslednika za Davidov prestol: „i niko neće biti srećan od semena njegovog, koji bi sedeo na prestolu Davidovom i još vladao Judom" (Jeremija 22:30).

Kada je Solomonov potomak Joahin diskvalifikovan, zakonska zamena je pružena sa druge strane Davidove loze. Salatil i Zorovav (Luka 3:27) su iz Natanove loze prebačeni u Solomonovu lozu (Matej 1:12), kako bi se pružili adekvatni naslednici. Ova dvojica, kao krvni srodnici Davida preko Natana, su sami predstavljali istinske naslednike na kraljevski presto. Lord Hervey kaže da se na kraju dve linije, Natanova i Solomonova, susreću u Matanu (Matej 1:15, i Matatu u Luka 3:24), koji je deda kako Josifu tako i Mariji.

Pravo Isusa na Davidov presto potiče od činjenice da je Jakov, sin Matanov, udao svoju ćerku Mariju za svog nećaka Josifa. Samim tim, Marija i Josif su bili rođaci i „legalni" potomci Solomona i po krvnoj liniji potiču i od Natana, što ih čini članovima kraljevske Davidove porodice. Isus je samim tim legalno nasledio pravo na mesijanski prestol putem Josifa i time što je direktan potomak Marije, koja je kao i Josif potomak Natana, sina Davidovog. Matej beleži zakonsku lozu Josifa preko Solomona, čija je krvna linija istekla u Joahinu. Josif je zapravo zet Jakovljev, ali je naveden kao njegov sin (Matej 1:16), jer je on legalni naslednik prestola.[783]

Time što je bio venčan Marijom, čija zakonska i krvna loza takođe vodi do Davida, Josif je pružio Isusu svoje zakonsko pravo na prestol, dok je njegov krvni odnos sa Davidom obezbeđen kroz Mariju. Isus je zaista naslednik Davidovog prestola. On je onaj koji je obećan Psalmom 132:11: ‚Zakle se Gospod Davidu u istini, od koje neće odstupiti; od poroda tvog posadiću na prestolu tvom."

[782] On se takođe naziva i imenom Honija. Za detaljniji prikaz njegove loze vidi Jeremija 22-28-30.

[783] Zakonsko sinstvo je dato Zeruvavelju za koga se kaže da je sin Šealtiel. On je zapravo njegov nećak a njegov otac je Fedaj, brat Šealtiela (1. Dnevnika 3:16-19). Hervey poistovećuje Ananiju iz 1.Dnevnika 3:19 sa Joaninom iz stiha 3:27 Jevanđelja po Luki, i Odaju iz 1.Dnevnika 3:24 sa Lukinim Jodom (3:26) i Matejinim Abihudom (1:13). Izvodljivost ovih izjednačavanja može se ispitati ako se uporede Jezdra 3:9, Nemija 11:9, Jezdra 2:40 i 1. Dnevnika 9:7.

Zadovoljavanje kriterijuma: problem genealogije

Jevrejske primedbe su sledeće:

> Čak iako bi hrišćani mogli da ustanove da je (a) Isus postojao i (b) Isus bio Jevrejin, oni bi teško mogli da dokažu da je (c) Isus potekao od Jude i Solomona. Obe detaljne genealogije kod Mateje i Luke povlače Josifovu liniju do Cara Davida, mada na različite načine, jer se u stihu 1:16 Jevanđelja po Mateju kaže kako je neko po imenu Jakov Josifov otac a stih 3:23 Jevanđelja po Luki nam govori da je Josif bio sin od Eli. (Izgleda da je ta porodica imala problema oko utvrđivanja očinstva.) Ali ove genealogije su glupost jer nam Matej kaže da Josif nije Isusov otac, već je Marija bila devica čak i nakon što je on začet putem „Svetog duha"! Matej 1:18. Pošto znamo da genealogoja zavisi od oca (Brojevi 1:18, 2:2) Isus ne može da tvrdi da potiče od Jude.[784]

Ovi problemi su rešeni na osnovu šeme koju je Lord Harvey iscrtao u gore pomenutom tekstu. Biblijski tekst podrazumeva da je Marija imala decu sa Josifom, nakon što je njen prvorođeni Sin stvoren čudom (Matej 1:25; Marko 6:3).

Mesijanska era ne postoji?

„Još uvek, hrišćani se suočavaju sa problemom jer ne mogu da ustanove tačke 3, 4, 5 ili 6, gore navedene. Izreka da će se ti događaji desiti pri drugom dolasku, kruži i ona se suprostavlja stihu 22:20 Otkrovenja („Da, ja dolazim brzo").[785]

Obećanje da će se Isus rano vratiti kako bi postavio Carstvo na zemlji je uobičajeno za sve novozavetne rukopise. Izraelski proroci su vekovima pre Isusovog rođenja izjavili da je „dan Gospodnji na dohvat ruke" (Isaija 13:6).[786]

---

[784] Bruce James (Baruch Gershom), "Why Can't a Jew Believe in Jesus?" http://judaism.about.com/od/jewishviewofjesus/a/jesus_onegod.htm

[785] Isto

[786] Ideja da je Isus predvideo svoj povratak u okviru jedne generacije je pogrešna. To što on pominje „ovu generaciju koja neće proći sve dok se ove stvari ne dese" (Marko 13:30) ukazuje na zlo društvo koje će preovladavati sve do njegovog povratka. *Genea* ima šire značenje i ne obuhvata samo vremenski period od 70 godina (Vidi na primer Luka 16:8, Izreke 30:11-14; Psalmi 24:6). U stihu 1:7 Dela apostolskih, Isus je mogao i da kaže: „Rekao sam vam da ću se vratiti za nekoliko godina" ako je ikada išta slično nameravao da kaže. Umesto toga, on je objasnio da niko ne zna kada će se Drugi dolazak desiti (Marko 13:32). On sigurno nije ukazao na budući ograničeni period, sada već 2000 godina posle Isusa.

Isus, upotrebivši iste reči, izdaje isto proročansko upozorenje i hitno poziva na pokajanje „jer je Carstvo Božije na dohvat ruke" (Marko 1:15). Pošto niko od nas ne zna koliko će dugo da živi, smatramo da je pokajanje najveći prioritet za dolazeće Carstvo. Novi zavet takođe govori o dugom vremenskom period, koji će proteći između prvog i drugog dolaska Isusa (Matej 25:19; Luka 20:9). Smatra se da je neophodno postići univerzalni prikaz Jevanđelja o Carstvu pre nego što se Isus vrati. „Jevanđelje o Carstvu će biti propovedano čitavom svetu i *onda* će doći kraj" (Matej 24:14).

Hrišćanstvo u svom biblijskom obliku ni u kom slučaju nije nekonzistentno niti kontradiktorno. Ono predstavlja svog Spasitelja kao zakonskog Davidovog naslednika preko Natana i Solomona. Kraj stabla kod Mateje je verovatno Marija, čiji se muž Josif javlja kao zakonski muški naslednik. Luka beleži Josifove naslednike, koji je bio „kao što je to i trebalo da bude" u javnosti Isusov otac (Luka 3:23), od Natana, Davidovog sina (Luka 3:31).

Važna stvar na koju treba obratiti pažnju u Harveyevom delu jeste da se Salatil i Zorovavelj javljaju na oba spiska. To je zato što se Solomonova linija završila neuspehom Joahina. Njegovim naslednicima je zabranjeno da budu zakonski naslednici Davidovog prestola. Sin Salatiilov, sin Nirijin, (Luka 3:27) su samim tim ukonjeni iz Natanove linije kako bi pružili „zakonskog" a ne biološkog naslednika Solomonove linije. Preostaje mogućnost da su Marija i Josif bili rođaci koji su imali zajedničkog dedu, Mathata (Matthan).[787] Isus je samim tim u krvnom srodstvu sa Davidom preko Marije, koja je Davidov potomak preko Natana. Jakov (Matej 1:16) bi onda bio Josifov svekar, svekar Marijinog supruga, i otac Marijin.

[787] Smitov Sažeti rečnik Biblije beleži da je Mathan, Josifov deda, verovatno takođe zvan Mathat (285, 527).

Isus se uklapa u identitet obećanog Davidovog sina. Njegov Otac je Bog i on je Davidov biološki sin (Rimljanima 1:3). Pri svom prvom dolasku on je proglasio Jevanđelje Carstva i sopstveni status Mesije, iako je postojala opozicija od strane ustanovljene religije. On je obećao da će se vratiti da izvrši taj deo božanskog plana za koji je predodređen – da vlada svetom uspešno sa ponovno postavljenog Davidovog prestola u ponovno uspostavljenom Edenu Carstva Božijeg (Dela 1:6).[788] Novi zavet počinje definisanjem Isusa kao nekog ko je Davidov sin (Matej 1:1) i završava se molitvom za povratak istog „naslednika Davidovog, svetle zvezde danice" (Otkrivenje 22:16). Verovanje u Isusa kao Sina Božijeg jednako je verovanju u njega kao natprirodno začetog Davidovog naslednika.

[788] Za potpun prikaz plana za Mesiju vidi Anthony Buzzard, Our Fathers Who Aren't in Heaven, Restoration Fellowship, 1995, and The Coming Kingdom of the Messiah: A Solution to the Riddle of the New Testament, Restoration Fellowship, 2002.

Prilog 3

Jevrejima 1:10

Stih 1:10 iz Poslanice Jevrejima o Sinu Božijem kaže da je on postavio osnove raja i zemlje.

Postoje tri ,,dokazna teksta" koja su upućena Sinu u stihovima 1:8-13 iz Poslanice Jevrejima. Nigde u tekstu nema ni naznake da se oni odnose na nekog drugog a ne na Sina. Stih 8 počinje: ,,A sinu On (Bog) kaže..." Onda slede tri različita citata. Serija stihova se završava stihom 13 uz dokaz da Isus nije bio anđeo: ,,A kome od anđela On (Bog) ikad reče..." Psalm 110:1 se zatim citira kao stih koji govori o Sinu, Isusu.

Veliki deo prvog poglavlja Poslanice Jevrejima poredi Sina Božijeg sa anđelima i pokazuje da Sin nikada nije bio anđeo i da je on superiorniji od njih. To dokazuje da Sin ne može da bude Bog! Nije neophodno dokazati da je Bog superiorniji u odnosu na anđele. To je očigledno. Jednako je jasna i činjenica da Sin ne može da bude anđeo ni arhanđel kako to tvrde Jehovini svedoci. Oba anđela i arhanđeli su anđeli! Isus nikada nije bio anđeo jer su prvosveštenici ,,birani među ljudima" (Jevrejima 5:1). A sveti anđeli su besmrtni (Luka 20:36), što bi činilo smrt Isusa Sina nemogućom.

Šta je onda sa stihom 1:10 Poslanice Jevrejima? U kom smislu je Sin osnivač raja i zemlje? Kako to može da bude slučaj kada se nigde ne pominje da je Isus Stvaralac i nije se Isus odmarao na sedmi dan, nego Bog (Jevrejima 4:4)? ,,Bog (a ne Isus) je stvorio muškarce i žene" (Marko 10:6) i ,,Gospod Bog (ne Isus) stvorio je čoveka iz prašine sa zemlje" (Postanje 2:7). Pedeset stihova kažu da je Bog, Otac, stvorio raj i zemlju. Luka 1:35, Matej 1:18, 20 i 1. jovanova 5:18 (ne Verzija Kralja Džejmsa) kažu da Sin nije postojao sve dok nije stvoren/začet u Mariji. Da li je Isus bio u isto vreme šest meseci mlađi od Jovana Krstitelja i milijarde godina stariji? Da li je Isus bio trideset godina star kada je započeo svoju javnu službu i milijardu plus trideset godina star u isto vreme? Koji deo Isusa je trideset godina a koji milijardu godina star? Isus ne može biti tako podeljen na dva dela. Marija je nosila ljudsko biće. Ona nije nosila anđela. Ona nije nosila BOGA. Ona nije nosila ,,bezličnu ljudsku prirodu", kao što trijadološka teorija tvrdi. Marija je nosila direktnog Davidovog naslednika, njegovog biološkog sina. Nikako drugačije Isus ne može biti Mesija.

Bog ne može biti začet, Sin Božiji je začet. Besmrtni Bog (1. Timotiju 6:16) ne može da umre. Sin Božiji je umro. Bog ne može biti u iskušenju (Jakovljeva 1:13) a Sin Božiji je bio u iskušenju. Zanemariti ove kategoričke razlike znači odbaciti svako dragoceno biblijsko iskustvo.

Stihovi 1:1-2 Poslanice Jevrejima govore da Bog nije govorio kroz Sina u starozavetno doba. Drugi stih takođe kaže da je Bog stvorio doba *kroz* Isusa. To bi moglo da se odnosi na buduća doba, a može i da se odnosi na to da je Isus razlog zbog kog je Bog stvorio sve. Stih 1:5 Poslanice Jevrejima citira proročanstvo iz stiha 2:7 Psalma i govori o *dolasku Isusa, Sina, u postojanje*: „Danas sam te začeo." Isti stih pominje i obećanje iz stiha 7:14 iz Druge knjige Samuilove koje je dato hiljadu godina pre Isusovog rođenja, da će Bog „*biti* Otac njemu i da će on *biti* Sin." To obećanje je dato Davidu i odnosilo se na Mesiju koji će doći. Početak postojanja Mesije je momenat kada Bog postaje Otac Mesije. Stih 13:33 iz Dela apostolskih takođe se odnosi na početak Isusovog postojanja, njegovo podizanje (a ne ponovno podizanje kao što je pogrešno prevedeno u Verziji Kralja Džejmsa) a stih 34 na njegovo vaskrsnuće. Isti početak Sina je upravo ono što pronalazimo i u stihu 1:35 Jevanđelja po Luki i stihu 1:20 Jevanđelja po Mateju („onaj koji je začet u njoj je od Svetog Duha").

Isaija 44:24 kaže da Bog nije imao ni društvo ni pomoć kada je stvarao nebesa i zemlju. On je bio u potpunosti sam. „Ko je bio sa mnom?" U vreme Postanja Sin nije bio sa Njim (vidi Jevrejima 1:1-2).

Bog nije govorio u Sinu sve do Novog zaveta. Dakle, ko je onda rekao, „Neka bude svetlost"? Ako bismo rekli da je to rekao Sin mi bismo se žestoko suprostavili onom što je rečeno u stihovima 1:1-2 Poslanice Jevrejima. Bog Starog zaveta se poprilično razlikuje od svog jedinstvenog Sina. Sin je svoje *postanje* doživeo u stihu 1:18 Jevanđelja po Mateju („postanje Isusa se desilo ovako"). Biblija postaje knjiga neshvatljivih zagonetki ako je Bog mogao da ima Sina pre nego što ga je doveo u postojanje. Stih 1:35 Jevanđelja po Luki opisuje kako je Sin Božiji *počeo da postoji*. On je bio začet a ta reč u Bibliji i na engleskom jeziku podrazumeva i pre i posle. Samim tim, Sin je imao početak. Postojalo je vreme pre nego što je on bio začet, pre nego što je on postojao. Da je on već postojao, ova svedočenja u prvim poglavljima Jevanđelja po Mateji i Luki su čista glupost. Marija je nosila ljudsko biće, a ne Boga ni anđela. Ljudske majke nose ljudska bića. Sigurno je to da Marija nije nosila „ljudsku prirodu" i to da „ljudska priroda" u vidu Marijinog sina ne bi bila Davidov potomak a samim tim ni Mesija.

Pojam da je Sin Božiji zapravo bio Bog napravio bi parodiju od čitave borbe da se Bog sluša kao i parodiju od našeg Spasitelja, koji bi trebalo da bude naš uzor. Čitava svrha prvosveštenika jeste ta da on mora da bude ,,odabran među ljudima" (Jevrejima 5:1). On je ,,čovek Mesija Isus" nasuprot svom Ocu (1. Timotiju 2:5). Otac u stihu 17:3 Jevanđelja po Jovanu je ,,jedini koji je Bog". Ako je Bog jedini koji je Bog i niko drugi nije Bog osim Oca, šta je zapravo Pavle izjavio kada je govorio o veri u osmom poglavlju 1. Poslanice Korinćanima: ,,Ne postoji ni jedan drugi Bog osim jednog Boga Oca" (kombinacija stihova 4 i 6).

Da je Sin Bog, to bi značilo da postoje dva Boga. Nazvati Isusa Bogom i Oca Bogom nije monoteizam, bez obzira na način kojim oni bivaju nazvani. Biblija nikada ne koristi reč ,,Bog" kako bi označila tročlanog ili dvočlanog Boga.

U stihu 1:10 Poslanice Jevrejima javlja se komplikacija *usled činjenice da pisac citira Psalm 102 uzet iz grčke verzije (LXX) a ne iz hebrejske.* LXX prikazuje sasvim drugačiji smisao stihova 102:23-25 iz Psalma. On uvodi misli koje se ne mogu pronaći u hebrejskom tekstu. LXX kaže: ,, On (Bog) mu je odgovorio (poniznom moliocu) ... Reci mi (Bog se obraća moliocu) ... Ti, gospode (Bog se obraća nekom drugom kog naziva ,,gospod")." Ali hebrejski tekst sadrži: ,,On (Bog) me je oslabio ... Ja (molilac) kažem, O moj Bože ..."

Samim tim, LXX uvodi drugog gospoda kome se Bog obraća: ,,Na početku si osnovao zemlju, a nebesa si svojim rukama stvorio" (Stih 25). Pisac Poslanice Jevrejima je pred sobom imao LXX a ne hebrejsku verziju (kao što danas neko može da citira Novu poboljšanu verziju a ne Verziju kralja Džejmsa). F.F. Bruce u *Novoj međunarodnoj kritici* Poslanice Jevrejima iznosi sledeće objašnjenje:

> U Septuaginti osoba kojoj su ove reči (,,Davno si postavio zemlju, i nebesa su delo ruku Tvojih") namenjene se izričito se oslovljava sa ,,Gospoda", i Bog je taj koji mu se tako obraća. Dok je u hebrejskom tekstu molilac taj koji govori od početka do kraja pslama, u grčkom tekstu njegova molitva se završava stihom 22, a reči koje slede glase ovako: ,,On (Bog) mu (moliocu) je odgovorio svojom snagom: ,,Reci mi koliko će to malo dana trajati. Ne uzdiži me gore u sred mojih dana. Tvoje (molioca) godine se protežu kroz sve generacije. Ti, Gospode (molilac, koga ovde Jevreji vide kao Mesiju), u početku si postavio temelje zemlje."[789]

[789] Razlog za ove potpuno drugačije prevode, grčki i hebrejski, jesu hebrejske oznake za samoglasnike. Smisao može da bude promenjena ako se promene oznake za samoglasnike a ponekad nije jasno koje od mogućih značenja je pravo. Samim tim, u hebrejskom *innah* znači: On (Bog) unesrećen" (stih 23) ali LXX iste hebrejske suglasnike postavlja kao *anah* što znači:

Ovo je Božiji odgovor moliocu. On mu zapoveda da prihvati kratko vreme koje je odredio Bog (za obnovu Jerusalema, kao u stihu 13) i da ga ne priziva onda kad je samo polovina tog vremena istekla, a Bog uverava molioca da će on i deca njegovih sluga biti sačuvana zauvek...

Bacon je predložio da jevrejski kao i grčki tekst ovog psalma formira osnovu mesijanske eshatologije, posebno kada se radi o „kratkom trajanju" Božijih dana, tj., o periodu koji je predviđen da protekne pre nego što on dostigne svoju svrhu (dolazak još uvek budućeg mesijanskog carstva na zemlju); on se može pronaći i u starozavetnoj pozadini u stihu 24:22 Jevanđelja po Mateju, stihu 13:20 Jevanđelja po Marku i *Ep. Barn. 4.3*(„kao što je Enoh rekao:„Do ovog kraja je Gospodar (Bog) skratio vremena i dane kako bi njegov voljeni (Isus) požurio i došao do svog nasleđa")...

„On (Bog) je odgovorio njemu." Dakle, u LXX Bog odgovara na jednu molitvu i toj osobi se obraća sa „gospode". LXX dodaje „gospod" u stihu 25. Zatim, na hebrejskom stoji *omar eli* („Ja kažem, O moj Bože" stih 24). Ali LXX ove suglasnike čita kao da piše *emor elai* („Reci mi", stih 23b, tj. osobi koja se moli je od Boga naređeno da kaže Bogu). Ideja je ta da je od Boga zatraženo da skrati dane koji moraju da prođu dok Carstvo ne dođe (Matej 24:22). Psalm 102 uglavnom govori o dobu koje će doći i postavljanju Izraela u budućem Carstvu i kao takav je u potpunosti prikladan da bude dokazni tekst za prvo poglavlje Jevrejima što se tiče toga što je Sin predodređen da učini u budućnosti, njegove uloge u novom stvaranju, ne u Postanju. Ovaj smisao se preokreće onda kada se podržava nebiblijska ideja da je Isus bio Stavralac u Postanju.

> Ali kome (jedan hrišćanski čitalac Septuaginte bi mogao da se zapita) bi mogao Bog ovakvim rečima da se obrati? I kog bi sam Bog mogao da nazove „Gospodom" , kao stvaralac (ili osnivač) zemlje i raja?[790]

Čitanjem Poslanice Jevrejima iz LXX, pisac vidi očigledno pominjanje novog raja i zemlje budućeg Carstva i vidi kako se Bog obraća Gospodu Mesiji u vezi proročanstava ostatka Psalma 102 koji govori o „generaciji koja će doći" (stih 18) i o vremenu koje je potrebno Jahvi da sagradi Sion i da se pojavi u svojoj slavi.

Važan član B.W.Bacona (koji aludira na gore navedenog Brucea) naglašava činjenicu da „reč „gospod" je u potpunosti izostavljena iz Jevrejske (i engleske) verzije teksta Psalma 102:25." Ali se javlja u LXX i taj stih je citiran od strane Jevreja.

> (Uz prevod u LXX „on mu je odgovorio") čitav pasus do kraja psalma postaje odgovor Jahve moliocu kom se obraćaju sa *Kurie* (gospode) i kao stvaraocu raja i zemlje ... Umesto da ovaj stih shvatimo kao stih koji predstavlja prigovor psalmiste zbog kratkoće njegovih dana koji su svedeni na pola, *LXX i Vulgata razumeju ove reči kao Jahvin odgovor* na molbu psalmiste da će se on umešati i spasti Zion jer „ Ti ćeš ustati, smilovaćeš se na Sion, jer je vreme smilovati se na nj, jer je došlo vreme" (stih 13). Njemu je zapovođeno da prizna (ili preporuči?) koliko će kratko da bude vreme koje Jahve postavi, i da ga ne zove onda kada polovina tog vremena istekne, Sa druge strane, njemu (Gospodu Mesiji) je obećano da će njegova sopstvena izdržljivost biti večita po pitanju dece njegovih sluga.[791]

Upravo ovo je poenta i ona jedino može da bude pojašnjena kada vidimo da 19 Pisac Poslanice Jevrejima čita LXX, a ne hebrejski tekst i pronalazi tamo divno svedočanstvo o dobu koje će doći (Carstvu, ponovnom izgradnjom Izraela) a koje se savršeno uklapa u njegov kontekst i 2) da postoji Gospod Mesija kome se obraća Jahve i koji je pozvan da započne osnivanje raja i zemlje, novog političkog poretka u Palestini, baš kao i u stihu 51:16 Isaije. Upravo ovo je poruka koju pisac Poslanice Jevrejima želi da pruži o superiornosti Isusa nad anđelima. Isus je

---

[790] F.F. Bruce, *The Epistle to the Hebrews* (*New International Commentary on the New Testament*), Eerdmans, 1990, 62-63.
[791] B.W. Bacon, "Heb. 1:10-12 and the Septuagint Rendering of Ps. 102:23," *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft* 3, 1902, 280-285.

osnivač tog dolazećeg novog Carstva. Pisac Poslanice Jevrejima nam u stihu 2:5 direktno govori o „naseljenoj zemlji budućnosti o kojoj govorimo."
Ovo zaista nije toliko teško kada se objasni ova razlika koja se javlja u LXX. I u Psalmu 102 i Jevrejima 2:5 i zaista u celom prvom poglavlju Poslanice Jevrejima govori se o novom poretku stvari pokrenutom od strane Isusa i nije bitno da li mislimo da je novi poredak započet njegovim uspećem („Čitav autoritet u raju i zemlji mi je dat" , Matej 28:18) ili pri drugom dolasku.

Psalm 102 govori o dolazećem Carstvu i ponovnoj izgradnji Jerusalema u milenijumu (vidi 13-22). Pisac se raduje ponovnoj izgradnji grada i tome što će se Bog pojaviti u svojoj slavi (stih 16). Psalm je napisan za „generacije koje će doći" (stih 18) i tek stvorene ljude budućeg Carstva na zemlji. Poslanica Jevrejima ne govori o Postanju već o „ekonomiji koja će doći" (2:5).

Isaija 51:16 potvrđuje ovo objašnjenje. On govori o zastupniku Boga kom Bog dodeljuje svoje reči i kog On koristi kako bi „ posadio raj i zemlju". *Svetska biblijska kritika* kaže:

> To nema nikakvog smisla ako se radi o prvobitnom stvaranju, Postanju ...U drugim slučajevima Bog deluje sam, ne koristi zastupnika. Ovde je onaj kog je On sakrio u senci svoje ruke njegov zastupnik. *Raj i zemlja* ovde mora da se metaforički odnose na celokupni poredak u Palestini, pa *raj* podrazumeva šira područja Vladavine a *zemlja* predstavlja politički poredak u Palestini. [792]

Samim tim, kako u Psalmu 102 (LXX) tako i kod Isaije, Mesija je zastupnik kog Bog koristi, kako bi ustanovio novi politički poredak u dobu koje dolazi. Stih 1:10 Poslanice Jevrejima predstavlja proročanstvo, napisano u prošlom vremenu (kao što je to običaj da se proročanstva pišu) ali se odnosi na „naseljenu zemlju budućnosti o kojoj mi govorimo" (Jevrejima 2:5). To je najveći problem koji se javlja u stihu 1:10 Poslanice Jevrejima. Isus je „otac dolazećeg doba" (Isaija 9:6, LXX).

Konačno, u stihu 9:11 Poslanice Jevrejima pisac govori o „dobrim stvarima koje će doći" kao o stvarima koje nisu „iz ovog stvaranja". Pod ovim on želi da kaže da su stvari koje će doći nove, predstavljaju buduće stvaranje (vidi Jevrejima 2:5). To stvaranje je na putu pošto je Isus uzdigut na položaj sa desne strane Boga

[792] *Word Biblical Commentary*: Isaiah 34-66, Word Books, 1987, 212.

odakle sad pomaže Ocu u novom stvaranju i odakle ima ,,čitav autoritet, kako na nebu tako i na zemlji" (Matej 28:18). Čak će i budućnost biti zamenjena obnovljenim rajem i zemljom (Otkrivenje 20:11; 21:1).

Još jednom, eshatologija predstavlja veliki faktor u otkrivanju istine. Bog je obavio novo stvaranje u Isusu i mi ćemo biti nova stvorenja u Hristu (2. Korinćanima 5:17). Svet će ponovno biti rođen i doći će pod nadzor Isusa i njegovih sledbenika (Matej 19:28). Mi moramo da se odupremo iskušenju da se osvrnemo na Postanje, kada nas čitava knjiga Poslanice Jevrejima moli da se nadamo ,,naseljenoj zemlji u budućnosti" (Jevrejima 2:5). Obratite pažnju da na nekoliko mesta Poslanica Jevrejima govori o večnom iskupljenju, nasleđu, zavetu, presudi, spasenju i duhu ,,dolazećeg doba" *(aionios)*. *Aionios* se ne odnosi samo na večnost već i na dolazeće doba Carstva. Hrišćani sada primaju ,,sveti duh obećanja" (Efescima 1:13, NJB).

Bibliografija

Alford, Hemy. *The Greek Testament*. Rivingtons, 1859.
Allen, Leslie C. *Word Biblical Commentary: Psalms 101-150*. Word Books,1983.
Anderson, Hugh. *The Gospel of Mark (The New Century Bible Commentary)*. Eerdmans, 1981.
Armstrong, Karen. *The Battle for God*. Ballantine Books, 2001.
——. *The Great Transformation*. Alfred A. Knopf, 2006.
—— .*A History of God*. Gramercy Books, 2004.
Armstrong,. Richard A. *The Trinity and the Incarnation*. 1904, rep. Kessinger, 2005.
Bacon, B.W. "Heb. 1:10-12 and the Septuagint Rendering of Ps. 102:23." *Zeitschrift fiir die Neutestamentliche Wissenschaft* 3, 1902. 280-285.
Barclay, William. *The Gospel of Mark*, Westminster John Knox, 1975.
——.*A Spiritual Autobiography*. Eerdmans, 1975.
Banett, C.K. *Essays on John*. SPCK, 1982.
——. *The Gospel According to St. John*. Westminster, 1978.
Barzun, Jacques. *From Dawn to Decadence*. HarperCollins, 2000.
Bateman, Herbert. "Psalm 110:1 and the New Testament." *Bibliotheca Sacra* 149, Oct-Dec., 1992.
Bauckham, Richard. *God Crucified: Monotheism and Christology in the New Testament*. Eerdmans, 1999.
BeDuhn, Jason David. *Truth in Translation: Accuracy and Bias in English Translations of the New Testamen*t. University Press of America, 2003.
Beisner, E. Calvin. *God in Three Persons*. Tyndale House, 1984.
Beyschlag, Willibald. *New Testament Theology*, 1896. Rep. Kessinger, 2006.
Bigg, Charles. *1 Peter, International Critical Commentary*. T&T Clark, 1910.
Blanchard, John. *Does God Believe in Atheists?* Evangelical Press, 2000
Boice, J.M. *The Sovereign Go*d. Intervarsity Press, 1978.
Borg, Marcus and N.T. Wright. *The Meaning of Jesus: Two Visions*. HarperCollins, 2000.
Bowker, John. *God: A Brief History*. DK Publishers, 2003.
Bowman, J.W. *The Intention of Jesus*. SCM Press, 1945.
Boyd, Gregory A. *The Myth of a Christian Nation: How the Quest for Political Power Is Destroying the Church*. Zondervan, 2005.
——. *Oneness Pentecostals and the Trinity*. Baker, 1992.
Brown, Colin. "Towards a Contemporary Orthodoxy." *Ex Auditu* 7, 1991. 83-100.
Brown, Dan. *TheDa Vinci Code*. Doubleday, 2003.
Brown, Harold O.J. Heresies: *Heresy and Orthodoxy in the History of the Church*. Hendrickson, 1998.

Brown, Michael L. *Answering Jewish Objections to Jesus*, Baker Books, 2000, 2:10.
Brown, Raymond. *The Birth of the Messiah*. Geoffrey Chapman, 1977.
——. *The Gospel According to John*. Doubleday, 1970.
——.*An Introduction to New Testament Christology*. Paulist Press, 1994.
——. *Jesus: God and Man*. MacMillan, 1967.
Bruce, F.F. *Canon of Scripture*. Intervarsity Press, 1988.
——. *Commentary on the Greek Text of the Acts of the Apostles*. Eerdmans, 1975. ·
——. *The Epistle to the Hebrews (New International Commentary on the New Testament)*. Eerdmans, 1990.
——.*The Gospel and Epistles of John*. Eerdmans, 1994.
——. *Jesus: Lord and Savior*. Intervarsity Press, 1986.
Bruce, F.F. et al. *The Origin of the Bible*. Tyndale House, 2003.
Brunner, Emil. *The Christian Doctrine of God*. Lutterworth Press, 1962.
Bultmann, Rudolf. 'The Christological Confession of the World Council of Churches." In *Essays Philosophical and Theological*. SCM Press, 1955.
Buswell, J.O. *A Systematic Theology of the Christian Religion*. Zondervan, 1962.
Buzzard, Anthony. *The Coming Kingdom of the Messiah: A Solution to the Riddle of the New Testament*. Restoration Fellowship, 2002.
——. *Our Fathers Who Aren't in Heaven: The Forgotten Christianity of Jesus the Jew*. Restoration Fellowship, 1999.
——. and Charles Hunting. *The Doctrine of the Trinity: Christianity's Self-Inflicted Wound*. University Press of America, 1998.
Cadoux, C.J. *A Pilgrim's Further Progress*. Blackwell, 1943.
Caird, C.B. 'The Development of Christ in the New Testament." In *Christ for Us Today*, 66-80. SCM Press, 1968.
Carden, Robert. *One God: The Unfinished Reformation*. Grace Christian Press, 2002.
Carroll, Lewis. *Through the Looking-Glass*. HarperCollins, 2003.
Carson, D.A. *The Gospel According to John*. Apollos, 1991.
——. "The Purpose of the Fourth Gospel: John 20:31 Reconsidered," *Journal of Biblical Literature* 10614, 1987: 639-651.
Casey, Maurice. *From Jewish Prophet to Gentile God*. Westminster/John Knox Press, 1991.
Cave, Sydney. *The Doctrine of the Person of Christ*. Duckworth, 1962.
Chadwick, Henry. *The Early Church*. Penguin, 1993.
Chapman, Colin. *The Case for Christianity*. Eerdmans, 1981.
Clark, William. *Catechism of the Catholic Church*. German ed. Olden bourg,1993.
Cole, R. Alan. *Mark (Tyndale New Testament Commentaries)*. Eerdmans, 1983.

Cooper, David. *The Messiah: His Redemptive Career*. Biblical Research Society, 1938.
Creed, J.M. The *Divinity of Jesus Christ*. Fontana, 1964.
Cullmann, Oscar. *The Christology of the New Testament*. SCM Press, 1963.
Cupitt, Don. *The Debate About Christ*. SCM Press, 1979.
Davies, W.D. *Invitation to the New Testament*. SPCK, 1983.
Demmitt, Greg. "The Christologies of Barton Stone and Alexander Campbell, and their Disagreement Concerning the Preexistence of Christ." *A Journal from the Radical Reformation* 12:2.
Domer, J.A. *History of the Development of the Doctrine of the Person of Christ*. T & T Clark, 1889.
Dunn, James D.G. *Christology in the Making*. Eerdmans, 1996.
——.*The Theology of Paul the Apostle*. Eerdmans, 1998.
——.Unity and Diversity in the New Testament. SCM Press, 1977.
Ehrman, Bart D. *Jesus: Apocalyptic Prophet of the New Millennium*. Oxford University Press, 1999.
——. *The Orthodox Corruption of Scripture*. Oxford University Press, 1993.
——. *Truth and Fiction in TheDa Vinci Code*. Oxford University Press, 2004.
Ellens, J. Harold. *The Ancient Library of Alexandria and Early Christian Theological Development*. Institute for Antiquity and Christianity, 1993.
Erickson, Millard J. *God in Three Persons*. Baker Books, 1995.
——. *Making Sense of the Trinity*. Baker Books, 2000.
Evans, Craig A. *Word Biblical Commentary: Mark 8:27-16:20*. Thomas Nelson, 2001.
Eyre, Alan. *The Protesters*. The Christadelphian, 1975.
Farrar, F.W. *The Bible: Its Meaning and Supremacy*. Longmans, Green and Co., 1897.
——. *The Gospel According to St. Luke*. The Cambridge Bible for Schools and Colleges. Cambridge University Press, 1902.
Fitzmyer, Joseph. *A Christological Catechism*. Paulist Press, 1991.
——. *The Gospel According to Luke* I-IX (Anchor Bible). Doubleday, 1981.
Flusser, David. *Jesus*. Magnes Press, 1997.
Ford, Desmond. *The Abomination of Desolation in Biblical Eschatology*. University Press of America, 1979.
Fortman, Edmund J. *The Triune God*. Baker, 1972.
Franklin, Eric. *Christ the Lord*. Westminster Press, 1975.
Godet, Frederic. *Commentary on St. Luke's Gospel*. I.K. Funk & Co., 1881.
Goguel, Maurice. *Jesus and the Origins of Christianity*. Harper, 1960.

Goldstone, Lawrence and Nancy. *Out of the Flames: The Remarkable Story of a Fearless Scholar, a Fatal Heresy and One of the Rarest Books in the World*. Broadway Books, 2003.
Goppelt, Leonhard. *Theology of the New Testament*. Eerdmans, 1982.
Goudge, H.L. "The Calling of the Jews." In *Judaism and Christianity*, ed. Lev Gillet, J.B. Shears & Sons, 1939. 45-56.
Green, Michael. *Evangelism Now and Then*. Intervarsity Press, 1979.
Grensted, L.W. *The Person of Christ*. Nisbet & Co., 1933.
Grillmeier, Aloys. *Christ in Christian Tradition*. Westminster John Knox Press, 1975.
Grisar, Hartmann. *Martin Luther: His Life and Work*. Newman Press, 1930.
Hamilton, H.F. *The People of God: An Inquiry into Christian Origins*. Oxford University Press, 1912.
Hanson, A.T. *Grace and Truth: A Study in the Doctrine of the Incarnation*. SPCK, 1975.
——. *The Image of the Invisible God*. SCM Press, 1982.
Hanson, R.P.C. "The Doctrine of the Trinity Achieved in 381." *Scottish Journal of Theology* 36, (1983): 41 -57.
Harnack, Adolf. *History of Dogma*. Dover Publications, 1961.
——.*Lehrbuch der Dogmengeschichte*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983.
——. *What Is Christianity?* Williams and Norgate, 1901.
Harpur, Tom. *For Christ's Sake*. Beacon Press, 1987.
Harris, Murray J. *Jesus as God: The New Testament Use of Theos in Reference to Jesus*. Baker, 1992.
Harvey, Anthony. *Jesus and the Constraints of History*. Duckworth, 1982.
Hervey, Arthur. *The Genealogies of Our Lord and Savior Jesus Christ*. Macmillan, 1853. Rep. Kessinger, 2007.
Hick, John, ed. *The Myth of God Incarnate*. SCM Press, 1977.
Hiers, Richard. *Jesus and the Future*. John Knox Press, 1981.
Hillar, Marian. *The Case of Michael Servetus (1511 -1553): The Turning Point in the Struggle for Freedom of Conscience*. Edwin Mellen Press, 1997.
——, trans. *The Restoration of Christianity: An English Translation of Christianismi Restitutio by Michael Servetus*. Edwin Mellen Press, 2007.
Hinchliff, Peter. "Christology and Tradition." In *God Incarnate, Story and Belief*, ed. A.E. Harvey. SPCK, 1981.
Hodgson, Leonard. *Christian Faith and Practice*. Blackwell, 1952.
——. *The Doctrine of the Trinity*. Charles Scribner's Sons, 1944.
Holt, Brian. *Jesus: God or the Son of God?* TellWay, 2002.
Hort, F.J.A. *Two Dissertations 1876*. rep. Kessinger, 2004.
Hunt, Dave. *The Berean Call*. Dec., 2006.

Hurtado, Larry. *Lord Jesus Christ: Devotion to Jesus in Earliest Christianity*. Eerdmans, 2003.
Jervell, Jacob. *Jesus in the Gospel of John*. Augsburg, 1984.
Jocz, Jacob. *The Jewish People and Jesus Christ*. SPCK, 1962.
Johnson, Luke Timothy. *The Creed: What Christians Believe and Why It Matters.* Doubleday, 2003.
Kaiser, Christopher B. *The Doctrine of God: A Historical Survey*. Crossways, 1982.
Kaylor, R. David. *Jesus, the Prophet: His Vision of the Kingdom of God on Earth*. Westminster John Knox Press, 1994.
Killian, Lindsey and Emily Palik. *The God of the Hebrew Bible and His Relationship to Jesus*. Association for Christian Development, 2005.
Kirkpatrick, A.F. *The Book of Psalms (XC-CL). The Cambridge Bible for Schools and Colleges*. Cambridge University Press, 1901.
Knox, John. *The Humanity and Divinity of Christ*. Cambridge University Press, 1967.
Kopecek, Thomas. *A History of Neo-Arianism*. Philadelphia Patristic Foundation, 1979.
Küng, Hans. *On Being a Christian*. Doubleday, 1976.
Kuschel, Karl-Josef. *Born Before All Time? The Dispute over Christ's Origin*. Crossroad, 1992.
La Due, William J. *The Trinity Guide to the Trinity*. Trinity Press International, 2003.
Ladd, George. *A Theology of the New Testament*. Eerdmans, 1974.
Lampe, Geoffrey. *Explorations in Theology 8*. SCM Press, 1981.
——.God as Spirit. SCM Press, 1983.
Lawson, John. *Introduction to Christian Doctrine*. Francis Asbury, 1980.
Lebreton, Jules. *History of the Dogma of the Trinity*. Benziger Brothers, 1939.
Lewis, C.S. *Christian Reflections*. Eerdmans, 1995.
——. *Mere Christianity*. HarperCollins, 2001.
Little, Spence. *The Deity of Christ*. Covenant Publishing, 1956.
Lohse, Bernard. *A Short History of Christian Doctrine*. Fortress Press, 1966.
Loofs, Friedrich. *Leitfaden zum Studium des Dogmengeschichte (Manual for the Study of the History of Dogma)*, 1890. Niemeyer Verlag, 1951.
——. *What Is the Truth About Jesus Christ?* Charles Scribner's Sons, 1913.
MacArthur, John. *The MacArthur New Testament Commentary: Hebrews*. Moody, 1983.
MacCulloch, Diarmaid. *The Reformation*. Penguin, 2003.
Mackey, James. *The Christian Experience of God as Trinity*. SCM Press, 1983.
Macleod, Donald. *The Person of Christ*. Intervarsity Press, 1998.

Major, H.D.A., T.W. Manson and C.J. Wright. *The Mission and Message of Jesus*. E.P Dutton and Co., 1953.
Marshall, Howard. *Acts, Tyndale Commentaries*. Eerdmans, 1980.
——. "Jesus as Lord: The Development of the Concept." ln *Eschatology and the New Testament*. Hendrickson. 1988.
Martin, Walter. *The Kingdom of the Cults*. Bethany House, 2003.
Matthews, W.R. *God in Christian Experience*, 1930, rep. Kessinger, 2003.
——. *The Problem of Christ in the Twentieth Century*. Oxford University Press, 1950.
McGiffert, Arthur. *A History of Christian Thought*. Charles Scribner's Sons, 1954.
McGrath, Alister. *Christian Theology: An Introduction*. Blackwell, 2006.
Meier, John P. *A Marginal Jew: Rethinking the Historical Jesus*. Doubleday, 1994.
Metzger, Bruce. *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. United Bible Societies, 1971.
Meyer, H.A.W. *Commentary on the Gospel of John*. Funk and Wagnall, 1884.
Milton, John. "On the Son of God and the Holy Spirit." Rep. in *A Journal from the Radical Reformation 5:2* (1996): 44-64.
Moltmann, Jürgcn. *The Spirit of Life*. Fortress Press, 1992.
Morey, Robett. *The Trinity: Evidence and issues*. World Publishing, 1996.
Morgan, Campbell. *Notes on Psalms*. Fleming Revell, 1947.
Morgridge, Charles. *The True Believer's Defence Against Charges Preferred for not Believing in the Deity of Christ*, 1837. Rep. Cristian Educational Services, 1994.
Morris, Leon. *The Gospel According to John (New In ternational Commentary on the New Testament)*. Eerdmans, 1995.
Mosheim, J.L. *Institutes of Ecclesiastical History*. Harper, 1839.
Mounce, William D. *Word Biblical Commentary: Pastoral Epistles*. Thomas Nelson, 2000.
Navas, Patrick. *Divine Truth or Human Tradition*. Authorhouse, 2007.
Newman, John Henry. *Select Treatises of St. Athanasius*. James Parker and Co., 1877.
Nicoll, W. Robertson. *Expositor's Greek Commentary*. Eerdmans, 1967.
Nolan, Albert. *Jesus Before Christianity*. Orbis Books, 1992.
Norton, Andrews. *A Statement of Reasons for Not Believing the Doctrines of Trinitarians*, 1833. Rep. University of Michigan, 2005.
O'Carroll, Michael. *Trinitas: A Theological Encyclopedia of the Holy Trinity.* Liturgical Press, 1987.
Oehler, Gustav. *The Theology of the Old Testament*. Funk & Wagnalls, 1893.

Ohlig, Karl-Heinz. *One or Three? From the Father of Jesus to the Trinity*. Peter Lang, 2003.
Olson, Roger and Christopher Hall. *The Trinity*, Eerdmans, 2002.
Olyott, Stuart. *The Three Are One*. Evangelical Press, 1979.
Orr, James. *The Virgin Birth of Christ*. Charles Scribner's Sons, 1912.
Otto, Rudolf. *The Kingdom of God and the Son of Man*. Lutterworth Press, 1943.
Packer, J.I. *Knowing God*. lntervarsity Press, 1998.
Paine, L.L. *A Critical History of the Evolution of Trinitarianism*. Houghton Mifflin and Co., 1900.
Pannenberg, Wolfhart. *Jesus – God and Man*. Westminster Press, 1968.
Parker, Samuel. *A Free and Impartial Censure of the Platonick Philosophie*. Oxford, 1667.
Peake, ArthurS., ed. *Peake's Commentary on the Bible*. Thomas Nelson and Sons, 1919.
Peters, George N.H. *The Theocratic Kingdom of Our Lord and Savior*. rep. Kregel, 1952.
Pettingill, William and R.A. Torrey. *1001 Bible Questions Answered*. Inspirational Press, 1997.
Pfeiffer, Charles F. and Everett F. Harrison, eds. *The Wycliffe Bible Commentary*. Moody Bible Institute, 1990.
Purves, George T. "The Influence of Paganism on Post-Apostolic Christianity." Rep. in *A Journal from the Radical Reformation* 8:2, 1999, 25-50.
Quick, Oliver. *Doctrines of the Creed*. Nisbet, 1938.
Rahner, Karl. *Theological Investigations*. Helicon, 1963.
Rees, Thomas, trans. *The Racovian Catechism*, rep. Christian Educational Services, 1994.
Reim, GUnther. "Jesus as God in the Fourth Gospel: The Old Testament Background." *New Testament Studies* 30, 1984: 58-60.
Reville, Albert. *History of the Dogma of the Deity of Jesus Christ*. Philip Green, 1905.
Rhodes, Ron. *The Heart of Christianity*. Harvest House, 1996.
——. *Reasoning from the Scriptures with the Jehovah's Witnesses*. Harvest House, 1993.
Robinson, John A.T. "The Fourth Gospel and the Church's Doctrine of the Trinity." In *Twelve More New Testament Studies*. SCM Press, 1984.
——.*The Human Face of God*. Westminster Press, 1973.
——.*The Priority of John*. SCM Press, 1985.
Rowley, H.H. *The Unity of the Bible*. Living Age, 1957.
Rubenstein, Richard. *When Jesus Became God: The Struggle to Define Christianity During the Last Days of Rome*. Harvest Books, 2000.

Sanders, E.P. and Margaret Davies. *Studying the Synoptic Gospels*. SCM Press, 1991.
Schaeffer, Ectith. *Christianity Is Jewish*. Tyndale House, 1975.
Schrodt, Paul. *The Problem of the Beginning of Dogma in Recent Theology*. Peter Lang, 1978.
Schweizer, Eduard. *The Good News According to Mark*. John Knox Press, 1970.
Scott, E.F. *The Kingdom of God in the New Testament*. Macmillan, 1931.
——.*The Spirit in the New Testament*. Hodder, 1923.
Segal, M.H. *A Grammar of Mishnaic Hebrew*. Oxford, 1927.
——. "Mishnaic Hebrew and Its Relation to Biblical Hebrew and to Aramaic." *Jewish Quarterly Review*, Old Series 20 (1908-1909): 647-737.
Showers, Renald and George Zeller. *The Eternal Sonship of Christ: A Timely Defense ofThis Vital Biblical Doctrine*. Loizeaux Brothers, 1993.
Snaith, Norman. *Distinctive Ideas of the Old Testament*. Epworth Press, 1944.
Snobelen, Stephen. "'God of gods and Lord of lords': The Theology of Isaac Newton's *General Scholium to the Principia*." Osiris 16, 2001.
Southern, Randy. *The World's Easiest Guide to Understanding God*. Northfield, 2003.
Spurgeon, Charles. *The Treasury of David*. Baker Book House, 1983.
Stott, John. *The Authentic Jesus*. Marshalls, 1985.
Strobel, Lee. *The Case for Christ*. Zondervan, 1998.
Swindoll, Charles. *Jesus: When God Became a Man*. W Publishing Group, 1993.
Swindoll, Charles and Roy Zuck, eds. *Understanding Christian Theology*. Thomas Nelson, 2003.
Terry, Milton. *Biblical Hermeneutics*. Zondervan, 1975.
Toon, Peter. *Our Triune God*. Victor Books, 1996.
Townsend, James. "C.S. Lewis's Theology: Somewhere Between Ransom and Reepicheep." *Journal of the Grace Evangelical Society* 13:24 (spring 2000).
Trakatellis, Demetrios Christ. *The Pre-Existence of Christ in Justin Martyr: An Exegetical Study with Reference to the Humiliation and Exaltation Christology*, Harvard Dissertation Series 8, Missoula, Montana: Scholars Press, 1976;
Treffry, Richard. *An Inquiry into the Doctrine of the Eternal Sonship of Our Lord Jesus Chris*t. John Mason, 1837.
Turner, Nigel. *Grammatical Insights into the New Testament*. T & T Clark, 1965.
Van Buren, Paul. *A Theology of the Jewish-Christian Reality*. Harper & Row, 1983.

Vermes, Geza. *The Changing Faces of Jesus*. Penguin, 2002.
Wachtel, Bill "Christian Monotheism: Reality or Illusion." *The Restitution Herald*, April, 1985.
Wainwright, Arthur. *The Trinity in the New Testament*. SPCK, 1980.
Walvoord, John and Roy Zuck, eds. *The Bible Knowledge Commentary*. Victor, 1983.
Watts, John D.W. *Word Biblical Commentary: Isaiah 34-66*. Word Books, 1987.
Weigall, Arthur. *The Paganism in Our Christianity*. G.P. Putnam's Sons, 1928.
Wendt, H.H. *System Der Christlichen Lehre*. Vandenhoeck and Ruprecht, 1906.
——.*Teaching of Jesus*. T&T Clark, 1892.
Wenham, Gordon J. *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*. Word Books, 1987.
Werner, Martin. *The Formation of Christian Dogma*, Harper, 1957.
Whale, J .S. *Christian Doctrine*. Cambridge University Press, 1952.
Whidden, Woodrow, Jerry Moon and John Reeve. *The Trinity*. Review and Herald, 2002.
White, James. *The Forgotten Trinity*. Bethany House, 1998.
Whiteley, D. E. H. *The Theology of St. Pau*l Blackwell, 1980.
Wilbur, Earl Morse. *Our Unitarian Heritage: An Introduction to the History of the Unitarian Movement*, Beacon Press, 1943.
Wiles, Maurice. *The Remaking of Christian Doctrine*. SCM Press, 1974.
Williams, George Huntston. *The Radical Reformation*. 3rd edition. Truman State University Press, 2000.
Wilson, Ian. *Jesus: The Evidence*. Harper & Row, 1984.
Wilson, John. *Unitarian Principles Confirmed by Trinitarian Testimonies*. Rep. University of Michigan, 2005.
Wilson, Marvin. *Our Father Abraham: Jewish Roots of the Christian Faith*. Eerdmans, 1989.
Wise, Michael, Martin Abegg, Jr., and Edward Cook. *The Dead Sea Scrolls: A New Translation*. HarperCollins, 1999.
Wright, N.T. "The Historical Jesus and Christian Thought." *Sewanee Theological Review* 39, 1996.
——.*Jesus and the Victory of God*. Augsburg Fortress, 1997.
Zahrnt, Heinz. *The Historical Jesus*. Harper & Row, 1963.

1. knjiga Mojsijeva
1:1 401,409,410
1:5 311,321
1:26 ..... 102, 350,351, 355,358, 376, 409
1:27 116,350
2:7 418
2:23-24 308
2:24 311
3:8 303
3:15 133
3:22 355
11:7 355
16:9 409
18:1 409
18:2 350
18:12 ..... 157, 177
18:27 159
18:30, 32 178
19:24 409
22:16 303
23:6 162
24:36 175
24:54 176
24:56 176
32:4 176
32:5 176
32:18 176
40:1 185
44:7 174
44:9 176
44:16 176
44:33 176
47:18 177
49:10 413
2. knjiga Mojsijeva
3:14 ..... 100, 107
3:14-15 409
4:2 409
4:16 ..... 116, 185
4:22 ..... 116, 189,229
4:22-23 108
7:1 116,185
14:31 137
20:3 107
23:17 160
23:20-21 334
23:21 186
3. knjiga Mojsijeva
19:18 57,247
4. knjiga Mojsijeva
1:18 415
2:2 415
6:24-26 ..... 102, 358
13:23 321
15:37-41 ..... 39, 160
24:17 413
32:25 174
36:2 177
5. knjiga Mojsijeva
4:35 ..... 40, 185
4:39 40
6:4 ..... 2, 15, 28, 36, 39, 42, 43, 44,47,52,57,59,60,65, 74, 81, 85, 102, 108, 140, 155, 185,196,197,209,235,239, 243,249,250,302,308,312, 320,321,351,390,410
6:4-5 ..... 57, 76, 79, 83, 247
6:4-9 ..... 8, 39, 108, 114, 160
6:13 140
10:17 160
11:13-21 ..... 39, 160
17:15 413
18:15-19 ..... 38, 115, 133, 293,365
25:4 131
Isus Navin
3:11 160
Sudije
13:7 147
20:1 311
1. Samuilova
12:18 137
22:12 162
23:25 137

24:6 176
24:10 177
25:27 176
25:28 176
25:30 176
25:31 176
25:32-33 137
26:15 184
26:16 184
29:8 174
2. Samuilova
2:5 184
4:8 176
7:12-14 ..... 200, 217
7:14 ..... 86,218, 272,279, 346,419
10:3 185
11:11 177
14:20 177
18:28 177
19:27 177
19:28 177
22:32, 33, 40 195
24:3 177
1. Carevima
1:2 177
1:11 184
1:43, 47 184
12:27 185
18:7 162
18:13 177
19:14 256
20:9 177
2. Carevima
2:15 152
2:19 174
1. Dnevnika
21:3 177
22:9-10 413
29:20 136
2. Dnevnika
2:14 184
31:8 137
Jezdra
10:13 310
Nemija
11:1 310
Jov
1:6 116
10:13 275
12:13, 16 275
23:14 275
28:28 159
31:15 162
33:4 162
38:4 350
38:7 ..... 116, 350
Psalmi
2:2,6,7 ..... 118, 293
2:7 ..... 86, 148, 218, 219, 236, 261,262,266,267,269,270, 272,277,279,300,347,352, 353,419
7:9 145
16:8-11 170
18:32, 39 195
22:30 178
33:6 108
44:7-8 409
45:6 116,185
45:6-7 .....401, 409
45:11 ..... 184, 185
82:6 ..... 115, 185, 236, 405, 409
86:10 ..... 32, 145, 256
89:26-27 ..... 218, 346
89:27 ..... 189, 200, 210
102:13 ..... .421, 422
102:16 ..... .423
102:18 ..... 422, 423
102:22 420
102:23-25 420
102:25 .... 420, 422
102:25-27 ..... .401, 409
104:30 244
105:15 148

110:1 ..... 27, 32, 47, 50, 85, 86,87,89,90,92, 142,149, **156-86**,203,213,240,241, 242,248,282,285,293,352, 353,366,408,412,418
110:2 194
110:3 ..... 218, 352
110:4 241
130:6 178
132:11 415
Priče
8:22 401,406
Propovednik
4:9 310,311
4:11 310
4:12 310,311
Isaija
2:4 413
6:3 ..... 102, 358
6:8 ..... 350, 355
9:6 ..... 133, 194, 285,292,306, 409,423
11:2 ..... 194, 362
11:6 413
11:9 413
11:12 413
13:6 415
22:5 178
27:12-13 413
28:2 178
37:16 256
40:5 413
40:11 108
40:13 360
40:28 107
42:1 347
42:8 242
43:10-11 242
43:10-12 40
44:6 242
44:24 .....33, 40, 75, 190,238, 292,419
45:5 ..... 40, 196,256
45:6 256
45:15 40
45:21 256
46:10 349
48:14-16 260
49:5 ..... 162, 217
51:16 422,423
53:11 134
Jeremija
1:5 162
22:30 414
29:23 151
30:9 219
30:21 284
31:9 189
33:14-21 219
46:10 178
50:25 178
Danilo
2:46 136
3:25 409
7:14 143
7:27 143
9:9 178
12:8 409
Osija
1:10 ..... 26, 119
2:9-16 108
11:1 ..... 116, 346
11:1-3 108
Amos
4:2 303
Mihej
4:1 413
4:3 413
5:2 ..... 193, 306
5:4 194
Sofonija
3:9 413
Zaharija
11:8 310
14:7 349
14:9 383

Malachi
1:14 178
2:10 41,154,305
3:1 366
3:6 224
Matthew
1:1 ..... 120, 144,258,265,275, 282,284,379,381,417
1:6-7 413
1:12 414
1:15 414
1:16 414,415,416
1:18 ..... 201,202, 217,258,275, 279,282,284, 381,415, 418, 419
1:20 ..... 209, 217, 258,279,352, 418, 419
1:23 186
1:25 ..... 223, 415
2:2 379
2:6 379
2:9 352
2:11 138
2:15 ..... 279, 346
3:17 347
4:10 ..... 81, 140
5:5 381
5:9 192
6:1 288
6:20 290
7:21 37
7:22-23 94
7:24 ..... 37, 106
8:2 137
12:18-21 347
15:9 378
15:22 ..... 25, 148, 184, 214
16:15-18 ..... 26, 118
16:16 ..... 118, 119, 353, 383
16:16-18 ..... 24, 25, 28, 171, 215,287
18:26 138
18:31 191
19:4 324
19:16-17 34
19:17 ..... 34, 81, 305,411
19:28 ..... 251, 424
20:30 184
20:31 ..... 25, 148,214
21 :33-41 306
22:29 156
22:34-40 57
22:37 ..... 77, 140, 314
22:42-45 159
22:44 86,157,178
22:46 156
23:8 88
23:8-10 179
23:9 ..... 49, 81
24:14 ..... 382, 416
24:22 421
24:35 106
24:42 185
25:19 416
25:34 ..... 288, 290
26:64 171
27:46 347
27:54 347
28:18 ..... 190, 293, 424
28:19 ..... 69, 73, 98, 361
28:19-20 382
28:20 400
Marko
1:1 ..... 148, 347
1:11 347
1:14, 15 ..... 84, 123, 382
1:15 416
2:6 399
2:7 81
2:28 239
6:3 415
8:29 118,386
8:38 ..... 37, 156
9:7 ..... 39, 243
10:6 ..... 75, 190, 418
10:17-18 75

10:18 .....49, 77, 81, 82, 111, 140, 296, 315,349,366,399, **411**
10:21 315
12:26-27 112
12:28,29, 32 65
12:28-34 ..... 8, 28, 35, 36, 38, 42, 47, 50,57, 74,85,89, 156, 161, 165, 185,239, 240, 286,304
12:29 .... 2, 19, 31, 39, 49, 51, 52, 64, 74, 77,81,98, 120,140, 209,235,242,294,296,302, 317,320,351,390
12:29-30 ..... 76, 77, 83, 314
12:29, 32 ..... 7, 44, 59, 102
12:32 167,315
12:32-34 181
12:35-37 ..... 85, 185, 241
12:36 ..... 86, 248
12:37 156
13:20 421
13:32 231,349
14:20 315
14:61 347
14:61-64 148
14:69 315
15:34 347
15:39 ..... 148, 347

Luka

1:1-4 200
1:17 ..... 152, 360
1:32 ..... 107, 199,200,217,283
1 :32-33 199
1:32-35..... 270
1:33 217
1:34 200,210
1:35 ..... 86, 107, 142, 192, 194, 199,200,201,203,204,205, 210,212,213,215,217,225, 258,279,307,320,352,381, 418, 419
1:43 ..... 86, 92, 184,203
2:11 ..... 27, 52, 86, 89, 92, 184, 185,232,241,353
2:13-14 350
2:19 216
2:26 ..... 89, 147, 176, 185,232
2:49 200
3:22 347
3:23 ..... 415, 416
3:24 414
3:27 ..... 4 14, 416
3:31 413,416
3:38 ..... 116, 120, 229, 283, 346
4:8 81
4:43 ..... 128, 193, 252, 382, 413
5:21 81
6:35 192
6:46 37
8:1 252
9:20 118
9:35 ..... 38, 121
10:17 131
10:26 140
10:27 ..... 77, 314
14:10 137
18:8 17
18:19 81,411
20:9 416
20:36 418
20:41-44 179
23:2 76
23:47 347
24:19 195
24:44 ..... 8, 25

Jovan

1:1 ..... 48, 98, 105, 111,273,275, **273-75**,292,330,348,363, **364-66**,392,396,**401-2**, 407,409
1:1-3 337
1:3 273
1:3-4 365
1:5 275
1:6 239,275

1:9 275
1:10 ..... 275, 337
1:12-13 259
1:13 ..... 259, 275
1:14 ..... 111, 190, 206, 274, 275, 365,407
1:15, 30 287
1:17 274
1:18 ..... 65, 91, 105, 190,364, 392,403
1:29,36,45 118
1:34 347
1:49 ..... 118, 119, 171
3:2 136
3:13 403
3:16 ..... 190, 292, 407
3:18 190,407
3:34 115
3:36 ..... 37, 301
4:21 65
4:22 28,74
4:24 ..... 3, 22, 237
4:25 291
4:26 ..... 34, 291
5:18 239
5:18-19 76,236
5:19 .....115, 239,287
5:22 ..... 153, 383
5:27 153
5:37 71
5:44 ..... 20, 44, 49, 81, 90, 253, 255,293,295,304,331,396
6:38 292
6:44 71
6:51 292
6:62 287
6:69 ..... 118, 147
8:17-18 47,256
8:24 291
8:28 115
8:40 396
8:41 ..... 81, 154
8:41,54 65
8:51 289
8:53 289
8:54 28
8:56 .....289, 291
8:58 ..... 254, **289-91**, **403-4**, 408
9:35 137
10:11 291
10:30 .....67,239, 345, 348,359, **404**,408
10:33 .....236, 296
10:33-38 .....111, 399
10:34-36 .....115, 236, 293, 409
10:35 8
10:36 .....114,115, 192, 236
10:38 ..... 348, 396, 399
12:45 396
12:48 37
12:49 396
13:3 273
13:13 ..... 38, 54, 400
14:5-7 395
14:6 .....291, 305
14:8-11,28 395
14:9 .....188, 396
14:9,10.....345
14:10-11 .....348, 396
14:14 186
14:15 37
14:20 348
14:23 256
14:26 130
14:28 .....47, 239, 358
15:10 37
16:2 ..... 25, 123, 216
16:13 130
16:13, 14 362
16:28 273
17:1 7

17:3 .... 20, 28, 44, 49, 50, 51, 64, 65, 71,81,84,90,91, 111, 112, 120, 140, 166, 185,217, 228,237,245,246,253,255, 256,258,275,276,278,287, 289,293,295,297,302,304, 305,312,331,345,395, 396, 420
17:4 291
17:5 ..... 287, 288,289, **290-91**,332
17:11, 22 239
17:20 288
17:21 256
17:21, 23 ..... 348, 396
17:22 288
17:24 288,291
19:7 76,114,214
20:2 ..... 393, 400
20:13 184,393
20:15 394,400
20: 16 .....398, 400, 407
20:17 ..... 65, 81, 150,273,287, 395,400,405
20:18 393,400
20:20 394
20:21 239
20:25 ..... 386, 394
20:26-29 387
20:28 ..... 98, 105, 111, 259, 365, **385-412**
20:29 394
20:30-31 395
20:31.. ..... 119, 120,287,291
21:7 397
21:12 397
21:15-17 397
21:20 398
21:21 398

Dela

1:3 ..... 12, 129
1:6 129,417
1:7 129
1:8 382
2:14 169
2:22 136
2:22-24 170
2:26 412
2:30, 33 105
2:32 170
2:33-36 170
2:34 47
2:34-36 ..... 85,92,164,182, 241,248
2:36 ..... 184, 191, 243, 387, 399, 408, 412
3:12-26 109
3:13, 18 105
3:22 ..... 38, 365
3:23 301
3:25, 26 105
3:26 ..... 172, 193
4:24 109
4:30 172
5:30 ..... 9, 105
5:32 ..... 37, 38
7:22 195
7:30 334
7:35 133
7:37 365
7:38 ..... 133, 334
7:56 171
7:59 186
9:4 240
10:25 137
10:41 11
13:17 85
13:23 279
13:23-41 13
13:30-31 11
13:33 ..... 218, 261, 272, 279, 347,419
13:34 ..... 218, 261, 419
15:28 137
17:29 105
17:31 ..... 136, 153

19:8 ..... 130, 252, 413
20:24-25 ..... 130, 252
20:28 105
22:7 240
22:14 ..... 9, 41, 150
24:14 ..... 41, 85,150,252
24:15 41
25:26 185
26:14 ..... 240, 398
28:23, 31 ..... 130, 252, 413

Rimljanima

1:1-4 218
1:3 ..... 148, 187, 279,417
1:4 ..... 148, 191, 279,348
1:8 248
1:25 237
3:2 ..... 33, 40, 164
3:10 316
3:29 ..... 39, 41, 151,252
3:30 ..... 44, 49, 90, 140, 168, 249, 253,315
5:10 240
5:14 265
5:16-19 316
5:19 167
7:25 248
8:15 362
8:16 152
8:26 ..... 152, 362
8:29 ..... 215,251, 307
9:5 ..... 105, 213, 392
9:10 315
9:26 ..... 26, 119
10:2 134
10:9 .....53, 149, 243
15:6 ..... 150, 244
16:18 185
16:27 140

1. Korinćanima

1:2 191
1:24 274,292
2:13 130
2:16 360
6:2 251
7:10 401
8:4, 6 ..... 140, 250, 420
8:4-6 ..... 43, 44, 49, 113, 120, 166,242,248
8:5-6 243
8:6 ..... 84, 88, 104, 184, 185, 191, 243,244,250,257,353
10:4 286
10:6, 11..... 286
11:3 251
11:7 187
12:3 ..... 53, 149, 412
14:29-30 131
15:23 227
15:24-28 ..... 244, 249
15:25 248
15:28 ..... 213, 251
15:45-46 374
16:22 ..... 184, 241, 243, 282

2. Korinćanima

1:3 ..... 150, 244
1:20 248
1:21 148
2:4 396
3:18 360
4:4 188
4:5 ..... 53, 149
4:6 ..... 188, 306
5:1 288
5:17 424
5:19 ..... 51, 396
11:3 106
11:4 337
11:31 ..... 52, 244
13:13 73
13:14 98

Galatima

3:16 88
3:20 .....49, 88, 113, 140, 151, 166,167, 249,314,315
4:4 ..... 147, 187,286

Efescima
1:3 .....112, 150,244
1:4 190,292
1:10 189
1:13 424
1:17 150,244
3:5 132
3:9 109
3:11 189,292
4:4 242
4:5 184
4:5-6 249
4:6 .....44,49, 150, 242
4:11 131
5:20 150
Filipljanima
2:5-11.....186-88, 278, 399
2:9 278
2:9-11 243
2:10 278
2:1 .....53,149,244,249, 278,412
3:8 185
Kološanima
1:3 244
1:5 290
1:13 189,283
1:15 145,396
1:15-19 188-91
1:16 292
1:18 145
2:8 ..... 48, 198
2:9 396
3:17 248
3:24 185
1. Solunjanima
2:10 137
4:2 131
2. Solunjanima
2:10 16
2:10-11 80
1. Timotiju
1:17 43,44,49,140
2:4 48
2:5 ... 44, 47, 49, 50, 59, 88, 120, 168,171,187,242,249, 256,277, 293,315,353, 383,420
3:16 257
5:18 131
6:3 ..... 37, 63, 123, 384
6:15-16 44
6:16 ..... 145, 191,207, 225, 240,419
2. Timotiju
1:9 332
2:8 .....25, 144, 218
3:16 8
4:3-4 17
Titu
2:13 ..... 105,213,259, 392
Jevrejima
1:1 .....104, 109, 330
1:1-2.....190,306,334, 419
1 :2 .....109, 401 , 419
1:3 396
1:4-7 182
1:5 ..... 218,261,270,272,279, 347, 419
1:6 ..... 147, 218, 281
1:8 ..... 98, 105, 116, 259, 365, 401,409, 418
1:8-9 .....111, 392
1:9 .....105, 182
1:10 .....409, **418-24**
1:13 248,418
2:3 ..... 38, 123, 241, 383, 384
2:5 ..... 423, 424
2:11-13 400
3:1 .....11, 64
4:4 .....190, 418
5:1 .....153, 418, 420
5:5 .....261, 270, 272, 347
5:9 .....37, 38
6:20 241
7:14 .....144, 218

7:17,21 241
9:11 423
10:5 224
10:12-13 241
12:2 145
13:8 89,97

Jakovljeva

1:13 240,419
1:17 292
2: 19 ..... 49, 90, 243, 249, 253, 315,320
3:15 292
4:12 49

1. Petrova

1:3 150
1:4 290
1:20 274,285,374

2. Petrova

1:1 ..... 105, 392
1:17 347
3:2 132
3:16 131

I. Jovanova

1:1-2 273
2:26, 27 362
4:1-6 381
4:2 337,371
4:2-3 371
5:1 119
5:5 119
5:7 ..... 257, 324, 330
5: 12 119
5:18 ..... 218,258,261,265, 272,418
5:20 ..... 105, 134, 258, 345, 384, 392,397
5:21 ..... 90, 253

2. Jovanova

7 337
7-9 ..... 123, 384

Judina

3 29
25 ..... 44, 49, 140

Otkrivenje

1:1 ..... 349, 404,406
1:3 127,129
1:17 145
2:7 405
2:8 191
2:23 145
2:26 251
2:27 405
3:2 406
3:5 406
3:9 ..... 136, 144
3:12 406
3:14 ..... 145, 191,406
3:21 ..... 251, 406
5:1-14 404
5:6 191
5:9 ..... 144, 145
5:10 381
5:12 ..... 145, 191
7:14 185
7:15 144
11:8 191
13:8 ..... 191, 225, 288, 292
15:4 ..... 129, 145, 146
19:11 409
20:4-6 312
20:11 424
21:1 424
22:3 143
22:7 127
22:16 ..... 144, 218, 417
22:18, 19 ..... 127, 129
22:20 415

Aronov blagoslov, 102, 358
Avram
  Isusovi preci, 117, 120, 133-34, 147
  Bog govori sa, 107, 409
  Isus je pre, 254, 254n5, 289-91,403
achadim, 308
Tomina Dela, 227
Adam, 116, 229, 251, 265, 308, 346
Adamiti, 331
Adonai (GOSPOD)
  konfuzija oko, 86-87, 156-62, 164-65, 164nn39-40,407-8,407n29
  učestalost upotrebe u Bibliji, 31 n2, 87, 159
  Hebrejski jezik i, 86-87, 156-68,173-78,181,241, 248,390,401,408- 10
  upotreba samo za božanstvo, 157, 159-62, 160n23, 161n30, 163, 163n38,353
adoni (gospod)
  konfuzija oko, 86-87, 156-62, 165-66
  učestalost upotrebe u Bibliji, 85- 87, 158-59, 168n49
  Hebrejski jezik i, 86-87, 156- 68,173-78,181,241, 248,390,401,408- 10
  Mesija se pominje kao, 89, 158, 168, 179
  "moj gospod," 85- 87
  izgovor, 165
  upotreba za ljude i anđele, 87n54, 158, 163, 163n38, 165-66, 167n46, 174n54, 185,352-53
  adaptionizam (dinamički monarhianizam), 334-35
usvajanje, 260-6lnl4, 386n4, 413-14,414n4,416
Aetije, 280
Božji poslanici
  Adam kao, 116
  anđeo kao,80,87, 163n38, 183, 186
  Isus kao, 27n18, 50, 143-45, 186, 193-94,235,239-40,293, 297-98,423
  Mojsije kao, 94
  Pavle kao, 130
Agripa (car), 185
aionios, 424
Aleksandar iz Aleksandrije, 17, 320
Alford, Henry, 258nl0, 260n13, 276-77,276n53,300,312
izmene
  Avgustinova, 276n52, 278, 287n82
  Beza o, 276n52
  u Biblijama, 76,205, 211-12n35, 273n45,399,411-12
  u crkvenim tumačenjima, 35, 51, 134,196- 97,262,276-77, 280,320,342,408
  falsifikati, 67-68, 73nn23- 24, 257- 58, 258n10, 276n52, 324,330,371n111,399, 403
  gnostički uticaji, 96, 259, 300, 320,336,367,372-75,403
  grčka misao kao, 66, 159, 191, 196-98,257-60,294,372-73
  doktrina inkarnacije, 257-58, 298,306n7,371,375
  izmene, 163-64, 174-75, 174n54, 177,352,421n1
  Sheme, 61,75-76,81,89, 94,140, 161n30, 183,237, 267
  Sina Božjeg u Boga Sina, 120, 205,237,280,379
  Tertulijan o, 259
  Takođe videti pogrešne prevode;

hristologija preegzistencije; Trijadologija
Ambrozije, 276
American Unitarian Association, 340
preci
usvajanje i, 260-61n14, 386n4, 413-14,414n4,416
Isusov identitet kroz, 144, 235, 379,413
Marijin, 416
preegzistenciju nasuprot, 219,236, 283
preduslove za Mesiju, 133-34, 235, 413, 415
Takođe videti rođen, Isus kao
Anchor Bible, 387
Anderson, Hugh, 59-60, 247
Andrew, 386n4
anđeli
kojima se obraća sa gospode, 158n16, 161n30, 163n38, 166n44, 171, 174n54, 185
kao Božji poslanici, 80, 87, 163n38, 183, 186, 199
kao stvorenja, 215
Sveti Duh kao, 329
besmrtan, 418
Isus koji nije, 418
Isus viđen kao aktivan u Starom Zavetu kao, 126nl2, 132-35,334,376,409
kao sinovi Božji, 215, 229
„mi“ tekstovi, 47, 94n4, 255n7, 256, 313,350,355,376,389
Takođe videti Gavrila
Anthony, St., 10- 11,68
antihrist, 337, 371
antisemitizam,5, 19-20,52,122-23,299-300

anti-trijadolozi, 21n12, 66, 327, 329-30,338,338n37,351
Takođe videti Serveto, Migel
apostolsko učenje, 64, 93, 130, 226, 356
apostolsko učenje, 23n15
Aqiba, 317
Akvinski, Toma, 276n52
aramejski, 143, 184, 235, 241, 390-91,398-400,407-8
Aretije, 276n52
arujansko gledište, 17-19, 228- 30, 335- 36,338n37
Aristides, 205n23
Arije, 17- 18, 18n9,229-30,280, 327,335,338n37
Armstrong, Karen, 18n9, 66-67, 68n9, 74-75
Armstrong, Richard A., 21-22, 343n5
Artemon, 335
Asclepiodorus, 335
Atanasijsko učenje, 15, 23n15, 58-60,229,280
Atanasije Aleksandrijski, 17, 19, 68,112,228-29,263-64,280
Atlanta Bible College (Georgia), 336n34
iskupljenje, 11, 327
Auer, F., 333
Avgustine, 134, 263n19, 269, 276, 276n52,278,287n82,288
Aurelije (car), 335
Bacon, B.W., 422
Bar Kokhba pisma, 391
Barclay, William, 96-97,343
Barrett, C.K., 76n28, 115, 345
Barth, Karl, 355n46
Vasilije iz Cezareje, 18, 81, 112
Bateman, Herbert, 163-64
Bauckham, Richard, 89, 181, 183
Baumgartner, W., 81n43, 308n10, 314n19
BeDuhn, Jason, 135, 139
"početak bez početka," 264-65
Takođe videti večno stvaranje
rođen, Isus kao
poricanja, 209, 277, 280

egeneto (gennao), 147n52, 274n50
ginomai (genomai), 147n52, 273n45,286n79,364
hiphil, 266
Isusov identitet zbog, 142, 144, 193-94,199-200,204, 210-17,224,235,279,321, 379,413
značenje, 133, 258-73, 261nn15-16,263-66
monogenes, 273n45, 364
qal, 266
Beisner, E. Calvin, 320n32
Beveridge, Bishop William, 69-70
Beza, Theodore,276n52,288
Biblija
izmene u, 76, 205, 211-12n35,273n45,399,411-12
iskrivljeni tekstovi iz, 67, 73n23, 257-58,258n10,324,330, 371n111
kao božansko otkrovenje, 8, 8n4, 395
preferiranje delova, 80, 123-31, 125n12, 131, 156, 210, 301,384
sola scriptura i, 22-23, 99, 222,245,318
Takođe videti verzije biblije
Verzije Biblije
Amplified Version (A V), 49n30, 151,167,314,396
Barkar's Bible, 287n80
Bible in Basic English (BBE), 315
Douay-Rheims-Challoner, 403, 407nn27 ,n29, 411
English Standard Version (ESV), 360
francuski prevodi, 365
Geneva Bible, 287n80
nemački prevodi, 365, 371n111, 381
Jerusalem Bible (JB), 259, 403
The Living Bible, 337
MacArthur Study Bible, 160-61
Nave's Topical Bible, 158
New American Bible (NAB), 116n4, 138,164,273,311, 386,386n4,400n23,403, 407
New American Standard Bible (NASB), 164, 164n40
New International Version (NIV), 165, 273, 291n35, 314
New International Version Study Bible, 155, 350, 355n38
New Jerusalem Bible (NJB), 288, 314,386,403-4,407n29, 412
New Living Translation (NLT), 273,314,378
New Revised Standard Version (NRSV), 138, 165n353, 407,407n29
Revised Standard Version (RSV), 165, 260, 291, 407n29
Revised Version (RV), 162n36, 165,205,209,261,321
Rotherham Emphasized Bible (REB), 287n80
Scofield Reference Bible, 155, 157-58
Theodotian Old Testament, 143
Tyndale Bible, 273n45, 314
Vulgate, 407n29
Takođe videti King James Version (KJV); Septuagint (LXX)
Biddle, John, 324-26, 330, 333, 339
binitariizam, 141
biteizam, 230
Blandrata, George, 338
huljenje čin 1698, 339
huljenje

izmene, 325, 338, 348, 399
smrt Boga kao, 225
Isus jednak Bogu kao, 83, 115, 359,399
Marija kao bogorodica, 224
množina Bogova kao, 27, 329
krv mešanje, 259
Boice, J.M., 308, 310-12
Borg, Marcus, 84n47, 86n56, 88n56
Boyd, Gregory, 242, 255n7, 326n9
britanski i strani unitaristi Asocijacija, 339
Brown, Colin, 48n27, 94n2, 115n5, 215,237,348n22,360n75, 366
Brown, Dan, 226, 385
Brown, Driver & Briggs, 81n43, 120n7, 174n52, 194n5, 308n10, 311
Brown, Harold O.J., 15-16, 60-61
Brown, Michael, 310
Brown, Raymond
o „pozivu“ 211n34
o Isusovom identitetu, 111-12, 367, 387
o Isusovom rođenju, 192, 268n34
o gubitku hrišćanstva, 367
o molitvama upućenim Isusu, 392
o preegzistenciji, 202-3
o problemima u prevodu, 401n24, 412

Bruce, F.F.
o najranijim hrišćanskim verskim učenjima, 149
o posledicama pogrešnih verovanja, 4
o Luterovom teološkom testu, 131
o značenju „podizanja“ 261n16,272n43
o pogrešnom unošenju Isusa u Stari Zavet, 132
o preegzistenciji, 342
citiranje Carl Henry-ja, 52
i sola scriptura, 22
o ispitivanju kanona, 131
o problemima pri prevođenju, 420-22, 421n1
Brunner,Emi1,355n40
Bultmann, Rudolph, 387
Buswell, J.O., 221-22
Buzzard, Anthony, 366n97, 376n125, 404n26,408,417n9
Caird, C.B., 274
kalendar, jevrejski, 122n3, 294n89
Kalvin, Žan
pisma princezi, 10n5
preferiranje delova Biblije, 128-29, 131
Serveto i, 9-10, 180, 316, 328,351
prevodi od strane, 287n80
o Trojstvu, 109n44, 330, 359n72,404,408
Kalvinizam, 223, 340
Campbell, Alexander, 222- 23
kapitalizacija
greške u, 73n23, 162n36, 165-66, 166nn43-44,275,409
u tumačenju, 54, 142, 152, 162,174,248,273-75,409
Takođe videti pogrešne prevode
Carroll, Lewis, 264n23
Casey, Maurice, 123
Chadwick, Henry, 335
Channing, William Ellery, 340
Chapman, Colin, 99-100
Chillingworth, William, 338
Chopra, Deepak, 305
Christian Research Institute, 165n41
Hrišćanstvo
Davidov zavet i, 34, 37-38, 113, 119, 126n12,201,217, 263,291,301
temelji, 52-54, 57, 61, 76, 107, 118,314

gnostički uticaji u, 96, 259, 300,320,336,367,372-75, 403
srce, 97n9, 128- 30, 134, 251- 52,282, 300n102, 381-82,413
paganizacija, 41, 61, 95-96, 95n6, 133-35, 180, 195-98, 223- 25, 299
platonska filozofija u, 5, 48, 227- 28,319,330,367-69, 372-73
Takođe pogledati trijadologija; unitarizam
Hrizostom, 276
Crkva Engleske, 54, 54n35, 70, 316,324,339
crkveni jezik, 262, 276-77
Takođe viedti izmene; jezik, redefinisanje
obrezivanje, 8, 8n4, 49, 75, 294n89,315
Clarke, Adam, 221,387,409
Kliment Aleksandrijski, 411
Kliment Rimski, 131
zbirne imenice, 309-10
uslovna besmrtnost, 328n13
Congar, Yves, 112, 150n2
Coniah, 4 14n3
Konstantin (car), 17, 131n20, 226-30,234,385
Kornelje, 137
sabor u Aleksandriji, 361
sabor u Halkedonu
anateme, 216, 387
učenje, 23, 23n15
Isus iz, 229-32, 357
trijadologija i, 5, 15, 23n15, 53,60-61, 136,152-53, 333,406-7
doktrina dve prirode, 15, 280-81, 399
sabor u Konstantinopolju, 18, 153, 216,361,363,396n18
sabor u Nikeji
anateme, 216, 387
učenje, ln4, 23, 23n15, 230, 385
identitet Boga na, 136, 228-37
Sveti Duh i, 363
trijadologija i, 5, 15, 53, 59-61,152-53,333
učenja
apostolsko učenje, 23n15, 64, 93, 130,226,356
atanasijsko, 15, 23n15, 58-60, 229,280
Halkedon, 23, 23n15
Nikeja, 1n4, 23, 23n15, 230, 385
Takođe videti Shema
Cuiper, Frances de, 331
Cullmann, Oscar, 220,241-42
Cupitt, Don, 192n3, 298, 336n33, 380n2
dokument iz Damaska, 281
Damaz (papa), 18
David
nazvan gospod, 184-8 5
neprijatelji, 9-10, 10n5
obraćanje Bogu od strane, 32, 86, 156-59, 163-65
Isus koji će biti potomak, 25, 107, 116-17, 120, 133-34, 147-48,217,235, 279,379, 413-17, 414n4
Saul i, 176
obožavan, 136-37, 144
David, Francis, 331, 338
Davies, W.D., 305-6
Svici sa Mrtvog mora, 219, 274, 281-82,391
smrt
Božja nemogućnost, 135, 145, 170,191,207,225, 231, 240, 419
zamišljana kao san do vaskrsnuća, 328, 328n13, 331n30,332

smrtna kazna za jeres, 9-10, 10n5,20,25,45,51
veroispovesti,20n11
Adventisti, 327
Anabaptisti, 328, 330-32
Baptisti, 339
Hristadelfijanci, 327
Crkva Hristova, 222-23
Crkva Engleske, 54, 54n35, 70,316,324,339
Božja crkva Avramove vere, 327
Crkva sedmoga dana, 327
Jehovini svedoci, 18n9, 159, 207,334,418
Metodisti, 339
poljska braća, 325-26
Presbiterianci, 339-40
Protestanti, 99, 123, 135
Adventisti sedmoga dana, 312
unitarni univerzalisti, 3n8, 54n36,328,328n14
unitaristi, 331, 338-41
Ujedinjena luteranska crkva u Americi, 124
Takođe videti rimski katolicizam
dispenzioalisti, 125, 125n12
akt o disidentskim kapelama 1844, 339
diteizam, 117, 3 73
božanska služba, 137, 140, 143-44
Takođe videti obožavanje
dvostruka predestinacija, 223
douleuo, 143
Drum, Walter, 157
dualizam. Videti doktrinu dve prirode
Dunn, James, 200-201, 243-52, 267
Durousseau, Clifford Hubert, 385
dinamički monarhijanizam, 334- 35
Ebioniti, 385n1
echad, 81,307- 13,309n,321,351
egeneto (gennao), 147n52, 274n50
ego eimi, 235, 291n37, 404
Ehrman, Bart, 67n6, 226n2, 230, 254n4,376-78,403
eis, 7, 81, 88, 91, 167,304,307-8, 314-16,404
El Elyon (Most High), 107
el gibbor, 194, 365n96
El Shaddai, 365n96
Ilija, 256
Elizabeta, 27, 86, 92, 184, 203, 280,283
Ellens, J. Harold, 319, 368
elohim
učestalost upotrebe u Bibliji, 31, 103,105,238
Isus nazvan, 392-93, 395
Mojsije kao, 94n4
kao oblik množine, 94n4, 102-3, 351, 357-58
kao naziv za važne ljude, 94n4, 115-16, 399
zamenica u jednini sa, 31n2, 40, 51 ,80, 120, 238,410
Strong's o, 367
sam kao stvoritelj, 33, 238
Takođe videti Bog
Emmons, Nathaniel, 222
en, 167, 167n41,404
Jefrem, 411
Epifanije, 318
Barnabina poslanica, 355
Erazmo, 330
Erickson, Millard, 45-47, 263
suština (filozofska), 40, 43-44, 46-47,53, 87-89,103, 105-6,233,265n27,276
Takođe videti grčka misao
večno stvaranje
Biddle o, 325
Clarke o, 387
komunikacija preko, 110
kao kontradikcija, 266, 306, 330
na silu uneto u Bibliju, 221- 23, 262-66,269-72

Trojstvo koje zahteva, 70, 222, 264, 352
Takođe videti rođen, Isus kao; hristologija preegzistencije
euhemeristička jeres, 399
Evnomije,280
Euzebije iz Cezareje, 17, 402n
Euzebije Nikodimski, 17
Evstatije Antiohijski, 17
Etirnije, 276
Eticijanizam (monofistička jeres), 387
Eyre,Alan,324n1,326n6,332n21
Farrar, F.W., IOnS, 161, 254n3
Felix of Urge, 338
Ficino, Marsilio, 330
Fitzmyer, Joseph A., 183n72, 203-4,204n20,235, 357n54
Flusser, David, 178, 390
zakoni ishrane, jevrejski, 75n26, 122n3, 294n89

predskazanje, 169, 183, 254, 274, 274n48,285,285n77,291-92,374
falsifikati, 67, 73nn23-24, 257-58, 258n10,276n52,324,330, 371nl11, 399,403
Fortman, Edmund J ., 354n35, 356n42,360n76,361n78
Freeman, James, 340
Gavrilo, 89, 142, 198-200, 203, 209-11,215,224-25
Geisler, Norman, 156-57
geneologije
dvostruka, 413
Isusov identitet preko Davida, 144,217,235,279,379, 413-15, 414n4
Josifova, 413, 416
Marijina, 416
u Novom Zavetu, 120, 346, 379
kvalifikacija za Mesiju preko, 133-34,147,210,235,279, 413-16
Takođe videti preci
stvaranje. Videti rođen, Isus kao; večno stvaranje
genesis, 147,202,217,265,275, 279-84,381
gennao (egeneto), 147n52, 274n50
Gershom, Baruch, 321- 22, 413, 415n5
ginomai (genomai), 147n52, 254n5, 273n45,286n79,364
gnostički uticaji, 96, 259, 300, 320,336,367,372-75,403
Bog
izmenjen biblijski koncept, 28, 147, 187, 195, 198-200, 343,365-66
greška drugog, 154, 164--65, 171-72,183,191,209, 212, 228,234,251,307,370--71, 376
Sveti Duh jao različit od, 27, 104-5, 110, 112
identitet, na Nikejskom saboru, 228-37
lik, 98n13, 116, 187--88, 348,396
besmrtnost, 135, 145, 170, 191,207,225,231,240, 419
Isus kao različit od, 98, 145, 169, 189, 191,218, 228-37, 296, 343,349, 358-60, 406
Isus pomešan sa, 97-98, 213, 304n3,392-93,395,401, 401nn24-25
latreuo (latreuein) rezervisan za, 140, 143-44
kao ljudska titula, 66, 73n22,94, 94n4, 115--16, 164,182--85,191,236, 243, 387
kao osoba, 43,46-47, 107- 9, 120n7,256,259,302- 3

lično ime, 31 n2, 1 07, 166--68, 238, 410
književnik o identitetu, 33--38, 43, 65,82-83, 88, 185
sam na stvaranju, 33, 75, 75n27, 188-90,238, 350,419
„mi“ tekstovi i, 47, 94n4, 255n7, 256,313,350,355,376, 389
Takođe videti Adonai; elohim; Shema; Jahve (YHVH)
Bog Sin, greška
Sina Božjeg u, 120, 205,237, 280, 379
Atanasijsko učenje i, 58, 280
smrt, 207. 207n29
ekvivalent Sinu Božjem, 133, 158,171--72,210,229,245, 254,369-70,375
misterija o, 69, 207
iz Nikeje, 229- 30
preegzistencija, 203-5, 209-10, 254, 342,375
Takođe videti Sin Božji
Godet, Frederic, 204
Bogočovek, 133, 172,245,369
Takođe videti Bog Sin, greške
Goldstone, Lawrence, 180n63
Goldstone, Nancy, 180n63
Goppelt, Leonhard, 334n26, 365n95
Petrovo jevanđelje, 227
Goudge, Canon, 135
gramatičke konstrukcije
dvosmislenost u, 73n22, 213, 259--60
slučajevi, 397- 98
zbirne imenice, 309--11
konsonanti, 267
kametz, 407
jezik i, 213,257--60
kao metod za tumačenje, 40, 255,262,266
množina veličanstva, 357-58
isticanje, vokal, 163-64, 168, 172-75, 174n54, 177, 352-53,421n1
predlozi, 189n73, 273-74n46,292
interpunkcija, 174, 174n54, 260, 420
referentna pitanja, 258, 258n10, 260
sufiksi, 160n23
vremena, 288n83, 423
slovne greške i, 206n 13
glagoli, 31n2, 40n13, 120, 238, 266-67
Takođe videti veliko slovo; zamenice
Velika komisija, 130, 252, 382
grčka misao
promene usled, 66, 159, 191, 196-98,257-60,294
iskrivljenje Isusovog pravog poslanstva, 344,368-70
gramatička dvosmislenost u, 213
istorijski poredak Adama i Hrista, 374
besmrtnost duše nasuprot vaskrsenju, 367
paganske ideje i, 95-96, 135, 227,291n87
platonske filozofije, 5, 48, 227, 319,330,367-69,372- 73
iskupljenje, nove teorije o, 372-73
supstanca u, 40, 43-44, 46-47, 53,87-89,103,105-6,233, 265n27,276
doktrina dve prirode i, 294, 298,369-75
Takođe videti Septuagint (LXX)
Green, Michael, 87
Grigorije Nazijanski, 18, 68, 264, 299-300,363
Grigorije Niski, 18, 95,299
Grisar, Hartmann, 125n12, 126

Hamilton, H.H., 36
Hanegraaff, Hank, 43, 234n10
Hanson, A.T., 306n7, 345nl7, 359n66
Hanson, R.P.C., 17-19
Harnack, Adolf von, 93n3, 95n6, 126, 192n2,217,372-73, 402n,402n25
Harpur, Tom, 101 , 378
Harris, Murray, 103-6, 110
Harvard University, 351
Harvey, Anthony, 295-98

Hastings, James, 76-77, 127- 28, 146, 174,205 ,302,320-21, 355,364
raj, 227, 367,381
hebrejski jezik
  Adonai/adoni, 86--87, 156- 68, 173-78,181,241,248,390, 401,408-10
  konsonanti, 267
  Svici sa Mrtvog mora, 391
  echad 81,91,307-13,321, 351
  eis, 7, 81, 88, 91, 167,304,307-8,314--16,404
  elohim, 367
  Sveti Duh u, 360
  mashiach, 118, 386n4
  Mazoretski tekstovi, 173
  mišnajski (MH), 390n10
  nephesh, 3n2
  Rabbouni, 400n23
  kao govorni jezik, 390-91
  glagoli, 40n13, 267
  isticanje vokala, 172- 73, 352- 53, 421n1
pakao,23-24, 170,331n20
Henry, Carl, 52
jeresi
  neprijateljstvo crkve prema disidentima, 123,179- 80,230,233,316, 328,351-52
  smrtna kazna za, 9-10, 10n5, 20,25,45, 51
  disidenti i oni koji sumnjaju, 230, 233,249,325
  euhemerizam, 399
  etihijanizam, 387
  Judaizam, 299
  monarhianism, 334--35
  Monofizitstvo, 387
  Nestorianizam, 224
  Sabelianizam, 18
  Takođe videti trijadologija
Hervey, Arthur, 413-16
Hey, John, 71,253nl
Hezebah, 137, 164n39, 168
Hibbert Journal, 340
Hibbert, Robert, 340
Hick, John, 146
Hiers, Richard, 1 n2, 61
Hilarije iz Poitiersa, 18, 276
Hillar, Marian, 329n15, 351n25
Hillel, 97
hiphil, 266
Hipolit, 407n29, 411
ho theos (o theos), 31n2, 32, 103- 5, 109,140,359
Hodgson, Leonard, 54-55, 55n37, 56,263,300-301
Sveti Duh
  Bog različit od, 104, 109-10, 112
  status, 152, 228n4, 233, 272, 360-63
  reči, 130
  obožavanje nije usmereno ka, 139
homoousios, 265n27
Hort, F.J.A., 115n6, 364, 364nn92-93
Osija, 119, 346
mađarski unitarizam, 329
Hunt, Dave, 223-24
Hunting, Charles F., 404n26, 408

Hurd, Bishop, 72
Hurtado, Larry, 140n34, 166
hypostases (hypostasis), 18, 47, 88, 110,320n30,370,396
TAkođe videti supstanca (filozofska)
idolopoklonstvo, 51, 84, 90, 100, 109n44, 196, 253,296,337
Ignjatije Antiohijski, 112, 133, 204-5n23,297,342nl ,392
Emanuil, 186n74

doktrina inkarnacije
nedostatak biblijskih dokaza, 120, 142,165,187,213-14, 268n34,279,354, 364
kao iskrivljenje teksta, 67, 258n10,298,306n7,324, 371,375
nelogičnost, 200-208, 270, 272,278,284,378
Isus kao aktivan u Starom Zavetu, 126nl2, 132-35,334,376,409
pogrešni prevodi i, 165, 257-58, 371
problem preegzistencije i, 208, 220,223-25,278,284, 306n7,331
problem dve prirode i, 231-32,258
Takođe videti hristologija preegzistencije; doktrina dve prirode
inferioritam, 375
Irinej, 111- 12,270n1,342nl, 401-2n25, 409-11
irski unitarizam, 340
Islam, 2n6, 20, 42, 58, 62, 101, 197,243,300,399
lthiel, 186n 7 4
Jakov,416
Jakov (Isusov polubrat), 49, 292, 315,385n1
James, Bruce,321- 22,413,415n5
Joahin, 414n4
Jefferson, Thomas, 351
Joakim, 414, 416
Jehovini svedoci, 18n9, 159, 207,334, 418
Jeremija, 285n77
Jesus
kao Božji poslanik, 27n18, 50, 143-45, 186, 193- 94, 235,239-40,293,297-98,423
anđeo iz Starog Zaveta viđen kao, 126nl2, 132-35,334,376, 409,418-19
učenje, 3, 19- 20, 23, 52, 56, 60, 97, 121,307,315, 319
Davidov biološki potomak, 25, 107, 116-17, 120, 133-34,144,147-48,217,235, 279,379,413- 17,414n4
Bog kao različit od, 98, 145, 169,189,191,218,228- 37, 296,343,349,358-60,406
polubraća, 29, 49, 292, 315, 385n1
ljudskost, 44, 50, 79, 189-91, 193-95, 214-15,250,265, 275,284,297,321
identitet, 28-30, 142, 192n3, 193-95,199-200,204, 210-17,224,286,321, 369-79,413
Božji lik, 116, 187-88, 348, 395-96,399
Gospodstvo, 85, 156-61, 241-45, 248
greškom viđen kao Bog, 97- 98, 213, 304n3,392-93,395,401, 40lnn24-25
pre Avrama, 254, 254n5,289- 91, 403
kao „vaskrsao“ 13, 169-70, 193,

218,261,261n16,272n43, 279,419
kao uzdignut, 272n43, 385n1, 393-96, 397-98
književnik i, 33-38, 43, 65, 82-83,88,185

drugi Bog nasuprot., 154, 164-65, 183, 191,209,212,228, 234,251,307,370-71,376
podređen Bogu, 47,72-76, 115- 16,171-72,213,239, 287,328,359
učenje/reči, 34, 37-39, 48, 80, 101, 106, 123, 129-30, 198,378,380-84
doktrina dve prirode, 280-81, 328,334,369- 79,382
prema učenju o lažnom Hristu, 4, 74, 80,88, 138,144,281
Takođe videti adoni; Mesija; Sin Božji
Jov, 116, 162,254,254n5,275
Jovan Damaskin, 264,298
Jovan Pavle II (papa), 412
Jovan Žigmund II, 338
Jovan Krstitelj, 274n50, 275, 283, 287,386n4
Johnson, Luke Timothy, 282-83, 282n68
Joseph,227,279,386n4,414-16
Josip Flavije,35, 60, 79,105,146
Judaizam
antisemitizam, 5, 19-20, 52, 122-23,299-300
kalendar, 122n3, 294n89
zakoni o hrani, 75n26, 122n3,294n89
geneološka opozicija, 413-17
kao „jeres“ 299
izbegavanje idola, 51, 84, 90, 100, 109n44, 196,253,296,337
monotheizam, 5, 15-16,40-44, 54-56,100,145,243,253-55
spasenje (od) jevreja 28, 74
Shema kao temelj, 2n6, 20, 26-28,54,97,122
trijadologija kao prepreka, 54-56,69- 70,83,97,101,122, 197- 98,321, 329,383
Juda (Isusov polubrat), 29, 49
Julijan,400-402
opravdavanje verom, 127, 315
Justin Mučenik
o Isusu kao Bogu, 112, 133, 401n25
o Isusovom monoteizmu, 296
o logos-u, 96
o Isusovoj preegzistenciji, 111, 132- 33,204-5,334,355, 375-76
Kaylor, R. David, 136n27, 226n1
Kennedy, D. James, 130
Kierkegaard, Soren, 367n101
Kilpatrick, Thomas B., 103n26, 231-32
King James Version (KJV)
dvosmisleni tekstovi, 259-60
greške u velikom slovu, 162n36, 166n44,409
falsifikati u, 73n24, 257
zamenice u, 152,353n25,365, 407n27
problemi sa prevođenjem u, 211-12n35,261,261n16, 273n45, 291, 403, 407nn27,n29, 409, 411, 418-19
obožavanje u, 136- 38
Carstvo Božje
promenjeno od strane crkve, 12, 198, 342n4
na zemlji, 74, 129- 30, 227,250, 282,381
Velika Komisija i, 130, 252,

382
kao novi poredak, 44, 285n72, 376

poenta hrišćanstva, 97n9, 128- 30,134,251-52,282, 300n102,381-82,413
Kirkpatrick, A.F., 162, 162n35
Kirn,Otto, 102, 222n47
Knox, John, 335
Koehler, L., 80n43, 308n10, 314n19
Kuran (Qur'an), 69-70, 207n29, 399
Küng, Hans, 355n47
kurios (kyrios), 103-4, 142, 146, 149, 173-79,182- 83 , 248, 251,408
La Due, William J., 107- 9, 110n48, 112, 150n2
Lampe, Geoffrey, 369- 72
jezik
dvosmislenost u, 73n22, 213, 259-60
Aramejski, 143, 184, 235, 241, 390- 91,398-400, 407- 8
Avgustinovo poigravanje sa, 276n52, 278,287n82
hebrejski u Svicima sa Mrtvog Mora, 391
grčki,46-48, 55-56,96
Latinski, 23n15, 24n16, 354
Mišnajski hebrejski (MH), 391
uobičajena upotreba, 121, 255, 312
izgovor, 151n8, 165
redefinisanje, 94, 117, 140-41, 151,183,197,220,260-65, 269,276,300
slovne greške i, 206n13
Takođe videti gramatičke konstrukcije; hebrejski jezih; pogrešni prevodi
latreuo (latreuein), 140, 143-44
Lawson, John, 79-80
Lebreton, Jules, 317-18
stvarno sinstvo, 260n14, 414n4
Lewis, C.S., 1n1, 35-36, 43, 80, 165,270-72
Locke,John,21n12,64,351
logos, 48, 48n27, 96, 98n13, 11ln49,273-75,273n45, 330,333-34,348,364-66, 388,401-2,407
Loofs, Friedrich, 61, 96n8, 346n20, 375
GOSPOD. videti Adonai
gospod. Videti adoni
Lucado,Max,206,379
Luter, Martin
antisemitizam, 122- 23
pogrešni prevodi, 269, 371, 371n111,381,381n5
preferiranje delova Biblije, 123-29, 125nl2, 131, 156, 301
propoved o „spavanju mrtvih“, 328
o Trojstvu, 316
MacArthur, John, 160-61,266
Mackey, J.P., 208-9
Macleod, Donald, 262-65
Majmonid, 100
maranatha, 85, 92, 184, 241, 282
Marshall, Howard, 167, 175, 360, 360n74
Martin, Walter, 326, 337
Marija
genealogija, 416
nasuprot majke Božje, 184, 203, 223- 24,277n56,325,400
„majka mog gospoda“ 27, 184, 203
majak druge dece, 29, 49, 215,251,292, 307,315, 385
devičanstvo, 50, 210, 215
Marija Magdalena, 146, 184,227, 385,393,395,400,405

Mazoretski tekst, 163, 168, 173-75, 174n54, 177-78,401n24, 407, 410
Matthan!Matthat, 414, 416
Matthews, W.R., 179- 80, 345n18, 358n63
McGrath, Alister, 97- 99
Melchizedek, 107, 164n39, 186, 241
Melito, 205n23
Mesija
  demesijanizacija Isusa, 195, 198,204-5,211-14
  ekvivalentnost adoni i, 176
  jedinorodni, 189- 90, 200, 210, 215, 218,222- 24,222n47,250-51,281
  govek, Isus, 44, 118, 170, 187,256
  paganizam i, 195, 198, 204-5, 211- 14
  preegzistencija, 143, 293, 337, 420-21
  kvalifikacije za, 133-34, 147, 187,193-95,198-202,235, 281,293,413,415,418
  Takođe videti Isus; Sin Božji
Metzger, Bruce, 257-58
Meyer, H.A.W., 276n52, 345n15
Mihej, 194
milenijum, 278, 376, 423
Milton, John, 21n12, 64-66, 66n3, 221,351
pogrešni prevodi
  od strane Avgustina, 276-78
  „roditi“ 161- 62, 209n33, 212n35,260- 73
  iz iskrivljenih tekstova, 401nn24-25, 403-4,409
  namerni, 67, 73n23, 257- 58, 258n10,324,330,371n111, 399,403
  gegealogije u Mateju, 392n11
  doktrina inkarnacije i, 165, 257-58. 371
  u King James Version (KJV), 211-12n35, 261, 26Jn16, 273n45,291,403,407n29, 409, 411,418-19
  Luterovi, 269, 371. 371 n 111, 381, 38ln5
  LXX greške, 401n25
  greška preegzistencije usled, 287n80
  zamenica, 407n27
  „povratka“ 29ln85
  Sheme, 16ln30
  Takođe videti izmene; isticanje vokala
mešanje krvi, 259
Moltmann, Jürgen, 367n1 02
monarhianism, 334-35
monogenes, 273n45, 364
Monofizitstvo (jeres), 387
monotheizam, biblijski
  naneta šteta, 69, J 54-56, I 91, 209-10,307,3 18,369-7 1, 376
  u judaizmu,5, 15- 16,40-44, 54-56,100,145,243,253-55
  revidiran od strane crkve, 15, 52-60,94-96,95n6, 133-35, 276,297,368
  jednostavnost, 7, 23, 67, 87-92, 106, 141,144,147,203, 242,256
  Takođe videti judaizam; Shema; unitarni monoteizam
Morey, Robert, 310-11
Morgan, Campbell, 1 59
Morgridge, Chrarles, 69nl2, 137, 137n28

Mojsije

božanska titula, 66, 73n22, 94, 94n4, 116, 185
kao predskazan, 274, 274n48
Isus kao novi, 195, 273, 365
proročanstva, 38, 118, 133-34, 386n4
Shema uspostavljena od strane, 83, 100, 321,402
na Sinaju, 409-10
Trojstvo kao nepoznato, 42, 318
Mounce, William, 44
Muslimanni, 2n6, 20, 42, 58, 62, 101, 197,243,300,399
Natanailo, 11 9, 386n4
Natan, 279, 346, 413- 16
Navas, Patrick. 351n26, 352
Nabukadanosor, 107, 136,409
neoplatonska filozofija, 48, 319, 368-69
Takođe videti grčka misao
nephesh, 3n7, 120n7
Nestle-Aland izdanje Jovana, 386n4
Nestorianizam (jeres), 224
novo stvaranje, 44, 50, 79, 189-9 1, 215,250,265,275,284-85, 297,376, 422-24
Newman, John Henry, 45, 72,316
Njutn, Isak. 21nl2, 64, 66-67, 351
Nolan, Albert, 180-81
Novacijan, 387- 88, 390
poslušnost
neophodno za spasenje, 51, 80, 90, 113, 119, 126nl 2, 220, 263,287, 291, 337,371
Isusove reči i, 34, 37-39, 48, 101 , 106, 123, 198
poštovajne. Videti obožavanje
Ohlig, Karl-Heinz, 94-96, 319
Propoved na planini, 254n3
Olyott, Stuart, 257,261
teologija jedinstva, 296-97, 299-300,309n, 310-16,324,390
Oregon Bible College (Illinois), 336n34
Origen, 269-70, 352
ousia (ousios), 265n27, 320n30
Takođe videti supstanca (filozofska)
Packer, Jim, 206-7
paganizam
hrišćanski kompromisi sa, 41, 61, 95- 96, 95n6, 133- 35, 180,195-98,223-25,227-28,299
demesijanizacija Isusa, 195, 198,204-5,211- 14
grčka misao i,95-96, 135, 227,291n87
Takođe videti politheizam
Paine, L.L., 59n42, 91n61, 222n46, 233,355n36
palach, 143
Pannenberg, Wolfhart, 102-3, 111n51, 201-2
pantokrator, 33
Parker, Samuel, 288- 89
Parris, George Van, 330
Pastor, Adam, 330-31
blagoslovi patrijarha, 281
Pavle,8,8n4, 12- 13,25,41-44,48-49, 112-13, 134, 188
Pavle od Konstantinopolja, 17
Pavle Samosatski, 335
Pavlićani (Jermenija), 335, 338
Payne, J. Barton, 161
Pearse, Roger, 40ln25, 402n
peitho, 143
Osoba
Bog kao, 2-3n7, 43,46-47, 80-81, 107-9, 120n7, 121
supstanca prema, 46, 103, 112
Pešita, 352
Petar, 26, 137, 286, 385-86, 385n1
Pettingill, William, 86n52, 382n7

Filip, 386n4
Filon,60,96, 105,274
Fotin, 335
Platonska filozofija, 5, 48, 227, 319,330,367-69,372-73
Takođe videti grčka misao
množina veičanstva, 357-58
isticanje, vokal, 163- 64, 168, 172-75, 174n54, 177,352-53, 421n1
poljski socinijanizam, 325-26, 329, 331
Polikarp, 401n25
politeizam
binitarizam, 141
biteizam, 230
diteizam, 117, 373
paganizam i, 5, 15, 20- 21,29, 61,117,141,230, 250,296
triteizam, 54, 70, 101, 196, 370, 378
Takođe videti paganizam; trijadologija
post-tribulacija, 125n 12
predestinacija, 223
hristologija peegzistencije
Avram i, 254, 254n5, 289-91,403
postiže šaradu ako je istinita, 143,147, 188,239-40,250- 51,293,420
delovanje Isusa u Starom Zavetu, 132-36, 143, 162n36, 166n44,287, 287n31,334,409
nasleđe nasuprot, 219, 236, 283
Avgustin o, 134
rođen nasuprot, 50,111, 111n49, 192,202-4,208,213,217, 224,268,281-86,292
nedostatak biblijske podrške, 193, 193n4, 198- 205,222,364, 375
greške u velikom slovu kao podrška, 166, 166nn43-44
predskazanje nasuprot, 169, 183, 254,274,274n48,285, 285n77,291-92,374
Gavrilo koji poriče, 142-43, 200, 209-11
ginomai (genomai) nasuprot, 147n52, 273n45,286n79,364
greška u Bogu Sinu, 203-5,209-10,254,342,375
nelogičnost, 198-217,219-20, 224-25,282-86,335,337, 364n93
doktrina inkarnacije i, 208, 220,223-25,278,284, 306n7,331
Isus viđen kao aktivan u Starom Zavetu, 126nl2, 132-35,334,376,409,419-21
jevrejsko poimanje, 234, 274, 285, 289-91,342
logos i, 48, 111n49, 273n45
Mesija nasuprot, 143, 293, 337,420-21
podrečni prevodi dovode do, 287n80
Serveto i, 328
vremenski problemi i, 266n30, 282-84
Trojstvo koje zahteva, 262-63, 266-67,284,352
Takođe videti rođen, Isus kao; večno stvaranje; doktrina inkarnacije
pre-tribulacija pojam, 125n12
sveštenik svih vernika, 233

Priestley, Joseph, 339
zamenice
sa elohim, 31n2, 40, 51, 80, 120,238,410
Sveti Duh kao „to“ 152, 364-65
u KJV, 152, 353n25, 365, 407n27

logos kao „to“ 275, 333-34, 333n25
jednina, 31n2, 40, 51, 80, 120, 184,238,255n7,273, 275, 349-50,410
sa YHVH, 393, 393n15
Takođe videti gramatičke konstrukcije
dokazni tekstovi, 92, 159, 246, 257, 358,383-84,399,401n25, 403, 408
proskunein, 138-39, 144, 146
Solomonovi Psalmi, 194, 218
Pseudo-Klientova Homilija, 411
qal, 266
Kvekeri, 1 On5
Quick, Oliver, 91
Qumran,274, 346-47
Takođe videti Svici sa Mrtvog Mora
Kuran (Koran), 69-70, 207n29, 399
Rabbouni, 400n23
Rakovijski katehizam, 332n22, 338
Rahner, Karl, 109-11, 359
„podići“ 13, 169- 70, 193, 218, 261,261n16,272n43,279, 419
Ramsay, Michael, 141
Sudnji dan, 125n12
iskupljenje, revidirano, 372-73
Renee, Duchess of Ferrara, 1 On5
vaskrsenje
verovanje u, 84
uslovna besmrnost i, 328n13,331n20
konfuzija oko, 261, 26ln16, 272,272n43,278,367
mrtvih, 41
koje ne treba Bogu, 135, 181
nebo odvojeno od, 227
ljudskog Isusa, 41, 50, 153, 170,254n5,297
besmrtnost duše nasuprot, 367
Isus posle, 254n5, 337, 392, 394, 398,408
Isus kao prvi, 50, 172, 190, 251, 278,297
Isusov status zbog, 148, 170-72,182,190-91,218,243, 279,331n20,348
nedelje kao spomen, 131n20
vreme, 125n12, 227, 251 ,278, 326, 328n13,331n20,337, 341,386-98,408
Otkrovenje
Avgustinovo poigravanje sa, 278, 287n82
Biddle-ova teškoća pamćenja, 324
Kalvin o, 128-29
Isus i Bog kao odvojeni, 145, 191,218,406
Luter o, 124-29, 131
pre-tribulacioni sudnji dan prema, 125, 125n12
proročanstva o, 67, 129-30, 404
povratak Mesije, 415
obožavanje u, 143-44
Zwingli o, 128
Rhodes,Ron, 159- 60,349n23
Robinson, J.A.T., 90, 253n2, 255n6,287n80,336-37, 336n32, 359n67
Rimokatoličanstvo
Kalvin i, 351
netolerancija, 20, 113, 338, 351
Marija kao majka Božja, 184, 223
NAB Biblija o, 116n4, 138
paganizam, 135, 223-25
Isusova preegzistencija i, 115, 202,282-83
i tradicija, 22, 24n16, 29, 115, 317
trijadološke nesigurnosti, 73, 94-95,109,111,202,235, 282,316-18,359,392

koren, 144n46
Rubenstein, Richard, 385n2
Pravilo zajednice, 281
Sabelijanizam (jeres), 18
spasenje
  uništenje nasuprot, 331
  Davidov zavet kao srce, 34, 37-39, 113, 119, 126nl2, 201,217,263,291 , 301
  pogrešno shvaćen raj, 227, 367, 381
  pakao nasuprot, 23-24, 331n20
  kao „(od) jevreja“ 28, 74
  ispravna verovanja kao uslov, 51, 80, 90, 113, 119, 126nl2, 220,287,291,337,371
Uzorci, Kenneth Richard, 7, 8n3, 23nl5
Samson, 147
Sattler, Michael, 323-24, 324n1 , 326
Schaeffer, Edith, 293
Schweitzer, Albert, 376
Scofield Reference Bible, 155, 157-58
Scott, E.F., 294, 342n4, 363n88
književnik
  o najvećoj zapovesti, 35, 82-83,97,121,197,238, 302,315
  o identitetu Boga, 33- 38, 43,65,82-83,88,185
Second Coming
  Isus koji je postojao pre, 337
  Carstvo Božje na zemlji pri, 74, 129-30,227,250,282, 381
  carska služba obećana u, 27n18
  vreme, 12n6, 415-16, 415n7, 416n7
Septuagint (LXX)
  o anđelima, 409
  o rođenju, 161,218, 352-53
  o Stvoritelju, 401, 401nn24-25
  drugačija numeracija, 161n32
  Jov u,254
  latreuo, 143
  peitho, 143
  Shema u, 76, 100
  titule u, 173, 175- 79, 285n72, 392-93, 401 ,401nn24-25, 407, 412
  problemi sa prevođenjem u, 401n25, 420
Serveto, Migel
  ubistvo, 9-10, 10n5, 180, 351
  unitarno verovaje, 316, 328-29
Shealtiel (Salathiel), 260n14, 414, 414n4, 416
Shema
  Avram i, 100
  potvrđena od Isusa, 33-38,43,47, 65, 74,82-83,88- 89,185, 241,248
  promene značenja, 61, 75-76,81,89,94,140, 161n30, 183,237,267
  najveća od svih zapovesti, 34-38,40,53,57,60,78-79,83, 101 , 121,241,302, 317
  judaizam baziran na, 2n6, 20, 26-28, 54,89,97,122
  Mojsije i, 83, 100, 321,402
  teologija jedinstva i, 296-97, 299-300,390
  recitovanje, 1, 28, 39, 57- 59, 77, 114,155, 160,238,247, 390
  u Septuagintu (LXX), 76, 100
  trijadološko deformisanje, 69-74,84,100,196, 240,250, 337
Simons, Menno, 331
jedinstvo Boga
  echad 81, 307-13,309n, 321, 351
  eis, 7, 81, 88, 91, 167, 304, 307-8,314-16,404

gramatičko, 31n2, 40, 40nl3, 51, 80, 120,238,255n7, 273,275,410
LXX,314-16
trijadološka konfuzija o, 69-74,84,100,196,240, 250,337
sam na stvaranju, 33, 75, 75n27, 188-90, 238, 350, 419
yachid, 311
YHVH, 78, 140, 165, 238
spavanje u smrti, 328, 328n13, 331n30,332
Smith, William, 102, 102n24, 173n51,269-71,357n55, 413n2, 416
Snaith, Norman, 135
Socinianci, 66, 325-27, 329, 331, 335, 338,338n37
Takođe videti antitrijadolozi
Socinije, Faust, 327- 28, 331, 338
Socinije, Lelio, 327-28
sola scriptura, 22-23, 99, 117, 126, 222,245,301,318
Solomon, 163, 309n, 413-16
Sin Božji
optužbe za, na suđenju, 114
Adam kao, 116,229, 346
nauprot grešci Boga Sina, 120, 205, 236-37,239,280,346-48, 379
zakonsko sinstvo, 260n14, 414n4
zahtevi za, 133-34, 147, 235,281,293,413,415
titula, 116, 193, 229, 236--37, 293
Takođe videti; Isus; Mesija
Spurgeon, Charles, 158
Stefan, 133,171, 334
Stone, Barton, 222- 23
Stott, John, 343
Strobel, Lee, 26-27
Strong's Concordance, 166n43, 291n85,367
Stuart, Moses, 70
subordinacionizam, 375
supstanca (filozofska), 40, 43-44,46-47,53,87-89,103, 105-6,233,265n27,276,305
sluga koji pati, 75, 162
Swindoll, Charles, 205-6, 379
Tacijan, 411
Tertulijan, 111, 111n49,259, 327n12,354,374n119
to theion, 105
Teodor Studit, 298
Teodosije (car), 18, 337
Teodosijanac, 143
Teodot, 335
Teodot Vizantijski, 334-35
Theofil, 279
Teofil Antiohijski, 354
Toma (neverni), 98n13, 385-86,394-96,398-400,407
Tillotson, John, 70
time
era koja dolazi, 419,423-24
večnost, 111n49, 221, 262, 270, 367
preegzistencija i, 266n30, 282-84,418

ova generacija, 12n6, 415- 16n7
„danas“ 262,266, 269-70, 352, 419
titule
uvajanja, 260-61nl4, 386n4
anđela, 116, 158n16, 161n30, 163n38, 166n44, 185, 215, 229,240
Emanuil, 186n74
kurios, 103-4, 142, 146, 173-79, 182-83,248,251,408
Mesija, 386n4
Mojsijeve, 66, 73n22, 94, 94n4, 116, 185
rabin, 179
vaskrslih ljudi, 66, 115-16,

164, 182-85,191,236, 243, 387
kraljevske prema božanskim, 116, 116n4, 174- 79, 174n53, 181, 365n96
u Septuagintu (LXX), 173, 175-79,285n72, 392-93,401, 401nn24-25,407,412
Sin Božji, 193,229, 236-37, 293
prenos, 343
Takođe videti Adonai; adoni; Sin Božji
to theion, 105
Akt o topleranciji iz 1689, 339
Toma Damaski, 403
Toon, Peter, 139-42
Torrey, R.A., 86n52, 382n7
problemi pri prevođenju
„roditi“ 161- 62, 209, 209n33, 212n35,260-73
pristrasnost, 61, 102, 138-39, 153, 162, 190, 253,404
Kalvinovi, 287n80
„u telu“ 371n111, 381, 381n5
Irinejevi, 409
KJV, 211-12n35, 261, 26lnl6, 273n45, 291,403,407n29, 409,411, 418-19
obožavanje, 135, 138-39, 253
Takođe videti velika slova; pogrešni prevodi
trias, 354
trijadološki monoteizam, 104
trijadologija
antitrijadolozi, 21n12, 66, 327, 329-30, 338,338n37,351
tvrdnja biblijske utemeljenosti, 42,141-42,156-59,246-47
nedostatak biblijske utemeljenosti, 99,102- 3,108,122,228-30,234,257- 60,319,333, 336,348- 57
Kalvin o, 109n44, 330, 359n72, 404,408
protivrečnosti usled, 45, 50, 104, 124, 126, 140, 155, 190-91,201,266, 295,316
dijalog jevreja i muslimana blokiran usled, 69- 70, 83, 97, 101,122,197- 98,329,383
razvoj, 19, 136, 141, 196,216, 228-37,255-57, 276,281,298,319,333
„suština“ i, 40, 43, 53, 87- 89, 105-6,233,265n27,276
besmrnost Boga prema, 135, 145, 170,191,207,225,231, 240,419
nerazumljivost, 40, 59, 69- 74,90- 92,169-72,231, 240,263,298- 301,318-19, 343,365- 66
Isusova postignuća kao šarada u, 143, 147, 186, 188,239-40,250-51,293, 420,421n1
Jovanovo jevanđelje i, 286-89
Poslušnost Isusovim rečima blokirana, 34, 37-39, 48, 101, 106, 123, 198
progon hrišćana od strane hrišćana, 179- 81, 209-10
preexistence required by, 262-63,266-67,284,352
dokazni tekstovi za, 92, 159, 257, 358,383-84,399,401n25, 403, 408
kvalifikacije za Mesiju nasuprot, 133-34,235,413,415
biranje delova Biblije za, 80,123- 25,131,210,384
Shema ugrožena od strane, 69-74, 84,100,196,240,250,337

nasilje neophodno za odbranu, 9-10, 10n5,20,25, 45,51, 123,179-80,230,233,316, 328, 351-52
Takođe videti spasenje
trinitas, 354
Trisagion, 102, 358
tritheizam, 54, 70, 101, 196, 370, 378
Trifo, 132, 334,375-76
Turner, Nigel, 260
doktrina dve prirode
dvosmilene biblijske naznake, 42-43,46,94,94n4
Božja besmrtnost nasuprot, 135, 145, 170,191,207,225,231, 240
grčka misao u,294,298, 369-75
nelogičnost, 120, 224-25, 230-34, 268,278- 80, 328,346
doktrina inkarnacije i, 231-32,258
Isus optužen od strane, 280- 81, 328, 334,369- 79,382
Takođe videti sabor u Halkedonu
uios (Sin), 105
Unitarni univerzalisti
veroispovest,3n8,54n36, 328, 328n14
Unitarizam, 328, 338-41
unitarizam, biblijski, 10- 11, 121, 188,238,327,327n11,330, 336-37
Takođe videti monotheizam, biblijski
unitarni monotheizam
definition of, 228
eternal Son vs., 200
as heresy today, 82, 299
of the Jews, 5, 15-16, 40-44, 54-56,100,145,243,253-55
redefinition of, 133, 140-41, 144, 186-91
ofthescribe,33- 38,43,65, 82-83,88, 185
Shema, 35,82- 83, 97, 121, 197, 238,287,302,315
United Lutheran Church in America, 124
"us" texts, 47, 94n4, 255n7, 256, 313, 350, 355,376,389
Ussher, Bishop, 324
Valentinus, 374n119
Valla, Lorenzo, 329
Van Parris, George, 330
Vermes, Geza, 83,408
Vetus Latina manuscript, 411
Victor of Rome, 335
virginal begetting
as a becoming and a beginning, 200--208, 268, 375
importance of, 50, 136, 136n26, 195,205,259, 275
preexistence vs., 50, 111, 111n49, 192,213, 217, 224, 281-86,292

isticanje vokala, 163-64, 168, 172-75, 174n54, 177,352- 53, 421n1
Wainwright, Arthur, 48-50, 139, 143n44
Warfield, B.B., 141-42
Watts, Isaac, 339
velški unitarizam, 340
Wendt, Heinz Hinrich, 31nl, 77, 77n31, 154-55,289- 91, 291n86
Wenham, Gordon J., 350n24, 355n39
Werner, Martin, 61, 198, 279- 80, 319
Wesley, Charles, 133, 191, 207, 240n16
Whale, J.S., 196
White, James, 31n3, 43, 109,

234n10,303
White, Percy E., 72n21, 316n21
Wilbur, E.M., 328-29
Wiles, Maurice, 301 , 344n10
Williams, George Hunts ton, 327, 330n18
Wilson, Ian, 82- 83
Wilson, John, 7 1n17, 253nl
Wilson, Marvin, 57-58
Wisdom of Solomon, 396
mudraci, 138, 352
Witherington, Ben, 26-28
reč (logos), 48, 48n27, 96, 98nl3, llln49, 273- 75, 273n45, 330,333- 34,348, 364-66,388,401- 2, 407
Svetski sabor crkava, 245-46,403
obožavanje
douleuo, 143
lažnog Hrista, 4, 74, 80, 88, 138, 144,217, 286,378
Sveti Duh i, 139
idola, zabranjeno, 51, 84, 90, 100, 109n44, 196,253,296, 337
latreuo (latreuein), 140, 143--44
značenja, 135--40, 137n28, 143, 146--47
proskunein, 138- 39, 144, 146
Shema kao temelj svih, 89
u duh u istinu, 3, 22, 34, 48, 237
razlike u prevodu, 135, 138-39,253
Wright, N.T., 77-78, 84-85, 88, 380n4
yachid, 311
Jahve (JHVH)
učestalost upotrebe u Bibliji, 103, 165,238,393n15
kao GOSPOD, 30, 31n2, 40, 107, 163,238,408
lično ime Boga, 31n2, 107,166- 68,238, 410
sveto ime, 393, 412
jednina, 78, 140, 165, 238
vokali u „Adonai“, 409-10
Takođe videti Adonai; Bog
yalad, 267
Young, Frances, 145--46
Zerubabel, 260, 414, 414n4, 416